

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი
ბიზნესტექნოლოგიების ფაკულტეტი

მონოგრაფიების სერიიდან

გლობალიზაცია და ბიზნესის
თანამედროვე გამოწვევები

საგამომცემლო სახლი
„ტექნიკური უნივერსიტეტი“

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი
ბიზნესტექნოლოგიების ფაკულტეტი

მონოგრაფიების სერიიდან

გლობალიზაცია და ბიზნესის თანამედროვე გამოწვევები

თბილისი
2024

გლობალიზაცია და ბიზნესის თანამედროვე გამოწვევები

VIII საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია

კონფერენციის საორგანიზაციო კომიტეტი:

- გურგენიძე დავით - სტუ-ის რექტორი, აკადემიკოსი (თავმჯდომარე);
- წერეთელი თამარ - სტუ-ის ვიცე-რექტორი;
- კოპალიანი კარლო - სტუ-ის კანცლერი;
- ლომინაძე თამარ - სტუ-ის რექტორის მოადგილე;
- გუდავაძე ლავრენტი - სტუ-ის სამეთვ. საბჭოს თავ-რე (პრეზიდენტი)
- ქუთათელაძე რუსუდან - ბიზნესტექნოლოგიების ფაკულტეტის დეკანი.

კონფერენციის სარედაქციო საბჭო:

- ქუთათელაძე რუსუდან - ბიზნესტექნოლოგიების ფაკულტეტის დეკანი, პროფესორი
- ბარათაშვილი ევგენი - პროფესორი, ბიზნესტექნოლოგიების ფაკულტეტი
- აბრალავა ანზორ - პროფესორი, ბიზნესტექნოლოგიების ფაკულტეტი
- იაშვილი გენადი - პროფესორი, ბიზნესტექნოლოგიების ფაკულტეტი
- ბერიაშვილი მამუკა - საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი
- კოჭლამაზაშვილი ლელა - პროფესორი, ბიზნესტექნოლოგიების ფაკულტეტი
- გრიგალაშვილი ლევან - პროფესორი, ბიზნესტექნოლოგიების ფაკულტეტი
- ბურდიაშვილი რატი - პროფესორი, ბიზნესტექნოლოგიების ფაკულტეტი
- სულაშვილი გიორგი - ასოც. პროფესორი, ბიზნესტექნოლოგიების ფაკულტეტი
- სოფრომაძე ზაზა - ასოც. პროფესორი, ბიზნესტექნოლოგიების ფაკულტეტი
- ყურაშვილი გუგული - პროფესორი, ბიზნესტექნოლოგიების ფაკულტეტი
- ჩიკვილაძე ნინო - ასოც. პროფესორი, ბიზნესტექნოლოგიების ფაკულტეტი
- მეტრეველი მარინა - პროფესორი, ბიზნესტექნოლოგიების ფაკულტეტი
- ოთინაშვილი რამაზ - პროფესორი, ბიზნესტექნოლოგიების ფაკულტეტი
- ადეიშვილი ავთანდილ - ასისტ. პროფესორი, ბიზნესტექნოლოგიების ფაკულტეტი
- ჰუტერი შტეფან - პროფესორი, დოქტორი, ზაარლანდის ტექნიკისა და ეკონომიკის უნივერსიტეტი
- ჰაუზერი ვილჰელმ - ზაარლანდის ტექნიკისა და ეკონომიკის უნივერსიტეტი, სტუ-ის მოწვეული პროფესორი
- ფეჰერვოლგუი ბიეტა - პანონიის უნივერსიტეტის ბიზნესისა და ეკონომიკის ფაკულტეტის დეკანი, პროფესორი
- ცუპონი ვიქტორია - პანონიის უნივერსიტეტის ბიზნესისა და ეკონომიკის ფაკულტეტის პროფესორი
- ჰარცი მიხაელ - სენატორი, დოქტორი, ზაარლანდის ტექნიკისა და ეკონომიკის უნივერსიტეტი

ქურნალში წარმოდგენილი მასალები იბეჭდება ავტორისეული რედაქციით

© საგამომცემლო სახლი „ტექნიკური უნივერსიტეტი“, 2024
ISBN 978-9941-512-42-1
<http://www.gtu.ge>

ყველა უფლება დაცულია. ამ წიგნის არც ერთი ნაწილის (იქნება ეს ტექსტი, ფოტო, ილუსტრაცია თუ სხვა) გამოყენება არანაირი ფორმით და საშუალებით (იქნება ეს ელექტრონული თუ მექანიკური) არ შეიძლება გამომცემლის წერილობითი ნებართვის გარეშე.

საავტორო უფლებების დარღვევა ისჯება კანონით.

წიგნში მოყვანილი ფაქტების სიზუსტეზე პასუხისმგებელია ავტორი/ავტორები.

ავტორის/ავტორთა პოზიციას შეიძლება არ ემთხვეოდეს საგამომცემლო სახლის პოზიცია.

**GEORGIAN TECHNICAL UNIVERSITY
FACULTY OF BUSINESS TECHNOLOGIES**

FROM A SERIES OF MONOGRAPHS

**GLOBALIZATION AND CURRENT
CHALLENGES IN BUSINESS**

**Tbilisi
2024**

GLOBALIZATION AND CURRENT CHALLENGES IN BUSINESS

VIII International Scientific Conference

Organisation Committee of Conference:

Gurgenidze David - Rector of GTU, academic(chairman)
Tsereteli Tamar - Vice rector of GTU
Kopaliani Karlo – Chancellor of GTU
Lominadze Tamar - Deputy Rector of GTU
Gudavadze Lavrenti - Chairman of the Supervisory Board of GTU (President)
Kutateladze Rusudan - Dean Faculty of Business Technologies

Editorial board of Conference:

Kutateladze Rusudan - Dean of Faculty of Business Technologies, Professor
Baratashvili Evgeni - Professor of Faculty of Business Technologies
Abralava Anzor - Professor of Faculty of Business Technologies
Iashvili Genadi - Professor of Faculty of Business Technologies
Beriashvili Mamuka – Professor at Georgian Technical University
Kochlamazashvili Lela – Professor at GTU, The faculty of Business Technologies
Grigalashvili Levan - Professor at GTU, The faculty of Business Technologies
Burdiashvili Rati - Professor at GTU, The faculty of Business Technologies
Sulashvili Giorgi - Associated Professor at GTU, The faculty of Business Technologies
Sopromadze Zaza - Associated Professor at GTU, The faculty of Business Technologies
Kurashvili Guguli - Professor at GTU, The faculty of Business Technologies
Chikviladze Nino - Associate Professor at GTU, The faculty of Business Technologies
Metreveli Marina - Professor at GTU, The faculty of Business Technologies
Otinashvili Ramaz - Professor at GTU, The faculty of Business Technologies
Adeishvili Avtandil -Assistant Professor at GTU, The faculty of Business Technologies
Hutter Stephen - Professor, Ph.D. Saarland University of Technology and Economics. Dean of the Faculty of Economics
Hauser Wilhelm - Professor at University of Technology and Economics in Saarbrücken
Fehérvölgyi Beáta – Professor at University of Pannonia, Hungary, Faculty of Business and Economics, Dean of Faculty
Csizmadiáné Czuppon Viktória – Professor at University of Pannonia, Hungary, Faculty of Business and Economics
Hartz Michael - Senator, Ph.D. Saarland University of Technology and Economics

The Presented materials are printed according to the authors original way

© Publishing House „Technical University“, 2024

ISBN 978-9941-512-42-1

<http://www.gtu.ge>

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced (will this be a text, photo, illustration or otherwise) in any form or by any means (electronic or mechanical) without the prior written permission of publisher.

Piracy is punished according to the law.

Author(s) are responsible for the accuracy of all the facts provided in the book.

The position of author(s) might not be coinciding with the position of the Publishing House.

შინაარსი

ვიქტორია ცუპონი, ფაილოძე ნინო, ნებარიძე ირინე

ადგილობრივი ეკონომიკური განვითარება და მისი შესაძლო ინსტრუმენტები.....15

ოქსანა ბონდერ-პიდნურსკა, სტანისლავ ბაკლანოვ, დმიტრო კურზანტსევ

სამრეწველო საწარმოების მართვა ლოჯისტიკურ მიდგომაზე დაფუძნებული: გამოწვევები, შესაძლებლობები, საფრთხეები19

ტეტიაანა ნუსაკოვსკა, ალექს სერედა

საწარმოს ეკონომიკური პოტენციალის არსი და მისი ძირითადი კომპონენტები.....23

ლუდმილა შუმანოვსკა-დიანიჩი, ზადრი გეჩაია, რომან მოლკო, ვალერი იასტრება

საბაჟო აუთსორსინგი, როგორც უკრაინული კომპანიების საერთაშორისო ლოჯისტიკის გაუმჯობესების მიმართულება ომის პირობებში26

აბრალავა ანზორ, სოსელია მათა, ნამიჭეიშვილი გორდა

ბიზნესის ციფრული ტრანსფორმაცია: გამოწვევები და ტენდენციები.....28

აბრალავა ანზორ, ახვლედიანი ირაკლი

საცალო სავაჭრო ქსელების სხვადასხვა ფორმატის განვითარება გლობალურად და მათი კონკურენცია საქართველოს ბაზარზე31

ახალაია ნანა, გოგიძე მანია

მდგრადი განვითარების მიზნები: მიკრო, მცირე, საშუალო ბიზნესი და მსოფლიო36

ცაცანაშვილი ქეთევან, ადეიშვილი ავთანდილ

ლიდერის ეთიკური სტანდარტები ანტიკორუფციულ პრაქტიკაში40

ბარათაშვილი ევეგენი, სირაძე მათა, კუტუბიძე შალვა

სიღარიბის დაძლევის გზები საქართველოში.....50

ბლათურია გიორგი, დოდონაძე შოთა, კუჭავა მარიამ

კარგი მმართველობის პრაგმატული პოლიტიკის გამოწვევები თანამედროვე სფეროში.....54

ბლათურია მარინა, ბერუაშვილი მანანა, თოფჩიშვილი მარინე

ინტერნეტ-მარკეტინგის როლი ბიზნესში.....58

ბიბიჩაძე დავითი, სირაძე მათა, კუტუბიძე შალვა

ბიზნესის თანამედროვე გამოწვევები საქართველოში.....61

ბიბიჩაძე დავით, ლაგვიალვა თამარ, ჯორბენაძე ზურაბ

ციფრული მეწარმეობის ანატომია და განვითარების პერსპექტივა.....65

ბლიაძე მურმან, ბლიაძე სოფიო, შარაშიძე ლაშა, ხარაზი გიგა

თანამედროვე ციფრული ტექნოლოგიები და ციფრული თაობები68

ბოლქვაძე ანა, ვაჩაძე ლევან

ხელოვნური ინტელექტის გავლენა თანამედროვე მარკეტინგზე72

ბუთხუზი ნათია, კოჭლამაზიშვილი ნინო

საქართველოს სავაჭრო ურთიერთობების პოტენციალი მშრალი პორტების მეშვეობით77

გიორგიძე ქეთევან

ბიზნესის როლი დინამიურ გარემოში თანამშრომლების ჩართულობაზე, რომელსაც ახასიათებს დისტანციური მუშაობა და განვითარებადი სამუშაო როლები80

გიორგობიანი ქეთევან, დათუკიშვილი მანანა

თანამედროვე ტენდენციები ჟურნალისტიკაში84

გოდერძიშვილი ზელა, გიორგაძე ბესარიონ

სახელმწიფო საწარმოების მიმართ არსებული მიდგომებისა და რეგულაციების დახვეწის რეკომენდაციები უცხო ქვეყნების პრაქტიკით90

გრიგალაშვილი ლევან, მამასახლისი ავთანდილ, კუტუბიძე შალვა

საადრიცხო სისტემის რეფორმირების ანალიზი საქართველოში95

გრიგალაშვილი ლევან, ხოფერია ლაშა

დაგეგმვის პროცედურები და მისი სრულყოფის გზები შიდა აუდიტის განხორციელებისას99

გუდავაძე ლავრენტი (ზურაბ), ფოფორაძე ნოდარი, მაჩაიძე გელა, ლობჯანიძე გელა

ციკულარული ეკონომიკის ბიზნესმოდელი სამთო-გეოლოგიურ ინდუსტრიაში: მიღწევები, პრობლემები და პერსპექტივები103

გურგენიძე რატი, ბარამიძე ნია

რუსეთის ენერგეტიკული ინტერესების გავლენა აღმოსავლეთ პარტნიორობის ქვეყნებზე (საქართველო, უკრაინა, მოლდოვა)107

დავრამაძე ირინე

პროდუქციის ღირებულების შექმნის ჯაჭვი და დამატებული ღირებულების ადგილი მასში115

დგებუაძე მარინე

კორუფცია და ანტიკორუფციული პოლიტიკა საჯარო დაწესებულებებში-ევროკავშირი და საქართველო120

დევიძე თამარი, დათაშვილი მარიამ, დათაშვილი ლაშა-გიორგი

საზოგადოებასთან ურთიერთობა და თანამედროვე გამოწვევები127

დიდუბაშვილი ფიქრია

სტრატეგიული კომუნიკაციის ამოცანები საჯარო და კერძო სექტორში131

დუმბაძე მანანა

აღზრდის სტილის როლი ბავშვებში გენდერული ნორმებისა და სტერეოტიპების ჩამოყალიბებაში138

ვასაძე მანანა

ციფრული მომთაბარეობა - გამოწვევა საქართველოს მდგრადი ტურისტული დანიშნულების ადგილისთვის143

თავდუმაძე ნანა

ცენტრალიზაცია - დეცენტრალიზაციის ისტორიული გამოცდილება საქართველოში148

თედორაია ნინო

ენობრივი რეგულირების პოლიტიკური და სოციალური მნიშვნელობა152

თელია კონსტანტინე

ცვლადი გარემო და კროსკულტურული მენეჯმენტი157

თოფურია მაია საქართველოს ადგილი გლობალურ სამყაროში: მიღწევები და გამოწვევები	162
კავთიძე ედუარდი, ლაგვილავა გიორგი მენეჯერის მუშაობის მეთოდები და თანამედროვე მიდგომები	169
კაპანაძე მაია, ჭინჭარაული გიორგი საქართველოს ეკონომიკური განვითარების პრობლემები.....	172
კაჭარავა საბა AI-ის გამოყენების პერსპექტივები სახელმწიფო მმართველობაში.....	176
კერესელიძე შალვა, ფოციაშვილი დავით, ფიფია ასმათ ადამიანური კაპიტალის როლი ბიზნესის ჰუმანიზაციაში.....	181
კიკალაიშვილი დავით, პატაშური მარიამ განაწილების სისტემა და საქონლის მოძრაობა მცირე ბიზნესში.....	185
კიკნაველიძე ნინო ემოციური ინტელექტის როლი განათლების სისტემაში, დასავლური გამოცდილების მაგალითზე.....	188
კოჭლამაზაშვილი ლელა, კაციტაძე ნანა, ყანდაშვილი თეიმურაზ ტურიზმის განვითარებაში რეგიონის ლანდშაფტის მნიშვნელობის შესახებ	191
ლაზვიაშვილი ნინო, ლაზვიაშვილი ოთარ საქართველოში საბანკო ბიზნესის სოციალური პასუხისმგებლობის შესახებ.....	196
ლომსაძე ნინო საჯარო მმართველობით სისტემაში ადმინისტრაციული წარმოების ასპექტები.....	200
მალანია ელისაბედ, ჩიჩელაშვილი მაია მენეჯმენტი ტურიზმის ინდუსტრიაში	203
მამფორია ნანი, თვაური ნათია ეკოტურიზმის განვითარების პერსპექტივები საქართველოში	208
მაჭარაშვილი თამარ სამხრეთ კავკასიის ქვეყნების მდგომარეობა კორუფციის აღქმის ინდექსის მიხედვით 2017-2023 წლებში.....	213
მეტრეველი მარინა, ბარნოვი თამარ, ანთაძე თორნიკე მომხმარებელთა მოთხოვნები განთავსების ობიექტებში ქართული კულტურის მიმართულებით	217
მეტრეველი ლია, გაგუნაშვილი ნინო მანიპულაციების და სიცრუის ტექნოლოგიები პოლიტიკურ მოლაპარაკებებში	223
მეტრეველი ლია, ბოკუჩავა ნანა სწავლების მეთოდები იაკობ გოგებაშვილთან	227
მიქელაშვილი მერაბ, ბარბაქაძე-პეტაშვილი ხათუნა საქართველოსა და გერმანიის საგადასახადო სისტემაში მოქმედი პირდაპირი გადასახადების შედარებით ანალიზი	231

მიქელაშვილი მერაბ, ხასია მახვილ რისკების მართვის სრულყოფა მცირე და საშუალო ბიზნესში.....	235
ნადარეიშვილი ნანა კრიპტოვალუტების და ბლოკჩეინის ტექნოლოგიის გამოყენების პერსპექტივები საქართველოს ტურიზმის ინდუსტრიაში.....	240
ნიკოლეიშვილი ნანა მეწარმეობის მნიშვნელობა და მხარდაჭერა.....	244
ნიშნიანიძე ნინო, ლალიძე მერი მოქალაქეთა ჩართულობის სტანდარტები ადგილობრივი თვითმმართველობის განხორციელების პროცესში (საქართველოსა და ესტონეთის შედარებითი ანალიზი).....	247
ომანაძე ნინო, ომანაძე ირმა, ფოლადაშვილი გიორგი სამუშაო პროცესის გავლენა დასაქმებულთა მენტალურ ჯანმრთელობაზე.....	254
ოსაძე ივანე, ფიფია ასმათ ფეოდალურ საქართველოში ქალთა უფლებრივი მდგომარეობის ეკონომიკური ასპექტები.....	260
ოქიტაშვილი დავით, აბულაძე კონსტანტინე სახელმწიფო კულტურის პოლიტიკის რეალიზაციის შეფასების მოდელი.....	264
როსტიაშვილი თამარ, თოთიაური რუსუდან მედიის როლი თანამედროვე ბიზნესის მართვაში.....	269
როსტიაშვილი თამარ, ფაცაცია ხატია სოციალური პასუხისმგებლობა, როგორც ბიზნესის მართვის ეფექტიანობის ამალგების მექანიზმი.....	273
რუსია თორნიკე სპეციალური დახევის რეჟიმები, როგორც ბიზნესის დაწყების წახალისება.....	277
სულაშვილი გიორგი, ფოჩხიძე დარეჯან აუდიტორული საქმიანობის ეფექტიანობის ანალიზი უცხოურ კომპანიებში.....	282
ურიადმოციფელი შალვა ევროკავშირთან ასოცირების შეთანხმებით გათვალისწინებული საავტომობილო გადაზიდვების ოპერატორის საქმიანობის, ბაზარზე დაშვებისა და განხორციელების პირობები.....	286
ფანჭულიძე ჯუმბერ, ომანაძე ანა სასოფლო-სამეურნეო ჰიდრომელიორაციის განვითარების ინოვაციური მეთოდოლოგიისათვის.....	290
ფიფია ნიკოლოზ, კურცხალია ბექა არალეგალური მიგრაცია და გამოწვევები.....	294
ქაჯაია თამარ, მჭედლიშვილი ლევან ციფრული ლოგისტიკა, არსი და გამოწვევები.....	300
ქობლანიძე თამარ, კოჭლამაზაშვილი მარიამ მწვანე სასტუმროები, როგორც მდგრადი ინდუსტრიის მომავალი.....	304
ქოქრაშვილი ქეთევან, ტაბატაძე მარიამ სახელმწიფო შიდა ფინანსური კონტროლის სისტემის მოკლე ანალიზი.....	309

ქუთათელაძე რუსუდან, ბახტაძე თენგიზ, კობიაშვილი ანა სერვისის მოდელები განაწილებული გამოთვლებისთვის და მათი შედარებითი ანალიზი	315
ქუთათელაძე რუსუდან, ბახტაძე თენგიზ, კობიაშვილი ანა ბადური და ღრუბლოვანი გამოთვლების თავისებურებები ბიზნესში.....	320
ღამბაშიძე თამარ, ჩიკვილაძე თეა ორგანიზაციული გამოწვევები და ჯანდაცვის სისტემის დინამიკური ტრანსფორმაცია.....	325
ღლონტი თამთა, ცეციტიშვილი სანდრო კორპორაციული სოციალური პასუხისმგებლობა	329
შანავა მარიამ ადამიანური რესურსების თანამედროვე მენეჯმენტი ციფრული ტექნოლოგიების გამოყენებით საქართველოს საჯარო სექტორში	333
შატერაშვილი ნანა სამედიცინო მომსახურების მაღალი ხარისხი, როგორც პაციენტთა უსაფრთხოების საფუძველი.....	339
შენგელია ქეთევან ხელოვნური ინტელექტის პოტენციალის გავლენა მენეჯმენტის განათლების სფეროში	344
ცაავა გიორგი, ბურდიაშვილი რატი, ბიბილოური ანი საბანკო მარკეტინგის უმნიშვნელოვანესი ამოცანა - ბაზრის სტრუქტურირებისა და სეგმენტაციის თავისებურებების მსოფლიო გამოცდილება	349
ციმაკურიძე ვლადიმერ მომხმარებელთა ქცევის ინდიკატორების კვლევის და ანალიზის მათემატიკური მოდელირება და მეთოდოლოგია ქართული ბიზნეს კომპანიის მაგალითზე	355
ძიბიგური მარიამ კეთილსინდისიერება საჯარო სამსახურში (თანამედროვე ტენდენციები).....	363
წიგნაძე თამარ სტიგმა, როგორც ბარიერი ყურადღების დეფიციტის და ჰიპერაქტივობის დარღვევისას.....	369
ხარხელაური ხათუნა, ხინიკაძე-გვარამია თამარ, მარტიაშვილი მაია სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივები: შესაძლებლობები და გამოწვევები.....	377
ხორავა შოთა სტრატეგიული მმართველობის თავისებურებები საჯარო ორგანიზაციათა კრიზისისა და კორუფციული მოვლენების პირობებში	384
ჯაგოდნიშვილი თემურ ქართულის, როგორც უცხო ენის სწავლების თანამედროვე სტრატეგიები	389
ჯაგოდნიშვილი მანუჩარ საინვესტიციო საქმიანობა მუნიციპალიტეტებში	396
ჯამბაზიშვილი მაია ბიზნეს კომუნიკაცია კულტურული მემკვიდრეობის სფეროში - მობილური აპლიკაციები.....	403
ჯოჯიშვილი ქეთევან მთიანი ყარაბაღის კონფლიქტი და მისი გავლენა სამხრეთ კავკასიის რეგიონის უსაფრთხოებაზე	408

Contents

<i>Viktória, Csizmadiáné Czuppon, Pailodze Nino, Neparidze Irine</i> Local economic development and it's possible tools.....	15
<i>Oksana Bonder-Pidhurska, Stanislav Baklanov, Dmytro Kurzantsev</i> Management of industrial enterprises based on the logistics approach challenges, opportunitites, threats.....	19
<i>Tetiana Husakovska, Olesii Sereda</i> The essence of the enterprise's economic potential and its main components.....	23
<i>Lyudmyla Shumanovska-Dianychn, Badri Gechbaia, Roman Molko, Valeri Yastreba</i> Customs outsourcing as a direction of improving international logistics of ukrainian companies in the conditions of war.....	26
<i>Abralava Anzor, Soselia Maia, Namicheishvili Gorda</i> Digital transformation of business: challenges and trends	28
<i>Abralava Anzor, Akhvlediani Irakli</i> Grocery retail chains different formats development globally and their competition on Georgian market.....	31
<i>Akhalaia Nana, Gogidze Mania</i> Sustainable Development Goals: Micro, Small, Medium Business and the World.....	36
<i>Tsatsanashvili Ketevan, Adeishvili Avtandil</i> Ethical standards of leadership in anti-corruption practice	40
<i>Baratashvili Evgeni, Siradze Maya, Kutubidze Shalva</i> Ways to overcome poverty in Georgia	50
<i>Bagaturia George, Dogonadze Shota, Kutchava Mariam</i> The Challenges of the Pragmatic Politics of Good Governance in Contemporary Georgia.....	54
<i>Bagaturia Marina, Beruashvili Manana, Topchishvili Marine</i> Role of Internet-Marketing in Business	58
<i>Bibichadze David, Siradze Maya, Kutubidze Shalva</i> Modern business challenges in Georgia	61
<i>Bibichadze David, Lagvilava Tamar, Jorbenadze Zurab</i> Anatomy and development perspective of digital entrepreneurship.....	65
<i>Bliadze Murman, Bliadze Sofia, Sharashenidze Lasha, Kharazi Giga</i> Modern digital technologies and digital generations.....	68
<i>Bolkvadze Ana, Vachadze Levan</i> The impact of artificial intelligence on modern marketing.....	72
<i>Butkhuzi Natia, Kochlamazashvili Nino</i> The potential of Georgian trade relations through dry ports	77
<i>Giorgidze Ketevan</i> The role of business on employee engagement in a dynamic environment characterized by telecommuting and evolving job roles	80

<i>Giorgobiani Ketevan, Datukishvili Manana</i> Modern Trends in Journalism	84
<i>Goderdzishvili Bela, Giorgadze Besarion</i> Recommendations for improvement of existing approaches and regulations towards state enterprises based on the practice of foreign countries.....	90
<i>Grigalashvili Levan, Mamasakhlisi Levan, Kutubidze Shalva</i> Analysis of accounting system reformation in Georgia	95
<i>Grigalashvili Levan, Khoferia Lasha</i> Planning procedures and ways to complete it during conducting an Internal Audit	99
<i>Gudavadze Lavrenti (Zurabi), Foforadze Nodari, Machaidze Gela, Lobjanidze Gela</i> Circular economy business model in the mining and geological industry: achievements, problems and prospects	103
<i>Gurgenidze Rati, Baramidze Nya</i> Circular economy business model in the mining and geological industry: achievements, problems and prospects (Georgia,Ukraine, Moldova).....	107
<i>Davreshelidze Irine</i> Product value creation chain and the place of supplementary value in it	115
<i>Dgebuadze Marine</i> Corruption and anti-corruption policy in public institutions - European Union and Georgia.....	120
<i>Devidze Tamari, Datashvili Mariam, Datashvili Lasha-Giorgi</i> Public relations and contemporary challenges	127
<i>Didebashvili Piqria</i> Strategic communication tasks in the public and private sector	131
<i>Dumbadze Manana</i> The role of parenting style in the formation of gender norms and stereotypes in children	138
<i>Vasadze Manana</i> Digital Nomadism - a Challenge for Georgian Sustainable Tourist Destination.....	143
<i>Tavdumadze Nana</i> The Historical Experience of Centralization Decentralization in Georgia	148
<i>Tedoraia Nino</i> Political and social significance of language regulation.....	152
<i>Telia Konstantine</i> Changing environment and cross-cultural management.....	157
<i>Topuria Maia</i> Georgia's Path in Global World: Echievements and Challenges.....	162
<i>Kavtidze Eduard, Lagvilava Giorgi</i> Manager's work methods and modern approaches.....	169

<i>Kapanadze Maya, Chincharauli Giorgi</i> Problems of economic development of Georgia	172
<i>Kacharava Saba</i> The Outlooks of AI Using in State Governance	176
<i>Kereselidze Shalva, Fodiashvili David, Pipia Asmat</i> The role of human capital in the humanization of business.....	181
<i>Kikaleishvili David, Patashuri Mariam</i> Distribution system and movement of goods in small business	185
<i>Kiknavelidze Nino</i> The role of emotional intelligence in the education system, on the example of Western experience	188
<i>Kochlamazashvili Lela, Katsitadze Nana, Kandashvili Teimuraz</i> About the importance of the region landscape in the development of tourism.....	191
<i>Lazviashvili Nino, Lazviashvili Otar</i> About social responsibility of banking business in Georgia	196
<i>Lomsadze Nino</i> Aspects of administrative proceedings in the public administration system	200
<i>Malania Elisabed, Chechelashvili Maia</i> Management in the tourism industry	203
<i>Mamporia Nani, Tvauro Natia</i> Prospects of ecotourism development in Georgia.....	208
<i>Macharashvili Tamar</i> Conditions of South Caucasus Countries according to Corruption Perception Index in 2017-2022	213
<i>Metreveli Marina, Barnovi Tamar, Antadze Tornike</i> Customers' requirements in the accommodation facilities in the direction of Georgian culture	217
<i>Metreveli Lia, Gagunashvili Nino</i> Technologies of manipulations and lies in political negotiations.....	223
<i>Metreveli Lia, Bokuchava Nana</i> Teaching Methods with Iakob Gogebashvili.....	227
<i>Mikelashvili Merab, Barbakadze-Petashvili Khatuna</i> Comparative analysis of direct taxes operating in the tax system of Georgia and Germany.....	231
<i>Mikelashvili Merab, Khasaya Mikhail</i> Theoretical aspects of organizational risk management	235
<i>Nadareishvili Nana</i> Prospects for the use of cryptocurrencies and blockchain technology in the Georgian tourism industry	240
<i>Nikoleishvili Nana</i> Importance and support of entrepreneurship	244

<i>Nishnianidze Nino, Lagidze Mary</i> Standards of citizens' involvement in the implementation process of local self-government (comparative analysis of Georgia and Estonia).....	247
<i>Omanadze Nino, Omanadze Irina, Foladashvili Giorgi</i> The impact of the working process on the mental health of employees	254
<i>Osadze Ivane, Pipia Asmat</i> Women's rights in feudal Georgia Economic aspects of the situation	260
<i>Okhitashvili Davit, Abuladze Konstantine</i> The Model of Evaluation of the State Culture Policy implementation.....	264
<i>Rostiashvili Tamar, Totiauri Rusudan</i> The role of media in modern business management	269
<i>Rostiashvili Tamar, Patsatsia Khatia</i> Social responsibility as a mechanism for increasing the efficiency of business management.....	273
<i>Rusia Tornike</i> Special taxation regimes as incentives for starting a business	277
<i>Sulashvili Giorgi, Pochkhidze Darejan</i> Analysis of effectiveness of audit activities in foreign companies.....	282
<i>Uriadmkopeli Shalva</i> Terms of Operation, Market Access, and Implementation of Road Transport Operators as Stipulated in the Association Agreement with the European Union.....	286
<i>Panchulidze Jumber, Omanadze Ana</i> On development of innovative methodologies of agricultural hydromelioration.....	290
<i>Phiphia Nikoloz, Kurtskhalia Beka</i> Illegal migration and challenges	294
<i>Kajaia Tamar, Mchedlishvili Levan</i> Digital logistics, essence and challenges.....	300
<i>Koblianidze Tamar, Kochlamazashvili Mariam</i> Green hotels as the future of a sustainable industry	304
<i>Kokrashvili Ketevan, Tabatadze Mariam</i> Brief analysis of the state internal financial control system	309
<i>Kutateladze Rusudan, Bakhtadze Tengiz, Koblianidze Ana</i> Service Models for Distributed Computing and Their Comparative Analysis.....	315
<i>Kutateladze Rusudan, Bakhtadze Tengiz, Koblianidze Ana</i> Peculiarities of Grid and Cloud Computing in Business.....	320
<i>Gambashidze Tamar, Chikviladze Tea</i> Organizational challenges and health system dynamic transformation	325

<i>Glonti Tamta, Tskitishvili Sandro</i> Corporative Social Responsibility	329
<i>Shanava Mariam</i> Modern Management of Human Resources Using Digital Technologies in the Public Sector of Georgia	333
<i>Shatberashvili Nana</i> High quality of medical services as the basis of patient safety	339
<i>Shengelia Ketevan</i> The impact of the potential of artificial intelligence in the field of management education.....	344
<i>Tsaava Giorgi, Burdiashvili Rati, Bibiluri Ani</i> The Most Important Task of Banking Marketing - Worldwide Experience of Market Structuring and Segmentation Features	349
<i>Tsimakuridze Vladimer</i> Mathematical modeling and methodology of research and analysis of consumer behavior indicators on the example of a Georgian business company.....	355
<i>Dzidziguri Mariam</i> Integrity in public service(modern trends).....	363
<i>Tsignadze Tamar</i> Stigma as a barrier in attention deficit hyperactivity disorder	369
<i>Kharkhelauri Khatuna, Khinikadze-Gvaramia Tamar, Martiashvili Maia</i> Agricultural Cooperatives: Opportunities and Challenges	377
<i>Khorava Shota</i> Peculiarities of strategic management in the conditions of corruption and crisis in public organizations	384
<i>Jagodnishvili Temur</i> Modern strategies for teaching Georgian as a foreign language	389
<i>Jagodnishvili Manuchar</i> Investment activity in municipalities	396
<i>Jambazishvili Maia</i> Business communication in cultural heritage - mobile applications.....	403
<i>Jojishvili Ketevan</i> The Nagorno-Karabakh conflict and its impact on the security of the South Caucasus region	408

Local economic development and it's possible tools

Viktória, Csizmadiáné Czuppon

Professor, University of Pannonia, Faculty of Business Economics, Hungary,

Pailodze Nino

Professor of Georgian Technical University

Neparidze Irine

Doctor of Business administration, Georgian Technical University

Abstract

Local economic development (LED) is a process by which public, business, and non-governmental sector partners work collectively to create better conditions for economic growth and employment generation. The goal is to improve the quality of life for all citizens within a local community. LED tools are diverse and can be categorized into several broad strategies, including infrastructure development, business support services, workforce development, and community development initiatives. This paper introduces the main, useful tools which works in the country side. When we are talking about Local economic development we are talking about the country side, where we suppose a community, sometimes a strong community and the power of it's related to the self-determination in local activities, and development.

There are basically two approaches to the development of the local economy: one is relying on external resources. The most important task here is to attract external capital, attract investors, businesses and mobilize external resources. The other way is to explore and mobilize the internal resources of the economy, to support local entrepreneurs, to create an environment that also provides the locals with development. Without proper mobilization of local resources (e.g. leased or sold land, HR), it is almost inconceivable to involve external resources. At the same time, external resources (such as applications) can greatly facilitate the utilisation of internal resources. Accordingly, the two approaches need to be linked in an appropriate way to effectively reinforce each other.

Keywords: Local economic development, external resources, internal resources.

main text

In this paper, the tools to promote the listed economy include not only the promotion of (external) investment, but also the internal structure of the economy, as well as tools to improve the competitiveness of businesses. By introducing mainly traditional (sometimes creative and innovative) device applications, the guide aims to launch as many local initiatives to promote the development of the economy as possible and to succeed in Hungary. Nevertheless, these tools are applicable in other countries as well, with the listed conditions below.

Local economic development is a complex process, with lots of participants, initiators and supporters, so there is no and cannot be a generally accepted definition, but there are many definitions, some of which I would like to highlight.

The most important feature of local development (compared to other types of development) is the bottom-up nature. The participation of the local level is also important, namely as the initiator and controller of the processes, and the independent decision-making competence of the local society and its own room for manoeuvre is emphasized.

Other important elements: it is based on local resources, builds on local needs and takes into account local conditions.

The participants in local economic development are thus:

- ❖ the local government sector,
- ❖ the local business sector (SMEs, primary producers and small producers alike),
- ❖ local NGOs,

- ❖ and residents.

Types of tools:

- ❖ human,
- ❖ financial,
- ❖ infrastructural.

Increasing efficiency by using multiple tools. There is no order of importance. It is an essential element to be based on local initiative and demand.

Infrastructure Development

- ❖ Investments in physical infrastructure, such as roads, bridges, public transit, utilities, and broadband networks, are foundational to economic development. Quality infrastructure attracts businesses by reducing transportation and operational costs. It also enhances the quality of life, making a community more attractive to potential residents and businesses.
- ❖ Urban planning and infrastructure improvements, such as dedicated bike lanes and pedestrian zones, support the adoption of alternative transportation by making these modes safer and more convenient. Overall, alternative transportation strategies are crucial for developing sustainable, liveable cities and addressing environmental and public health challenges.

Business Support Services

- ❖ Local governments often offer financial incentives such as tax abatements, grants, and low-interest loans to attract and retain businesses. These incentives can offset the initial costs of setting up or expanding businesses.
- ❖ Incubators and accelerators provide start-ups and small businesses with resources such as office space, mentoring, and access to capital. These programs help new businesses grow and succeed, contributing to job creation and innovation within the community.
- ❖ Streamlining the regulatory process can make it easier for businesses to start and operate. This includes simplifying permit processes, reducing bureaucratic red tape, and providing clear guidelines and support for compliance with local regulations.
- ❖ Local money, local currency can boost the local economic as well. In 2016, the Alsómocsolád rigac received the International Grand Prize for Quality Innovation in the public sector and non-profit categories. The currency is named after Jancsi Rigac, the famous hill robber. In May 2013, the settlement issued local money worth HUF 7.5 million as a tool for local economic development. The voucher can only be paid within the village of Alsómocsolád. The introduction of the local currency has significantly contributed to the improvement of the municipality's ability to retain and create labour. The currency also entitles you to use products and services. (See http://alsomocsolad.hu/new/?page_id=2549) Important part of its: Social Trust.

Workforce Development

- ❖ Investing in education and vocational training programs helps develop a skilled workforce that meets the needs of local employers. Partnerships with local schools, community colleges, and universities can align curricula with industry demands, ensuring that graduates have relevant skills.
- ❖ Local economic development efforts often include job placement services, career counselling, and job fairs. These services connect job seekers with employers and can reduce unemployment rates while ensuring businesses have access to qualified candidates.
- ❖ Programs that provide on-the-job training through apprenticeships and internships offer practical experience for workers while helping businesses find and develop talent. These programs can be particularly effective in industries facing skill shortages.

Community Development Initiatives

- ❖ Investing in amenities such as parks, cultural facilities, and recreational programs enhances the quality of life in a community. A higher quality of life can attract skilled workers and new residents,

contributing to economic growth.

- ❖ Ensuring the availability of affordable housing is critical for retaining and attracting a diverse workforce. Local governments can support affordable housing development through zoning policies, subsidies, and partnerships with developers.
- ❖ Improving public safety through effective policing, community outreach, and infrastructure improvements can make communities more attractive for residents and businesses. Safe environments are essential for economic stability and growth.

Entrepreneurial Ecosystem

- ❖ Creating networks of entrepreneurs, mentors, investors, and service providers fosters a collaborative environment that can lead to new business ventures and innovation. These networks often include meetups, pitch competitions, and industry-specific events.
- ❖ Ensuring that entrepreneurs have access to various forms of capital, including venture capital, angel investors, and crowdfunding, is crucial for the growth of new businesses. Local governments can facilitate connections between entrepreneurs and funding sources.

Strategic Planning and Policy Development

- ❖ Comprehensive economic development plans outline a community's long-term vision and the steps needed to achieve economic growth. These plans involve stakeholder engagement, data analysis, and setting measurable goals.
- ❖ Effective land use and zoning policies can promote economic development by designating areas for commercial, industrial, and residential growth. Mixed-use developments and smart growth principles can enhance the functionality and appeal of urban areas.
- ❖ Incorporating sustainability into economic development plans ensures that growth is environmentally friendly and can be maintained over the long term. This includes promoting green building practices, renewable energy projects, and sustainable resource management.

Marketing and Promotion

- ❖ Creating a strong brand and identity for a community can help attract businesses, tourists, and new residents. Effective branding highlights the unique attributes and advantages of a location.
- ❖ Investing in tourism infrastructure and marketing can boost local economies by attracting visitors. Tourism brings in external revenue and can support local businesses, hotels, restaurants, and cultural institutions.
- ❖ Proactive efforts to attract businesses include marketing campaigns, participation in trade shows, and direct outreach to companies in targeted industries. Highlighting the community's strengths and incentives can persuade businesses to relocate or expand locally.

Local Food

- ❖ Local products and local food play a significant role in feeding local communities, and this trend is growing - their role in sustainability and food production seems to be increasing. The development of local food-related SSCs (short supply chains), cooperatives and other collaborative organizational forms are important for sustainable LED. In this respect, the calls for proposals of the Rural Development Program also show direction: the establishment of fairgrounds, local markets, and the establishment of producers' and sellers' cooperatives.

Conclusion

Local economic development is a multifaceted process that requires a coordinated approach across various sectors and strategies. By leveraging tools such as infrastructure development, business support services, workforce development, community development initiatives, entrepreneurial ecosystems, strategic planning, and marketing, communities can create a conducive environment for sustainable economic growth. Each community must tailor these tools to its unique context, strengths, and challenges to achieve the desired outcomes of job creation,

increased investment, and improved quality of life for its residents. The successful implementation of these tools relies on collaboration among local governments, businesses, educational institutions, and community organizations, ensuring a comprehensive and inclusive approach to economic development.

used literature

1. Fedorenko, T. (2023). Management and functional approaches to local economic development of communities. *Development Management*, 21(2), 39-47. doi: 10.57111/devt/2.2023.39.
2. Local economic development: Models, resources and financing tools. (2020). Retrieved from https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/601/PLEDDG_LED_Finance_Guide_Part_1.pdf.
3. Nataliia Priamukhina, Yurii kravchyk. Improving the tools of state management of local economic development. June 2023. *Herald of Khmelnytskyi National University Economic sciences* 320(4):24-30. DOI: 10.31891/2307-5740-2023-320-4-4
4. <https://www.ceicdata.com/en/indicator/investment--nominal-gdp>

ადგილობრივი ეკონომიკური განვითარება და მისი შესაძლო ინსტრუმენტები

ვიქტორია ცუპონი

პანონიის უნივერსიტეტის პროფესორი, უნგრეთი,

ფაილომე ნინო

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი

ნეფარიძე ირინე

*ბიზნესის ადმინისტრირების დოქტორი,
საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი*

აბსტრაქტი

ადგილობრივი ეკონომიკური განვითარება (LED) არის პროცესი, რომლითაც საჯარო, ბიზნეს და არასამთავრობო სექტორის პარტნიორები ერთობლივად მუშაობენ ეკონომიკური ზრდისა და დასაქმების შექმნის უკეთესი პირობების შესაქმნელად. ადგილობრივი ეკონომიკური განვითარების მიზანია გააუმჯობესოს ცხოვრების ხარისხი ყველა მოქალაქისთვის ადგილობრივ საზოგადოებაში. ადგილობრივი ეკონომიკური განვითარების (LED) ინსტრუმენტები მრავალფეროვანია და შეიძლება დაიყოს რამდენიმე ფართო სტრატეგიად, მათ შორის ინფრასტრუქტურის განვითარება, ბიზნესის მხარდაჭერის სერვისები, სამუშაო ძალის განვითარება და საზოგადოების განვითარების ინიციატივები. ეს ნაშრომი წარმოგიდგინებთ ძირითად, სასარგებლო ინსტრუმენტებს, რომლებიც მუშაობს ქვეყნის ტერიტორიაზე. როდესაც ვსაუბრობთ ადგილობრივ ეკონომიკურ განვითარებაზე, ჩვენ ვსაუბრობთ ქვეყნის მხარეზე, სადაც ვვარაუდობთ საზოგადოებას, ზოგჯერ ძლიერ საზოგადოებას და მისი ძალა დაკავშირებულია თვითგამორკვევასთან ადგილობრივ საქმიანობაში და განვითარებასთან.

ადგილობრივი ეკონომიკის განვითარებისთვის ძირითადად ორი მიდგომა არსებობს: ერთი გარე რესურსებზე დაყრდნობა. აქ ყველაზე მნიშვნელოვანი ამოცანაა გარე კაპიტალის მოზიდვა, ინვესტირების, ბიზნესის მოზიდვა და გარე რესურსების მობილიზება. სხვა გზა არის ეკონომიკის შიდა რესურსების შესწავლა და მობილიზება, ადგილობრივი მეწარმეების მხარდაჭერა, ისეთი გარემოს შექმნა, რომელიც ასევე უზრუნველყოფს ადგილობრივი მოსახლეობის განვითარებას. ადგილობრივი რესურსების სათანადო მობილიზაციის გარეშე (მაგ. იჯარით აღებული ან გაყიდული მიწა, HR), თითქმის წარმოუდგენელია გარე რესურსების ჩართვა. ამავდროულად, გარე რესურსებს (როგორცაა აპლიკაციები) შეუძლიათ მნიშვნელოვნად გაამარტივონ შიდა რესურსების გამოყენება. შესაბამისად, ეს ორი მიდგომა სათანადოდ უნდა იყოს დაკავშირებული ერთმანეთის ეფექტურად გასამყარებლად.

საკვანძო სიტყვები: ადგილობრივი ეკონომიკური განვითარება, გარე რესურსები, შიდა რესურსები.

MANAGEMENT OF INDUSTRIAL ENTERPRISES BASED ON THE LOGISTICS APPROACH: CHALLENGES, OPPORTUNITIES, THREATS

OKSANA BONDAR-PIDHURSKA

*Poltava University of Economics and Trade, Doctor of Economics,
Professor of Management Department, Associate Professor,*

STANISLAV BAKLANOV

Poltava University of Economics and Trade PhD Student

DMYTRO KURZANTSEV

Poltava University of Economics and Trade, PhD Student

Abstract

The process of industrial development is positioned as a promising direction of socio-economic development of Ukraine's economy. It is emphasized that it is industry that performs an important social function for the growth of the country's economy, is the guarantor of its dynamic stability, sovereignty, independence, and national security.

The author defines the place and role of logistics as a main artery in supporting the efficient operation of industrial enterprises, which provides input (suppliers), the main process (supply, production, sales) and output (consumers) in its management system. It is a tool for meeting the expectations of customers and consumers, increasing the level of profitability and maintaining the competitiveness of an industrial enterprise.

It is noted that the diversity of prospects for the development of industrial enterprises, combined with the information, financial, service and transport components of the production process, form a network of interconnections and interaction of the elements of this sphere in combination with the elements of the logistics system. It is emphasized that increasing the level of efficiency of enterprise activity on the basis of application of the logistics approach determines the growth of the national economy in the face of new challenges and threats.

Keywords: management, logistics, industrial enterprises, logistics approach, economic growth.

Main text

One of the promising areas of Ukraine's socio-economic development is industry, which performs an important social function in terms of the country's economic growth. The diversity of industrial branches requires the application of effective approaches to industrial management, and the information, financial, service and transport components of the production process determine the interconnections and interactions of the elements of this sphere in combination with the elements of the logistics system [1-2].

Global trends in the use of logistics as a management tool dictate the need for Ukrainian industrial enterprises to apply the latest management approaches, adopt the leading experience of developed countries and implement it in domestic business practice. At the same time, one of the main tasks is to form an effective system for managing the logistics activities of an enterprise [3].

Today's experts are unanimous in their opinion that in a "globalized world, efficient logistics operations are the backbone of any organization. They ensure that a business can receive, produce and deliver its products or services to the end user in a timely and cost-effective manner. In 2020, the global logistics market was valued at \$10.32 trillion and is projected to reach \$12.68 trillion by 2027, representing a CAGR of 6.5% between 2021 and 2027. The analysis of the Ukrainian logistics market also shows a constant growth of 2.67% every year, and most of the cargo is transported by rail (about 52%) » [4].

It is in the context of new challenges and threats that the influence of logistics companies (e.g. DB Schenker) on the Ukrainian economy is becoming increasingly multifaceted and decisive. Their role in facilitating the growth of exports and imports, infrastructure development and international trade, and the application of technological innovations makes them key players in ensuring stability and rebuilding the national economy [5-6].

Therefore, the issues of increasing the level of efficiency of management of industrial enterprises based on

the application of the logistics approach are of particular importance. The relevance of the study is enhanced by the fact that this issue affects the growth of the national economy [7-8].

The purpose of the article is to substantiate the feasibility of managing the activities of industrial enterprises on the basis of a logistics approach in the face of new challenges and threats.

Main content. The use of logistics in the management of industrial enterprises is due to several reasons: "1) integrated logistics tools that synthesize the methodology of general systems theory, systems engineering, cybernetics, marketing, management and other scientific disciplines allow to comprehensively solve the problems of organizing the movement of material flows from their places of origin to the places of application (use); 2) logistics creates conditions for removing contradictions between different industries and types of activity, as it involves a combination of economic interests.

The logistic approach to managing the activities of an industrial enterprise changes the priorities in resource management from the final product to the flow processes, which allows considering the movement of material and related flows as the basis for the enterprise's functioning. One of the strategic tasks is to satisfy the vital interests of consumers by ensuring effective interaction of enterprise subsystems related to flow processes. Implementation of the logistics approach can be directed to one or more functional areas of an industrial enterprise or be comprehensive. The choice of the method of applying the logistics approach depends on the degree of integration of subsystems of a particular enterprise [3].

Logistics for industrial enterprises is a set of solutions for organizing and managing all types of material and related flows in accordance with established needs. Therefore, it is necessary to find effective methods to minimize costs when moving goods and resources. By introducing a logistics service (position) in its business activities, a company: 1) optimizes stocks and delivery times for all types of resources; 2) reduces transport costs; 3) improves information and decision-making processes; 4) reduces production and sales costs; 5) improves service levels, etc.

The purpose and objectives of logistics in the activities of an industrial enterprise are determined together with the strategic goals of its business, which determines its goal, i.e., increasing competitiveness through the rational management of logistics flows, optimization of its resources. An industrial enterprise selects vehicles depending on the type and volume of transportation, weather conditions, delivery time, cargo characteristics, etc. To ensure the efficiency of logistics activities and the creation of an extensive network, it is necessary to carefully design and build logistics systems at industrial enterprises, and to carry out design at the strategic and operational levels.

Industrial enterprises' use of logistics companies will help to reduce all types of logistics costs and related risks, as the logistics company is fully responsible for the safety of goods during logistics operations.

In the face of a growing number of challenges and threats, the reasons for the use of logistics management by industrial enterprises may be: 1) complication of the internal structure of management objects; 2) increased competition; 3) rapid growth of information; 4) expansion of ties between enterprises; 5) environmental instability; 6) growth in the number of challenges and threats. At the same time, the choice of optimal options for solving the problems of management activities of enterprises is carried out through the use of a logistics approach [9].

In order to meet the needs of consumers in terms of safety, reliability and quality of service, as well as customer requirements, logistics uses the following approaches to solving problems 1) 3D visualization is a method of loading vehicles with different types of cargo; 2) use of robots and drones; 3) blockchain is development and implementation of a system for the transportation of any type of cargo; 4) use of 3D printing on a 3D printer instead of transporting goods; 4) use of unmanned aerial vehicles and electric vehicles; 5) fulfillment is performance of all logistics operations by a third-party logistics company, etc. [9-10].

However, it should be noted that the use of innovative technologies in logistics now requires serious preparatory transformations in various divisions of industrial enterprises and the formation of an adequate internal and external environment.

Thus, logistics is the main artery in maintaining the efficient operation of industrial enterprises, which provides input (suppliers), the main process (supply, production, sales) and output (consumers) in its management

- глобальних цілей сталого розвитку*: матеріали III Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції Київського національного університету технологій та дизайну, м. Київ, 10 червня 2022 року. Том 1. Київ : КНУТД, 2022. 347 с. С. 51-54 [Bondar-Pidgurska O. V. Territorial production complex as the basis of sustainable innovative socially oriented development of the economy during wartime and postwar development of Ukraine. Imperatives of economic growth in the context of the implementation of global goals of sustainable development: materials of the III International Scientific and Practical Internet Conference of the Kyiv National University of Technology and Design, Kyiv, June 10, 2022. Volume 1. Kyiv: KNUTD, 2022. 347 p. P. 51-54].
8. Бондар-Підгурська О. В. Можливості реалізації кластерного підходу до формування інноваційної інфраструктури в Україні. *Економічний форум*. 2015. № 3. С. 29–39 [Bondar-Pidgurska O. V. Possibilities of implementing a cluster approach to the formation of innovative infrastructure in Ukraine. *Economic Forum*. 2015. № 3. С. 29–39].
 9. Савченко К. О. Вплив логістики на розвиток промислових підприємств в Україні. *Авіація, промисловість, суспільство*: матеріали I Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 60-річчю КЛК ХНУВС (м. Кременчук, 14 трав. 2020 р.) : у 2 ч. Харків : ХНУВС, 2020. Ч. 2. С. 394 – 397 [Savchenko K.O. Influence of logistics on the development of industrial enterprises in Ukraine. *Aviation, industry, society*: materials of the I International scientific and practical conference, devoted to the 60th anniversary of the KNIAU. 60th anniversary of the KLC of KhNUIA (Kremenchuk, May 14, 2020): in 2 parts: KHNUIA, 2020. Ч. 2. С. 394 - 397].
 10. Bondar-Pidhurska Oksana. Business development in situations of war and post-war construction of Ukraine: main directions, problems, support of competitiveness. „*Sustainable Transport System and Maritime Logistics ISTSML*“(ISTSML 2022): Seafarer VI International Scientific Conference (June 24, 2022, Batumi, Georgia). Batumi: Batumi Navigation Teaching University, 2022. 188 p. PP.23-26.

The essence of the enterprise's economic potential and its main components

Tetiana Husakovska,

*Poltava University of Economics and Trade,
Associate Professor of the Management Department, PhD in Economics*

Oleksii Sereda

*Poltava University of Economics and Trade
PhD student of the Management Department*

Abstract

In the conditions of dynamic changes in the national and world economy, the problems of socio-economic development of enterprises are becoming more and more relevant. These issues are also inextricably linked with the potential of the enterprise, in particular, its economic potential.

The analysis of existing approaches to the interpretation of the content of the economic potential of the enterprise and its structure made it possible to conclude that it is a rather complex, comprehensive, dynamic system of all types of resources and capabilities of the enterprise, as well as its ability to use them effectively to achieve the set goals and ensure sustainable development enterprises in the long term.

The primary component of the economic potential is its resource component, which contains all the resources of the enterprise and reflects the results of its past activities. The company's ability to effectively use accumulated resources is reflected in its current potential, and the ability to ensure sustainable development is reflected in its strategic potential.

Key words: enterprise potential, economic potential, resources, enterprise development, components of potential, structure of potential.

Main text

Enterprise management processes include the management of human, material, financial and intellectual resources, establishing partnerships with external stakeholders, planning the release of goods and services in accordance with consumer needs, innovative activities, etc. All these processes are primarily aimed at creating assets, the implementation of which ensures the financial efficiency of the enterprise both in the short and long term.

One of the important aspects of enterprise management is economic potential, which not only provides current financial results, but also determines prospects for future development.

The interpretation of the enterprise's potential by scientists is carried out taking into account the various contexts of its consideration. First, it is the macro-, meso- and microeconomic context, when the potential of the national economy, industry or individual enterprise is investigated. In our research, we will focus on the micro level, namely the examination of the enterprise's potential.

The results of the analysis of the definitions of the concept of "potential" indicate that scientists include in this category the totality of the enterprise's resources, its capabilities, the ability to implement these capabilities and ensure the achievement of goals, certain economic benefits and, in general, sustainable development of the enterprise.

There are also quite a large number of definitions of the category "economic potential of the enterprise". At the same time, in some studies, these two concepts are equated, but most scientists single out the economic potential as a separate component of the enterprise's potential. There is also a scientific position that the economic potential of an enterprise is a broader concept than the potential of an enterprise [1].

Some scientists consider the economic potential as a set of resources, as well as the possibilities of using these resources to achieve goals and ensure development. Other researchers talk about the ability to make a profit [2], as well as the maximum possible production volume [1].

Differences in the interpretation of the essence of the enterprise's economic potential also determine different approaches to determining its structure.

The analysis of existing approaches to the structuring of economic potential confirmed the dependence of the interpretation of the essence of this concept and, accordingly, the definition of the main components.

Scientists who consider the economic potential as the possibility of using its resources identify groups of resources (material, financial, labor, information, natural, etc.) as its primary components.

The approach to the structuring of economic potential, proposed by E. Lapin, deserves attention.

The scientist considers the economic potential as a stochastic system consisting of subsystems and elements. The upper level of this system includes three components: economic, social and environmental. The main subsystems include personnel, production, innovation, and organizational and management potential, which in turn contain a number of elements.

Some scientists [3, 4] in their studies, in addition to the functional structuring of the economic potential, distinguish two substantive components in its composition: objective and subjective.

To the objective components of economic potential, researchers include production, innovation, financial potential, reproduction potential, information potential, infrastructural potential (market infrastructure, transport communications, etc.).

Subjective components of the enterprise's economic potential include: scientific and technical, marketing potential, potential of the organizational management structure, personnel potential, managerial potential.

In the study [5], along with the traditional personnel, production, information, investment and innovation potentials, the development strategy is also identified as one of the elements of the economic potential of the enterprise.

R. Aliyev [6] considers the company's resources as the primary component of its overall potential, and economic potential as the result of an effective combination of resources. That is, the level of economic potential is determined by how effectively the company's resources are formed. At the same time, the economic potential determines the efficiency of realizing the company's potential, which is expressed in the market potential.

Summing up the analysis of approaches to determining the essence and components of economic potential, we suggest considering it taking into account temporal and spatial characteristics.

The economic potential of the enterprise is based on the past, since its primary link are the resources accumulated in previous periods. That is, during the analysis of the economic potential, the enterprise proceeds from the assessment of its past activity, namely how effectively the resource base was formed for its today's functioning and future development. The current potential reflects the current state of the enterprise - its ability to effectively use resources and opportunities to achieve the set goals. Strategic potential reflects the company's ability to ensure not only short-term financial results and effective use of resources today, but also sustainable development of the company in the long term.

So, the economic potential, taking into account the time characteristics, includes the following components (Fig. 1):

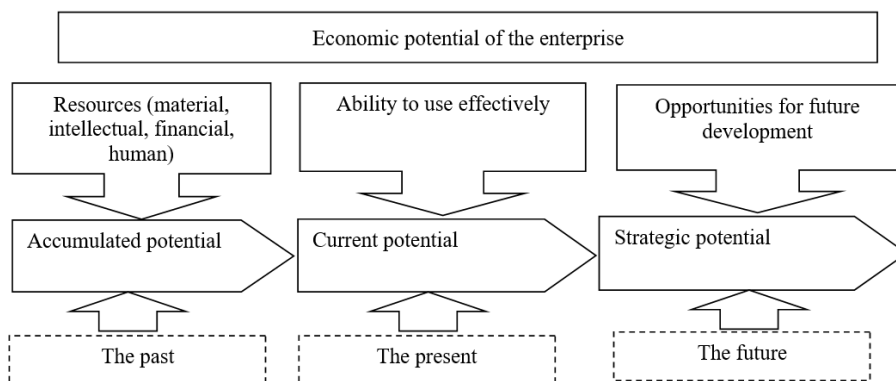

Fig. 1. The economic potential of the enterprise taking into account time characteristics

resource or accumulated potential, containing the main resources of the enterprise (material, human, intellectual, financial);

current potential, which provides for the ability and opportunity of the enterprise to effectively use available resources;

strategic potential, which reflects the company's ability to ensure sustainable development.

Conclusions

The analysis of existing approaches to the interpretation of the content of the economic potential of the enterprise and its structure made it possible to conclude that it is a rather complex, comprehensive, dynamic system of all types of resources and capabilities of the enterprise, as well as its ability to use them effectively to achieve the set goals and ensure sustainable development enterprises in the long term.

Thus, the primary component of the economic potential is its resource component, which contains all the resources of the enterprise and reflects the results of its past activities. The company's ability to effectively use accumulated resources is reflected in its current potential, and the ability to ensure sustainable development is reflected in its strategic potential.

References

1. Lapin, Ye.V. (2006) *Ekonomichniy potentsial pidpriemstv promyslovosti: formuvannia, otsinka, upravlinnia*. [Economic potential of industrial enterprises: formation, assessment, management] (Abstract of the Doctoral Thesis), Sumy, (in Ukrainian).
2. Berezin O.V., & Plotnyk, O.D. (2012) *Ekonomichniy potentsial ahrarnykh pidpriemstv: mekhanizmy formuvannia ta rozvytku* [Economic potential of agrarian enterprises: formation and development mechanisms], Poltava: Inter Hrafika (in Ukrainian).
3. Krasnokutska, N.S. (2005) *Potentsial pidpriemstva: formuvannia ta otsinka* [Enterprise potential: formation and evaluation], Kyiv: Tsentr navchalnoi literatury (in Ukrainian).
4. Ruzhytska, T.D. (2009) *Sutnist ta skladovi elementy poniattia «ekonomichniy potentsial pidpriemstva»* [The essence and components of the concept of "economic potential of the enterprise"]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu* [Bulletin of the Khmelnytskyi National University]. vol. 9. pp. 178-181 (in Ukrainian)
5. Vaskivska, K. V., Lozinska, L. D., & Halimuk Yu. O. (2020) *Ekonomichniy potentsial pidpriemstva v umovakh zmin: sut ta kharakterni osoblyvosti* [The economic potential of the enterprise in conditions of change: the essence and characteristic features]. *Efektivna ekonomika* [Efficient economy]. vol. 5. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7858> (in Ukrainian).
6. Aliiev, R. (2019) *Sutnist poniattia «potentsial pidpriemstva» ta yoho skladnyky* [The essence of the concept of «enterprise potential» and its components]. *Pidpriemnytstvo ta innovatsii* [Entrepreneurship and innovation]. vol. 9. pp. 54-59. (in Ukrainian)

CUSTOMS OUTSOURCING AS A DIRECTION OF IMPROVING INTERNATIONAL LOGISTICS OF UKRAINIAN COMPANIES IN THE CONDITIONS OF WAR

Lyudmyla Shymanovska-Dianykh

*Poltava University of Economics and Trade, Head of Management Department,
Doctor of Economic Sciences, professor, Ukraine, Poltava*

Badri Gechbaia

Batumi Shota Rustaveli State University, professor. Batumi, Georgia

Roman Molko

Poltava University of Economics and Trade PhD Student,

Valeriy Yastreba

Poltava University of Economics and Trade, PhD Student

Abstract

The development of Ukrainian enterprises in the conditions of war is extremely difficult, but it must continue. Therefore, Ukrainian enterprises are constantly searching for ways to improve their main business processes, in particular foreign economic activities. Particular attention is paid to the issue of improving logistics in terms of the use of various types of outsourcing.

The author defines the place and role of customs outsourcing in the activities of Ukrainian enterprises, its advantages and disadvantages.

It is noted that global trends in outsourcing are in favor of the use of customs outsourcing. It was emphasized that it is worth remembering about some shortcomings, in particular, the risk of leaking information and important data. When a company hires professional employees from outside, this risk can lead to losses; in some cases even the collapse of the business may take place. Therefore, it is important to contact companies that have proven themselves with positive reviews and a good reputation

Keywords: logistics, outsourcing, customs outsourcing, brokers.

Main text

In the conditions of war, any domestic company seeks to optimize its costs as much as possible and switch to more flexible management of its business processes. One of the key processes that require improvement and transformation of Ukrainian companies in modern conditions of war is logistics, in particular international logistics. Summarizing the main problems and challenges currently faced by Ukrainian companies in the field of international logistics made it possible to draw the following conclusions: with the beginning of a full-scale war, there was a significant complication of logistics processes, as most foreign partners reviewed their risks and demanded additional guarantees for further cooperation, which complicated the process export and led to an increase in the cost of logistics delivery of products; constant threat of physical destruction of company warehouses; disruptions in logistics, both for the export of finished products and for the import of raw materials and other materials.

In search of ways to improve logistics processes, domestic companies have recently increasingly turned to the outsourcing of foreign economic activity, which consists of logistics outsourcing; customs outsourcing; financial outsourcing. Within the scope of our research, we would like to dwell in more detail on the expediency of using customs outsourcing, because there are several reasons for this: reliability, because during the customs clearance of cargo, customs brokers are governed exclusively by Ukrainian legislation, the Customs Code, and carry out the procedure for customs clearance of cargo in large volumes due to advanced technologies and highly qualified personnel (the basis of which is a customs broker). And experience in the field of permit documentation makes it possible to ensure the receipt of all kinds of permit documents exactly on time and at a reasonable cost; customer comfort. The tasks are simply indicated and the customer is offered the most profitable options for their solution: all the necessary calculations of the cost of the customs broker service are made, all the necessary permit

and customs documentation is prepared; individual approach. In order to find the optimal option for solving issues related to customs clearance of cargo, the specifics of the client's business, all the nuances that arise during his foreign economic activities are taken into account.

At the same time, it is worth remembering about some disadvantages, in particular, the risk of leaking information and important data. When a company hires professional employees from outside, this risk can lead to losses; in some cases even the collapse of the business may take place. Therefore, it is important to contact companies that have proven themselves with positive reviews and a good reputation. Appropriate methods for assessing the level of reliability of customs brokers and calculations for assessing and determining the level of risk in favoring this or that customs broker will help to solve this issue.

In addition, one of the most important processes of customs outsourcing is customs clearance, which ensures that goods can be legally imported into the country. Therefore, when choosing customs outsourcing, it is worth considering the customs clearance process, emphasizing the role of the customs broker in its simplification. As for customs clearance, it is a procedure that importers must follow in order to legally import goods across international borders. It includes submission of necessary documentation and payment of all duties and taxes required for imported goods. The advantages of using customs brokers in this case are as follows: the customs broker plays a vital role in the customs clearance process. They are experts in navigating the intricacies of customs legislation and import/export specifics related to specific goods. Their responsibilities include: helping goods meet government import and export requirements; preparation and submission of necessary information and payments to customs authorities on behalf of importers; assessment of commercial documents for compliance with regulatory requirements; providing advice on the specifics of imports and changes in legislation.

As for the customs clearance process, it involves several key steps, including: submission of necessary documentation such as commercial invoice, packing list and shipping labels; payment of any duties and taxes required for imported goods; ensuring compliance with all applicable laws and regulations; obtaining the necessary licenses and permits for imported goods. Advantages of using the services of a customs broker in this case: Using the services of a customs broker can simplify the customs clearance process for new importers. They will help ensure compliance with all applicable laws and regulations, navigate changing regulations, and provide expert advice on import specifics. By outsourcing the customs clearance process to a customs broker, new importers can focus on their core business while ensuring a smooth and compliant import process. th process.

In addition, global trends in outsourcing testify in favor of the use of customs outsourcing. Over the past two decades, the following trends in the formation and development of outsourcing as a new business model, where the intensity of outsourcing development is monitored, can be identified: developed countries outsource part of the functions to developing countries, mainly secondary business functions; about 80% of American, about 60% of European, and about 30% of companies from other countries use outsourcing in their practice; about 85% of currently active global outsourcing agreements show a tendency to prolongation [1, 2].

Conclusions

Therefore, the customs clearance process can be difficult, especially for new importers. However, by understanding the process and the role of the customs broker, importers can more effectively manage the process and ensure a smooth and compliant import process.

References:

1. Сьогодні й майбутнє офшорного аутсорсингу в Європі. [URL: http://hitech.org.ua/Ukrainian/outsourcingnews/out/index.html](http://hitech.org.ua/Ukrainian/outsourcingnews/out/index.html) [The present and the future of offshore outsourcing in Europe. [URL: http://hitech.org.ua/Ukrainian/outsourcingnews/out/index.html](http://hitech.org.ua/Ukrainian/outsourcingnews/out/index.html)].
2. Ukrainian high-tech initiative “Today and future of the offshore outsourcing”. [URL: http://www.hitech.org.ua/Ukrainian/outsourcing-news/out/index.html](http://www.hitech.org.ua/Ukrainian/outsourcing-news/out/index.html)

ბიზნესის ციფრული ტრანსფორმაცია: გამოწვევები და ტენდენციები

აბრალავა ანზორ

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი

სოსელია მათა

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი

ნამიჭიშვილი გორდა

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის დოქტორანტი

აბსტრაქტი

სტატია ეძღვნება ბიზნესის ციფრული ტრანსფორმაციის თანამედროვე ტენდენციების ანალიზს. სამეურნეო საქმიანობის გაციფრულება ამჟამად ერთ-ერთი საკვანძო ტრენდი გახდა ბიზნესის განვითარებაში. ციფრული გადაწყვეტილებები არსებით გავლენას ახდენს ბიზნეს პროცესებსა და მოდელებზე, ხოლო მათი გამოყენება განპირობებულია სამომხმარებლო ქცევის ცვლილებებით, ტექნოლოგიების მისაწვდომობითა და დადებითი ეკონომიკური ეფექტით. Covid-19-ის პანდემიამ შექმნა პირობები იმისთვის, რომ ბიზნესს ძალიან სწრაფად აეთვისებინა ციფრული ინსტრუმენტები კომერციული საქმიანობის ორგანიზაციაში, რამაც ხელი შეუწყო ბიზნესის დინამიურ ციფრულ ტრანსფორმაციას. გამოყოფილია ბიზნესის ციფრული ტრანსფორმაციის განმასხვავებელი ნიშნები; განხილულია ციფრული ეკონომიკის განვითარების საერთაშორისო რეიტინგები.

საკვანძო სიტყვები: ციფრული ეკონომიკა, ბიზნესის გაციფრულება, ბიზნესის ციფრული ტრანსფორმაცია, ციფრული ინსტრუმენტები, ბიზნესმოდელები.

ძირითადი ტექსტი

აღსანიშნავია ის ფაქტი, რომ ციფრული ტრანსფორმაცია იჭრება მრავალი სამეწარმეო სტრუქტურის საქმიანობაში, მიუხედავად ბიზნესის მასშტაბისა. ამასთან, მეწარმე სუბიექტებს უწევთ გაციფრულების არა მხოლოდ დადებით მხარეებთან შეჯახებას, არამედ, უარყოფითთანაც. ისინი ხშირად იძულებული არიან გადაჭრან ახალი პრობლემები, დაძლიონ ახალი რისკებისა და საფრთხეების გავლენა. ავტორის მიერ განსაზღვრულია თანამედროვე ეკონომიკაში მეწარმეობის გაციფრულების საკვანძო გამოწვევები, რომლებიც უშუალოდ არის დაკავშირებული საინფორმაციო უსაფრთხოებასთან; საწარმოს პერსონალის ციფრული კომპეტენციების განვითარების არასაკმარის დონესთან; ახალ ბიზნესმოდელებზე გადასვლის სირთულეებთან; ფინანსურ შეზღუდვებთან.

ბიზნესის ციფრული ტრანსფორმაცია

თანამედროვე პირობებში ეკონომიკური განვითარების საკვანძო ტენდენციად იქცა ახალი ციფრული ტექნოლოგიების შეღწევა ადამიანის ცხოველქმედების ყველა სფეროში. დღეისათვის, ციფრული გადაწყვეტილებების გამოყენება რადიკალური ინოვაციების ჯგუფიდან ყოველდღიურ რუტინაში გადავიდა. ციფრული ტექნოლოგიები უკვე ფართოდ გამოიყენება სახელმწიფო, სამეწარმეო და თუნდაც საყოფაცხოვრებო დონეებზე. საკმაოდ ეფექტიანად განხორციელდა საჯარო ორგანიზაციების საქმიანობის გაციფრულება და, შესაბამისად, სახელმწიფო მოსახურებების ონლაინ რეჟიმში მიღება. და მაინც, ბიზნესის გაციფრულება ბოლო დრომდე უკიდურესად არათანაბარზომიერად მიმდინარეობდა მისი მაღალი ღირებულების და ერთგვარი კონსერვატიული ინერციის გამო. თუმცა, ვერ უარვყოფთ ამ მიმართულებით დადებითი დინამიკის

ბიზნესის გაციფრულების დონის გასაზომად იყენებენ ორ ინტეგრალურ ინდექსს:

1. ბიზნესის გაციფრულების ინდექსს, რომელიც წარმოადგენს სამეწარმეო სექტორში ციფრული ტექნოლოგიების გავრცელების დონის შეფასებას. მოცემული ინდექსი მოიცავს მაჩვენებლებს, რომელთა მეშვეობით შეიძლება შეფასდეს ფართოზოლიანი ინტერნეტის, ღრუბლოვანი სერვისების RFID-ტექნოლოგიების, ERP-სისტემების მოთხოვნადობა, ელექტრონულ ვაჭრობაში ჩართვა. 2018 წ. მონაცემებით რეიტინგის ლიდერია ფინეთი (ინდექსის მაჩვენებელი 50), მეორე და მესამე ადგილი, შესაბამისად, აქვს ბელგიას (ინდექსის მაჩვენებელი 49) და ნიდერლანდებს (ინდექსის მაჩვენებელი 48).

რაც შეეხება ინდექსის დარგობრივ მაჩვენებლებს ევროპის ქვეყნებში, პირველი ადგილი უკავია საქმიანობას ინფორმაციისა და კომუნიკაციის სფეროში. მას მოსდევს საბითუმო და საცალო ვაჭრობა, ასევე სასტუმრო ბიზნესი. ამჟამად, განსაკუთრებით პოპულარულ ტექნოლოგიას ვაჭრობის სფეროში წარმოადგენს ინტერნეტ ვაჭრობა. ინტერნეტ ვაჭრობას გააჩნია მთელი რიგი უპირატესობები როგორც ბიზნესის, ასევე ქვეყნის ეკონომიკისთვის. ეროვნულ დონეზე ელექტრონული ვაჭრობა ხელს უწყობს ქვეყნებს შორის ორმხრივი ვაჭრობის სტრუქტურის სრულყოფას და მოცულობების გაფართოებას. თავის მხრივ, მეწარმეებს ინტერნეტვაჭრობა საერთაშორისო ბაზარზე გასვლის შესაძლებლობას აძლევს და ერთმანეთთან აკავშირებს კლიენტებს და მწარმოებლებს. საბოლოოდ, ეს ხელს უწყობს ვაჭრობის გლობალიზაციას და საქონელბრუნვის დაჩქარებას.

2. ბიზნესის გაციფრულების ინდექსი (BDI – Business Digitalization Index) -ინდექსი მოიცავს ხუთ სუბინდექსს: ინფორმაციის გადაცემისა და შენახვის არხებს, ციფრული ტექნოლოგიების ინტეგრაციას, ინტერნეტ ინსტრუმენტების გამოყენებას კომპანიის პრომოუშენისა და განვითარებისთვის, ინფორმაციულ უსაფრთხოებას, ადამიანურ კაპიტალს.

დღესდღეობით, კვლევების თანახმად, სამამულო ბიზნესი მხოლოდ ნაწილობრივ არის მზად გაციფრულებისთვის. შესაბამისად, არის ასპექტები, რომელთა მიხედვითაც ბიზნესის ციფრული ტრანსფორმაცია მნიშვნელოვან წინააღმდეგობებს აწყდება. კერძოდ, გაიზარდა იმ კომპანიების რიცხვი, რომელიც არ იყენებს საინფორმაციო დაცვის საშუალებებს (გამოკითხულთა 28 %); არ აქცევს ყურადღებას თანამშრომელთა ციფრულ განვითარებას (გამოკითხულთა 73 %). ინდექსის ზრდა მოხდა იმ კომპანიების რაოდენობის მატების ხარჯზე, რომლებიც იყენებენ მონაცემთა გადაცემის ციფრულ არხებს, ციფრულ ტექნოლოგიებს და ინტერნეტ ინსტრუმენტებს.

რაც შეეხება ციფრული ტექნოლოგიების გავრცელებას ეკონომიკური საქმიანობის სახეების მიხედვით, შეიძლება ითქვას, რომ ბიზნესის გაციფრულების ინსტრუმენტების დანერგვის ყველაზე მეტი დაჩქარება შეინიშნება ეკონომიკის მაღალკონკურენტულ დარგებში. ასე, მაგალითად, იმ ორგანიზაციათა ყველაზე დიდი წილი, რომლებიც იყენებენ თავიანთ საქმიანობაში ისტ-ს, შეინიშნება ვაჭრობის სფეროში, საფინანსო და სადაზღვევო სექტორებში. კომპანიები, რომლებიც ფუნქციონირებენ ჩამოთვლილ სექტორებში, უნდა ვითარდებოდნენ უფრო სწრაფი ტემპებით, ვიდრე დანარჩენები, სხვაგვარად ისინი მალე დაკარგავენ თავიანთ კონკურენტუნარიანობას. ციფრული ტექნოლოგიების დანერგვა მოცემულ შემთხვევაში მიმართულია გადაწყვეტილებათა მიღების დაჩქარების, ახალი პროდუქტების შექმნის, საქმიანობის ახალი მიმართულებების გახსნისას მანევრულობის ამაღლების, მყიდველებსა და დამკვეთებთან ურთიერთქმედების ახალი ვარიანტების შეთავაზებისკენ.

ცხრილი 1. ორგანიზაციათა წილი, რომლებიც იყენებდნენ საინფორმაციო და საკომუნიკაციო ტექნოლოგიებს, %

ორგანიზაციები, რომლებიც იყენებდნენ	2019წ.	2020 წ.	2021 წ.	2022წ.	2023 წ.	ნამატის ტემპი, %
პერსონალურ კომპიუტერებს	92,3	92,4	92,1	94,0	93,5	1,3
სერვერებს	47,7	50,8	50,6	53,4	53,8	12,8
ლოკალურ გამოთვლით ქსელებს	63,5	62,3	61,1	63,9	63,5	0
ელექტრონულ ფოსტას	84,0	87,6	88,3	90,9	91,1	8,45
გლობალურ საინფორმაციო ქსელებს	89,0	89,6	89,7	92,0	92,0	3,37

Covid-19-ის პანდემია და ლოკ დაუნი გახდა ბიზნესის დაჩქარებული ციფრული ტრანსფორმაციის კატალიზატორი. ციფრულმა ტრანსფორმაციამ შეცვალა მრავალი სამეწარმეო სტრუქტურის საქმიანობა მიუხედავად ბიზნესის მასშტაბებისა და ეკონომიკური საქმიანობის სახისა. ამასთან, ცნებები: „ბიზნესის ციფრული ტრანსფორმაცია“ და „ბიზნესის გაციფრულება“ არ არის იგივე. ბიზნესის გაციფრულება შეგვიძლია განვმარტოთ, როგორც ციფრული და საინფორმაციო ტექნოლოგიების დანერგვა კომპანიის ბიზნეს პროცესებში, ხოლო ციფრული ტრანსფორმაცია კი წარმოადგენს ბიზნესის ევოლუციას ციფრული ტექნოლოგიების დანერგვის, ორგანიზაციული ცვლილებების განხორციელების მეშვეობით.

დასკვნა

ბიზნესის ციფრული ტრანსფორმაციის საკვანძო მიმართულებებს ამ ეტაპზე, წარმოადგენს: ახალი ბიზნესმოდელების, მეწარმე სუბიექტებს შორის თანამშრომლობის ფორმების დანერგვა; ახალი საქონლისა და მომსახურებების ბაზარზე გატანა; ურთიერთქმედებათა სისტემების - „დამკვეთი - შემსრულებელი“, „დამსაქმებელი - დაქირავებული“ - ცვლილება.

ბიზნესის ციფრული ტრანსფორმაციის მოცემული მიმართულებების რეალიზაციას საფუძვლად უდევს ახალი ციფრული ინსტრუმენტების ათვისება. გამოკითხულ მეწარმეთა ნახევარზე მეტმა აღნიშნა, რომ ციფრული ინსტრუმენტების დანერგვამ ხელი შეუწყო პროცესების დაჩქარებას და გამარტივებას, შრომატევადობისა და რესურსტევადობის შემცირებას. ამის მიუხედავად, ციფრული ტრანსფორმაცია შეიცავს გარკვეულ პოტენციურ რისკებს და აჩენს ახალ გამოწვევებსაც.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. თ. ჩხაიძე როგორ გავაციფრულოთ ჩვენი ბიზნეს პროცესები
2. <https://www.tbcbusiness.ge/en/business-support/blogs/digitalised-business> 02 March 2023
3. Семернина С.А., Сомина И.В. Цифровая трансформация бизнеса: зарубежный опыт // Вестн. Самарского ун-та. Экономика и управление. 2018. № 2. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/tsifrovaya-transformatsiyabiznesa-zarubezhnyy-opyt>
4. Абдрахманова Г.И., Ковалева Г.Г. Цифровизация бизнеса в России и за рубежом. URL: https://issek.hse.ru/data/2019/10/03/1542994758/NTI_N_146_03102019.pdf (дата обращения: 02.05.2021).
5. Global Cyber Risk Perception Survey. 2019. URL: <https://www.mmc.com/insights/publications/2019/sep/globalcyber-risk-perception-survey-report-2019.html>

Digital transformation of business: challenges and trends

Anzor Abzalava

Professor of Georgian Technical University

Maia Soselia

Associate Professor of Georgian Technical University

Gorda Namichheishvili

Ph.D Student The of Georgian Technical University

Summary

article is devoted to the analysis of modern trends in digital transformation of business. Digitization of economic activity has become one of the key trends in business development. Digital solutions have a significant impact on business processes and models, and their use is driven by changes in consumer behavior, access to technology and positive economic effects. The Covid-19 pandemic has created the conditions for businesses to very quickly adopt digital tools in the organization of commercial activities, which has contributed to the dynamic digital transformation of businesses. Distinguishing features of digital transformation of business are distinguished; International ratings of the development of the digital economy are discussed.

Keywords: digital economy, digitization of business, digital transformation of business, digital tools, business models.

საცალო სავაჭრო ქსელების სხვადასხვა ფორმატის განვითარება გლობალურად და მათი კონკურენცია საქართველოს ბაზარზე

აბრალავა ანზორ

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი

ახვლედიანი ირაკლი

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის დოქტორანტი

აბსტრაქტი

როგორც მსოფლიო ბაზრებზე ასევე საქართველოში არის საცალო სავაჭრო ქსელების სხვადასხვა ფორმატები და შესაბამისი ბიზნეს მოდელები. მომხმარებლის ქცევის მნიშვნელოვანი ცვლილების ფონზე, გაზრდილია კონკურენცია სხვადასხვა ფორმატის ქსელებს შორის და ხდება პოზიციების ცვლილება და გადანაწილება.

ძირითადი ტექსტი

გლობალურად საცალო სავაჭრო ქსელების ბაზარი გამოირჩევა მკვეთრი კონკურენციით როგორც ფორმატის ისე განსხვავებული ბიზნეს მოდელების მიხედვით. მსოფლიოში ძირითადი ფორმატები და ბიზნეს მოდელები არის:

ჰიპერმარკეტი/სუპერმარკეტი (Hypermarkets/Supermarkets) - საშუალო სავაჭრო სივრცე: 1,000 – 10,000 მ²; ადგილმდებარეობა: მნიშვნელოვანია მაღალი სამანქანე ტრაფიკის ქონა; მნიშვნელოვანია საპარკინგე სივრცის ქონა; სამიზნე მომხმარებელი: კვირაში საშუალოდ ერთხელ ან ორჯერ მიდის ოჯახის საყიდლებზე ავტომანქანის საშუალებით; საფასო პოლიტიკა: დაბალი/საშუალო ფასები; საასორტიმენტო პოლიტიკა: საკვები და არა საკვები პროდუქციის ფართე არჩევანი და ყველა ცნობილი ბრენდის ქონა; მაღალი საშუალო ჩეკი და შეძენილი პროდუქტების (SKU) რაოდენობა; მომსახურების მაღალი ხარისხი. მოცემული ფორმატის მინუსია, რომ იგი არ იმჯოფება მჭიდროდ დასახლებულ რაიონებში და აქვს დაბალი საფეხმავლო ტრაფიკი. გლობალურად გამორჩეული მოთამაშეები არიან: ვოლმარტი (Walmart), კროგერი (Kroger), ტარგეტი (Target), კარფური (Carrefour), ტესკო (Tesco).

მსხვილი მებითუმე მომხმარებლის საწევროთი (large Wholesalers with customer memberships) - საშუალო სავაჭრო სივრცე: 3,000 – 16,000 მ²; მნიშვნელოვანია საპარკინგე სივრცის ქონა; სამიზნე მომხმარებელი: მოცემული ქსელის წევრი, თვეში ან წელიწადში იხდის საწევროს კონკრეტულ თანხას, ორიენტირებულია დაბალ ფასებზე და თვეში საშუალოდ ორჯერ ან სამჯერ მიდის ოჯახის საყიდლებზე ავტომანქანის საშუალებით; საფასო პოლიტიკა: მაქსიმალურად დაბალი ფასები; საასორტიმენტო პოლიტიკა: საკვები და არა საკვები პროდუქციის საშუალო არჩევანი და ქსელის საკუთარი სავაჭრო ნიშნის მაღალი არჩევანი; პროდუქტების (SKU) დიდი ზომის შეკვრები; მაღალი საშუალო ჩეკი და შეძენილი პროდუქტების (SKU) რაოდენობა. მოცემული ფორმატის მინუსია, რომ მას არ აქვს ცნობილი ბრენდების ფართე არჩევანი. გლობალურად გამორჩეული მოთამაშეები არიან: კოსკო (Costco) და სემს კლაბი (Sam's Club).

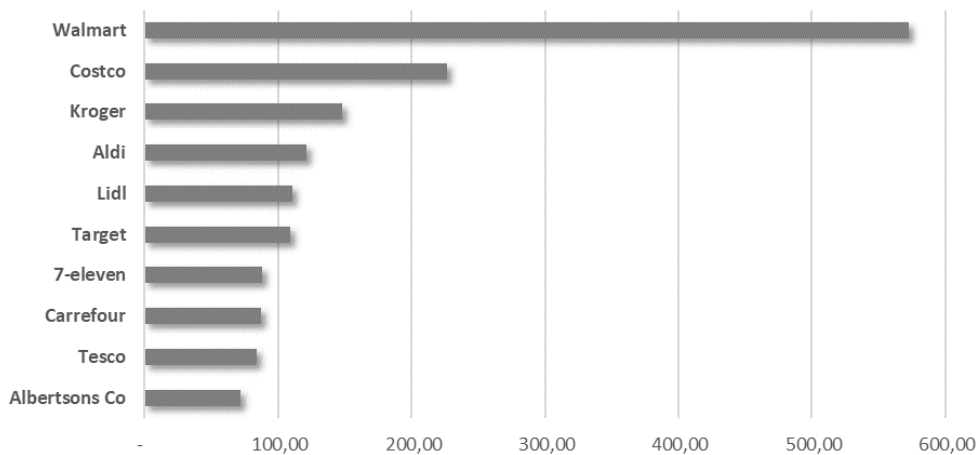
დისკაუნტერი (Discounter) - საშუალო სავაჭრო სივრცე: 200 – 1,000 მ²; ადგილმდებარეობა: მნიშვნელოვანია კარგი ლოკაცია მჭიდროდ დასახლებულ უბნებში/უბნების შესასვლელთან და საფეხმავლო ტრაფიკი; სამიზნე მომხმარებელი: ორიენტირებულია საუკეთესო ღირებულების მიღებაზე - კარგი ხარისხის პროდუქცია (არა აუცილებლად ცნობილი ბრენდების) ყველაზე დაბალ ფასად; საფასო პოლიტიკა - მუდმივად ყველაზე დაბალი ფასები; საასორტიმენტო პოლიტიკა - ყველა, ყოველდღიური მოხმარების პროდუქტების ქონა და ამასთანავე SKU-ების ვიწრო არჩევანი; საკუთარი სავაჭრო ნიშნის (Private Label) ქვეშ მყოფი პროდუქციის მაღალი წილი: 50%-ზე მეტი წილი მთლიან გაყიდვებში; მაქსიმალურად მარტივი ოპერაციები და დაბალი საოპერაციო ხარჯები; გამართული ლოგისტიკური ცენტრი, პროცესები, ოპერაციები და ცენტრალიზაციის მაღალი ხარისხი: 60% - 80% პროდუქციის მიწოდებულ უნდა იქნას მაღაზიებში საკუთარი ლოგისტიკური ცენტრიდან. გლობალურად გამორჩეული მოთამაშეები არიან: ალდი (Aldi) და ლიდლი (Lidl).

უბნის მაღაზია (Neighborhood store) – საშუალო სავაჭრო სივრცე: 100 – 400 მ²; ადგილმდებარეობა: მნიშვნელოვანია კარგი ლოკაცია მჭიდროდ დასახლებულ უბნებში/უბნების შესასვლელთან; სამიზნე მომხმარებელი: უბანში, სახლიდან ფეხით მისასვლელ მოკლე მანძილზე, ორიენტირებულია პროდუქციის საშუალო/მაღალ არჩევანზე, მისაღებ ფასებზე, მომსახურების მაღალ ხარისხზე; საფასო პოლიტიკა - დაბალი/საშუალო ფასები; საასორტიმენტო პოლიტიკა - ცნობილი ბრენდების პროდუქციის საშუალო/მაღალი არჩევანი.

სპეციალიზებული მაღაზია (Convenience Store) – საშუალო სავაჭრო სივრცე: 50 – 200 მ²; ადგილმდებარეობა: მნიშვნელოვანია მაღალი სამანქანო და საფეხმავლო ტრაფიკის მქონე კარგი ლოკაცია; სამიზნე მომხმარებელი: მანქანით ან ფეხით გამვლელი მომხმარებელი რომელსაც სურს მზა კვების (სენდვიჩი, ბურგერი, ჰოტდოგი), ახლად მომზადებული ყავის, თამბაქოს, გამაგრილებელი და ენერგეტიკული სასამელების შეძენა; საფასო პოლიტიკა - საშუალო/მაღალი ფასები; საასორტიმენტო პოლიტიკა - კონკრეტული ბრენდირებული პროდუქციის, მზა კვების, ყავის, თამბაქოს, გამაგრილებელი და ენერგეტიკული სასამელების მაღალი არჩევანი. გლობალურად გამორჩეული მოთამაშე არის სევენ ილევენ (7-eleven).

ქვემოთ მოცემულია ზემოაღნიშნული ფორმატების, მსოფლიოს მოწინავე სავაჭრო ქსელების 2023 წლის რეალიზაციები:

შემოსავალი 2023 (მილიარდი \$)

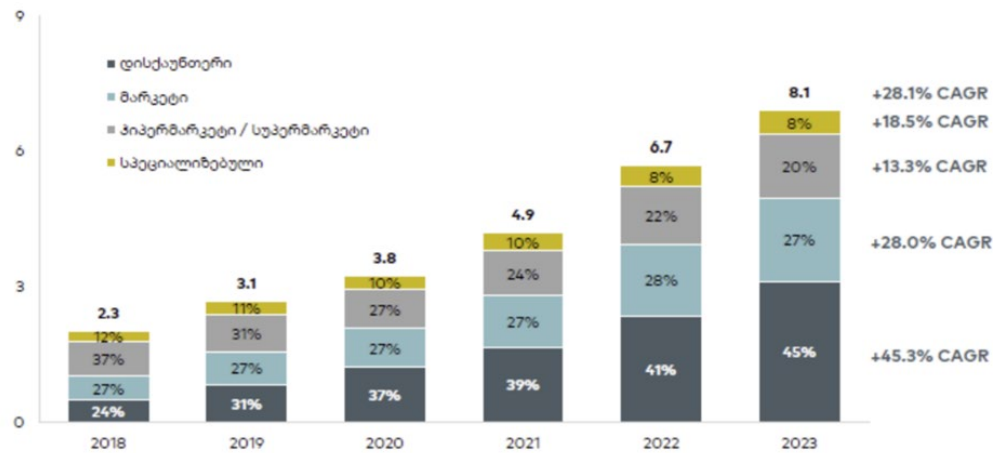

ბოლო წლებია გლობალურად შეიმჩნევა მომხმარებლის ქცევის ცვლილება, კერძოდ სულ მეტ მომხმარებელს აქვს მოთხოვნა: მეტ ღირებულებაზე - მაღალი ხარისხის პროდუქცია (რომელიც შეიძლება არ იყოს ცნობილი ბრენდების) მაქსიმალურად დაბალ ფასად; პროდუქციის შეძენის მარტივი პროცესი და პროდუქციის შეძენის შესაძლებლობა სახლთან ახლოს. შედეგად ჰიპერმარკეტების და სუპერმარკეტების პოზიციები სუსტდება და გაყიდვები მცირდება, ხოლო დისკაუნთერების და უბნური მაღაზიების გაყიდვები იზრდება და მათი პოზიციები მტკიცდება.

საქართველოში ისევე როგორც მსოფლიოში შეიმჩნევა მსგავსი ტენდენციები: მომხმარებელს აქვს მზარდი მოთხოვნა მაღალი ხარისხის პროდუქციის შეძენაზე მაქსიმალურად დაბალ ფასად; მომხმარებელს სურს მარტივი შეძენის პროცესი, მაღაზიაში ნავიგაცია, რომელიც არ არის გადატვირთული ზედმეტი პროდუქციით და ინვენტარით; მომხმარებელს სურს პროდუქციის შეძენა მის სახლთან ახლოს, სადაც შეუძლია დღის განმავლობაში ჩავიდეს ან სამსახურიდან მოსულს, სახლში გზად შეიაროს მაღაზიაში და იყიდოს სასურველი პროდუქცია; მომხმარებელს სურს სალაროზე სწარფი და მარტივი ანგარიშსწორება.

ქვემოთ მოცემულია საქართველოში სხვადასხვა ფორმატების სავაჭრო ქსელების შემოსავლები და მათი ზრდის ტენდენციები:

ბრენდული ქსელების შემოსავლები მალაზიის ფორმატების მიხედვით, მლრდ ლარი (დღგ-ს ჩათვლით)

როგორც ვხედავთ დისქაუნთერების წილი მთლიან გაყიდვებში იზრდება, ჰიპერმარკეტების და სუპერმარკეტების წილი მცირდება, ხოლო მარკეტების და სპეციალიზებული მაღაზიების წილი მეტწილად იგივე რჩება.

საქართველოში ფორმატების და შესაბამისი ბიზნეს მოდელების მიხედვით სურათი შემდეგია:

დისქაუნთერები

ორი ნაბიჯი - 500 მაღაზია საქართველოს მასშტაბით; 4,500 თანამშრომელი; დაბალი ფასები ყოველდღიური მოხმარების პროდუქტებზე; პროდუქციის (SKU) მცირე ასორტიმენტი; საკუთარი სავაჭრო ნიშნის (Private Label) აქტიურად განვითარება; მომხმარებლისთვის პროდუქციის შეძენის მარტივი და სწრაფი პროცესი; საოპერაციო ხარჯების მაქსიმალური ოპტიმიზაცია; მიწოდების ჯაჭვის და ლოგისტიკური პროცესების განვითარება და ცენტრალიზაციის ხარისხის ზრდა.

ლიბრე - ნიკორას მიერ დაფუძნებული დისქაუნთერის მოდელის სავაჭრო ქსელი: 300-ზე მეტი მაღაზია; აქცენტი მაქსიმალურად დაბალ ფასებზე; საკუთარი სავაჭრო ნიშნის (Private Label) აქტიურად განვითარება; დაგეგმილია მსხვილი ლოგისტიკური ცენტრის მშენებლობა; ნიკორასგან ცალკე გამოიყო გუნდი, რომელიც იმუშავებს ლიბრეს, როგორც ცალკე მდგომი დისქაუნთერის განვითარებაზე.

კალათა - სპარის მიერ დაფუძნებული დისქაუნთერის მოდელის სავაჭრო ქსელი: ამ ეტაპზე 10 მაღაზია; აქცენტი დაბალ ფასებზე და საკუთარი სავაჭრო ნიშნის (Private Label) განვითარებაზე.

გვირილა - მცირე ზომის, საშუალოდ 50-100 მ² დისქაუნთერი; 300 მაღაზია საქართველოს მასშტაბით; აქცენტი დაბალ ფასებზე და მომხმარებლის სახლთან სიახლოვეზე.

უბნის მაღაზიები

ნიკორა - ამ ეტაპზე ყველაზე მსხვილი უბნური ტიპის ქსელი საქართველოში; 300-ზე მეტი მაღაზია; აქცენტი პროდუქციის ფართე არჩევანზე; ხელმისაწვდომ ფასებზე და მომხმარებელთან სიახლოვეზე.

სპარი - საერთაშორისო ბრენდის ქვეშ ოპერირებადი სავაჭრო ქსელი კარგად განვითარებული ფრენჩაიზის მოდელით საქართველოს მასშტაბით; აქცენტი პროდუქციის ფართე არჩევანზე; ხელმისაწვდომ ფასებზე; მომსახურების უფრო მეტ საათებზე და მომხმარებელთან სიახლოვეზე.

მაგნიტი - ქსელი რომელიც ამ ეტაპზე ყველაზე კარგად არის განვითარებული რეგიონებში; 400-მდე მაღაზია ძირითადად რეგიონებში; აქცენტი პროდუქციის ფართე არჩევანზე; ხელმისაწვდომ ფასებზე და მომხმარებელთან სიახლოვეზე.

ჰიპერმარკეტები/სუპერმარკეტები

კარფური - საქართველოში ჰიპერმარკეტების და სუპერმარკეტების ყველაზე მსხვილი ქსელი; 5 ჰიპერმარკეტი, 20 სუპერმარკეტი, 80 მინიმარკეტი; 3,500 თანამშრომელი; აქცენტი მაქსიმალურად დაბალ ფასებზე.

გუდვილი - საქართველოში პირველი ჰიპერმარკეტი; აქცენტი მაღალ ხარისხიანი პროდუქციის ფართე არჩევანზე; ბოლო წლებია მკვეთრად დაკარგა პოზიციები ბაზარზე.

აგროჰაბი - მომხმარებლის პრემიალურ სეგმენტზე გათვლილი ქსელი; აქცენტი მაღალ ხარისხიანი და ფრემ პროდუქციის ფართე არჩევანზე; საშუალო/მაღალი ფასები.

ფრესკო - დიდი ფორმატის 9 მაღაზია ქვეყნის მასშტაბით; აქცენტი პროდუქციის ფართე არჩევანზე და ხელმისაწვდომ ფასებზე.

სპეციალიზებული მაღაზიები

დეილი - კარგად განვითარებული ქსელი რეგიონებში, განსაკუთრებით დასავლეთ საქართველოში; 300-მდე მაღაზია ქვეყნის მასშტაბით ძირითადად რეგიონებში; აქცენტი ხარისხიანი პროდუქციის ხელმისაწვდომ ფასებად მიწოდებაზე.

ბრენდული ქსელების ბაზრის წილი საცალო ვაჭრობიდან მიღებული შემოსავლების მიხედვით, საქართველო

ტოპ-4 კომპანიის წილი ბრენდული ქსელების ბაზარზე 55%-მდეა, ხოლო ჯამურად FMCG ბაზარზე დაახლოებით 21%.

დასკვნა

საქართველო დიდ წილად მიჰყვება გლობალურ ტენდენციებს სავაჭრო ქსელების ბაზარზე: ძირითადი ფორმატებია ჰიპერმარკეტები/სუპერმარკეტები, დისქაუნთერები, უზნის მაღაზიები და სპეციალიზებული მაღაზიები. მკვეთრად არის გაზრდილი კონკურენცია სხვადასხვა ფორმატებს შორის. მომხმარებლის ქცევა შეიცვალა: მეტი მოთხოვნა არის მაღალი ხარისხის პროდუქციაზე მაქსიმალურად დაბალ ფასად, პროდუქციის შეძენის მარტივ და სწრაფ საშუალებებზე, პროდუქციის შეძენაზე სახლთან ახლოს. შედეგად იზრდება დისქაუნთერების და უზნური მაღაზიების გაყიდვები, ხოლო ჰიპერმარკეტების და სუპერმარკეტების გაყიდვები და პოზიციები მცირდება.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. გალთ & თაგარტი: FMCG სექტორი საქართველოში; 26 იანვარი, 2024
2. გალთ & თაგარტი: საქართველოს ეკონომიკის მიმოხილვა; 26 იანვარი, 2024
3. გალთ & თაგარტი: 2023 წლის შეჯამება და 2024 წლის მოლოდინები; 25 დეკემბერი, 2023
4. <https://internationalsupermarketnews.com/archives/14134>
5. Retail Disruptors: The spectacular rise and impact of hard discounters; JAN-BENEDICT STEENKAMP with LAURENS STOOL

Grocery retail chains different formats development globally and their competition on Georgian market

Anzor Abralava
Professor of Georgian Technical University

Irakli Akhvlediani
PhD student of Georgian Technical University

Summary

Georgia mainly follows global trends on grocery retail chains markets: main formats are hypermarkets/supermarkets, discounters, neighborhood stores and convenience stores. There is a fierce competition among various format chains. Consumer behavior has shifted: there is a bigger demand for high quality products at the lowest prices; simple and fast purchase experience; buying products next to customer's homes. As a result, sales of discounters and neighborhood stores are increasing, while sales and positions of hypermarkets and supermarkets are decreasing.

მდგრადი განვითარების მიზნები: მიკრო, მცირე, საშუალო ბიზნესი და მსოფლიო

ახალაია ნანა

გორის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორი

გოგიბე მანია

გორის სახელმწიფო უნივერსიტეტის მასწავლებელი

აბსტრაქტი

2030 წლისთვის მდგრადი განვითარების გლობალური მიზნების მიღწევა ამბიციური ხედვაა. ამ დროისათვის მსოფლიო კვლავ მრავალი გამოწვევის წინაშე იქნება, რესურსებზე კვლავ იქნება ინტენსიური კონკურენცია, კორუფცია არ გაქრება, გარემო კვლავ იქნება რისკების წინაშე და სოციალური სამართლიანობა, სავარაუდოდ, იქნება მთავარი საკითხი მთელ მსოფლიოში, მაგრამ სამყარო, რომელიც გლობალურ მიზნებს მისდევს, უკეთ იქნება ორგანიზებული ამ გამოწვევების გადასაჭრელად. 2030 წლისათვის მეტი კაპიტალი განლაგდება მდგრად ინფრასტრუქტურაში, მეტი ინოვაცია მიმართული იქნება ეკოლოგიურად სტაბილური გადაწყვეტილებებისკენ, ქალები მიიღებენ ბევრად უფრო დიდ ეკონომიკურ და სოციალურ ძალას და ვაჭრობის სარგებელი უფრო თანაბრად გავრცელდება, რაც ხელს შეუწყობს შემდგომი საერთაშორისო თანამშრომლობის გაძლიერებას.

პასუხისმგებელი, შორსმჭვრეტელი ბიზნესებისთვის ეს არის ხედვა, რომელიც გვთავაზობს მსოფლიოს უდიდესი პრობლემების გადაჭრის გზით მნიშვნელოვან ზრდას, თუ როგორ და სად არის შესაძლებელი დააჩქაროს პროგრესი გლობალური მიზნებისკენ და შეიმუშაოს გამაძლიერებელი პოლიტიკა. ბევრ სექტორში, ეს თანამშრომლობა სწრაფი ცვლილებების ძლიერი მამოძრავებელი ძალაა. ბიზნესისა და მდგრადი განვითარების კომისიის თანახმად, მდგრადმა ბიზნეს მოდელებმა შეიძლება შექმნან 12 ტრილიონი დოლარის ღირებულების ეკონომიკური შესაძლებლობები და 380 მილიონი სამუშაო ადგილი 2030 წლისთვის.

საკვანძო სიტყვები: მდგრადი განვითარება, მიკრო, მცირე, საშუალო ბიზნესი.

ძირითადი ტექსტი

მდგრადი განვითარების მიზნები წარმოადგენს გლობალურ მოწოდებას მოქმედებისკენ, რომელიც მიზნად ისახავს სიღარიბის აღმოფხვრას, დედამიწის გარემოსა და კლიმატის დაცვას და მსოფლიოში ყველა ადამიანისთვის მშვიდობისა და კეთილდღეობის მოპოვებას. მდგრადი განვითარების იდეა მოიცავს გარემოსდაცვით, ეკონომიკურ და სოციალურ ასპექტებს ეკოლოგიური ასპექტის გათვალისწინებასთან ერთად.

მსოფლიო ბანკის მონაცემებით, მიკრო, მცირე და საშუალო საწარმოები (MSME) განისაზღვრება შემდეგნაირად – მიკრო საწარმოები: 1–9 თანამშრომელი; მცირე: 10–49 თანამშრომელი; და საშუალო: 50–249 თანამშრომელი. თუმცა, MSME-ების განმარტება განსხვავდება ქვეყნების მიხედვით. MSME-ები მნიშვნელოვან როლს ასრულებენ ფირმების ფართო ეკოსისტემაში. დამწყები და ახალგაზრდა ფირმები, რომლებიც ძირითადად მცირე ან მიკრო ფირმებია, არიან სამუშაო ადგილების შექმნის ძირითადი წყარო ბევრ ქვეყანაში და არიან ინოვაციებისა და მდგრადობის მამოძრავებელი ძალა კერძო სექტორში. განვითარებად ბაზრებზე დაახლოებით 365–445 მილიონი მცირე და საშუალო ბიზნესია, 25-30 მილიონი ფორმალური მცირე და საშუალო ბიზნესია, 55-70 მილიონი ფორმალური მიკრო და 285-345 მილიონი არაფორმალური საწარმოა.

მდგრადობა უკვე კარგი ბიზნესია. ბევრი ბიზნეს ლიდერი უკვე ხედავს მდგრადობას უფრო მეტად, ვიდრე კორპორატიული სოციალური პასუხისმგებლობის განხორციელებას, რომელიც აძლიერებს რეპუტაციას საზოგადოებისა და გარემოსდაცვითი პროექტებისთვის მოგების წილის მინიჭებით. მათი კომპანიები იყენებენ მდგრადობის ინსტრუმენტთა კომპლექტს, რათა გახსნან ახალი ბიზნეს შესაძლებლობები ინოვაციების მეშვეობით, აკონტროლონ ეფექტურობა, მოიზიდონ თანამშრომლები,

მომხმარებლები, ინვესტორები და უზრუნველყონ მათი საქმიანობის ლიცენზია ¹

(Kamal-Chaoui, 2017) ამტკიცებს, რომ SDG-ების მიღწევა შესაძლებელია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ქვეყნები შექმნიან ძლიერ მცირე და საშუალო ბიზნესს. მცირე და საშუალო ბიზნესის მნიშვნელობის განხილვისას ინოვაციებში, დასაქმების გენერირებაში, გენდერულ თანასწორობას, ინკლუზიურ განვითარებაში და ა.შ. მკვლევარმა ხაზგასმით აღნიშნავს, რომ საჭიროა პოლიტიკა კარგი ბიზნეს გარემოს შესაქმნელად, რათა მცირე და საშუალო ბიზნესი უფრო პროდუქტიული გახდეს. მან გამოთქვა შემფოთება მცირე და საშუალო საწარმოების დაფინანსებისა და მონაწილეობის გლობალურ ღირებულების ჯაჭვებში, საბანკო სექტორის რეფორმებისა და დაფინანსების ახალი მიდგომების შესახებ. (Oncioiu, Raluka, Bilcan, & Petrescu, 2017) შეისწავლა კავშირი ინოვაციას, ფინანსურ მაჩვენებელსა და ეკონომიკურ ზრდას შორის და დაადგინა, რომ არსებობს დადებითი კავშირი ინოვაციებს, ფინანსურ მაჩვენებლებსა და ეკონომიკურ ზრდას შორის. აღნიშნა, რომ მცირე და საშუალო ბიზნესი ფოკუსირებული უნდა იყოს მდგრადი ინოვაციების გარემოსდაცვით განზომილებაზე და განახორციელოს უფრო სუფთა წარმოების მეთოდები მათი ეკონომიკური და გარემოსდაცვითი მუშაობის გასაუმჯობესებლად.

მიკრო, მცირე და საშუალო საწარმოები (MSME) კატალიზატორ როლს თამაშობს ნებისმიერი ეკონომიკის განვითარებაში. MSME-ების დინამიური და მოქნილი ბუნების გათვალისწინებით, ისინი განიხილება გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის მიერ დასახული მდგრადი განვითარების მიზნების (SDG) მიღწევის აუცილებელ სექტორად. MSME-ები თავიანთ დაწესებულებებში ადამიანების დასაქმებით პირდაპირ ეხმარებიან ისეთი მიზნების მიღწევაში, როგორცაა სიღარიბის დაძლევა (მიზანი 1), გენდერული თანასწორობა (მიზანი 5), ღირსეული სამუშაო და ეკონომიკური ზრდა (მიზანი 8), ინდუსტრიის ინოვაცია და ინფრასტრუქტურა (მიზანი 9) და შემცირებული უთანასწორობა (მიზანი 10). MSME-ები ხელს უწყობენ გარკვეული მიზნების მიღწევას მათი სექტორისთვის სპეციფიკური საოპერაციო ეფექტურობით, რაც მოიცავს ნულოვანი შიშშილს (მიზანი 2), ხელმისაწვდომი და სუფთა ენერჯია (მიზანი 7), პასუხისმგებელი მოხმარება და წარმოება (მიზანი 12) და პარტნიორობა მიზნებისთვის (მიზანი 17). MSME-ები ასევე ხელს უწყობენ SDG-ებს კორპორაციული სოციალური პასუხისმგებლობის (CSR) აქტივობების განხორციელებით სხვადასხვა ფორმით კარგი ჯანმრთელობისა და კეთილდღეობის მიზნების მისაღწევად (მიზანი 3), ხარისხიანი განათლება (მიზანი 4), სუფთა წყალი და სანიტარული (მიზანი 6), ქალაქები და თემები (მიზანი 11). MSME-ებს გადამწყვეტი როლი აქვთ გარკვეული მიზნების მიღწევაში კანონებისა და კანონქვემდებარე აქტების ეთიკური და კანონიერი დაცვით და ადგილობრივი რესურსების სასამართლო წესით გამოყენებით. ამ თვალსაზრისით, ძირითადი წვლილი შეტანილია კლიმატის ქმედებებში (მიზანი 13), სიცოცხლე წყალქვეშ (მიზანი 14), ცხოვრება ხმელეთზე (მიზანი 15) და მშვიდობის სამართლიანობა და ძლიერი ინსტიტუტები (მიზანი 16).

MSME-ებს აქვთ უზარმაზარი პოტენციალი მდგრადი განვითარების მისაღწევად. პირდაპირ თუ ირიბად, MSME-ებს აქვთ გავლენა მდგრადი განვითარების მიზნების პროგრესზე. მდგრადი განვითარების მიზნების მიღწევაში MSME-ების მაქსიმალური მონაწილეობისა და წვლილის უზრუნველსაყოფად აუცილებელია ამ სექტორის ხელშეწყობა და მხარდაჭერა. იმისათვის, რომ MSME-ები გახდნენ უფრო მდგრადები, რაც, თავის მხრივ, ხელს შეუწყობს SDG-ების მიღწევას არის:

მეწარმეობის განვითარება, ქალთა გაძლიერება, ფინანსური ცოდნა და ა.შ. და უნდა უზრუნველყოფილ იქნას მათი წახალისება. ასევე უნდა მოეწყოს ცნობიერების ამაღლების პროგრამები MSME მეწარმეებისთვის დაბინძურების კონტროლის ტექნიკის, დაბინძურების ემისიის ნორმების, უსაფრთხოების ნორმების და ა.შ.

მცირე და საშუალო ბიზნესის მეწარმეები უნდა წახალისდნენ ინოვაციური იდეებით გარკვეულ ინდუსტრიებში, როგორცაა მყარი ნარჩენების მენეჯმენტი, გადამუშავება, და ა.შ. სადაც დიდი პოტენციალი არსებობს MSME-ების გამწვანებაზე. მწვანე MSME-ები ხელს უწყობს დაბინძურების ემისიების კონტროლს და გარემოს სისუფთავეს.

¹ "BETTER BUSINESS BETTER WORLD" The report of the Business & Sustainable Development Commission

უნდა გაძლიერდეს ინსტიტუციური საკრედიტო მხარდაჭერის სისტემა. საკრედიტო საშუალებების გარდა, უნდა შეიქმნას მხარდაჭერის სისტემა მცირე და საშუალო ბიზნესის წარმომადგენლებისთვის, რათა განიხილონ თავიანთი პრობლემები და მიიღონ რჩევები ექსპერტებისა და ხელისუფლებისგან. ეს ხელს შეუწყობს მცირე და საშუალო ბიზნესის გამართულ მუშაობას და ხელს შეუწყობს ადამიანების დასაქმებას მთელი წლის განმავლობაში.

აუცილებელია, რომ მცირე და საშუალო საწარმოებმა მიიღონ სათანადო საკონსულტაციო მომსახურება. სათანადო კონსულტაციისა და ხელმძღვანელობის გარეშე, ბევრი ახალი მეწარმე დარჩება დამარცხებული. ყურადღება უნდა მიექცეს ტექნოლოგიურ მიღწევებს საოპერაციო პროცესებში და პროდუქციის მარკეტინგის მიმართულებით. ასევე, საკონსულტაციო მომსახურება უნდა იყოს უზრუნველყოფილი რესურსების ეფექტური გამოყენებისა და მინიმალური ხარჯვისთვის, ტექნიკური წინადადებები და ა.შ.

უზრუნველყოფილ უნდა იქნას მცირე და საშუალო ბიზნესის სტიმულირება და შეღავათები მდგრადი განვითარების მისაღწევად.

დასკვნა

MSME-ები მნიშვნელოვან როლს ასრულებენ მსოფლიო ეკონომიკაში. ისინი გლობალური ვაჭრობის ხერხემალია. WTO-ს მონაცემებით, მსოფლიოში ყველა კომპანიის 95% არის MSME, მათზე მოდის დასაქმების 60%. MSME-ები ქალებისა და ახალგაზრდების ძირითადი დამსაქმებლები არიან. MSME-ს წვლილი შეაქვს განვითარებად ქვეყნებში მთლიანი შიდა პროდუქტში დაახლოებით 35% და განვითარებულ ქვეყნებში დაახლოებით 50%. MSME-ები გადამწყვეტია გაეროს მიერ გამოცხადებული მდგრადი განვითარების მიზნების (SDG) მისაღწევად.

და ბოლოს, SDG არის ამბიციური მიზნები, რომლებიც მიმართულია პლანეტისა და ხალხის უკეთესი მომავლისკენ თუმცა, მათი მიღწევა თხუთმეტი წლის განმავლობაში არ არის ადვილი ამოცანა. სხვადასხვა ერი სხვადასხვა ვალდებულებებით მუშაობენ ამ მიზნების მისაღწევად. მდგრადი განვითარების მრავალი განზომილება არსებობს, რომელიც შეიძლება მიღწეული იყოს სხვადასხვა ფორმით ორგანიზაციებისა და ინდივიდების წვლილის მეშვეობით. MSME სექტორი არის ერთ-ერთი სექტორი, რომელსაც აქვს უზარმაზარი პოტენციალი, რომ გავლენა მოახდინოს ამ მიზნების უმეტესობის პროგრესზე. მცირე და საშუალო ბიზნესის საოპერაციო შესაძლებლობების მრავალფეროვნება და მოქნილობა მნიშვნელოვან მოთამაშედ აქცევს მათ ამ საქმეში. თუ MSME-ები რა თქმა უნდა, ხელს შეუწყობს მეტი დასაქმების ადგილის შექმნას, სიღარიბის შემცირებას, რეგიონული დისბალანსის შემცირებას, თანასწორობის ხელშეწყობას და ა.შ. და ამით მნიშვნელოვანი წვლილს შეიტანს SDG-ების მიღწევაში.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. Toran Lal Verma, Dr. D.K. Nema, 2019 “Role Of Micro, Small And Medium Enterprises (MSMES) In Achieving Sustainable Development Goals” International Journal for Research in Engineering Application & Management (IJREAM) *ISSN : 2454-9150* Vol-04, Issue-12
2. “Micro-, Small and Medium-sized Enterprises (MSMEs) and their role in achieving the Sustainable Development Goals” UNDESA – Report on MSMEs and the Sustainable Development Goals
3. Maria Giuffrida, Adria Buil, 2021 “Investigating Sustainable Practices of Multinational Corporations in light of the Sustainable Development Goals” Framework, POLITECNICO DI MILANO School of Industrial and Information Engineering Mater of Science in Management Engineering
4. “BETTER BUSINESS BETTER WORLD” The report of the Business & Sustainable Development Commission

Sustainable Development Goals: Micro, Small, Medium Business and the World

Akhalaya Nana
Professor of Gori State University

Gogidze is Mania
Gori State University teacher

Summary

Achieving the global goals for sustainable development by 2030 is an ambitious vision. For now, the world will still face many challenges, competition for resources will still be intense, corruption will not go away, the environment will still be at risk, and social justice will likely be a major issue worldwide, but a world that pursues the Global Goals will be better organized to address these challenges. By 2030, more capital will be deployed in sustainable infrastructure, more innovation will be directed towards environmentally sustainable solutions, women will gain much greater economic and social power, and the benefits of trade will be more evenly distributed, helping to further strengthen international cooperation. For responsible, forward-thinking businesses, it's a vision that offers significant growth by addressing the world's biggest problems, how and where to accelerate progress toward global goals and develop empowering policies. In many sectors, this collaboration is a powerful driver of rapid change. According to the Commission on Business and Sustainable Development, sustainable business models could create \$12 trillion in economic opportunities and 380 million jobs by 2030.

ლიდერის ეთიკური სტანდარტები ანტიკორუფციულ პრაქტიკაში

ცაცანაშვილი ქეთევან

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი

ადეიშვილი ავთანდილ

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ასისტენტ-პროფესორი

*რეკომენდირებულია სტუ ბიზნესტექნოლოგიების ფაკულტეტის
საჯარო მმართველობის პრობლემათა კვლევების ინსტიტუტის მიერ*

აბსტრაქტი

ქეთევან ცაცანაშვილისა და ავთანდილ ადეიშვილის ერთობლივი ნაშრომი “ლიდერის ეთიკური სტანდარტები ანტიკორუფციულ პრაქტიკაში” მოიცავს თეზისებს: ლობირების მხარდაჭერისა და საგარეო გავლენის ურთიერთქმედების დილემა; არასამთავრობო ორგანიზაციების ლიდერების ეთიკური ჩარჩოები უცხოური გავლენის გამჭვირვალობის კანონების მიღებისა და მოქმედების პროცესში; გამჭვირვალობა, როგორც კორუფციის პროფილაქტიკის ინსტრუმენტი. შესწავლილია უცხოური გავლენის გამჭვირვალობის კანონების გამოყენების პრაქტიკა და საქართველოს კანონის პროექტი „უცხოური გავლენის გამჭვირვალობის შესახებ“; გაანალიზებულია ევროკავშირის გამჭვირვალობის რეესტრის, აშშ-ს FARA-ს და სხვა ქვეყნების პოლიტიკა პრობლემის გადაწყვეტის სპეციფიკური მოთხოვნებისა და ფარგლების ჩვენებით. მოცემულია ლობირებისა და გავლენის კვეთაზე წარმოშობილი დილემები კანონის აღსრულების სავარაუდო დადებითი და უარყოფითი ეფექტებით. შემუშავებულია გამჭვირვალობის ეფექტურობის გაზომვის ინდექსი, რომელიც მოიცავს შიდა და გარე ვალიდობის ინდიკატორებს.

საკვანძო სიტყვები: ლიდერის ეთიკური სტანდარტები, კორუფციის პროფილაქტიკა, გამჭვირვალობის გაზომვის ინდექსი.

ძირითადი ტექსტი

ლიდერები, რომლებიც იცავენ მაღალ ეთიკურ სტანდარტებს, მნიშვნელოვნად აძლიერებენ ანტიკორუფციული ინიციატივების ეფექტურობას და ხელს უწყობენ საჯარო მმართველობის გამჭვირვალობისა და ანგარიშვალდებულების კულტურის ჩამოყალიბებას.

ლიდერის ეთიკური სტანდარტები, ანტიკორუფციული პრაქტიკა და უცხოური გავლენის კანონები კარგი მმართველობისა და მთლიანობის ურთიერთდაკავშირებული ელემენტებია. ეფექტური ლიდერი აყალიბებს ანტიკორუფციულ ზომებს და უცხოური გავლენის დილემის პირობებში, გამჭვირვალე, ანგარიშვალდებულები და გამძლე ინსტიტუტების ფუნქციონირებას უზრუნველყოფს, რომლებიც საზოგადოებრივ ინტერესებს ემსახურებიან.

ეთიკური ლიდერობა კორუფციასთან ბრძოლაში თანამედროვე მმართველობის უნივერსალური ნიშნულია. ამაზე მეტყველებს მდგრადი განვითარების მიზანები¹, რომელთა შორის არის დასახელებული „ეფექტური, ანგარიშვალდებულები და გამჭვირვალე ინსტიტუტების განვითარება“, რომელშიც „პრევენციული ზომების ფორმატში“, განსაზღვრულია ვალდებულებები: მონაწილე სახელმწიფოებმა მართვა განახორციელონ გამჭვირვალობის საფუძველზე, (მუხლი 7, ნაწილი 1a), მათ შორის პოლიტიკური ფინანსებთან მიმართებაში. (მუხლი 3), ინტერესთა კონფლიქტის პრევენცია (მუხლი 4), სახელმწიფო შესყიდვები (მუხლი 9, ნაწილი 1), საჯარო ფინანსები მენეჯმენტი (მე-9 მუხლი, მე-2 და მე-3 პუნქტები) და საჯარო მოხსენება და ინფორმაციის პროაქტიული გამჟღავნება, მათ შორის პოლიტიკის ფორმულირების შესახებ (მუხლი 10)

¹ the 2030 Agenda for Sustainable Development - <https://sdgs.un.org/2030agenda>

- **ლობირების მხარდაჭერისა და საგარეო გავლენის ურთიერთქმედების დილემა**

ლობისტური მხარდაჭერისა და გარე გავლენის ურთიერთქმედების დილემა ეხება იმ გამოწვევებსა და რისკებს, რომლებიც წარმოიქმნება ლობირების საქმიანობაში უცხოური სუბიექტების ჩართულობით, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც მათი ინტერესები იკვეთება ეროვნული უსაფრთხოების მოსაზრებებთან. ლობირების აქტივობები ხშირად ტარდება დახურულ კარს მიღმა, რაც იწვევს შემფოთებას გადაწყვეტილების მიღების პროცესში გამჭვირვალობისა და ანგარიშვალდებულების შესახებ. ეს პროცესი ართულებს გამჭვირვალობის მცდელობებს და ზრდის ფარული გავლენის შესახებ ეჭვებს.

ბოლო ათწლეულის განმავლობაში, ზოგიერთი სახელმწიფოების პოლიტიკური და იურიდიული ელიტების მხრიდან, ლობირება უსაფრთხოების რისკად იქცა (Parvin, P. 2022). პრაქტიკაზე დაკვირვებით ჩანს, რომ მთავრობები სულ უფრო მეტად არიან შემფოთებულნი სტრატეგიული თუ გეოპოლიტიკური ინტერესების საფუძველით, საშინაო საქმიანობაში უცხოური გავლენების შედეგებით. ამის გამო, დღის წესრიგში დადგა სპეციალიზებული სამართლებრივი რეჟიმების შემუშავება. იგულისხმება უცხოური გავლენის გამჭვირვალობის კანონები. ასეთ სიტუაციაში გადაწყვეტი მნიშვნელობა აქვს საზღვარს ლობირებასა და საგარეო ჩარევას შორის, როგორც უსაფრთხოების ლეგიტიმაციის საფუძველს.

სპეციალური გამჭვირვალობის კანონები ხელს უწყობს სავარაუდო გავლენის ქმედებების იდენტიფიცირებას და მონიტორინგს. კანონის იმპლემენტაციის პროცესში, აუცილებელი ხდება იმის გარკვევა, თუ რა არის რეალურად უცხოური გავლენის პოტენციური არასასურველი ეფექტი? ეს პრობლემები განსხვავებულადაა აღქმული სხვადასხვა ქვეყნების სამართლებრივ სისტემებში.

ევროკავშირის წინაშე დგას ამოცანა კრიტიკულად შეაფასოს უცხოური გავლენის გამჭვირვალობის კანონების გამოყენების გაკვეთილები და უზრუნველყოს, რომ არ “დაიხუროს” ლობირების ინსტიტუტი. ეს საკითხი, განსაკუთრებით პრობლემატურია ევროკავშირისთვის. რადგან მას აქვს ღია ურთიერთობები მესამე ქვეყნებთან სხვადასხვა ორმხრივი ასოცირების ხელშეკრულებებით, გააჩნია "ბრიუსელის ეფექტის"¹ მმართველობის უნარი (Bradford, A. 2020). ფოკუსირებულია იმაზე, თუ როგორ უნდა უპასუხოს საგარეო ჩარევის რისკს და შექმნას საერთო სტრატეგია გამოწვევის დასაძლევად. ევროკავშირის დემოკრატიის სამოქმედო გეგმა² ასახელებს საფრთხეების ორ ფორმას: 1. ინფორმაციის გავლენის ოპერაციები და 2. საგარეო ჩარევა. გამჭვირვალობა საშუალებას აძლევს საზოგადოებას, კანონმდებლებსა და მარეგულირებელ ორგანოებს, შეაფასონ უცხოური გავლენის მასშტაბები, მისი ბუნება და საჭიროების შემთხვევაში მიიღონ შესაბამისი ზომები. უცხოური ლობისტური კანონების ევოლუციის შედეგია სპეციალურ გამჭვირვალობის კანონებში, ეროვნული სუვერენიტეტის, დემოკრატიული პროცესების და საზოგადოებრივი ინტერესების დაცვის ასახვა.

ამ კანონების სპეციფიკა განსხვავდება სხვადასხვა ქვეყნების სამართლებრივი სისტემების მიხედვით:

აშშ - უცხოელი აგენტების³ რეგისტრაციის აქტი (FARA) - არის მნიშვნელოვანი ინსტრუმენტი, აშშ-ში უცხოური ინტერესების სახელით განხორციელებული, ლობირებისა და ადვოკატირების საქმიანობაში, გამჭვირვალობისა და ანგარიშვალდებულების ხელშეწყობისთვის. მისი მიზანია, რომ ამერიკელმა საზოგადოებამ და მთავრობის წარმომადგენლებმა იცოდნენ და შეაფასონ საგარეო გავლენის მასშტაბი შიდა პოლიტიკურ საკითხებზე. ამ კანონის ძირითადი მახასიათებლებია: სარეგისტრაციო და გამჟღავნების მოთხოვნები; აღსრულება და ჯარიმები, ან ორივე ერთად; ინფორმაციაზე საჯარო ხელმისაწვდომობა.

უცხოური ორგანიზაციის ხელმძღვანელები იყენებენ შიდა აგენტებს. როგორც წესი, შიდა აგენტები არიან ორგანიზაციები ან უცხო ქვეყნებიდან მივლინებული პერსონალი, რომლებიც მართავენ მათ

¹ ბრიუსელის ეფექტი გვიჩვენებს, თუ როგორ შეიძლება ჰქონდეს ევროკავშირის მარეგულირებელ პოლიტიკასა და სტანდარტებს შორისმიწვევი შედეგები მის საზღვრებს გარეთ, აყალიბებს გლობალურ ბიზნეს პრაქტიკას, მარეგულირებელ ჩარჩოებსა და ქვეყნის სტანდარტებს.

² Documents on Defence of Democracy - https://commission.europa.eu/publications/documents-defence-democracy_en

³ აგენტი აშშ-ს არის პირი, რომელიც უფლებამოსილია იმოქმედოს სხვა პირის ან ერთეულის სახელით.

ოფისებს აშშ-ში (ძირითადად, ვაშინგტონსა და ნიუ-იორკში), ამასთან, ხელი მიუწვდებათ აშშ-ს ინსტიტუტების ყოველდღიურ საქმიანობაზე. მათ კონტრაქტის აგენტებს უწოდებენ და, როგორც წესი, არიან აშშ-ს იურიდიული ან მედია საკონსულტაციო ფირმებიდან, რომლებიც უზრუნველყოფენ მომსახურებას კონკრეტულ საკითხებზე (Robinson, N. 2020)

FARA ასევე იხოვს, რომ საჯარო მოხელეები, კონგრესის წევრები, კონგრესის პერსონალი და აღმასრულებელი ხელისუფლების წევრები, დარეგისტრირდნენ ამ კანონით გათვალისწინებული წესის შესაბამისად, თუ ისინი მოქმედებენ უცხო ქვეყნის ორგანიზაციის "მოთხოვნით".

FARA-ს მიხედვით გავლენა გულისმობს: „პოლიტიკურ საქმიანობაში“ ჩართვას, „ღირებული ნივთების“ გაცემის მოთხოვნას; სარეკლამო აგენტის, საზოგადოებასთან ურთიერთობის მრჩეველის როლის შესრულებას.

2017 წლის მონაცემებით, FARA-ს მიხედვით დარეგისტრირდა 411 სუბიექტი, რომლებიც წარმოადგენდნენ 612 უცხოურ ორგანიზაციას (You, H.Y. 2020) 2024 წლის დასაწყისის მონაცემებით: აშშ-ში რეგისტრირებულია 504 უცხოელი აგენტი. აქტიური უცხოელი ორგანიზაციაა 774. მათ შორისაა კომპანიები, არასამთავრობო ორგანიზაციები, პოლიტიკური პარტიები და სხვა პოლიტიკური ჯგუფები.¹

. Foreign Lobby Watch-ის მიხედვით, FARA-ს ყველაზე დიდი ხარჯების მქონე ქვეყნებს შორის არიან: ჩინეთი, ყატარი, რუსეთი და საუდის არაბეთი. FARA-ს დარღვევა იწვევს სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობას ხუთ წლამდე თავისუფლების აღკვეთით, და 5000-10000 აშშ დოლარის ოდენობის ჯარიმას. 2017-დან 2020 წლამდე პერიოდში, ამ კანონის დარღვევისთვის ათი სისხლის სამართლის საქმეა აღიძრული (Robinson, 2020, გვ. 1077).

ავსტრალიის უცხოური გავლენის გამჭვირვალობის აქტი (FITSA) ძალაში შევიდა 2018 წელს, FARA-ს მსგავსად, ამ შემთხვევაშიც, ფიზიკურ ან იურიდიულ პირებს მოეთხოვებათ გარკვეული აქტივობების რეგისტრაცია საჯარო რეესტრში, თუ ისინი მოქმედებენ უცხო მთავრობებთან დაკავშირებული პოლიტიკური ორგანიზაციის ან ფიზიკური პირების სახელთ. FITSA- ეხება არასამთავრობო ორგანიზაციებს, რომლებსაც არანაირი კავშირი არ აქვთ უცხო მთავრობებთან. FITSA კრიტიკის ობიექტი გახდა იმის გამო, რომ ზედმეტად აფართოებს იმ სუბიექტთა წრეს იმ სუბიექტებით, რომლებიც საფრთხეს არ უქმნიან დემოკრატიას (Draffen and Ng, 2020). კრიტიკა განსაკუთრებით ეხება კანონის დეფინიციას „უცხო მთავრობასთან დაკავშირებული პირის“ შესახებ, რომლებიც ფორმალურად ან არაფორმალურად მოქმედებენ უცხოური მთავრობის „სურვილების“ შესაბამისად (Chubb, 2022).

FITSA არის ქვეყნის ნეიტრალური და პოლიტიკური აგნოსტიკი, თუმცა აქტი შემოღებულ იქნა, როგორც ფართო საკანონმდებლო პაკეტი, რომელიც ძირითადად ჩინეთის გავლენის წინააღმდეგ იყო მიმართული (Köllner, 2021). ცალკე აქტით რეგულირდება უცხოური ჩარევა საარჩევნო პროცესში (საარჩევნო დაფინანსებისა და გამჟღავნების რეფორმა, EFDR), ეროვნული უსაფრთხოება (ჯაშუშობა და საგარეო ჩარევა, EFI). FITSA, EFDR და EFI მიღებულია 2018 წელს და წარმოადგენს სინქრონულ საკანონმდებლო პაკეტს საგარეო გავლენის (FITSA) და საგარეო ჩარევის (EFI) პრევენციის შესახებ.

ავსტრალიის კანონმდებლობა, აშშ-ს მსგავსად, უცხოურ ლობირებას, უსაფრთხოების კონტექსტში განიხილავს, განსხვავება აშშ-ს და ავსტრალიის რეგულაციებს შორის არის შიდა და უცხოური ლობირების მიმართ დიფერენცირებული მოპყრობა. აშშ საშინაო ლობირება რეგულირდება და ხორციელდება FARA-სგან დამოუკიდებლად. ავსტრალიაში ლობისტების ერთიანი სამთავრობო რეესტრია შექმნილი.

საფრანგეთს - აქვს კანონები, რომლებიც არეგულირებს ლობისტურ საქმიანობას და ხელს უწყობს გამჭვირვალობას მთავრობის გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში. 2016 წლის ანტიკორუფციული კანონი (Sapin II), ლობისტებს ავალდებულებს დარეგისტრირდნენ და გაამჟღავნონ თავიანთი საქმიანობა, კლიენტები და ხარჯები. კანონის საფუძველზე შექმნილია საზოგადოებრივ ცხოვრებაში გამჭვირვალობის უმაღლესი ორგანოს (HATVP), რომელიც აკონტროლებს საჯარო მოხელეებისა და ლობისტების ეთიკურ სტანდარტებთან შესაბამისობას. 2021 წელს მიღებული ლობისტური გამჟღავნების

¹ the Department of Justice - <https://www.justice.gov/about>

აქტი (Lobbyregistergesetz), ლობისტებს ავალდებულებს დარეგისტრირდნენ და გაამჟღავნონ თავიანთი საქმიანობა, მათ შორის შეხვედრები მთავრობის წარმომადგენლებთან. გარდა ამისა, არსებობს პოლიტიკური პარტიების დაფინანსებისა და არჩეული თანამდებობის პირების მიერ ფინანსური ინტერესების გამჟღავნების წესები.

შვედეთის ლობისტური აქტი (Lobbyistenlagen), რომელიც ამოქმედდა 2007 წელს, სთხოვს ლობისტებს დარეგისტრირდნენ და გაამჟღავნონ თავიანთი საქმიანობა, კლიენტები და ხარჯები. კანონი ასევე აწესებს შეზღუდვებს ლობისტების მიერ საჯარო მოხელეებისთვის საჩუქრებსა და სტუმართმოყვარეობისთვის.

ბელგიის 2011 წელს მიღებული ლობისტური გამჭვირვალობის აქტი ასევე აწესებს ლობისტების რეგისტრაციის და მათი საქმიანობის, კლიენტების, ხარჯების გამჟღავნების ვალდებულებას. კანონის საფუძველზე შექმნილია ლობისტთა რეესტრი, რომელსაც აწარმოებს ბელგიის ფედერალური საჯარო სამსახურის იუსტიციის სასამართლო.

რაც შეეხება ევროკავშირს, გამჭვირვალობის რეესტრის მეშვეობით¹ ახორციელებს იმ ლობისტების, არასამთავრობო ორგანიზაციების) და ინტერესთა სხვა წარმომადგენლების რეგისტრაციას, რომლებიც ცდილობენ ევროკავშირის ინსტიტუტებთან თანამშრომლობას. მიუხედავად იმისა, რომ გამჭვირვალობის რეესტრში რეგისტრაცია ნებაყოფლობითია, ლობისტებს და ინტერესთა წარმომადგენლებს ურჩევნ დარეგისტრირდნენ და გაამჟღავნონ ინფორმაცია თავიანთი საქმიანობის, კლიენტებისა და დანახარჯების შესახებ.

გამჭვირვალობის რეესტრი არის იმ ორგანიზაციების მონაცემთა ბაზა, რომლებიც ცდილობენ გავლენა მოახდინონ ევროკავშირის ინსტიტუტების კანონშემოქმედებასა და პოლიტიკის განხორციელების პროცესზე. რეესტრის მონაცემებია: ინტერესები, ინტერესის სუბიექტი და საქმიანობის ბიუჯეტი. ამგვარად, რეესტრი საშუალებას აძლევს მოქალაქეებს და სხვა ინტერესთა ჯგუფებს თვალყური ადევნონ ლობისტების საქმიანობას.

EUTR ვრცელდება უცხოეთის მთავრობებზე, უცხოურ სუბიექტებზე და არაკომერციულ ორგანიზაციებზე. გამჭვირვალობის რეესტრში, 2022 წლის მაისის მონაცემებით, 12 207 სუბიექტი იყო რეგისტრირებული. აქედან 2,126 (დაახლოებით 17 პროცენტი) არაევროკავშირის სუბიექტები ევროკავშირის რომელიმე ქვეყანაში სათაო ოფისის გარეშე. სახელმწიფოების მიხედვით, რეგისტრირებულთა მონაცემებია: ბრიტანეთ - 856, აშშ- 470, შვეიცარია - 265 ნორვეგია - 90 და სხვა (Yoshimoto, I. 2023).

ევროკავშირის გამჭვირვალობის რეესტრი მოიცავს ორგანიზაციების ფართო სპექტრს, მათ შორის არასამთავრობო ორგანიზაციებს, ანალიტიკურ ცენტრებს, ლობირების ფირმებს და სხვა ორგანიზაციებს, რომლებიც ცდილობენ გავლენა მოახდინონ ევროკავშირის პოლიტიკასა და გადაწყვეტილების მიღების პროცესებზე. ის მიზნად ისახავს გამჭვირვალობის უზრუნველყოფას დაფინანსების წყაროების, წარმოდგენილი ინტერესებისა და ამ სუბიექტების მიერ განხორციელებული საქმიანობის შესახებ. ამის საპირისპიროდ, აშშ-ს კანონი FARA, ფოკუსირებულია უცხოელ აგენტებზე და ლობისტებზე, რომლებიც ჩართულნი არიან პოლიტიკურ საქმიანობაში უცხოური ორგანიზაციების სახელით.

მიუხედავად იმისა, რომ ევროკავშირის გამჭვირვალობის რეესტრი და FARA მოითხოვს რეგისტრაციას და გამჟღავნებას, ისინი განსხვავდებიან თავიანთი სპეციფიკური მოთხოვნებით და ფარგლებით. მაგალითად, FARA მოითხოვს ინდივიდები და ორგანიზაციები, რომლებიც მოქმედებენ როგორც უცხოური ორგანიზაციის აგენტები, დარეგისტრირდნენ და რეგულარულად აცნობონ თავიანთი საქმიანობისა და ფინანსების შესახებ შესაბამის უწყებას. ევროკავშირის გამჭვირვალობის რეესტრს გააჩნია განსხვავებული საზღვრები და ანგარიშების კრიტერიუმები, რაც დამოკიდებულია გავლენის ტიპსა და მასშტაბზე.

განსხვავებაა აღსრულების მექანიზმებშიც. FARA-ს აღსრულებას ზედამხედველობს იუსტიციის

¹ COMMISSION DECISION of 25 November 2014 - https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2014.343.01.0022.01.ENG

დეპარტამენტი, რომელიც იძიებს კანონის დარღვევებს. შეუსრულებლობისთვის კი აწესებს ჯარიმებს და/ან თავისუფლების აღკვეთას. ამის საპირისპიროდ, ევროკავშირის გამჭვირვალობის რეესტრი, მოქმედებს ნებაყოფლობით საფუძველზე. მიუხედავად იმისა, რომ რეგისტრაციის შეუსრულებლობამ შეიძლება რეპუტაციის დაზიანება გამოიწვიოს, FARA-სთან შედარებით, ეს ევროკავშირის აღსრულების ეს მექანიზმი ნაკლებად მძიმეა.

განსხვავებებია პოლიტიკურ კულტურასა და ინსტიტუციურ სტრუქტურებშიც. ევროკავშირის მარეგულირებელი მიდგომა ხაზს უსვამს მრავალ დაინტერესებულ მხარეთა ჩართულობასა და კონსენსუსის მიღწევას, მაშინ როცა აშშ-ს სისტემა პრიორიტეტულად მიიჩნევს სამართლებრივი აღსრულებისა და ანგარიშვალდებულების მექანიზმებს.

საერთო ჯამში, ევროკავშირის გამჭვირვალობის რეესტრიც და აშშ-ს კანონი - FARA, ერთი და იგივე მიზანს ემსახურებიან. ესაა უცხოურ გავლენასთან დაკავშირებული გამჭვირვალობისა და ანგარიშვალდებულების გაძლიერება. თუმცა, პრობლემას განსხვავებულ სამართლებრივ ტრადიციებში, მარეგულირებელ ჩარჩოებსა და პოლიტიკურ კონტექსტში წყვეტენ.

საქართველოში მესამე წაკითხვით მიღებულია კანონი „უცხოური გავლენის გამჭვირვალობის შესახებ“, რომლის მიზანია უცხოური გავლენის გამჭვირვალობის უზრუნველყოფა. კანონი განსაზღვრავს უცხოური ძალის ინტერესების გამტარებელი ორგანიზაციის ცნებას და შესაბამისი სუბიექტების უცხოური ძალის ინტერესების გამტარებელ ორგანიზაციად სავალდებულო რეგისტრაციას საჯარო რეესტრის ეროვნულ სააგენტოში. ამასთან, სუბიექტი ვალდებულია შეავსოს ავტორის საფინანსო დეკლარაცია (ასეთი ინფორმაციის არსებობის შემთხვევაში). უცხოური ძალის ინტერესების გამტარებელი ორგანიზაცია, კანონის მიხედვით, არის: არასამეწარმეო (არაკომერციული) იურიდიული პირი, რომელიც არ არის დაფუძნებული ადმინისტრაციული ორგანოს მიერ; „მაუწყებლობის შესახებ“ საქართველოს კანონით გათვალისწინებული ისეთი მაუწყებელი, ან იურიდიული პირი, რომლის მიერ მიღებული მთლიანი შემოსავლის 20%-ზე მეტის წყარო უცხოური ძალაა, უცხოური ძალის ინტერესების გამტარებელ ორგანიზაციათა რეესტრში შეტანილი ინფორმაცია საჯაროა. რეგისტრაციისთვის თავის არიდება ან ამ კანონის მე-6 მუხლით გათვალისწინებული საფინანსო დეკლარაციის ვადაში წარუდგენლობა გამოიწვევს დაჯარიმებას 25 000 ლარის ოდენობით. საქართველოს კანონი ეხება მხოლოდ იურიდიულ პირებს, არ ახლავს სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობა,

- **არასამთავრობო ორგანიზაციების ლიდერების ეთიკური ჩარჩოები უცხოური გავლენის გამჭვირვალობის კანონების მიღებისა და მოქმედების პროცესში**

უცხოურ გავლენების გამჭვირვალობის შესახებ კანონების აღსრულებამ შეიძლება გააძლიეროს ქვეყნის სუვერენიტეტი, გააუმჯობესოს ანგარიშვალდებულება როგორც სამთავრობო, ისე არასამთავრობო სექტორებში და შეამსუბუქოს გარე აქტორების პოტენციური ნეგატიური ზემოქმედება არასამთავრობო ორგანიზაციების საქმიანობასა და მიზნებზე.

დღესდღეობით, არსებობს გარკვეული დაბნეულობა იმის თაობაზე, თუ რისკენ არის მიმართული რეალურად უცხოური გამჭვირვალობის კანონები. გამჭვირვალობა ევროკავშირის ერთ-ერთი მთავარი პრინციპია. ის მოითხოვს ევროკავშირს გაამყდონ ინფორმაცია პოლიტიკის შემუშავებისა და ხარჯვის შესახებ და დაიცვას ინფორმაციის თავისუფლების პრინციპი. ამ დაბნეულობების განსამუხტავად გავცეთ კითხვას პასუხი: რას ცვლის რეგულაციები გამჭვირვალობის შესახებ?

სავარაუდო დადებითი ექვეტი:

გაძლიერებული სუვერენიტეტი. საგარეო გავლენის რეგულირებითა და გამყდვებით, ქვეყნებს შეუძლიათ მეტი კონტროლი განახორციელონ თავიანთ შიდა საქმეებზე, გააძლიერონ სუვერენიტეტი.

გაზრდილი ანგარიშვალდებულება: გამჭვირვალობის კანონები ხელს უწყობს ანგარიშვალდებულებას იმით, რომ არასამთავრობო ორგანიზაციებს სთხოვს გაამყდონ თავიანთი დაფინანსების წყაროები და აქტივობები, რაც ხელს უწყობს უფრო მეტ ნდობას საზოგადოებასა და სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციებს შორის.

შემცირებული კორუფცია: გამჭვირვალობა შეიძლება გახდეს კორუფციული პრაქტიკის შემაკავებელი ფაქტორი, რადგან გაძლიერებული კონტროლი ხელს უწყობს არასათანადო გავლენის ან

სახსრების ბოროტად გამოყენების პოტენციური შემთხვევების იდენტიფიცირებას და შერბილებას.

დემოკრატიული პროცესების განვითარება: გამჟღავნების მკაფიო მოთხოვნები მოქალაქეებს აძლევს უფლებას მიიღონ ინფორმირებული გადაწყვეტილებები, განამტკიცონ დემოკრატიული პრინციპები და სამოქალაქო ჩართულობა.

გაუმჯობესებული ეროვნული უსაფრთხოება: გამჭვირვალობის ზომებით შესაძლებელია მტრულად განწყობილი იმ უცხოური აქტორების მცდელობების იდენტიფიცირება, რომელთაც შესაძლოა გავლენა მოახდინონ საშინაო საქმეებზე ან ძირი გამოუთხარონ ეროვნულ უსაფრთხოებას

სავარაუდო უარყოფითი შედეგები:

გამჟღავნების მკაცრმა მოთხოვნებმა შეიძლება შეაფერხოს არასამთავრობო ორგანიზაციებს გარკვეული საქმიანობა, ლეგიტიმური წყაროებიდან დაფინანსების მიღების, რეპუტაციის დაზიანების ან სხვა ტვირთის გამო.

გადაჭარბებულმა რეგულაციამ შეიძლება შეარყიოს სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციების ავტონომია და დამოუკიდებლობა, და შეზღუდოს მათი შესაძლებლობა მარგინალიზებული თემების ადვოკატირების საქმეში.

გამჭვირვალობის კანონებთან შესაბამისობა შეიძლება იყოს რესურს-ინტენსიური და ადმინისტრაციულად დამძიმებული არასამთავრობო ორგანიზაციებისთვის, განსაკუთრებით მცირე ან ძირეული ორგანიზაციებისთვის,

უცხოური დაფინანსების წყაროების გამჟღავნებამ შეიძლება დაძაბოს დიპლომატიური ურთიერთობები, თუ ეს სხვა ქვეყნების საშინაო საქმეებში ჩარევად იქნება აღქმული.

არსებობს იმის რისკი, რომ გამჭვირვალობის კანონები შეიძლება შერჩევით აღსრულდეს პოლიტიკური მიზნებისთვის, რის გამოც იქმნება მიკერძოების ან დისკრიმინაციის საფრთხე.

შეიძლება ითქვას, რომ ლობირებისა და გავლენის ახსნა ევროკავშირის მასშტაბით, „კუნძულიზაციის“ პროცესშია. თავისი უნიკალური გამჭვირვალობის ეკოსისტემით, ევროკავშირის თითოეული სააგენტო გადაიქცა „გამჭვირვალობის კუნძულად“, რაც იწვევს ევროკავშირში გამჭვირვალობის წესების ფრაგმენტაციას და იზოლირებულ განვითარებას (Korkea-aho, E. 2023). ამ კუნძულების სხვადასხვა ასპექტებია:

დაფინანსების წახალისება და დონორთა პრიორიტეტებთან შესაბამისი ქცევის გამოწვევა ადგილობრივ საჭიროებებზე დაფუძნებული დღის წესრიგის მიღმა. დონორთა სტიმული, ერთი შეხედვით, არ აბინძურებს არასამთავრობო ორგანიზაციების პრინციპულ, ძირითად ღირებულებებს, მაგრამ, ეს დამოკიდებულია დონორთა ჩარევის ხარისხზე. ამ შემთხვევაში, გასათვალისწინებელია უცხოური დაფინანსების მიღმა არსებული გარემო, რომელიც განსაზღვრავს არასამთავრობო ორგანიზაციების წარმატებას მთელს მსოფლიოში, რომლის შეზღუდვა სოციალური პროექტების წარუმატებლობას იწვევს. ასეთი ტესტი განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ადამიანის უფლებების დაცვის სფეროში, რადგან არასამთავრობო ორგანიზაციები ხშირად იკავებენ მოწინააღმდეგე პოზიციებს და შეიძლება სასამართლო საქმეები დაიწყონ თავიანთი მთავრობების წინააღმდეგ. ამიტომ, ხშირად არიან დამოკიდებულნი უცხოურ დაფინანსებაზე.

ამასთან, “გადარჩენილი” არასამთავრობო ორგანიზაციები იძულებულნი არიან ეძებონ ნაკლებად ტრადიციული და არაფორმალური გზები, თავიანთი ორგანიზაციების დაფინანსებისთვის, როგორცაა არაფორმალურ ჯგუფებთან მუშაობა ან კომერციულ სტრუქტურებზე გადაქცევა. სავარაუდოდ, არსებობს არასამთავრობო ორგანიზაციების გამჭვირვალობის შემცირების რისკი (van der Vet, 2018, გვ. 318). ეს ძირს გამოუთხარს საზოგადოების ნდობას ხელისუფლების მიმართ.

2016 წელს, ევროპის საბჭოს საპარლამენტო ასამბლეამ მიიღო რეზოლუცია „ევროპაში არასამთავრობო ორგანიზაციების საქმიანობის შეუსაბამო შეზღუდვების“ თავიდან აცილების გზების შესახებ, რომელიც შეიქმნა რუსეთის უცხოური აგენტების რეგისტრაციის შესახებ კანონის საპირწონედ.

უცხოური გავლენის შესახებ გამჭვირვალობის კანონების დანერგვის შედეგების დაბალანსება მოითხოვს ეთიკურ ლიდერობას, რომელიც პრიორიტეტს ანიჭებს შემდეგ პრინციპებს:

დაფინანსების უცხოური წყაროების ღიად გამჟღავნება და გარე სუბიექტების გავლენის ქვეშ მყოფ

აქტივობებს ანგარიშვალდებულებისა და ნდობის გაძლიერება;

ურთიერთობები დაინტერესებულ მხარეთა ფართო სპექტრთან, მათ შორის სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციებთან და გამჭვირვალობის ზომების განხორციელების სხვადასხვა პერსპექტივების თუ ინტერესების განხილვა;

რისკების საფუძვლიანი შეფასება გამჭვირვალობის კანონების პოტენციური უარყოფითი შედეგების გამოსავლენად და ამ რისკების შესამცირებლად სტრატეგიების შემუშავება. ეს შეიძლება მოიცავდეს დაცვის მექანიზმების განხორციელებას, არასამთავრობო ორგანიზაციების ავტონომიისა და დამოუკიდებლობის უზრუნველსაყოფად.

ეთიკური ლიდერები უზრუნველყოფენ გამჭვირვალობის შესახებ კანონების გამოყენებას სამართლიანად და მიკერძოების გარეშე, აყალიბებენ შერჩევითი აღსრულების თავიდან აცილების მექანიზმებს.

ასეთი მიდგომა აუცილებელია არასამთავრობო ორგანიზაციების როლის გათვალისწინებით დემოკრატიის, ადამიანის უფლებებისა და სოციალური სამართლიანობის ხელშეწყობასა და მათი ეფექტური მოქმედების უნარის დასაცავად.

ეთიკური ლიდერები განვითარებად გამოწვევებზე და ცვალებად გარემოებებზე რეაგირების პროცესში, მოქნილობას და ადაპტირების უნარს აჩვენებენ. საჭიროებისამებრ შეიმუშავებენ სტრატეგიებს ეთიკური ქცევის ხელშეწყობისა და დადებითი შედეგების მისაღწევად.

3. გამჭვირვალობა, როგორც კორუფციის პროფილაქტიკის ინსტრუმენტი.

გამჭვირვალობის ზომების ეფექტურობა კორუფციის პრევენციაში, განსხვავდება კონტექსტუალური ფაქტორების მიხედვით, როგორცაა პოლიტიკური ნების დონე, ინსტიტუციური შესაძლებლობები და სოციალურ-ეკონომიკური პირობები.

ეს ჰიპოთეზა გულისხმობს, რომ გამჭვირვალობის ზომები აუცილებელია, მაგრამ არაა საკმარისი კორუფციის შესაჩერებლად,

როგორც კორუფციის, ისე გამჭვირვალობის პირდაპირი და ფაქტებზე დაფუძნებული გაზომვების უმეტესობა ეფუძნება ექსპერიმენტებს, რომელთა შედეგების განზოგადება რთულია (Kosack & Fung, 2014; Porumbescu et al., 2021). უფრო მეტიც, ხშირად ძნელია მტკიცებულებების შეფასება ლიტერატურაში სხვადასხვა კონცეპტუალიზაციის გამო, რაც ართულებს გაზომვების შეფასებას ან დადასტურებას (Bauhr & Grimes, 2017).

ლიტერატურის ანალიზიდან ირკვევა რომ სამართლებრივი გამჭვირვალობის განზოგადებას აშკარად არ მოჰყოლია კორუფციის აღქმის გაუმჯობესებას გლობალურად (Gutmann, J., Padovano, F., & Voigt, S. 2020),

მიუხედავად ამისა, მიგვაჩნია, რომ ციფრული მთავრობა გეთავაზობს საინტერესო ახალ შესაძლებლობებს გამჭვირვალობის პირდაპირი გაზომვისთვის, უფრო წარმომადგენლობითი ტესტების ჩასატარებლად.

დემოკრატიული გამჭვირვალობის პრაქტიკა ითხოვს მეტს, ვიდრე ეს საერთაშორისო ხელშეკრულებების რატიფიკაცია და მათი მიღებაა. ეს შეიძლება იყოს კანონების განხორციელების ხარვეზი “დე იურე” და “დე ფაქტო” შემტხვევებში, ანუ მთავრობის მიერ წარმოებულ ვებ-გვერდებსა და (კომპიუტერულ) გამჭვირვალობის მაღალ სტანდარტს შორის.

ამიტომ, ჩვენი მიზანია გავზომოთ “დე იურე” და “დე ფაქტო” გამჭვირვალობა და დავაკავშიროთ ისინი ერთმანეთთან, რათა მივაღწიოთ რეალურ და არა მხოლოდ იურიდიულ გამჭვირვალობას. „რეალური“ გამჭვირვალობა და, კანონებს შორის არსებული ხარვეზები და პრაქტიკა უნდა შეესაბამებოდეს ადამიანური განვითარების დონეს. პრაქტიკის შესწავლით, ჩვენ შეგვიძლია დავადგინოთ კრიტერიუმები იმის შესაფასებლად, თუ რამდენად არის საკმარისი გამჭვირვალობა ძალაუფლების გასაძლიერებლად საზოგადოებრივი მთლიანობის შესანარჩუნებლად. ეს იქნება რეალური გამჭვირვალობის ინდექსი. ამ ინდექსის დანიშნულებაა გასცეს პასუხი კითხვას: არის თუ არა საკმარისი გამჭვირვალობისთვის ინტერნეტ სივრცეში ინფორმაციის გავრცელება, რათა მოქალაქეებმა იმოქმედონ

კორუფციის წინააღმდეგ ?

გაზომვის ამ მოდელს დავარქვათ T-ინდექსი, რომელიც დაფუძნებულია პირდაპირ დაკვირვებაზე, და მოიცავს შიდა და გარე ვალიდობის ინდიკატორებს:

“I” - ინფორმაციაზე ხელმისაწვდომობა - ზომავს სამთავრობო ინფორმაციაზე წვდომის სიმარტივეს, მათ შორის კანონებს, რეგულაციებს, საჯარო ჩანაწერებს და გადაწყვეტილების მიღების პროცესს, უკუკავშირის მექანიზმების არსებობას ვებ გვერდებზე;

“G” - გამჟღავნების მოთხოვნები - აფასებს რამდენად მოეთხოვებათ საჯარო მოხელეებს, პოლიტიკოსებს და სამთავრობო ინსტიტუტებს, თავიანთი ფინანსური ინტერესების, აქტივების, შემოსავლების და პოტენციური ინტერესთა კონფლიქტის გამჟღავნება;

“M” - მამხილებელთა დაცვის კანონები და მექანიზმები - არსებითია იმისთვის, რომ წაახალისონ პირები, შეატყობინონ კორუფციის, თაღლითობას და არასწორ ქმედებებს შურისძიების შიშის გარეშე;

“Ga” - გამჭვირვალობა სახელმწიფო შესყიდვებში - განიხილავს შესყიდვის პროცედურების გამჭვირვალობასა და მთლიანობას, მათ შორის კონკურენტულ ტენდერს, ხელშეკრულების მინიჭების გადაწყვეტილებებს და ზედამხედველობის მექანიზმებს;

“D” დამოუკიდებელი ზედამხედველობის ინსტიტუტები - ანტიკორუფციული სააგენტოები, ომბუდსმენის ოფისები და აუდიტის ორგანოები. ინდიკატორი აფასებს ამ ინსტიტუტების ეფექტურობასა და დამოუკიდებლობას;

“Me” - მედიის თავისუფლება - ზომავს ქვეყანაში მედიის თავისუფლებისა და პლურალიზმის დონეს, მათ შორის ისეთი ფაქტორების ჩათვლით, როგორცაა ცენზურა, ჟურნალისტების შევიწროება და მედიის საკუთრების კონცენტრაცია;

“A” - არასამთავრობო ორგანიზაციების ანგარიშვალდებულება - აფასებს ქვეყანაში მოქმედი არასამთავრობო ორგანიზაციების გამჭვირვალობისა და ანგარიშვალდებულების მექანიზმებს. როგორცაა არასამთავრობო ორგანიზაციების რეგისტრაციისა და ანგარიშგების მოთხოვნები, ფინანსური გამჭვირვალობა, მმართველობის სტრუქტურები და ეთიკური სტანდარტებისა და ქცევის კოდექსების დაცვა.

გამჭვირვალობა მტკიცედ არის დაკავშირებული კორუფციის როგორც სუბიექტურ, ისე ობიექტურ მაჩვენებლებთან, მაგრამ ეს არასაკმარისია ორი თვალსაზრისით. პირველი, იმიტომ, რომ ის ქვეყნები, რომლებსაც ეს ყველაზე მეტად სჭირდებათ, ჯერ კიდევ არ სარგებლობენ საკმარისი გამჭვირვალობით და, მეორე, იმიტომ, რომ ნაკლებადაა შესწავლილი, პრაქტიკულად თუ რამდენად შეუწყო ხელი გამჭვირვალობის დონემ კორუფციის კონტროლს. აქედან დასკვნა, რომ გამჭვირვალობა აუცილებელია, მაგრამ არა საკმარისი.

ამიტომ, T-Index შეიძლება ემსახუროდეს სამოქმედო მიზნებს. ის ქმნის მკაფიო კრიტერიუმებს მთავრობის გამჭვირვალობის სფეროში, საუკეთესო პრაქტიკის ხილვადობისა და განხორციელების ხარვეზების გამოვლენაში. T-ინდექსი მიუთითებს იმაზე, თუ სად უნდა იყოს მიმართული ადვოკატირების ძალისხმევა და რეალური გამჭვირვალობის უზრუნველსაყოფად შექმნილი ინფრასტრუქტურა. ამ თეორიულ მოდელს კიდევ ერთი დანიშნულება აქვს: ანტიკორუფციულ ძალისხმევაში სტიგმისა და ნარატივის შერწყმამ შეიძლება გააძლიეროს მათი გავლენა. კორუფციული ქცევის სტიგმატირებით და დამაჯერებელი ნარატივების შემუშავებით, რომლებიც რეზონანსდება ხალხის ღირებულებებსა და გამოცდილებასთან, შესაძლებელია საზოგადოების ნორმების, დამოკიდებულებებისა და ქცევების გადატანა გამჭვირვალობის, მთლიანობისა და ანგარიშვალდებულების ფორმატში. თავის მხრივ, ეს ხელს უწყობს, უფრო მდგრადი და ეთიკური ინსტიტუტების ჩამოყალიბებას და საზოგადოებაში მთლიანობის კულტურის განვითარებას.

წარმოდგენილი თეზისები შეიძლება გახდეს შემდგომი ექსპერიმენტული კვლევისა და განხილვის საფუძველი რომელიც ორიენტირებულია ანტიკორუფციულ პრაქტიკაში ლიდერის ეთიკურ სტანდარტებზე.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. Bradford, A. (2020). *The Brussels effect: How the European Union rules the world*. Oxford University Press, USA;
2. You, H.Y. (2020) Foreign Agents Registration Act: A User's Guide. *Interest Groups & Advocacy*,9(3), 302–316. Available from: <https://doi.org/10.1057/s41309-020-00100-1>;
3. Robinson, N. (2020) “Foreign Agents” in An Interconnected World: FARA and the Weaponization of Transparency. *Duke Law Journal*, 69, 1075–1147;
4. Draffen, C. and Ng, Y.F. (2020) Foreign Agent Registration Schemes in Australia and the United States: The Scope, Risks and Limitations of Transparency. *University of New South Wales Law Journal*, 43(4), 1101–1136. Available from: <https://doi.org/10.53637/PFTH6729>;
5. Chubb, A. (2022) The Securitization of ‘Chinese Influence’ in Australia. *Journal of Contemporary China*, Available from: <https://doi.org/10.1080/10670564.2022.2052437> ;
6. Yoshimoto, I. (2023). Globalized production processes and foreign governmental lobbies: Analysing the United States Foreign Agents Registration Act reports. *Transnational Corporations Journal*, 30(2).
7. Korkea-aho, E. (2023). EU agencies and lobbying transparency rules: A case study on the islandisation of transparency?. In *(In) visible European Government* (pp. 275-304). Routledge.
8. Van der Vet, F. (2018). “When they come for you”: Legal mobilization in new authoritarian Russia. *Law & Society Review*, 52(2), 301-336.
9. Kosack, S., & Fung, A. (2014). Does transparency improve governance?. *Annual review of political science*, 17.
10. Porumbescu, G. A., Piotrowski, S. J., & Mabillard, V. (2021). Performance information, racial bias, and citizen evaluations of government: Evidence from two studies. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 31(3), 523-541.
11. Bauhr, M., & Grimes, M. (2017). Transparency to curb corruption? Concepts, measures and empirical merit. *Crime, Law and Social Change*, 68, 431-458.
12. Gutmann, J., Padovano, F., & Voigt, S. (2020). Perception vs. experience: Explaining differences in corruption measures using microdata. *European Journal of Political Economy*, 65, 101925.
13. Mungiu-Pippidi, A. (2023). Transparency and corruption: Measuring real transparency by a new index. *Regulation & Governance*, 17(4), 1094-1113.
14. Parvin, P. (2022). Hidden in Plain Sight: How Lobby Organisations Undermine Democracy. In *Wealth and Power* (pp. 229-251). Routledge;
15. Köllner, P. (2021) Australia and New Zealand Recalibrate their China Policies: Convergence and Divergence. *The Pacific Review*, 34(3), 405–436;
16. Sidak, M., Slezáková, A., Hajnišová, E., & Filip, S. (2023). Determination of Public Supervision Aspects and Legal Pillars of Activities of Financial Agents in Central European Countries. *Administrative Sciences*, 13(3), 78;
17. Haddad, H. N., & Sundstrom, L. M. (2023). Foreign agents or agents of justice? Private foundations, backlash against non-governmental organizations, and international human rights litigation. *Law & Society Review*, 57(1), 12-35.

Ethical standards of leadership in anti-corruption practice

Ketevan Tsatsanashvili
Associate Professor of Technical University of Georgia

Avtandil Adeishvili
Assistant Professor of Technical University of Georgia

Ketevan Tsatsanashvili - Doctor of Public Administration, associate professor of GTU

Avtandil Adeishvili - Doctor of Public Administration, Assistant Professor of GTU

Abstract

The joint work of Ketevan Tsatsanashvili and Avtandil Adeishvili "Ethical standards of a leader in anti-corruption practice" includes theses: the dilemma of the interaction of lobbying support and foreign influence; Ethical frameworks of leaders of non-governmental organizations in the process of adoption and implementation of foreign influence transparency laws; Transparency as a tool for corruption prevention. The practice of applying laws on the transparency of foreign influence and the draft law of Georgia "On the transparency of foreign influence" have been studied; The policies of the EU Transparency Register, US FARA, and other countries are analyzed, showing the specific requirements and scope of problem solving. Dilemmas arising at the intersection of lobbying and influence are presented with the likely positive and negative effects of law enforcement. An index for measuring the effectiveness of transparency has been developed, which includes indicators of internal and external validity.

Key words: ethical standards of the leader, prevention of corruption, transparency measurement index.

სიღარიბის დაძლევის გზები საქართველოში

ბარათაშვილი ევგენი

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი

სირაძე მაია

*ბიზნეს-ადმინისტრირების დოქტორი
საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი*

კუტუბიძე შალვა

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ასისტენტ-პროფესორი

აბსტრაქტი

სიღარიბე ეს არის ნორმალურ საზოგადოებრივ ცხოვრებაში მონაწილეობის უუნარობა, ვინაიდან ასეთ ცხოვრებაში ჩართვისთვის უპირველესად საჭიროა ფინანსური რესურსების ფლობა, ღარიბებს კი სამწუხაროდ, ეს რესურსი არ გააჩნიათ.

სიღარიბე და ეკონომიკური უთანასწორობა თანამედროვე მსოფლიოს ერთ-ერთ მთავარ პრობლემას წარმოადგენს, რომლის მასშტაბები დროთა განმავლობაში უფრო და უფრო იზრდება. მიუხედავად მსოფლიო გლობალიზაციის მაღალი ტემპებისა, ცხოვრების დონის მიხედვით მსოფლიოს რეგიონები ერთმანეთისაგან მნიშვნელოვნად განსხვავდებიან. საქართველოში ეკონომიკის უამრავი რეფორმის გატარების მიუხედავად, მოსახლეობის ცხოვრების დონის უმნიშვნელოვანესი მაჩვენებლების მიხედვით არსებითი პროგრესი არ არის მიღწეული. ამ კუთხით საგანგაშო მდგომარეობაა სიღარიბისა და დასაქმების მაჩვენებლების მიხედვით. მოცემულ სტატიაში განხილულია რამდენიმე უცხოური მეცნიერის ახსნა-განმარტება სიღარიბესთან დაკავშირებით, თუ რა იწვევს სიღარიბის პრობლემას საქართველოში, რამდენად არის სიღარიბის მაჩვენებელი გაზრდილი/შემცირებული და რა გზებია შემუშავებული ამ პრობლემის დასაძლევად.

ძირითადი ტექსტი

საბაზრო ეკონომიკის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი სოციალურ-ეკონომიკური მოვლენაა უმუშევრობა, რომლის დროს შრომისუნარიანი მოსახლეობის ერთი ნაწილი ვერ პოულობს სამუშაოს, იქცევა „ჭარბ“ მოსახლეობად და ქმნის შრომის სარეზერვო არმიას. უმუშევრობა, როგორც სოციალური მოვლენა, განსაკუთრებით ფართოდ გავრცელდა გასული საუკუნის დასაწყისში (ინგლისში). XIX საუკუნის დასასრულსა და XX საუკუნის დასაწყისში მასობრივი უმუშევრობა გახდა მრავალი კაპიტალისტური ქვეყნის ეკონომიკური თანამგზავრი. თანამედროვე პირობებში იგი ფაქტობრივად ქრონიკულ ხასიათს ატარებდა. მოსახლეობის სიღარიბეს მრავალი მიზეზი იწვევს. მათ რიცხვშია: უმუშევრობა, მოუსავლიანობა, მწირი რესურსები, ომები, სოციალური აფეთქებები, ბუნებრივი კატაკლიზმები და სხვა. თუმცა თანამედროვე უცხოელი მეცნიერები- გ. სორმანი და სხვები ამ მოვლენას სხვანაირი მიდგომებით ხსნიან. ერთ-ერთი მათგანია:

კულტუროლოგიური ახსნა:

ამ მიდგომის ჩარჩოში ერთ-ერთი საკვანძო თემაა სიღარიბის კულტურა. მეცნიერები ამტკიცებენ, რომ ღარიბებისათვის დამახასიათებელია თავიანთი განსაკუთრებული კულტურა, რომელსაც საფუძვლად უდევს მორჩილება, მომავლის მოწყობის უუნარობა და ფატალიზმი. პირველადი სოციალიზაციის პროცესში ეს ფასეულობა თაობიდან თაობას გადაეცემა და განაპირობებს მემკვიდრეობით სიღარიბეს. სიღარიბის სხვა კულტუროლოგიურ ახსნას იყენებს დამოუკიდებელი კულტურის ცნება. თუ სიღარიბის ტრადიციულ კულტუროლოგიურ ახსნაში თვით ღარიბები განიხილება თავიანთი სიღარიბის წყაროდ, მისგან განსხვავებით დამოუკიდებელი კულტურის კონცეფციებში ასეთ წყაროდ გამოდის თვით სახელმწიფო თავისი სოციალური უზრუნველყოფის პროგრამებით. მრავალი ლიბერალი მეცნიერი ვარაუდობს რომ ეს პროგრამები იმას იწვევს, რომ ღარიბები წყვეტენ თავიანთ ძალისხმევას ამ მდგომარეობიდან გამოსასვლელად და საზოგადოების

ხარჯზე პარაზიტებად იქცევიან. მათი მტკიცებით სიღარიბის გადასალახავად საჭიროა ადამიანებს განვუვითაროთ ისეთი თვისებები, როგორცაა შეუპოვრობა, ენერგიულობა, შრომისმოყვარეობა, მომჭირნეობა და თავმოყვარეობა. ამ გაგებით სიღარიბის პრობლემის გადაჭრის ერთ-ერთი ვარიანტია სახელმწიფო დახმარების ლიკვიდაცია ან მისი არსებითი სახეცვლილება.

სტრუქტურული ახსნა:

ამ მიმართულების თეორიები სიღარიბის არსებობას აკავშირებენ საზოგადოების სტრუქტურულ ცვლილებებთან, რომელიც დაფუძნებულია სოციალურ სტრატეფიკაციაზე, ეკონომიკურ უთანასწორობაზე და ა.შ. ამ კონცეფციის მომხრეები, რომლებიც სიღარიბეს თვლიან განსაკუთრებული სიტუაციის შედეგად ამტკიცებენ, რომ ადამიანებთან და მთლიანად საზოგადოებაში ისეთი პერიოდები დგება, როცა სიღარიბის წარმოშობის ალბათობა ძალზე მაღალია. თანაც ცალკეული ინდივიდები ასეთი სიტუაციის წარმოშობაზე არ არიან პასუხისმგებელნი. სიღარიბე ასევე წარმოიშობა საზოგადოებაში ადამიანთა უთანასწორობისა და ინდივიდებს შორის მატერიალური დოვლათის უთანაბრო განაწილების შედეგად. ასეთი სიტუაციის თავიდან ასაცილებლად აუცილებელია სოციალური დაზღვევის სისტემის შექმნა.

სიღარიბე განიხილება, როგორც საერთაშორისო ეკონომიკის განვითარებისა და სამუშაო ძალის მსოფლიო ბაზრის სტრუქტურაში ცვლილებების შედეგი. საერთაშორისო კორპორაციები ეძებენ იაფი სამუშაო ძალის ქვეყნებსა და რეგიონებს. ეს იმას ნიშნავს, რომ უცხოური ინვესტიციების მოზიდვით დაინტერესებული ქვეყნები ხელოვნურად აფერხებენ ხელფასის ზრდას, რაც იწვევს მოსახლეობის გაღატაკებას, იმის მიუხედავად თუ რა არის სიღარიბის წარმოშობის პირველადი მიზეზი, რადგან იგი წარმოიშვა, ეს იწვევს სიღარიბის თვით კვლავწარმოებას. ქვეყნის მოსახლეობის, რაც უფრო მეტი პროცენტი იმყოფება სიღარიბის ზღურბლთან ან მის ახლოს, მით უფრო მეტი შანსი აქვს ამ ქვეყანას აღმოჩნდეს „სიღატაკის მანკიერ წრეში“. მართლაც თუ მოსახლეობის მნიშვნელოვანი ნაწილი ღარიბია, მას არ შეეძლება საქონლისა და მომსახურების შექმნა, რომელთა შედეგი იქნება წარმოებითი ინვესტიციის უკმარისობა, რაც გამოიწვევს ეკონომიკის განვითარების შესაძლებლობას და მუშათა ხელფასის დაცემას.

სამწუხარო რეალობას წარმოადგენს ის რომ სიღარიბის კუთხით არც საქართველოა გამონაკლისი და ამასთან დაკავშირებით ტარდება ძალიან ბევრი კვლევა, მიმდინარეობს დისკუსიები და იქმნება პროგრამები ა.შ. მაგალითად არსებობს გაეროს განვითარების პროგრამა, რომელიც მიზნად ისახავს სიღარიბის დასრულებას საქართველოში. UNDP-სა და ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროს თანამშრომლობით, განხორციელდა გარე სექტორის ძირითადი მაჩვენებლების შეფასება და პროგნოზირება, როგორცაა პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები, ფულადი გზავნილები, ექსპორტი და იმპორტი. ეს პროგნოზები გამოყენებული იყო SAM მოდელში, ეკონომიკური ზრდის და შინამეურნეობების პოტენციური მოხმარების შესაფასებლად.

მოდელირების შედეგები:

1. მომდევნო წლებში მოსალოდნელია სიღარიბის შემცირება. Business As Usual სცენარის მიხედვით, 2023-2027 წლებში მოსალოდნელია მშპ-ს საშუალო ზრდა 4.8%-ით. ეს გამოიწვევს სიღარიბის მაჩვენებლის 3,7 პროცენტული პუნქტით შემცირებას, რაც 11,9%-მდე ჩამოვა.
2. სიღარიბის შემცირება გრძელდება, მაგრამ ადრეულ მონაცემებთან შედარებით უფრო ნელი ტემპით. სიღარიბის საშუალო წლიური კლება 2013-2017 წლებში შეადგენდა 1.6%-ს და 2018-2022 წლებში 1.3%-მდე შემცირდა. მოსალოდნელია, რომ ეს ტენდენცია გაგრძელდება და 2023-2027 წლებში სიღარიბე საშუალოდ წლიურად 0.7%-ით შემცირდება.
3. ურბანულ დასახლებებში სიღარიბე უფრო დაბალია და უფრო სწრაფად იკლებს, ვიდრე სოფლად. 2018-2022 წლებში სიღარიბე ურბანულ დასახლებებში 5,7%-დან 12,3%-მდე შემცირდა, სოფლად კი 2,5%-დან 20,6%-მდე. SAM 2021-ის თანახმად, 2022-2027 წლებში სიღარიბის კლება მოსალოდნელია როგორც ქალაქში, ასევე სოფლად, 3.9%-ით და 3.4%-ით შესაბამისად.

შედეგად მივიღებთ იმას, რომ მშპ-ს ზრდა და მთავრობის გაზრდილი შემოსავლები ხელს უწყობს სიღარიბის აღმოფხვრას და უთანასწორობის შემცირებას. მოკლევადიან პერსპექტივა-

ში, სოციალური დანახარჯების ზრდა უფრო მეტ ოჯახს გამოიყვანს სიღარიბიდან. თუმცა, საშუალო და გრძელვადიან პერსპექტივაში, ჯანდაცვასა და განათლებაში ინვესტირების პრიორიტეტიზაცია შეუწყობს ხელს სიღარიბის დაძლევის და საერთო კეთილდღეობის გაუმჯობესებას.¹

აქვე აღვნიშნავთ, რომ საქართველოში სხვადასხვა კვლევებიდან გამომდინარე მივიღეთ იმაზე უარესი შედეგი ვიდრე ველოდით. კვლევის ფარგლებში პირისპირი გამოკითხვის მეთოდით ქვეყნის მასშტაბით შემთხვევით შერჩევით გამოიკითხა საქართველოში მცხოვრები 1 500 საარჩევნო უფლების მქონე 18 წლისა და მეტი ასაკის ადამიანი² და დადგინდა რომ დღესდღეობით საქართველოში არის:

1. უმუშევრობა 36%,
2. სიღარიბე 36% და
3. ფასების ზრდა 34%.

დასკვნა

მამასადამე სიღარიბე ეს არის მდგომარეობა, როდესაც პიროვნება განიცდის, როგორც ფინანსურ, ასევე მატერიალურ და სოციალურ ნაკლებობას. დღესდღეობით მსოფლიოში 3 მილიარდამდე ადამიანი ცხოვრობს სიღარიბეში და ყოველდღიურად უწევთ მიიღონ გადაწყვეტილება საკვებასა და გათბობას, წიგნებსა თუ ტანსაცმელს შორის. საქართველოში სიღარიბის პრობლემა განსაკუთრებულად გამწვავებულია. დღეს არსებული სიღარიბის გამომწვევი სხვადასხვა მიზეზი არსებობს, მათ შორისაა: ქვეყნის არასტაბილური მდგომარეობა, დაბალი ხელფასი, ინფლაცია, ოკუპირებული ტერიტორიები, მაღალი გადასახადები, თავისუფალი სავალუტო სისტემის არარსებობა და ა.შ. თუმცა სიღარიბის მთავარ პრობლემად ჩვენ შეგვიძლია უმუშევრობა განვიხილოთ. ეკონომიკური ზრდის უზრუნველსაყოფად და სიღარიბის დონის შესამცირებლად მთავრობამ მრავალი რეფორმა გაატარა, თუმცა ისევ და ისევ მწვავედ დგას ეს პრობლემა საქართველოში...

გამოყენებული ლიტერატურა:

5. საქართველოს პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკა– <http://www.nplg.gov.ge/>
6. საქსტატი– <https://www.geostat.ge>
7. თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის კონფერენციები–<http://www.conferenceconomics.tsu.ge>
8. მსოფლიო ბანკის ანგარიშები– <https://www.worldbank.org>
9. მსოფლიო ეკონომიკური ფორუმი – <https://www.weforum.org>
10. <https://www.unicef.org>
11. ფორბს საქართველო – „კოვიდ19-ის გავლენა ეკონომიკაზე. Forbes Georgia – “The impact of Covid19 on the economics of Georgia.” <https://forbes.ge/saqarthvelos-ekonomika-ko/>
12. ფორბს საქართველო – „უმუშევრობა, სიღარიბე, ინფლაცია – რას ამბობს NDI-ის კვლევა ქვეყნის ეკონომიკაზე“. Forbes Georgia – „unemployment, poverty,inflation – What does NDI’s research says about the economics of country” <https://forbes.ge/saqarthvelos-ekonomika-ko/>
13. <https://formulanews.ge/News/51108>
14. <https://www.undp.org/ka/publications/ending-poverty-in-georgia>
15. <https://geoeconomics.ge/?p=13572>

¹ <https://georgia.un.org/ka/254718-%E1%83%A1%E1%83%98%E1%83%A6%E1%83%90%E1%83%A0%E1%83%98%E1%83%91%E1%83%98%E1%83%A1-%E1%83%93%E1%83%90%E1%83%A1%E1%83%A0%E1%83%A3%E1%83%9A%E1%83%94%E1%83%91%E1%83%90-%E1%83%A1%E1%83%90%E1%83%A5%E1%83%90%E1%83%A0%E1%83%97%E1%83%95%E1%83%94%E1%83%9A%E1%83%9D%E1%83%A8%E1%83%98>

² <https://formulanews.ge/News/103920>

Ways to overcome poverty in Georgia

Evgeni Baratashvili
Professor of Technical University of Georgia

Maya Siradze
Doctor of Business Administration
Georgian Technical University

Shalva Kutubidze
Assistant Professor of Technical University of Georgia

Summary

Poverty is the inability to participate in normal social life, since to engage in such life, first of all, it is necessary to have financial resources, and the poor, unfortunately, do not have these resources. Poverty and economic inequality are one of the main problems of the modern world, the scale of which is increasing over time. Despite the high pace of world globalization, regions of the world differ significantly from each other in terms of standard of living. Despite numerous economic reforms in Georgia, no substantial progress has been achieved in terms of the most important indicators of the population's standard of living. In this regard, there is an alarming situation in terms of poverty and employment indicators. This article discusses the explanations of several foreign scientists regarding poverty, what causes the problem of poverty in Georgia, how much the poverty rate has increased/decreased, and what ways have been developed to overcome this problem.

The Challenges of the Pragmatic Politics of Good Governance in Contemporary Georgia

Bagaturia George

Professor at Georgian Technical University

Dogonadze Shota,

Professor at Georgian Technical University

Kutchava Mariam,

Doctoral student at Georgian Technical University

Abstract

The article discusses the challenges facing the state governance of Georgia today. It is noted that the country is gradually approaching the goal declared by the constitution - membership of the European Union. The European Commission recommended to the European Council to grant Georgia the status of a candidate country of EU with certain reservations, which is the result of the pragmatic policy of the country's state governance: peace has been maintained in the country, economic growth has been achieved, stable friendly relations have been established with partner countries, including the USA, the European Union, China, the country has joined all international sanctions against Russia, there are good neighborly relations with neighboring countries, possible humanitarian aid has been provided to Ukraine and the refugee population from Ukraine.

All this is taking place against the background of acute polarization between political forces. Radical political forces demand an aggressive policy towards Russia and military assistance to Ukraine, Georgia's active intervention in the war, in fact the opening of the 2nd front. In order to damage the pragmatic course of maintaining peace in the country and to lose public trust to the government, propaganda based on fakes and provocative actions have been used. Among them is the presentation of the government and the ruling party as "the slaves of Russia", which someone "scientifically" substantiates with one line from "The Knight in the Panther's Skin" - "Fear creates love" and the some psychiatric cases of so-called "Stockholm syndrome". All this serves to organize riots in the country and to overthrow the government in a revolutionary way.

Keywords: Good Governance, Fear of the Lord, Stockholm Syndrome, the 2nd Front, Pragmatic Politics, Peace, Economic Growth, European Union.

Introduction

One of the most important characteristics of good governance is the pragmatic politics of the state, which ensures peace, stability and economic prosperity. Today's Georgia is still facing a great ordeal due to a very difficult foreign situation - the brutal war in Ukraine, the threat of nuclear war, the recently ended war in Karabakh, the war in Israel, Russia's undisguised aggressive policy towards both the Western world and Georgia, endless provocations from the country's unfriendly forces. There are special accusations against the country's foreign policy, which supposedly serves the interests of Russia, and because of this, it does not join the international sanctions against Russia, nor does it open the 2nd front, and thus stands on the "wrong side of history". In addition, everything that is done in the country for the sake of political peace, social well-being and economic growth is still referred to with sarcasm and irony: what should the "Russian dream" and "Putin's slave" government do for the good of the country?

No matter how strange it may sound, someone "scientifically" proves Georgia's cautious and restrained policy towards Russia, using psychology and one of the lines of Shota Rustaveli's poem "The Knight in the Skin of a Tiger" - "Fear creates love." As the psychologist Anna Freud asserts, the victim begins to fall in love with the abuser in order to survive and tries to fully merge with him, to identify with him. Since it is difficult to love an abuser and become as evil as the oppressor, you believe that the abuser is not necessarily bad and evil, but good, just and kind, and that is why you love him. Psychology actually knows a few similar cases among people and it is referred to as "Stockholm Syndrome". Similarly, "experts" and politicians hostile to Georgia try to project the "Stockholm syndrome" on the relations between the states and claim that this is how the government of Georgia behaves, which is afraid of Russia and according to the "Stockholm syndrome" even loves it. Especially since Shota Rustaveli also teaches us this - fear will create love! (line 1054) It will be shown below that such an approach is wrong.

Stockholm syndrome

Let's start with the fact that such a primitive understanding of Rustveli's line (the apostle will truly say: "Fear creates love") is completely unacceptable. And no one understands this phrase in the sense that if you are afraid of someone, you will fall in love with him. In this case, the idea expressed in the Bible: "The fear of the Lord is the foundation of wisdom" (Psalms, 110, 10) or the mother's prayer "Teach me how to plant in the children's hearts the root of wisdom - the fear of the Lord, so that all the days of their lives they will tremble at your words" The same idea is also conveyed in the book of the Old Testament "Wisdom of Sirach".

As for the Stockholm syndrome itself, it is a popular term in psychology that describes a defensive-unconscious traumatic connection, mutual or unilateral sympathy, which sometimes (very rarely) arises between the victim and the aggressor in the process of capture, kidnapping, threats or use of violence. Under the influence of strong emotions, hostages begin to sympathize with their abusers, justify their actions and eventually identify with them, accept their ideas and consider their sacrifices necessary to achieve a "common" goal. Due to the apparent paradox of the psychological phenomenon, the term "Stockholm Syndrome" became widely popular and acquired many Synonym: known by such names as "hostage identification syndrome", "Stockholm factor", "hostage rescue syndrome", etc. The psychological defense mechanism underlying Stockholm syndrome was first described by Anna Freud in 1936 when she called it "identification with the aggressor". Researchers believe that Stockholm syndrome is not a psychological paradox, disorder or syndrome, but rather a normal human response to a severe traumatic event. Thus, "Stockholm syndrome" is not included in any classification of mental disorders. According to FBI data, in a study of more than 1,200 hostage situations, "Stockholm syndrome" was observed in only 8% of cases.

There are also other cases when the hostages do not cooperate with the police after their release and hide from the robbers for various reasons (eg the seizure of the Japanese embassy in Lima on December 17, 1996). Maybe it's the fear of revenge, some people like thugs because they oppose the government, etc.

Thus, in individual, extremely rare cases, abusers may actually win the favor of their victims, but this does not mean that a similar attitude should be applied to relations between states. It is another thing to be careful not to irritate a hostile state.

The results of the pragmatic politics of the Georgian government

The necessity of Georgia's integration into Euro-Atlantic structures is declared by the Constitution of Georgia (Article 78). On March 3, 2022, Georgia applied to the European Union with an official application to join the European Union, which is another important stage on the path of Georgia's European integration. The North Atlantic Alliance NATO at all the highest levels declares its readiness to accept Georgia into the mentioned military-political organization. Despite such wishes and applications, there is still a long way to go before Georgia joins the Euro-Atlantic structures. The association agreement signed between the European Union and Georgia, visa liberalization for Georgian citizens, and finally, the application for joining the European Union are important and fundamental steps on this path. Citizens of Georgia, the political class is eagerly moving forward. Still, Georgia will have to do more to the reforms and refine all levels of governance in accordance with the EU standards

The urgent need for Georgia's Euro-Atlantic integration was clearly demonstrated by Russia's invasion of Ukraine on February 24, 2022. It appeared that the longer the process of Euro-Atlantic integration is postponed, the more danger is expected not only for Georgia and Ukraine, but for the whole world. Moldova was among those wishing to integrate into the European Union, even though it was a member of the CIS. And yet, in 2022, Ukraine and Moldova received the status of a candidate for EU membership, while Georgia only received the so-called European perspective: After Georgia's application for joining the European Union on June 23, 2022, the European Council recognized Georgia's European perspective. The European Union is ready to grant Georgia the status of a candidate country after the fulfillment of twelve priorities, which are defined in the opinion related to the application for membership of the European Commission.

There was a feeling in the Georgian society that such a decision was unfair to Georgia. The situation was further complicated by the tense domestic political situation. The radical opposition continued to attack the

Georgian government, opinions were heard that "the Georgian people deserve EU membership, but not the political party Georgian Dream and the government, "the Georgian Dream, which is actually a Russian dream, is doing everything to prevent Georgia from getting the status of a candidate for the European Union", which Different kinds of riots even followed.

Relations with Ukraine, which has always been and is considered a friendly country of Georgia, have become complicated, despite the fact that official relations between friendly countries are not as they should be. The population of Georgia remembers well how Ukrainian high-ranking officials called on Georgia to start a war against Russia . The representatives of the radical opposition in Georgia welcomed these actions. One can hear their statements such as: "I would rather wear bombs on my head than the shame I feel [due to Georgia's inaction]"; "Ukraine's situation will be eased by opening the second front, Russia will call at least 10,000 soldiers from the Ukrainian front"; "Azerbaijan regained Karabakh, what are we letting go?" etc.

The government of Georgia did not follow such provocative calls and preferred to pursue a real, pragmatic policy. Accordingly, the government managed to maintain peace and political stability in the country under the conditions of freedom with sovereign, independent management, which was also reflected in the country's economic progress. Most importantly, Georgia received a positive conclusion of the European Commission on the status of a candidate for EU membership with certain reservations.

Conclusion

As a result of Georgia's real, pragmatic foreign policy, peace and political stability have been maintained in the country, the country's sovereign, independent and free governance has not been limited in any way, and economic growth has been achieved despite the attempts of hostile domestic and foreign forces to cause unrest in Georgia and open the 2nd front, which is a real danger. Accordingly, the European Commission recommended to grant Georgia the status of EU candidate country. However, this conclusion does not end everything. Georgia is facing a period full of tension, which is unlikely to slow down until the 2024 elections.

Referenxes

- ❖ Constitution of Georgia
- ❖ Representation of the European Union in Georgia. <https://www.eeas.europa.eu/delegations/georgia>
- ❖ "The Knight in the Panther's Skin".
- ❖ Psalm 110, 10.
- ❖ Giorgi Kikonishvili's column <https://netgazeti.ge/opinion/40795/>
- ❖ The Stockholm Syndrome Revisited. Arthur Slatkin. The Police Chief Magazine, Vol. LXXV, No. 12, December 2008.
- ❖ 12 EU conditions for Georgia. <https://reginfo.ge/politics/item/26418-evrokomisiis-12-piroba-saqartvelostvis-deoligarqizazia,-sasamartlo-reporma,-media>

კარგი მმართველობის პრაგმატული პოლიტიკის გამოწვევები თანამედროვე საქართველოში

*ბადათურია გიორგი
საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი*

*დოდონაძე შოთა
საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი*

*კუჭავა მარიამ
საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის დოქტორანტი*

აბსტრაქტი

სტატიაში განხილულია თანამედროვე საქართველოს სახელმწიფო მართვასთან დაკავშირებული დღევანდელი გამოწვევები და მათი დაძლევის გზები. გაანალიზებულია საქართველოსადმი არამეგობრული და ზოგჯერ მტრული საშინაო და საგარეო მოქმედებები. ნაჩვენებია, რომ ქვეყანაში მშვიდობის შენარჩუნების პრაგმატული პოლიტიკის დასაზიანებლად გამოყენებულია როგორც აგრესიული პროპაგანდა, ისე პროვოკაციული ქმედებები, მათ შორისაა ხელისუფლებისა და მმართველი პარტიის, როგორც „რუსული ოცნებისა“ და „პუწინის მონების“ დაცინვა, მე-2 ფრონტის გახსნის მოწოდებები, უკრაინის ელჩის საქართველოდან გაწვევა და, საქართველოს ელჩის უკრაინიდან გაძევება, აგრეთვე საქართველოს ხელისუფლების ოკუპანტი ქვეყნისადმი „სიყვარულის“ დასაბუთება.

მიუხედავად ასეთი მწვავე გამოწვევებისა საქართველოს ხელისუფლების მიერ გატარებული პრაგმატული პოლიტიკა, რომელიც ორიენტირებულია ქვეყანაში მშვიდობის შენარჩუნებასა და აღმშენებლობით საქმიანობაზე იძლევა თავის პოზიტიურ შედეგებს როგორც ეკონომიკური ზრდის კუთხით, ისე ევროკავშირთან დაახლოების თვალსაზრისით.

საკვანძო სიტყვები: კარგი მმართველობა, შიში უფლისა, სტოკჰოლმის სინდრომი, მე-2 ფრონტი, პრაგმატული პოლიტიკა, მშვიდობა, ეკონომიკური ზრდა, ევროკავშირი.

ინტერნეტ-მარკეტინგის როლი ბიზნესში

ბადათურია მარინა

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ასისტენტ პროფესორი

ბერუაშვილი მანანა

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ასისტენტ პროფესორი

თოფჩიშვილი მარინე

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ასისტენტ პროფესორი

აბსტრაქტი

სიახლე არ გახლავთ ის, რომ ზოგადად მარკეტინგი ბიზნეს საქმიანობაში წარმატების ერთერთი მნიშვნელოვანი საშუალებაა. ის ეხმარება კომპანიებს სწორად განავითარონ თავიანთი საქმიანობა, შეისწავლონ მომხმარებელთა მოთხოვნილებები, შეიძინონ მეტი მომხმარებელი და შეაფასონ პოტენციური ბაზარი. სწორედ დაგეგმილი მარკეტინგული აქტივობების მეშვეობით კომპანიები ხდებიან კონკურენტუნარიანები, იძენენ მომხმარებლებს და ინარჩუნებენ მათ, მარკეტინგის მეშვეობით ორგანიზაციები იძენენ მიზნობრივ მომხმარებელთა ლოიალურობას, იკავებენ ლიდერის პოზიციას ბაზარზე, ქმნიან მომხმარებლის საჭიროებაზე და მოლოდინებზე მორგებულ ბიზნეს გარემოს, ზრდიან გაყიდვებს და ეს ყველაფერი საბოლოოდ მოგების ზრდაში აისახება.

ინტერნეტ-მარკეტინგი მარკეტინგის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი სახეა, რომელიც ძალიან დიდ როლს თამაშობს ორგანიზაციებისათვის წარმატების მოტანაში. ინტერნეტ-მარკეტინგის მრავალფეროვანი ინსტრუმენტების მეშვეობით ორგანიზაციებს საშუალება აქვთ აწარმოონ გაყიდვები და მოიზიდონ პოტენციური მომხმარებლები მსოფლიოს ნებისმიერი წერტილიდან სადაც ინტერნეტზე ხელმისაწვდომობაა შესაძლებელი. უნდა აღინიშნოს რომ ინტერნეტ-მარკეტინგული საბაზისო ცნებები, ინტერნეტ-მარკეტინგის გარემო, სისტემები და გამოყენების სფეროები, ზოგადად ინტერნეტის ფუნქციები და სუბიექტები, წარმოდგენილია ინტერნეტ-მარკეტინგის ძველი და უახლესი მეთოდები და მათი გამოყენების მნიშვნელობა ბიზნეს საქმიანობაში მომხმარებელთა მოზიდვისა და შენარჩუნების მიზნით. ყურადღება უნდა გამახვილდეს ინტერნეტ-მარკეტინგის იმ ინსტრუმენტებზე, რომლებიც დღევანდელ პირობებში ყველაზე მეტად ეხმარება ბიზნეს საქმიანობას წარმატების მოტანაში.

საკვანძო სიტყვები: კონტენტ მარკეტინგი, ციფრული მარკეტინგი, ციფრული ერა

ძირითადი ტექსტი

ინტერნეტი არის მილიარდობით კომპიუტერისა და სხვა ელექტრონული მოწყობილობების გლობალური ქსელი, რომლის მეშვეობითაც შესაძლებელია თითქმის ნებისმიერ ინფორმაციაზე წვდომა მსოფლიოს ნებისმიერ წერტილში, ასევე ნებისმიერ ადამიანთან კომუნიკაცია. ინტერნეტის გამოგონებამ გლობალური ბაზარი უფრო ხელმისაწვდომი გახადა კომუნიკაციის ხაზების საშუალებით. მუდმივმა ტექნოლოგიურმა პროგრესმა განაპირობა ის, რომ ინტერნეტს მიეცა მრავალმხრივი დანიშნულება. მისი ერთერთი მამოძრავებელი ძალა სავაჭრო საქმიანობაში ისახება. მისი გამოყენებით მარტივდება მონაცემების მოძიება. ინტერნეტის მეშვეობით ბიზნეს სუბიექტებს აქვთ საშუალება გააანალიზონ ინფორმაცია, რათა შექმნან უკეთესი და ეფექტური პროდუქტი, ჩამოაყალიბონ მარკეტინგული გეგმები, მანამ, სანამ დაგეგმავენ ამა თუ იმ პროდუქტის წარმოებისთვის თანხის ინვესტირებას. ინტერნეტი არის გლობალური საინფორმაციო სისტემა, მას შეუძლია ხელი შეუწყოს ნებისმიერ ბიზნესს განვითარებაში. ინტერნეტში შესაძლებელია ბიზნესის პოტენციალის გამოვლენა, მარკეტინგი, ნოუჰაუს მიმოქცევა, მონაცემების გაცვლა.

ერთ-ერთი მთავარი ცვლილება, რომელიც ტრადიციულმა მარკეტინგმა განიცადა, განპირობებული იყო ციფრულ სამყაროში მარკეტინგის ინტეგრაციით. ამის გამო საჭირო გახდა,

კომპანიების მხრიდან, მარკეტინგული სტრატეგიების გადახედვა და საჭიროების შემხვევაში თავიდან შემუშავება, რათა ისინი კონკურენტუნარიანი ყოფილიყვნენ ციფრულ ერაში. დღეისათვის უამრავი კომპანია დაინტერესდა კონტენტ მარკეტინგით, მათ გააანალიზეს ტრადიციული მარკეტინგის შეზღუდვები, მომხმარებელთან კომუნიკაციის მიმართებაში, აგრეთვე ის უზარმაზარი შესაძლებლობები, რომელსაც ციფრული სამყარო იძლევა ამ სფეროში. კონტენტ მარკეტინგი არის პოტენციურ მომხმარებლებთან ურთიერთობის სრულიად უნიკალური მიდგომა, რომელიც გვერდს უვლის თანამედროვე ზოგიერთ მტკივნეულ წერტილს, განსაკუთრებით ციფრულ სივრცეში, რომელიც ქმნის და ავრცელებს ღირებულ, შესაბამის და თანმიმდევრულ კონტენტს მკაფიოდ განსაზღვრული აუდიტორიის მოსაზიდად – სამომხმარებლო ქმედებების წარმართვის მიზნით. კონტენტ მარკეტინგს შეიძლება ჰქონდეს სხვადასხვა ფორმა და ამის სწორად შესასრულებლად, უნდა დადგინდეს, თუ რა ტიპის კონტენტი ურჩევნიათ პოტენციურ მყიდველებს. ბრენდის სოციალურ მედიის არხებზე გაზიარება – როგორც [Facebook](#), [Twitter](#) ან [LinkedIn](#) – ეს არის სწრაფი, კონფიგურირებადი და უფასო შესაძლებლობა სამიზნე აუდიტორიასთან დასაკავშირებლად; SEO-ს საუკეთესო პრაქტიკის გამოყენება ხელს შეუწყობს Google-ის კარგ შთაბეჭდილებას და ვებ-გვერდის რეიტინგში გადატანას. კარგი შინაარსის მარკეტინგის სტრატეგიის სიძლიერე არის ინფორმაციისა და პასუხების მიწოდება, რომელსაც ეძებს სამიზნე აუდიტორია. სოციალური ქსელების უმეტესობა იძლევა რაიმე სახის ფასიან რეკლამას, როგორცაა სპონსორირებული კონტენტი, თითო დაწკაპუნებაზე გადახდა (PPC), საძიებო სისტემის მარკეტინგი (SEM), ჩვენება და მიზნობრიობა. ქსელის დემოგრაფია ბრენდის პერსონასთან შესაბამისობა, დაგეხმარებათ განსაზღვროთ სად უნდა მოახდინოთ ინვესტიცია.

დღეს მყიდველები და მომხმარებლები დატვირთული არიან უფრო მეტი მარკეტინგული შეტყობინებებით, ვიდრე ოდესმე. ეს ქმნის ყურადღების უკმარისობის გარემოს, იწვევს მარკეტოლოგებს, რომლებსაც აქვთ ამოცანა, შექმნან საინტერესო კონტენტი, რომელიც არ იკარგება სტატიკაში. კარგად შემუშავებული კონტენტ მარკეტინგის სტრატეგია ათავსებს ბიზნესს ლიდერულ პოზიციაზე, ქმნის ბრენდის უპირატესობას მყიდველების ინფორმირებისა და განათლების დროს. სასარგებლო და გასართობი კონტენტის მიწოდებას შეუძლია შექმნას ძლიერი კავშირი ბრენდსა და მომხმარებელს შორის, რაც დროთა განმავლობაში განაგრძობს ზრდას და გაძლიერებას.

ინტერნეტ-მარკეტინგის შესაძლებლობები ყოველდღიურად იზრდება. სხვადასხვა დროს სხვადასხვა გარემოებები აყალიბებს ინტერნეტ-მარკეტინგის კონკრეტული საშუალებების გამოყენების აუცილებლობებს.

დასკვნა

ტექნოლოგიურმა განვითარებამ განაპირობა მთელი მსოფლიოს დაკავშირება ერთმანეთთან, უფრო მოქნილი გახდა პარტნიორობა, ხელი შეუწყო ინფორმაციის სწრაფ გავრცელებას. მსოფლიო ინტერნეტ ბაზრისთვის დამახასიათებელი ნიშან-თვისებაა მომხმარებელთა მუდმივი ზრდა, აუცილებელია მომსახურებისა და მიწოდების განვითარებაზე მუდმივ რეჟიმში მუშაობა, რათა კონკურენცია შენარჩუნებული იყოს. ინტერნეტ-მარკეტინგი კონკურენციის შესანარჩუნებლად და პოტენციური მომხმარებლების მოზიდვის ყველაზე იაფი და მარტივი ხერხია. დღევანდელ პირობებში მსოფლიოში ეკონომისტები სახელმწიფოს ეკონომიკურ მოდელირებას ინტერნეტისა და ზოგადად ციფრული ტექნოლოგიების გამოყენებით ახდენენ. ინტერნეტს და ინტერნეტ-მარკეტინგს ისინი მიიჩნევენ ეკონომიკური ზრდის მოდელირების ახალ ეტაპად. ინტერნეტ-მარკეტინგის როლი დღითიდღე უფრო და უფრო დიდია ორგანიზაციულ საქმიანობაში წარმატების მისაღწევად. ფირმების უმეტესობამ, გადაწყვიტა სრულყოს ინტერნეტ რეალიზაცია და მაქსიმალურად ეფექტური მომსახურება შესთავაზოს ინტერნეტ მომხმარებელს, ეს კი ინტერნეტ-მარკეტინგული საქმიანობის გამოყენებით არის შესაძლებელი. ამან განაპირობა ის, რომ შეზღუდვების მოხსნის შემდეგ კომპანიებმა განაგრძეს, როგორც თავისუფალ რეჟიმში ვაჭრობა, ასევე ინტერნეტ მომსახურებაც.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. <https://www.thebalancesmb.com/internet-marketing-2948348>
2. <https://mailchimp.com/marketing-glossary/content-marketing/#:~:text=Content%20marketing%20is%20a%20marketing,to%20buy%20what%20you%20sell>

Role of Internet-Marketing in Business

*Marina Bagaturia
Assistant Professor of GTU*

*Manana Beruashvili
Assistant Professor GTU*

Summary

It is not novelty that marketing in general is one of the most important means of success in business. It helps companies to properly develop their business, study customer needs, acquire more customers, evaluate a potential market. It is through planned marketing activities that companies become competitive, acquire and retain customers, through marketing organizations gain target customer loyalty, take a leading position in the market, create a business environment tailored to customer needs and expectations, increase sales, and it gets profit finally.

Internet marketing is one of the most important form of marketing that plays a very big role in bringing success to organizations. Through a variety of internet marketing tools, organizations are able to generate sales and attract potential customers from anywhere in the world where the internet is available. It should be noted that the basic concepts of Internet marketing, the Internet marketing environment, systems and areas of use, the functions and subjects of the Internet as a whole, the old and newest methods of Internet marketing and the importance of their use in business activities to attract and retain customers. Attention should be focused on those Internet marketing tools that, in modern conditions, most of all help business activities to bring success.

ბიზნესის თანამედროვე გამოწვევები საქართველოში

ბიზნესში დავითი

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი

სირაძე მაია

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის მოწვეული უფროსი მასწავლებელი

კუტუბიძე შალვა

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ასისტენტ-პროფესორი

აბსტრაქტი

საქართველოში ბიზნესის განვითარება პირდაპირ კავშირშია ქვეყნის ეკონომიკის განვითარებასთან. ბიზნესი არის საინტერესო და შედარებით რთული საქმიანობა და ეს საქმიანობა განსაკუთრებით იზიდავს ახალგაზრდა თაობას. მოქალაქეთა უმეტესობისათვის ბიზნესი წარმოადგენს სამუშაოს ძირითად სახეობას ან დამატებითი შემოსავლის წყაროს. ბიზნესის დაწყებისა და განვითარებისათვის პირველი მნიშვნელოვანი ფაქტორი არის ბიზნესგარემო იმ ქვეყანაში, სადაც ვაპირებთ ბიზნესის დაწყებას, რომელიც თავისებურად განსაზღვრავს ბიზნესის ზრდასა და განვითარებას. ახალ შესაძლებლობებთან ერთად ღია ეკონომიკა კანონმდებლობის ხშირი ცვლილებითა და არაპროგნოზირებადი ტენდენციებით ბიზნესს საკმაოდ სერიოზული გამოწვევების წინაშე აყენებს. აღსანიშნავია, რომ ეკონომიკის განვითარება კერძო სექტორის გარეშე შეუძლებელია, რადგან ადგილობრივი საწარმოები ქმნიან სამუშაო ადგილებს, მოაქვთ შემოსავალი, რომელიც შეიძლება დავაბანდოთ ქვეყნის შიგნით. ყოველი რაციონალური მთავრობა, რომელიც ზრუნავს თავისი მოსახლეობის განვითარებასა და ეკონომიკურ კეთილდღეობაზე, განსაკუთრებულ ყურადღებას უთმობს კანონებს და ნორმატიულ აქტებს, რომლებიც ეხება მცირე და საშუალო ბიზნესების განვითარების ხელშეწყობას. ბიზნესის ეფექტიანი რეგულირება საშუალებას იძლევა შეიტანონ გარკვეული სახის სიახლეები ქვეყნის ეკონომიკაში.

საკვანძო სიტყვები: მცირე და საშუალო ბიზნესი, ეკონომიკა, საბანკო სესხები, ექსპორტი, , მაკრო-გარემოებები.

ძირითადი ტექსტი

საქართველოში არსებობს ბევრი საშუალება ბიზნესის დაწყებისათვის. მაგალითად: არსებობს უამრავი ბანკი, რომლებსაც აქვთ შესაბამისი სესხები, ასევე ინვესტორები, რომელთა რაოდენობამ საგრძნობლად მოიმატა ბოლო წლებში. დღესდღეობით კვლავ ეფექტურია განვითარების სააგენტოს დამხმარე პროექტი „აწარმოე საქართველოში“, რითიც მოსახლეობა მეტად დაინტერესებულია და ეტაპობრივად ერკვევა ბიზნესის საქმიანობაში. როგორც ვიცით ბიზნეს გარემოზე დიდ ზეგავლენას ახდენს მიკროსა და მაკროს გარემო ფაქტორები. ამ ფაქტორების მონიტორინგისა და გაანალიზების საშუალებას გვაძლევს ხელსაწყო, რომელსაც PESTEL ანალიზი ეწოდება და რომელიც, ხშირად გამოყენებულია ახალი ბიზნესის შექმნისათვის ან მათთვის ვისაც უცხოურ ბაზარზე შესვლა სურს. უკვე არსებული კომპანიის გასაუმჯობესებლად კი პორტრეტის ხუთ ძალასა და SWOT ანალიზს ერთად იყენებენ. განვმარტოთ თითოეული მათგანი მოკლედ: „PESTEL“-ეს ნიშნავს: პოლიტიკური, ეკონომიკური, სოციალური და ტექნოლოგიური ანალიზების ერთობლიობას, რომელიც აღწერს მაკრო-გარემოს ფაქტორებსა და, რომელიც გამოიყენება სტრატეგიული მართვის სისტემაში. აღნიშნული ფაქტორები წარმოადგენენ გარე ანალიზის ნაწილს, როდესაც კომპანია ატარებს სტრატეგიულ ანალიზს ან ბაზრის კვლევას, და იძლევა ინფორმაციას სხვადასხვა მაკრო-გარემოებების ფაქტორებზე, რაც კომპანიამ უნდა გაითვალისწინოს. ეს არის სასარგებლო სტრატეგიული ინსტრუმენტი ბაზრის ზრდის ან კლების ტენდენციების, ბიზნეს პოზიციის, ბიზნეს პოტენციალისა და ოპერაციული მიმართულების გაგება/გაანალიზებისთვის.

რაც შეეხება SWOT ანალიზს ეს არის მეთოდი შიდა ძლიერი და სუსტი მხარეების, გარე

შესაძლებლობებისა და საფრთხეების იდენტიფიცირებისა და ანალიზისათვის, რომლებიც აყალიბებენ მიმდინარე და მომავალ ოპერაციებს და ასევე ხელს უწყობენ სტრატეგიული მიზნების განვითარებას.

ასევე პორტრეტის ხუთი ძალა წარმოადგენს ბიზნეს ანალიზის მოდელს, რომელიც გამარტავს თუ რატომ იღებენ სხვადასხვა კომპანიები განსხვავებული სიდიდის მოგებას. იგი ეხმარება კომპანიას სუსტი და ძლიერი მხარეების განსაზღვრაში და ნებისმიერ ინდუსტრიაში არსებული 5 კონკურენტული ძალის ანალიზის გამოყენებას. ეს ძალები ხშირად გამოიყენება, როგორც ბაზარზე კონკურენტის ინტენსიურობის, მომგებიანობისა და მიმზიდველობის საზომად.

ზოგადად მსოფლიოში არ არსებობს სფერო, საქმიანობა, სადაც აქტუალურ თემად ბიზნესი, თავისი გამოწვევებითა და გადაჭრის გზებით, არ იყოს განხილული ან განსახილველი.

დღესდღეობით საქართველოში ერთ-ერთ ძლიერ გამოწვევად შეიძლება ჩაითვალოს ინვესტიციების დაბალი დონე და საბანკო კრედიტის მაღალი საპროცენტო განაკვეთი. ჩვენი ქვეყანა მსოფლიოს ქვეყნებს შორის 32_ე ადგილზე იმყოფება საბანკო სესხების სიძვირის მიხედვით, რადგან სესხის საშუალო წლიური პროცენტი არის 12.5%. მსოფლიოში საპროცენტო სიძვირის მიხედვით პირველ ადგილს მადაგასკარი იკავებს 48.3%-ით, ხოლო ყველაზე დაბალი საპროცენტო განაკვეთი დანიაშია 1%.

ასევე თანამედროვე გამოწვევად შეგვიძლია მივიჩნიოთ არაჯანსაღი კონკურენცია ბაზარზე. კონკურენცია არის მეწარმეთა შეჯიბრი, ეკონომიკური აგენტების მეტოქეობა მოიპოვოს უპირატესობა ბაზარზე. თუმცა არსებობს არაჯანსაღი კონკურენცია, რომელიც ეწინააღმდეგება და არღვევს ეთიკის ნორმებსაც კი, მაგალითად პატენტთან დაკავშირებული პრობლემები, ასევე ის კომპანიები, რომლებიც იპარავენ სხვა კომპანიის იდეებსა და ქმნიან იდენტურ პროდუქციას შედარებით ნაკლები ხარისხითა და სხვა...

ერთ-ერთ გამოწვევად შეგვიძლია მივიჩნიოთ ასევე თანამედროვე ტექნოლოგიათა სიმცირე და ისეთი ტექნოლოგიების ქონა, რომლებიც არ შეესაბამება სტანდარტებს. საქართველოში თანამედროვე ტექნოლოგიები არ გამოიყენება მასობრივად და ამის მიზეზი შეიძლება იყოს ამ ტექნოლოგიების სიძვირე, ასევე მაღალკვალიფიციური პერსონალის სიმცირე, რომლებიც შეიძლება ამ თანამედროვე დანადგარებით მუშაობას.

ბოლო წლებში მცირე და საშუალო მეწარმეთათვის მნიშვნელოვანი გამოწვევა გახდა ენერგეტიკის ხარჯების ზრდა და პროდუქტებზე ასევე ფასების ზრდა, რომლებიც თავისებურად მნიშვნელოვან გავლენას ახდენენ მომგებიანობაზე. ეს საკითხი ყველაზე მეტად საყურადღებოა ინვესტორთათვის, რადგან მათი მიზანია სწორედ ფასების ზრდითა და ხარჯების შემცირებით მაქსიმალური მოგების მიღება.

ასევე ძალიან საყურადღებოა ავტომობილების ბიზნესი, რომელსაც საქართველოს ეკონომიკაში მნიშვნელოვანი წილი (15.9%) უკავია. 2023 წელი კი გამოწვევა აღმოჩნდა ამ ბიზნესისათვის. მომხმარებლის მიერ მოთხოვნა წინა წელთან შედარებით განახევრდა, რაც გამოიწვია მთავრობის მიერ მიღებულმა რეგულაციებმა. იმპორტიორებმა კი პირიქით- შემოიყვანეს დიდი რაოდენობის ავტომობილები 2022 წელს, რამაც მოთხოვნა-მიწოდების ბალანსის სიჭარბე გამოიწვია. ამ სიჭარბემ თავისთავად შექმნა ავტომობილების საცობი, რაც შესაბამისად აისახა ფასზეც.

ერთ-ერთ მნიშვნელოვან გამოწვევას წარმოადგენს მეღვინეობა. ვიცით რომ საქართველო იწოდება „ღვინის სამშობლოდ“, რადგან აქვს პოტენციალი, რომ მეღვინეობის სექტორი მეტად განვითარდეს, რაც სარგებლიანია საქართველოს ეკონომიკისთვის. მიუხედავად იმისა, რომ ყოველწლიურად იზრდება ღვინის ექსპორტი 2015-2021 წლის ჩათვლით ღვინის ექსპორტის წილი მთლიან ექსპორტში შეადგენდა 5.7%-ს. ქვეყნის მთლიან ექსპორტში ღვინო რიგით მეოთხე საექსპორტო პროდუქტია და დღეს სამწუხაროდ ქართული ღვინის სექტორი საკმაოდ დიდი გამოწვევების წინაშე დგას, რაც გამოიხატება პროფესიონალი კადრების სიმცირეში და მარკეტინგული ღონისძიებების გაუტარებლობაში.

ასევე გამოწვევებია ყურძნის მეურნეობაშიც. ბოლო წლებში ყოველწლიურად სახელმწიფოს უწევს ყურძნის სუბსიდირება და ამ უკანასკნელის სახით გაცემული თანხის რაოდენობაც შესაბამისად იმატებს: 2021-138 000 000 ლარი, 2022-150 000 000 ლარი, 2023-150 000 000 ლარი... სუბსიდირების ძირითადი მიზანი იყო ექსპორტის გაზრდა და შეიძლება ითქვას, რომ ეს მიზანიც მიღწეულია, თუმცა

სუბსიდირების პროგრამამ გამოიწვია ყურძნის ჭარბი წარმოება. ასევე ფერმერებს არ გაჩნიათ მოტივაცია, რომ აწარმოონ ხარისხიანი ყურძენი. მევენახეები გახდნენ დამოკიდებული მევენახეობის სუბსიდირებაზე და აღარ ერთვებიან სხვა შრომით საქმიანობებში, რაც იწვევს კადრების მოძიებისა და დასაქმების პრობლემას რეგიონში. ამ პრობლემის გადასაჭრელად სწორი იქნება, რომ შეიცვალოს სუბსიდიის ხარჯების სტრატეგია და მიმართულება. სახელმწიფომ სუბსიდირების ხარჯები უნდა გაიღოს ისეთ ფაქტორებზე, რომელებიც ხელს შეუწყობს უცხოურ ბაზარზე ფეხის მოკიდებას, მაგალითად მარკეტინგული ხარჯები უცხოურ ბაზარზე. სახელმწიფოს მხრიდან სწორი იქნება მიიღონ თანამონაწილეობა საერთაშორისო ბაზრებზე შესვლის ხარჯებზე, რომ მეწარმეებს მიეცეთ სტიმული უფრო მეტად გაზარდონ საექსპორტო ბაზრის არეალი. შესაბამისად გაიზრდება კომპანიის მოგება და მათი წარმოებაც. ასევე საჭიროა კონტროლის ზომების მიღება საერთაშორისო ბაზარზე, რომ არ მოხდეს ქართული ღვინის ბრენდების ფალსიფიცირება.

დასკვნა

დღეს საქართველოში ბევრი ბიზნესს გამოწვევაა, როგორცაა თანამედროვე ტექნოლოგიების სიმცირე და არაკვალიფიციური პერსონალი. არის კონკურენციის პრობლემებიც და ენერგეტიკული ხარჯების ზრდა და სხვა მრავალი ფაქტორი.

სახელმწიფო იღებს შესაბამის ზომებს ბიზნესის პრობლემების აღმოსაფხვრელად და ამ ზომების მიღებით ეკონომიკის გაუმჯობესებას. ასევე შეიქმნა მიკრო და მცირე მეწარმეობის ხელშეწყობის პროგრამა, სადაც მონაწილეობის მიღება შეუძლია ნებისმიერ სრულწლოვან საქართველოს მოქალაქეს. უკვე შემუშავებულია საგრანტო პროგრამა, რომლის მიზანია ახალი საწარმოების შექმნა, არსებული საწარმოების გაფართოება და კერძო სექტორის კონკურენტუნარიანობის გაზრდა. საქართველოში მოქმედ თითქმის ყველა ბანკს აქვს ბიზნეს სესხები, რითიც შესაძლებელია ისარგებლონ მოქმედმა ბიზნესმენებმაც და დამწყებებმაც. საბოლოოდ შეიძლება ითქვას რომ მიუხედავად ბევრი ბიზნესს გამოწვევისა საქართველო ახერხებს ამ პრობლემებთან გამკლავებას და ინარჩუნებს ეკონომიკურ სიმყარეს.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. <https://about.fb.com/news/2020/09/global-state-of-small-business-report-3>
2. http://www.parliament.ge/ge/ajax/downloadFile/140879/1-10762_mimoxilva
3. https://www.pwc.com/ge/en/assets/pdf/november-2020/COVID-19_OCTOBER_SURVEY_GEO.pdf
4. <https://commerciant.ge/ge/post/mcire-da-sashualo-biznesi-ver-vitardeba-problema-araswor-regulaciebshia>
5. https://www.pwc.com/ge/en/assets/pdf/may-2020/Georgia_Covid-19_survey_Report_Final_Georgian_21.05.20.pdf
6. http://www.epfound.ge/wp-content/uploads/2020/12/Impact-of-the-Coronavirus-Pandemic-on-Women-Entrepreneur_GEO.pdf
7. <http://openscience.ge/bitstream/1/1878/1/Ekaterine%20Kordzakhia%20Samagistro.pdf>
8. <https://www.forbeswoman.ge/post/smecovid>
9. <https://www.saras.gov.ge/Content/files/Geo%20In%20the%20wake%20of%20Covid-19%20SMPs%20are%20rethinking%20the%20way%20they%20do%20business.pdf>
10. <https://www.akhaltsikhe.ge/ge/mecarmeobis-ganvitarebis-saagento>

Modern business challenges in Georgia

David Bibichadze
Associate Professor of Technical University of Georgia

Maya Siradze
Visiting senior teacher of Technical University of Georgia

Shalva Kutubidze
Assistant Professor of Technical University of Georgia

Summary

Business development in Georgia is directly related to the development of the country's economy. Business is an interesting and relatively complex activity, and this activity especially attracts the younger generation. For most citizens, business is the main type of work or a source of additional income. As we know, business is an economic activity, the purpose of which is to sell goods and obtain monetary profit. The first important factor for its start and development is the business environment in the country where we are going to start the business, which determines the growth and development of the business in its own way. Along with new opportunities, the open economy with frequent changes in legislation and unpredictable trends presents business with quite serious challenges. Every rational government that cares about the development and economic well-being of its population pays special attention to laws and normative acts related to the promotion of the development of small and medium-sized businesses. Effective regulation of business allows introducing certain types of innovations into the country's economy.

ციფრული მეწარმეობის ანატომია და განვითარების პერსპექტივა

ბიბიჩაძე დავით

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი

ლაგვილავა თამარ

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ასისტენტ-პროფესორი

ჯორბენაძე ზურაბ

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი

აბსტრაქტი

ციფრული მეწარმეობა კლასიკური მეწარმეობის და ინოვაციური მეწარმეობის ფორმების გვერდით ახალი დამოუკიდებელი ფორმაა. ამ ფონზე ის ტრადიციული ეკონომიკის გლობალურ ციფრულ ქსელად ტრანსფორმირების პროცესის მთავარი მდგენელია. ამ მოცემულობას აყალიბებს ციფრული მეწარმეობის ანატომია და მისი რეალიზაციის მიმართულებები. ეს ყოველივე რეალურ გარემოში ციფრული ეკონომიკის ინფრასტრუქტურის ხარჯზე მიმდინარეობს. საკითხი კიდევ უფრო კონკრეტიზირდება ინფრასტრუქტურის მდგენელებით; აღნიშნული მდგენელები უწყვეტ დინამიზმში და განვითარებაში ციფრული მეწარმეობის ანატომიის სახეს

აყალიბებს და მისი არსებობის არსს განსაზღვრავს. ციფრული მეწარმეობის შიდა დინებები არამხოლოდ ბიზნეს-პროცესებს წარმოების და ლოჯისტიკის სტადიებს ის პროდუქტის(მომსახურების) მომხმარებელთან ურთიერთობის სფეროს ცვლის. ეს მოცემულობა ციფრულ მეწარმეობის გენეტიკური კოდია, შესაბამისად მისდამი ყურადღება კიდევ უფრო მზარდი იქნება მომავალში.

საკვანძო სიტყვები: ციფრული მეწარმეობა, განვითარება, ანატომია, ციფრული ეკონომიკა, ციფრული ტექნოლოგიები, ციფრული პლატფორმა, თავისებურება.

ძირითადი ტექსტი

მეწარმეობა ეკონომიკური ურთიერთობების ჩამოყალიბებული და მუდმივად განვითარებადი სისტემაა. ის სრულად შეესატყვისება საზოგადოების ეკონომიკურ კონსტიტუციას და გარკვეული აზრით მისი ეკონომიკური სივრცის დინამიზმის და განვითარების ერთ-ერთი განმაპირობებელია. ამ მოცემულობაში მეწარმეობა სამომხმარებლო მოთხოვნის მექანიზმს აყალიბებს, შემდეგ კი მის რეალიზაციას ახდენს. ანალოგიური სიმწყობრე გვხვდება ციფრული მეწარმეობის შემთხვევაში - იგი უბრალოდ კაცობრიობის განვითარების თანამედროვე ნიშნულს ასახიერებს.

ციფრული მეწარმეობა თანამედროვეობის სერიოზული გამოწვევაა. ციფრული მეწარმეობა სრულიად ეკონომიკურ სივრცეში ციფრული ტექნოლოგიის ბაზაზე ბიზნესის წარმოების და რეალიზაციის სისტემაა. ამ ფონზე ციფრული მეწარმეობა თვისებრივად ახალი საზოგადოებრივად სასარგებლო მოხმარებითი მოთხოვნის ჩამოყალიბებას ახდენს, შემდეგ კი ამ სახის მოთხოვნის დაკმაყოფილების გზებს გვთავაზობს და მას ტექნოლოგიურად „ლობირებს“. ამდენად, მართებული იქნება მინიშნება: ციფრული მეწარმეობის სიცოცხლის მთელი აზრი სრულიად ახალი და მიმზიდველი ციფრული პროდუქტისა და ციფრული მომსახურების შექმნაში და რეალიზაციაში მდგომარეობს.

ციფრული მეწარმეობა მეწარმეობის კონკურენტული საბაზრო მექანიზმის და ციფრული ტექნოლოგიის გენეტიკური ქმნილებაა. სწორედ ამ სახის რეალობაში ციფრული მეწარმეობა ციფრული ტექნოლოგიის გამოყენებასთან დაკავშირებული საქმიანობის ფორმაა. ეს მოცემულობა გვაკვლავდებულებს მივანიშნოთ: ციფრული მეწარმეობის ინფრასტრუქტურა, ანუ ციფრული მეწარმეობის ანატომია უახლესი საინფორმაციო და საკომუნიკაციო ტექნოლოგიების სისტემით წარმოსდგება.

ციფრული მეწარმეობა მეწარმეობის თანამედროვეობაა. იგი სრულად წარმოიქმნა ი. შუმპეტერის ხატოვანი გამოთქმის აზრს მეწარმეობის შესახებ, და, შესაბამისად მართებულია მინიშნება: ციფრული მეწარმეობა - „შემოქმედი განადგურება“. სწორედ ამ დროს ციფრული მეწარმეობა სრულად შეესატყვისება მეწარმეობის ინოვაციურ მოდელს და იდეის ბიზნესად გადაქცევის ხელოვნებად გამოდის.

ციფრული მეწარმეობა ციფრული ეკონომიკის ერთიან სისტემაში საქმიანობის კონკრეტული სახეა.

ამ პოზიციაში წვდომის აუცილებლობა ლოგიკურად ითხოვს ციფრული მეწარმეობის არსებითი წინაპირობების გაანალიზებას და შეცნობას. ამ რანგის საკითხად გამოდის ციფრული ეკონომიკის ინფრასტრუქტურის შეცნობის საკითხი.

თანამედროვე ეკონომიკურმა მეცნიერებამ ციფრული ეკონომიკის შესწავლის ფარგლებში ჩამოაყალიბა და დაადგინა ციფრული ეკონომიკის ინფრასტრუქტურა და მისი მდგენელების იდენტიფიცირება შესძლო. დღეს კვალიფიციური კვლევის შედეგად ციფრული ეკონომიკის ინფრასტრუქტურის მდგენელებად მიჩნეულია:

- ❖ ღრუბლოვანი ტექნოლოგია (Cloud Computing)
- ❖ დიდი მონაცემების (Big Data) ტექნოლოგია
- ❖ ნივთების ინტერნეტი ანუ Internet of Things, IoT
- ❖ კოგნიტიური ტექნოლოგია
- ❖ ბლოკჩეინი
- ❖ კრიპტოვალუტა

თავისი მოქმედების არეალში ციფრული ეკონომიკის ინფრასტრუქტურის თვითოეულ მდგენელს თავისი კონკრეტული ფუნქციონალური სახე გააჩნია და მათ შორის შესაბამისი დატვირთვის გენეტიკური კავშირი არსებობს. სწორედ ეს მოცულობაა ციფრული მეწარმეობის ანატომიის მსაზღვრელი.

ღრუბლოვანი ტექნოლოგია სხვადასხვა კონფიგურაციის მქონე გამოთვლადი რესურსების საერთო მოცულობის მიმართ მომხმარებელთა მოთხოვნის მიხედვით მოხერხებული ქსელური წვდომის უზრუნველყოფას გულისხმობს. ეს შესაძლოა ოპერატიულად განხორციელდეს, მცირე საექსპლოატაციო ხარჯით თავისუფალი იყოს ან პროვადერებთან მიმართვის გარეშე იმოქმედოს. აქვე დგას მონაცემებთან ის ტექნოლოგია, რომელიც სტრუქტურირებული, ანუ სტანდარტიზირებული და არასტრუქტურირებული ანუ არასტანდარტული ინფორმაციის დამუშავებისთვის სხვადასხვა მიდგომების, ინსტრუმენტების და მეთოდების სახით გამოიყენება. ამ ტექნოლოგიას Big Data (დიდი მონაცემები) ტექნოლოგიას უწოდებენ; მას გააჩნია ამა თუ იმ ასპექტის საქმიანობის მიხედვით დარგობრივი მონაცემების თავმოყრის და გაერთიანების და მათი ანალიზის ფართო შესაძლებლობები. ამ ტექნოლოგიის მეშვეობით სავსებით შესაძლოა მსხვილი დანახარჯების პროგნოზირება და თავის არიდება, შეამციროს გადაწყვეტილების მიღების დრო. სწორედ ამ ღირსებების დამსახურებით ხშირად გამოიყენება ნეირომარკეტინგში, ქცევით ეკონომიკაში და მიწოდების ჯაჭვის მართვაში.

ნივთების ინტერნეტი Internet of Things, IoT ტექნოლოგიების გაერთიანებაა, რომელიც რეალურ დროში დამორებული მონიტორინგის, კონტროლის და მართვის განსახორციელებლად სენსორებით აღჭურვას და ინტერნეტთან სხვადასხვა ხელსაწყოების და მოწყობილობების მიერთებას გულისხმობს.

განაწილებითი გამოთვლების ტექნოლოგია - სპეციალური ინსტრუმენტების დახმარებით გლობალურად დანაწილებულ რესურსებთან რეალურად წვდომის უზრუნველყოფი ტექნოლოგიაა; იგი თვითოეული მათგანის კონკრეტიკის და სპეციფიკის გათვალისწინებით რესურსტევადი სახის ეკონომიკური ამოცანების გადასაწყვეტად არის გამოყენებული.

კოგნიტიური ტექნოლოგია ანუ პროგრამული და აპარატული საშუალებები, რომლებიც ადამიანის ტვინის იმიტაციას ახდენს და მოსარგებლის ყურადღების შეფასების, მისი მდგომარეობის მიდევნების, ტვინის მუშაობის თვალთვალის და ადამიანის „გაგებას“ ცდილობს. ასეთ ტექნოლოგიებს მიეკუთვნება ხელოვნური ინტელექტი და მანქანური სწავლება.

ციფრული მეწარმეობა წარმოსდგება თავისი ვალუტით - კრიპტოვალუტით. ეს ფაქტი კიდევ უფრო ამყარებს ციფრული მეწარმეობის მატერიალიზაციას. მისი ემისია მაინინგის პროცესით მიმდინარებს და კრიპტოგრაფიკული ალგორითმის სპეციალიზირებულ გამოყენებას ემყარება.

ციფრული მეწარმეობის ერთ-ერთი სტრატეგია ბლოკჩეინში მდგომარეობს. იგი იმ მონაცემთა ბაზის დანაწილებას წარმოადგენს; აქ თვითოეულ ჩანაწერში ყველა ოპერაციის ისტორია მოცულია და ის ფალსიფიკაციისაგან საიმედოდ დაცულია. Blockchain გამოიყენება სავაჭრო დაფინანსებაში, სმარტ-კონტრაქტების გაფორმების დროს, P2P-ტრანსაქციებში.

ჩამოთვლილ ტექნოლოგიებს ემატება ციფრული პლატფორმები - პროგრამების მთელი წყება,

რომლებიც ციფრული ტექნოლოგიით მოსარგებლებს საშუალებას აძლევს ბაზარის დაგეგმვის, ანალიზის და მასთან კავშირის ინფორმაციასთან და სხვადასხვა სერვისებთან ჰქონდეთ წვდომა. სწორედ ციფრულ პლატფორმებში ურთიერთობის სისტემა განსაზღვრული ალგორითმით - ტრანსაქციის ხარჯების შემამცირებელი და ინფორმაციის ურთიერთგაცვლის პროცესის დამაჩქარებელი ალგორითმით წარიმართება.

ციფრული ტექნოლოგიებმა ციფრული პლატფორმებთან კავშირში ძირეულად შეცვალა სამეწარმეო გარემო. კერძოდ, ციფრული მეწარმეობის სუბიექტი გახდა ციფრული საწარმო ცვალებადი კომპლემენტარული აქტივით - კომპიუტერული კაპიტალის აქტივით. ამ სახის აქტივი კი საწარმოს საქმიანობის ყველა სფეროში: წარმოებაში, ბიზნეს-პროცესებში, მარკეტინგში და კლიენტებთან ურთიერთობაში კონკურენტულ უპირატესობას ანიჭებს.

ციფრულმა მეწარმეობამ ბიზნესის პიროვნული ფაქტორის სრული კორექცია მოახდინა. მართალია, კაცობრიობამ თავისი არსებობის მანძილზე სამრეწველო რევოლუციის, მეორე მსოფლიო ომის შემდგომი ტექნოლოგიური ძვრების, მე-20 საუკუნის 80-იანი წლების იაპონიის ეკონომიკის რობოტოტექნიკის და წარმოების კუთხით გარდაქმნის დამსახურებით როგორც წარმოების განვითარების კურსმა ისე ბიზნესის პიროვნულმა ფაქტორმა განიცადა კორექცია. მსგავსი მოცემულობა შექმნა ციფრულმა მეწარმეობამ - მან მოითხოვა მაღალი კლასის სპეციალისტები, წინ წამოსწია ემოციური ინტელექტი, სამუშაო გარემო კი ინკლუზიური გახდა. ამდენად, მივიღეთ რეალობა, სადაც ყველაფერი ციფრულ ტექნოლოგიის უშუალო გამოყენებელზეა დამოკიდებულია. აქვე უთუოდ გასათვალისწინებელია ისიც, რომ ციფრულმა ტექნოლოგიამ სამუშაო ადგილი უფრო ბედნიერი, ჯანმრთელი და კრეატიული გახადა.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. მ. მიქელაშვილი. სამეწარმეო აზროვნების საფუძვლები. თბ., გამომცემლობა „მთენი“. 2022
2. გ. ჯოლია. განათლება და დასაქმება ციფრულ გარემოში. თბილისის საგამომცემლო სახლი „ტექნიკური უნივერსიტეტი“. 2021
3. Developing Entrepreneurship in Digital Economy: The Ecosystem Strategy for Startups Growth. <https://www.intechopen.com/chapters/66381>
4. Горелов Н.А. Развитие информационного общества: цифровая экономика. Учебное пособие для вузов. - М.: Издательство Юрайт, 2019
5. Устинова Н.Г. Цифровая экономика и предпринимательство: вопросы взаимодействия. Вестник Саратовского государственного социально-экономического университета. 2019. №3 (77). URL: <https://cyberleninka.ru/>

Anatomy and development perspective of digital entrepreneurship

David Bibichadze
Associate Professor of Technical University of Georgia

Lagvilava Tamar
Assistant Professor of Technical University of Georgia

Jorbenadze Zurab
Associate Professor of Technical University of Georgia

Summary

Digital entrepreneurship is a new independent form next to classical entrepreneurship and innovative entrepreneurship forms. Against this background, he is the main creator of the process of transforming the traditional economy into a global digital network. his fact is formed by the anatomy of digital entrepreneurship and the directions of its realization. All this is happening at the expense of the infrastructure of the digital economy in the real environment. The issue is made even more concrete by the infrastructure developers; These compilers in continuous dynamism and development form the anatomy of digital entrepreneurship forms and determines the essence of its existence. The internal currents of digital entrepreneurship are changing not only business processes, production and logistics stages, but also the sphere of product (service) customer relations. This fact is the genetic code of digital entrepreneurship, therefore the attention to it will be even more increasing in the future.

თანამედროვე ციფრული ტექნოლოგიები და ციფრული თაობები

ბლიაძე მურმან

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი

ბლიაძე სოფიო

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი

შარაშიძე ლაშა

ბიზნესის ადმინისტრირების დოქტორი

ხარაზი გიგა

ბიზნესის ადმინისტრირების დოქტორი

აბსტრაქტი

სტატიაში თანამედროვე ციფრული ტექნოლოგიები და თანამედროვე ციფრული თაობების განვითარების თავისებურებებზეა საუბარია. თემა აქტუალურია იმის გათვალისწინებით, რომ ციფრული ტექნოლოგიების გამოყენება გვიმარტივებს ცხოვრების დონეს. აღსანიშნავია რომ დღევანდელ მსოფლიოში, ერთდროულად, რამდენიმე თაობა არსებობს. ყოველი თაობა კი მისთვის დამახასიათებელი ფასეულობებით ანუ სასიცოცხლო ორიენტირებით ცოცხლობს და შრომობს. ყოველი ახალი თაობა ყოველთვის ილაშქრებს ცხოვრების დამკვიდრებული სტილისა და სტანდარტების წინააღმდეგ, რადგან წინამორბედ თაობებზე აღმატებულად გრძნობს თავს. ამასთანავე ყოველი წინამორბედი თაობა უკმაყოფილოა მომდევნო თაობის და მიიჩნევს, რომ ახალი თაობა დროის უღმობელ მოთხოვნებს სათანადოდ ვერ უმკლავდება. მიუხედავად იმისა, რომ ჩვენი სირღმისეული ფასეულობები ქვეცნობიერია, რომელთა უმრავლესობა, თავდაპირველად, არაცხადია, ფარულია, მოგვიანებით, ყოველი თაობა მათი ზემოქმედებით აზროვნებს, ცხოვრობს და მოქმედებს კიდევ. ახალი ფასეულობები ახლებურად განსაზღვრავენ ჩვენ ქცევით ორიენტირებს. მაგ., როგორი კომუნიკაცია გვაქვს ერთმანეთთან, როგორ ვაგვარებთ კონფლიქტებს, როგორ ვცდილობთ თვითგანვითარებას, რა არის ჩვენი პრიორიტეტები, რას ვყიდულობთ, როგორია ჩვენი მიზნები და ა.შ. საერთოდ სხვადასხვა კულტურულ ეთნოსში თაობათა ფასეულობები განსხვავებულია. სოციოლოგები თვლიან, რომ უფროსი თაობა თანამედროვე თაობებს შორიდან შესცქერის და აფასებს. მათ შესაცნობად კი აუცილებელია მათივე მიკროსამყაროდან ვითარების შესწავლა და შესაბამისი დასკვნების გამოტანა.

საკვანძო სიტყვები: ციფრული ტექნოლოგია, ხელოვნური ინტელექტი, ინფორმაციული ტექნოლოგია, ციფრული თაობა, ციფრული იდენტობა.

ძირითადი ტექსტი

დღევანდელ მსოფლიოში, ერთდროულად, რამდენიმე თაობა არსებობს. ასეთ პირობებში, ხშირად, ის პრობლემები ვლინდება, რომლებიც თაობათა თანაცხოვრებას ართულებს, ზოგჯერ კი, მათ შორის, მწვავე კონფლიქტებსაც წარმოშობს. ზოგადად, ყოველი თაობა მისთვის დამახასიათებელი ფასეულობებით ანუ სასიცოცხლო ორიენტირებით (ღირებულებებით) ცოცხლობს და შრომობს. ყოველ ინდივიდს აქვს შეცდომისაგან დაუზღვეველი გონი და თანდაყოლილი თავმოყვარეობა, რასაც ემატება პირადი უნარ-ჩვევები, ინტერესები და ქცევითი მოტივები. მათი ერთობლიობით ყალიბდება განსხვავებული თვისებების მქონე ადამიანები, რომელთა ქმედება დროსა და გარემოში ფართო დიაპაზონში მერყეობს. ავსტრიელი სოციოლოგის, კ. მანჰაიმის აზრით, ერთი ეპოქის თაობათა განსხვავებული შეხედულებები დიდ გავლენას ახდენს მათი აზროვნების ფორმირებაზე.

თანამედროვე ახალგაზრდის ცნობიერებაზე დიდი მოცულობის მრავალფეროვანი ინფორმაციის მძლავრი არსენალი მუდმივად ზემოქმედებს. მრავალი კვლევით დასტურდება, რომ ფხიზლად ყოფნის ნახევარზე მეტ დროს ადამიანი ეკრანთან ატარებს და დროის ეს მონაკვეთი სულ უფრო იზრდება. ჩნდება შეკითხვა: როგორ აისახება აღნიშნული სოციოკულტურული გარდატეხა მის მრავალფეროვან ქცევაზე? ამ შეკითხვაზე ცალსახად პასუხის გაცემა რთულია, თუმცა, ერთი რამ ცხადია - გავლენა მეტად

მნიშვნელოვანი იქნება. საყოველთაო ინტერნეტის ეპოქაში ადამიანისათვის აქტუალური უფრო ღირებული ხდება, ვიდრე მოსალოდნელი, უფრო მყისიერი, ვიდრე პერსპექტიული, უფრო ფაქტობრივი, ვიდრე

კონცეპტუალური, უფრო კონსენსუსი, ვიდრე თვითნაალიზი. ტრანსფორმაციას განიცდის ადამიანის სულიერი სფეროს ისეთი კომპონენტები, როგორებიცაა ინფორმაცია, ცოდნა და სიბრძნე. ინტერნეტი ძალისხმევას უფრო მეტად ინფორმაციული სამყაროს ფორმირებაზე აძლიერებს. ყოველი ახალი თაობა ყოველთვის ილაშქრებს ცხოვრების დამკვიდრებული სტილისა და სტანდარტების წინააღმდეგ, რადგან წინამორბედ თაობებზე გონით აღმატებულად გრძნობს თავს:

აქვს სხვა ხედვები, პრიორიტეტები და მიზნები. ხედავს ადრე შექმნილის ხარვეზებს, ნაკლოვანებებსა და მათ სრულყოფას ცდილობს. ვფიქრობთ, სწორედამაშია ჩადებული საზოგადოებრივი პროგრესის არსიც, რამეთუ, წინააღმდეგ შემთხვევაში, გვექნებოდა საყოველთაო სტაგნაცია. არადა, შედეგად სახეზეა საზოგადოებრივი პროგრესი ყველა მიმა- რთულებით. თუმცა, ყოველი წინამორბედი თაობა უკმაყოფილოა მომდევნო თაობის და მიიჩნევს, რომ ახალი თაობა დროის უღმობელ მოთხოვნებს სათანადოდ ვერ უმკლავდება. ასე იყო ოდითგან, ასეა დღესაც და ასე იქნება მომავალშიც. მიუხედავად იმისა, რომ ჩვენი სირღმისეული ფასეულობები ქვეცნობიერია, რომელთა უმრავლესობა, თავდაპირველად, ლატენტურია (არაცხადია, ფარულია), მოგვიანებით, ყოველი თაობა მათი ზემოქმედებით აზროვნებს, ცხოვრობს და მოქმედებს კიდევ. ახალი ფასეულობები ახლებურად განსაზღვრავენ ჩვენ ქცევით ორიენტირებს. მაგ. როგორი კომუნიკაცია გვაქვს ერთმანეთთან, როგორ ვაგვარებთ კონფლიქტებს, როგორ ვცდილობთ თვითგანვითარებას, რა არის ჩვენი პრიორიტეტები, რას ვყიდულობთ, როგორია ჩვენი მიზნები და ა.შ. საერთოდ სხვადასხვა კულტურულ ეთნოსში თაობათა ფასეულობები განსხვავებულია. სოციოლოგები თვლიან, რომ უფროსი თაობა თანამედროვე თაობებს შორიდან შესცქერის და აფასებს. მათ შესაცნობად კი აუცილებელია მათივე მიკროსამყაროდან ვითარების შესწავლა და შესაბამისი დასკვნების გამოტანა.

თანამედროვე თაობებში მოიაზრება: „A თაობა“ (1980-2000 წწ. დაბადებულები), „B თაობა“ (2001-2010 წწ. დაბადებულები) და „C თაობა“ (2011 წლიდან დაბადებულები). ამ თაობებს განსხვავებული სასიცოცხლო ორიენტირები აქვთ. ზოგადად, ყოველი თაობისათვის ფასეულია ის, რაც დეფიციტურია: მაგ., უფროსი თაობებისთვის წიგნები, როგორც ინფორმაციის/ცოდნის მიღების ძირითადი წყარო, იშვიათი იყო, დღესაც მათთვის უაღრესად ვალიდური და ფასეულია.

„A“ და „B თაობებს“, რომლებიც ელექტრონული მოწყობილობების პროფიციტის პირობებში ცხოვრობენ, როგორც წესი, ცოცხალი ურთიერთობები აკლიათ. ისინი არიან ერთად და, იმავდროულად, ცალ-ცალკე, რადგან პირად განცდებს ერთმანეთს სოციალური ქსელებით აწვდიან. მათთვის ინფორმაციის/ცოდნის მიღების ძირითადი წყარო სმარტფონია. უფროსი

თაობებისგან განსხვავებით, თანამედროვე თაობებმა გაწყვიტეს

„დროსთან მტკიცე კავშირი“. ეს სპეციფიკურობა ნათელს ხდის უფროს თაობათა ჩივილს იმის შესახებ, რომ მათ შვილებს სრულიად სხვა მოთხოვნები და სურვილები აქვთ. ისინი, ინფორმაციის ინტენსიური და მასობრივი ძიებისა და გამოყენების შედეგად,

„ელექტრონულ მოქალაქეებად“ ყალიბდებიან, რადგან ინფორმაციას იღებენ ძალიან სწრაფად. მათ გონებას შეუძლია სხვადასხვა წყაროებიდან ერთდროულად მიიღოს და ოპერატიულად გადაამუშაოს დიდი მოცულობის ინფორმაცია. ამიტომ, ტექსტის ნაცვლად, უპირატესობას აძლევენ ინფორმაციის გრაფიკულ და ვიდეოკონ- ტენტთან მუშაობას. ელექტრონული ფორმით მყისიერად ურთიერ- თობენ ერთმანეთთან. მათთან (განსაკუთრებით, ალფელებთან) მულტისენსორული შედეგადობა ძალიან მაღალია, რაც ინფორმა- ციის გადაცემის პროცესს აჩქარებს, დამახსოვრებასა და გამოყენებას აძლიერებს. ისინი გონების პლასტიკურ-ელასტიურობას ყოველდღიურად ამჟღავნებენ და სხვადასხვა წყაროებიდან ინფორმაციის მიღებისა და დამუშავების თანამედროვე ტექნოლოგიებს ბუნებრივ- ვად და ვირტუოზულად ითვისებენ. უფროსი თაობებისაგან განსხვავებით, ისინი მართლაც სხვაგვარად ფიქრობენ. მაგ., რატომ დავიმახსოვრო, ვთქვათ, როდის დამარცხდა ნაპოლეონ ვატერლოოს ბრძოლაში, როცა შეიძლება ეს ინფორმაცია სწრაფად მოვიძიო Google- ის დახმარებით? ყოველ თაობას

განსხვავებული ურთიერთობა აქვს გარე სამყაროსთან, წინა თაობებთან და ერთმანეთთან. მზად ვართ კი ჩვენ, უფროსი თაობა, მათი ქცევის ძირითადი მოდელები მივიღოთ? ვინ უნდა შეიცვალოს, ჩვენ თუ ისინი? რა თქმა უნდა, ჩვენ, რადგან ურთიერთობის გარემო ჩვენთვის შეიცვალა! თაობათა შორის არსებობს ფასეულობების და არა პიროვნული კონფლიქტები. საკუთარი ფასეულობების სხვისთვის გადაცემა ურთულესია, ზოგჯერ კი, შეუძლებელი. თანამედროვე თაობები თავიანთ ბუნებრივ გარემოში არიან. ჰარმონიული თანაარსებობისთვის თუ გვსურს მათთან უმტკივნეულო კომუნიკაცია და სოლიდარული (ერთსულოვანი) საზოგადოების შექმნა, რაც დღევანდელი მსოფლიოს ერთ-ერთი უმთავრესი ამოცანაა, უნდა მოიძებნოს თაობათაშორისი ფასეულობების თანხვედრის შესაძლებლობები, რისთვისაც საჭიროა დიალოგის განვითარება. სხვა მხრივ, კონფლიქტი გარდაუვალია. მიუხედავად იმის, რომ თანამედროვე თაობების ფასეული ორიენტირები ჯერ კიდევ სრულად არ ჩამოყალიბებულა, მაინც შეიძლება რიგი ტრენდების გამოყოფა:

ახალი ციფრული კულტურის ფორმირება. თანამედროვე თაობები ქმნიან ახალ ციფრულ კულტურას, რომელმაც ურთიერთობებში არ იცის არანაირი შეზღუდვები და ბარიერები, მათ შორის არც ეროვნული და არც ასაკობრივი საზღვრები.

სამყაროს მათისებური აღქმა. ვირტუალურმა კომუნიკაციამ-IT სპეციალისტების ძალაუფლება გაზარდა და თავისუფლებისა და ღიაობის ახალი კულტურა წარმოშვა. ყველას შეუძლია რაიმე ნოვაციის როგორც შექმნა, ისე მოხმარება. ქსელური პლატფორმებით (Facebook, Instagram, WhatsApp, Telegram, YouTube.) „ციფრული საზოგადოება“ იქმნება და ახალ თაობებში ერთდროულად ორი მოცემულობა ჩნდება - ვირტუალური და რეალური ანუ ჰიბრიდული, რომლის კომპონენტები ერთმანეთზე ზემოქმედებენ თავისუფლების, ღიაობისა და ხელმისაწვდომობის პრინციპებით.

შემეცნებითი (კოგნიტური) სფეროს სხვაგვარად განვითარება. ცოდნაშემეცველი ინფორმაციის თავისუფლად ხელმისაწვდომობა თანამედროვე თაობებში შემეცნებით პროცესებს ასუსტებს და მათ ძალისხმევას ინფორმაციის ტექნიკურ მოწყობილობებში ჩატვირთვისკენ წარმართავს, რითაც გააქვების „მასოვრობა“ იზრდება, ადამიანის კი, მცირდება, რაც, საბოლოო ჯამში, ინდივიდის შემოქმედებით-კრიტიკულ აზროვნებაზე უარყოფითად ვლინდება. ფსიქოლოგები მკაფიოდ მიანიშნებენ ახალ ფსიქოლოგიურ ფენომენზე ინტერნეტ-დამოკიდებულებაზე, მასოვრობასთან მიმართებაში, ციფრულ ამნეზიაზე. ამავდროულად ძლიერდება ქსელური,

„კლიპური“ აზროვნება, „გაშვებული სარგებლის სინდრომი“, „ყურად-ღების დეფიციტის სინდრომი“, „დროის აღქმის შეუმჩნეველობის სინდრომი“ და სხვ. ამასთან, თანამედროვე თაობების აღნიშნულ კულტურულ ტრენდებს პარადოქსული ხასიათი აქვს:

ყოველივე ზემოთ მოცემული ტექსტიდან გამომდინარე შეგვიძლია დავასკვნათ:

ციფრულ კულტურულ სივრცეს სამი საბაზო კრიტერიუმი აქვს: დრო და სივრცე, ციფრული იდენტობა და კომუნიკაციის ფორმა. თითოეული მათგანი ციფრულ გარემოში ახალ ნიშანთვისებებს იძენს.

იცვლება ადამიანთა ცნობიერება, ფორმირდება ვირტუალური იდენტობა, დროისა და სივრცის ახლებური აღქმა.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. ბლიაძე მ, ბლიაძე ნ, შარაშიძე ლ, ხარაზი გ. ციფრული ტექნოლოგიები და ბიზნესი თბ. 2024
2. ბლიაძე მ. ლემონჯავა ლ. შარაშიძე ლ. ციფრული შესაძლებლობები და ახალი სამყარი, თბ. 2024
3. ბლიაძე მ. ინფორმაციული ტექნოლოგიები თბ. 2023 წ.
4. ბლიაძე მ. ციფრული ეკონომიკა თბ. 2022 წ.
5. The Technology Fallacy: How People Are the Real Key to Digital Transformation (Hardcover)- Gerald C. Kane, 2022.
6. Digital Transformation: Survive and Thrive in an Era of Mass Extinction - Thomas M. Siebel, 2022

Modern digital technologies and digital generations

Bliadze Murman
Professor of Technical University of Georgia

Sofia Bliadze
Associate Professor of Technical University of Georgia

Sharashidze Lasha
Doctor of Business Administration

Kharazi Giga
Doctor of Business Administration

Summary

The article talks about modern digital technologies and the features of the development of modern digital generations. The topic is relevant considering that the use of digital technologies simplifies our standard of living. It is worth noting that in today's world, every individual has an infallible mind and innate self-respect, to which are added personal skills, interests and behavioral motives. Their combination creates people with different characteristics, whose actions vary in time and environment in a wide range. The consciousness of a modern youth is constantly influenced by a powerful arsenal of a large amount of diverse information. Many studies prove that people spend more than half of their waking hours in front of a screen, and this period of time is increasing. A question arises: how does this socio-cultural transition affect his diverse behavior? It is difficult to answer this question unequivocally, however, one thing is clear - the impact will be very significant. In the age of the ubiquitous Internet, the actual becomes more valuable to people than the expected, more immediate than prospective, more actual than conceptual, more consensus than self-analysis. It should be noted that each previous generation is dissatisfied with the next generation and believes that the new generation cannot adequately cope with the urgent demands of the time. It has been like this since time immemorial, it is like this today and it will be like this in the future.

ხელოვნური ინტელექტის გავლენა თანამედროვე მარკეტინგზე

ბოლქვაძე ანა

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი

ვაჩაძე ლევან

ბიზნესის ადმინისტრირების აკადემიური დოქტორი

GMPharma-ს ხარისხის უზრუნველყოფის დეპარტამენტის უფროსი

აბსტრაქტი

სტატიაში განხილულია ინფორმაციული ტექნოლოგიების გავლენის ანალიზი თანამედროვე მარკეტინგზე. გამოვლენილია ზრდის ძირითადი ტენდენციები და განვითარების ხარვეზები. გაანალიზებულია თანამედროვე მარკეტინგის ძირითადი ტენდენციები, რომელთა შორის წამყვანი პოზიცია ციფრულ (digital) მარკეტინგს ეკუთვნის. მარკეტინგული კვლევის ჩატარების მეთოდებზე გავლენას ახდენს ინტერნეტის მომხმარებელთა დიდი რაოდენობა და სოციალური ქსელების გავრცელება.

გაჩნდა მარკეტინგული კვლევის ახალი მიმართულება, სახელწოდებით Big Data, რომელიც ეფუძნება დიდი მოცულობის მონაცემების დამუშავებასა და ანალიზს. დიდი მოცულობის მონაცემთა დამუშავების ტექნოლოგიები გამოიყენება ციფრული მარკეტინგის თითქმის ყველა მიმართულებაში. ხაზგასმულია ინტელექტუალური საინფორმაციო სისტემების განვითარების თავისებურებები. გამოვლენილია ხელოვნური ინტელექტის გამოყენების ძირითადი მიმართულებები მარკეტინგის სფეროში. ასევე განსაზღვრულია ხელოვნური ინტელექტის გამოყენების ყველაზე პერსპექტიული მიმართულებები და განვითარების პერსპექტივები მარკეტინგში.

საკვანძო სიტყვები: ხელოვნური ინტელექტი, მარკეტინგი, თანამედროვე მარკეტინგი, ციფრული მარკეტინგი, კონტენტ მარკეტინგი, Big Data, Soft skills.

ძირითადი ტექსტი

ხელოვნური ინტელექტი თანამედროვე სამყაროს განუყოფელ ნაწილად იქცა, რომელიც აქტიურად იწვევს ადამიანის საქმიანობის სხვადასხვა სფეროში. მან არც ციფრულ მარკეტინგს აუარა გვერდი. კომპიუტერული ტექნოლოგიების, მონაცემთა ანალიზისა და

პროცესების ავტომატიზაციის განვითარებასთან ერთად, ხელოვნური ინტელექტის გავლენა თანამედროვე მარკეტინგზე უფრო მრავალფეროვანი და ეფექტიანი ხდება.

ხელოვნური ინტელექტის (artificial intelligence) კონცეფცია პირველად გასული საუკუნის 50-იანი წლებში გაქდერდა. იგი ჩაფიქრებული იყო, როგორც ტექნოლოგია, რომელმაც კომპიუტერების მიერ უნდა აღიქვას ადამიანის აზროვნების პროცესი, ამავდროულად, არ დაიღალოს, იმუშაოს 24/7 და არ იყოს დამოკიდებული განწყობაზე. მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ ხელოვნური ინტელექტი არ წარმოადგენს მარტივ კომპიუტერულ ალგორითმს ან პროგრამას. ეს არ არის იგივე, რადგან კომპიუტერული აზროვნება უფრო რთულია, ვიდრე მოცემული ოპერაციების თანმიმდევრული შესრულება.

ხელოვნური ინტელექტი გულისხმობს მისთვის მიწოდებული ფაქტების შესაბამისობას და მათ საფუძველზე დასკვნის ან გადაწყვეტილების ჩამოყალიბებას. სწორედ ამიტომ, როდესაც საქმე ხელოვნურ ინტელექტს ეხება, მისი სწავლების პროცესს ხშირად ახსენებენ. ეს განასხვავებს ხელოვნურ ინტელექტს კომპიუტერული პროგრამისგან, რადგან ალგორითმისთვის ორჯერ ორი ყოველთვის ოთხია, ხოლო ხელოვნურ ინტელექტს შეუძლია სხვადასხვა პასუხის გაცემა იმის მიხედვით, თუ როგორ ასწავლეს მას.

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე ძნელი მისახვედრი არ არის, რომ ამ ეტაპზე ხელოვნური ინტელექტი არ არის იდეალური, ვინაიდან მას შეუძლია აზრობრივი შეცდომების დაშვება და არასწორი

პასუხების გაცემა. იზადება კითხვა: რატომ და როგორ გამოვიყენოთ ხელოვნური ინტელექტი მარკეტინგში, თუ ის არ არის რულყოფილი?

ვინაიდან კომპიუტერული „ტვინი“ გამოყენებამდე საჭიროებს წინასწარ სწავლებას, მას შეიძლება ვასწავლოთ ინფორმაციის დამუშავება, ტექსტების, ხმებისა და სურათების ამოცნობა ან პირიქით, მათი შექმნა ისე, როგორც ამას თავად კომპანია მოითხოვს. ყველა ჩამოთვლილი ინფორმაციის ფორმატი ყოველთვის არის წარმოდგენილი ნებისმიერი მარკეტოლოგის მუშაობაში. ამიტომ, მარკეტინგის სფეროში ხელოვნური ინტელექტის ტექნოლოგიის გამოყენების ყველაზე აშკარა მიზეზი და სარგებელი არის - ნაკლები რესურსებით მეტის და უფრო სწრაფად, ეფექტიანად შესრულება. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, ზოგიერთი მარკეტინგული ამოცანის შესრულება შეიძლება გადავცეთ ხელოვნურ ინტელექტს, შესაბამისად მოვახდინოთ სამუშაოს გარკვეული ნაწილის ავტომატიზირება.

მეორე მხრივ, ხელოვნური ინტელექტი მოკლებულია მიკერძობებასა და სტერეოტიპულ დამოკიდებულებებს, რომლებიც დამახასიათებელია ადამიანებისთვის. ეს დადებითად მოქმედებს მონაცემთა ანალიზზე. ხელოვნურ ინტელექტს შეუძლია აღმოაჩინოს კორელაცია ფაქტებს შორის, რომლებიც არ არის აშკარა და ადამიანებისთვის მიუწვდომელია. ეს თავისთავად ღირებულია, იმის გათვალისწინებით, რომ თანამედროვე მარკეტინგი დიდწილად ეყრდნობა მონაცემებს და მუდმივად ეძებს შესაძლებლობებს რათა მიაღწიოს გაყიდვების უფრო მაღალ მაჩვენებლებს სიტუაციური შეთავაზებების გამოყენებით.

აღსანიშნავია, რომ ინფორმაციული ტექნოლოგიებისა და ხელოვნური ინტელექტის იდეების სწრაფმა განვითარებამ გამოიწვია ინტელექტუალური სისტემების უფრო ფართო გამოყენება მეცნიერებაში, ბიზნესის ბევრ სფეროში და ასევე მარკეტინგში. სპეციალისტები მარკეტინგის დარგში მიიჩნევენ, რომ ბოლო რამდენიმე წლის განმავლობაში მარკეტინგში უფრო მეტი ცვლილება მოხდა, ვიდრე წინა ორმოცდათხუთმეტ წელიწადში [1].

ასეთი სწრაფი ცვლილებების კიდევ ერთი წინაპირობაა ეკონომიკური პროცესების გლობალიზაცია და ბაზრებზე გაზრდილი კონკურენცია, რაც იწვევს ახალი მიდგომების ძიებას მომხმარებლების მოსაზიდად. ინტერნეტის საშუალებით სერვისებისა და პროდუქტის შესახებ ინფორმაციის მასობრივი ხელმისაწვდომობის პირობებში, მომხმარებელს გააჩნია რეალური შესაძლებლობა შეადაროს ბაზარზე არსებული კონკურენტი-კომპანიების შეთავაზებები, აიძულებს მათ ფასების შემცირებას, მომსახურებისა და პროდუქციის ხარისხის გაუმჯობესებას. ამ პირობებში კომპანიები იძულებულნი არიან გადავიდნენ მასობრივი მარკეტინგიდან უფრო ვიწრო სამიზნე აუდიტორიაზე, ისინი იყენებენ საინფორმაციო სისტემების ახალ შესაძლებლობებს უკეთესი შედეგებისა და კონკურენტული უპირატესობების მისაღწევად.

ამჟამად, მარკეტინგის სპეციალისტები თავის საქმიანობაში სულ უფრო ხშირად იყენებენ ხელოვნურ ინტელექტს. რაც ხელს უწყობს დიდი რაოდენობის მონაცემების დამუშავებას. ეს შესაძლებელია დროის მნიშვნელოვანი ინვესტიციების გარეშე პოტენციური მომხმარებლების იდენტიფიცირებისთვის საძიებო სისტემებში, სოციალურ ქსელებში რათა დარჩეს ჯანსაღ კონკურენტულ გარემოში.

ერთ-ერთი განმარტებით, ხელოვნური ინტელექტი წარმოადგენს ადამიანის ტვინში გამოსახულების მოდელირების საშუალებას და შესაძლებელს ხდის მის არაფორმალურ სწავლებაზე, კლასტერიზაციაზე და ინფორმაციის განზოგადებაზე გადასვლას. ხელოვნური ინტელექტის ერთ-ერთი მთავარი მახასიათებელი ის არის, რომ მას წინასწარ არ სჭირდება ნაცნობი მოდელი, არამედ აგებს მას არსებული ინფორმაციის საფუძველზე. ამ მიზეზთა გამო, ხელოვნური ინტელექტი გამოიყენება ყველგან, სადაც შესაძლებელია პროგნოზირება და კლასიფიკაციის პრობლემების გადაჭრა, სადაც არსებობს ამოცანები, რომლებისთვისაც რთულია ალგორითმის აგება [2]. მარკეტინგის სპეციალისტებს ხელთ აქვთ დიდი მოცულობის ინფორმაცია მომხმარებლების შესახებ: ინტერნეტში ძიების ისტორია, მოქმედებები სოციალურ ქსელებში, ინფორმაცია შესყიდვების, ინტერესების შესახებ და ა.შ.

მონაცემების სტრუქტურირებისა და რანჟირებისათვის მარკეტოლოგებს ეხმარება ხელოვნური ინტელექტი, რომელიც ინტერნეტიდან ირჩევს ზუსტად იმ მონაცემებს, რომლებიც საჭიროა იმ

კონკრეტულ დროს რთული მარკეტინგული პრობლემის გადასაჭრელად და შესაბამისი შედეგის პროგნოზირებისთვის. მაგალითად, მას შეუძლია განსაზღვროს და შესთავაზოს სპეციალისტს, რომელი მომსახურება და პროდუქტებია საჭირო შესაბამისი სამიზნე აუდიტორიისთვის; დღის პერიოდი, რომლის განმავლობაშიც მომხმარებელი აკეთებს შესყიდვებს; ინტერესები და ხმოვანი კომუნიკაციები, რომელსაც ის არის მიჩვეული. Big Date-ის დახმარებით დასაშვებია პროგნოზები, ეს ხელოვნური ინტელექტის გამოყენების ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი სფეროა. ასეთი ანალიზის საფუძველზე აგებული მარკეტინგული პროგნოზი წარმოადგენს ბაზარზე კომპანიის ეფექტიანი სტრატეგიის საფუძველს. ამიტომ, მარკეტინგის სპეციალისტებისთვის უახლოეს რამდენიმე წელიწადში ძალიან მნიშვნელოვანი იქნება მომხმარებელთა და მათი აქტივობის შესახებ ინტერნეტში ზუსტი მონაცემების შეგროვება.

თუ უფრო დეტალურად ვისაუბრებთ თანამედროვე მარკეტინგზე, რომელიც იყენებს ხელოვნური ინტელექტის ინსტრუმენტებს, შეგვიძლია აღვნიშნოთ, რომ ეს არის digital-მარკეტინგი. Digital-მარკეტინგი (ციფრული მარკეტინგი), როგორც ხელშეწყობის ინსტრუმენტი, შედარებით ახალი მიმართულებაა თანამედროვე მარკეტოლოგების საქმიანობაში, მაგრამ ბოლო წლებში იგი სტაბილურად იძენს პოპულარობას. Digital-მარკეტინგი მოიცავს ინტერნეტ-მარკეტინგს, მაგრამ, მეორესგან განსხვავებით, ის არ შემოიფარგლება მხოლოდ ინტერნეტ-ტექნოლოგიებით. Digital-მარკეტინგის გამოყენება გულისხმობს კომპლექსური მიდგომის გამოყენებას მისი პროდუქტების ციფრულ გარემოში პოპულარიზაციისთვის, რომელიც მოიცავს როგორც ონლაინ, ისე ოფლაინ მომხმარებლებს, რომლებიც იყენებენ მობილური მოწყობილობების, გაჯეტების და სხვა ციფრული კომუნიკაციის საშუალებებს.

ამ დროისთვის, ხელოვნურმა ინტელექტმა მოიცვა ციფრული მარკეტინგის მხოლოდ რამდენიმე არხი. მაგალითად, ვებსაიტებთან დაკავშირებით: სისტემა, რომელიც თვითგანახლებადია - Rank-Brain მდებარეობს Google-ის საძიებო სისტემაში, ამჟამად, განახლების შემდეგ, იგი მდებარეობს საძიებო შედეგების ჩამოყალიბების ძირითად ინსტრუმენტებში და ეხმარება მომხმარებლისთვის აქტუალური შედეგების ავტომატურ შერჩევაში და რეკომენდაციაში. ეს ინსტრუმენტები ისეა შექმნილი, რომ „მიხვდეს“ რას ეძებს მომხმარებელი საძიებო სისტემებში და შესთავაზოს საუკეთესო პასუხები, და არა საკვანძო სიტყვებზე დაყრდნობით ავტომატურად მოუძებნოს დიდი მოცულობის ინფორმაცია.

დღესდღეობით, ინტონაციაზე დაფუძნებული კონტექსტი და ხმოვანი შეკითხვა ხელოვნური ინტელექტის დახმარებით საჭირო ინფორმაციის მოძიების შესაძლებლობას იძლევა. ხელოვნურ ინტელექტს შეუძლია ამოიცნოს სად არის კონკრეტული მომხმარებელი, რა მდგომარეობაშია, სტრესულ მდგომარეობაშია თუ კარგ ხასიათზე, არის თუ არა ხალხმრავალ ადგილას, გზაზე თუ სახლში და შესაბამისი სიტუაციისთვის უფრო აქტუალურ წინადადებებს სთავაზობს. შესაბამისად, დღესდღეობით სარეკლამო კამპანიებისთვის ერთ-ერთ მთავარ მოთხოვნას წარმოადგენს საკვანძო მარკეტინგული და სარეკლამო მასალების ოპტიმიზაცია ინტელექტუალური კომპიუტერული მოძიებისთვის.

ყოველწლიურად სულ უფრო მეტი თანამედროვე მარკეტოლოგი ყურადღებას აქცევს კონტენტ-მარკეტინგის აქტუალურობას, რომელიც გულისხმობს ამჟამინდელი და მომავალი პარტნიორებისთვის სასარგებლო კონტენტის შექმნას და გამოქვეყნებას. მეცნიერი, რომელმაც შემოიღო კონტენტ მარკეტინგის განმარტება- ჯო პულიცია. მან შეიმუშავა შემდეგი განმარტება: კონტენტ-მარკეტინგი არის მარკეტინგული ტექნიკა, რომელიც ქმნის და ავრცელებს ღირებულ, შესაბამის და თანმიმდევრულ კონტენტს მკაფიოდ განსაზღვრული აუდიტორიის მოსაზიდად-სამომხმარებლო ქმედებების წარმართვის მიზნით..

ეს არის მარკეტინგის პროცესი, რომელიც იზიდავს და ინარჩუნებს აუდიტორიას სასარგებლო შინაარსის მუდმივი გენერირებისა და გამოქვეყნების შენარჩუნების გზით, რათა შეცვალოს მომხმარებლის ქცევა ბრენდის მიმართ“ [3].

შექმნილია სოციალური ქსელების კონტენტის ანალიზის სპეციალური პროგრამები ზოგადი საინფორმაციო ტენდენციების გამოსავლენად. გარდა ამისა, სოციალური ქსელები კონტენტ -

მარკეტინგის ყველაზე გაყიდვადი არხია. ქსელის მომხმარებლების უპირატესობის გამოვლენის გარდა, მარკეტოლოგები წყვეტენ რეკლამების განთავსების და გავლენის ჯგუფების შექმნის პრობლემას. სოციალურ ქსელებში ერთ-ერთი მთავარი ტენდენცია ტექსტური შინაარსის პერსონალიზაციაა. სტრატეგიული მარკეტინგის ერთ-ერთი სპეციალისტის მოსაზრებით, ინტერნეტ ქსელების აუდიტორიის 70%-მა აღნიშნა, რომ დიდი ალბათობით შეიმჩნენ ნაცნობი ბრენდის პროდუქტს ან მომსახურებას, რაც ამ პროდუქტის ან სერვისის შეთავაზების პერსონალიზირებას ახდენს. ადრე, როდესაც მარკეტინგის სპეციალისტებს სჭირდებოდათ ხელით დაემუშავენინათ დიდი მოცულობის მონაცემების დოკუმენტები, რათა უფრო ზუსტად მოეწესრიგებინათ გარკვეული კონტენტის განაწილება, მაგრამ კომპიუტერული ტექნოლოგიების განვითარებასთან ერთად, პროცესიც შესაბამისად გამარტივდა. განვითარების აშკარა მაჩვენებელია ისეთი ინსტრუმენტი, როგორცაა One-Spot. ის საშუალებას იძლევა თვალყური ადევნოთ აუდიტორიის დაინტერესებას და შეურჩიოთ კონტენტი მათი ინტერესების შესაბამისად, ხელოვნური ინტელექტის საფუძველზე ალგორითმების გამოყენებით. [4] Sales-force-ის მკვლევართა ჯგუფმა 2017 წელს დაადგინა, რომ მარკეტინგის დარგში სპეციალისტების 50% თავის სფეროში უკვე იყენებს ხელოვნურ ინტელექტს, ხოლო კიდევ 22% გეგმავს მის გამოყენებას უახლოეს მომავალში. ეს კი ნიშნავს, რომ მარკეტინგის თანამედროვე სპეციალისტების კომპეტენციები და უნარები უნდა გაუმჯობესდეს და სპეციალისტებმა უნდა შეძლონ ხელოვნურ ინტელექტთან ერთად მუშაობა. შესაძლებელია რამდენიმე უნარის გამოვლენა, რომელიც უნდა ჰქონდეს თანამედროვე მარკეტოლოგს:

„Soft-skills” უნარების შესწავლა - სპეციალისტებს უნდა შეეძლოთ ემპათიური კომუნიკაცია, ემოციური ინტელექტის და შემოქმედებითი უნარების განვითარება.

ხელოვნური ინტელექტის ინსტრუმენტების დახმარებით მიღებული მონაცემების ანალიზი და მარკეტინგული სტრატეგიის დაგეგმვა.

ხარისხიანი და ინფორმაციული კონტენტის შექმნა (ფოტო, ვიდეო, ტექსტი), რომელიც შეძლებს მომხმარებლის განათლებას, ინფორმირებას და გართობას.

ხელოვნური ინტელექტის დანერგვის უარყოფითი მხარეა ის უზარმაზარი სტიმული, რომ უახლოეს მომავალში ის შეძლებს დაეხმაროს მსხვილ კომპანიებს შესყიდვების დაგეგმვაში და მათი შიდა სარეკლამო განთავსების ოპტიმიზაციაში. ხელოვნური ინტელექტით აღჭურვილი ინსტრუმენტები საშუალებას იძლევა არ მოიხიდოთ მარკეტოლოგები, გამოიყენოთ ნეირონული ქსელები და სპეციალური ანალიზი მედია-განთავსების მხრივ გადაწყვეტილებების ოპტიმიზაციისთვის. მაგალითად შეიძლება მოვიყვანოთ ავტომობილების-„Volkswagen“ მწარმოებელი კომპანია გერმანიაში. საწარმომ გაბედა და ხელოვნურ ინტელექტს მიანდო მედია-შესყიდვების მართვა. ამით დაამტკიცა, რომ ინსტრუმენტები მას უფრო კომპეტენტურად ამუშავენ, ვიდრე ნებისმიერი მარკეტოლოგი ან დაქირავებული სააგენტო.

დასკვნა

ამრიგად, ხელოვნური ინტელექტის სისტემების, დიდი მოცულობის მონაცემთა დამუშავების სისტემების და სხვა ტექნოლოგიების განვითარება ვარაუდობს, რომ უახლოეს წლებში თანამედროვე მარკეტინგში რევოლუციური ცვლილებები გველოდება. ამჟამად, მარკეტინგის სპეციალისტის წინაშე დგას უზარმაზარი გამოწვევა ხელოვნური ინტელექტის გამოყენებით სპეციალიზირებული სფეროს განვითარება: დიდი მოცულობის მონაცემებთან მუშაობის ახალი უნარების განვითარება. ხელოვნური ინტელექტის ტექნოლოგიის გამოყენების შესაძლებლობის შესწავლა პრიორიტეტული ვექტორია ზოგადად ეკონომიკის და კერძოდ მარკეტინგის განვითარებისთვის.

ბიბლიოგრაფია

- 1.<https://www.freely.net/marketing-statistics-2016> (წვდომის თარიღი 25.04.2024).
- 2.<https://bakunin.com> URL: <https://bakunin.com/content-marketing-ai/> წვდომის თარიღი: 05/26/2019).
- 3.European Commission High-Level Expert Group on Artificial Intelligence, Ethics Guidelines for Trustworthy AI, Brussels, 2019, 36.

4.Pajarinen M., Rouvinen P., Computerization Threatens One Third of Finnish Employment, ETLA Brief, 2014, No 22; EESC, Impact of Digitalisation and the On-Demand Economy on Labour Markets and the Consequences for Employment and Industrial Relations, Final Study, 2017, 1–74;

5.Kim J.Y., Kim K., Lee S., The Rise of Technological Unemployment and its Implications on the Future Macroeconomic Landscape, Futures, 2017, 87, 1–9. 4 David B., Computer Technology and Probable Job Destructions in Japan: An Evaluation, Journal of The Japanese and International Economies, 2017, 40(C), 77–87.

The impact of artificial intelligence on modern marketing

Ana Bolkvadze
Associate Professor of Georgian Technical University

Levan Vachadze
Qualified Person at GMPharma
Head of Quality Assurance Department at GMPharma

Summary

The article analyzes the impact of information technology on modern marketing. Identified the main trends in the growth and development deficits. The main trends of modern marketing are analyzed, among which the leading positions belong to digital marketing. A great influence on the methods of marketing research has a large number of Internet users, the widespread spread of social networks. A new direction in marketing research, based on the processing and analysis of large amounts of data, called Big Data. Big data technologies are used in almost all digital marketing tools. The features of the development of intelligent information systems are highlighted. The main directions of application of artificial intelligence in marketing are revealed. The most perspective direction of application of artificial intelligence and prospects of development of marketers who work with tools with application of artificial intelligence are defined.

Key words: artificial intelligence, marketing, modern marketing, digital marketing, content marketing, Big Date, soft skills.

საქართველოს სავაჭრო ურთიერთობების პოტენციალი მშრალი პორტების მეშვეობით

ბუთხუზი ნათია

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი

კოკლამა ზაშვილი ნინო

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის დოქტორანტი

აბსტრაქტი

სტატიაში განხილულია საერთაშორისო გადაზიდვების როლი გლობალური ვაჭრობის ხელშეწყობაში საქონლის საზღვრებს მიღმა გადაადგილებისთვის საჭირო ფიზიკური ინფრასტრუქტურის უზრუნველყოფის გზით. სტატია იკვლევს ეფექტური და საიმედო სატრანსპორტო ქსელების მნიშვნელობას სავაჭრო ხარჯების შემცირებაში. ასახავს სამომავლო პერსპექტივებს ვაჭრობის ხელშეწყობის გასაძლიერებლად მშრალი პორტის მეშვეობით, მის უპირატესობას, დაკავშირებულს საზღვაო პორტთან საავტომობილო ტრანსპორტის ან რკინიგზის საშუალებით.

საერთაშორისო გადაზიდვების ერთ-ერთი მთავარი წვლილი ეკონომიკურ ზრდაში არის მისი როლი სავაჭრო შესაძლებლობების გაფართოებასა და ქვეყნების ბაზარზე წვდომის გაძლიერებაში. მწარმოებლების გლობალურ ბაზრებთან დაკავშირებით, გადაზიდვის ქსელები ექსპორტისა და იმპორტის საშუალებით ხელს უწყობენ შემოსავლების გაზრდას, პირდაპირ უცხოურ ინვესტიციებსა და ეკონომიკურ დივერსიფიკაციას.

გლობალიზაცია, საზღვაო ტრანსპორტის მასიფიკაცია და გემების ზომების მასშტაბის ზრდა უზარმაზარ ზეწოლას ახდენს საზღვაო პორტებსა და მათ შესაბამის შიდა სატრანსპორტო ქსელებზე. მშრალ პორტს აქვს თავისი გამორჩეული მახასიათებლები საზღვაო პორტებსა და შიდა ზონებს შორის უფრო მჭიდრო ინტეგრაციის დამყარების თვალსაზრისით. მშრალი პორტის კონცეფცია ტრიალებს სამი ძირითადი ასპექტის გარშემო: (1) ინტერმოდალური ტერმინალის ობიექტი, რადგან მშრალი პორტი ტვირთის გაერთიანების შედეგია; (2) ძლიერი კავშირი საზღვაო ნავსადგურებთან მაღალი სიმძლავრის, ხშირი და საიმედო შიდა წყლის, სარკინიგზო და ან საგზაო სერვისებით და (3) სერვისის შეთავაზება, როგორცაა საბაჟო მომსახურება, ტვირთის შენახვა ან დამატებითი ღირებულების სერვისები.

საკვანძო სიტყვები: საერთაშორისო გადაზიდვები, ვაჭრობა, მშრალი პორტი, ლოგისტიკური ჰაბი.

ძირითადი ტექსტი

საერთაშორისო გადაზიდვების მეშვეობით ვაჭრობის ხელშეწყობა ასევე გულისხმობს საქონლის საზღვრებს მიღმა გადაადგილების გამარტივებას და გაძლიერებას ეფექტური და ეკონომიური ვაჭრობის ხელშეწყობისთვის.

საერთაშორისო გადაზიდვების ეკონომიკური ზეგავლენის განხილვისას, მნიშვნელოვანია აღინიშნოს მისი უპირატესობები:

შემცირებული სატრანსპორტო ხარჯები: მულტიმოდალური გადაზიდვის ჯაჭვი საშუალებას იძლევა საქონლის ტრანსპორტირება დიდ დისტანციებზე შედარებით დაბალი ხარჯებით განხორციელდეს. სატრანსპორტო ხარჯების ეს შემცირება ეკონომიკურად მომგებიანი ხდის ქვეყნებს შორეულ პარტნიორებთან ვაჭრობაში ჩართვას.

კავშირის გაძლიერება: საერთაშორისო გადაზიდვები აკავშირებს შორეულ ბაზრებს, რაც ქვეყნებს საშუალებას აძლევს მიიღონ წვდომა საქონლისა და მომსახურების ფართო სპექტრზე მთელი მსოფლიოდან. გლობალურ სავაჭრო ქსელებში საზღვაო პორტები გადამწყვეტი კვანძების როლს ასრულებენ, რაც ხელს უწყობს საქონლის გადატანას სხვადასხვა სატრანსპორტო რეჟიმებს შორის და უზრუნველყოფენ ტვირთების უწყვეტ გადაადგილებას საზღვრებს შორის.

მიწოდების ჯაჭვის ინტეგრაცია: ეფექტური გადაზიდვის ქსელები ხელს უწყობს გლობალური მიწოდების ჯაჭვების ინტეგრაციას სხვადასხვა რეგიონში მწარმოებლების, მომწოდებლებისა და მომხმარებლების დაკავშირებით. ეს ინტეგრაცია საშუალებას აძლევს კომპანიებს გააუმჯობესონ წარმოების

პროცესები, მიიღონ ინფორმაცია სხვადასხვა წყაროდან და მიიღონ მომხმარებელთა ფართო ბაზას.

ვაჭრობის ზრდა: საერთაშორისო გადაზიდვები გადამწყვეტ როლს თამაშობს ვაჭრობის ზრდის სტიმულირებაში საიმედო და ეკონომიური სატრანსპორტო გადაწყვეტილებების მიწოდებით. ვაჭრობის მოცულობის ზრდასთან ერთად, მასშტაბის ეკონომია მოქმედებს, რაც კიდევ უფრო ამცირებს ტრანსპორტის ხარჯებს და აფართოებს საბაზრო შესაძლებლობებს ბიზნესისთვის.

სავაჭრო პოლიტიკა: ეფექტური ვაჭრობის ხელშეწყობი ზომები, მათ შორის საბაჟო პროცედურები, დოკუმენტაციის მოთხოვნები და მარეგულირებელი სტანდარტები, ხელს უწყობს საქონლის გადაადგილების გამარტივებას საერთაშორისო გადაზიდვის არხებით. სავაჭრო პარტნიორებს შორის სავაჭრო პოლიტიკისა და პროცედურების ჰარმონიზაციამ შეიძლება შეამციროს ბარიერები რაც ხელს უწყობს სავაჭრო ნაკადების გამარტივებას.

ინფრასტრუქტურის განვითარება: ინვესტიცია ინფრასტრუქტურაში აძლიერებს საერთაშორისო გადაზიდვის ქსელების ეფექტურობასა და შესაძლებლობებს. კარგად განვითარებული ინფრასტრუქტურა სატრანსპორტო საშუალების უფრო სწრაფად შემობრუნების დროის შესაძლებლობას იძლევა, ასევე მცირდება გადატვირთულობა გზებსა და პორტებში.

ტექნოლოგიების ათვისება: ტექნოლოგიური მიღწევები, როგორცაა დიგიტალიზაცია, ავტომატიზაცია და მონაცემთა ანალიტიკა, საერთაშორისო გადაზიდვების ინდუსტრიას, ხდის უფრო ეფექტურსა და გამჭვირვალეს. ტექნოლოგიები, როგორცაა ბლოკჩეინი და ელექტრონული დოკუმენტაციის სისტემები, ამცირებენ შეფერხებებს და აძლიერებენ უსაფრთხოებას სავაჭრო ტრანზაქციებში.

საერთაშორისო გადაზიდვების საშუალებით ვაჭრობის ხელშეწყობა გულისხმობს იმ პროცესებისა და ზომების ერთობლიობას, რომლებიც განხორციელდა საქონლის გადაადგილების გასამარტივებლად, რაც ხელს უწყობს ეფექტურ და ეკონომიურ ვაჭრობას.

საერთაშორისო ვაჭრობის ხელშეწყობაში ეფექტური ტრანსპორტირების, სასაწყობო და სადისტრიბუციო სერვისების მიწოდებით ლოგისტიკური ჰაბები მნიშვნელოვან როლს თამაშობენ.

მშრალი პორტი არის შიდა ინტერმოდალური ტერმინალი, რომელიც პირდაპირ არის დაკავშირებული საზღვაო პორტ(ებ)თან, მაღალი სიმძლავრის სატრანსპორტო საშუალებებით, სადაც მომხმარებელს შეუძლია დატოვოს/აიღოს თავისი სტანდარტიზებული ერთეული, თითქოს პირდაპირ საზღვაო პორტში. ალტერნატიულად, მშრალი პორტი შეიძლება გავიგოთ, როგორც შიდა გარემო, ტვირთების გადასატანი საშუალებებით, რომლებიც საშუალებას მისცემს განხორციელდეს რამდენიმე ფუნქცია, მაგალითად, კონსოლიდაცია და განაწილება, დროებითი შენახვა, განბაჟება, კავშირი ტრანსპორტის რეჟიმებს შორის, დაწესებულებების აგლომერაციის საშუალებას (ორივე კერძო და საჯარო), რაც ხელს უწყობს ურთიერთქმედებას სხვადასხვა დაინტერესებულ მხარეებს შორის მიწოდების ჯაჭვის გასწვრივ.

პრაქტიკული ილუსტრირებისთვის განვიხილოთ ტრანსპორტირების პროცესი საქართველოში მშრალი პორტის გამოყენებით.

გამოთვლილი EXW ტარიფი ჩინეთიდან, კერძოდ
 地址：江苏省扬州市广陵区杭集镇龙王路4号杭盛科技园C栋·干冬霞 13813140627 (Building C, Hangsheng Technology Park, No. 4 Longwang Road, Hangji Town, Guangling District, Yangzhou City, Jiangsu Province, Qian Dongxia 13813140627) თბილისამდე, 1*40 HC კონტეინერისათვის, არასახიფათო ტვირთი, წონა 22 ტ.

	საზღვაო	სარკინიგზო	სახმელეთო	მშრალი პორტის გამოყენებით
ღირებულება \$	10 540	8150	17 000	10 030

ცხრილი 1. ტრანსპორტირების ხარჯების ცვლილება საქართველოში მშრალი პორტის გამოყენებით

მშრალი პორტის ეფექტურობის შესახებ ჩატარებული კვლევების შედეგები ცხადყოფს მის მნიშვნელოვან სარგებელს როგორც ეროვნული ეკონომიკისთვის, ასევე კერძო სექტორისთვის.

დასკვნა

სტატიაში გაშუქებული აქტუალური საკითხის ანალიზის შედეგად შესაძლებელია გამოვკვეთოთ რამოდენიმე საკითხზე. კერძოდ:

- საერთაშორისო გადაზიდვების საშუალებით ვაჭრობის ხელშეწყობა აუცილებელია ეკონომიკური ზრდის ხელშეწყობისთვის, გლობალური ვაჭრობის ინტეგრაციისა და საერთაშორისო ბაზარზე ქვეყნების კონკურენტუნარიანობის გასაძლიერებლად;

-საერთაშორისო გადაზიდვები მნიშვნელოვან როლს ასრულებს გლობალური ვაჭრობის ხელშეწყობაში ეფექტური, საიმედო და ეკონომიური სატრანსპორტო სერვისების მიწოდებით. ინოვაციური პრაქტიკის მიღებით, საერთაშორისო გადაზიდვების ინდუსტრიას შეუძლია კიდევ უფრო გააძლიეროს ვაჭრობის ხელშეწყობა და წვლილი შეიტანოს ეკონომიკურ ზრდასა და განვითარებაში;

-მშრალი პორტი შეიძლება იყოს ფუნდამენტური სტრუქტურა, რომელიც ხელს უწყობს რეგიონის, როგორც იმპორტით, ასევე ექსპორტით დაკავებულ სექტორებს განვითარებაში, განსაკუთრებით მცირე ბიზნესებს, რომლებსაც არ შეუძლიათ დამოუკიდებლად მიაღწიონ მასშტაბის ეკონომიას.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. საერთაშორისო სატრანსპორტო კომპანია „მინტრანსი“ www.mintrans.ge
2. Laveque, P. and Roso, V. (2002) Dry port Concept for Seaport Inland Access with Intermodal Solutions. Chalmers University of Technology, Gothenburg. American Journal of Industrial and Business Management, Vol.9 No.3, March 14, 2019
<https://www.scirp.org/reference/referencespapers?referenceid=2468655>
3. The relations between dry port characteristics and regional port-hinterland settings: findings for a global sample of dry ports. Lam Canh Nguyen; Theo Notteboom. 12 Mar 2018
<https://doi.org/10.1080/03088839.2018.1448478>
4. Roles of Dry Ports in Economic Corridors; Transport Division, UNESCAP
5. https://www.unescap.org/sites/default/d8files/11.%20tforum11_c2_rasamit.pdf

The potential of Georgian trade relations through dry ports

*Natia Butkhuzi
Professor of GTU*

*Nino Kochlamazashvili
PhD student of GTU*

Summary

The article discusses the role of international shipping in facilitating global trade by providing the physical infrastructure needed to move goods across borders. The article explores the importance of efficient and reliable transport networks in reducing trade costs. Illustrates future prospects for enhancing trade promotion through the dry port, its advantage connected to sea port by road transport or rail.

One of the main contributions of international shipping to economic growth is its role in expanding trade opportunities and enhancing countries' market access. Linking producers to global markets, and shipping networks through exports and imports contributes to increased incomes, foreign direct investment, and economic diversification.

Globalization, the massification of maritime transport, and the increase in the scale of ship sizes are putting enormous pressure on seaports and their corresponding inland transport networks. A dry port has its own distinctive features in terms of establishing closer integration between seaports and inland areas. The concept of a dry port revolves around three main aspects: (1) an intermodal terminal facility, as a dry port is the result of cargo consolidation; (2) strong connectivity to seaports with high capacity, frequent and reliable inland water, rail and/or road services and (3) service offerings such as customs services, cargo storage or value-added services.

Keywords: international shipping, trade, dry port, logistics hub.

ბიზნესის როლი დინამიურ გარემოში თანამშრომლების ჩართულობაზე, რომელსაც ახასიათებს დისტანციური მუშაობა და განვითარებადი სამუშაო როლები

გიორგიძე ქეთევან
საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის დოქტორანტი

აბსტრაქტი

იმ ეპოქაში, რომელსაც ახასიათებს დისტანციური მუშაობა, ავტომატიზაცია და განვითარებადი სამუშაო როლები, ბიზნესი აწყდება კომპლექსურ გამოწვევებს თანამშრომლების ჩართულობისა და კმაყოფილების ხელშეწყობაში. ეს კვლევა იკვლევს ამ გამოწვევების მრავალმხრივ ხასიათს და გვთავაზობს სტრატეგიულ ჩარჩოებს მათ გადასაჭრელად.

დისტანციური მუშაობა, რომელიც გამოწვეულია ტექნოლოგიური მიღწევებითა და სამუშაო ადგილის მოქნილობისადმი დამოკიდებულების ცვლილებით, წარმოადგენს დაბრკოლებებს, როგორცაა იზოლაცია და კომუნიკაციის ბარიერები. ავტომატიზაცია არღვევს ტრადიციულ სამუშაო როლებს, რაც იწვევს შემფოთებას სამუშაოს გადაადგილებისა და უნარების შეუსაბამობის შესახებ. სამუშაო როლების განვითარება კიდევ უფრო ართულებს საკითხებს, ქმნის გაურკვევლობას და წინააღმდეგობას ცვლილებების მიმართ თანამშრომლებს შორის.

ამ გამოწვევებზე ნავიგაციისთვის, ბიზნესებმა პრიორიტეტი უნდა მიანიჭონ კომუნიკაციას, უნარების განვითარებას და ორგანიზაციულ მხარდაჭერას. ნდობისა და თანამშრომლობის კულტურის ჩამოყალიბება ამსუბუქებს იზოლაციის გრძნობას დისტანციურ მუშაკებს შორის. უწყვეტი სწავლის შესაძლებლობებში ინვესტიცია აწვდის თანამშრომლებს უნარ-ჩვევებით, რომლებიც საჭიროა ავტომატიზაციისა და განვითარებადი სამუშაო როლების ადაპტაციისთვის. პროაქტიული ზომები ცვლილებების ფსიქოლოგიური ზემოქმედების მოსაგვარებლად, როგორცაა გაურკვევლობა და სამუშაო დაუცველობა, აუცილებელია თანამშრომელთა მორალისა და მოტივაციის შესანარჩუნებლად.

ამ სტრატეგიების მიღებით, ბიზნესს შეუძლია შექმნას გამძლე და ადაპტირებადი სამუშაო ძალა, რომელსაც შეუძლია აყვავდეს დღევანდელ დინამიურ გარემოში. ეს არა მხოლოდ აძლიერებს ორგანიზაციულ მუშაობას, არამედ ხელს უწყობს ინოვაციებისა და ბრწყინვალეების კულტურას, რომელიც აუცილებელია გრძელვადიანი წარმატებისთვის.

საკვანძო სიტყვები: გამოწვევები, ნავიგაცია, გლობალიზაცია, განვითარება, ავტომატიზაცია.

ძირითადი ტექსტი

დღევანდელ დინამიურ ბიზნეს ლანდშაფტში, რომელიც ხასიათდება დისტანციური მუშაობის, ავტომატიზაციისა და განვითარებადი სამუშაო როლებით, ბიზნესი აწყდება უამრავ გამოწვევას თანამშრომლების ჩართულობისა და კმაყოფილების მაღალი დონის ხელშეწყობაში. ეს გამოწვევები მომდინარეობს ტექნოლოგიური მიღწევების კვებაზე, სამუშაო ადგილის დინამიკის შეცვლაზე და თანამშრომლების მოლოდინების განვითარებაზე. ამ გამოწვევების გაგება და მათი მოგვარება გადამწყვეტია იმ ორგანიზაციებისთვის, რომლებიც ცდილობენ შექმნან პოზიტიური და პროდუქტიული სამუშაო გარემო, რომელიც ხელს უწყობს თანამშრომლების კეთილდღეობასა და ორგანიზაციულ წარმატებას.

1. დისტანციური მუშაობის გამოწვევები

დისტანციური მუშაობის ფართო გამოყენება, რომელიც დაჩქარებულია საკომუნიკაციო ტექნოლოგიების მიღწევებით და გლობალური ცვლა დისტანციური მუშაობისკენ, წარმოადგენს უნიკალურ გამოწვევებს ბიზნესისთვის თანამშრომლების ჩართულობისა და კმაყოფილების შენარჩუნებაში:

- ❖ იზოლაცია და გათიშვა: დისტანციურმა სამუშაომ შეიძლება გამოიწვიოს იზოლაციისა და გათიშვის განცდა თანამშრომლებს შორის, განსაკუთრებით მათ შორის, ვინც მიჩვეულია სოციალურ ურთიერთობას და საზოგადოების გრძნობას, რომელიც იმყოფება ტრადიციულ საოფისე გარემოში. პირისპირ კონტაქტისა და სპონტანური საუბრების არარსებობამ შეიძლება შეარყიოს გუნდის ერთიანობა და შეამციროს ორგანიზაციის შიგნით მიკუთვნებულობის გრძნობა.

- ❖ კომუნიკაციის დაშლა: ეფექტური კომუნიკაცია აუცილებელია თანამშრომლობის, გადაწყვეტილების მიღებისა და ორგანიზაციული თანმიმდევრობის შესანარჩუნებლად. თუმცა, დისტანციური მუშაობა შემოაქვს კომუნიკაციის ბარიერებს, როგორცაა ციფრულ ინსტრუმენტებზე დაყრდნობა, ასინქრონული კომუნიკაცია და დროის ზონების განსხვავებები, რამაც შეიძლება შეაფერხოს ინფორმაციის ნაკადი და გამოიწვიოს გაუგებრობა ან არასწორი ინტერპრეტაცია.
- ❖ სამუშაო-ცხოვრების ბალანსის ბრძოლა: მიუხედავად იმისა, რომ დისტანციური მუშაობა გთავაზობთ მოქნილობას და ავტონომიას, ის ასევე ბუნდავს საზღვრებს სამუშაოსა და პირად ცხოვრებას შორის. პროფესიულ პასუხისმგებლობებსა და პირად ვალდებულებებს შორის მკაფიო გამიჯვნის გარეშე, თანამშრომლებმა შეიძლება განიცადონ გაძლიერებული სტრესი, დამწვრობა და უკმაყოფილება სამუშაო-ცხოვრების ბალანსით, რაც უარყოფითად აისახება მათ საერთო კეთილდღეობაზე და პროდუქტიულობაზე.

2. ავტომატიზაციის გავლენა

ავტომატიზაციის ტექნოლოგიების, მათ შორის ხელოვნური ინტელექტის, რობოტიკისა და მანქანათმცოდნეობის, ინტეგრაცია ბიზნეს ოპერაციების სხვადასხვა ასპექტში ღრმა გავლენას ახდენს სამუშაო ძალაზე:

- ❖ სამუშაო გადაადგილება და გაურკვევლობა:* ავტომატიზაციას აქვს პოტენციური გაამარტივოს პროცესები, გაზარდოს ეფექტურობა და შეამციროს ხელით შრომა. თუმცა, ის ასევე აჩენს შეშფოთებას სამუშაოს გადაადგილებისა და სამუშაოს მომავალთან დაკავშირებით. თანამშრომლებს შეიძლება ეშინოდეთ, რომ ჩანაცვლებენ მანქანებით ან ალგორითმებით, რაც იწვევს შფოთვის მატებას, მორალის დაქვეითებას და მათი როლებიდან გათიშვას.
- ❖ უნარების შეუსაბამობა და ტრენინგის მოთხოვნილებები: როდესაც სამუშაო როლები ვითარდება ავტომატიზაციის საპასუხოდ, თანამშრომლებს შეიძლება არ ჰქონდეთ საჭირო უნარები ან კომპეტენციები თავიანთი მოვალეობების ეფექტურად შესასრულებლად. ტექნოლოგიური ცვლილებების სწრაფი ტემპი მოითხოვს კვალიფიკაციის ამაღლებისა და კვალიფიკაციის ამაღლების მუდმივ ძალისხმევას სამუშაო ძალის მზადყოფნისა და ადაპტაციის უზრუნველსაყოფად. თუმცა, ყველა თანამშრომელს არ შეიძლება ჰქონდეს წვდომა ტრენინგის შესაძლებლობებზე ან პროფესიული განვითარების მხარდაჭერაზე, რაც ამძაფრებს არაადეკვატურობისა და სამუშაოს დაუცველობის გრძნობას.
- ❖ ცვლილების ფსიქოლოგიური გავლენა: ავტომატიზაციის განხორციელებამ შეიძლება გამოიწვიოს ისეთი ფსიქოლოგიური რეაქციები, როგორცაა ცვლილებებისადმი წინააღმდეგობა, დაკარგვის გრძნობა ან მწუხარება გადაადგილებული როლებისთვის და გაურკვევლობა მომავლის შესახებ. თანამშრომლებმა შეიძლება განიცადონ სტრესი, შფოთვა ან დეპრესია, როდესაც ისინი ნავიგაციას უწევენ ტექნოლოგიური შეფერხების სირთულეებს და მის შედეგებს მათ კარიერასა და საარსებო წყაროზე.

3. განვითარებადი სამუშაო როლები

სწრაფი ტექნოლოგიური ინოვაციების ეპოქაში და ბაზრის მოთხოვნების შეცვლა, სამუშაო როლები მუდმივად ვითარდება, რაც მოითხოვს თანამშრომლებს ადაპტირებას და ახალი უნარების შეძენას:

- ❖ როლის გაურკვევლობა და იდენტობის კრიზისი: სამუშაო როლების განვითარებამ შეიძლება შექმნას გაურკვევლობა პასუხისმგებლობების, მოლოდინებისა და კარიერული გზების შესახებ. თანამშრომლებს შეუძლიათ იბრძოლონ ორგანიზაციის შიგნით თავიანთი როლების განსაზღვრაში, რაც იწვევს იდენტობისა და მიზნის კრიზისს. სიცხადისა და მიმართულების გარეშე, თანამშრომლებმა შეიძლება იგრძნონ გათიშული და გათიშული სამუშაო, რაც ხელს უშლის მათ მოტივაციას და შესრულებას.
- ❖ კარიერული განვითარების შესაძლებლობების ნაკლებობა: ტრადიციული კარიერული გზები და წინსვლის შესაძლებლობები შესაძლოა აღარ ემთხვეოდეს ორგანიზაციის განვითარებად

საჭიროებებს ან თანამშრომლების უნარების კომპლექტს. კარიერული განვითარების მკაფიო გზების არარსებობამ თანამშრომლებს შეიძლება დატოვოს სტაგნაციის ან შეუსრულებლობის გრძნობა თავიანთ როლებში, რაც იწვევს ჩართულობის შემცირებას და შრომით კმაყოფილებას.

- ❖ ცვლილებებისადმი წინააღმდეგობა: ზოგიერთმა თანამშრომელმა შეიძლება წინააღმდეგობა გაუწიოს ან იბრძოდეს განვითარებად სამუშაო როლებთან ადაპტაციისთვის უცნობის შიშის, ახალი უნარების შეძენის სურვილის ან ნაცნობი რუტინებისადმი მიჯაჭვულობის გამო. ცვლილებებისადმი წინააღმდეგობამ შეიძლება შეაფერხოს ორგანიზაცია

დასკვნა

დასასრულს, დისტანციური მუშაობის, ავტომატიზაციის და განვითარებადი სამუშაო როლების დინამიური ლანდშაფტის ნავიგაცია წარმოადგენს დიდ გამოწვევებს ბიზნესებისთვის, რომლებიც ცდილობენ ხელი შეუწყონ თანამშრომლების ჩართულობას და კმაყოფილებას. ამ ტენდენციების გადაკვეთა აყალიბებს სამუშაოს ტრადიციულ ცნებებს, რაც მოითხოვს ორგანიზაციებს, მოერგონ თავიანთი სტრატეგიები და პრაქტიკა თავიანთი მუშახელის განვითარებადი საჭიროებებისა და მოლოდინების დასაკმაყოფილებლად. ამ კვლევაში ასახული გამოწვევების მოგვარება მოითხოვს მრავალმხრივ მიდგომას, რომელიც პრიორიტეტად ანიჭებს კომუნიკაციას, უნარების განვითარებას და ორგანიზაციულ მხარდაჭერას. ნდობის, გამჭვირვალობისა და თანამშრომლობის კულტურის ხელშეწყობით, ბიზნესს შეუძლია შეამსუბუქოს იზოლაციისა და კავშირის გაწყვეტა, რომელიც დაკავშირებულია დისტანციურ თანამშრომლებთან, თანაც დისტანციურ თანამშრომლებს შორის მიკუთვნებულობისა და მეგობრობის გრძნობის ხელშეწყობა.

უფრო მეტიც, უწყვეტი სწავლისა და განვითარების ინიციატივებში ინვესტიცია აუცილებელია თანამშრომლების აღჭურვისთვის საჭირო უნარებითა და კომპეტენციებით, რათა განვითარდნენ მზარდი ავტომატიზირებული და დინამიური გარემოში. ტრენინგის შესაძლებლობებზე, მენტორობის პროგრამებზე და კარიერული წინსვლის გზებზე ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფა აჩვენებს ორგანიზაციის ერთგულებას თანამშრომლების ზრდისა და კეთილდღეობის მიმართ, ხელს უწყობს მიზნისა და ჩართულობის გრძნობას.

გარდა ამისა, პროაქტიული ზომები ცვლილებების ფსიქოლოგიური ზემოქმედების მოსაგვარებლად, როგორცაა გაურკვეველობა და სამუშაო დაუცველობა, გადამწყვეტია თანამშრომელთა მორალისა და მოტივაციის შესანარჩუნებლად. ღია საკომუნიკაციო არხები, რეგულარული უკუკავშირის სესიები და მხარდაჭერის მექანიზმები დაგეხმარებათ შიშების შემსუბუქებაში და გამძლეობის ჩამოყალიბებაში თანამშრომლებს შორის, რომლებიც განიცდიან ტექნოლოგიურ შეფერხებებს და განვითარებადი სამუშაო როლებს.

არსებითად, თანამშრომელთა ჩართულობისა და კმაყოფილების ხელშეწყობა დისტანციური მუშაობის, ავტომატიზაციისა და სამუშაო როლების განვითარებაში მოითხოვს სტრატეგიულ და თანაგრძნობას, რომელიც აღიარებს სამუშაო ძალის მრავალფეროვან საჭიროებებსა და გამოცდილებას. თანამშრომლების კეთილდღეობისა და პროფესიული განვითარების პრიორიტეტების მინიჭებით, ბიზნესს შეუძლია ჩამოაყალიბოს გამძლე და ადაპტირებადი სამუშაო ძალა, რომელსაც შეუძლია აყვავდეს მუდმივად ცვალებად ბიზნეს ლანდშაფტში. ამ პრინციპების გათვალისწინება არა მხოლოდ აძლიერებს ორგანიზაციის მუშაობას, არამედ ხელს უწყობს ნდობის, ინოვაციებისა და სრულყოფილების კულტურას, რაც ბიზნესს უზრუნველყოფს მდგრადი ზრდისა და წარმატებისკენ ციფრულ ეპოქაში.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. დისტანციურად მუშაობის დადებითი და უარყოფითი შედეგები – Wundamail-ის კვლევის მიხედვით- <https://at.ge/2019/12/16/distanciuri-musaoba/>
2. დისტანციური მუშაობა, როგორც ცხოვრების წესი - 2021 წლიდან- <https://ge.itstep.org/blog/დისტანციური-მუშაობა-როგორც-ცხოვრების-წესი-2021-წლიდან>
3. დისტანციურად მუშაობის დადებითი მხარეები <http://www.insource.ge/ge/node/445>

4. ისტანციური შრომა და მშრომელთა დაცვის გარანტიები საქართველოში-
<https://gba.ge/ka/ჟურნალი-ადვოკატი/ჩემი-ადვოკატი-ნომერი-IX/დისტანციური-შრომა-და-მშრომელთა.html>
5. დისტანციური მუშაობის თავისებურებები და განვითარების პერსპექტივები საქართველოში- ბიზნესის ადმინისტრირების დოქტორის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად წარმოდგენილი დისერტაცია-ეკა მაღლაფერიძე
6. დისტანციურად მუშაობა, როგორც ბიზნესის გამოწვევა გლობალური პანდემიის პირობებში- ნინო საჩალელი
7. https://www.bamboohr.com/pl-pages/human-resources?s_kwcid=AL%2118332%213%21601264448059%21b%21%21g%21%21hr+for+business&utm_campaign=BAMB-DG-Search-TopPerformingKW-Non-brandP%2FE-2024EG&utm_medium=cpc&utm_source=google&utm_content=blank&utm_term=blank&CampaignID=17338942529&AdGroupID=138773674244&ClickID=EAIAIQobChMikpOY1_eNhgMVUFJBAh0itwCQEAAYASAAEgJNS_D_BwE&MatchType=b&Keyword=hr+for+business&Device=c&AdID=601264448059&Network=g&bt=601264448059&_bk=hr+for+business&_bm=b&_bn=g&_bg=138773674244&gad_source=1&gclid=EAIAIQobChMikpOY1_eNhgMVUFJBAh0itwCQEAAYASAAEgJNS_D_BwE
8. https://www.workvivo.com/lp-internal-intranet/?utm_campaign=AFD_SCH_%5BUK%5D_Longtail_Test_Campaign_%5BExact%5D&utm_medium=ppc&utm_source=adwords&utm_term=intranet%20employee%20engagement&hsa_mt=b&hsa_cam=19895062449&hsa_ver=3&hsa_acc=9304597450&hsa_ad=691603849878&hsa_grp=154895930313&hsa_src=g&hsa_net=adwords&hsa_kw=intranet%20employee%20engagement&hsa_tgt=kwd-301953423821&gad_source=1&gclid=EAIAIQobChMikpOY1_eNhgMVUFJBAh0itwCQEAAYAiAAEgJKCvD_BwE
9. https://hsdmetrics.com/?gad_source=1&gclid=EAIAIQobChMikpOY1_eNhgMVUFJBAh0itwCQEAAYAAEgL_W_D_BwE
10. https://leidar.com/services/environmental-social-and-governance/?gad_source=1&gclid=EAIAIQobChMikpOY1_eNhgMVUFJBAh0itwCQEAAYBCAAEgJnjvD_BwE

The role of business on employee engagement in a dynamic environment characterized by telecommuting and evolving job roles

*Giorgadze Ketevan
Doctoral student of Technical University of Georgia*

Summary

In an era characterized by telecommuting, automation, and evolving job roles, businesses encounter complex challenges in fostering employee engagement and satisfaction. This study explores the multifaceted nature of these challenges and proposes strategic frameworks for addressing them.

Telecommuting, driven by technological advancements and shifting attitudes towards workplace flexibility, presents obstacles such as isolation and communication barriers. Automation disrupts traditional job roles, leading to concerns about job displacement and skill mismatches. Evolving job roles further complicate matters, creating ambiguity and resistance to change among employees.

To navigate these challenges, businesses must prioritize communication, skill development, and organizational support. Cultivating a culture of trust and collaboration mitigates feelings of isolation among remote workers. Investing in continuous learning opportunities equips employees with the skills needed to adapt to automation and evolving job roles. Proactive measures to address the psychological impact of change, such as uncertainty and job insecurity, are essential for maintaining employee morale and motivation.

By embracing these strategies, businesses can create a resilient and adaptable workforce capable of thriving in today's dynamic environment. This not only enhances organizational performance but also fosters a culture of innovation and excellence essential for long-term success.

თანამედროვე ტენდენციები ჟურნალისტიკაში

გიორგობიანი ქეთევან

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი

დათუკიშვილი მანანა

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი

აბსტრაქტი

ნაშრომში ყურადღება გამახვილებულია ჟურნალისტიკის სფეროში არსებული თანამედროვე აქტუალური ტენდენციებისა და ჟურნალისტიკაში ახლად გამოჩენილი ტრენდების შესახებ, რომლებიც საკომუნიკაციო სისტემის შემადგენელ ნაწილად იქცნენ; საუბარია წამყვანი საერთაშორისო პიერსააგენტოების - Edelman, Muck Pack, Newswhip - მიერ ჩატარებული კვლევის შედეგებზე, მათ მიერ გამოქვეყნებულ ანგარიშზე ახალ ტენდენციებთან დაკავშირებით; ასევე საუბარია საზოგადოებრივი და კომუნიკაციური მეტამორფოზების პოზიტიურ და ნეგატიურ მხარეებზე; აღნიშნულია, რომ მასკომუნიკაციის სფეროში მომხდარი ცვლილებები და მიმდინარე პროცესები მიუთითებს ჟურნალისტიკის განვითარების უწყვეტ პროცესზე, მის ადაპტაციაზე რეალობასთან და ახალი ხარისხობრივი დონის მიღწევის შესაძლებლობაზე.

საკვანძო სიტყვები: თანამედროვე ტენდენციები; ტრენდები ჟურნალისტიკის სფეროში; ინფორმაციული ტექნოლოგიები; ცვლილებები საკომუნიკაციო სივრცეში; ადაპტაცია რეალობასთან; განვითარების უწყვეტი პროცესი.

ძირითადი ტექსტი

დღევანდელ ეპოქაში, ცხოვრების თანამედროვე ეტაპზე თვალშისაცემია ცვლილებები ადამიანთა მოღვაწეობის ნებისმიერ სფეროში, რაც აისახება მათ საქმიანობაზე; შეინიშნება ინფორმაციული ტექნოლოგიების მუდმივი პროგრესი; კომუნიკაციის სფეროში ხდება არსებითი ცვლილებები, რომელთა გათვალისწინება აუცილებლობას წარმოადგენს. არანაკლებ მნიშვნელოვანია სწორი ფინანსური პოლიტიკა, დეტალურად გათვლილი და მოფიქრებული ეკონომიკური მექანიზმები. სპეციალისტების მსჯელობის საგნად იქცა ჟურნალისტიკის სფეროში არსებული აქტუალური ტენდენციები და საკომუნიკაციო ბაზარზე ახლად გამოჩენილი ბრენდები. ბოლო წლებში ჟურნალისტიკაში გამოვლინდა რამდენიმე ტრენდი, რომლებიც საკომუნიკაციო სისტემის შემადგენელ ნაწილად იქცა.

ყველაზე მთავარი, რასაც მედიაკვლევრები განსაკუთრებულ მნიშვნელობას ანიჭებენ, არის ის, რომ ჟურნალისტიკის ნამოღვაწარმა იმდენად უნდა დააინტერესოს მედიამომხმარებელი, რომ გაუჩნდეს სურვილი მისი სხვებისთვის გაზიარებისა. ნებისმიერი ადამიანისთვის სასურველია მიეცეს საკუთარი აზრის გამოთქმისა და სხვათა შეხედულებების გაცნობის საშუალება. ჟურნალისტური ტექსტი, რომელიც საზოგადოებას არ აღელვებს და არ აღუძრავს ფიქრისა და განსჯის სურვილს, წარმატებულად ვერ ჩაითვლება. მნიშვნელოვანია ასევე, რომ მედიამომხმარებელს ინფორმაცია მიეწოდოს მისთვის მოსახერხებელი, კომფორტული საკომუნიკაციო არხებით, განხორციელდეს ორმხრივად მისაღები კავშირი ჟურნალისტსა და საზოგადოებას შორის.

შემდგომი საყურადღებო ფაქტი მდგომარეობს იმის გაცნობიერებაში, რომ სააგენტოებს ესაჭიროებათ დახმარება ახალი ორგინალური და ხარისხიანი ვიდეოკონტენტის მომზადების პროცესში. ეს მრავალმხრივი და შრომატევადი სამუშაო სრულფასოვნად რომ შესრულდეს და მიზანი მიღწეულად ჩაითვალოს, საჭიროა ერთობლივი და შეთანხმებული მუშაობა, რაც საქმეს სასიკეთოდ წაადგება. მომდევნო გასათვალისწინებელი ფაქტორი არის ის, რომ ინფორმაციული საზოგადოება უფრო მომთხოვნი გახდა და, შესაბამისად, ჟურნალისტებისგან ელოდება მუდმივ პროფესიულ ზრდას. საყოველთაო გლობალურმა პროცესებმა მასმედიის სფეროზეც რომ გარკვეული გავლენა მოახდინა, ამას ჟურნალისტიკის პრაქტიკა ნათლად აჩვენებს.

შეიცვალა განსახილველი თემის განსაზღვრის ორიენტირები, შინაარსობრივი სქემა, ფორმატი,

აუდიტორიაზე ზემოქმედების მეთოდები და მასალის გავრცელების საშუალებები. გამოირკვა, რომ ჟურნალისტები უფრო და უფრო ხშირად აკეთებენ არჩევანს ტვიტერ-შეტყობინებებზე, ოპერატიულ ინფორმაციებზე ფეისბუქში და მრავალმხრივ პოსტებზე ბლოგებში. ამის ერთ-ერთ მთავარ მიზეზად თვლიან ინტერნეტისა და სოციალური ქსელების არნახულ განვითარებას. სტატისტიკური მონაცემების თანახმად, მოსახლეობის არცთუ მცირე ნაწილი ახალი ამბებისა და ზოგადად მსოფლიოში მიმდინარე მოვლენების შესახებ იგებს არა იმდენად სპეციალური ახალი ამბების პორტალების ანდა ბეჭდური მედიის მეშვეობით, არამედ სოცქსელებიდან. იზრდება ამ კუთხით ფეისბუქის მომხმარებელთა რიცხვი.

ცვლილებები, რა თქმა უნდა, არ გახდა შეუმჩნეველი სააგენტოებისთვის, რომლებიც საზოგადოებისთვის მუშაობენ, მათი შეკვეთების შესრულებაზე არიან ორიენტირებული. სააგენტოებს მოუწიათ გადაეხედათ მედიასტრატეგიებისთვის, ყოველ შემთხვევაში, დაეწყოთ ეს პროცესი; მიზანიც გამოიკვეთა- ადაპტაცია არსებულ რეალობასთან და კომუნიკაციური ბიზნესის ტენდენციებთან, რაც, ბუნებრივია, გარკვეულ სირთულეებთანაა დაკავშირებული. კომპანიები არ აღმოჩნდნენ მზად იმისთვის, რომ მკვეთრად შეეცვალათ კურსი და მოქმედების ახალ სტრატეგიაზე გადასულიყვნენ. ამასაც თავისი ახსნა აქვს, ერთ-ერთ მთავარ მიზეზად ეკონომიკური კრიზისის სახელდება, თუმცა, ისიც ნათელია, რომ ფარ-ხმალის დაყრა არავის სურს. ამიტომ ისინი იძულებული გახდნენ გაეთავისებინათ ის, რომ აქამდე გამოყენებული პიერხერხები მოძველდა; დარწმუნდნენ იმაში, რაოდენ აუცილებელია რეალობისთვის ფეხის აწყობა და ინდუსტრიის ახალ წყობაში გარკვევა. წამყვანი საერთაშორისო პიერსააგენტოები Edelman, MuckPack და Newswhip დაინტერესდნენ ამ საკითხებით, ჩაატარეს კვლევა და გამოაქვეყნეს ანგარიში ჟურნალისტიკის სფეროს ძირითად ტენდენციებზე. ფაქტია, რომ ძალზე მნიშვნელოვანია გაუმჯობესდეს ურთიერთგაგება და დაინერგოს მჭიდრო თანამშრომლობა პიერინდუსტრიის წარმომადგენლებსა და ჟურნალისტებს შორის. ამ ანგარიშის მიზანიც სწორედ ეს იყო - პრობლემების გამოკვეთა და ერთობლივი ძალისხმევით მათი გადაჭრის გზების ძიება, ისეთი რელევანტური კონტენტის მომზადება, რომელიც ერთნაირად დააინტერესებს ავტორებს, ჟურნალისტებს და აუდიტორიას.

თანამედროვე რეალობაში კომუნიკაციური არხების, ტრადიციულის გარდა, მრავალფეროვნება - იქნება ეს ბლოგები, საიტები, ელექტრონული ჟურნალები და ა. შ. კონკურენცია საინფორმაციო სივრცეში სიახლეების დანერგვის, მედიამომხმარებელზე ზემოქმედების მეთოდების ძიების საჭიროებას ქმნის. იმისთვის, რომ მოიპოვო და შემდეგ შეინარჩუნო შენი „მკითხველი“, მას უნდა შესთავაზო უფრო მეტი, ვიდრე მხოლოდ ფაქტების ოპერატიული და ზუსტი მიწოდებაა. ფრაზის გამომსახველობა, მოვლენებისა და ფაქტების თვალნათელი გრძნობადი სახეების შექმნის უნარი ამ დროს მეტად ფასეულია.

მასობრივი კომუნიკაციის საშუალებებს აქვთ შესაძლებლობა მომენტალურად გადასცენ თანამედროვე მსოფლიოს ნებისმიერ წერტილში მომხდარი ამბები და მიმდინარე მოვლენები, მაგრამ არ არის გასაკვირი, რომ ადამიანს უფრო მეტად აღელვებს ის, რაც ხდება ტერიტორიულ სიახლოვეს და რაც შეიძლება მას უშუალოდ შეეხოს. ამიტომ ბუნებრივია, რომ ინფორმაციის უზარმაზარ ნაკადში მედიამომხმარებელი ირჩევს და ყურადღებას ამახვილებს იმ ახალ ამბებზე, რომელსაც შეუძლია რაღაც გავლენა იქონიოს მის ცხოვრებაზე. თემა, რომელიც დააინტერესებს მაყურებელს, მსმენელსა თუ მკითხველს, თავისთავად ცხადია, აქტუალური უნდა იყოს, განსაკუთრებით ხაზგასასმელია ის, რომ სასურველია მოხერხდეს ადამიანების ინფორმირება მაქსიმალურად მცირე დროში.

საზოგადოებისთვის განკუთვნილი ნებისმიერი მასალა ავტორის აზროვნების პრიზმაში გაივლის და გარკვეულწილად მისი პირადი შეხედულებების ანარეკლიც არის. მედიამომხმარებელი ეცნობა რა ჟურნალისტის ნაღვანს, ირჩევს იმას, რომელიც მისთვის მისაღებია, მსჯელობისა და ანალიზის საშუალებას იძლევა, ამასთანავე საინტერესოდ ეჩვენება. ადამიანებს სურთ მიიღონ ხარისხიანი კონტენტი, გონივრულად შერჩეული, სწორად შეფასებული და სათანადოდ მიწოდებული. წარმატების ერთ-ერთი კრიტერიუმი თანამედროვე ეპოქაში, როდესაც ყველა დროის ნაკლებობასა და აჩქარებაზე საუბრობს, მასალის კომპაქტურობა და სიმოკლეა. პუბლიკაციების ფორმატი საინფორმაციო პორტალებში ისედაც არ ითვალისწინებს ვრცელ შეტყობინებებს, თანაც თანამედროვე

მედიამომხმარებლის მნიშვნელოვანი ნაწილი არ არის მსურველი იმისა, რომ დიდი დრო დახარჯოს მოცულებითი მასალის წასაკითხად. მეტი ინფორმაცია მაქსიმალურად ნაკლებ დროში - ეს ერთ-ერთ ზოგად ტენდენციად უნდა ჩაითვალოს.

კვლევის ერთ-ერთი ასპექტი იყო სააგენტოების მიერ მომზადებული ვიდეოკონტენტის გამოყენების სახშირის და არეალის დადგენა. შეკითხვების მთელი ბლოკი მოიცავდა იმის გარკვევას, რამდენად იყენებენ ჟურნალისტები ვიდეოკონტენტს. საქმე ეხება არა მხოლოდ სატელევიზიო სიუჟეტებს, არამედ ვიდეორგოლებს, რომლითაც ჟურნალისტები ავსებენ თავიანთ ტექსტებს სოცსელეებში, გაზეთებისა და ჟურნალების საიტებს პირად გვერდებზე. პიერსამსახურები ყველანაირად ცდილობენ, მაქსიმუმ ძალისხმევას დებენ იმაში, რომ დაარწმუნონ ჟურნალისტები გამოიყენონ სააგენტოების მიერ მომზადებული ვიდეომასალები. გამოკითხვის შედეგებმა აჩვენა, რომ გამოკითხულ ჟურნალისტთა უმრავლესობა, ნახევარზე ბევრად მეტი, დაახლოებით 70% იყენებს საკუთარი საინფორმაციო სააგენტოების მიერ მომზადებულ ვიდეომასალას, დაახლოებით 30 % მზაობას გამოთქვამს განათავსოს თავის ნამუშევარში მომხმარებლების ან სხვა, მესამე პირისგან შექმნილი ვიდეო. ისიც გამოირკვა, რომ ჟურნალისტთა მხოლოდ 3 % აკეთებს არჩევანს იმ ვიდეორგოლების სასარგებლოდ, რომლებიც მომზადებულია ბრენდების ან სააგენტოების მიერ მომხმარებლის დაკვეთით, საზოგადოებასთან ურთიერთობის სამსახურებთან თანამშრომლობით. კვლევიდან გამომდინარე, შეიძლება დაბეჯითებით ითქვას, რომ ბრენდების ვიდეორგოლები ან გამოუყენებელი რჩება, ან ქვეყნდება მხოლოდ კომერციულ საფუძველზე.

Edelman-ი შეეცადა პრობლემების გადაწყვეტას ორივე მხარის სასარგებლოდ, მართებულად მიიჩნია ვიდეომასალების მომზადება საინფორმაციო სააგენტოებთან ერთად. დასამალი არაა, რომ სააგენტოები ბიუჯეტის დეფიციტს განიცდიან, ამიტომ თანახმა არიან პარტნიორად გაიხადონ ბრენდები, რათა უზრუნველყოფენ მაღალი ხარისხის ვიდეორგოლების წარმოება. თანამშრომლობის სხვა ვარიანტებიც განიხილება, მაგ. პიერსააგენტოები წინასწარ იგებენ ჟურნალისტებისგან ან საინფორმაციო სააგენტოებისგან, რა სახის ვიდეომასალები ესაჭიროებათ და მიზნობრივად ამზადებენ მხოლოდ ასეთ კონტენტს. მჭიდრო თანამშრომლობით და ერთობლივი მუშაობით ვარაუდობენ მდგომარეობის გაუმჯობესებას.

დღევანდელი მედიამომხმარებელი გამოირჩევა მომთხოვნელობით და განსხვავებული მენტალიტეტით. მათი სურვილების დასაკმაყოფილებლად ჟურნალისტებს უწევთ რამდენიმე ასპექტის გათვალისწინება, ისინი მუდმივად უნდა ვითარდებოდნენ, ტექნოლოგიურ პროცესებს კვალდაკვალ მიჰყვებოდნენ და ინარჩუნებდნენ კავშირს აუდიტორიასთან. პოსტინდუსტრიული საზოგადოებაც მიისწრაფვის განვითარებისკენ, იმყოფება რა ევოლუციის უწყვეტ პროცესში. ამ მოვლენის დადებითი მხარე არის ის, მედიის წარმომადგენლები მუდმივად ეძებენ ეფექტურ საშუალებებს „საკუთარი მკითხველის“ მისაზიდად. საჭირო ხდება მედიატექსტის ახლებურად აგება და მოდერნიზაცია, რაც პოზიტიური სიახლეების დანერგვის ერთგვარი წინაპირობაა. საზოგადოების განვითარების სწრაფი ტემპი ჟურნალისტის სფეროს სპეციალისტებს ახალ-ახალ მოთხოვნებს უყენებს, ისინი იძულებული არიან შეისწავლონ ახალი ტრენდები და მიმართულებები, იზრუნონ კვალიფიკაციის დონის ასამაღლებლად, აქტიურად მიადევნონ თვალი საზოგადოების ცნობიერებაში მომხდარ ცვლილებებსაც.

დარგის სპეციალისტები ერთხმად აღიარებენ იმას, რომ გამოიკვეთა კიდევ ერთი ტენდენცია - აუდიტორიის ორიენტირება კომუნიკაციის ციფრულ და მობილურ არხებზე. არცთუ შორეულ წარსულში ნებისმიერ მსურველს როდი შეეძლო „მობილური კავშირით“ და ინტერნეტით სარგებლობა. ეს იმ ადამიანთა პრივილეგია იყო, რომლებიც მატერიალურად უზრუნველყოფილნი და ეკონომიურად წელგამართულნი იყვნენ, დიდ ქალაქებში ცხოვრობდნენ, სადაც ტექნიკურად შესაძლებელი იყო ქსელთან მიერთება. დღეისთვის ვითარება რადიკალურად შეცვლილია, კომუნიკაციური კავშირის არსებული საშუალებები პრაქტიკულად ხელმისაწვდომია, ბევრს აქვს მეტ-ნაკლები დოზით შეხება ტექნოლოგიებთან. ამ სფეროში ევოლუციური ნახტომის მომსწრენი გავხდით - სმარტფონები, პორტატული გაჯეტები და ა. შ. აქტიურად მოხმარებად საგნებად იქცა. თუკი ადრე ინტერნეტის სრულად და საკმარისი სიჩქარით გამოყენება შესაძლებელი იყო მხოლოდ სახლის ან სამუშაო

პირობებში, დღეს სმარტფონების, პლანშეტების და მსგავსი მოწყობილობების წყალობით ინტერნეტი ცხოვრების განუყოფელი ნაწილი გახდა, რომლით სარგებლობა შეიძლება ყველგან 24 საათის განმავლობაში. დღესდღეობით ადამიანები ახალ ამბებს სწორედ ინტერნეტიდან ეცნობიან და ეს ხერხდება ნებისმიერ სიტუაციაში; გამარტივდა მომენტალური კავშირი მეგობრებთან, კოლეგებთან სოცსელების მაშვეობით. მოკლედ, ტექნოლოგიები ადამიანთა ცხოვრებაში აქტიურად შეიჭრა და ბევრი რამ შეცვალა. ჟურნალისტები ხედავენ იმის საჭიროებას, რომ გაითვალისწინონ ტენდენციები მასალის მომზადების დროს. საინფორმაციო სააგენტოებიც იმისათვის, რომ დამატებითი შემოსავალი მიიღონ, იძულებული არიან იმოქმედონ მოთხოვნების შესაბამისად.

დღევანდელი ყოფის ერთ-ერთი დამახასიათებელი ნიშანი დინამიურობაა. თანამედროვე ადამიანების ბუნება, სულიერი წყობა, მოთხოვნილებები ერთგვარად შეცვლილია, ეს ვლინდება ნებისმიერი ქმედების დროს, მათი მიზანსწრაფულობა ცხოვრების ყველა სეგმენტში ვლინდება - იქნება ეს საყოფაცხოვრებო პრობლემების გადაჭრა, პირადი ურთიერთობები, კარიერა, სულიერი კომფორტი და ა. შ. ადამიანებმა ისწავლეს დროის დაფასება, მისი ფუჭად დაკარგვა აღიზიანებთ, ინფორმაციის მიღებაც მეცესულად სურთ. ბლოგერებს და ეგრეთ წოდებულ სახალხო ჟურნალისტებს აქვთ საშუალება თავიანთი პოსტები, ჩანაწერები, შენიშვნები, ინფორმაციები მომენტალურად განათავსონ ქსელში. რაც უფრო ოპერატიულია ინფორმაცია, აუდიტორიისთვის მით უფრო საინტერესოა. ტრადიციულ მკს-ს ამ ტრენდის გათვალისწინება უწევს. გამოკვლევების თანახმად, საინფორმაციო სააგენტოების ნაწილი, დაახლოებით 33 % უპირატესობას ანიჭებს ინტერნეტში ახალი ამბების მყისიერად გამოქვეყნებას, ახალი ამბების გადამოწმების და ბეჭდური მედიისთვის მოწოდების ნაცვლად. ჟურნალისტთა დაახლოებით 51%-მა აღიარა, რომ მათთვის მისაღებია მოამზადონ ტექსტი ინფორმაციის საფუძველზე მიკრობლოგში, როგორცაა მაგ. Twitter, Weibo მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როცა პირველადი წყარო მათთვის ცნობილია. ჟურნალისტები თანხმდებიან იმაზე, რომ მათი სამუშაო ახლა პირდაპირ კავშირშია პირველად ონლაინ-პუბლიკაციებთან. ეს ტენდენცია, მობილური შეთავაზებების და წინადადებების აქტიურად გამოყენება, განსაკუთრებით გამოიკვეთა იტალიაში შვეციაში, კანადაში, ინდოეთში, რუსეთში. შეიმჩნევა კიდევ ერთი ტენდენცია, ჟურნალისტთა ნაწილი წინასწარ ამზადებს რამდენიმე ვერსიას იმ მოვლენებზე, რომლებიც, სავარაუდოდ, აუცილებლად მოხდება, რომ ჰქონდეთ საშუალება ოპერატიულად განათავსონ ახალი ამბები ინტერნეტში. ასე რომ, პირველადი ონლაინ-პუბლიკაცია თანდათან ხდება ახალი ამბების მიწოდების ახალი სტრატეგიის ერთგვარი მნიშვნელოვანი კატალიზატორი. დიდ ბრიტანეთში ისეთმა დიდმა და გავლენიანმა გაზეთებმა, როგორცაა “The Guardian” და “The Financial Times” ამ მოდელზე გადასვლა უკვე დააანონსეს. ეს ეფუძნება არა მარტო მკითხველთა დაკვეთის და მოთხოვნების გათვალისწინების სურვილს, არამედ მეტწილად ბიუჯეტის ეკონომიის აუცილებლობას. ელექტრონული პუბლიკაციები ხომ ბევრად უფრო იაფი ჯდება, ვიდრე ბეჭდური. ექსპერტები იმასაც პროგნოზირებენ, რომ მომავალში ტრადიციული რეკლამები ელექტრონულით შეიცვლება.

ინფორმაციის ძირითადი ნაკადი და სახეობა, რომელიც ხვდება ინტერნეტში და მომენტალურად ქვეყნდება სოცსელებში, არის საკუთარი კორესპოდენტების მიერ მომზადებული ვიდეორგოლები. ვიდეოკონტენტის უპირატესობა ბეჭდური მედიის მიმართ არახალია, ჯერ კიდევ ელექტრონული მაუწყებლობის გამოჩენის პერიოდიდან არის თვალშისაცემი. ვიდეომასალის ავტორებს მიეცათ შესაძლებლობა ერთდროულად აღქმის ორი არხით - სმენითით და ხედვითით - მოეხდინათ ემოციური გავლენა მედიამომხმარებელზე. ტელევიზიის ბუნებისა და ამოუწურავი რესურსების წყალობით ადამიანებს მიეცათ საშუალება მოვლენას კვალდაკვალ მიჰყოლოდნენ და ერთგვარი თანამონაწილეობის გრძნობა აღძვროდათ, მაგრამ აქ იყო ერთი უსათუოდ გასათვალისწინებელი მომენტი. სატელევიზიო ეთერში ძირითადად ხვდებოდა მხოლოდ გულდასმით შერჩეული ინფორმაცია, შემოწმებული და ცენზურაგავლილი. ამბის და მოვლენის შედარებით ობიექტური შეფასება შესაძლებელი იყო უფრო ბეჭდური მედიის საშუალებით.

დღესდღეობით ვიდეორგოლის ავტორი და რეჟისორი შეიძლება ნებისმიერი მსურველი გახდეს. ვიდეომასალები იზვიათად განიცდის რაიმე სახის მოდერაციას, არც ცენზურის ობიექტი ხდება, ამიტომ

არცთუ იშვიათად კრიტიკულიც არის და აუდიტორიის ნდობის გამომწვევიც, რაც ვიდეოკონტენტის მნიშვნელობის თვალსაჩინოდ გაზრდის მიზეზი გახდა.

კიდევ ერთი ტენდენცია გამოვლინდა-მედიაორგანიზაციების სპეციალიზაცია რომელიმე სფეროში და ვიწროპროფილიანი კომპანიების განვითარება, შესაბამისად, ორიენტირება ვიწროპროფილიანი კადრების მომზადებაზე. ეს შესაძლებელია მოსახერხებელი და კომფორტული იყოს თვითონ სისტემისთვის, შრომის ბაზრისთვის, მაგრამ გასარკვევი და საკამათოა, რამდენად სასარგებლოა თავად სპეციალისტებისთვის. ამ მოდელის იდეა იმაში მდგომარეობს, რომ ესა თუ ის მოვლენა შუქდება სპეციალურად მომზადებული და განსწავლული ადამიანის მიერ. ერთი მხრივ, შეიძლება ჩაითვალოს, რომ ეს გონივრული გადაწყვეტილებაა, რადგან სპეციალისტი ღრმად იაზრებს მომხდარის არსს, არის კარგი ექსპრესი განსაზღვრულ სფეროში, ფლობს სათანადო უნარ-ჩვევებს, მაგრამ მედალს მეორე მხარეც აქვს, ვიწრო პროფილის სპეციალისტი, რომელიც უნიკალურ ცოდნას ფლობს რომელიმე განსაზღვრული მიმართულებით, შესაძლოა სრულიად უუნარო აღმოჩნდეს რთული კომპლექსური პრობლემების გასაშუქებლად და მრავალმხრივი ამოცანების გადასაწყვეტად. ამისი შემჩნევა საქმეში ჩახედული პირისთვის ძნელი არ არის. რეალობაა, რომ გაჩნდა ვიწროპროფილიანი ჟურნალ-გაზეთები, საიტები, ფორუმები და ტელეგადაცემები. არადა მედიის წარმომადგენლებს, რომლებიც კარგად უნდა ერკვეოდნენ პროფესიულ ნიუანსებში, ფართო ზოგადი განათლება ესაჭიროებათ, ამავდროულად მათგან მოელოან სფეროს ღრმა ცოდნას და რელევანტურ მასალას. ეს არ არის მარტივი ამოცანა, თუკი გავითვალისწინებთ საზოგადოების განვითარების დინამიკას. მედიამკვლევრები აღიარებენ, რომ ერთგვარად დაიკარგა ცნება „უნივერსალური სპეციალისტის“ ჟურნალისტიკის სფეროში. ითვალისწინებენ რა ინფორმაციის მოცულობას და აუდიტორიის მოლოდინს, ჟურნალისტებმა ან უნდა გააშუქონ ცხოვრების სხვადასხვა ასპექტები, ოღონდ ზედაპირულად, რადგან სათანადო ცოდნა განსხვავებულ სფეროებში არ აქვთ, ან გაანალიზონ მოვლენა ღრმად და ზედმიწევნით, მაგრამ განსაზღვრულ ჩარჩოებში და ერთი მიმართულებით.

თანამედროვე ყოფაში და მედიის სფეროშიც გამოიკვეთა ე. წ. „აზრის ლიდერის“ მისია და დანიშნულება. აზრის ლიდერად თვლიან ადამიანს, რომელსაც შეუძლია გავლენა მოახდინოს თანამოსაუბრეზე, მოახერხოს გარკვეულწილად მისი შეხედულების შეცვლა. ამ ადამიანებს ახასიათებთ აქტიური ცხოვრებისეული პოზიცია, ჰყავთ ნაცნობების ფართო წრე, აქვთ სურვილი სხვებზე ადრე შეიტყონ ყოველგვარი სიახლე, მუდმივად იყვნენ ჩაბმულნი ცხოვრების ფერხულში, გასცენ რჩევები, აზრის ლიდერებად ცნობილი ჟურნალისტები და ტელეწამყვანებიც მოიაზრებიან. დღეს აზრის ლიდერად გახდომის შანსი ბევრს აქვს. სწორედ სოცქსელებმა, ფორუმებმა და ინტერნეტმა გაუზიანა ადამიანებს წლების წინ წარმოუდგენელი შესაძლებლობები - იქნება ეს თანამოაზრეების მარტივად მოძებნა, ნაცნობების წრის გაზრდა, საკუთარი აზრის დაუფარავად გამოთქმა და დაფიქსირება, ექსპერტის იმიჯის მორგება და ა.შ. ჩვეულებრივი ადამიანები, საზოგადოების რიგითი წევრები გარკვეული კუთხით „მეოთხე ხელისუფლების“ წარმომადგენლები გახდნენ.

დასკვნა

საზოგადოებრივ და კომუნიკაციურ მეტამორფოზებს აქვს როგორც პოზიტიური, ისე ნეგატიური შედეგი ჟურნალისტებისთვის და, ბუნებრივია, საზოგადოებასთან ურთიერთობის სააგენტოებისთვისაც. მკს-მ მიიღო იმის შესაძლებლობა, რომ მედიამომხმარებელთან, „თავიანთ მკითხველებთან“ მუდმივი და მჭიდრო ურთიერთობა, ოპერატიული უკუკავშირი დაემყარებინა, მაგრამ, მეორე მხრივ, მათ კონკურენტებიც შეიძინეს ახლად გამოჩენილი „აზრის ლიდერების“ სახით და გარკვეულწილად დაკარგეს შესაძლებლობა გადასცენ ახალი ამბები „ზევიდან ქვევით“, ნებისმიერი მასალა სასურველია გახდეს განხილვის, კომენტირების და საჭიროების დროს კრიტიკის საგანი. ეს ცვლილებები მიუთითებს ჟურნალისტიკის განვითარების უწყვეტ პროცესზე, მის ადაპტაციაზე რეალობასთან და ახალი ხარისხობრივი დონის მიღწევის შესაძლებლობაზე.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. [https:// cyberleninka-ru >article>](https://cyberleninka.ru/article/)
2. [https://ijnet. Org>story>](https://ijnet.Org>story>)
3. [https:// elibrary.ru>](https://elibrary.ru>)
4. [https:// vcru>media>](https://vcru>media>)

Modern Trends in Journalism

Ketevan Giorgobiani
Associate Professor of Georgian Technical University

Manana Datukishvili
Associate Professor of Georgian Technical University

Summary

This paper focuses on the contemporary significant trends in the field of journalism and the newly emerging trends in journalism that have become integral parts of the communication system. It discusses the results of studies conducted by leading international PR agencies such as Edelman, Muck Pack, and Newswhip, and the reports they have published regarding new trends. The paper also examines the positive and negative aspects of societal and communicative metamorphoses. It highlights that the changes and ongoing processes in the field of mass communication indicate the continuous development of journalism, its adaptation to reality, and the potential to reach new qualitative levels.

Keywords: modern trends; trends in journalism; information technology; changes in the communication space; adaptation to reality; continuous development process.

სახელმწიფო საწარმოების მიმართ არსებული მიდგომებისა და რეგულაციების დახვეწის რეკომენდაციები უცხო ქვეყნების პრაქტიკით

გოდერძიშვილი ზელა
საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი

გიორგაძე ბესარიონ
საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის დოქტორანტი

აბსტრაქტი

საქართველომ ასოცირების შეთანხმებით იკისრა ვალდებულება ეროვნული კანონმდებლობა დაუახლოვოს ევროკავშირის სახელმწიფოების კანონმდებლობას, გაიზიაროს მათი საუკეთესო გამოცდილება და საკანონმდებლო დონეზე ასახოს დროის განსაზღვრულ პერიოდში. საქართველოსთვის უადრესად მნიშვნელოვანია განვითარებული სახელმწიფოების პრაქტიკის გამოყენება. განვიხილოთ საუკეთესო უცხოური გამოცდილებები ევროპის რამოდენიმე ქვეყნის მაგალითზე, რომლებმაც შეძლეს და ჩამოაყალიბეს სახელმწიფო საწარმოების მართვის მოქნილი სისტემა.

სხვადასხვა სახელმწიფოს განსხვავებული მიდგომა აქვს სახელმწიფო საწარმოს საკუთრების საფუძველის გამოხატვის შესახებ. სახელმწიფო საწარმოტა 100%-იანი წილის ფლობის აუცილებლობა კანონით აქვთ გათვალისწინებული რიგ სახელმწიფოებს, თუმცა ასეთ დროს, მათ პორტფოლიოში ძირითადად საშუალო და მცირე საწარმოები შედიან. ასეთ ქვეყნებია კორეა, პოლონეთი, ჩეხეთი, ესტონეთი...

საკვანძო სიტყვები: სახელმწიფო, ასოცირების შეთანხმება, საწარმო, საგადასახადო ვალდებულება.

ძირითადი ტექსტი

ზოგიერთ სახელმწიფოში, მთავრობის გადაწყვეტილებით, განისაზღვრება საწარმოში სახელმწიფოს წილის მოცულობა, როგორცაც მაგალითად ნორვეგია, პორტუგალია, ჩილე, უნგრეთი, და სხვა. საინტერესოა სხვადასხვა ქვეყნების შედარებითი ანალიზი სახელმწიფო საწარმოებსა და კერძო საწარმოებს შორის საგადასახადო ვალდებულებების მხრივ. როგორც OECD-ს 2018 წლის Ownership and Governance of State-Owned Enterprises A compendium of National Practice ანგარიშიდან ირკვევა, სახელმწიფოთა უმრავლესობას აქვს ერთიანი საგადასახადო პოლიტიკა სახელმწიფო და კერძო საწარმოებთან მიმართებით. ერთგვაროვანი საგადასახადო ვალდებულებები ეკისრებათ სახელმწიფო და კერძო საწარმოებს ჩეხეთში, ირლანდიაში, ნორვეგიაში, ნიდერლანდებში, კორეაში, ლატვიაში, საბერძნეთში, თურქეთში, ესტონეთში, გერმანიაში, და სხვა. თითქმის მსგავს საგადასახადო ვალდებულებებს ითვალისწინებს ჩინეთის, ავსტრალიის, ავსტრიის, ჩილეს, პოლონეთის, ყაზახეთის და ისლანდიის საგადასახადო კანონმდებლობა. განსხვავებულ საგადასახადო რეგულაციების არსებობას უჭერს მხარს აშშ და დიდი ბრიტანეთი. ამ ქვეყნებს მიაჩნიათ, რომ შესაძლოა სახელმწიფო საწარმო სრულად გათავისუფლდეს მოგების გადასახადის ან სხვა რომელიმე გადასახადისაგან, თუ ეს საჯარო ინტერესით იქნება გამოწვეული.¹ თუმცა, ყველა სახელმწიფო აცხადებს კონკურენტული გარემოს და თანაბარი შესაძლებლობების შექმნისათვის მზაობასა და რეკომენდაციის შესრულების ვალდებულებას.

ცხადია ევროკავშირში შემავალი საწარმოები ვალდებულნი არიან გაითვალისწინონ ევროსაბჭოს რეკომენდაციები ბიზნესისათვის კონკურენტული გარემოს შექმნის შესახებ.

შვედეთის სამართლებრივ სისტემაში მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს კანონს. როგორც სამართლის ძირითად წყაროს წარმოადგენს, თუმცა, კანონთან ერთად მნიშვნელოვან როლს ასრულებს პრეცედენტი, სასამართლო გადაწყვეტილებები, რომელსაც სავალდებულო ხასიათი აქვს ქვემდგომი ინსტანციის სასამართლოებისათვის. ლატვიისაგან განსხვავებით სახელმწიფო საწარმოების მართვა აქ ცენტრალიზებული წესით ხორციელდება და ეს უფლებამოსილება შვედეთის საწარმოებისა და ინოვაციების სამინისტროს კომპეტენციაში შედის. აღნიშნული სამინისტროს მიერ ერთიანი

¹ OECD (2018) Ownership and Governance of State-Owned Enterprises A compendium of National Practice <http://www.oecd.org/corporate/Ownership-and-Governance-of-State-Owned-Enterprises-A-Compendium-of-National-Practices.pdf>, გვ.46-47

მმართველობით სტანდარტები დადგენილია საკუთრების პოლიტიკის დოკუმენტით. შვედეთის მთავრობის მიერ დადგენილი მმართველობითი სტანდარტები გაზიარებულ იქნა ევროპის თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაციის, ეთგო-ს მიერ.

ეს ორგანიზაცია 2005 წლიდან თანამშრომლობს შვედეთთან. შვედეთის სახელმწიფო ქონების პოლიტიკის დოკუმენტი შექმნილია, რათა დაარეგულიროს სახელმწიფო კომპანიების მართვასთან დაკავშირებული პრინციპული საკითხები, როგორცაა კომპანიის მენეჯმენტის შერჩევა, დასაქმებულთა მიღება, სახელფასო პოლიტიკა, ბიზნესის მდგრადი განვითარება და სხვა პრიორიტეტული საკითხები. მნიშვნელოვანია, რომ ეს კანონი შეეხება მხოლოდ სახელმწიფოს მიერ 100%-იანი წილობრივი მონაწილეობით დაფუძნებული საწარმოების მართვას.

შვედეთის სახელმწიფო საწარმოების მართვის პრაქტიკაში აღსანიშნავია ინფორმაციის ღიაობის ვალდებულება, რომელიც სახელმწიფო კომპანიებს ისევე ეკისრებათ, როგორც საჯარო დაწესებულებებს. საუკეთესო პრაქტიკად უნდა მივიჩნიოთ შვედეთის სახელმწიფოებისათვის კანონით განსაზღვრული ოპერირების სფეროები. ისინი ძირითადად ინდუსტრიულ და ენერგეტიკულ სფეროებში ოპერირებენ. სახელმწიფო საწარმოთა რიცხვი, საქართველოსგან განსხვავებით, საკმაოდ დაბალია და არაა ცვალებადი, თუ არ ჩავთვლით ერთეულ შემთხვევებს. ინტერნეტ წყაროებში მოპოვებული ინფორმაციით შვედეთს 50 სახელმწიფო კომპანია აქვს, საიდანაც 41 სრული, ხოლო 9 ნაწილობრივი სახელმწიფოს წილობრივი მონაწილეობით არის შექმნილი. ძალზე შთამბეჭდავია სახელმწიფო კომპანიების წლიური ფინანსური მაჩვენებლები, მაგალითად, 2017 წლის მონაცემებით მხოლოდ სამი საწარმო იყო ფინანსურად არასახარბიელო მდგომარეობაში, თუმცა მისი სუბსიდირების საჭიროება არ დამდგარა, ხოლო 47 საწარმომ წმინდა მოგებით დაამთავრა ფინანსური წელი. სახელმწიფო კომპანიები საკმაოდ დიდ დამსაქმებელს წარმოადგენენ შვედეთში, დასაქმებულთა რაოდენობა დაახლოებით 150 000 შეადგენს. სამსახურში მიღება/გათავისუფლების გაწერილი პროცედურა არსებობს, რომელიც საჯარო სამსახურში დასაქმებულ პირთა მიღების წესის ანალოგიური არ არის, თუმცა გარკვეული პროცედურები მსგავსაა, მაგალითად კონკურსის წესით სამსახურში მიღება და დაწინაურების პროცესი. მიუხედავად იმისა, რომ სახელმწიფოს ხელში თავმოყრილია მსხვილი და წარმატებული კომპანიებია, ისინი არანაირი საგამონაკლისო ნორმებით არ რეგულირდებიან და ოპერირება უწყვეტ სრლიად ჯანსაღ კონკურენტულ გარემოში. შვედეთის სახელმწიფო საწარმოები არ სარგებლობენ რაიმე პრივილეგიებით სხვა კერძო კომპანიებთან მიმართებაში. უფრო მეტიც, მათ აქვთ ანგარიშვალდებულების ისეთივე სისტემა, როგორც სახელმწიფო დაწესებულებებს. მსგავსი მიდგომა ჩვენს შემთხვევაშიც შეუწყობს ხელს სახელმწიფო საწარმოების რაციონალურ დაფუძნებას, კონკურენტულ გარემოში საქმიანობას, დასაქმებულთა რაოდენობის ზრდას და ცხადია ქვეყნის ეკონომიკაში მნიშვნელოვანი როლის შეტანას.

საქართველოს მსგავსად, ლატვია კონტინენტური სამართლის ტიპის ქვეყანას მიეკუთვნება. ლატვია განსხვავდება შვედეთის ტიპისაგან. ლატვიის ეროვნული სამართლებრივი სისტემა დაფუძნებულია გერმანულ მოდელზე. ლატვიის სახელმწიფოს საკუთრებაში 115 კომპანია ირიცხება(2021 წლის მონაცემით), ამ რიცხვში შედის როგორც 100%-იანი წილის მქონე 69 კომპანია, 50%-იანი სახელმწიფო წილის მქონე 8 საწარმო, ხოლო დანარჩენში კომპანიებში სახელმწიფო წილი 10-50%-მდეა. სახელმწიფო საწარმოები ლატვიის შესაბამისი კანონის¹ მიხედვით შესაძლებელია შეიქმნას ქვეყნისათვის სტრატეგიული მნიშვნელობის მიმართულებით, როგორცაა ფოსტა, კავშირგაბმულობა, ტრანსპორტი მ.შ. სარკინიგზო და ა.შ.² სახელმწიფოს ის სტრატეგიული მიმართულებები აქვს შერჩეული სახელმწიფო კომპანიების ოპერირებისათვის, რომლებიც კერძო სექტორის ინტერესის სფეროში არ შედის, ასევე, როცა საქმიანობა მნიშვნელოვან ფინანსურ დანახარჯებთან არის დაკავშირებული, და სადაც საჯარო ინტერესი მაღალია. ამავე კანონით განსაზღვრულია სახელმწიფო კომპანიების დაფუძნების, რეორგანიზაციის, ლიკვიდაციის, წილების გასხვისების ან/და შეძენის რეგულაციები. გარდა კანონით განსაზღვრული სფეროებისა ლატვიის პრაქტიკა არ იცნობს სახელმწიფო კომპანიების შექმნის მაგალითებს. კანონით

¹ ლატვიის „სახელმწიფო და ადგილობრივი ხელისუფლების საკუთრებაში არსებული საწარმოებისა და წილების შესახებ“ კანონი.

² OECD Review of the Corporate Governance of State-Owned Enterprises, Latvia, OECD, 2015, გვ. 12

ასევე განსაზღვრულია სახელმწიფო კომპანიების შექმნის შესაძლო სამართლებრივი ფორმები, მათი შექმნა შესაძლებელია მხოლოდ სააქციო საზოგადოების ან შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოების ფორმით, როგორც კაპიტალური ტიპის საზოგადოებები. რაც შეეხება სახელმწიფო საწარმოების მართვას, მართვა ხორციელდება დეცენტრალიზებულად, სხვადასხვა დარგობრივი სამინისტროებისა და საუწყებო დაწესებულებების მიერ.

ლატვიის გამოცდილების გაზიარების შემთხვევაში, საქართველომ ნორმატიულ დონეზე უნდა განსაზღვროს სახელმწიფო საწარმოების მართვის მოდელი, განსაზღვროს - თუ რა უნდა იყოს სახელმწიფო საწარმოების მიზანი, ასევე რომელი სახელმწიფო ორგანოების კომპეტენციას უნდა დაუქვემდებაროს მათი მართვა.

ფინეთისათვის სახელმწიფო საწარმოებს დიდი დატვირთვა აქვს ქვეყნის ეკონომიკური სტაბილიზაციის თვალსაზრისით. ფინეთში სახელმწიფო კომპანიების მართვის შერეული მოდელი არსებობს, რაც იმას ნიშნავს, რომ კომპანიების ნაწილი მთავრობის დაქვემდებარებაში ექცევა, ხოლო ნაწილი დარგობრივ სამინისტროების. მიუხედავად იმისა, თუ რომელი სახელმწიფო უწყების დაქვემდებარებაში ექცევა საწარმო, მათი მართვის პრინციპები და ძირითადი სტანდარტები ერთ სამართლებრივ აქტშია თავმოყრილი, აღნიშნული კანონით რეგულირდება გადაწყვეტილებების მიღების წესი, სახელმწიფოს, როგორც პარტნიორის უფლება-მოვალეობანი. ფინეთის პრაქტიკის მიხედვით სახელმწიფო საწარმოებში გამიჯნულია საკუთრების უფლება და რეგულაციის ფუნქცია. რაც გულისხმობს, სახელმწიფოს ჩაურევლობას კომპანიის ყოველდღიურ საქმიანობაში, მის დამოუკიდებლობას და ჰარმონიულ ურთიერთობას სხვა პარტნიორებთან მიმართებით. ღია წყაროებში განთავსებულ მონაცემებზე დაყრდნობით ფინეთის ჰოლდინგური კომპანია "Solidium Oy"¹, რომელიც ეკუთვნის სახელმწიფოს არის მინორიტარი აქციონერი ცამეტ ღია ტიპის საზოგადოებაში. სააქციო საზოგადოება ახორციელებს პარტნიორის უფლებამოვალეობებს მის საკუთრებაში არსებულ კომპანიებში, მის უფლებამოვალეობებს მიეკუთვნება კომპანიის სტრატეგიულ გადაწყვეტილებებში ჩართულობა, სამეთვალყურეო საბჭოს წევრების შერჩევის პროცედურა, კომპანიის რეორგანიზაციი/ლიკვიდაციის და სხვა მნიშვნელოვანი საკითხები. სოლიდიუმის კომპანიებიდან აღსანიშნავია ნოკია, რომელშიც სახელმწიფო აქციათა 4%-ს ფლობს, 2018 წლის მონაცემებით ნოკიას გაყიდვებმა 22,6 მილიარდი ევრო შეადგინა, ფინეთში ნოკიას საწარმოში დასაქმებულია 6000 თანამშრომელი. სოლიდიუმის ვებგვერდზე განთავსებულია საკმაოდ დეტალური ინფორმაცია ცამეტივე კომპანიის შესახებ, მათ შორის ინფორმაცია კომპანიების სამეთვალყურეო საბჭოს წევრების გენდერულ ბალანსზე, მათი განათლების შესახებ, საბჭოებში შემავალი პირების წარმომადგენლობაზე და ა.შ. სს საპარტნიორო ფონდისაგან განსხვავებით სოლიდიუმის ძირითად მიზანს სახელმწიფო კომპანიების მართვა წარმოადგენს, ჩვენს შემთხვევაში კი მართვასთან ერთად სს საპარტნიორო ფონდის საქმიანობის მეორე ძირითად მიმართულებას საინვესტიციო საქმიანობა, ბიზნესის ფინანსური მხარდაჭერა წარმოადგენს.

ეთგოს მიხედვით, საბერძნეთში სახელმწიფო საწარმოების მართვის დეცენტრალიზებული სისტემა და ეს არ შეესაბამება თანამედროვე საუკეთესო პრაქტიკას, რომლის მიხედვითაც, საწარმოების მმართველობის ცენტრალიზება აუცილებელია ერთ ორგანოში/სააგენტოში. საბერძნეთში პრობლემურია სახელმწიფო საწარმოების კორპორაციული მართვის ისეთი სისტემის დანერგვა, რომელიც ფინანსურად წარმატებული იქნება და უზრუნველყოფს საწარმოების ეფექტურ ფუნქციონირებას. აღნიშნული პრობლემის გამომწვევი მიზეზებია არასტაბილური პოლიტიკური კლიმატი, ეკონომიკური კრიზისიდან გამომდინარე წნეხი, რომლის გამოც სახელმწიფოს პოლიტიკა სახელმწიფო საწარმოებთან დაკავშირებით რამდენჯერმე შეიცვალა. 2011 წელს დაწყებული პრივატიზების მასშტაბური პროგრამა 2015 წელს შეჩერდა ქვეყანაში მიმდინარე პოლიტიკური ცვლილებების გამო. პრივატიზაციის ეს პროცესი სწრაფადვე განახლდა და ახლაც გრძელდება, თუმცა, ნაკლები სიჩქარით და მასშტაბებით.

2020 წლის 3 აპრილს, დაინტერესებული ქვეყნების მიმართვის საფუძველზე, ეთგო-ს სამდივნომ

¹ <http://www.solidium.fi/en/>

გამოსცა სახელმძღვანელო იმ საგადასახადო საკითხებთან დაკავშირებით, რომელიც წარმოიქმნება საზღვარგარეთ მივლინებული თანამშრომლების მუშაობიდან გამომდინარე და რომლებზეც გავლენა იქონია COVID-19-ით გამოწვეულმა კრიზისმა. უფრო კონკრეტულად, სახელმძღვანელოში მთავარი აქცენტები გაკეთებულია იმ პრობლემატურ საკითხებზე, რომელთა წინაშეც ბიზნესი დადგა COVID-19-ის კრიზისის შედეგად მგზავრობისა და გადაადგილების შეზღუდვების და საკარანტინო პირობების დაწესებასთან ერთად და რამაც შესაძლოა განაპირობოს საწარმოს საგადასახადო რეზიდენტობის ცვლილება, მუდმივი დაწესებულების წარმოშობა, ან გამოიწვიოს სხვა გაუთვალისწინებელი არასასურველი საგადასახადო შედეგები. არსებული ორმაგი დაბეგვრის თავიდან აცილების შესახებ საერთაშორისო შეთანხმებების (შემდგომში: საერთაშორისო შეთანხმება) ანალიზის საფუძველზე სამდივნომ დაადგინა, რომ COVID-19-ის კრიზისის სიტუაციაში სახლიდან მუშაობა ან თანამშრომლების ან/და აგენტების მიერ სახლიდან ხელშეკრულებების გაფორმება ზოგადად არ უნდა წარმოადგენდეს მუდმივი დაწესებულების შექმნისათვის საკმარის საფუძველს. ასევე, ხსენებული გარემოების შედეგად სამშენებლო მოედნებზე გამოწვეულმა შეფერხებამ არ უნდა გამოიწვიოს მუდმივი დაწესებულების გაუქმება. COVID-19-მა ასევე გავლენა არ უნდა იქონიოს საწარმოს საგადასახადო რეზიდენტობის სტატუსზეც, მიუხედავად იმისა რომ კრიზისის პერიოდში შესაძლებელია საწარმოს ხელმძღვანელები და გადაწყვეტილების მიმღები პირები იმყოფებოდნენ სხვა ქვეყანაში. სახელმძღვანელო ასევე განმარტავს, რომ უმეტეს შემთხვევებში, დროებით გადაადგილებული თანამშრომლების მიერ მიღებული სუბსიდირებული შემოსავლები უნდა მიეკუთვნოს იმ ქვეყანას, რომელშიც ისინი მუშაობდნენ COVID-19-ის კრიზისამდე. ასევე, იქ სადაც შემოსავლის წყაროს ქვეყანას აქვს უფლება დაბეგროს ასეთი შემოსავალი, საერთაშორისო შეთანხმებაზე დაყრდნობით რეზიდენტობის ქვეყანამ უნდა გაათავისუფლოს იგი დაბეგვრისგან ან დაუშვას უცხოეთში გადახდილი გადასახადის ჩათვლის უფლება

ყველა ჩვენს მიერ განხილული სახელმწიფო, რომელიც საკმაოდ მაღალ სტანდარტს აჩვენებს სახელმწიფო კომპანიების მართვასთან დაკავშირებით, აგრძელებს თანამშრომლობას ეთგო-სთან და ითვალისწინებს ორგანიზაციის რეკომენდაციებს. 2012-2018 წლების მონაცემებით არცერთ განხილულ სახელმწიფოს არ მოუხდენია სახელმწიფო საწარმოების ლიკვიდაცია, ან მათი გაერთიანება, ფინეთში 2018 წელს შეიქმნა ერთი ახალი საწარმო. ეს მონაცემები მიანიშნებს, რომ ქვეყანა, რომელსაც რეგლამენტირებული აქვს სახელმწიფო კომპანიების საქმიანობის მიზანი, ოპერირების სფერო, გაწერილი აქვს მართვის პრინციპები არ დგება ისეთი გამოწვევების წინაშე, როგორც ეს ჩვენ შემთხვევაშია.

რეკომენდაციები:

კარგი იქნება, ზემოთ განხილული, განვითარებული სახელმწიფოების გამოცდილება და პრაქტიკის გაზიარება სახელმწიფო საწარმოთა მართვის ნაწილში საქართველომ გაითვალისწინოს. გამოცდილების გაზიარება უნდა მოხდეს ქვეყნის ეკონომიკური და პოლიტიკური რეალობის გათვალისწინებით, წინააღმდეგ შემთხვევაში შესაძლოა შედეგად მივიღოთ ის, რომ „გადმოღებულმა“ მოდელმა ვერ იმუშაოს და პროცესების კიდევ უფრო ჩიხში შესვლა მოხდეს.

მნიშვნელოვანია სახელმწიფო საწარმოების მიმართ არსებული მიდგომებისა და რეგულაციების დახვეწა/გაუმჯობესება. სახელმწიფომ უნდა დაადგინოს სახელმწიფო საწარმოების დაფუძნების სფეროები, მიზნები და ის მინიმალური მოთხოვნები, რასაც უნდა აკმაყოფილებდეს საწარმო, შესაძლოა ეს განისაზღვროს სტრატეგიულ ან საკანონმდებლო დონეზე. უნდა ჩამოყალიბდეს სახელმწიფო საწარმოების მართვის სტანდარტები, მოხდეს მათი ნორმატიულ დონეზე დადგენა. სახელმწიფომ უარი უნდა თქვას ე.წ. „საგამონაკლისო ნორმებზე“, რომლითაც სახელმწიფო საწარმოებთან დაკავშირებულ ურთიერთობებს არეგულირებს, მ.შ. რეორგანიზაცია/ლიკვიდაციის პროცესის მარეგულირებელ ნორმებზე. ამასთან, სახელმწიფო კომპანიები უნდა ოპერირებდნენ იმავე წესებით, თანაბარ კონკურენტუნარიან გარემოში, როგორც კერძო კომპანიები, სახელმწიფომ არ უნდა შეუქმნას „სასათბურე“ პირობები და ხელყოს თანაზომიერი მოპყრობის პრინციპის დარღვევა. ასევე, კვლევის ფარგლებში უცხო ქვეყნების პრაქტიკის ანალიზზე დაყრდნობით მიზანშეწონილად მიგვაჩნია სახელმწიფოს მიერ დაფუძნებულ კომპანიებში, აგრეთვე სახელმწიფოს მიერ დაფუძნებულ არაკომერციულ (არასამეწარმეო) იურიდიული პირების მართვაში რაციონალური ბიუროკრატის თეორიის ე.წ. პოზიციური მეთოდის

დამახასიათებელი ნიშნების გადმოტანა. აღნიშნული უზრუნველყოფს სახელმწიფო საწარმოებში საკადრო პოლიტიკის მნიშვნელოვან გაუმჯობესებას, ყველა რგოლის თანამშრომლის მიღება/დაწინაურებას კონკურსის საფუძველზე, მართველობითი დოკუმენტების გაწერას, მომსახურების მაღალი დონეს, სახელმწიფო ბიუჯეტიდან მიღებულ დაფინანსებაზე და სახელმწიფო ქონებაზე ინფორმაცია იყოს საჯარო და ამ ნაწილზე არ გავრცელდეს კომერციული საიდუმლოების დაცვის წესები.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. აბაშიძე ა., „საჯარო სამსახურის რეფორმა საქართველოში: ძირითადი მიმართულებები და გამოწვევები“, ილიაუნი, სადისერტაციო ნაშრომი. 2016;
2. <http://temida.mylaw.ge/fullcase/609///--.pbn>
3. ქოქრაშვილი, ქ. სამეწარმეო სამართალი, გამომცემლობა „ტექნიკური უნივერსიტეტი“ თბილისი, 2019 წ. გვ. 295.
4. გერმანიის სამოქალაქო კოდექსი (BGB) 2010 წლის 1 მარტის მდგომარეობით, მთარგმნელი და რედაქტორი ზ. ჭყელაშვილი, გამომცემლობა სიესტა, თბილისი, 2010.
5. ასოცირების შესახებ შეთახმება, ევროკავშირს და ევროპის ატომური ენერჯის გაერთიანებას და მათ წევრ სახელმწიფოებსა და საქართველოს შორის, 27/06/2014, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, სარეგისტრაციო კოდი 480610000.03.030.016275;
6. მაისურაძე დ., ნარმანია გ., ლაზიშვილი მ., ტყემელაშვილი მ., შაკიაშვილი ი., ზვიერევი ე. სახელმწიფო საწარმოები საქართველოში - არსებული სამართლებრივი რეგულირება, გამოწვევები და რეკომენდაციები, თბილისი, 2018 წ. ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, გვ. 180.
7. მაისურაძე დ., საწარმოში სახელმწიფოს წილობრივი მონაწილეობა საქართველოს მაგალითზე. საკუთრება და სამართლებრივი სტაბილურობა: საკუთრების ცნების ტრანსფორმაცია, 2016 წ. ივანე ჯავახიშვილის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, გვ. 203.
8. ქოქრაშვილი, ქ. სამეწარმეო სამართალი, გამომცემლობა „ტექნიკური უნივერსიტეტი“ თბილისი, 2010 წ. გვ. 314
9. ბურდული ი, მახარობლიშვილი გ., ეგნატაშვილი დ., გიგუაშვილი გ., თანამედროვე ქართული სამეწარმეო სამართლის განვითარება (რეფორმის ძირითადი განვითარება), „იურსიტების სამყარო“, 2016წ.

Recommendations for improvement of existing approaches and regulations towards state enterprises based on the practice of foreign countries

*Goderdzishvili Bela
Associate Professor of Technical University of Georgia*

*Giorgadze Besarion
Doctoral student of Technical University of Georgia*

Summary

Through the association agreement, Georgia undertook to bring the national legislation closer to the legislation of the EU states, to share their best experience and to reflect it at the legislative level in a certain period of time. It is extremely important for Georgia to use the practices of developed states. Let's consider the best foreign experiences on the example of several European countries, which were able to establish a flexible management system of state-owned enterprises.

Different states have different approaches to expressing the basis of ownership of a state-owned enterprise. The necessity of owning a 100% share in a state-owned enterprise is stipulated by law in a number of states, however, in such cases, their portfolio includes mainly medium and small enterprises. Such countries are Korea, Poland, Czech Republic, Estonia...

Keywords: state, association agreement, enterprise, tax liability.

სააღრიცხვო სისტემის რეფორმირების ანალიზი საქართველოში

გრიგალაშვილი ლევან

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი

მამასახლისი ავთანდილ

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის დოქტორანტი

კუტუბიძე შალვა

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ასისტენტ-პროფესორი

აბსტრაქტი

ნაშრომში განხილულია საქართველოს სააღრიცხვო სისტემის რეფორმებთან დაკავშირებული საკითხები. გაანალიზებულია არსებული მდგომარეობა. წარმოდგენილია პრაქტიკოს ბუღალტერთა მოსაზრებები და შეთავაზებები რეგულაციებთან დაკავშირებით. შეჯამებულია საქართველოში ფინანსური ანგარიშგების საერთაშორისო სტანდარტებთან თავსებადობის პრობლემების კვლევის შედეგად მიღებული დასკვნები და შემუშავებულია პრაქტიკული რეკომენდაციები.

საკვანძო სიტყვები: ფინანსური აღრიცხვა, ბუღალტრული აღრიცხვა, ფინანსური ანგარიშგება, საკანონმდებლო-ნორმატიული ბაზა, გადასახადები.

ძირითადი ტექსტი:

თანამედროვე ქვეყნების გამოცდილება გვიჩვენებს რომ ბუღალტრული აღრიცხვა-ანგარიშგების სისტემის განვითარება და საერთაშორისო სტანდარტებთან თანხვედრაში მოყვანა საკმაოდ დიდი გამოწვევა და ამავდროულად ხანგრძლივი პროცესია. საქართველოში ეს პროცესები 90-იანი წლებიდან იღებს სათავეს და დღემდე გრძელდება. ბუღალტრული აღრიცხვა-ანგარიშგებისა და აუდიტის სისტემებში ცვლილებების შეტანა განპირობებულია ევროკავშირთან დადებული ხელშეკრულებით, რომლის მიხედვითაც საქართველომ აიღო ვალდებულება დაენერგა უახლესი სტანდარტები აღრიცხვა-ანგარიშგების სფეროში. კომპანიებს გაუჩნდათ ვალდებულება ყოველწლიურად წარადგინონ საერთაშორისო სტანდარტების მიხედვით მომზადებული ანგარიშგება. ძირითადი მარეგულირებელი კანონი 2016 წლის 8 ივნისიდან ამოქმედდა, რამაც საფუძველი ჩაუყარა აღრიცხვა-ანგარიშგებისა და აუდიტის რეფორმას, რომლის მიხედვითაც ყველა საწარმო ვალდებული გახდა მოამზადოს და წარადგინოს ფინანსური ანგარიშგების სრული პაკეტი, რაც კიდევ უფრო მეტად საჭიროს ხდის ფინანსური ანგარიშგების როგორც შედგენის, ასევე წარდგენის მეთოდოლოგიისა და პრინციპების ცოდნას.

საარმოს მიერ შემუშავებული სააღრიცხვო პოლიტიკა რეგულირდება როგორც საკანონმდებლო ორგანოს მიერ, ასევე სხვადასხვა ნორმატიული აქტების საფუძველზე. სააღრიცხვო პოლიტიკა და ფინანსური ანგარიშგება უნდა შეესაბამებოდეს ბუღალტრული აღრიცხვისა და ფინანსური ანგარიშგების საერთაშორისო სტანდარტებს. ფინანსური ანგარიშგების საერთაშორისო სტანდარტები შემუშავებული და მიღებულია ბუღალტრული აღრიცხვის საერთაშორისო სტანდარტების საბჭოს მიერ. ბუღალტრული აღრიცხვის სტანდარტების გამოყენების მიზნით საქართველოში სამეწარმეო სუბიექტები იყოფიან ზომითი კატეგორიების მიხედვით (ზომითი კატეგორიის დადგენა რეგულირდება ამავე კანონის მიხედვით). ბუღალტრული აღრიცხვის პოლიტიკა ეფუძნება საკანონმდებლო ორგანოს მიერ შემუშავებულ პრინციპებსა თუ წესების ერთობლიობას. სუბიექტი ხელმძღვანელობს ბუღალტრული აღრიცხვის, ანგარიშგებისა და აუდიტის შესახებ კანონში დადგენილი ნორმების შესაბამისად, თუკი შესაბამისი სფეროს მარეგულირებელი ნორმატიული აქტით სხვა რამ არ არის გათვალისწინებული

საქართველო განვითარებადი ქვეყნების სტატუსის მქონე ქვეყანას მიეკუთვნება, შესაბამისად მნიშვნელოვანია განვითარების კუთხით პროგრესი შეინიშნებოდეს სააღრიცხვო სისტემის საერთაშორისო დონესთან მიმართებაში. თუნდაც, ევროკავშირის წევრობის ერთ-ერთ აქტუალურ კრიტერიუმს საერთაშორისო სააღრიცხვო სტანდარტების ადაპტაცია წარმოადგენს. ასევე არანაკლებ მნიშვნელოვანია როგორც რეზიდენტი, ასევე არარეზიდენტი ფიზიკური თუ იურიდიული პირებისათვის

სააღრიცხვო სტანდარტებით მიღებული და დამუშავებული ინფორმაციული ნაკადები. საქართველოში დღესდღეისობით 1 627 504 ფიზიკური და 281 063 იურიდიული პირი ფუნქციონირებს, შესაბამისად, თითოეული მათგანისთვის მნიშვნელოვანია სწორი სააღრიცხვო პოლიტიკა, რომლის მიხედვითაც განხორციელდება გარკვეულ ფინანსური მაჩვენებლების წარადგენა, როგორც კომპანიების მფლობელებისთვის, ასევე გარეშე დაინტერესებული პირებისთვის. სააღრიცხვო პოლიტიკის შემქმნამ საფუძველი ჩაუყარა სამეურნეო ოპერაციების ასახვის პრინციპებს, ხოლო მათი დაახლოება საერთაშორისო სტანდარტებთან, წარმოადგენს აქტუალურ თემას და საკმაოდ საინტერესო გამოწვევას ჩვენი ქვეყნისთვის.

აღრიცხვის სისტემებს შორის განსხვავებები სხვადასხვა ფაქტორებით შეიძლება იყოს გამოწვეული, მაგალითად, როგორცაა სოციალურ-ეკონომიკური თავისებურებები, საერთო პოლიტიკური ურთიერთობები, საკანონმდებლო სისტემებში არსებული განსხვავებები, განათლების საერთო დონე ქვეყანაში და ა.შ. სოციალურ-ეკონომიკურ თავისებურებებს თავის მხრივ განსაზღვრავენ ისეთი ფაქტორები, როგორცაა წარმოების წესი, ეკონომიკის მართვის ცენტრალიზაციის დონე, კაპიტალის ბაზრის განვითარების დონე და ხასიათი, ინფლაციის დონე, საწარმოთა სიდიდე, სტრუქტურა და ა.შ. ეს ფაქტორები შეიძლება შემდეგნაირად დავახასიათოთ: აღრიცხვის სისტემა მნიშვნელოვანწილად დამოკიდებულია იმაზე, თუ ვინ არის ამ სისტემით მიღებული ინფორმაციის ძირითადი მომხმარებელი. გეგმიანი ეკონომიკის პირობებში აღრიცხვის სისტემა აგებული იყო სახელმწიფოს ინტერესებზე, რადგან იგი გეგმის შესრულებისათვის კონტროლის მთავარ იარაღად გამოიყენებოდა. აღრიცხვის სისტემას სახელმწიფო ორგანოები არეგულირებდნენ, რომელთა ძირითადი ინტერესი სახელმწიფო რესურსებზე კონტროლის განხორციელებასა და გადასახადების აკრეფაში გამოიხატებოდა.

უკანასკნელ პერიოდამდე საქართველოში არსებობდა ბუღალტრული აღრიცხვის საბჭოური სისტემა, რომლის ერთადერთ დანიშნულებას სახელმწიფო ინტერესების დაკმაყოფილება წარმოადგენდა. ითვლებოდა, რომ ასეთი სისტემა საშუალებას იძლეოდა მიღწეულიყო შრომის ნაყოფიერებისა და მატერიალური ფასეულობების მკაცრი კონტროლი და უზარმაზარი ეკონომია, თუმცა არსებულმა სისტემამ არ გაამართლა. რეალურად, ამ სისტემის ერთადერთი მიზანი სახელმწიფოსთვის ინფორმაციის მიწოდება იყო.

საქართველოს საბუღალტრო აღრიცხვის სისტემაში განხორციელებული ცვლილებებიდან უნდა აღინიშნოს 1999 წელს „ბუღალტრული აღრიცხვის რეგულირების შესახებ“ კანონის მიღება, რომლის თანახმადაც საერთაშორისო სტანდარტები გამოცხადდა საქართველოს ეროვნულ სტანდარტებად. გარდა ამისა მიღებული იქნა მთელი რიგი ნორმატიული აქტები და ბოლოს 2016 წლის კანონი „ბუღალტრული აღრიცხვის, ანგარიშგებისა და აუდიტის შესახებ“.

უკანასკნელი 30 წლის მანძილზე, მნიშვნელოვნად გაიზარდა ფინანსური ბაზრების გლობალიზაციისა და ინტეგრაციის დონე, რის შედეგადაც უფრო მეტმა ქვეყანამ გადაწყვიტა ფინანსური ანგარიშგების საერთაშორისო სტანდარტებზე გადასვლა, რადგან მათი გამოყენება ხელს შეუწყობს ანგარიშგების გამჭვირვალობის ზრდას, ფინანსური ინფორმაციის ხარისხის გაუმჯობესებას და რაც მთავარია, ინვესტიციების ნაკადების მატებას.

კვლევებმა გვიჩვენა, რომ საერთაშორისო სტანდარტების დანერგვაში წარმოიქმნა გარკვეული პრობლემები, განსაკუთრებით მეოთხე კატეგორიის საწარმოებისათვის. მათ კომპანიებს გაეზარდათ ხარჯები, რადგან დასჭირდათ საბუღალტრო კომპანიების დახმარება, ასევე ბევრ დასაქმებულ ბუღალტერს დასჭირდა ტრენინგი და გადამზადება და გამოკითვაშიც ჩანს, რომ უმეტესობამ თავად გასწია გადამზადების ხარჯი. ასევე გამოკითხვაში ჩანს, რომ სამუშაოს ოდენობა სწორედ მე-4 კატეგორიისთვის გაიზარდა და გამოკითხულთა უმეტესობა კითხვაზე თუ რას შეცვლიდნენ რეფორმაში, პასუხობენ, რომ გააუქმებდნენ მე-4 კატეგორიის საწარმოებისათვის ანგარიშგებას, ან მაქსიმალურად გაამარტივებდნენ. საინტერესო ინიციატივაა კიდევ ერთი ზომითი კატეგორიის დამატება, რომლისთვისაც არ იქნებოდა სავალდებულო ანგარიშგების წარდგენა. მნიშვნელოვანი საკითხია ასევე ის, რომ ანგარიშგებების მონიტორინგს აწარმოებს საზედამხედველო ორგანო, რომელიც გამოავლენს ხარვეზებს ანგარიშგებების სრულყოფისათვის. ეს კიდევ ერთი დამატებითი ბერკეტი სამართლიანი და

სრულყოფილი ანგარიშგებებისა და ფინანსური ინფორმაციის მიღებისათვის. ამ მხრივ საინტერესოა saras-ის მიერ წარდგენილი სტატისტიკა, რომელიც ეხება წარდგენილი ფინანსური ანგარიშგებების განხილვის შედეგად გამოვლენილ შეუსაბამობებს.

ახალ ვითარებაში რეფორმის შედეგად, კომპანიების უმეტესობას გაეზარდა ხარჯები საბუღალტრო მომსახურებაზე, თუმცა მიგვაჩნია, რომ ხარჯები გამართლებულია და პროპორციულია იმ დადებითი ეფექტებისა, რასაც მოწესრიგებული აღრიცხვიანობის მეშვეობით მიიღებენ კომპანიები. თუმცა, პრაქტიკოსი ბუღალტრების უმეტესობა ფიქრობს, რომ ეს ხარჯები მისაღებია პირველი და მეორე კატეგორიისთვის, რომლებიც ისედაც იყვნენ ვალდებული წარედგინათ ანგარიშგება. გამოკითხულთა ნაწილი მიიჩნევს რომ მეოთხე კატეგორიის საწარმოებისათვის არ უნდა იყოს სავალდებულო ანგარიშგების წარდგენა. გასათვალისწინებელია ის გარემოებაც, რომ ბევრი კომპანია ოპერირებს რეგიონებში და მათთვის განსაკუთრებით რთულია მიიღონ კვალიფიციური საბუღალტრო მომსახურება, ხშირ შემთხვევაში კომპანიების ხელმძღვანელებს წარმოდგენაც არ აქვთ რა არის ანგარიშგების პორტალი, შემოსავლების სამსახურის პორტალი, რატომ უნდა ქონდეთ პროგრამაში აღრიცხვა, სალარო აპარატი, სანამ უშუალოდ ჯარიმის წინაშე არ დადგებიან და არ გამოაშკარავდება არაკვალიფიციური ბუღალტრის მიერ დაშვებული შეცდომები და არ იზარალებს კომპანია.

დასკვნა

სტატიაში გაანალიზებულ საკითხებთან დაკავშირებით მიზანშეწონილად მიგვაჩნია გათვალისწინებული იქნეს შემდეგი რეკომენდაციები: თანამშრომლობის გაძლიერება მთავრობასა და საბუღალტრო პროფესიულ ასოციაციებს შორის, რათა გაუმჯობესდეს პროფესიული განათლების ხარისხი, აუდიტის ხარისხის კონტროლი, საერთაშორისო სტანდარტების თარგმანის ხარისხი და სხვა; კომპანიების ხელმძღვანელობის ჩართულობის გაზრდა ანგარიშგების მომზადების პროცესში; ანგარიშგების პორტალის გამართვა და საჭირო რაოდენობის კვალიფიციური კადრებით დაკომპლექტება, რათა პორტალიდან იყოს სწრაფი უკუკავშირი და დროულად აღმოიფხვრას ხარვეზები; რეგიონებში კომპანიების ხელმძღვანელების ცნობიერების ამაღლებაზე მუშაობა და კვალიფიციური კადრების დეფიციტის პრობლემის გადაჭრა; ზედამხედველობის სამსახურის მუშაობის გაუმჯობესება ტრენინგების, სხვადასხვა ღონისძიებებისა და აქტივობების მეშვეობით, რათა ამაღლდეს ფინანსური ანგარიშგების მომზადებისა და წარდგენის დადებითი ეფექტის შესახებ ინფორმირებულობა; ფინანსურ ანგარიშგებასა და აუდიტზე ზედამხედველობის გაძლიერება და ხარისხისა და სანდოობის გაზრდა და სხვ.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. გრიგალაშვილი, ლ. - საბუღალტრო აღრიცხვისა და აუდიტის თანამედროვე მდგომარეობა საქართველოში და მისი განვითარების პერსპექტივები. საგამომცემლო სახლი "ტექნიკური უნივერსიტეტი", 2017.
2. გრიგალაშვილი ლ. – „ბუღალტრული აღრიცხვისა და აუდიტის სისტემური ანალიზი“ , გეორგიკა, თბილისი, 2018;
3. ლიპარტია, ზ. ბუღალტრული აღრიცხვისა და ფინანსური აუდიტის ადმინისტრირება საქართველოში. თბილისი: საგამომცემლო სახლი „ტექნიკური უნივერსიტეტი“, 2017.
4. საქართველოს საგადასახადო კოდექსი 2022. კონსოლიდირებული ვერსია;
5. ფინანსური ანგარიშგების საერთაშორისო სტანდარტები;
6. ბუღალტრული აღრიცხვის საერთაშორისო სტანდარტები;
7. საქართველოს კანონი „ბუღალტრული აღრიცხვის, ანგარიშგებისა და აუდიტის შესახებ“;
8. ბუღალტრული აღრიცხვის, ანგარიშგებისა და აუდიტის ზედამხედველობის სამსახური. (2018). საწარმოს ზომითი კატეგორიის განსაზღვრის სახელმძღვანელო;
9. ბუღალტრული აღრიცხვის, ანგარიშგებისა და აუდიტის ზედამხედველობის სამსახური. (2021). მეოთხე კატეგორიის საწარმოების ფინანსური ანგარიშგების სტანდარტი.

Analysis of accounting system reformation in Georgia

Grigalashvili Levan
Professor of Technical University of Georgia

Mamasakhlisi Levan
Doctoral student of Technical University of Georgia

Kutubidze Shalva
Assistant Professor of Technical University of Georgia

Summary

The paper discusses the issues related to the reforms of the accounting and tax system of Georgia. The current situation is analyzed. The opinions and suggestions of practicing accountants regarding the regulations are presented. Conclusions obtained as a result of the study of problems of compatibility of financial reporting with international standards in Georgia are summarized and practical recommendations are developed.

დაგეგმვის პროცედურები და მისი სრულყოფის გზები შიდა აუდიტის განხორციელებისას

გრიგალაშვილი ლევან

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი

ხოფერიას ლაშა

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის დოქტორანტი

აბსტრაქტი

შიდა აუდიტორული საქმიანობის განხორციელებისას, ერთერთი მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია დაგეგმვის პროცესს. შიდა აუდიტის სამსახურის ხელმძღვანელმა უნდა დაგეგმოს, როგორც მთელი წლის განმავლობაში ჩასატარებელი აუდიტების რაოდენობა, მასშტაბი და სახეობა, ასევე ცალკეული აუდიტორული შემოწმების სამუშაო პროგრამა, შესამოწმებელი საკითხები, აუდიტის განხორციელების მოსამზადებელი პერიოდი და სხვ.

დაგეგმვის პროცედურა წარმოადგენს შიდა აუდიტის სამსახურის დადებითი რეპუტაციის შექმნის მთავარ წყაროს. სამუშაო გეგმის შინაარსზე წვდომის უფლებამოსილება ორგანიზაციის პერსონალისათვის წარმოადგენს სიგნალს, იმის შესახებ, რომ შიდა აუდიტორების ძირითადი მიზანი არის სათანადო რეკომენდაციების შემუშავება და ხელმძღვანელობისათვის წარდგენა სწორი მმართველობითი გადაწყვეტილებების მისაღებად და არა მხოლოდ დარღვევების გამოვლენა და დამნაშავე თანამშრომლების დასჯა.

შიდა აუდიტის საქმიანობაში რისკზე ორიენტირებული მიდგომების გამოყენება, თავის მხრივ, წარმოადგენს კორპორაციულ პროდუქტს, რომლის დანიშნულებაც არის შიდაკორპორაციული რესურსების გამოვლენა და რეალიზაცია ბაზარზე კონკურენტუნარიანობის შენარჩუნებისა და გაძლიერების მიზნით.

საკვანძო სიტყვები: შიდა აუდიტი, შიდა აუდიტის წლიური სამუშაო გეგმა, შიდა აუდიტის საერთაშორისო სტანდარტები, რისკზე ორიენტირებული მიდგომა, ბიზნეს-პროცესები, პრიორიტეტები, შემოწმების მომზადების ეტაპი.

ძირითადი ტექსტი

დაგეგმვის პრობლემატიკასთან დაკავშირებით ხაზგასასმელია, შიდა აუდიტის პროფესიული პრაქტიკის საერთაშორისო სტანდარტების მოთხოვნები. აუდიტის დაგეგმვის პროცესში ძირითადად ორი სტანდარტი გამოიყენება - საქმიანობის სტანდარტი 2000 – „შიდა აუდიტის საქმიანობის მართვა“ და საქმიანობის სტანდარტი 2200 – „მომსახურების დაგეგმვა“.

სტანდარტი 2000-ის თანახმად, შიდა აუდიტის ხელმძღვანელმა ეფექტურად უნდა მართოს სამსახურის საქმიანობა, რათა შიდა აუდიტის სტრუქტურული ერთეული, თავისი ფუნქციიდან გამომდინარე, იყოს სარგებლის მომტანი ორგანიზაციისთვის. აღნიშნული სტანდარტის ქვესტანდარტი 2010 - „დაგეგმვა“ კონკრეტულად ავალებს შიდა აუდიტის ხელმძღვანელს შეადგინოს რისკზე დაფუძნებული გეგმა, რომლითაც, ორგანიზაციის მიზნების შესაბამისად, განსაზღვრული იქნება შიდა აუდიტის საქმიანობის პრიორიტეტები. აღნიშნული სტანდარტის ქვესტანდარტი 2020 – „გეგმის წარდგენა და დამტკიცება“ მოითხოვს, რომ შიდა აუდიტის საქმიანობის გეგმა წარდგენილ იქნეს უმაღლესი მენეჯმენტისა და საბჭოს წინაშე განსახილველად და დასამტკიცებლად, ხოლო ქვესტანდარტი 2030 – „რესურსების მართვა“ ავალდებულებს სამსახურის ხელმძღვანელს დარწმუნდეს შიდა აუდიტის რესურსების შესაბამისობასა და საკმარისობაში, რაც თავის მხრივ ნიშნავს გეგმის შესასრულებლად საჭირო ცოდნის, უნარებისა და სხვა კომპეტენციების ერთობლიობას, ასევე, გეგმის შესასრულებლად საჭირო რესურსების რაოდენობას. ამ მოთხოვნების ლოგიკური გაგრძელებაა ქვესტანდარტი 2230- „მომსახურების რესურსების განაწილება“.

სტანდარტი 2200-ის თანახმად, შიდა აუდიტორებმა უნდა შეიმუშაონ და დაადოკუმენტირონ თითოეული მომსახურების გეგმა. ქვესტანდარტი 2201- ის მიხედვით აუდიტორული შემოწმების მოსამზადებელ ეტაპზე სავალდებულო განხილვას ექვემდებარება შემდეგი საკითხები:

- ❖ აუდიტის ობიექტის მიზნები და მისი საქმიანობის შედეგების კონტროლის საშუალებები.
- ❖ აუდიტის ობიექტის მიზნებთან, რესურსებთან და ოპერაციებთან დაკავშირებული მნიშვნელოვანი რისკები.
- ❖ აუდიტის ობიექტის რისკის მართვის და კონტროლის პროცესების ადეკვატურობა და ეფექტურობა.
- ❖ აუდიტის ობიექტის საქმიანობის მართვისა და კონტროლის პროცესების მნიშვნელოვანი გაუმჯობესების შესაძლებლობები.

ქვესტანდარტი 2230-ის მიხედვით, რესურსების შესაბამისობასა და საკმარისობაში დარწმუნების შემდეგ, შიდა აუდიტორებმა უნდა განსაზღვრონ რესურსების პარამეტრები მომსახურების სახისა და სირთულის, დროითი ლიმიტებისა და არსებული რესურსების შეფასების საფუძველზე. გარდა ზემოაღნიშნულისა, დაგეგმვის პროცესს არეგულირებს ქვესტანდარტი 2240-„მომსახურების სამუშაო პროგრამა“, რომელიც მოითხოვს შიდა აუდიტორებისგან სამუშაო პროგრამების შემუშავებასა და დოკუმენტირებას. აღნიშნული სამუშაო პროგრამების დანიშნულება საკმაოდ ყურადსაღებია, რადგან, მათ უნდა მოიცვან ინფორმაციის იდენტიფიკაციის, შეგროვების, ანალიზის, შეფასებისა და დოკუმენტირების პროცედურები.

დაგეგმვის ფაქტორის ერთერთი შემადგენელი ნაწილია წლიური სამუშაო გეგმის შემუშავება და დამტკიცება, რადგან მას გააჩნია ყველაზე არსებითი პრაქტიკული ღირებულება. ორგანიზაციის რისკების მართვის პოლიტიკის გარდა, წლიური გეგმის შედგენის ორიენტირი ეფუძნება შიდა აუდიტის სამსახურის დაკვირვებებს, ცალკეულ აუდიტორულ შეფასებებსა და წინა წლების სამუშაო გამოცდილებას. გარდა აღნიშნულისა, წლიური დაგეგმარების მკვებავ წყაროს წარმოადგენს მმართველობითი ხასიათის გადაწყვეტილებები, იქნება ეს დირექტორატის თუ სამეთვალყურეო საბჭოს ხსდომები, ცალკეული სამუშაო ჯგუფებისა თუ კომიტეტების შეხვედრების მასალები და სხვ.

შიდა აუდიტის საქმიანობის მიდგომებს შორის ყველაზე აქტუალურია რისკზე ორიენტირებულო მიდგომა. ეს მიდგომა უფრო და უფრო პოპულარული და მოთხოვნადი ხდება როგორც ბიზნეს, ისე საჯარო სექტორშიც. რისკზე ორიენტირებული მიდგომა საშუალებას იძლევა, რომ ორგანიზაციის მმართველობითი სისტემა უზრუნველყოფილ იყოს საჭირო ინფორმაციით. ამ მიდგომის გამოყენება საგრძნობლად ცვლის შიდა აუდიტორის იმიჯსაც, კერძოდ ზედამხედველი სპეციალისტის ნაცვლად შიდა აუდიტორი თანდათანობით გარდაიქმნება კონსულტანტ და დამხმარე სპეციალისტად.

დაგეგმვის პროცესში აუცილებელი, რომ ხელმძღვანელმა იცოდეს, რა უნდათ დაინტერესებულ მხარეებს, რა მოლოდინი აქვთ მათ მის დაქვემდებარებაში მყოფი სამსახურისგან, რას ელიან თითოეული შიდა აუდიტორისგან და რა დამატებითი ღირებულების მოტანას გეგმავენ მთლიანობაში სამსახურისგან. ამისათვის, შიდა აუდიტის ხელმძღვანელმა უნდა დაამყაროს პირდაპირი და საქმიანი ურთიერთობა დაინტერესებულ მხარეებთან და მუდამ უნდა იცოდეს, თუ რა გზავნილები აქვთ მათ და რას ელოდებიან ისინი, მის დაქვემდებარებაში მყოფი სამსახურისგან. შიდა აუდიტის ხელმძღვანელმა უნდა გამოავლინოს ძლიერი საქმიანი გამჭირახობა, დარგის ცოდნის ჩათვლით; მან უნდა აჩვენოს თავის მესვეურებს, რომ ესმის ბიზნესის სტრატეგია, შეუძლია რისკების გააზრება და აქვს შეფასების ინტუიცია. ამისათვის, შიდა აუდიტის ხელმძღვანელმა იდენტიფიცირება უნდა გაუკეთოს თავისი ორგანიზაციის წარმატების საჭიროებებს, ასევე, დარგის საჭიროებებს, გარე გარემოს, არჩეულ სტრატეგიას, საქმიანობას და მათთან დაკავშირებულ რისკებს.

ხშირია შემთხვევები, როდესაც შიდა აუდიტორებს უხდებათ მუშაობის დაწყება მომზადების გარეშე, რაც ძალზედ დამაზიანებელია, როგორც განსახორციელებელი ყოველდღიური აქტივობების, ასევე აუდიტის ანგარიშის ხარისხთან მიმართებაში. შიდა აუდიტორული შემოწმების ჩასატარებლად გათვალისწინებული ადეკვატური სამობილიზაციო პერიოდის უქონლობა უარყოფითად მოქმედებს ბევრ გარემოებაზე, მათ შორის: შიდა აუდიტორული ჯგუფის ფორმირებაზე საჭირო უნარებისა და კომპეტენციების გათვალისწინებით, შემოწმების პროგრამის შემუშავებაზე, საყურადღებო და შემოწმებისთვის საინტერესო შესასწავლი მასალების, სფეროების, საბუღალტრო და ფინანსური მონაცემების, აუცილებელი აუდიტორული პროცედურების განსაზღვრაზე და სხვ. შიდა აუდიტის

სამსახურის ხელმძღვანელი მაქსიმალურად უნდა ეცადოს, რათა ჩააყენოს პროცესები დაგეგმარების კალაპოტში, საკუთარი მანდატიდან გამომდინარე, ამის რესურსი მას პოტენციურად გააჩნია, ვინაიდან ვალდებულია ჰქონდეს უშუალო და პერმანენტული კომუნიკაცია ორგანიზაციის აღმასრულებელ რგოლთან, აუდიტის კომიტეტთან და სხვა დაინტერესებულ მხარეებთან. შიდა აუდიტის სამსახურის ყოველწლიური სამუშაო გეგმის გარდა, სამსახურის ხელმძღვანელი წინასწარ გეგმავს თითოეული ცალკეული შემოწმების დეტალებს. ცალკეული შიდა აუდიტორული შემოწმება შესაძლებელია დაიყოს სამ ნაწილად: პირველი ნაწილი - შემოწმების მომზადება და დაგეგმვა, მეორე ნაწილი - შიდა აუდიტორული შემოწმების ჩატარება, მესამე ნაწილი - შემოწმების შედეგებიდან გამომდინარე შიდა აუდიტის ანგარიშის შედგენა. წინამდებარე საკითხის განხილვისას, ხაზის გასმას იმსახურებს მომზადების ეტაპი, რომელიც მოიცავს შემდეგ პროცედურებს: შესამოწმებელი სფეროების, უბნების, ინფორმაციის, ანგარიშგებების იდენტიფიკაცია; აუდიტის ობიექტთან დაკავშირებული რისკების შეფასების შედეგების გათვალისწინება; შემოწმების პროგრამის შემუშავება და დამტკიცება; აუდიტის ობიექტის ხელმძღვანელობის ინფორმირება შიდა აუდიტორული შემოწმების მიზნების, მოცულობის, შინაარსის, სამუშაო ჯგუფის წევრების და შემოწმების ხანგრძლივობის შესახებ; აუდიტის ობიექტის ხელმძღვანელობისგან ინფორმაციის გამოთხოვა აუდიტის ობიექტის საქმიანობის, რისკების მფლობელების, ავტომატიზაციის დონის, რისკების საკონტროლო პროცედურების შესახებ. შემოწმების პროგრამის დაზუსტება/კორექტირება; შემოწმების მიზნებიდან გამომდინარე აუდიტორული პროცედურების, შერჩევის მოცულობისა და შერჩევის ფორმირების მეთოდების განსაზღვრა;

უნდა აღინიშნოს, რომ ძალზედ მნიშვნელოვანია შიდა აუდიტის ხელმძღვანელის მიერ აუდიტის მასშტაბის ადეკვატურად შემუშავება, ვინაიდან მასშტაბის საზღვრები და მისი ცვლელელები, როგორც გაფართოება ასევე, მისი შეკუმშვა, პირდაპირ მოქმედებს შიდა აუდიტორების სამუშაოს ხარისხზე. როდესაც ორგანიზაციაში დამტკიცებულია შიდა აუდიტის სამუშაო წლიური გეგმა, უმაღლეს მენეჯმენტს და აუდიტის კომიტეტს წევრებს უჩნდებათ მოლოდინი იმისა, რომ გეგმის ყველა პუნქტი იქნება შესრულებული ანუ განხორციელდება ყველა შიდა აუდიტორული შემოწმება. მსგავსი მოლოდინები ყოველთვის არ და ვერ მიიღწევა. გეგმის შესრულება უნდა იყოს სარგებელის მომტანი ორგანიზაციისთვის და არა ნიშნის დასმის გარემოება ფორმალური შესრულებიდან გამომდინარე. ვინაიდან სიტუაციები იცვლება, შესაბამისად წარმოიშობა რისკები, ფიქსირდება დატაცებებისა და თაღლითობის ფაქტები, ამ ფონზე ვერანაირი გეგმა ვერ იქნება უცვლელი. ამ მხრივ, გასათვალისწინებელია ის გარემოებაც, რომ გეგმის ცვლილება უნდა იყოს ახსნილი, არგუმენტირებული და წერილობით დადასტურებული.

დასკვნა

წლიური სამუშაო გეგმის ხარისხიანად შედგენა წარმოადგენს შიდა აუდიტის ფუნქციის ეფექტურობის წინაპირობას. სწორედ ამიტომაც მნიშვნელოვანი აღნიშნული გეგმის შემუშავება რისკზე ორიენტირებული მიდგომის საფუძველზე. შიდა აუდიტის პროცესის დაგეგმვის ეტაპზე, არასაკმარისი დროის დახარჯვა, ფართოდ გავრცელებული უარყოფითი გარემოებაა, რომელიც თავისთავად წარმოადგენს სხვადასხვა ხასიათის შეცდომების დაშვების წყაროს. უმეტეს შემთხვევებში შიდა აუდიტის სამსახურის ხელმძღვანელებს, წინასწარი დაგეგმვის განხორციელება მიაჩნიათ ზედმეტ რუტინად და ვერ საზღვრავენ დაგეგმვის აუცილებლობას და ვერ ხედავენ იმ პოტენციურ რისკებს, რაც მოყვება სავსე სამუშაოების დაწყებას მომზადების გარეშე. მომზადების ხარისხი პირდაპირპროპორციულია აუდიტის ეფექტიანობისა და ეფექტურობისა.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. International Professional Practices Framework (IPPF) --- 2017 edition, The Institute of Internal Auditors
2. Sawyer's Guide for Internal Auditors --- 2012 6th edition, Larry Sawyer
3. Internal Audit Capability Model (IA-CM) --- 2017 Internal Audit Foundation

4. Common Body of Knowledge СВОК --- 2015 The IIA Research Foundation
5. Your journey to success in the chief audit executive role – EY 2019
6. Настольная Книга по Внутреннему Аудиту, О.Крышкин, Альпина Паблшер, Москва 2023.
7. Контроль и Аудит Деятельности Коммерческой Организации, В.Осипов, Инфра-м, Москва 2021.
8. Внутренний Контроль Коммерческих Организаций, Л.Каширская, А.Ситнов, КноРус, Москва 2021.
9. Grigalashvili L., Natriashvili N., Grigalashvili B., (2021). Modern Challenges of Auditing in Georgia. Materials of the V International Scientific Conference “Globalization and Current Challenges in Business”, Tbilisi, pp.246-253 (in Georgian).
10. Grigalashvili L., (2014) Ways to improve the professional certification of accountants and auditors. International refereed and reviewed scientific journal of the faculty of Business-engineering of technical university of Georgia "Social Economy", (3), pp.162-164. (in Georgian).
11. Grigalashvili L., (2015). Sistem analisis of accounting and audit (Monographi), Georgika, Tbilisi. 118 p. (in Georgian).
12. Clark P., (1997). Accounting and Auditing Information Network. 3rd edition. Moscow, p.9. (in Russian)
13. Dodge, R. (1992). A brief guide to auditing standards and norms: Trans. from English; M.: Finance and Statistics; UNITY

Planning procedures and ways to complete it during conducting an Internal Audit

Grigalashvili Levan
Professor of Technical University of Georgia

Khoferia Lasha
Doctoral student of Technical University of Georgia

Summary

In the implementation of internal audit activities, one of the important places is occupied by the planning process. The head of the internal audit service should plan both the number, scale and type of audits to be conducted throughout the year, as well as the work program of individual audit checks, the issues to be checked, and the preparatory period for the implementation of the audit. The issue of activity planning is very relevant for the subject of internal audit, because the planning factor is a nurturing circumstance for the positive reputation of the internal audit service.

The authorization of access to the content of the work plan for the organization personnel is a signal that the main goal of internal auditors is to optimize their own activities, and not only to detect violations and punish guilty employees. The use of risk-oriented approaches in internal audit activities, in turn, is a corporate product, the purpose of which is to identify and realize internal corporate resources in the market in order to maintain and strengthen the organization competitiveness. Spending insufficient time in the planning stage of the internal audit process, is a widespread negative circumstance, which in itself is a source of various types of errors. In most cases, the heads of the internal audit service consider the implementation of preliminary planning as too routine and fail to recognize the need for planning and the potential risks that come with starting field work without preparation. The quality of preparation is directly proportional to the effectiveness and efficiency of the audit.

ცირკულარული ეკონომიკის ბიზნესმოდელი სამთო-გეოლოგიურ ინდუსტრიაში: მიღწევები, პრობლემები და პერსპექტივები

გუდავაძე ლავრენტი (ზურაბ)

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი

ფოფორაძე ნოდარი

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი

მაჩაიძე გელა

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი

ლობჯანიძე გელა

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი

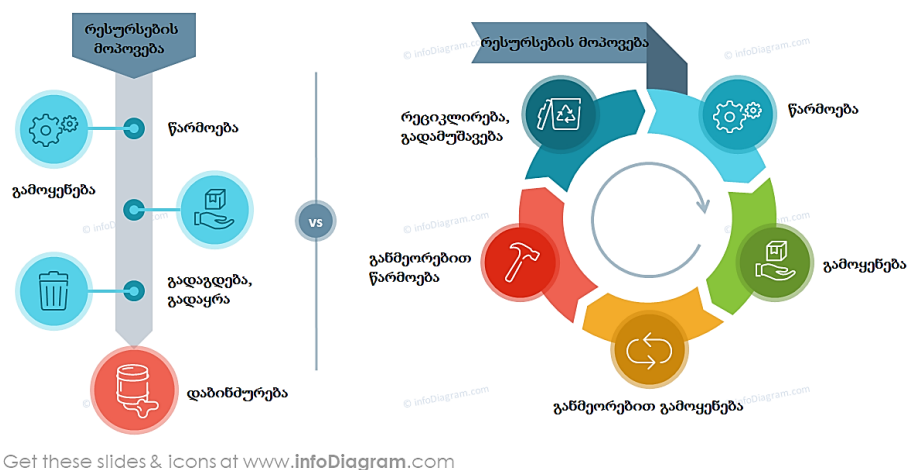
აბსტრაქტი

სამთო-გეოლოგიური ინდუსტრია გლობალური ეკონომიკის ძირითადი და საკვანძო სექტორია, სადაც იწარმოება ნედლეულის ფართო სპექტრი, რომელიც საჭიროა სახელმწიფოთა სოციალურ-ეკონომიკური განვითარებისათვის და კაცობრიობის მოთხოვნილებების დასაკმაყოფილებლად. თანამედროვე პერიოდსა და პირობებში, საკვლევი დარგი მნიშვნელოვანი ცვლილებების პერიოდს გადის, სადაც ინოვაციებს მოაქვს ახალი შესაძლებლობები და იცვლება მუშაობის ტრადიციული გზები. ციფრული ტექნოლოგიების და მდგრადობის მიღწევები წარმატების საკვანძო ფაქტორები ხდება. კომპანიები, რომლებსაც შეუძლიათ ადაპტირდნენ ბაზრის ახალ მოთხოვნებთან და განახორციელონ ინოვაციები, აღმოჩნდებიან ლიდერებად და განსაზღვრავენ საკვლევი ინდუსტრიის მომავალს.

საკვანძო სიტყვები: ცირკულარული ეკონომიკა, სამთო-გეოლოგიური ინდუსტრია, მდგრადი განვითარება, ცირკულარული ბიზნეს-მოდელი, ინოვაციები, ტექნოლოგიები, დიგიტალიზაცია.

ძირითადი ტექსტი

გაერთიანებული ერების ოგანიზაციის/გაერო-ის მდგრადი განვითარების 17 მიზნიდან, მე-12 მიზანს წარმოადგენს „მდგრადი მოხმარება და წარმოება“, რომელიც თავის მხრივ, მჭიდროდ დაკავშირებულია ცირკულარულ/წრიულ ეკონომიკასთან, რაც გულისხმობს სწორხაზოვანი ეკონომიკიდან ცირკულარულ/წრიულ მოდელზე გადასვლას.

ნახ. 1. სწორხაზოვანი და წრიული/ცირკულარული ეკონომიკის მოდელი [1]

ცირკულარული/წრიული ეკონომიკა არის ეკონომიკური სისტემა და წარმოებისა და მოხმარების მოდელი, რომელიც მოიცავს გაზიარებას, ლიზინგს, განმეორებით გამოყენებას, შეკეთებას, განახლებას და არსებული მასალების და პროდუქტების რაც შეიძლება დიდხანს გადამუშავებას და, ამასთან, მიზნად ისახავს ნარჩენების მინიმუმზაციას და რესურსების ეფექტიანად გამოყენებას. მასში ტრადიციული

ხაზოვანი მოდელი „მოიპოვე-დაამზადე-მოიხმარე-გადაყარე“ ჩანაცვლებულია უფრო მდგრადი და რეგენერაციული მიდგომით „მოიპოვე-გამოიყენე-გადაამუშავე-კვლავ გამოიყენე“, რითაც პროდუქციის სასიცოცხლო ციკლი იზრდება.

წრიული ეკონომიკის კონცეფცია მხარს უჭერს მკვეთრად შემცირებულ პირველადი რესურსების მოპოვებას მეორადი მასალის სასარგებლოდ, რომელშიც წარმოება და მოხმარება არ წარმოქმნის ნარჩენებს, რადგან ყველა რესურსი გამოიყენება დიდხანს და ხორციელდება ბუნებრივი ეკოსისტემების აღდგენა. თუმცა, უსაფუძვლოა ვიფიქროთ, რომ საზოგადოებას მოკლე, საშუალო ან გრძელვადიან პერსპექტივაში სამთო-გეოლოგიური საქმიანობიდან არ დასჭირდება ლითონები და მინერალები.

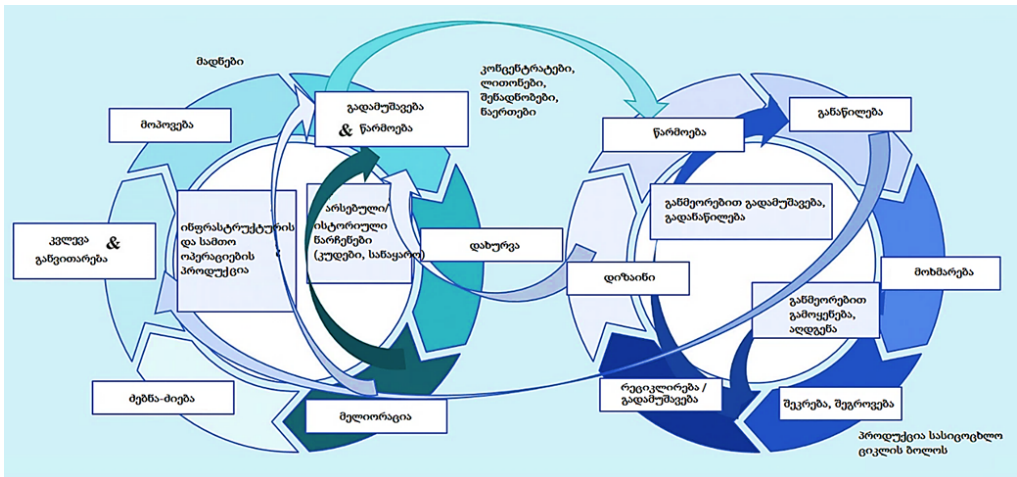
სამთო-გეოლოგიური ინდუსტრიის ცირკულარულ ეკონომიკაზე გადასვლა აჩვენებს, რომ საკვლევი დარგის საწარმოებს შეუძლიათ მნიშვნელოვანი პროგრესის მიღწევა, თუ ისინი გამოიყენებენ ცირკულარული ეკონომიკის პრინციპებს სამუშაოების ადგილზე წარმოებისას. საბადოების ექსპლუატაცია მანამ, სანამ მინერალური რესურსების მოპოვება შესაძლებელია მისაღები გარემოსდაცვითი ხარჯებით, ამცირებს არაგანახლებადი რესურსების დანაკარგს და, შეიძლება განიხილებოდეს, როგორც სამთო-გეოლოგიური ინდუსტრიის მნიშვნელოვანი წვლილი ცირკულარული ეკონომიკის მიზნებში. ცხადია, სამთო ნარჩენების პროაქტიული და პრევენციული მართვა უზრუნველყოფს მნიშვნელოვან გარემოსდაცვით სარგებელს და წარმოქმნის დამატებით ღირებულებას.

აღსანიშნავია, რომ გლობალური წრიული ეკონომიკის ბაზარი შეფასებულია დაახლოებით 553 მლრდ აშშ \$-ად 2023 წელს და სავარაუდოდ გაიზრდება CAGR-ით (Compound Annual Growth Rate/წლიური საშუალო ზრდის ტემპი) დაახლოებით 13.19 %-ით საპროგნოზო 2024-2030 წლებში. მოსალოდნელია, რომ ბაზრის ზრდა, პირველ რიგში, გამოწვეული იქნება გარემოს დეგრადაციის და ნარჩენების მნიშვნელოვანი წარმოქმნის პირობებში გლობალური მოსახლეობის ექსპონენციურად მზარდი რაოდენობით. ასევე, ბაზარზე გადამწყვეტ როლს ასრულებს ინოვაციური ტექნოლოგიები, მასალები და ბიზნეს მოდელები, რომლებიც ხელს უწყობს ცირკულარულობაზე გადასვლას. ციფრული ტექნოლოგიები, IoT/ნივთების ინტერნეტი, მონაცემთა ანალიტიკა და სხვა ინოვაციური მიღწევები აჩქარებს ბაზრის ზრდას, რაც თავის მხრივ, ქმნის პროგრესის შესაძლებლობებს ბაზრის წამყვანი მოთამაშეებისთვის, რათა ხელახლა იქნას გამოყენებული და გადამამუშავდეს ნედლეული სასარგებლო პროდუქციის წარმოების მიზნით. [2]

გარემოსდაცვითი ცნობიერების მამოძრავებელი წრიული ეკონომიკის პრაქტიკის მიღებამ და მწვავე გარემოსდაცვითი საკითხების მზარდმა ინფორმირებულობამ, მ. შ. კლიმატის ცვლილების, რესურსების ამოწურვისა და გარემოს დაბინძურების შესახებ, გამოიწვია ფუნდამენტური ცვლილება მომხმარებელთა დამოკიდებულებებში, კორპორატიულ სტრატეგიებსა და მთავრობის პოლიტიკაში. ამ თვალსაზრისით, გლობალური ცირკულარული ეკონომიკის ბაზრის შესაძლებლობიდან განსაკუთრებით აღსანიშნავია სამთავრობო წახალისება, რომელიც წარმოადგენს მნიშვნელოვან შესაძლებლობას წრიული ეკონომიკის ბაზრის მიღებაში. აქ გაითვალისწინება კომპანიებისთვის მძლავრი კატალიზატორის და წახალისების ისეთი ფორმების გამოყენება, როგორცაა – გრანტები, საგადასახადო შეღავათები, სუბსიდიები და მარეგულირებელი მხარდაჭერა, რომელთა ეფექტიანი გამოყენება ხელს უწყობს წრიული პრინციპების დანერგვას, ბაზარზე შესვლასთან ან ოპერირებასთან დაკავშირებული რისკების შეფასებას და შერბილებას, სტრატეგიების შეფასებას და ოპერაციების იპტიმიზაციას. [3]

აღსანიშნავია, რომ სამთო-გეოლოგიურ ინდუსტრიაში ინოვაციები მოიცავს არა მხოლოდ ტექნიკურ-ტექნოლოგიურ ასპექტებს, არამედ მდგრადი განვითარების სტრატეგიულ მიდგომებს, სადაც ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ტენდენციაა გადასვლა სუფთა ტექნოლოგიებსა და პროცესებზე. განახლებადი ენერჯის გამოყენება და ნარჩენების ეფექტური მართვა პასუხისმგებლიანი და ეთიკური მოპოვების აუცილებლობასთან ერთად ხდება ამ ინდუსტრიის კომპანიების წარმატების მთავარი ფაქტორი. მოპოვების ახალი მეთოდები, გაუმჯობესებული მასალების შემუშავება და დამამუშავების უფრო პროგრესული ტექნოლოგიები ქმნის მზა პროდუქციის გამოსავლიანობის ზრდისა და მათი ხარისხის გაუმჯობესების შესაძლებლობებს ქვედა დინებაში მომხმარებლებისთვის. ახალი ქიმიური ნაერთები, მაღალი ხარისხის გადამამუშავებელი მოწყობილობა და სხვა საშუალებები, შესაძლებლობას იძლევა

მიღწეულ იქნას პროდუქტიულობის და ეფექტურობის გაუმჯობესება. ამ თვალსაზრისით, მნიშვნელოვანია ცირკულარული/ წრიული ბიზნეს მოდელების დამუშავება და ეფექტიანი გამოყენება სამთო-გეოლოგიურ ინდუსტრიაში, სადაც ზოგადად, საკვლევ დარგში წრიულობის მიღწევა შესაძლებელია ორი გზით: პირველი, დარგის საწარმოები არიან მასალების მომწოდებლები და ახდენენ პროდუქციის ღირებულების ყველაზე მეტი ჯაჭვის ინიცირებას. მეორე, ისინი წარმოადგენენ პროდუქციისა და მომსახურების სამრეწველო მყიდველებს/მომხმარებლებს (ტექნიკური ოპერაციული სისტემა, მ. შ. ფიზიკური ინფრასტრუქტურა, აღჭურვილობა და სხვა აქტივები, რომლებიც იქმნება და/ან ადგილზე გამოიყენება სამუშაოთა წარმოებისას). ამ ორმაგი პერსპექტივით, ცირკულარული ეკონომიკის შესაძლებლობების მთელი რიგი ვითარდება როგორც საწარმოს ადგილზე, ასევე, მის ფარგლებს გარეთ, ანუ სამთო-გეოლოგიური კომპანიები ერთვებიან ღირებულების ჯაჭვის ზედა და ქვედა დინების ეტაპების ციკლების თანამშრომლობაში. იხ. ნახ. 2 [4]

ნახ. 2. ცირკულარული/წრიული ეკონომიკის ბიზნეს-მოდელი სამთო-გეოლოგიურ ინდუსტრიაში [4]

მართალია სამთო-გეოლოგიური კომპანიებისთვის, მინერალური რესურსების ათვისებაში წრიული პრინციპების გაზრდილი გამოყენება იწვევს ბაზრების ნაწილობრივ დაკარგვისა და გაყიდვადი პროდუქციის მოთხოვნის შემცირებას, თუმცა, ამასთან, ეს მოითხოვს ბიზნესის კეთების არსებული მიდგომების შეცვლას და ამავდროულად, ქმნის საკვლევ ინდუსტრიის ინოვაციური განახლების წინაპირობებს, სადაც გათვალისწინებული უნდა იქნას ცირკულარული ეკონომიკის გავლენის ფაქტორები და მათი ურთიერთკავშირი დარგში, სახელდობრ, – შიგა: ორგანიზაციული, ფინანსური, ოპერაციული და გარე: ტექნოლოგიური, პოლიტიკური, მარეგულირებელი და ბაზარზე ორიენტირებული).

სამთო-გეოლოგიური ინდუსტრიის განვითარების მთავარი პერსპექტივებიდან აღსანიშნავია, დიგიტალიზაცია/ციფრული ტრანსფორმაცია, წარმოების ციფრული ტყუპების შექმნა და სხვა აქტივობები, სადაც გაითვალისწინება ე. წ. „ჭკვიანი“ მალარობები და კარიერები. სენსორების, ნივთების ინტერნეტისა და ღრუბლოვანი ტექნოლოგიების გამოყენება შესაძლებელს ხდის და ხელს უწყობს მონაცემთა დიდი მოცულობის შეგროვებას და ანალიზს, რათა მიღებულ იქნას უფრო ინფორმირებული სტრატეგიული და ტაქტიკური გადაწყვეტილებები მარაგების შემუშავებისა და ნედლეულის დამუშავებისას. ამასთან, გეოლოგიური ძიების ტექნოლოგიების განვითარებით, მოწინავე გეოსივრცითი ტექნოლოგიებისა და მეთოდოლოგიების გამოყენებით შესაძლებელია ეკოლოგიურად მგრძობიარე ტერიტორიების იდენტიფიცირება და მდგრადი პრაქტიკის განხორციელება, რაც ამცირებს სამთო საქმიანობის ეკოლოგიური ზიანის კვალს. თანამედროვე ტექნიკა, როგორცაა სეისმური ტომოგრაფია და გრავიმეტრია, ისევე როგორც ციფრული მოდელირება დიდი მონაცემების გამოყენებით, შესაძლებელს ხდის უფრო ზუსტად განისაზღვროს საბადოების სტრუქტურა, რაც ამცირებს რისკებს, ზრდის წარმატებული სამთო წარმოების ალბათობას და ეკოლოგიური, ეკონომიკური და სოციალური მოგების სარგებელს.

დასკვნა

მდგრადი ეკონომიკური განვითარების ერთ-ერთი ტენდენციაა ცირკულარული/ წრიული ბიზნეს მოდელების შემუშავება და დანერგვა, რომლებიც მიზნად ისახავს საქონლისა და მატერიალური ნაკადების ოპტიმიზაციას მათი ციკლური ბუნების გათვალისწინებით წარმოების ყველა ეტაპზე. სამთო-გეოლოგიური ინდუსტრიის ცირკულარული/წრიული ბიზნეს მოდელების ადაპტაცია გადამამუშავებელ ოპერაციებთან არის მნიშვნელოვანი იმპულსი, რათა დარგის კომპანიებმა განაახლონ ოპერაციები და გადავიდნენ ტექნოლოგიური სრულყოფის ახალ დონეზე, რაც უზრუნველყოფს წარმოების ხარჯების შემცირებას, პროდუქციის ასორტიმენტის გაფართოვებას, მდგრადი განვითარების ინდიკატორების გაუმჯობესებას და მათი ღირებულების ზრდას.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. https://www.infodiagram.com/diagrams/circular-economy-sustainable-model-diagrams-ppt-template/#slide_4
2. <https://www.marknteladvisors.com/research-library/global-circular-economy-market.html>
3. <https://www.marknteladvisors.com/research-library/global-circular-economy-market.html>
4. <https://mining-report.de/english/circular-economy-in-mining-active-integration-of-environmental-social-and-governance-criteria-into-the-core-business/>
5. <https://www.icmm.com/en-gb/our-work/innovation-for-sustainability/circular-economy>
6. <https://afry.com/en/competence/circular-economy-in-mining-and-metals>
7. Alan Young & Maria Laura Barreto. TOWARDS A CIRCULAR ECONOMY APPROACH TO MINING OPERATIONS; Key Concepts, Drivers and Opportunities, Research Group Karen Chovan | Enviro Integration Strategies Inc. 2021, MERG, 97 p.

Circular economy business model in the mining and geological industry: achievements, problems and prospects

Lavrenti (Zurabi) Gudavadze
Professor of Georgian Technical University

Nodari Foforadze
Professor of Georgian Technical University

Gela Machaidze
Professor of Georgian Technical University

Gela Lobjanidze
Associate Professor of Georgian Technical University

Summary

The paper is studied, discussed and analyzed one of the important trends of sustainable economic development circular business models, which aim to optimize the flows of goods and materials, taking into account their cyclical nature at all stages of production. The adaptation of circular business models of the mining-geological industry to processing operations is an important impetus for the companies in the field to update their operations and move to a new level of technological perfection, which ensures the reduction of production costs, the expansion of the product assortment, the improvement of sustainable development indicators and the increase of their value.

Key words: Circular economy, Mining and Geological Industry, Sustainable Development, Circular Business Model, Innovations, Technologies, Digitalization.

რუსეთის ენერგეტიკული ინტერესების გავლენა აღმოსავლეთ პარტნიორობის ქვეყნებზე (საქართველო, უკრაინა, მოლდოვა)

გურგენიძე რატი

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ასისტენტ-პროფესორი

ბარამაძე ნია

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის სტუდენტი

აბსტრაქტი

ენერგეტიკული უსაფრთხოების უზრუნველყოფა აუცილებელი და მნიშვნელოვანი ფაქტორია თითოეული ქვეყნის ეკონომიკური განვითარებისა და ეროვნული უსაფრთხოების ინტერესების დაცვის პროცესში. ამასთანავე, ენერგორესურსები მიეკუთვნებიან რა სტრატეგიულ რესურსთა კატეგორიას, მუდმივად გამოიყენებიან ქვეყნების მიერ საკუთარი გავლენის, ძალაუფლებისა და გეოპოლიტიკური ინტერესების გასატარებლად. ნიშანდობლივია ვახსენოთ რუსეთი, რომელიც ენერგორესურსების მარაგების კუთხით მსოფლიოს ერთ-ერთ უმდიდრეს ქვეყანს წარმოადგენს და ამავდროულად წარმატებით იყენებს ენერგეტიკულ ბერკეტებს მისთვის მომგებიანი საგარეო პოლიტიკური კურსის საწარმოებლად (ან გასატარებლად). რუსეთის უკრაინაში არაპროვოცირებული ინტერვენციის კვალდაკვალ, წინა პლანზე მკაფიოდ წამოიჭრა ენერგო პოლიტიკის საკითხი. ხელისუფლებაში მოსვლისთანავე, პრეზიდენტი პუტინი ცდილობდა ენერგომატარებლების ევროპის ბაზარზე მიწოდების მონოპოლიის დაუფლებას, რაც მართებულად იქნა მიჩნეული ზეწოლის მნიშვნელოვან ბერკეტად. კიდევ უფრო მკაცრი ენერგოპოლიტიკა იქნა გატარებული იმ პოსტ-საბჭოთა ქვეყნების მიმართ, რომელთაც ევროპული ღირებულებები და ევროინტეგრაცია ქვეყნის ძირითად საგარეო პოლიტიკურ კურსად დაისახეს. ამ მხრივ განსაკუთრებით საინტერესო შემთხვევას წარმოადგენენ აღმოსავლეთ პარტნიორობის ქვეყნები, რომლებიც კრემლის მთავარ სამხედრო-პოლიტიკურ და ეკონომიკურ სამიზნედ იქცნენ. ხაზგასასმელია, რომ აღმოსავლეთ პარტნიორობის 6 წევრი ქვეყნიდან, რუსეთის განსაკუთრებული ზეწოლის ქვეშ აღმოჩნდა ის სამი ქვეყანა, რომლებიც პოლიტიკურად ყველაზე აქტიურად ცდილობენ გაწევრიანდნენ ევროპულ სტრუქტურებში და ამავდროულად მძლავრად არიან დამოკიდებულნი ენერგეტიკული რესურსების იმპორტზე, კერძოდ საუბარია საქართველოზე, უკრაინასა და მოლდოვაზე. მოცემული ქვეყნები არჩეული პოლიტიკური კურსის გამო, არაერთხელ აღმოჩნდნენ რუსეთის მხრიდან არამართო სამხედრო-პოლიტიკური აგრესიის, არამედ ენერგეტიკული ზეწოლის მსხვერპლნიც.

იმ ფაქტის გათვალისწინებით, რომ მოცემული ქვეყნების დასავლური გეზი დღემდე უცვლელია ასევე უცვლელია კრემლის ძალადობრივი პოლიტიკა ამ ქვეყნების მიმართ. უკრაინაში მიმდინარე სამხედრო ინტერვენციის კვალდაკვალ ნათლად გამოჩნდა მოცემულ ქვეყანაში რუსეთის ენერგეტიკული ინტერესებიც. თავისი ენერგოსაატრანზიტო ფუნქციებითა და მიმზიდველი გეოსტრატეგიული მდებარეობის გამო, ასევე სამხედრო-პოლიტიკურ კონფლიქტებში აღმოჩნდნენ ჩათრეულნი საქართველოსც და მოლდოვაც.

ყოველივე ზემოთ თქმულიდან გამომდინარე, მნიშვნელოვანია გამოკვლევული იქნას ის კავშირი რომელიც არსებობს მოცემულ ქვეყნებში განხორციელებულ რუსეთის სამხედრო აგრესიასა და მოცემული ქვეყნებისადმი რუსეთის ენერგეტიკულ ინტერესებს შორის. ნაშრომში განვიხილავთ, თუ როგორ იყენებს რუსეთი ენერგეტიკულ ინსტრუმენტებს, როგორც პოლიტიკურ იარაღს აღმოსავლეთ პარტნიორობის მოცემულ სამ ქვეყანაში, რას ემსახურება კონფლიქტის წამოწყება და რა არის მთავარი სამიზნე და თუ როგორ იმოქმედებს ეს ყოველივე რეგიონალურ პოლიტიკაზე. ამასთანავე, ნაშრომში ხაზს ვუსვამთ ამ მოვლენათა ფუნდამენტურ ხასიათსა და როლს აღმოსავლეთ პარტნიორობის ქვეყნების ევროკავშირში გაწევრიანების პროცესში.

საკვანძო სიტყვები: რუსეთის ენერგეტიკული ინტერესები, აღმოსავლეთ პარტნიორობის ქვეყნების ენერგეტიკული უსაფრთხოება, რეგიონალური სტაბილურობა.

ძირითადი ტექსტი

აღმოსავლეთ პარტნიორობის წევრ ქვეყნებში: საქართველოში, უკრაინასა და მოლდოვაში რუსეთის მიერ სხვადასხვა წლებში განხორციელებულ და მიმდინარე სამხედრო-პოლიტიკური დაპირისპირებისა და აგრესიის ერთ-ერთი მთავარი მიზეზი აღნიშნულ ქვეყნებში რუსეთის ენერგეტიკული ინტერესები წარმოადგენს. იქიდან გამომდინარე, რომ რუსეთს გააჩნია მონოპოლია ენერგეტიკულ რესურსებზე, როგორცაა ნავთობი და გაზი, კრემლი ცდილობს განახორციელოს მოცემულ ქვეყნებზე პოლიტიკური ზეწოლა, მათი სუვერენიტეტის ეროვნული და საკუთარი გეოპოლიტიკური მიზნების განხორციელება აღნიშნულ რეგიონებში (Meena, 2018). მოცემული ნაშრომი განიხილავს, თუ როგორ იმოქმედდა რუსეთის ენერგეტიკულმა ინტერესებმა ამ კონფლიქტებზე, რა გავლენა იქონია რეგიონულ სტაბილურობაზე და უფრო ფართოდ საერთაშორისო ურთიერთობებზე. რუსეთი იყენებს თავის ენერგეტიკულ გავლენას სამი მიზნისათვის: ეკონომიკური სარგებლის მისაღებად, იმისთვის რომ შეინარჩუნოს, გაზარდოს და განახორციელოს თავისი პოლიტიკური გავლენა თავისად აღქმულ გავლენის სფეროში და საჭიროების შემთხვევაში, მოახდინოს ენერგორესურსების საბოლოო მომხმარებელ ქვეყნებზე პოლიტიკური ზეწოლა.

რუსეთის უნარს, მოეხდინა პოლიტიკური ზეწოლა საქართველოზე, დიდად დაეხმარა წარსულში მისი გავლენა საქართველოს ენერგოექტორზე. სამხრეთ კავკასიის გაზსადენისა და ბაქო-თბილისი-ჯეიჰანის ნავთობსადენის ამოქმედებამდე, რუსეთმა მრავალჯერ გამოიყენა ენერგეტიკული ბერკეტები საქართველოს პოლიტიკურ გადაწყვეტილებებზე ზემოქმედებისთვის (Japoshvili, 2019). ოფიციალურად ფასზე უთანხმოების გამო, რეალურად კი საქართველოს ენერგოდამოუკიდებლობის მოპოვების შესაფერხებლად, 2006 წელს რუსეთმა მომენტალურად შეაჩერა საქართველოსათვის ბუნებრივი აირის იმპორტი, რამაც თავის მხრივ გამოიწვია ენერგოდეფიციტი და დაძაბულობა ორ ქვეყანას შორის (გაჩეჩილაძე, 2011). 2008 წელს რუსეთის მიერ საქართველოში შემოჭრის ნაწილობრივი მიზეზი კი სწორედ ქვეყნის ენერგომომარაგებაზე კონტროლის გამკაცრება იყო (კასრაძე, 2019).

უკრაინაზე პოლიტიკური ზეწოლის განხორციელებას ასევე დიდად შეუწყო ხელი უკრაინის დამოკიდებულებამ რუსეთიდან იმპორტირებულ ენერგორესურსებზე. უკრაინის სუვერენიტეტი, ეკონომიკური სტაბილურობა და პოლიტიკური დამოუკიდებლობა მნიშვნელოვნად იყო დამოკიდებული რუსულ გავლენაზე ამ კუთხით. 2006 და 2009 წლებში ასევე ფასზე უთანხმოების გამო რუსეთმა შეწყვიტა გაზის მიწოდება უკრაინაში, რამაც გამოიწვია ენერგო დეფიციტი ევროპაში და საფრთხე შეუქმნა უკრაინის ენერგეტიკულ უსაფრთხოებას (Woehrel, 2009). იმისათვის, რომ გაეფართოვებინა თავისი გავლენა ქვეყანაზე და კონტროლი დაემყარებინა შავი ზღვის ოფშორული გაზის მარაგებზე, რუსეთი 2014 წელს ყირიმში შეიჭრა (Woehrel, 2009).

მოლდოვაშიც ანალოგიური ნარატივი მოქმედებს. მოლდოვის ენერგეტიკული დამოკიდებულება რუსეთზე მნიშვნელოვნად იყო განპირობებული რუსეთის მხრიდან ბუნებრივი აირის მიწოდებაზე კონტროლის დამყარებით, რომელიც ასევე გამოიყენებოდა მოლდოვის პოლიტიკურ არჩევანზე გავლენის მოსახდენად და მისი სუვერენიტეტის შესაღებად. მოლდოვას აღნიშნული ზეწოლის თავიდან აცილების მიზნით ენერჯის ალტერნატიული წყაროების ძებნა მოუწია და უფრო მეტად დაეყრდნო ევროპას, რადგან 2014 წელს რუსეთმა შეუწყვიტა ქვეყანას გაზის მიწოდება ფასებზე დავის გამო (Woehrel, 2009).

ყოველივე ზემოთ თქმულიდან გამომდინარე, ნათლად ჩანს რომ რუსეთის ენერგეტიკულ ამბიციებს უზარმაზარი გავლენა აქვს გლობალურ ურთიერთობებზე და ასევე რეგიონულ სტაბილურობაზე. რუსეთის მიერ ენერგეტიკის გამოყენება მეზობელ ქვეყნებზე პოლიტიკური ზეწოლის განსახორციელებლად ასუსტებს აღნიშნული ქვეყნების სუვერენიტეტს, ამძაფრებს პოლიტიკურ დაძაბულობას, წარმოადგენს სამხედრო დაპირისპირების წინაპირობას და ხელს უშლის მათ ევრო-ატლანტიკური ინტეგრაციის პროცესებს. რუსეთის გაზის მიწოდებაზე ევროპის მაღალი დამოკიდებულების გამო, ევროპის ენერგეტიკული უსაფრთხოებაც საფრთხის ქვეშ დგება. რუსეთის მიერ ინიცირებული სამხედრო დაპირისპირება საქართველოში, უკრაინასა და მოლდოვაში ხაზს უსვამს რუსეთის ენერგეტიკული ინტერესებს და განაპირობებს ევროპისათვის უფრო დივერსიფიცირებული და მდგრადი ენერგეტიკული პოლიტიკის გატარების აუცილებლობას. ნაშრომში ხაზგასმულია ასევე ამ ქვეყნების სატრანზიტო როლი. აღმოსავლეთ პარტნიორობის ქვეყნების (მოლდოვა, საქართველო,

უკრაინა) გავლით ენერგორესურსების ევროპაში ტრანზიტის პოტენციური ევროკავშირისთვის ენერგეტიკული მარშუტების დივერსიფიკაციის მნიშვნელოვანი წყაროა, რაც რუსეთზე ენერგო დამოკიდებულების და მისი ბერკეტების შესუსტების საშუალებას იძლევა, რაც თავის მხრივ წარმოადგენს აღმოსავლეთ პარტნიორობის მოცემულ სამ ქვეყანაში რუსეთის მხრიდან განხორციელებული სამხედრო-პოლიტიკური დაპირისპირების მთავარ მიზეზს.

ეს მიმოხილვა ყურადღებას ამახვილებს კონცეფციაზე "ენერგია, როგორც იარაღი", ანუ ენერგეტიკული საქონლით ვაჭრობის გამოყენებაზე (ნავთობი, გაზი, ქვანახშირი, ელექტრო ქსელის ენერგია და ა.შ.), როგორც ინსტრუმენტი სტრატეგიულ დონეზე პოლიტიკური ან დიპლომატიური მიზნების მისაღწევად. ეს ყველაზე ხშირად მოიცავს მიწოდების ხელოვნურად შეზღუდვას ფასების ასამაღლებლად და ენერგიის მომხმარებელ სახელმწიფოებსა და მათ მთავრობებზე ხარჯების დაკისრების მიზნით. მაგრამ ის ასევე შეიძლება მოიცავდეს მიწოდების ხელოვნურად გაფართოებას ფასების დათრგუნვისა და ენერგიის ექსპორტიორი სახელმწიფოებისთვის ხარჯების დაკისრების მიზნით.

საკითხის კომპლექსურობიდან გამომდინარე, შევარჩიეთ და გავანალიზეთ საკვლევითი თემის გარშემო არსებული ლიტერატურა, მკვლევართა სტატიები, ექსპერტთა შეხედულებები და ოფიციალურ წყაროთა სტატისტიკები, რათა მოგვეხდინა რეალური სურათის წარმოჩენა და რელევანტური რეკომენდაციების ჩამოყალიბება. აგრეთვე, ნაშრომში გამოყენებულია Desk-Research method, დამუშავებულია მოცემული საკითხის სხვადასხვა ასპექტები, თეორიები და არსებული კვლევები. ყველა ჩამოთვლილი წყაროს გაანალიზება კი გულისხმობს კონტენტ-ანალიზის მეთოდს (Gerring, 2014).

21-ე საუკუნეში და განსაკუთრებით უკრაინაში 2022 წელს რუსეთის მიერ პროვოცირებული სამხედრო დაპირისპირების კვალდაკვალ ერთ-ერთ ყველაზე დიდ გამოწვევად იქცა რუსეთის მხრიდან ენერგეტიკული ინსტრუმენტების საგარეო პოლიტიკური მიზნებისათვის გამოყენება. პოლიტიკური/ეკონომიკური მანიპულაციები, საკუთარი ინტერესების გასატარებლად წარმოებული ენერგოპოლიტიკა დიდ ზეგავლენას ახდენს ენერგო მომხმარებელი და სატრანზიტო სახელმწიფოების სუვერენიტეტზე. ის ჯაჭვური ზემოქმედება რაც ენერგეტიკულ კრისიზებს მოაქვს ცხადად ნეგატიური ხასიათისაა და მეტად მნიშვნელოვანია იმის ანალიზი თუ როგორ ხდება ამ ფაქტორების აღქმა, რეაგირება პოლიტიკოსებისა თუ მკვლევრების მხრიდან. საინტერესოა როგორ არის გააზრებული მათი მხრიდან ენერგო-დივერსიფიკაციის აუცილებლობა, კრემლის მიერ წარმოებული პოლიტიკური მანიპულაციების გავლენა ეროვნულ თუ საერთაშორისო უსაფრთხოებაზე და ამ ყოველივეს კავშირი რეგიონალურ პოლიტიკაზე. მნიშვნელოვანია გვესმოდეს კრემლის მიერ წარმოებული ენერგო პოლიტიკა პოსტ-საბჭოთა სივრცეში, კერძოდ ასოცირების ხელშეკრულების (უკრაინა, საქართველო, მოლდოვა) ქვეყნებში, რადგან სწორედ არსებულ ორბიტაზე განხორციელებული პოლიტიკა პირდაპირ კავშირშია საერთაშორისო პოლიტიკურ სვლებთან (Woehrel, 2009). ენერგეტიკული კრიზისების გამომწვევი მიზეზებისა და მათ მიერ გამოწვეული შედეგების ანალიზი საშუალებას გვაძლევს განვსაზღვროთ ენერგეტიკული კომპონენტის გავლენის ხარისხი ქვეყნის ეროვნულ უსაფრთხოებაზე. ასევე საშუალებას გვაძლევს გამოვავლინოთ ის სამომავლო საფრთხეები, რომლებიც დაკავშირებული არიან ენერგორესურსების მიწოდება-მომხმარება-ტრანზიტთან და განვსაზღვროთ მათი თავიდან აცილების გზები.

ენერგია არის სტრატეგიული რესურსი, რომელიც მუდმივად გამოიყენება გავლენის, ძალაუფლებისა და გეოპოლიტიკური ინტერესების გასაზრდელად განსაკუთრებით მომწოდებელი ქვეყნების მხრიდან. რუსეთი არის მსოფლიოს ერთ-ერთი ენერგეტიკული ზესახელმწიფო, რომელსაც აქვს ბუნებრივი აირის უხვი მარაგები (პირველ ადგილზეა მსოფლიოში ბუნებრივი აირის მოცულობით), ნახშირის მარაგებით მეორე ადგილზეა, ხოლო ნედლი ნავთობის მარაგების მოცულობით მერვეა მსოფლიოში (Balzer, 2013). ბუნებრივი აირისა და ნავთობის უხვი მარაგის გამო, ის არის მთავარი მოთამაშე გლობალურ ენერგეტიკულ ბაზარზე გაზპრომის წარმომადგენლობით (Stem, 2005). რუსეთი ენერგეტიკას საგარეო პოლიტიკაში იყენებს როგორც იარაღს ორივე თვალსაზრისით: მეგობრების დასაჯილდოებლად და მტრების დასასჯელად. ენერგეტიკული პოლიტიკა გლობალური ძალაუფლების გამოვლინებისთვის ერთ-ერთ მთავარ ატრიბუტს წარმოადგენს, განსაკუთრებით რუსეთისთვის, აქიდან გამომდინარე კრემლის როლი და ინტერესი საკმაოდ დიდია და შესაბამისად მისი ქმედებები აგრესიული

ხასიათის მატარებელია საგარეო პოლიტიკურ არენაზე.

პრეზიდენტ მიხეილ გორბაჩოვისა და ბორის ელცინის მმართველობის პერიოდის შემდეგ პუტინის ეპოქა ხასიათდება, როგორც რუსული ძალაუფლების აღორძინება (Kramer, 2018) თუმცა საქართველო, უკრაინა და მოლდოვა ნატოს და ევროკავშირის არაწევრი ქვეყნები არიან, მიუხედავად ამისა, მოცემულ ქვეყნებს აღებული აქვთ პროდასავლური ორიენტაცია, რაც აძლიერებს მოსკოვის შფოთვისას. 1994-2005 წლებში უკრაინის პრეზიდენტი იყო ლეონიდ დანილოვიჩ კუჩმა, მისი მთავრობის საგარეო პოლიტიკური კურსი ხასიათდებოდა მკვეთრად პრორუსული ორიენტაციით (Woehrel, 2009). შესაბამისად რუსეთს შეღავათიანი საფასო პოლიტიკა ჰქონდა დაწესებული უკრაინის მიმართ, კერძოდ გაზის მიწოდებას უკრაინისათვის ახორციელებდამხოლოდ და მხოლოდ 50 დოლარად ათასი კუბური მეტრი, მაშინ როდესაც ევროპის ქვეყნებს 137 დოლარად აწვდიდა (IntelliiiNews, 2019). რუსეთთან ენერგომეგობრული ვითარება დაიძაბა, მაშინვე როგორც კი უკრაინამ პროდასავლური გეზი აირჩია. შედეგად, ორ ქვეყანას შორის პოლიტიკური ურთიერთობა გაუარესდა (Kpmomczuk, 2013). მაგალითად, 2004 წლის „ნარინჯისფერი რევოლუციის“ შემდეგ, კუჩმას ხელმძღვანელობა ვიქტორ იუშჩენკომ ჩაანაცვლა, რომელიც მკვეთრად პროდასავლურ კურსს ახორციელებდა (Mendoza, 2022). შედეგად 2006 წელს, მოსკოვმა 50 აშშ დოლარიდან უკრაინას გაუზარდა ბუნებრივ აირზე ფასი 230 აშშ დოლარამდე ყოველ 100 კუბ.მეტრზე (Woehrel, 2009). მაშინ, როდესაც პრორუსული კურსის მქონე ბელორუსი იმავე პერიოდში იხდიდა, მხოლოდ და მხოლოდ 47 აშშ დოლარს 1000 კუბ.მეტრზე, რაც ხუთჯერ ნაკლები იყო უკრაინასთან შედარებით (Woehrel, 2009). აგრეთვე მას შემდეგ, რაც უკრაინაში „პრო-კრემლის“ პრეზიდენტის (იანუკოვიჩის) დანიშვნა ვერ მოხერხდა, რუსეთმა უკრაინაში გააგრძელა იმპორტირებულ ენერგორესურსებზე ფასის ზრდა (Woehrel, 2009). ამ ნაბიჯით, მას სურდა ქვეყნის ეკონომიკური დასუსტება საპარლამენტო არჩევნების წინ, რათა ხელი შეეწყო პრორუსული მთავრობის ქვეყნის სათავეში მოსვლას.

აქვე აუცილებელია განვიხილოთ მოლდოვის მაგალითი, რომლის ეროვნული გაზის კომპანიის - მოლდოვაგაზის - 50 პროცენტი გაზპრომს ეკუთვნის. (ბლოგი, 2021). ამავდროულად, ქვეყნის ელექტროენერჯის დაახლოებით 80 პროცენტი გამომუშავდება რუსეთის კუთვნილი სადგურიდან, რომელიც მდებარეობს სეპარატისტულ ტრანსნისტერიაში (Woehrel, 2009). ე.წ შანტაჟის ნიშნები ჯერ კიდევ 2005 წელს გამოჩნდა, როდესაც რუსეთმა აცნობა მოლდოვას, რომ დასრულდა მათი სუბსიდირებული გაზის დღეები (Woehrel, 2009). „გაზპრომის“ განზრახვა იყო ფასის გაორმაგება 160\$, როდესაც მანამდე ფასი 80\$ შეადგენდა (Woehrel, 2009). ეს ყოველივე კი იყო ერთგვარი „სადამსჯელო“ პასუხი რადგან მოლდოვამ უარყო ე.წ კოზაკის მემორანდუმი (შუბითიძე, 2013). მემორანდუმის ლაიტმოტივი დნესტრისპირეთის დამოუკიდებლობის აღიარება იყო. მცირდებოდა მოლდავეთის შეიარაღებული ძალები, რომლებიც, გარკვეული დროით, უნდა ჩაენაცვლებინათ რუს სამხედროებს (შუბითიძე, 2013). შედარებით ახლო წარსულში რომ ჩავიხედოთ, 2021 წლის სექტემბერში, გაზპრომთან ხელშეკრულების ვადის გასვლის შემდეგ, რუსულმა კომპანიამ მოლდოვას კუბურ მეტრ ბუნებრივ აირზე ფასი 250\$-800\$ გაუზარდა (Woehrel, 2009). აქ კვლავ გამოჩნდა კრემლის ენერგო პოლიტიკური მანიპულაციები და მოლდოვის შიდა საქმეებში ჩარევის სურვილი, კერძოდ მოლდოვას ამჟამად მართავს პრეზიდენტ მაია სანდუს პროდასავლური მთავრობა. 2020 წლის არჩევნებში მარი სანდუმ პრორუსი კანდიდატის იგორ დოდონის წინააღმდეგ გაიმარჯვა, სანდუმ მიზნად დაისახა მოლდოვის ევროკავშირთან ინტეგრაცია (Harding, 2020). რუსეთის პოლიტიკური მოტივაცია აშკარაა და მოლდოვის დამოკიდებულება რუსულ ენერგიაზე მოსკოვს ხელს აძლევს მოლაპარაკებებში. ცხადია, რომ მოსკოვი საკუთარ ენერგოექსპორტს პოლიტიკური მიზნების მისაღწევად იყენებს. ენერგეტიკული კრიზისი მოლდოვაში და უკრაინაში არის ნათელი მაგალითი იმისა, თუ რამდენად ძლიერია ბერკეტი, რომელიც რუსეთმა წლების განმავლობაში მოიპოვა და რომელსაც იგი იყენებს პროდასავლური მთავრობების დისკრედიტაციისა და დემოკრატიულ ორბიტაზე გადასული ქვეყნების დასასჯელად.

როგორც უძველესი აბრეშუმის გზის ნაწილი, საქართველო ისტორიულად მნიშვნელოვანი სავაჭრო დამაკავშირებელი გზაა აღმოსავლეთსა და დასავლეთს შორის. საქართველოს მნიშვნელობა ენერგეტიკული ტრანზიტისთვის აშკარა გახდა მე-20 საუკუნის დასაწყისში აზერბაიჯანიდან შავი ზღვის პორტებში ნავთობის ექსპორტით და მისი როლი, როგორც ენერჯის საკვანძო სატრანზიტო ქვეყანა,

აღდგა პოსტსაბჭოთა პერიოდში (Japosvili, 2019). სამხრეთ კავკასიური მილსადენი, ასევე ცნობილი როგორც ბაქო-თბილისი-ერზრუმის (BTE) მილსადენი, არის სასიცოცხლო მნიშვნელობის ინფრასტრუქტურული პროექტი, რომელმაც მნიშვნელოვანი როლი ითამაშა საქართველოს ეკონომიკური და გეოპოლიტიკური ლანდშაფტის ჩამოყალიბებაში (Starr & Cornell). BTE მილსადენმა მოახდინა რეგულაცია საქართველოს ენერგოუსაფრთხოებაში და უზრუნველყო პირდაპირი და საიმედო მარშრუტი აზერბაიჯანის კასპიის ზღვის საბადოებიდან თურქეთში, საქართველოს გავლით ბუნებრივი აირის ტრანსპორტირებისთვის (Starr & Cornell) მილსადენის ამოქმედებამდე საქართველო ენერგეტიკულ საჭიროებები დიდად ეყრდნობოდა რუსეთს, რაც ხელს აძლევდა კრემლს პოლიტიკური ზეწოლის განხორციელებისათვის. BTE მილსადენი ახდენს საქართველოს ენერჯის წყაროების დივერსიფიკაციას, ამცირებს მის დამოკიდებულებას ერთ მომწოდებელზე და აძლიერებს ენერგეტიკულ უსაფრთხოებას (Starr & Cornell). BTE მილსადენმა ასევე გახსნა ენერჯის ექსპორტის შესაძლებლობები, რაც საქართველოს საშუალებას აძლევს გახდეს რეგიონალური ენერგეტიკული ჰაბი. პროექტმა ხელი შეუწყო მჭიდრო კავშირებს აზერბაიჯანს, საქართველოსა და თურქეთს შორის, შექმნა საფუძველი ფართო რეგიონული თანამშრომლობისთვის. მილსადენმა მიიპყრო ძირითადი გლობალური მოთამაშეების, მათ შორის ევროკავშირის ყურადღება, რომელიც ცდილობს ენერჯის წყაროების დივერსიფიკაციას და რუსეთზე დამოკიდებულების შემცირებას. ასევე განვითარდა ისეთი ენერგეტიკული პროექტები, როგორცაა ბაქო-თბილისი-ჯეიჰანი (BTC) მილსადენი BTC-მ მნიშვნელოვნად შეცვალა ძალთა ბალანსი რეგიონში, გააძლიერა ისეთი სახელმწიფოების პოლიტიკური და ეკონომიკური ავტონომია, როგორცაა აზერბაიჯანი და საქართველო, შეამცირა რუსული გავლენა (Starr & Cornell).

რუსეთის მცდელობა წარმოაჩინოს საქართველო, როგორც პრობლემური ენერგოტრანზიტის გზა არაერთხელ დაფიქსირდა, საქართველოში სამხედრო-პოლიტიკური დესტაბილიზაციის შემოტანის გზით. საქართველოს განვითარება, როგორც სახელმწიფოს, რომელიც ენერგეტიკის ტრანზიტს ახორციელებს ევროპაში რუსეთის გვერდის ავლით და ეხმარება ევროპას რუსული ენერჯის შემცირებაში, რუსეთისთვის ძალიან დიდი წინააღმდეგობაა, ამიტომ მოსკოვი ყველაფერს აკეთებს, რომ ზემოაღნიშნული გეგმები მრავალმხრივ შეაფერხოს. არსებობს ორი ძირითადი მარშრუტი, რომლითაც რუსეთი ჩაერთო აზერბაიჯანული და ყაზახეთ-თურქმენული გაზის ევროპაში ექსპორტში საქართველოს ტერიტორიის გვერდის ავლით. ასეთია ლურჯი ნაკადი მილსადენი, რომელმაც უზრუნველყო ალტერნატიული მარშრუტი რუსული ბუნებრივი აირის თურქეთში ექსპორტისთვის, მან შეამცირა საქართველოს, როგორც ენერგეტიკული სატრანზიტო ქვეყნის ბერკეტები შეცვალა გეოპოლიტიკური დინამიკა რეგიონში. TurkStream Pipeline: თურქული ნაკადი არის ბუნებრივი აირის მილსადენი, რომელიც შავი ზღვის გავლით აკავშირებს რუსეთს თურქეთთან (Shirin). TurkStream-ის პირველი ხაზი გაზს აწვდის თურქეთს, ხოლო მეორე ხაზი სამხრეთ და სამხრეთ-აღმოსავლეთ ევროპისა. როგორც ცისფერი ნაკადი, ისე TurkStream-ს მილსადენი აკნინებს საქართველოს სატრანზიტო როლს. (Seroka, 2021). უფრო მეტიც, რუსეთსა და საქართველოს შორის ტერიტორიული კონფლიქტების ესკალაცია მოსკოვის აშკარა მცდელობაა დესტაბილიზაციისა და საქართველოს დასუსტების გზით, იგი არამომგებიანი და არასტაბილური პარტნიორი გახადოს დასავლეთის თვალში. რუსეთის ფედერაცია, პირდაპირ თუ ირიბად, ეწინააღმდეგება თავისი „გავლენის სფეროში“ მისგან დამოუკიდებელი ენერგოდერეფნების ფუნქციონირებას. გარდა ამისა, რუსეთის პოლიტიკური ელიტა პოსტსაბჭოთა სივრცეში ნიჰილიზმს ნერგავდა. 2008 წლის აგვისტოს ომი ამის კლასიკური მაგალითია. 2008 წელს საქართველოში სამხედრო ინტერვენციით რუსეთი კასპიური ენერგორესურსებისათვის ალტერნატიული მარშრუტების არასაიმედოობის წარმოჩენასაც ისახავდა მიზნად (ლომია, 2021). რუსეთმა, რომელიც საქართველოზე გამავალ მილსადენებს მოსკოვის წინააღმდეგ გადადგმულ მტრულ ნაბიჯად აფასებს, საქართველოში აგრესიის შემდეგ კასპიის აუზის ქვეყნების ენერგორესურსებით მდიდარ ქვეყნებს გაფრთხილება გაუზღავნა, თავი აარიდონ რუსეთისგან ალტერნატიული მარშრუტების ძიებას და მათი ენერგორესურსები დასავლეთის მიმართულებით მხოლოდ რუსეთის ტერიტორიაზე გაატარონ. რუსეთ-საქართველოს ომის დროს, ქვემო ქართლის რეგიონში, ბაქო-თბილისი-ჯეიჰანის ნავთობსადენის მახლობლად, რუსულმა თვითმფრინავებმა ბომბები ჩამოყარეს (Japosvili, 2019). რუსეთის დუმის მრჩეველმა, ალექსანდრე

დუგინმა განაცხადა, რომ ბაქო-თბილისი-ჯეიჰანის ნავთობსადენი „განადგურდა“. აგვისტოს ომის დროს დაზიანდა ბაქო-სუფსის მილსადენის გარკვეული მონაკვეთიც, თუმცა მილსადენმა მალევე ჩვეულ რეჟიმში განაგრძო ოპერირება და ამ მხრივ, სერიოზული პრობლემა არ შექმნილა (ლომია, 2021). არსებული მაგალითები ცხადყოფს, რომ რუსული დეზინფორმაციული კამპანიები მუდმივად ატარებენ დაშინებისა და სიცრუის პროპაგანდას, რათა შეინარჩუნოს ბერკეტები ენერგო პოლიტიკის წარმართვისთვის.

უკრაინის, როგორც ბუნებრივი გაზის სატრანზიტო ქვეყნის სტრატეგიული მდებარეობისა და გლობალურ გეოპოლიტიკურ სცენაზე მისი მნიშვნელობის გამო, იქ მიმდინარე მოვლენებს აქვს მნიშვნელოვანი გავლენა გლობალურ ენერგეტიკულ პოლიტიკაზე. ყურადსაღებია რომ ეს 2022-ის ინტერვენცია რუსეთის უკრაინაში იყო ყველაზე მაშტაბური ჩარევა. ომმა წინ წამოსწია შემდეგი ფაქტორები: ბუნებრივი აირის რუსეთიდან ევროპაში გადაადგილებისას უკრაინა მთავარი მოთამაშეა (Dizikes, 2022). ქვეყანას აქვს მილსადენის უზარმაზარი ქსელი, რომელიც საშუალებას აძლევს რუსულ გაზს მის საზღვრებზე გაიაროს (Dizikes, 2022). რუსეთისგან გაზს მრავალი ევროპული ქვეყანა ყიდულობს, უკრაინაში განვითარებულმა საომარმა ქმედებებმა კი ევროპის ენერგეტიკული უსაფრთხოების არასტაბილურობა და ენერგორესურსების დივერსიფიკაციის მოთხოვნა გამოავლინა. ენერჯის სხვა წყაროების განვითარება, LNG (თხევადი ბუნებრივი აირის) დიდი იმპორტი და დამატებითი მილსადენების მშენებლობა მხოლოდ ის რამოდენიმე ინიციატივაა, რომელსაც ევროკავშირი ახორციელებს რუსულ გაზზე დამოკიდებულების შესამცირებლად და ენერგეტიკული მრავალფეროვნების წასახალისებლად (ბარაგონა, 2023). მიმდინარე ომის კვალდაკვალ, ნათლად ჩანს, რომ კრემლი კვლავ ახდენს ენერგო პოლიტიკური ბერკეტებით დასავლეთის ქვეყნების მანიპულაციას, ის ცდილობს მაქსიმალურად შეაფერხოს დასავლეთის ჩართულობა და კვლავ გამოიყენოს ენერგია, როგორც ომის მთავარი დამფინანსებელი.

როგორც ნაშრომში განხილული მაგალითები ცხადყოფს უახლოეს წარსულში განვითარებულმა მწვავე ენერგეტიკულმა კრიზისებმა, ნათლად დაანახა ენერგოპროცესებში ჩართულ ქვეყნებს არსებული საფრთხეები. გამომდინარე იქიდან, რომ ენერგორესურსების ტრანსპორტირების მარშრუტების კონტროლი, ისევე როგორც ადრე სავაჭრო გზების კონტროლი, მნიშვნელოვნად განაპირობებს ქვეყნის გეოპოლიტიკურ გავლენას რეგიონში, ქვეყნები ჩართულნი აღმოჩნდნენ ისეთ პოლიტიკურ პროცესებში, რომელთა მეშვეობითაც შეუძლიათ ენერგეტიკული ბერკეტების გამოყენებით განახორციელონ მაქსიმალურად მომგებიანი პოლიტიკური კურსი, რასაც რუსეთი განსაკუთრებით აქტიურად იყენებს ნეგატიურ კონტექსტში. სწორედ ამან განაპირობა ქვეყნის ეროვნულ და ენერგეტიკულ უსაფრთხოებას შორის მჭიდრო კავშირის ჩამოყალიბება. ამდენად, მნიშვნელოვანია სწორად განისაზღვროს ქვეყნის ეროვნული უსაფრთხოების მთავარი გამოწვევები, რათა ენერგეტიკული უსაფრთხოების გაზრდისაკენ მიმართული ქმედებები არ აღმოჩნდნენ საფრთხის მომტანი ეროვნული უსაფრთხოებისათვის იმდენად, რამდენადაც რაციონალური ენერგეტიკული პოლიტიკის გატარებას და საფრთხეების წინასწარ განსაზღვრას გადამწყვეტი მნიშვნელობა ენიჭება სტაბილური პოლიტიკური გარემოს შენარჩუნებისა და ქვეყნების უსაფრთხოდ არსებობისათვის.

როგორც აღვნიშნეთ ენერგეტიკული მარაგების სტრატეგიული კონტროლი და მანიპულირება მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს გლობალურ სტაბილურობაზე, უსაფრთხოებაზე და ეკონომიკურ კეთილდღეობაზე. რამდენადაც სამყარო სულ უფრო ურთიერთდამოკიდებული ხდება, ქვეყნებისთვის გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს ენერგეტიკულ პოლიტიკას გონივრულად წარმართონ და ხელი შეუწყონ კოოპერატიულ ჩარჩოებს, რომლებიც უზრუნველყოფენ საიმედო და მდგრად წვდომას ყველასთვის.

რაც შეეხება საქართველოს, როგორც იმპორტიორ და ამასთანავე სატრანზიტო ქვეყანას, ენერგეტიკული უსაფრთხოება ძირითად ქვაკუთხედად გვევლინება, რაც საქართველოს ეროვნული უსაფრთხოების კონცეფციის დოკუმენტშიცაა ასახული. მოცემული დოკუმენტი ხაზს უსვამს ენერჯის გენერაციის აუცილებლობას, იმპორტის წყაროთა დივერსიფიცირებასა და ენერგეტიკული კრიზისების პრევენცია/მართვის სისტემის შექმნას, რაც თავისთავად საერთაშორისო თანამშრომლობისა და ევროპულ ენერგეტიკულ პროექტებში ჩართვით უნდა მოხდეს (საქართველოს ეროვნული უსაფრთხოების

კონცეფცია 2005, თავის 5, პუნქტი 5.9). შესაბამისად რეკომენდაციის სახით საქართველოსთვის, მოლდოვისა და უკრაინისთვის ერთიანი პრაქტიკის დანერგვა/გაზიარება გვსურს, რათა დროულად და ეფექტურად მოხდეს ისეთი მძლავრი დესტრუქციული ძალის გამკლავება რასაც რუსეთი წარმოადგენს.

ნაშრომში ნათლად გამოჩნდა რომ რუსეთი წლების განმავლობაში აქტიურად იყენებდა ენერგოპოლიტიკას, საკუთარი ინტერესების გასატარებლად აღმოსავლეთ პარტნიორების ქვეყნებში. ეს ბერკეტი მას ხელს აძლევდა ჩარეულიყო უკრაინის, საქართველოსა და მოლდოვას შიდა საქმეებში, ეკარნახა მათთვის კრემლისთვის სასურველი პოლიტიკა და მაქსიმალურად შეენარჩუნებინა გავლენა აღნიშნულ რეგიონში. საკითხის შესწავლის შემდგომ, შეგვიძლია ცალსახად ვთქვათ, რომ მსგავსი სახის ქმედება, მოიაზრება რეგიონში ძალაუფლების შენარჩუნებას და ხსენებული ქვეყნების დასავლური კურსის შენელებას.

ამასთანავე რუსეთ-უკრაინის ომი გახდა მიზეზი ენერგეტიკული უსაფრთხოების წინა ხაზზე წამოჭრისათვის. თუმცა უნდა აღინიშნოს, რომ წინა ენერგეტიკული კრიზისებისგან განსხვავებით, წიაღისეული საწვავი აღარ არის ენერჯის ერთადერთი ეფექტური ვარიანტი. მეტად ბიუჯეტურ ვარიანტს წარმოადგენს განახლებადი ენერჯები და მზისა თუ ქარის რესურსი. უმეტესად განახლებადი ენერჯია დღეს უფრო მიმზიდველია, ვიდრე იმპორტირებული წიაღისეული საწვავი. ეს აჩქარებს მსოფლიოს გადასვლას სუფთა ენერჯიაზე რაც დამატებითი მნიშვნელოვანი ფაქტორია როგორც ეკონომიკურ ისე პოლიტიკურ ჭრილში და გვაძლევს საშუალებას რეკომენდაციის სახით აღმოსავლეთ პარტნიორობის ქვეყნებს ვუბიძოთ სწორედ მდგრადი განვითარებისკენ ახალი ნაბიჯების გადადგმისა და განახლებად ენერჯიაზე უფრო მეტად გადასვლისკენ. როგორც ცნობილია IEA-მ გაზარდა 2022-2027 წლების შეფასება განახლებადი ენერჯის გაფართოებისთვის თითქმის 40 პროცენტით, გასული წლის ანალიზთან შედარებით. ენერგეტიკულმა გიგანტმა BP გაზარდა 2035 წლის პერსპექტივა 5%-ით და შეამცირა მოლოდინი ქვანახშირის შესახებ 3%-ით, ბუნებრივი აირი 6%-ით და ნავთობი 5.5%-ით (ბარაგონა, 2023).

საბოლოოდ უნდა ითქვას რომ ენერგეტიკული უსაფრთხოების უზრუნველყოფა, რაც აღმოსავლეთ პარტნიორობის ქვეყნებისთვის რუსეთისგან დამოუკიდებლად ფუნქციონირებას გულისხმობს ამ მიმართულებით, გარდაუვალი და უმნიშვნელოვანესი ფაქტორია თითოეული ქვეყნის ეკონომიკური განვითარებისა და ეროვნული უსაფრთხოების ინტერესების დაცვის პროცესში, რაც თავისთავად მომგებიანი იქნება ევროკავშირის ქვეყნებისთვის, რეგიონალური დაკავშირებისა და სტაბილურობისათვის.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. Meena, S. (2018). Energy as a political weapon of foreign policy: The Russian case. *International Journal of Academic Research and Development*.
2. გაჩეჩილაძე, ზ. (2011). საქართველოს ენერგეტიკაში განხორციელებული ინვესტიციების ეფექტურობის კვლევა და მის საფუძველზე ოპტიმალური საინვესტიციო პორტფელის განსაზღვრა.
3. კასრადე, ე. (2019). 2008 წლის აგვისტოს ომი და რუსეთ-საქართველოს ურთიერთობების დარეგულირების პერსპექტივები.
4. Woehrel, S. (2009). *Russian Energy Policy Toward Neighboring Countries*. Congressional Research Service.
5. (2022). *Energy Fact Sheet: Why does Russian oil and gas matter?* IEA.
6. ლომია, ე. (2021). სამხრეთ კავკასია — დიდი მოთამაშეების ინტერესთა დაპირისპირების ობიექტი (საქართველოს მაგალითზე).
7. IntelliiiNews. (2019). *Gazprom's quarterly results reveal plunge in revenues from gas exports to Europe*.
8. Balzer, H. (2013). *The Putin Thesis and Russian Energy Policy*. 210-225.
9. Stem, J. (2005). *The Future of Russian Gas and Gazprom*. Oxford University Press For the Oxford Institute for Energy Studies.
10. Kramer, A. (2018). *Energy as a tool of foreign policy of authoritarian states, in particular Russia*. European Parliament.

11. Kpmomczuk, W. (2013). Ukraine withdraws from signing the Association Agreement in Vilnius: The motives and implications . OSW.
12. Mendoza, J. (2022). Who is Viktor Yushchenko? What you need to know about the former Ukrainian president. USA TODAY.
13. ბლოგი, რ. (2021). მოლდოვას გაზის კრიზისი-რუსეთის კიდევ ერთი პოლიტიკური შანტაჟი.
14. შუბითიძე, კ. (2013). დნესტრისპირეთის კონფლიქტის მიმოხილვა.
15. Harding, L. (2020). Moldova election: blow to Kremlin as opposition candidate sweeps to victory.
16. Seroka, M. (2021). TurkStream on the diversifying south-eastern European gas market.
17. Japoshvili, T. (2019). The Role of Energy Security in Determining Foreign Policy: The Case Study of the European Union and Georgia.
18. Dizikes, P. (2022). Energy, war, and the crisis in Ukraine.
19. Starr, F., & Cornell, S. (თ. გ.). The Baku-Tbilisi-Ceyhan Pipeline: Oil Window to the West.
20. ბარაგონა, ს. (2023). რუსეთ-უკრაინის ომი ენერგეტიკულ სექტორს ცვლის .

**The impact of Russia's energy interests on the Eastern Partnership countries
(Georgia,Ukraine, Moldova)**

*Gurgenidze Rati
Assistant Professor of Technical University of Georgia*

*Nya Baramadze
Student of Technical University of Georgia*

Summary

A vital and crucial component of each nation's economic development and defense of its interests in terms of national security is ensuring energy security. Furthermore, energy resources fall under the category of strategic resources, which nations continuously employ to further their geopolitical objectives and maintain their influence and power. It is significant to mention Russia, which is one of the richest countries in the world in terms of energy resources reserves, and at the same time successfully uses energy levers to produce (or pursue) a profitable foreign policy course. In the wake of Russia's unprovoked intervention in Ukraine, the issue of energy policy has clearly come to the fore. Upon coming to power, President Putin sought to monopolize the supply of power trains to the European market, which was rightly seen as an important lever of pressure. An even stricter energy policy was implemented towards those post-Soviet countries, which have designated European values and European integration as the main foreign policy course of the country. In this regard, the Eastern Partnership countries, which have become the Kremlin's main military-political and economic target, are a particularly interesting case. It should be emphasized that out of the 6 member countries of the Eastern Partnership, the three countries that are politically most actively trying to join the European structures and at the same time are strongly dependent on the import of energy resources, namely Georgia, Ukraine and Moldova, came under special pressure from Russia. Due to the chosen political course, these countries have repeatedly been victims not only of military-political aggression, but also of energy pressure from Russia. Considering the fact that the western path of these countries is still unchanged, the Kremlin's violent policy towards these countries is also unchanged. In the wake of the ongoing military intervention in Ukraine, Russia's energy interests in the given country also became clear. Due to its energy transit functions and attractive geostrategic location, Georgia and Moldova have also been involved in military-political conflicts.

In light of everything mentioned above, it is critical to look into the relationship between Russia's military aggression and its energy interests in these nations. This article aims to examine how Russia used energy tools as a political weapon in the three Eastern Partnership nations, the reason behind the conflict's inception, its primary objective, and its potential impact on regional politics. Furthermore, we highlight in the article the significance and function of these developments in the Eastern Partnership nations' journey of EU accession.

Key words: Russia's energy interests, Energy security of Eastern Partnership countries, Regional stability.

პროდუქციის ღირებულების შექმნის ჯაჭვი და დამატებული ღირებულების ადგილი მასში

დავრეშელიძე ირინე

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის მოწვეული ასოცირებული პროფესორი

აბსტრაქტი

სტატიაში - „პროდუქციის ღირებულების შექმნის ჯაჭვი და დამატებული ღირებულების ადგილი მასში“ - ეხება პროდუქციის (მომსახურების) შექმნის ჯაჭვს, რომლის სხვადასხვა რგოლებში იქმნება პროდუქციის როგორც ღირებულება, ისე დამატებული ღირებულება. ეს რგოლებია: სამეცნიერო კვლევები, მიმწოდებლებიდან ნედლეულის შესყიდვა, მისი ტრანსპორტირება, ნედლეულიდან პროდუქციის დამზადება, დისტრიბუცია და გაყიდვა.

სტატიაში დამატებული ღირებულების შექმნა განხილულია როგორც ქვეყნის დონეზე, ე. ი. დარგების ჭრილში, ისე კომპანიის დონეზე - რგოლების ჭრილში. 2022 წლის სტატისტიკური ინფორმაციით დამატებული ღირებულების მაღალი ხვედრითი წონით გამორჩეულია 5 დარგი: განათლება (74,8%), ინფორმაცია და კომუნიკაცია (72,7%), ელექტროენერჯის, აირის, ჰაერის მიწოდება (69,6%), უძრავ ქონებასთან დაკავშირებული საქმიანობები (68,7%) და საბითუმო, საცალო ვაჭრობა და ავტომობილების რემონტი (66,8%).

სტატიაში აღნიშნულია, რომ თუ ადრეულ წლებში დამატებული ღირებულების ხვედრითი წონით წარმოების დარგები (მრეწველობა, სოფლის მეურნეობა და სხვა) დომინირებდნენ, ამჟამად მათი ადგილი მომსახურების დარგებმა დაიკავეს. სტატიაში ეს ვითარება დასაბუთებულია იმითაც, რომ მაღალგანვითარებულ ქვეყნებს „მწარმოებელი ფაბრიკები“ გააქვთ ქვეყნის გარეთ, თვითონ კი საქმდებიან კლიენტების მომსახურებაში, ე. ი. ვაჭრობაში და კვლევებში.

ავტორი ასკვნის, რომ დამატებული ღირებულების მართვის საკითხი მოითხოვს ღრმა შესწავლას და საჭიროდ თვლის საქართველოს აღმასრულებელ მთავრობაში დაფუძნდეს მისი კვლევის და მართვის სპეციალური ცენტრი.

საკვანძო სიტყვები: ღირებულება; დამატებული ღირებულება; ღირებულების ჯაჭვი; ჯაჭვის რგოლები.

ძირითადი ტექსტი

ყველასათვის ცნობილია, რომ ნებისმიერი პროდუქციის (თუ მომსახურების) ღირებულების შექმნის პროცესი რამდენიმე ეტაპად ხორციელდებოდა. ეს ეტაპებია: მეცნიერული კვლევები, მიმწოდებლებთან მასალის და ნედლეულის შესყიდვა, მასალა-ნედლეულის ტრანსპორტირება, მოწოდებული მასალა-ნედლეულიდან პროდუქციის დამზადება და დამზადებული მზა პროდუქციის ბითუმად და საცალოდ გაყიდვა. ფიზიკურად ეს პროდუქცია წარმოგვიდგება რაიმე საქონლის (პური, შაქარი, ფეხსაცმელი და სხვა) სახით, ღირებულების თვალსაზრისით კი ფულში გამოხატულ იმ დანახარჯების და მოგების სახით, რომელიც მასში განივთდა. აღნიშნული ღირებულება შედგება წარსული (განივთებული) შრომით შექმნილი ღირებულებისგან და ახლად დახარჯული (ცოცხალი) შრომით შექმნილი ღირებულებისგან. პროდუქციის ღირებულების ეს უკანასკნელი ნაწილი იწოდება დამატებულ ღირებულებად. წინამდებარე სტატიაში სწორედ მისი მართვის საკითხზე გვექნება საუბარი.

ნებისმიერი პროდუქციის (თუ მომსახურების) წარმოება ერთგვარ ჯაჭვს წარმოადგენს. იგი სხვადასხვა რგოლებისგან შედგება. პროდუქციის საწარმოებლად თითოეულ ამ რგოლში გაიწევა ხარჯები და იქმნება ღირებულება. ამიტომ ამ ჯაჭვს ღირებულების შექმნის ჯაჭვს (Value Chain) უწოდებენ.

პროდუქციის წარმოების მთელი ამ პროცესის, ანუ ჯაჭვის ძირითადი მოთამაშე არის პროდუქციის მწარმოებელი კომპანია. თავდაპირველად იგი აწარმოებს კვლევებს ამ პროდუქციაზე (უშუალოდ თვითონ და სამეცნიერო-კვლევით ორგანიზაციებთან შეკვეთით) მომხმარებლებისთვის მისი სასარგებლო თვისებების დასადგენათ. შემდეგ შეისყიდის ამ პროდუქციის დამზადებისთვის საჭირო ნედლეულს და მასალებს მიმწოდებლებისგან, მოახდენს მის ტრანსპორტირებას საწარმოში, დაამზადებს

მისგან პროდუქციას და დისტრიბუტორების მეშვეობით გაყიდვის მომხმარებლებზე. მთელ ამ პროცესში მისი მიზანია მინიმალური ხარჯებით დაამზადოს მაქსიმალურად მაღალი ხარისხის პროდუქცია, რადგან დანახარჯებში ეკონომია მას მისცემს საშუალებას კონკურენტებთან შედარებით დაბალ ფასში გაყიდოს იგი და მაინც მიიღოს მოგება. ამასთან მისი მოგება მაინც მეტი იქნება კონკურენტების მოგებაზე, რადგან დაბალი ფასის გამო, მას პროდუქციის მეტი მყიდველი ეყოლება.

საქართველოს სტატისტიკური სამსახურის ინფორმაციით 2022 წელს საქართველოში წარმოებული პროდუქციის საერთო მოცულობა ღირებულებით გამოხატულებაში 71778,3 მლნ ლარს შეადგენდა, აქედან 35624,6 მლნ ლარი შექმნილი იყო წარსული შრომის დანახარჯებით და ის სტატისტიკოსთა ენაზე შუალედურ მოხმარებად იწოდება, 36153,7 მლნ ლარი კი წარმოადგენდა ახლად დახარჯული შრომით შექმნილ ღირებულებას, რომელიც პრაქტიკაში დამატებულ ღირებულებად იწოდება [სამეწარმეო... 2023. გვ. 40, 51, 62]. პროდუქციის საერთო ღირებულებაში პროცენტულად პირველს ეკავა 49,6%, მეორეს - 50,4%. თუ ამ მაჩვენებლებს 2018 წლის ანალოგიურ მაჩვენებლებს შევადარებთ, დავინახავთ, რომ განსხვავება დიდი არ არის. 2018 წელს გამოშვებული პროდუქციის საერთო ღირებულებაში შუალედურ მოხმარებას ეკავა 50,2%, დამატებულ ღირებულებას კი 49,8%. დაახლოებით ასე იყო სხვა წლებშიც.

სტატისტიკური მასალის ანალიზმა აჩვენა, რომ ეს პროპორცია რადიკალურად განსხვავებულია ბიზნესის სახეების მიხედვით. ცხრილი 1 გვიჩვენებს ამ რეალობას და გვისაბუთებს, რომ საქართველოს სინამდვილეში, არის დარგები, რომლებიც წარმოებული პროდუქციის ღირებულებაში დამატებული ღირებულების მაღალი ხვედრითი წილით ხასიათდებიან. 2022 წელს ასეთების პირველ ხუთეულში მოხვდნენ:

- ❖ განათლება - 74,6%.
- ❖ ინფორმაცია და კომუნიკაცია - 72,7%.
- ❖ ელექტროენერჯის, აირის, ორთქლის და ჰაერის მიწოდება - 69,6%.
- ❖ უძრავ ქონებასთან დაკავშირებული საქმიანობები - 68,7%.
- ❖ საბითუმო, საცალო ვაჭრობის, ავტომობილების და მოტოციკლების რემონტი - 66,8.

ცხრილი 1. გამოშვებული პროდუქციის ღირებულება 2022 წელს, მლნ ლარი

	მოლიანად	მათ შორის			
		დამატებული ღირებულება		შუალედური მოხმარება	
		მლნ ლარი	%	მლნ ლარი	%
სულ	71778,3	36153,7	50,4	35624,6	49,6
ეკონომიკური საქმიანობების სახეების მიხედვით:					
სოფლის, სატყეო და თევზის	1026,9	320,0	31,1	706,9	68,9
სამთომოპოვებითი მრეწველობა და კარიერების დამუშავება	1427,5	590,2	41,1	837,3	58,9
დამამუშავებელი მრეწველობა	15953,4	5259,2	33	10694,3	67,0
ელექტროენერჯის, აირის, ორთქლის და კონდიციონირებული ჰაერის მიწოდება	2983,5	2079,8	69,6	903,7	30,4
წყალმომარაგება; კანალიზაცია, ნარჩენების მართვა და დაბინძურებისგან გასუფთავების საქმიანობები	497,6	289,2	58,2	208,4	41,8
მშენებლობა	11891,9	4131,2	34,7	7760,8	65,3
საბითუმო და საცალო ვაჭრობა; ავტომობილების და მოტოციკლების რემონტი	13765,5	9162,5	66,8	4603,0	33,2
ტრანსპორტირება და დასაწყობება	6852,9	3425,6	49,9	3427,3	50,1
განთავსების საშუალებებით უზრუნველყოფის და საკვების მიწოდების საქმიანობები	2414,9	1139,3	28,7	1275,6	71,3
ინფორმაცია და კომუნიკაცია	4107,1	2986,7	72,7	1120,4	27,3
უძრავ ქონებასთან დაკავშირებული საქმიანობები	1720,2	1181	68,7	539,2	31,3

პროფესიული, სამეცნიერო და ტექნიკური საქმიანობები	1712,6	1044	60,9	668,6	39,1
ადმინისტრაციული და დამხმარე მომსახურების საქმიანობები	1016,2	635	62,5	380,8	37,5
განათლება	668,3	507	74,6	161,1	25,4
ჯანდაცვა და სოციალური მომსახურების საქმიანობები	2628,9	1572,6	59,8	1056,3	40,2
ხელოვნება, გართობა და დასვენება	2883,8	1707,5	59	1176,4	41,0
სხვა სახის მომსახურება	226,9	122,8	54	104,6	46,0

წყარო: ცხრილი შედგენილია ავტორის მიერ

ჩვენ დავინტერესდით გაგვეჩვენა რამდენად სტაბილური იყო შექმნილ პროდუქციის (მომსახურების) ღირებულებაში ამ დარგების დამატებული ღირებულების ხვედრითი წონები და ამ მიზნით შევისწავლეთ და გავანალიზეთ 2000, 2010 და 2020 წლების შესაბამისი მონაცემები (იხ. ცხრილი 2). აღმოჩნდა, რომ წინა წლებში ამ დარგებში შექმნილ დამატებულ ღირებულებას ზუსტად ეს ხვედრითი წონები არ უკავიათ, მაგრამ ამ ხუთეულიდან საკვლევ 2000-2020 წლების პერიოდში მაინც ამ მაჩვენებლის კარგი დინამიკა აქვთ უპირველესად განათლებას (2000 წ. – 79,4%, 2010 წ. – 67,9%, 2020 წ. – 82,9%), ვაჭრობას (2000 წ. – 68,3%, 2010 წ. – 67,4%, 2020 წ. – 86,4%) და უძრავ ქონებასთან დაკავშირებულ საქმიანობებს (2000 წ. – 63,9%, 2020 წ. – 76,9%, 2020 წ. – 74,4%). დანარჩენი ორი დარგის - ინფორმაცია და კომუნიკაციის და ელექტროენერჯის, ორთქლის, აირის მიწოდების - დამატებული ღირებულების ხვედრითი წონებიც იზრდებოდა, მაგრამ იზრდებოდა გარკვეული ჩავარდნებით, ანუ ზიგზაგზობურად.

სტატისტიკურ ინფორმაციაზე დაყრდნობილი ჩვენი ამ გამოკვლევიდან იმ დასკვნის გამოტანა შეგვიძლია, რომ საქართველოს მოქმედი დარგებიდან განათლება, ვაჭრობა და უძრავი ქონების ოპერაციები დღესვე შეიძლება ჩავთვალოთ იმ დარგებად, რომლებიც საქართველოს მეტ დამატებულ ღირებულებას აძლევენ, და, შევუქმნათ მათ განვითარების უკეთესი პირობები, ხოლო მეოთხე (ინფორმაცია და კომუნიკაცია) და მეხუთე (ელექტროენერჯის, ჰაერის, აირის და ორთქლის მიწოდება) დარგები, ჯერ კიდევ დავტოვოთ ჩვენი დაკვირვების ქვეშ.

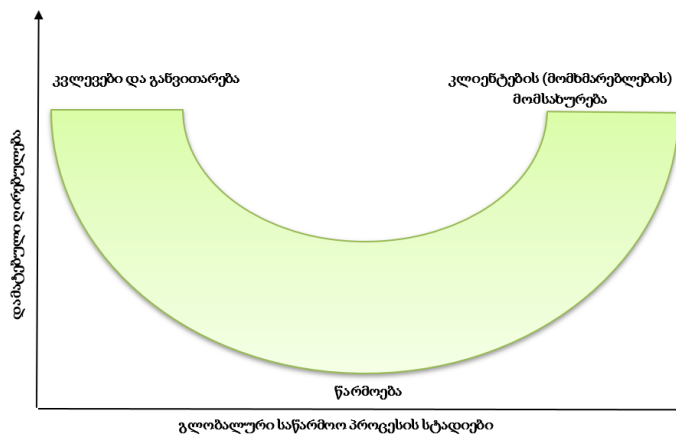
ხრილი 2. საქართველოში წარმოებული პროდუქციის ღირებულებაში დამატებული ღირებულების ხვედრითი წონები (%-ში) 2000, 2010 და 2020 წლებში

	2000 წელი			2010 წელი			2020 წელი		
	პროდუქციის ღირებულება (მლნ ლარი)	დამატებული ღირებულება (მლნ ლარი)	ხვედრითი წონა %	პროდუქციის ღირებულება (მლნ ლარი)	დამატებული ღირებულება (მლნ ლარი)	ხვედრითი წონა %	პროდუქციის ღირებულება (მლნ ლარი)	დამატებული ღირებულება (მლნ ლარი)	ხვედრითი წონა %
სულ	2382,6	1176,8	49,3	11003,1	5464,1	49,6	46227,3	22263,0	48,1
მათ შორის:									
1. განათლებაში	26,8	21,3	79,4	100,1	67,9	68	476,3	395,2	82,9
2. ინფორმაციასა და კომუნიკაციაში	30,0	16,9	56,3	251,1	146,9	58,5	1801,2	1218,6	67,7
ელექტროენერჯის, ორთქლის და ჰაერის მიწოდებაში	419,6	260	62,0	779,5	469,9	60,0	1643,9	940,9	57,2
უძრავ ქონებასთან დაკავშირებულ საქმიანობებში	71,5	45,4	63,9	641,2	461,3	71,9	1264,4	941,4	74,4
საბითუმო, საცალო ვაჭრობაში, ავტომობილების და მოტოციკლების რემონტში	179,8	121,9	68,3	1603,7	1082,0	67,4	8156,5	7047,4	86,4

წყარო: ცხრილი შედგენილია ავტორის მიერ „საქსტატის“ ინფორმაციაზე დაყრდნობით

დამატებული ღირებულების თეორიული საფუძვლები ადრეულ საუკუნეებშია შექმნილი. ის შექმნეს ეკონომიკური სკოლის წარმომადგენლებმა. მასზე რამდენიმე ერთმანეთისგან ურთიერთსაწინააღმდეგო თეორიებია (შრომითი ღირებულება, ზღვრული სარგებლიანობის და სხვა) გავრცელებული. თითქმის უკანასკნელ ათწლეულებამდე ყველაზე მეტად გავრცელებული იყო ხედვა იმის შესახებ, რომ დამატებული ღირებულება წარმოების პროცესში იქმნება. მაგრამ გლობალიზაციამ, ბევრი რამ შეცვალა. 2012 წელს მეცნიერმა სტენ შინმა საზოგადოებას პროდუქციის წარმოების სხვადასხვა რგოლებში დამატებული ღირებულების წარმოქმნის შესაფასებლად ე. წ. „მომღიმარი მრუდი“ („Smile/Smiling Corve“) შესთავაზა (იხ. ნახაზი 1). ამ მრუდიდან ჩანს, რომ დღეს ყველაზე მეტი დამატებული ღირებულება იქმნება არა წარმოებაში, არამედ, მეცნიერულ კვლევებში და კლიენტთა (მომხმარებელთა) მომსახურებაში. სტენ შინის ამ შემოთავაზებას თავის დროზე მართალია კრიტიკა მოჰყვა, მაგრამ ბოლო წლების მსოფლიო პრაქტიკამ დაადასტურა მისი ხედვის სისწორე. ეს პრაქტიკა გამოიხატა იმაში, რომ მსოფლიოს მაღალგანვითარებული ქვეყნების კომპანიებმა დაიწყეს წარმოების გატანა ჩინეთში, ბრაზილიაში, ინდოეთში და სხვაგან და თვითონ ვაჭრობაში დაფუძნდნენ. გერმანია, რომელიც ელექტროტექნიკის „მწარმოებელ ფაბრიკას“ წარმოადგენდა, დღეს მისი წარმოებები აზიაშია გატანილი. ასე მოიქცნენ სხვა ქვეყნებიც. ასე რომ, ეს ვითარებაა დღეს მთელ დასავლეთ ევროპის ქვეყნებში. მათი ხვედრითი წილი პროდუქციის წარმოებაში მკვეთრად დაეცა და გაიზარდა კლიენტების მომსახურებასა და სამეცნიერო კვლევებში [Леденева. 2011. გვ. 221]. ეს რომ მათთვის სასარგებლო არ იყოს, ასე არ მოიქცეოდნენ.

ძნელია იმის თქმა, თუ რამდენად გამოადგება საქართველოს ევროპის და აშშ-ს ეს მაგალითები, რადგან ეს საკითხი იქაც ღრმა შესწავლის და ექსპერიმენტების დონეზეა. არა მხოლოდ ჩვენი გამოკვლევით, არამედ, სხვა ქართველი მეცნიერებიც, რომელთაც ღირებულების შექმნის ჯაჭვზე აქვთ ნაშრომები, კერძოდ, შ. შაბურიშვილი [შაბურიშვილი. 2018] და მ. ხარხელი [ხარხელი. 2013], მიუთითებენ საქართველოს მთავრობის ეკონომიკურ გუნდს, რომ საქართველოში ეს საკითხი სათანადოდ არ არის მართული. ჩვენი აზრით, საქართველოს მთავრობას ევალება როგორც საგარეო, ისე საშინაო ვაჭრობაში სწორი სასაქონლო პოზიციის დასაკავებლად შექმნას დამატებული ღირებულების მაჩვენებლით დარგების, ქვედარგების და ცალკეული კომპანიების შემფასებელი სპეციალური ცენტრი, რომელიც ამ თემაზე მიზანმიმართული მუშაობით, კვლევების და ექსპერიმენტების ჩატარებით ამ პრობლემას საქართველოს სასარგებლოდ გადაწყვეტს.

ნახაზი 1. „მომღიმარი მრუდი“ („Smile/Smiling Corve“)

წყარო: *The Shifring Geography of Global Value Chains: Implications for Developing Countries and Trade Policy* Word Economic Forum. 2012

დასკვნა

როგორც ქვეყნის, ისე კომპანიის საქმიანობის ერთ-ერთი შემფასებელი მაჩვენებელია დამატებული ღირებულება. იგი პროდუქციის ღირებულების შემადგენელი ნაწილია, და, ფაქტიურად მისი ხვედრითი

წილით ისაზღვრება კონკრეტული დარგის თუ ქვედარგის ინვესტიციური მიმზიდველობა. ეს საკითხი საქართველოში ნაკლებად შესწავლილია ქვეყნის დონეზეც და კომპანიების დონეზეც. საჭიროდ ვთვლით ქვეყანაში არსებობდეს დამატებული ღირებულების კვლევის და ანალიზის ცენტრი.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. სამეწარმეო სექტორი საქართველოში. სტატისტიკური პუბლიკაცია. თბ., 2023.
2. **Леденева М. В.** Международное разделение труда в постиндустриальную эпоху: основные тенденции. Вестник Волгоградского.
3. **შაბურიშვილი შ.** დამატებული ღირებულების გლობალური ჯაჭვის ფენომენი თანამედროვე საერთაშორისო ბიზნესში. ჟ. „ეკონომიკა და ბიზნესი“. #1. 2018. გვ. 70-83.
4. **ხარხელი მ.** ფირმის ფასეულობათა ჯაჭვის მართვა. ჟ. „ეკონომიკა და ბიზნესი“. #5. 2013. გვ. 187-198.

**PRODUCT VALUE CREATION CHAIN AND THE PLACE OF
SUPPLEMENTARY VALUE IN IT**

Irine Davrashedidze
Associated (invited) professor of Georgian Technical University

Summary

The article - "Product value creation chain and the place of supplementary value in it" - refers to the product (service) creation chain, in the various links of which both the value and added value of products are created. These links are: scientific research, purchase of raw materials from suppliers, their transportation, production of products from raw materials, distribution and sale.

In the article, the creation of added value is considered both at the country level, ie. i. In terms of branches, as well as at the company level - in terms of links. According to the statistical information of 2022, 5 sectors are distinguished by the high specific weight of added value: education (74.8%), information and communication (72.7%), electricity, gas, air supply (69.6%), activities related to real estate (68.7%) and wholesale, retail trade and car repair (66.8%).

The article mentions that if in the early years the production sectors (industry, agriculture and others) dominated by the specific weight of the added value, now their place has been taken by the service sectors. In the article, this situation is justified by the fact that highly developed countries take their "manufacturing factories" outside the country, and they themselves are engaged in customer service, i.e. in commerce and research.

The author concludes that the issue of added value management requires deep study and considers it necessary to establish a special center for its research and management in the executive government of Georgia.

Keywords: value; added value; value chain; chain links.

კორუფცია და ანტიკორუფციული პოლიტიკა საჯარო დაწესებულებებში-ევროკავშირი და საქართველო

დგებუაძე მარინე
საჯარო მმართველობის დოქტორი

აბსტრაქტი

კორუფციასთან ბრძოლა საჯარო სექტორში არა მხოლოდ კარგი მმართველობისა და დემოკრატიული განვითარების არსებითი ნაწილია, არამედ ევროკავშირში გაწევრიანების წინაპირობაა. საჯარო დაწესებულებაში კეთილსინდისიერება კარგი მმართველობის საფუძველს წარმოადგენს. საჯარო მოსამსახურეებისთვის განსაზღვრული კეთილსინდისიერების საერთაშორისო სტანდარტები დაკავშირებულია პატიოსნების, სამართლიანობის, გამჭვირვალობის, ანგარიშვალდებულების, მიუკერძოებლობის, სახელმწიფო რესურსების გონივრული გამოყენებისა და დისკრიმინაციის აკრძალვის პრინციპებთან.

საჯარო სამსახურში კეთილსინდისიერების პრინციპების დანერგვის ძირითად ინსტრუმენტებს ეთიკის ნორმების მარეგულირებელი დოკუმენტების და მათი პრაქტიკაში დანერგვის ხელშეწყობის არსებობა, გამართული დისციპლინური და საზედამხედველო მექანიზმების უზრუნველყოფა, მხილების მექანიზმების დანერგვა და სხვა წარმოადგენს.

გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის (გაერო) თანახმად საჯარო სამსახურის კეთილსინდისიერება დაკავშირებულია დავალებების შესრულებისას საჯარო მოსამსახურეების პატიოსნებასთან, სანდობასა და მორალურ პრინციპებთან. კეთილსინდისიერება გულისხმობს საჯარო ინტერესების დაცვისა და მისი კერძო ინტერესებზე მაღლა დაყენების მიზნით ეთიკის პრინციპებთან და ნორმებთან შესაბამისობის უზრუნველყოფას.

ევროკავშირის წევრობის მსურველი ქვეყნებისთვის, კორუფციის პრევენცია და მის წინააღმდეგ ბრძოლა საჯარო სექტორში არის გადამწყვეტი ასპექტი, რომელიც ცენტრალურ როლს თამაშობს გაწევრიანების მოლაპარაკებებში და ევროკავშირის სტანდარტებისკენ სვლის პროცესში.

საკვანძო სიტყვები: კორუფცია, ანტიკორუფციული პოლიტიკა, კორუფციის პრევენცია, საჯარო სექტორი.

ძირითადი ტექსტი

კორუფცია არის პრობლემა, რომელიც არა მხოლოდ ცალკეულ ქვეყნებს ეხება, არამედ გლობალურ გამოწვევას წარმოადგენს. მასთან ბრძოლა პრიორიტეტულია, განსაკუთრებით საჯარო დაწესებულებებში, სადაც მნიშვნელოვანი გადაწყვეტილებები მიიღება. არაკორუმპირებული საჯარო სამსახური ხელისუფლების ამოცანების წარმატებით შესრულების წინაპირობაა. კორუფცია ბადებს უნდობლობას ადმინისტრაციის მიუკერძოებლობის, სახელმწიფოს წარმომადგენლობითი ინსტიტუტებისა და მათი თანამშრომლების კეთილსინდისიერების მიმართ. ის ასუსტებს იმ ინსტიტუტებს, რომლებზეც ჩვენ ვართ დამოკიდებულნი. მცირდება მათი სანდობა, ფერხდება რა მათი უნარი ჩამოაყალიბონ პოლიტიკა, რომელიც უზრუნველყოფს საერთო კეთილდღეობას და ხარისხიან საჯარო მომსახურებას.

საჯარო სამსახურში შესაძლოა გავრცელებული იყოს კორუფციის სხვადასხვა ფორმები: მექრთამეობა, უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენება, ნეპოტიზმი, ინტერესთა კონფლიქტი და სხვა. ამ გამოწვევების ეფექტურად გადასაჭრელად საჭიროა სტრატეგია, რომელიც მოიცავს როგორც პრევენციულ, ისე სამართალდარღვევის შესაბამის კანონით გათვალისწინებულ ღონისძიებებს.

კორუფციასთან ბრძოლა საჯარო სექტორში არა მხოლოდ კარგი მმართველობისა და დემოკრატიული განვითარების არსებითი ნაწილია, არამედ ევროკავშირში გაწევრიანების წინაპირობაა. ანტიკორუფციული ღონისძიებების თანმიმდევრული განხორციელებით შესაძლებელია გაძლიერდეს მოქალაქეთა ნდობა, გაუმჯობესდეს საჯარო სერვისების ეფექტურობა და ხელი შეეწყოს გრძელვადიან მდგრად განვითარებას.

საჯარო სამსახური ევროკავშირის ქვეყნებში მოიცავს მრავალ ინსტიტუტს, რომლებიც მოქმედებენ სხვადასხვა დონეზე. ევროკავშირმა კორუფციის წინააღმდეგ საბრძოლველად, საჯარო სექტორში,

შემოიღო სამართლებრივი ჩარჩოები, კერძოდ ევროკავშირის ანტიკორუფციული სტრატეგია და ევროპის საბჭოს ანტიკორუფციული კონვენცია. ეს დოკუმენტები ადგენენ სტანდარტებს და ხელს უწყობენ საუკეთესო პრაქტიკას კორუფციის პრევენციისა და კანონდარღვევების გამოძიების მიმართულებით. ევროკავშირის ანტიკორუფციულ პოლიტიკაში მნიშვნელოვანი ნაბიჯი იყო ევროპის თაღლითობის წინააღმდეგ ბრძოლის ოფისის (OLAF/ European Anti-Fraud Office) შექმნა (1). OLAF პასუხისმგებელია თაღლითობის, მათ შორის კორუფციის შემთხვევების გამოძიებაზე, რომლებიც გავლენას ახდენენ ევროკავშირის ბიუჯეტზე. თავისი კვლევებით OLAF-ი ეხმარება მოქალაქეებს ევროკავშირის ინსტიტუტების მიმართ ნდობის შენარჩუნებაში. კორუფცია შეიძლება იყოს დახვეწილი და გამოვლინდეს სხვადასხვა ფორმით: ნეპოტიზმიდან დაწყებული, ლობირებითა და ინტერესთა კონფლიქტით დასრულებული, რაც OLAF-ის საქმიანობის მნიშვნელობას ერთი ორად ზრდის.

გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკის, ლიხტენშტაინის ინსტიტუტის პროფესორი, პოლიტიკურ მეცნიერებათა დოქტორი სებასტიან ვოლფი წიგნში „კორუფცია, ანტიკორუფციული პოლიტიკა და საჯარო სამსახური“ (2) წარმოგვიდგენს ბიუროკრატიული მმართველობისა და კორუფციის მახასიათებლებს (ცხრილი 1).

ცხრილი 1. ბიუროკრატიული მმართველობისა და კორუფციის მახასიათებლები

იდეალურობასთან მიახლოებული რაციონალურ-ბიუროკრატიული მმართველობითი ორგანიზაციების მაქს ვებერისეული მახასიათებლები	მაგალითების ჩამონათვალი, რომლებითაც ხასიათდება კორუფცია და მასთან მიახლოებული ქმედებები
საჯარო მოხელე ასრულებს სამსახურობრივ მოვალეობებს	საჯარო მოხელე ასრულებს არასამსახურობრივ და/ან პარტიულ დავალებებს
საჯარო მოხელე იკავებს განსაზღვრულ პოზიციას	არ აქვს განსაზღვრული პოზიცია
საჯარო მოხელეს აქვს მისი პოზიციისთვის გათვალისწინებული სამსახურობრივი უფლებამოსილებები	დაკისრებული სამსახურობრივი უფლებამოსილებების გადამეტება ან მათგან თავის არიდება
საჯარო მოხელე ინიშნება სამუშაო ადგილთან თავსებადი კვალიფიკაციის მიხედვით	არაკვალიფიკაციური პერსონალის დანიშვნა
საჯარო მოხელეს გასამრჯელო ენიშნება პოზიციის მიხედვით	არაკეთილსინდისიერი ქმედებებით დამატებითი შემოსავლის მიღება
საჯარო მოხელე ასრულებს კეთილსინდისიერად სამსახურობრივ მოვალეობებს	უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენება პირადი კეთილდღეობისთვის
დაწინაურება განისაზღვრება საჯარო მოხელის გამოცდილებასა ან/და მის მიერ შესრულებული სამუშაოს ხარისხთან მიმართებაში	კარიერული წინსვლა არ არის დამოკიდებული გამოცდილებაზე ან/და შესრულებული სამუშაოს ხარისხზე
საჯარო მოხელე არ იყენებს პირადი კეთილდღეობისთვის მისთვის მინდობილ ადმინისტრაციულ რესურსს	მინდობილი რესურსების გაფლანგვა ან მითვისება
საჯარო მოხელე იცავს შიდა განაწესს და მუშაობს დებულების მიხედვით	არღვევს შიდა განაწესს და დებულებას
საჯარო მოხელე ხელმძღვანელობს წესების ზომიერების პრინციპით	წესების ადეკვატურობის პრინციპის უგულვებლყოფა

აღნიშნული პუნქტები არც ჩვენთვის წარმოადგენს სიახლეს და დისციპლინარული პასუხისმგებლობა გაწერილია შესაბამის კანონში „კორუფციის წინააღმდეგ ბრძოლის შესახებ“.

ამავე პროფესორის მიერ განსაზღვრულია (3) კორუფცია და მასთან ბრძოლის ღონისძიებები განსხვავებულ თეორიული ხედვებში (ცხრილი 2).

ცხრილი 2. კორუფცია და მასთან ბრძოლის ღონისძიებები განსხვავებულ თეორიული ხედვებში.

	კორუფცია არის...	კორუფციის წინააღმდეგ წარმატებული ღონისძიებები
ეკონომიკური ხედვა	პირადი ინტერესის მაქსიმიზაცია	წახალისება თანმიმდევრული ქცევისთვის და უარყოფითი დამოკიდებულება კორუფციული ქმედებებისთვის
ინსტიტუციური ხედვა	ნორმების დარღვევა	კომპლექსური ანტიკორუფციული ნორმები და ინსტიტუტები, დისციპლინარული პასუხისმგებლობა, კონტროლის შემოღება და სანქციები კორუფციული ქცევისთვის
სისტემურ-თეორიული ხედვა	სისტემის სამოქმედო პროგრამის დაზიანება	ჩარჩო პირობები, რომლებიც კორუფციას რეალურ საფრთხედ აქცევს განსახილველი სისტემის ფუნქციონირებისთვის
კულტურული ხედვა	დამკვიდრებული ჩვევების მიმდევრობა	ანტიკორუფციული ღირებულებებისკენ ცვლილება

ევროკავშირის წევრი ქვეყნის, გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკის მაგალითს თუ განვიხილავთ აქ არსებობს ფედერალური საჯარო სამსახურის კანონის (BBG) და საჯარო სამსახურში კოლექტიური მოლაპარაკების ხელშეკრულება (TVöD) (მე-3 ნაწილის მე-2 პუნქტის), რომელშიც ჩადებულია ანტიკორუფციული ასპექტები. გერმანიაში კორუფციის პრევენციულ ინსტიტუტად შიდა აუდიტი ითვლება. ფედერალური აუდიტის სამსახური შიდა აუდიტისთვის გასცემს რეკომენდაციებს. შიდა აუდიტი ძირითადად მოიცავს ყველა ადმინისტრაციულ საქმიანობას. აუდიტის მუშაობა, როგორც ჩვენთან, არის დამოუკიდებელი და მეტწილად ობიექტური. გერმანიის ფედერალური აუდიტის სამსახურის ზოგიერთი რეკომენდაცია შიდა აუდიტისთვის ასეთია:

- ❖ „მეტი თვალის პრინციპი“, რაც გულისხმობს, კორუფციის მაღალი რისკის მქონე სამსახურებში, ერთსა და იმავე სამუშაოს რამდენიმე თანამშრომელზე გადანაწილება და ერთმანეთის მიერ შესრულებული სამუშაოს გადამოწმება;
- ❖ ოფისის დავალებიდან და მოცულობიდან გამომდინარე, კორუფციის პრევენციისთვის საკონტაქტო პირის დანიშვნა. მისი ამოცანაა თანამშრომლების ინფორმირება და განათლება, ასევე კორუფციის ნიშნებზე დაკვირვება და შეფასება. თუ საკონტაქტო პირს ეცნობება ფაქტები, რომლებიც საფუძველს აძლევს დაეჭვდეს შესაძლო კორუფციულ დანაშაულში, ის აცნობებს დეპარტამენტის უფროსს. საკონტაქტო პირისთვის დისციპლინური უფლებამოსილების დელეგირება არ შეიძლება (4).

გერმანიაში, ევროკავშირის დირექტივით, მიღებულია მამხილებელთა დაცვის აქტი. ის ემსახურება იმ პირთა დაცვას, რომლებიც აცხადებენ კანონდარღვევის შესახებ (5). მიუხედავად იმისა, რომ ევროკავშირის ეს დირექტივა გერმანია უნდა მიეღო 2021 წლის 17 დეკემბრამდე, თუმცა ბუნდესტაგმა „მამხილებელთა დაცვის აქტი“ 2023 წლის 12 მაისს დაამტკიცა. მანამდე არ არსებობდა მამხილებელთა დაცვის ყოვლისმომცველი, ერთიანი სისტემა. ყოფილა შემთხვევები, ადამიანები, რომლებიც კორუფციულ დარღვევებთან დაკავშირებულ ინფორმაციას აწვდიდნენ, გამხდარან ზეწოლის მსხვერპლნი. დამსაქმებელი ამ სამართლებრივი ნორმით ვალდებულია დაამტკიცოს, რომ თანამშრომლების მიმართ გატარებული ზომები არ არის დაკავშირებული წარსულში ან აწმყოში მათ მიერ დარღვევების მხილებასთან (6). აქტის მიზანია მამხილებელთა დაცვის გაფართოება და ევროკავშირის მამხილებელთა დირექტივის (დირექტივა (EU) 2019/1937) დანერგვა ეროვნულ კანონმდებლობაში.

ევროკავშირის წევრობის მსურველი ქვეყნებისთვის, კორუფციის წინააღმდეგ ბრძოლა საჯარო სექტორში არის გადამწყვეტი ასპექტი, რომელიც ცენტრალურ როლს თამაშობს გაწვევრიანების მოლაპარაკებებში და ევროკავშირის სტანდარტებისკენ სვლის პროცესში. კანდიდატი ქვეყნებისთვის საჯარო სამსახურში კორუფციის წინააღმდეგ გასატარებელი ღონისძიებები საქართველომ მეტწილად შეასრულა, კერძოდ:

- საკანონმდებლო ბაზის შექმნა, რომელიც მოიცავს კორუფციის წინააღმდეგ სამართლებრივი

დებულების შემუშავებასა და აღსრულებას. საქართველოში კორუფციის წინააღმდეგ მნიშვნელოვანი ნაბიჯები გადაიდგა. დამტკიცდა ეროვნული ანტიკორუფციული სტრატეგია და სამოქმედო გეგმა. კანონში „კორუფციის წინააღმდეგ ბრძოლის შესახებ“ შევიდა ცვლილებები, რომელიც ნათლად ადგენს საჯარო დაწესებულებაში ინტერესთა შეუთავსებლობისა და კორუფციის თავიდან აცილების, გამოვლენისა და აღკვეთის და კორუფციული სამართალდარღვევის ჩამდენ პირთა პასუხისმგებლობის ძირითად პრინციპებს, მამხილებელთა დაცვის, ეთიკისა და ქცევის ზოგადი წესების ძირითად საფუძვლებს, რაც მისასაღმებელია (7). მიუხედავად იმისა, რომ ცალკე „მამხილებლის დაცვის შესახებ“ კანონი არ არის მიღებული, აღნიშნული ცვლილებები მნიშვნელოვანი ნაბიჯია მამხილებელთა დაცვის მექანიზმების გაძლიერებისთვის. კანონში გაფართოვდა მხილების დეფინიცია, ანონიმურობის დაცვა. ის ახლა უკვე იცავს არა მხოლოდ მამხილებელს, არამედ მის ახლო ნათესავებსაც. აგრეთვე, გაიზარდა მხილების განმხილველი ორგანოების რიცხვი და დაემატა სახალხო დამცველის აპარატი, პროკურატურა და საგამოძიებო ორგანოები. ამასთან ერთად, მამხილებელს შეუძლია მიმართოს მედიასა და არასამთავრობო ორგანიზაციებს (8). უნდა აღინიშნოს, რომ მიღებული ცვლილებების შემდეგ, ცალკე „მამხილებლის დაცვის შესახებ კანონი“-ს მიღება აუცილებლობას ადარ წარმოადგენს. გატარებული ღონისძიებების შედეგად შექმნილია სათანადო გარემო საჯარო სამსახურში კორუფციასთან ბრძოლისთვის;

• **ინსტიტუტების გაძლიერების მიზნით** ჩამოყალიბდა და წარმატებით ფუნქციონირებს შემდეგი დამოუკიდებელი და ეფექტური ანტიკორუფციული ინსტიტუტები: სახელმწიფო აუდიტის სამსახური, სახალხო დამცველის ინსტიტუტი და ანტიკორუფციული ბიურო, რომლის ამოცანაა, თავისი უფლებამოსილებების ფარგლებში ხელი შეუწყოს კორუფციის წინააღმდეგ ბრძოლას, ხოლო ერთიანი სახელმწიფო პოლიტიკის გატარების მიზნით შექმნილია უწყებათაშორისი ანტიკორუფციული საბჭო (9). ანტიკორუფციულ ბიუროს შემადგენლობაში შექმნილია ანტიკორუფციული განათლების ცენტრი, რომლის მიზანია სტუდენტების ინფორმირებულობის გაზრდა და ანტიკორუფციული მიმართულებით ცნობიერების ამაღლება. ბიუროსთან ასევე ფუნქციონირებს აკადემიური საბჭო, რომელიც დაკომპლექტებულია სხვადასხვა დარგის პროფესორებითა და პრაქტიკოსი სპეციალისტებით. აღნიშნული საბჭო უზრუნველყოფს, ანტიკორუფციული პრევენციული ღონისძიებების დაგეგმვისა და განხორციელების ეტაპზე, სამეცნიერო საზოგადოების აქტიურ ჩართულობას. მიუხედავად ზემოაღნიშნულისა, ვენეციის კომისიის აზრით ანტიკორუფციული ბიუროს დამოუკიდებლობა არსებული სახით არასაკმარისია. დამოუკიდებლობის, პოლიტიკური ნეიტრალიტეტისა და საზოგადოების ნდობის გასაძლიერებლად, ვენეციის კომისიის დამატებითი რეკომენდაციებით, საჭიროა:

- ❖ **ბიუროს ხელმძღვანელის დასანიშნად მრავალპარტიული მხარდაჭერა.** ის დაინიშნოს პარლამენტის კვალიფიციური უმრავლესობით, ან შესაბამისი ჩიხის საწინააღმდეგო მექანიზმით (რაც მოითხოვს ჩვეულებრივ უმრავლესობას) ან შესაბამისი ალტერნატივით, რომელიც ასახავს ფართო, მრავალპარტიულ შეთანხმებას პარლამენტში (მაგალითად, ორმაგი უმრავლესობით, რომელიც ითვალისწინებს უმრავლესობას პარლამენტარებს შორის, როგორც უმრავლესობიდან, ასევე ოპოზიციიდან);
- ❖ იმის გათვალისწინებით, რომ ბიურო ანგარიშვალდებულია პარლამენტის წინაშე – ნებისმიერი გადაწყვეტილება მისი უფლებამოსილების ვადამდე შეწყვეტის შესახებ მიიღოს პარლამენტმა და არა პრემიერ-მინისტრმა;
- ❖ შეიზღუდოს ბიუროს ხელმძღვანელის გათავისუფლებაზე გადაწყვეტილების მიმღები ორგანოს დისკრეტია;
- ❖ „მოვალეობის შეუსრულებლობის“ საფუძველი ფიზიკური ან გონებრივი ქმედუუნარობის ჩვეულებრივი შემთხვევებით შემოიფარგლოს;
- ❖ დაზუსტდეს დებულებები ნასამართლობის, ნარკოტიკების მოხმარებისა და შეუთავსებლობის შესახებ (10).

• **გამჭვირვალობა და ინფორმაციის ხელმისაწვდომობა:** მმართველობით სტრუქტურებში გამჭვირვალობის ხელშეწყობა და ინფორმაციის ხელმისაწვდომობა გადამწყვეტია საჯარო სექტორში

კორუფციის წინააღმდეგ საბრძოლველად. ეს მოიცავს სამთავრობო დოკუმენტების, ფინანსური ინფორმაციისა და გადაწყვეტილების მიღების პროცესების გამჭვირვების მექანიზმების დანერგვას. მიუხედავად იმისა, რომ საჯარო ინფორმაციის გაცემის სტატისტიკა ყოველწლიურად სხვადასხვაა, ამ მიმართულებით ყველა სახელისუფლებო უწყებიდან კანონის შესაბამისად ხდება საჯარო ინფორმაციის გაცემა, თუმცა სტუდია „მონიტორი“-ს მიერ გამოთხოვილი საჯარო ინფორმაცია 12 სახელმწიფო უწყებიდან, სრულყოფილი მონაცემები, კანონით დადგენილ ვადაში, მხოლოდ ერთმა, გარემოს დაცვის სამინისტრომ გასცა, ერთმა კი — ვადის გადაცილებით (11);

- **ანგარიშვალდებულების გაძლიერება:** ის მოიცავს ხელისუფლების წარმომადგენლების მონიტორინგისა და პასუხისმგებლობის დაკისრების ეფექტური მექანიზმების ჩამოყალიბების აუცილებლობას, ეთიკის სახელმძღვანელოს შემოღებას, საჯარო მოხელეთა ქონებრივი დეკლარაციების რეგულარულ გადამოწმებასა და დამოუკიდებელი მონიტორინგის ორგანოების დაარსებას. საქართველოში საჯარო მოხელეთა მიერ ქონებრივი დეკლარაციები, კანონის შესაბამისად, ყოველწლიურად ივსება და მოწმდება. მოთხოვნის შესაბამისად საჯარო სამსახურის ბიუროს მიერ შემუშავდა „საჯარო სამსახურში ეთიკისა და ქცევის ზოგადი წესები“, რომელიც საქართველოს მთავრობამ დადგინებული 2017 წელს მიიღო. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ გერმანიის საერთაშორისო თანამშრომლობის საზოგადოების (GIZ) სამართლის პროგრამის მხარდაჭერით, შექმნილია ეთიკის ფორუმი, რომელიც ტარდება წელიწადში ორჯერ;

- **ცნობიერების ამაღლება და ტრენინგი:** საჯარო მოხელეების ცნობიერების ამაღლება კორუფციის ირგვლივ არსებული გამოწვევების შესახებ მნიშვნელოვანი ღონისძიებაა საჯარო სამსახურში კორუფციის პრევენციისთვის. საჯარო დაწესებულებებისთვის ტრენინგებისა და სემინარების ჩატარება ყოველწლიურ ხასიათს ატარებს, რაც ხელს უწყობს ამ მიმართულებით ცოდნის გაზიარებასა და პროფესიულ ზრდას;

- **საერთაშორისო თანამშრომლობა:** ქვეყნის საერთაშორისო ორგანიზაციებთან თანამშრომლობა, განსაკუთრებით ევროკავშირთან ხელს უწყობს საუკეთესო პრაქტიკის გაზიარებას კორუფციის წინააღმდეგ ბრძოლაში.

მიმდინარე ანტიკორუფციული პოლიტიკის შედეგად ქვეყანას საერთაშორისო რეიტინგებში, მათ შორის, რეგიონში, მოწინავე ადგილი უჭირავს (12). ფონდ „ჰერიტიჯის“ 2024 წლის ეკონომიკური თავისუფლების რეიტინგში საქართველომ კვლავ გაიმყარა შედეგები და "მთავრობის კეთილსინდისიერების" მაჩვენებლით 38-ე ადგილი დაიკავა. 2012 წლის ეკონომიკური თავისუფლების რეიტინგის მიხედვით საქართველო 69-ე ადგილზე იყო და ე.წ. რეპრესიული მმართველობის ზონას მიეკუთვნებოდა - 2024 წელს საქართველო პირველად ევროპის საუკეთესო ოცეულშია. აქ გათვალისწინებულია ისეთი ფაქტორები, როგორებიცაა: ქრთამის, გამოძალვის, ნეპოტიზმის, მფარველობის და გაფლანგვის სიმცირე. რა თქმა უნდა ეს არის პოზიტიური ამბავი. იმედი გვაქვს აღნიშნული შედეგები გათვალისწინებული იქნება ევროკავშირის სტრუქტურების მიერ საქართველოს ევროკავშირში გაწევრიანების გზაზე (13).

დასკვნა

საჯარო სამსახურში კეთილსინდისიერების პრინციპების დანერგვის ძირითად ინსტრუმენტებს ეთიკის ნორმების მარეგულირებელი დოკუმენტების და მათი პრაქტიკაში დანერგვის ხელშეწყობის არსებობა, გამართული დისციპლინური და საზედამხედველო მექანიზმების უზრუნველყოფა, მხილების მექანიზმების დანერგვა და სხვა წარმოადგენს.

საქართველო აგრძელებს ძალისხმევას და მუდმივად აახლებს თავის ანტიკორუფციულ პოლიტიკას, ახალი საფრთხეებისა და გამოწვევების გადასაჭრელად. საჯარო სამსახურში კორუფციასთან ბრძოლა გადამწყვეტია იმისთვის, რომ ხელისუფლებამ შეინარჩუნოს მოქალაქეების ნდობა. ანტიკორუფციული ღონისძიებების თანმიმდევრული განხორციელებითა და გამჭვირვალობის კულტურის მეშვეობით გაძლიერდება საქართველოს, როგორც ეთიკური აქტორის რეპუტაცია, საერთაშორისო ასპარეზზე.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. https://anti-fraud.ec.europa.eu/index_en, ევროპის თაღლითობის წინააღმდეგ ბრძოლის ოფისი
2. „კორუფცია, ანტიკორუფციული პოლიტიკა და საჯარო სამსახური“, პროფ. სებასტიან ვოლფი, „Korruption, Antikorruptionspolitik und öffentliche Verwaltung“. Einführung und europapolitische Bezüge. Reihe Grundwissen Politik, Band 54. Wiesbaden: Springer VS. Prof. Dr. rer. pol. Sebastian Wolf/ehemalige Forschungsbeauftragte. გერმანია, ვისბადენი, 2014წ., გვ.72;
3. „კორუფცია, ანტიკორუფციული პოლიტიკა და საჯარო სამსახური“, პროფ. სებასტიან ვოლფი, „Korruption, Antikorruptionspolitik und öffentliche Verwaltung“. Einführung und europapolitische Bezüge. Reihe Grundwissen Politik, Band 54. Wiesbaden: Springer VS. Prof. Dr. rer. pol. Sebastian Wolf/ehemalige Forschungsbeauftragte. გერმანია, ვისბადენი, 2014წ., გვ.96;
4. https://www.haufe.de/compliance/management-praxis/korruption-verguenstigungen-im-oeffentlichen-dienst_230130_232422.html, კორუფციის პრევენცია საჯარო სამსახურში,
5. https://www.haufe.de/compliance/recht-politik/hinweisgebersysteme-und-die-eu-whistleblower-richtlinie_230132_528700.html / ავტორი Dipl.-Verw.-Wirt (FH) Karl Würz,
6. <https://www.bundesrat.de/SharedDocs/pm/2023/005.html>, უკანასკნელი ნახვა 19.05.2024წ.;
7. <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/33550?publication=85>, საკანონმდებლო მაცნე,
8. <https://www.transparency.ge/ge/blog/sakartveloshi-mamkhilebelta-datsvis-kanonmdelobis-gaumjobesebis-miukhedavad-shemdgomi-tsvlilebia-sachiro>, უკანასკნელი ნახვა 19.05.2024წ.;
9. <https://acb.gov.ge/ka/news>,
10. <https://civil.ge/ka/archives/575038>, ვენეციის კომისია, უკანასკნელი ნახვა 17.05.2024წ.;
11. <https://on.ge/story/122387-%E1%83%A0%E1%83%9D%E1%83%92%E1%83%9D%E1%83%A0-%E1%83%90%E1%83%A0-%E1%83%92%E1%83%90%E1%83%A1%E1%83%AA%E1%83%94%E1%83%9B%E1%83%A1-%E1%83%AE%E1%83%94%E1%83%9A%E1%83%98%E1%83%A1%E1%83%A3%E1%83%A4%E1%83%9A%E1%83%94%E1%83%91%E1%83%90-%E1%83%A1%E1%83%90%E1%83%AF%E1%83%90%E1%83%A0%E1%83%9D-%E1%83%98%E1%83%9C%E1%83%A4%E1%83%9D%E1%83%A0%E1%83%9B%E1%83%90%E1%83%AA%E1%83%98%E1%83%90%E1%83%A1>, <https://askgov.ge>-ს საშუალებით მოთხოვნილი ინფორმაცია,
12. <https://acb.gov.ge/ka/chven-shesakheb/biuros-shesakheb>, უკანასკნელი ნახვა 18.05.2024წ.;
13. <https://www.interpressnews.ge/ka/article/789590-shalva-papuashvili-pond-heritijis-2024-clis-reitingshi-mtavrovis-ketilsindisierebis-machvenebliit-sakartvelo-pirvelad-evropis-sauketeso-oceulshia-da-uscrebs-evrokavshiris-cevr-11-natos-cevr-13-da-qvela-kandidat-kveqanas>,

Summary

Fighting corruption in the public sector is not only an important part of good governance and democratic development, but also a prerequisite for accession to the European Union. Integrity in a public institution is the foundation of good governance. The international integrity standards defined for public servants are linked to the principles of honesty, fairness, transparency, accountability, impartiality, wise use of public resources and non-discrimination.

The main tools for the implementation of integrity principles in the public service are the availability of regulations, ethical standards and promotion of their implementation in practice, ensuring appropriate disciplinary and oversight mechanisms, implementation of whistleblowing mechanisms and others.

According to the United Nations (UN), public service integrity relates to the honesty, reliability and moral principles of public servants in the performance of their duties. Integrity means ensuring adherence to ethical principles and standards in order to protect the public interest and place it above private interests.

For countries seeking EU membership, preventing and combating corruption in the public sector is a crucial aspect that plays a central role in accession negotiations and in the process of transition to EU standards.

Key words: Corruption, anti-corruption policy, corruption prevention, public sector.

საზოგადოებასთან ურთიერთობა და თანამედროვე გამოწვევები

დევიდე თამარი

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი

დათაშვილი მარიამ

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ასისტენტ-პროფესორი

დათაშვილი ლაშა-გიორგი

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ასისტენტ-პროფესორი

აბსტრაქტი

საზოგადოებასთან ურთიერთობა (PR) ნებისმიერი პიროვნების, ორგანიზაციისა თუ კომპანიის ცნობადობის, პოპულარობისა და სწორი აქტივობისთვის საჭირო ერთ-ერთი ძირითადი კომპონენტია. PR აერთიანებს ყველა იმ საშუალებას, რომელიც ორგანიზაციასა და საზოგადოებას შორის ჰარმონიული ურთიერთობის ჩამოყალიბებას, გაუგებრობის აღმოფხვრასა და კომუნიკაციის გაუმჯობესებას უწყობს ხელს. იგი ადამიანებთან ურთიერთობას, კრიზისული სიტუაციების პროფილაქტიკას, პრევენციული საქმიანობის წარმართვასა და გაუთვალისწინებელი სიტუაციების მინიმუმამდე დაყვანას ემსახურება.

ბრენდინგი, შიდაკორპორატიული PR, კრიზისის მართვა, მედიაპოლიტიკის დაგეგმარება, საკომუნიკაციო კამპანიის დაგეგმვა/რეალიზება, იმიჯის კონსტრუირება, ეს ის ძირითადი ელემენტებია, რომლებიც პიროვნებისა თუ ორგანიზაციის იმიჯს საზოგადოების თვალში დადებით ელფერს აძლევს და, ამასთანავე, წარმატების უტყუარი გარანტია. საზოგადოებასთან ურთიერთობის როლი ორგანიზაციაში ხშირად არის დამოკიდებული ორგანიზაციის ტიპზე, უმაღლესი მმართველობითი სტრუქტურის აღქმებსა და საკუთრივ, საზოგადოებასთან ურთიერთობის მოხელეების შესაძლებლობებზე.

საზოგადოებასთან ეფექტიანი ურთიერთობა პროცესია და პირველი ნაბიჯი ამ პროცესში სწორედ კვლევაა, რომელიც დღეს საზოგადოებასთან ურთიერთობის პროფესიონალების მიერ აღიარებულია, როგორც დაგეგმვის, პროგრამის განვითარებისა და შეფასების პროცესის განუყოფელი ნაწილი. ასევე, აუდიტორიის და სემენტური საზოგადოებრივი ჯგუფების განსაზღვრა - დეტალური ინფორმაცია აუდიტორიის დემოგრაფიული, ცხოვრების წესთან დაკავშირებული სხვადასხვა ნიშანთვისებრივი მონაცემებისა და სამომხმარებლო ჩვევების შესახებ, რომელიც ეხმარება კომპანიასა და მის საზოგადოებასთან ურთიერთობის სტრუქტურას, დარწმუნდნენ, რომ მათი შეტყობინება შესაბამის აუდიტორიას სწვდება.

საკვანძო სიტყვები: საზოგადოებასთან ურთიერთობა, ორგანიზაცია, კომუნიკაცია, ბრენდინგი.

ძირითადი ტექსტი

ორგანიზაციისთვის საზოგადოებასთან ურთიერთობა წარმოადგენს პრიორიტეტულ საკითხს და შემოფარგლულია ვიწრო და ფართო გაგებით. ორგანიზაციის საზოგადოებასთან ურთიერთობა ვიწრო გაგებით გულისხმობს ინდივიდუალურ ურთიერთობას, კომუნიკაციის განსაზღვრულ ფარგლებს სამოქალაქო სფეროს წარმომადგენლებთან, მოქალაქეთა მიღებას და მათ იურიდიულ დახმარებას, ფართო გაგება კი ეფუძნება საჯარო პოზიციით გავრცელებულ აზრს, შეხედულებას, წინადადებას.

ორგანიზაციის თანამშრომლობა საზოგადოებასთან ეყრდნობა დასახული სტრატეგიული მიზნების შესრულებას, მხარდაჭერის მიღებას, საქმიანობის ცნობადობას და დაგეგმილ ღონისძიებებში, სხვადასხვა სოციალური ჯგუფების ჩართულობის გაზრდას. საზოგადოებასთან ერთად, სამოქალაქო აზრის მობილიზებას, რომელიც ფოკუსირდება კონკრეტული შემთხვევის შეფასებასთან.

ორგანიზაციის განსაკუთრებულ სტრატეგიას წარმოადგენს საერთაშორისო საზოგადოებასთან ურთიერთობის პროცესიც, რაც დაფუძნებულია აღიარებული პარტნიორი სამიზნე ჯგუფებთან მეტი თანამშრომლობით, მიმდინარე და დაგეგმილი საქმიანობის მიწოდებით, დემოკრატიისა და უფლებების სფეროში, ორგანიზაციის ხედვისა და ანგარიშის მიწოდებითა და ჯეროვანი კომუნიკაციით.

ორგანიზაციის სტრატეგია, ხშირ შემთხვევაში, იქმნება მაღალი საზოგადოებრივი აზრის არსებობის დროს და რეაგირება ხორციელდება ორგანიზაციის ინტერესებიდან გამომდინარე.

ორგანიზაციის პრიორიტეტს წარმოადგენს პარტნიორებთან ურთიერთობის ჩამოყალიბება, დაწყება და განვითარება. ორგანიზაცია მომხრეა იყოს თანამშრომლობაზე დაფუძნებული თანასწორულ-ლებიანი სუბიექტი და ამავე პრინციპებზე დაყრდნობით, აღიარებს პარტნიორებთან ურთიერთობის აუცილებლობასაც.

ორგანიზაციის პარტნიორ ჯგუფთან ნებისმიერი მოქმედება წარმოადგენს მთლიანი გუნდის მხრიდან მიღებულ გადაწყვეტილებას და გადაწყვეტილებას საფუძვლად უნდა ჰქონდეს აუცილებლობა, მიზანშეწონილობა და საჭიროება.

აღნიშნული პრინციპების განხორციელების დროს, ერთპიროვნული გადაწყვეტილებით, შეზღუდულია სადამფუძნებლო საბჭო, თუკი პარტნიორობა თავისი ფორმებით ეხება მმართველობის ორგანოებს, საჯარო სამართლის იურიდიულ პირებს, პოლიტიკურ პარტიებსა და საქართველოში აკრედიტებულ დიპლომატიურ წარმომადგენლობებს. ასეთი გარემოებებისას, გადაწყვეტილებას იღებს ორგანიზაცია - ერთიანი გუნდი.

ორგანიზაციის სახელმწიფოსთან ურთიერთობა დაფუძნებულია სახელმწიფო ინსტიტუტებთან ურთიერთობით და ურთიერთობის პრიორიტეტულობა გამომდინარეობს ორგანიზაციის საქმიანობისა და საქმისწარმოების ამოცანებიდან.

აღმასრულებელ ხელისუფლებასთან – ორგანიზაცია ურთიერთობს ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებების დაცვის კუთხით არსებული პრობლემების მოგვარების კუთხით და შეიმუშავებს წინადადებებს, ინიციატივებს და რეკომენდაციებს, ზედამხედველობას უწევს სახელმწიფოს მხრიდან არჩეული პოლიტიკის სამართლიანობას ადამიანის უფლებების სფეროში, გამოცხადებული პრიორიტეტების შეფასებას, სამართლებრივი რეფორმის მიმდინარეობას, პროცესში თანამონაწილეობასა და პოზიციის დაცვას.

საკანონმდებლო ხელისუფლებასთან - ორგანიზაცია ურთიერთობს ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებების დაცვის სფეროში სრულყოფილი საკანონმდებლო პროცესის შექმნის, წარმართვისა და ქვეყანაში უფლებების კუთხით არსებული ვითარების გაცნობით. წარუდგენს უფლებების სფეროში წინადადებებსა და მოსაზრებებს. ამზადებს შეფასებებს წარმოდგენილი კანონებისა და კანონპროექტების მისაღებობასთან და საერთაშორისო სტანდარტებთან მიმართებაში, ლობირებს ინიციატივებს, რომლებიც დადებითად ცვლიან სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების განხორციელებას.

სასამართლო ხელისუფლებასთან – ორგანიზაცია მიუკერძოებელი და გამჭვირვალე სასამართლო სისტემის, სასამართლო რეფორმისა და მოსამართლეთა პროფესიული კვალიფიკაციის აუცილებლობიდან გამომდინარე, ურთიერთობს სასამართლო ხელისუფლებასთან და მონაწილეობს სისტემის გაუმჯობესების მიმართულებით დაგეგმილ საჯარო შეხვედრებსა და დისკუსიებში, წარმოაჩენს საქმისწარმოების ნაკლოვნებებს და მიუთითებს მათ გამოსწორებაზე, იცავს პროფესიულ უფლებებსა და ინტერესებს, სასამართლოს წინაშე გამოდის კვალიფიციური საქმისწარმოებით და მოთხოვნის დასაბუთებას ახდენს ევროპული კონვენციითა და სხვა საერთაშორისო აქტებით აღიარებული პრინციპების საფუძველზე, რითაც იღებს მისიას, მართლმსაჯულებას შეახსენოს კომპეტენტურობა, მიუკერძოებლობა და პროფესიონალიზმი.

მართლმადიდებლურ სამოციქულო ეკლესიასთან – საქართველოს კონსტიტუცია აღიარებს საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალური მართლმადიდებელი ეკლესიის განსაკუთრებულ როლს საქართველოს ისტორიაში და მის დამოუკიდებლობას სახელმწიფოსაგან. ორგანიზაცია პრიორიტეტულად აცხადებს საქართველოს ეკლესიასთან ურთიერთობას და სრულად აღიარებს სახელმწიფოსთან დადებულ კონსტიტუციურ შეთანხმებას – კონკორდატს.

ორგანიზაცია დისკრიმინაციის გარეშე თანამშრომლობს საქართველოში საჯარო სამართლის იურიდიული პირის მქონე ყველა რელიგიურ კონფესიასთან და იცავს/აღიარებს რელიგიის თავისუფლებას.

საზოგადოებასთან ურთიერთობები სულ უფრო მეტად ეხება სარწმუნო კომუნიკაციას ძირითად აუდიტორიასთან, რომლებიც გავლენას ახდენენ ბიზნესის შედეგებზე, როგორცაა მედიის ანალიტიკოსები, პოლიტიკის შემქმნელები და პოლიტიკის გავლენის შემსრულებლები, კლიენტები და აქციონერები. ეს არის მნიშვნელოვანი ელემენტი ორგანიზაციის ბრენდების ძალაუფლებისა და

ღირებულების მხარდასაჭერად ყველა დაინტერესებული მხარისთვის. კორპორატიული ბრენდის ყველა ელემენტი, ტონიდან და პიროვნებიდან, ფუნქციონალური და ემოციური უპირატესობებიდან, ძირითადი გზავნილებიდან და საბოლოო მიზნებიდან დაწყებული, მის რეპუტაციამდე - თუ სრულად იქნება გამოყენებული შიდა და გარე აუდიტორიასთან - შეიძლება დაეხმაროს შესრულებისა და სანდოობის ამაღლებას. საზოგადოებასთან ურთიერთობის საშუალებით ბრენდისადმი ცნობადობის გაგებისა და ერთგულების გაზრდა, როგორც წესი, ნებისმიერი საერთო სტრატეგიის არსებითი ნაწილია, რომელიც მიმართულია შესრულებისა და სანდოობის სტანდარტების შენარჩუნებასა და ამაღლებაზე.

რა არის საზოგადოებასთან ურთიერთობის სხვადასხვა გამოწვევები, რომელსაც მსოფლიო აწყდება?

1. იმის დამტკიცება, რომ ის ღირებულია

საზოგადოებასთან ურთიერთობის ერთ-ერთი ყველაზე დიდი პრობლემა, რომელსაც ბიზნესი აწყდება, არის ღირებულების დამტკიცებისა და ROI-ის დემონსტრირება. 2022 წლის JOTW კომუნიკაციების გამოკითხვაში აღმოჩნდა, რომ PR-ის წარმომადგენლებისთვის ძნელია გაზომონ ის გავლენა, რომელიც PR საქმიანობამ შექმნა. რისგანაც ეს პრობლემა წარმოიქმნება არის ცოდნის ნაკლებობა. საზოგადოებასთან ურთიერთობის ამ პრობლემის გადაწყვეტა არის სისტემის შექმნა, რომელიც მოითხოვს ძალისხმევას, ჩართულობას და შედეგს.

2. პირისპირ ურთიერთობების შენარჩუნება

COVID-მა ხალხი შეზღუდა საკუთარ სახლებში ეკრანის მიღმა, საოფისე შეხვედრები შეიცვალა Zoom-ის ზარებით მრავალი ყურადღების გამფანტველი მოვლენებით. პირისპირ შეხვედრების ამ მკვეთრმა შემცირებამ განაპირობა ის, რომ პიარ კომპანიებმა დაკარგეს თავიანთი მუდმივი კლიენტები და გართულდა ახლის შექმნა.

3. აღმასრულებელი პირებისათვის კომუნიკაციის მნიშვნელობის ახსნა

ადამიანები, რომლებიც ხვდებიან აღმასრულებელ გუნდში, მოდიან სხვადასხვა წარმომავლობისა და უნარების ნაკრებიდან, მარკეტინგი და კომუნიკაცია არის აუცილებელი უნარი. იმ ბიზნესებისთვის, რომელთა აღმასრულებლებიც არ არიან კარგად გათვითცნობიერებულნი კომუნიკაციებში სხვაგვარად ხდება. საზოგადოებასთან ურთიერთობის გუნდმა მათ უნდა ასწავლოს რატომ არის ეს მნიშვნელოვანი.

საზოგადოებასთან ურთიერთობის ერთ-ერთი ყველაზე აუცილებელი პრობლემის გადაწყვეტაა, როდესაც საქმე ეხება კონცეფციის ახსნას. იმ აღმასრულებლებს, რაც უფრო მეტად დაეხმარებიან მათ კომუნიკაციის გაგებაში, მით მეტად დაიმსახურებენ მათ პატივისცემას.

4. სოციალური მედიის უსახურობა

პიარის ერთ-ერთი ყველაზე დიდი გამოწვევა, რომელსაც მე ვხედავ ამჟამინდელ დროსა და სამყაროში, არის უსახო სოციალური მედიის ბრბოს მსგავსი ბუნება. ადამიანები ძალიან სწრაფად ქმნიან იმიჯს და რეაგირებენ რაღაცეებზე თითქმის ბრბოს მსგავსი ქცევით, რაც ბიზნესს მცირედ ან საერთოდ არ ამღვეს დროს კრიზისის მართვისთვის. ეს არის საზოგადოებასთან ურთიერთობის ერთ-ერთი გამოწვევა, როდესაც ბიზნესი თავს იკავებს პიარის გუნდის დასაქმებისგან.

პიარის ამ ყველაზე უნივერსალური გამოწვევის გამოსავალი არის რაც შეიძლება პოლიტიკურად კორექტული იყოს. და ყველა შემთხვაში, ავირჩიოთ მიდგომა, რომ არ უგულბებელყოთ საპასუხო რეაქცია და არ დავტკბეთ ყველა კომენტარით.

5. გაფართოებული როლები

იყო დრო, როცა პიარის გუნდებს მხოლოდ მედია სახლებთან უწევდათ დაკავშირება და სიუჟეტის გაშუქება. მაგრამ ახლა, PR პირის სამუშაოს აღწერა ბოლომდე ტრიალებს სამუშაოს გარშემო - საუკეთესო მედია სახლების პოვნა, შინაარსის წერა, კრეატიულობისა და გირაოს შექმნა და მედია სააგენტოებთან და გავლენის შემსრულებლებთან ურთიერთობის შენარჩუნება.

ეს გაფართოებული როლი წარმოადგენს საზოგადოებასთან ურთიერთობის ერთ-ერთ მთავარ პრობლემას ამ როლზე დასაქმებული ადამიანებისთვის. საზოგადოებასთან ურთიერთობის ამ კონკრეტული საკითხის გადაწყვეტა არის პრიორიტეტულად განსაზღვრა, რა არის მნიშვნელოვანი და რა შეიძლება შეინახოს გრძელვადიან „თაიფულში“. თუმცა, აქ მთავარი იქნება ზარის მიღება იმ აქტივობის საფუძველზე, რომელიც ყველაზე მეტ შემოსავალს მოიტანს.

6. დღეს ბევრი არაორგანიზებული მონაცემები, ინფორმაცია, რომლიდანაც შედგება საზოგადოებასთან ურთიერთობის ძალისხმევა, გავრცელებულია სხვადასხვა პლატფორმაზე. ბიზნესებს აქვთ მონაცემები, რომლებიც შემოდის სოციალური მედიიდან, ვებსაიტებიდან, ელ.წერილებიდან, ფორუმების კომენტარებიდან და სხვ. საზოგადოებასთან ურთიერთობის ამ საკითხის გადაწყვეტა არის უბრალოდ სწორი ინსტრუმენტებისა და ადამიანების მოპოვება, რათა მოაწიონ მონაცემები ისე, რომ არა მხოლოდ გასაგები, არამედ თვალყურის დევნება და ანალიზიც მარტივი იყოს.

სანამ ახალ-ნორმალურ სიტუაციას არ მივაღწევთ, რომ ჩვენი კლიენტების მასობრივი ხილვადობა და მათი ტენდენცია შევინარჩუნოთ, საზოგადოებასთან ურთიერთობის არსებულ ტოპ ექვს გამოწვევას და გადაწყვეტილებებს, სავარაუდოდ, რამდენიმე წლის განმავლობაში კიდევ შევხვდებით, თუ გვსურს საზოგადოებასთან ურთიერთობის ამა თუ იმ ტექნიკის დაუფლება, პირველ რიგში უნდა გავიაზროთ, რომ მთავარი ტექნიკა კი არა - პრინციპებია. მათი გაგება მნიშვნელოვნად გავცადავილებს კონკრეტული ხერხების გამოყენებას და შესაძლებელს გახდის ჩვენს მიერ ახლის შექმნას.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. გოროშიძე გ., საზოგადოებასთან ურთიერთობის განწყობისეული კანონზომიერებანი. თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი. 2017.
2. კოტლერი ფ., არმსტრონგი გ. მარკეტინგის საფუძვლები. ბაკურ სულაკაურის გამომცემლობა. თბილისი. 2015.
3. ლომინაძე ს. ბრენდი და თანამედროვე ბრენდინგის ტექნოლოგიები. „ტექნიკური უნივერსიტეტი“, თბ., 2011. 161 გვ.
4. ჭიაურელი ვ., ლომინაძე ს., სტრელკოვა რ. საზოგადოებრივი ურთიერთობების ძირითადი პრინციპები. გამომცემლობა „ტექნიკური უნივერსიტეტი“. თბილისი, 2021. 211 გვ.
5. ხახუტაშვილი ე, ქობლანიძე თ., კოჭლამაზაშვილი ლ. რეკლამა და სტიმულირება. გამომცემლობა „გრაალი“ 2013, 271 გვ.
6. Management and marketing: experience and problems: collection of scientific papers. under the general editorship of Ph.D., Associate Professor Golik V.S. - Minsk: 2022. 302 p.
7. Richard Rosenbaum, Elliott, Larry Percy, Simon Pervan - “Strategic Brand Management”. Swinburne University of Technology. ISBN 978-0-19-870420-1. United Kingdom. July, 2015. 352 p.

Public relations and contemporary challenges

Devidze Tamari
Associate Professor of Georgian Technical University

Datashvili Mariam
Assistant Professor of Georgian Technical University

Datashvili Lasha-Giorgi
Assistant Professor of Georgian Technical University

Summary

Public relations (PR) is one of the main components required for awareness, popularity and proper activity of any person, organization or company. PR combines all the means that help to establish a harmonious relationship between the organization and society, eliminate misunderstandings and improve communication. It serves to communicate with people, prevent crisis situations, conduct preventive activities and minimize unforeseen situations.

Branding, internal corporate PR, crisis management, media policy planning, communication campaign planning/release, image construction, these are the main elements that give a positive tone to the image of a person or organization in the eyes of the public and, at the same time, an unmistakable guarantee of success.

The role of public relations in an organization often depends on the type of organization, the perceptions of the top management structure, and the capabilities of the public relations officers themselves.

Effective public relations is a process, and the first step in that process is research, which is now recognized by public relations professionals as an integral part of the planning, program development, and evaluation process. Also, defining the audience and segment public groups - detailed information about the audience's demographics, various characteristics related to lifestyle and consumer habits, which helps the company and its public relations structure, to make sure that their message reaches the appropriate audience.

სტრატეგიული კომუნიკაციის ამოცანები საჯარო და კერძო სექტორში

დიდებაშვილი ფიქრია

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის მოწვეული ასოცირებული პროფესორი

აბსტრაქტი

სტრატეგიული კომუნიკაცია ინფორმაციის მენეჯმენტის ახალი დარგია. შინაარსის მიხედვით ეს ტერმინი მულტიდისციპლინურია, მასში მოიაზრება ქვედარგების ფართო სპექტრი: საზოგადოებასთან ურთიერთობა, რეკლამა, მარკეტინგი და მენეჯმენტი.

სტატიაში განხილულია „კომუნიკაცია“ და მისი სტადიები, ვეხებით გერმანელი ფილოსოფოსისა და სოციოლოგის იურგენ ჰაბერმასის ნაშრომში „კომუნიკაციური მოქმედების თეორია“ განხილულ სოციალური მოქმედების ორ ტიპს: სტრატეგიულ და კომუნიკაციურ მოქმედებას.

აქვე მოცემულია სტრატეგიული კომუნიკაციის სხვადასხვა განმარტებები, დამახასიათებელი ნიშნები, მნიშვნელოვანი ელემენტები, სტადიები, ძირითადი პრინციპები და ნაწილები. გაანალიზებულია სტრატეგიული კომუნიკაციის ამოცანები საჯარო და კერძო სექტორში საქართველოს მაგალითზე.

საკვანძო სიტყვები: სტრატეგიული კომუნიკაცია, კომუნიკაცია, სტრატეგიული და კომუნიკაციური მოქმედება, სტრატეგიული დაგეგმვა, ანალიტიკური აზროვნება, პროაქტიულობა

ძირითადი ტექსტი

მეცნიერებმა და კომუნიკაციის პროფესიონალებმა სტრატეგიული კომუნიკაცია აღიქვეს, როგორც ტერმინი „ქოლგა“, რომელშიც ერთიანდებოდა კომუნიკაციასთან დაკავშირებული სხვადასხვა პროფესიები, მაგალითად: საზოგადოებასთან ურთიერთობა, ბრენდის კომუნიკაცია, რეკლამა და ა.შ. მართალია ეს ტერმინი ახალი არ არის, თუმცა მეცნიერთა ინტერესის სფეროში, მხოლოდ ახლახანს მოექცა.¹

სტრატეგიული კომუნიკაციაში (შემოკლებით „სტრატკომი“) ინფორმაციის მენეჯმენტის ახალი დარგია, რომელიც „2000-იანი წლებიდან დღემდე აქტიურად იბრძვის თვითგამორკვევისთვის და თავის მონათესავე, უკვე დამკვიდრებულ სპეციალობებთან თუ პროფესიებთან (საინფორმაციო-ფსიქოლოგიური ოპერაციები, საზოგადოებასთან ურთიერთობა, მარკეტინგი, ინტეგრირებული მარკეტინგული კომუნიკაციები, კორპორატიული კომუნიკაციები, ორგანიზაციული კომუნიკაციები და სხვა) არცთუ სახარბიელო ურთიერთობებში იმყოფება“.²

შინაარსის მიხედვით ეს ტერმინი მულტიდისციპლინურია, რადგან მასში მოიაზრება სხვა ქვედარგების ფართო სპექტრი: საზოგადოებასთან ურთიერთობა, რეკლამა, მარკეტინგი და მენეჯმენტი. სტრატეგიულ კომუნიკაციაში განხილულია კომუნიკაციის კონცეფციის მეცნიერული არსი და მისი გამოყენების პრაქტიკული მნიშვნელობა.³

„კომუნიკაცია“ (ლათ. Communico-საერთოს ვხდი) ეს არის რაიმე იდეის, ურთიერთობისა თუ ინფორმაციის გადაცემის პროცესი, რომელიც ვერბალური ან არავერბალური მეთოდებით ხორციელდება. კომუნიკაციის პროცესს აქვს სამი სტადია, საწყისი, შუალედური და საბოლოო სტადია. რაც განისაზღვრება მისი მონაწილეების კომუნიკაციური ამოცანებით. შეტყობინების გადამცემი და მიმღები ერთობლივი ძალებით ქმნიან კომუნიკაციის სისტემას. გამგზავნი და ასევე მიმღებიც შესაძლებელია იყოს, როგორც ინდივიდუალური პიროვნება, ასევე ადამიანთა ჯგუფი, ინსტიტუტი თუ სხვა ნებისმიერი ორგანიზაცია.

ტერმინი „კომუნიკაცია“ ჩვენს საუკუნეში ტერმინით „სტრატეგიული“ გაძლიერდა, რაც კომუნიკაციის გაორმაგებულ შრომას გულისხმობს. სტრატეგიული კომუნიკაციის მთავარი მიზანი კი, რაღა თქმა უნდა, შედეგის მიღწევაა. შედეგის მიღწევაში კი გვეხმარება ჩვენი გზავნილების მხარდამჭერი

¹ What is strategic communication? https://ohiostate-pressbooks-pub.translate.goog/stratcommwriting/chapter/what-is-strategic/?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=ka&_x_tr_hl=ka&_x_tr_pto=op,sc

² მ. გორდელაძე მ. მოლოდინი გ. რა არის „სტრატეგიული კომუნიკაციები“ [file:///C:/Users/Ani/Downloads/admin,+6ge%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Ani/Downloads/admin,+6ge%20(1).pdf)

³ „strategic communication“. 2021.

<https://www.oxfordbibliographies.com/view/document/obo-9780199756841/obo-9780199756841-0007.xml>

აქტივობები და სწორად გაწერილი სამოქმედო გეგმა.¹ ყოველივე ეს კი მოიცავს უფრო მეტ კვლევას, მეტ ანალიზს, მეტ პროგნოზს, მეტ წინდახედულობას, მეტ შემოქმედებითობას, მეტ აქცენტს სამიზნე აუდიტორიის დიფერენციაციასა და თითოეულის ინტერესებზე. ესაა მეტად გააზრებული პასუხია არსებულ თუ მოსალოდნელ გამოწვევებზე. ესაა მეტი ინტეგრირება ყველა იმ ლეგალური ინსტრუმენტისა და მეთოდის, რომელიც ჩვენი მისიის გატარებასა და მიზნების მიღწევაში დაგვეხმარება. ესაა მულტიდისციპლინური მიდგომებითა და ანალიტიკური აზროვნებით დაგეგმარებული, შედეგზე ორიენტირებული პროაქტიული PR-ი.

სტრატეგიული კომუნიკაციის შესახებ მსჯელობისას აუცილებლად უნდა შევეხოთ მეოცე საუკუნის დასავლური ფილოსოფიის, კერძოდ, ფრანკფურტის სკოლის წარმომადგენელ, გერმანელ ფილოსოფოსს და სოციოლოგს იურგენ ჰაბერმასს და მის ნაშრომს, „კომუნიკაციური მოქმედების თეორია“ (1981წ.). „ჰაბერმასი განასხვავებს ინსტრუმენტულ, სტრატეგიულ და კომუნიკაციურ ქმედებებს. ეს ქმედებანი გულისხმობს ენის გამოყენებას ურთიერთგაგების მისაღწევად. კომუნიკაცია მოქმედების პირობად გვევლინება აქტორების მცდელობა ერთობლივად შეათანხმონ თავიანთი გეგმები მათთვის საერთო სასიცოცხლო სამყაროსთან. ამ დროს ისინი ეყრდნობიან სიტუაციის ერთობლივად გაზიარებულ განმარტებას. აქტორები ცდილობენ მიაღწიონ მიზანს ურთიერთგაგების პირობებში. მათი პრეტენზიები ჭეშმარიტებაზე უნდა იყოს კრიტიკისთვის ღია და არ უნდა არსებობდეს კრიტიკისთვის აკრძალული ზონები. აუცილებლობის შემთხვევაში ეს პრეტენზიები ჭეშმარიტებაზე უნდა იყოს დისკურსიულად უზრუნველყოფილი“.²

ჰაბერმასი სოციალური მოქმედებები 4 ტიპს გამოჰყოფს, მათშორისაა სტრატეგიული მოქმედება, როდესაც საქმე გვაქვს წარმატებაზე ორიენტირებულ, ეგოისტური მიზნებით წარმართულ მოქმედებასთან, „სტრატეგიულად მოქმედი სუბიექტები, რომლებიც სამყაროში მხოლოდ ინსტრუმენტული ჩარევებით არ იფარგლებიან და თავიანთ მიზნებს სხვა აქტორთა გადაწყვეტილებებზე ზეგავლენის გზით მისდევენ“.³

მასთან „კომუნიკაციური მოქმედება“ კონსენსუსსა და ურთიერთგაგებაზე ორიენტირებული მოქმედებაა, ანუ კომუნიკაცია თავისი ბუნებით არის მოქმედება და ეს მოქმედება შეიძლება იყოს კომუნიკაციური და სტრატეგიულიც.

ჯორჯ ვაშინგტონის უნივერსიტეტის პროფესორი, საზოგადოებასთან ურთიერთობის ექსპერტის, შაინა ენგლინის განმარტებით „იყო სტრატეგიული, ნიშნავს კომუნიკაციის დასამყარებლად განსაზღვრო საუკეთესო მესიჯები, ორგანიზაციისა და კომუნიკაციის სპეციფიკურ მიზნების გააზრებიდან გამომდინარე შეარჩიო სწორი საკომუნიკაციო არხები. ეს არის განსხვავება უბრალოდ კომუნიკაციასა და სწორ კომუნიკაციას შორის“⁴.

იუნისეფის (UNICEF) განმარტებით კი სტრატეგიული კომუნიკაცია ფაქტებზე დაფუძნებული და შედეგებზე ორიენტირებული პროცესია, რომელიც მიმდინარეობს მონაწილეთა ჯგუფთან კონსულტაციით. იგი სხვა პროგრამულ ელემენტებთან ერთად, ადგილობრივი კონტექსტის შესწავლითა და მრავალმხრივი საკომუნიკაციო „ხრიკებით“ აყალიბებს პოზიტიურ და გაზომვად სოციალურ ცვლილებებს.⁵

ჰელეჰენ და ჰოლტსაუზენდის (Hallahan & Holtzhausen) მიხედვით სტრატეგიული კომუნიკაცია განისაზღვრება, როგორც ინფორმაციული რესურსი, რომელიც ქმნის დამაჯერებლობას და ორგანიზაციის მისიაზე მორგებულ კომუნიკაციას ახორციელებს.⁶

¹ „რას ნიშნავს სტრატეგიული კომუნიკაცია“ <https://fortuna.ge/fortuna/show-archive/ras-nishnavs-strategiuli-komunikacia-fm-qouchi>

² დიდებაშვილი ფ. „ფილოსოფიის როლი კომუნიკაციური მოქმედების თეორიაში (იურგენ ჰაბერმასის მიხედვით)“, ჟურნალი, „საისტორიო ვერტიკალები“, №40, გვ. 91-97 თბილისი 2018. გვ. 93.

³ ი. ჰაბერმასი. „მოქმედების კომუნიკაციური თეორიის წინასწარი მონახაზები და დამატებები“, საგამომცემლო ცენტრი „ქუთაისი“, რედაქტორი: გურამ თევზაძე, 2003 წელი.

⁴ "PROJECTING AND REFLECTING: STRATEGIC COMMUNICATIONS AND THE HEALTHY ORGANIZATION." 28 Aug. 2013, <https://considinecommunications.com/projecting-and-reflecting-strategic-communications-andthe-healthy-organization/>.

⁵ "PROJECTING AND REFLECTING: STRATEGIC COMMUNICATIONS AND THE HEALTHY ORGANIZATION" 28 Aug. 2013, <https://considinecommunications.com/projecting-and-reflecting-strategic-communications-andthe-healthy-organization/>.

⁶ (Hallahan & Holtzhausen, 2007). ALICJA SEWESTIANIUK, OANA VOITOVICI. August 2013 "Managing strategic communication". Master of Communication Thesis. University of Gothenburg. "https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/33942/1/gupea_2077_33942_1.pdf.

ამერიკის შეერთებული შტატების მთავრობის კონტექსტში, სტრატეგიული კომუნიკაცია განისაზღვრება, როგორც „ამერიკის შეერთებული შტატების მიზანმიმართული ძალისხმევა, რათა გაიგოს და ჩართოს ძირითადი აუდიტორია გარემოს შექმნაში, გაძლიერებაში ან შენარჩუნებაში, რომელიც ხელსაყრელია ინტერესების, პოლიტიკისა და მიზნების წინსვლისათვის.“¹

სხვათა განმარტებით კი სტრატეგიული კომუნიკაცია, ეს არის საქმიანობა, რომელიც კომპანიის საერთო სტრატეგიას შეესაბამება. ეს კი საჭიროა ორგანიზაციის სტრატეგიული პოზიციონირების ზრდისათვის. 2 კომუნიკაცია კი მაშინაა სტრატეგიული, როდესაც იგი მთლიანად შეესაბამება კორპორაციის მისიას, ღირებულებებს, ხედვასა და შეუძლია კომპანიის სტრატეგიული პოზიციონირება და კონკურენტუნარიანობა გააძლიეროს. 3 სტრატეგიული დაგეგმვა თავის მხრივ სქემას უზრუნველყოფს, რაც მოიცავს ორგანიზაციისათვის მნიშვნელოვან თემებს.⁴

სტრატეგიული კომუნიკაციის დროს, ყველაფერი იწყება სამიზნე აუდიტორიის ძირეული შესწავლით. კომუნიკაცია იწყება საზოგადოების პატივისცემით, მისი აზრის, დამოკიდებულის იდენტიფიცირებით, გააზრებით, ანალიზითა და გაგებით. ჩვენი გზავნილები კონკრეტულ საკითხზე მათ ფიქრებს უნდა აგრძელებდნენ.

სტრატეგიული კომუნიკაციის მთავარი მიზანია შედეგის მიღწევა. ამა თუ იმ საკითხზე მხოლოდ ინფორმაციის მიწოდება არ უნდა იყოს კომუნიკაციის მთავარი ამოცანა, სტრატეგიული კომუნიკაცია ორიენტირებული უნდა იყოს შედეგზე. ამ შედეგის მიღწევაში ჩვენ გვხმარება ჩვენი გზავნილების მხარდამჭერი აქტივობები, და სწორად გაწერილი სამოქმედო გეგმა. პრესრელიზებისა და რეკლამების გავრცელება კარგია, მაგრამ სტრატეგიული ხედვისა და მთავარი გეგმის გარეშე, ეს ხშირად იგივეა, რაც რესურსების ფუჭი ფლანგვა.

იმისათვის, რომ ჩვენს მიერ დაგეგმილი და მომავალში განსახორციელებელი სტრატეგიული კომუნიკაცია ეფექტური და მომგებიანი იყოს, საჭიროა მისი სწორად გაწერა. ამისათვის კი რამდენიმე მნიშვნელოვანი ელემენტების სიღრმისეულად შესწავლა/გააზრება გვჭირდება. კერძოდ:⁵

- ❖ შევაფასოთ მიმდინარე სიტუაცია. უნდა შევისისხლხორცოთ აუდიტორის პრობლემები და მოთხოვნები. სიტუაციის შეფასება ამცირებს ვარაუდებსა და ქმნის მყარ საფუძველს პროცესის გასაგრძელებლად.
- ❖ დავისახოთ საკომუნიკაციო მიზნები. ამის შემდეგ კი უნდა შევიმუშაოთ კონკრეტული, გაზომვადი, მიღწევადი, რეალისტური და დროული (SMART) მიზნები.
- ❖ მოხდეს განზრახ აუდიტორიის იდენტიფიცირება. უნდა განვსაზღვროთ მოსახლეობის ის სეგმენტი, რომელზეც გვსურს „ზემოქმედება“. ამის შემდეგ კი საჭიროა ჩვენი აუდიტორიის ანალიზი და მათი შეძლებისდაგვარად შესწავლა.
- ❖ შევქმნათ და წინასწარ შევამოწმოთ შეტყობინებები. შეტყობინება უნდა იყოს ინფორმაციული, ლაკონური და ადვილად გასაგები არჩეული აუდიტორიისათვის.
- ❖ ავირჩიოთ არხები და აქტივობები. წინასწარ უნდა გამოვიკვლიოთ ეფექტური კომუნიკაციისათვის, რომელი საკომუნიკაციო არხებია მისაღები.
- ❖ ავირჩიოთ სამოქმედო გეგმა. ჩამოთვლილ კითხვებს სრულად უნდა გაეცეს პასუხი: როგორ მოვიყვანოთ ზემოთქმულ ჩამონათვალს სისრულეში? გვაქვს თუ არა გააზრებული სამომავლო რისკ-ფაქტორები? გვაქვს თუ არა ალტერნატიული გზები? და ა.შ.
- ❖ მასალების შემუშავება და წინასწარ ტესტირება. უნდა ჩატარდეს კონცეფციისა და პოზიციონირების ტესტირება, რათა დადგინდეს, თუ რომელი მასალებია შესაბამისი

1 „Стратегическая коммуникация“. https://ru-knowledgr-com.translate.goog/02646168/СтратегическаяКоммуникация?_x_tr_sl=ru&_x_tr_tl=ka&_x_tr_hl=ka&_x_tr_pto=op,sc

2th Top 10 Lessons on Strategy - MIT Sloan Management Review. <http://marketing.mitsmr.com/PDF/STR0715-Top-10-Strategy.pdf>.

3rd Definitions | Strategic Communication | Communications | Topic ... <https://sc3ta.org/weblinks/definitions1023.html>.

4th PROJECTING AND REFLECTING: STRATEGIC COMMUNICATIONS AND THE HEALTHY ORGANIZATION." 28 Aug. 2013, <https://considinecommunications.com/projecting-and-reflecting-strategic-communications-and-the-healthyorganization/>.

5 „8-Step Communication Model“. https://emilms-fema-gov.translate.goog/is_0029a/groups/81.html?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=ka&_x_tr_hl=ka&_x_tr_pto=op,sc

აუდიტორიისათვის.

- ❖ გეგმის განხორციელება, შეფასება და შეცვლა. უნდა გადაიხედოს სამოქმედო გეგმაზე და საჭიროებისამებრ ჩაკორექტირდეს. საბოლოო გეგმა კი სისრულეში უნდა მოვიყვანოთ.

ზემოთქმულიდან გამომდინარე ვასკვნიტ, რომ სტრატეგიული კომუნიკაცია არის ურთიერთობა, რომლის ბირთვია ანალიტიკური აზროვნება. ეს კიდევ უფრო მკვეთრ რეალობად იქცა დღევანდელობაში, როცა სახეზეა თანამედროვე ტექნოლოგიები, გლობალური სამყარო, ქსელური ეპოქა, გავიარეთ პანდემიის პერიოდი, ჰიბრიდული ომები, საინფორმაციო მანიპულაციები და სხვა მრავალი გამოწვევა. ასეთ დროს ქვეყნის მდგრადობის ფუნდამენტია მოსახლეობის განათლება და ანალიტიკური აზროვნება. ანალიტიკის გაძლიერების აუცილებლობა ყველა სფეროს შეეხო და ბუნებრივია, ეს კომუნიკაციებზეც აისახა. შედეგად, დღეს ჩვენ ვქმნიტ ანალიზზე დაფუძნებულ და გრძელვადიან ხედვებზე ორიენტირებულ სტრატეგიულ კომუნიკაციას. ამას თან, დაემატა სხვადასხვა ეფექტიანი იარაღი, რომელთა არჩევაში შეზღუდულები, ფაქტობრივად, არ ვართ. ესაა მარკეტინგი, რეკლამა, მენეჯმენტი და კომუნიკაციასთან დაკავშირებული ყველა საჭირო და მომიჯნავე სფერო. კიდევ ერთი დამახასიათებელი, რაც სტრატეგიულ კომუნიკაციას აქვს, ესაა **პროაქტიულობა**.

არ უნდა დაველოდოთ, როდის დადგება კრიზისი, არამედ წინსწრებით ვიფიქროთ, ვიმოქმედოთ და თავად მივილოთპ რევენციული ზომები, უნდა წარვმართოთ ბევრად კრეატიული, შინაარსიანი, სამიზნე აუდიტორია ზემორგებული და რაც მთავარია, შედეგიანი საკომუნიკაციო პროცესი.

სტრატეგიულ კომუნიკაციას რამდენიმე სტადია გააჩნია. ესენია:¹

- ❖ თავდაპირველად აუდიტორიამ უნდა მოიპოვოს იმის შესახებ ცოდნა, რაზეც ჩვენ მას ველაპარაკებით;
- ❖ შემდეგ დაინტერესდეს ამით;
- ❖ მოსინჯოს ის;
- ❖ შემდეგ ერთგული მომხმარებელი გახდეს;
- ❖ და ბოლოს გახდეს „ფანი“.

სტრატეგიული კომუნიკაციის ძირითადი პრინციპებია:²

1. ფასეულობები;
2. ნდობა.

- ❖ სტრატეგიული კომუნიკაციის ძირითადი ნაწილებია:³
- ❖ აუდიტორია;
- ❖ არხები;
- ❖ გზავნილები;
- ❖ წარმომადგენლები;
- ❖ დრო

სტრატეგიული კომუნიკაცია აღიარებულია, როგორც კომუნიკაციის განვითარებადი ქვეველი. იგი იკვლევს ორგანიზაციებისა და მთავრობების შესაძლებლობებს მიზანმიმართულად ჩართვისათვის.⁴

ბუნებრივია, რომ სტრატეგიული კომუნიკაცია განსხვავებულია საჯარო და კერძო სექტორში. საჯარო უწყებაში საზოგადოებასთან ურთიერთობას აქვს თავისი სპეციფიკა, კერძოდ, სტრატეგიული კომუნიკაცია ემსახურება სახელმწიფო პოლიტიკის სწორად მიტანას ხალხთან, რომელმაც უნდა იგრძნოს, რომ ის თავადაცაა ამ პროცესების, რეფორმების, ცვლილებების მონაწილე, თანამოაზრე და მთავარი აქტორი. ამ ურთიერთობის ფუნდამენტია სიმართლე და

¹„სტრატეგიული კომუნიკაციების სტადიები“. <https://www.culturepartnership.eu/ge/publishing/communication-course/lecture-2-the-stages-of-strategic-communication>

²„სტრატეგიული კომუნიკაციის ძირითადი პრინციპები“. <https://www.culturepartnership.eu/ge/publishing/communication-course/lecture-3-values-and-trust>

³„სტრატეგიული კომუნიკაციის ძირითადი ნაწილები“. <https://www.culturepartnership.eu/ge/publishing/communication-course/lecture-4-the-basic-elements>

⁴„strategic communication“. 2021.

<https://www.oxfordbibliographies.com/view/document/obo-9780199756841/obo-9780199756841-0007.xml>

ხალხის აზრი. ამისათვის სავალდებულოა, სისტემატურად კითხულობდე საზოგადოების „აზრს“ და მასზე დაყრდნობით განსაზღვრო ამოცანები, დასახო გეგმა და მოქმედების სტრატეგია. ამ უკანასკნელის წარმატებული განხორციელებისთვის აუცილებელია უწყებას ჰქონდეს საზოგადოების ნდობა და რეპუტაცია. სწორედ ამ რეპუტაციაზე ზრუნვა არის სტრატეგიული კომუნიკაციის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ამოცანა, რათა საზოგადოებასთან შედგეს ჯანსაღი დიალოგი და შესაბამისად, შეიქმნას ურთიერთგაგების პლატფორმა.

2014-2015წლებიდან საქართველოში აქტიურად დაიწყო სტრატეგიული კომუნიკაციების სტრუქტურული ერთეულების განვითარება სახელმწიფო უწყებებში. ნატოს წევრი და მეგობარი სახელმწიფოები, როგორც ადამიანური ისე ფინანსური რესურსის ინვესტირებას ახორციელებდნენ ამ მიმართულებით. საქართველოში მალევე დაიწყო სტრატეგიული კომუნიკაციების ტრენინგების ჩატარება კერძო და საჯარო უწყებების წარმომადგენლებისთვის. აღსანიშნავია, რომ 2018-20 წლების სამთავრობო პროგრამაში გათვალისწინებული იყო სტრატეგიული კომუნიკაციის დანერგვისა და გაძლიერების კომპონენტი. მართლაც, ამ მიმართულებით დაიწყო რეფორმები, ხელისუფლების საზოგადოებასთან ურთიერთობების დეპარტამენტები გარდაიქმნა სტრატეგიული კომუნიკაციების სამსახურებად, შეიქმნა შესაბამისი დოკუმენტები.¹

სტრატეგიული კომუნიკაციების დეპარტამენტის ძირითადი ამოცანებია:

- ❖ საქართველოს მთავრობისა და საქართველოს პრემიერ-მინისტრის საქმიანობასთან დაკავშირებული ოფიციალური შეტყობინებების, განცხადებების, ასევე სხვა საინფორმაციო მასალების მომზადება და აღნიშნულთან დაკავშირებით მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებთან სათანადო კომუნიკაციის უზრუნველყოფა; ფოტო, ვიდეო და ტექნიკური მასალის შექმნა, გავრცელება და დაარქივება;
- ❖ საზოგადოების ინფორმირება საქართველოს მთავრობისა და საქართველოს პრემიერ-მინისტრის საქმიანობის შესახებ; ერთიანი შეტყობინებებისა და მედიაკალენდრის შექმნა და მართვა;
- ❖ ოფიციალური ვებგვერდებისა და სოციალური ქსელებისთვის შესაბამისი კონტენტის შექმნა და ადმინისტრირება, ინტერაქციის უზრუნველყოფა;
- ❖ პრესის, სატელევიზიო, საერთაშორისო, რეგიონული მედიის მონიტორინგი; ძირითადი საკომუნიკაციო პროდუქტების გაცნობა, დაგეგმილი პროექტებისა და აქტივობების მიმდინარეობის მონიტორინგი; მედიის ძირითადი ტენდენციების ანალიზი;
- ❖ საზოგადოებრივი აზრის შესწავლა და ანალიზი, სამიზნე აუდიტორიის შესწავლა, საკომუნიკაციო მიზნებისა და ამოცანების განსაზღვრა, ღონისძიებებისა და პროექტების, საკომუნიკაციო პროდუქტები სშექმნა, პრაქტიკული რეალიზაცია და მონიტორინგი; მედიაში გააქტიურებულ თემებზე რეაგირება;
- ❖ ერთიანი სამთავრობო საკომუნიკაციო სტრატეგიის შემუშავება, სინქრონიზება, განახლება, კორექტირება და მისი შესრულების მონიტორინგის შედეგების ანალიზი;
- ❖ მთავრობის გრძელვადიანი მიზნების მხარდაჭერა, წინასწარდაგეგმილი, სამიზნე აუდიტორიებზე მორგებული კოორდინირებული სტრატეგიული კომუნიკაცია;
- ❖ ეფექტიანი კომუნიკაციის განხორციელების მიზნით, დაინტერესებულ მხარეებთან (სახელმწიფო/საერთაშორისო/არასამთავრობო ორგანიზაციები, კერძო სექტორი, თანამშრომლები) კომუნიკაციის უზრუნველყოფა;
- ❖ მასშტაბური საკომუნიკაციო კამპანიების განსაზღვრა საერთო საკომუნიკაციო სტრატეგიის ჩრჩილში: აღნიშნული კამპანიების დაგეგმვა, მართვა და მონიტორინგი; ღონისძიების შესაბამისი იკონცეფციის შექმნა და ფორმატის განსაზღვრა;
- ❖ ღონისძიების შესაძლო რისკების განსაზღვრა და მათი მართვა; საქართველოს პრემიერ-მინისტრის ღონისძიებების დაგეგმვა და განხორციელება;

¹რას ნიშნავს სტრატეგიული კომუნიკაცია. <https://fortuna.ge/fortuna/show-archive/ras-nishnavs-strategiuli-komunikacia-fm-qouchi>

- ❖ საქართველოს პრემიერ-მინისტრის სტრატეგიული კომუნიკაციის უზრუნველყოფა არასამთავრობო სექტორთან, მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებსა და საზოგადოების სხვა დაინტერესებულ ჯგუფებთან;
- ❖ საქართველოს კანონმდებლობით განსაზღვრული სხვა უფლებამოსილებების, აგრეთვე საქართველოს პრემიერ-მინისტრისა და საქართველოს მთავრობის ადმინისტრაციის უფროსის ცალკეულ დავალებათა შესრულება;¹

სამთავრობო სტრატეგიული კომუნიკაციის ერთეულების განვითარებამ ხელი შეუწყო საქართველოს ევრო-ატლანტიკურ ინსტიტუტებში ინტეგრაციას და სამთავრობო სტრატეგიის ეფექტიან მუშაობას. კრიზისულ პერიოდში კომუნიკაციის განვითარება მნიშვნელოვანი გამოწვევა იყო ბოლოდროინდელი მოვლენების ეფექტური მართვისათვის. მაგალითად: რუსული მცოცავი ოკუპაცია, ტყის ხანძრები, წყალდიდობა და პანდემია. ასევე მნიშვნელოვანი სიახლეა სტრატეგიის ერთეულების გააქტიურება სოციალურ მედიაში, კონტენტის წარმოების სისტემის შექმნა და დეზინფორმაციასთან ბრძოლის კომპინენტის წინ წამოწევა.²

კერძო სექტორში სტრატეგიული კომუნიკაცია ეხმარება ბიზნესს მიზნის მიღწევაში, ზრდის მის ცნობადობას, ამალებს კომპანიის პროფილს, რადგან ყველა მომხმარებელს სურს გამოიყენოს კარგი რეპუტაციის მქონე კომპანიის პროდუქტი, მომსახურება და სერვისები. სტრატეგიული კომუნიკაცია ამდგავარად ზრდის მოთხოვნას პროდუქციაზე, მომსახურებაზე, იზრდება კლიენტთა რიცხვიც. იგი ასევე გვეხმარება ინვესტორებთან ურთიერთობის დამყარებაში, იზიდავს ინვესტიციებს რაც უბიძგებს ბიზნესს ახალი მიზნებისა და წარმატებებისკენ.

დასკვნა

ამრიგად, სტრატეგიული კომუნიკაცია, როგორც ინფორმაციის მენეჯმენტის ახალი დარგი, ძალზე აუცილებელი და მნიშვნელოვანი საქმიანობის სფეროა. მისი ბირთვი ანალიტიკური აზროვნება და პროაქტიურობაა. განსხვავებულია სტრატეგიული კომუნიკაციის ამოცანები საჯარო და კერძო სექტორში. საჯაროში ესაა, ერთიანი სამთავრობო საკომუნიკაციო სტრატეგიის შემუშავება. სახემწიფო, საერთაშორისო, არასამთავრობო ორგანიზაციებს შორის კომუნიკაციის უზრუნველყოფა. კერძო სექტორში სტრატეგიული კომუნიკაცია ეხმარება ბიზნესს მიზნის მიღწევაში და წარმატებაში.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. გორდელაზე მ. მოლოდინი გ. „რა არის სტრატეგიული კომუნიკაციები“[file:///C:/Users/Ani/Downloads/admin,+6ge%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Ani/Downloads/admin,+6ge%20(1).pdf)
2. დიდებაშვილი ფ. „ფილოსოფიის როლი კომუნიკაციური მოქმედების თეორიაში (იურგენ ჰაბერმასის მიხედვით), ჟურნალი, „საისტორიო ვერტიკალები“, №40, თბილისი 2018.გვ. 93;
3. ჰაბერმასი ი. „მოქმედების კომუნიკაციური თეორიის წინასწარი მონახაზები და დამატებები“, საგამომცემლო ცენტრი „ქუთაისი“, რედაქტორი: გურამ თევზაძე, 2003 წელი;
4. What is strategic communication?https://ohiostate-pressbooks-pub.translate.google.com/stratcommwriting/chapter/what-is-strategic/?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=ka&_x_tr_hl=ka&_x_tr_pto=op,sc “strategic communication”. 2021.
5. <https://www.oxfordbibliographies.com/view/document/obo-9780199756841/obo-9780199756841-0007.xml>
6. „რას ნიშნავს სტრატეგიული კომუნიკაცია“<https://fortuna.ge/fortuna/show-archive/ras-nishnavs-strategiuli-komunikacia-fm-qouchi>
7. „PROJECTING AND REFLECTING: STRATEGIC COMMUNICATIONS AND THE HEALTHY

¹„სტრატეგიული კომუნიკაციების დეპარტამენტი“.

https://www.gov.ge/files/328_76397_569829_სტრატეგიულიკომუნიკაციებისდეპარტამენტი.pdf

²„სტრატეგიული კომუნიკაციის შესაძლებლობების გაძლიერება საინფორმაციო და კომუნიკაციის ტექნოლოგიების მიმართულებით“. <https://gcsd.org.ge/storage/files/doc/კვლევა%20-%20გიორგი%20ჯანგანი.pdf>

- ORGANIZATION." 28 Aug. 2013, <https://considinecommunications.com/projecting-and-reflecting-strategic-communications-and-the-healthy-organization/>.
8. (Hallahan & Holtzhausen, 2007). ALICJA SEWESTIANIUK , OANA VOITOVICI. August 2013 "Managing strategic communication". Master of Communication Thesis. University of Gothenburg. "https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/33942/1/gupea_2077_33942_1.pdf.
 9. „Стратегическая коммуникация“. https://ru-knowledgr-com.translate.googleusercontent.com/translate?_x_tr_sl=ru&_x_tr_tl=ka&_x_tr_hl=ka&_x_tr_pto=op,sc
 10. Top 10 Lessons on Strategy - MIT Sloan Management Review." <http://marketing.mitsmr.com/PDF/STR0715-Top-10-Strategy.pdf>. Accessed 26 March. 2019
 11. "Definitions | Strategic Communication | Communications | Topic" <https://sc3ta.org/weblinks/definitions1023.html>.
 12. "PROJECTING AND REFLECTING: STRATEGIC COMMUNICATIONS AND THE HEALTHY ORGANIZATION." 28 Aug. 2013, <https://considinecommunications.com/projecting-and-reflecting-strategic-communications-and-the-healthyorganization/>.
 13. „8-Step Communication Model“. https://emilms-fema-gov.translate.googleusercontent.com/translate?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=ka&_x_tr_hl=ka&_x_tr_pto=op,sc
 14. „სტრატეგიული კომუნიკაციების სტადიები“. <https://www.culturepartnership.eu/ge/publishing/communication-course/lecture-2-the-stages-of-strategic-communication>
 15. „სტრატეგიული კომუნიკაციის ძირითადი პრინციპები“. <https://www.culturepartnership.eu/ge/publishing/communication-course/lecture-3-values-and-trust>
 16. „სტრატეგიული კომუნიკაციის ძირითადი ნაწილები“. <https://www.culturepartnership.eu/ge/publishing/communication-course/lecture-4-the-basic-elements>
 17. "strategic communication". 2021. <https://www.oxfordbibliographies.com/view/document/obo-9780199756841/obo-9780199756841-0007.xml>
 18. რას ნიშნავს სტრატეგიული კომუნიკაცია. <https://fortuna.ge/fortuna/show-archive/ras-nishnavs-strategiuli-komunikacia-fm-qouchi>
 19. „სტრატეგიული კომუნიკაციების დეპარტამენტი“. https://www.gov.ge/files/328_76397_569829_სტრატეგიულიკომუნიკაციებისდეპარტამენტი.pdf
 20. „სტრატეგიული კომუნიკაციის შესაძლებლობების გაძლიერება საინფორმაციო და კომუნიკაციის ტექნოლოგიების მიმართულებით“. <https://gcsd.org.ge/storage/files/doc/კვლევა%20-%20გიორგი%20ჯანგანი.pdf>

Strategic communication tasks in the public and private sector

Piqria Didebashvili

Invited Associated Professor of Georgian Technical Universit

Summary

Keywords: strategic communication, communication, strategic and communicative action, strategic planning, analytical thinking, proactiveness

Strategic communication is a new field of information management. In terms of content, this term is multidisciplinary, covering a wide range of subfields: public relations, advertising, marketing and management.

The article about discusses "communication" and its stages, focusing on the two types of social action discussed in the work of the German philosopher and sociologist Jurgen Habermas, "Theory of Communicative Action": strategic and communicative action.

Various definitions, characteristics, important elements, stages, basic principles and parts of strategic communication are given here. The tasks of strategic communication in the public and private sector are analyzed on the example of Georgia.

აღზრდის სტილის როლი ბავშვებში გენდერული ნორმებისა და სტერეოტიპების ჩამოყალიბებაში

დუმბაძე მანანა

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის დოქტორანტი

აბსტრაქტი

ჯანსაღი ოჯახის და ზოგადად მშობლების როლი ბავშვის პიროვნების ფორმირებაში მნიშვნელოვანი და მრავალმხრივია. მშობლების შეხედულებები და მიკუთვნებული როლები გადამწყვეტ როლს თამაშობს ბავშვის ჩამოყალიბებაში. ისინი ემსახურებიან როგორც ძირითადი როლების შექმნაში, ასევე აყალიბებენ მათი პიროვნების სხვადასხვა ასპექტს მათი ქმედებების, ქცევებისა და ურთიერთქმედებების საშუალებით. მშობლის აღზრდის სტილი შეიძლება მნიშვნელოვნად განსხვავდებოდეს კულტურაში, ოჯახებსა და ინდივიდებში. ტრადიციულად, არსებობდა სტერეოტიპული მოლოდინები მშობლის როლებთან დაკავშირებით სქესიდან გამომდინარე. აღზრდის სტილისა და სქესის განხილვისას მნიშვნელოვანია იმის გათვალისწინება, თუ როგორ მოქმედებს არა მხოლოდ კულტურული ნორმები, არამედ გენდერული როლები და მოლოდინები აღზრდის მეთოდზე და როგორ ურთიერთობენ მშობლები შვილებთან მათი სქესის მიხედვით.

ოჯახი წარმოადგენს ძირითად სოციალურ ერთეულს, სადაც ბავშვები პირველად იღებენ და სწავლობენ კულტურულ ნორმებს. ბავშვის დაბადებდან იმყოფება იმ გარემოში, რომელშიც დამკვიდრებულია ესა თუ ის ოჯახური ტრადიციები, ღირებულებები და პრაქტიკა. ეს ადრეული გამოცდილება ქმნის მათ საფუძველს საზოგადოების მოლოდინების გამყარებისთვის და აყალიბებს მათ ქცევას კულტურულ ნორმებთან შესატყვისობით.

აღზრდის სტილი გადამწყვეტ როლს თამაშობს ბავშვების გენდერული ნორმებისა და სტერეოტიპების ჩამოყალიბებაში. მშობლების ურთიერთობა შვილებთან, მოლოდინები და მათ მიერ დანერგილი ღირებულებები, ეს ყველაფერი ხელს უწყობს გენდერული იდენტობის განვითარებას. წინამდებარე სტატია ეხება მშობლის აღზრდის სტილს, ოჯახის მთავარ როლს ბავშვებისთვის კულტურული ნორმების და გენდერული როლების მიკუთვნებულობის ჩამოყალიბებას.

ძირითადი ტექსტი

ისტორიულად გენდერული როლების განაწილებისას გათვალისწინებული იყო საყოფაცხოვრებო ფაქტორები, რადგან ქალებს ორსულობისა და მშობიარობის გამო უწევდათ შინ დარჩენა, ხოლო მამაკაცები გადიოდნენ გარეთ, საკვების მოსაპოვებლად, შესაბამისად ეს როლები დიდი ხანი შემორჩა კულტურას და ბავშვის აღზრდა და მასზე ზრუნვა დედის ფუნქციებში შედიოდა, მამა კი ძირითადად ოჯახის მატერიალური უზრუნველყოფით იყო დაკავებული და მისი აღზრდის პროცესში მონაწილეობა ძირითადად „სადასჯელო“ ფუნქციით შემოიფარგლებოდა.

თავდაპირველად უნდა აღინიშნოს, რომ მშობლის აღზრდის სტილი შეიძლება მნიშვნელოვნად განსხვავდებოდეს, რადგან მათზე გავლენას ახდენს მრავალი ფაქტორი, მათ შორის კულტურული ნორმები, მშობლების პიროვნება, ოჯახის დინამიკა და ბავშვის ინდივიდუალური საჭიროებები. თუმცა, არსებობს ზოგადი ტენდენციები და მოსაზრებები, რომლებიც ახდენენ დიფერენცირებას აღზრდის სტილსა და მშობლების დამოკიდებულებაზე ბავშვის სქესის მიხედვით.

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, ისტორიულად, აღზრდის პროცესში ძირითად ადგილს იკავებდა შრომის დანაწილება გენდერული სტერეოტიპების საფუძველზე. დედებს ხშირად აღიქვამდნენ, როგორც ძირითად მომვლელს, ისინი პასუხისმგებელნი იყვნენ აღზრდაზე, ემოციურ მხარდაჭერაზე, ხოლო მამები განიხილებოდნენ როგორც მარჩენალი, ძირითადი დისციპლინის შემომღები. აღნიშნული ტრადიციული მოდელი დროთა განმავლობაში იცვლებოდა და თანამედროვე საზოგადოებაში მხარდი ტენდენციაა აღზრდის უფრო თანაბარი სტილისკენ, სადაც ორივე მშობელი იზიარებს პასუხისმგებლობას სქესის მიუხედავად. ეს ნიშნავს, რომ მამები სულ უფრო მეტად არიან ჩართულები ზრუნვაში, ემოციურ მხარდაჭერასა და საოჯახო საქმეებში, ხოლო დედები კარიერას მისდევენ .

მიუხედავად პროგრესისა და ოჯახში გენდერული როლების განაწილების გათანაბრებისა, მაინც პრობლემა რჩება მშობლეთა აღზრდის სტილის გავლენა ბავშვის სქესის მიხედვით, რაც შემდგომში გენდერული იდენტობისა და სტერეოტიპების ჩამოყალიბებას უწყობს ხელს. კულტურულმა ნორმებმა, წარსულის გამოცდილებამ, ასევე დამკვიდრებულმა სტერეოტიპებმა და არაცნობიერმა მიკერძობებამ შეიძლება გავლენა მოახდინოს იმაზე, თუ როგორ ურთიერთობენ და აღზრდის რა მეთოდს იყენებენ მშობლები შვილებთან სქესის მიხედვით.

გენდერული როლები დიდი ხანია არის საზოგადოების კულტურული იდენტობის ძირითადი ნაწილი, რომელიც გავლენას ახდენს ქცევებზე, მოლოდინებსა და დამოკიდებულებებზე. მიუხედავად იმისა, რომ საზოგადოება ზოგადად ხელს უწყობს გენდერული ნორმების და შეხედულებების ჩამოყალიბებაში, ბავშვებში, აღნიშნული როლების მიკუთვნებულობაში ძირითად როლს მაინც მშობლები ასრულებენ აღზრდის პროცესში.

ოჯახის სისტემების თეორია, რომელიც შეიმუშავა ფსიქიატრმა მიურეი ბოუენმა 1950-იან წლებში, არის ფსიქოლოგიური ჩარჩო, რომელიც განიხილავს ოჯახს, როგორც ემოციურ ერთეულს და ხაზს უსვამს ოჯახის წევრების ურთიერთდაკავშირებასა და ურთიერთდამოკიდებულებას, აგრეთვე მშობლების როლს ბავშვის იდენტობის ფორმირებაზე. მიურეი ბოუენის საოჯახო სისტემების თეორია ხაზს უსვამს ოჯახის წევრების ურთიერთდაკავშირებასა და ურთიერთდამოკიდებულებას, მშობლების როლს ბავშვის იდენტობის ჩამოყალიბებაში. მრავალთაობათა გადაცემის პროცესი ნათელს ხდის, თუ როგორ გადაეცემა ემოციური შაბლონები და ქცევები თაობიდან თაობას, გენდერთან დაკავშირებული მოლოდინების ჩათვლით. მშობლები, უნებლიეთ გადასცემენ გამოცდილებას საკუთარი აღზრდიდან, აგრძელებენ ოჯახურ დინამიკას, რომელიც გავლენას ახდენს მათი შვილების განვითარებაზე.

სხვადასხვა ავტორების მიერ შემოთავაზებული აღზრდის 4 სტილი განსხვავებულად აყალიბებს მოლოდინებსა და გენდერულ სტერეოტიპებს:

ავტორიტეტული აღზრდა, რომელიც ხასიათდება სითბოთი, მხარდაჭერით და მკაფიო თანადგომით. მშობელსა და ბავშვს შორის არის ძლიერი ორმხრივი კომუნიკაცია, გამოირჩევა გულისხმიერებით, მიღებლობით და ბავშვის მოთხოვნებზე ორიენტირებულობით. რადგან ასეთი მშობლების მიერ ხშირად ხდება ბავშვი ინტერესების გათვალისწინება, ასევე აძლევენ საშუალებას ისწავლონ საკუთარი ქცევის მართვა და გახდნენ უფრო დამოუკიდებლები, შესაბამისად აღზრდის ავტორიტეტული სტილი ხელს უწყობს ბავშვებს გამოიკვლიონ თავიანთი ინტერესები და ნიჭი სქესის მიუხედავად. მშობლებმა შეიძლება წახალისონ როგორც გოგოები, ასევე ბიჭები ქცევა განახორციელონ თავიანთი ინტერესების მიხედვით და განავითარონ თავიანთი უნარები, დაუპირისპირდნენ ტრადიციულ გენდერულ როლებსა და სტერეოტიპებს. მშობლები ნაკლებად ავლენენ მოლოდინებს გენდერული ქცევის შესაბამისი ქცევის განხორციელების. ისინი უზრუნველყოფენ მხარდაჭერას და მოქმედებენ იმ პრინციპებით, რომელიც მორგებულია თითოეული ბავშვის ინდივიდუალურ სიძლიერესა და პრეფერენციებზე. ამიტომ მოსალოდნელია, რომ ავტორიტეტული მშობლების მიერ გაზრდილი ბავშვები უფრო მეტად ეწინააღმდეგებიან ტრადიციულ გენდერულ როლებს და სტერეოტიპებს, რადგან ისინი იღებენ თანმიმდევრულ ემოციურ მხარდაჭერას და წახალისებას იმოქმედონ დამოუკიდებლად თავიანთი სურვილის მისაღწევად.

ავტორიტარული სტილი ხასიათდება მაღალი მოთხოვნებით და დაბალი პასუხისმგებლობით. აღზრდის ეს სტილი, რომელიც დიანა ბაუმრინდმა გამოავლინა 1960-იან წლებში, გამოირჩევა მკაცრი წესებით, მაღალი მოლოდინებით და სითბოსა და ზრუნვის ნაკლებობით. ავტორიტარულ აღზრდას შეუძლია მნიშვნელოვანი გავლენა მოახდინოს ბავშვებში გენდერული სტერეოტიპების ჩამოყალიბებაზე და განმტკიცებაზე. ეს გავლენა, უპირველეს ყოვლისა, ხდება ტრადიციული როლების მკაცრი დაცვის, გენდერული ქცევის მკაცრი აღსრულებისა და ამ ნორმებიდან გადახრის შეზღუდული ტოლერანტობით. მშობლებს ხშირად აქვთ მკაფიო და ფიქსირებული წარმოდგენები იმის შესახებ, თუ რა არის შესაფერისი ბიჭებისა და გოგოებისთვის, ამიტომ ავტორიტარულმა აღზრდამ, რომელსაც ახასიათებს მკაცრი წესები და სასჯელები, შეიძლება გაამძიეროს გენდერული სტერეოტიპები მკაცრი გენდერული ქცევის იძულებით. მაგალითად, ბიჭები შეიძლება წახალისებული იყვნენ განახორციელონ მეტად აგრესიული

და „მამაკაცური“ ქცევა. მშობლები მათგან ითხოვენ იყვნენ უფრო თავდაჯერებულები ან კონკურენტუნარიანები, ხოლო გოგონებისგან უფრო „ქალურ“ ქცევებს, რაც გამოიხატება ქცევის ისეთ ფორმებში, როგორც არის მორცხულება ან ზრუნვა. შესაბამისად ავტორიტარულ ოჯახებში გაზრდილმა ბავშვებმა შეიძლება მეტად აითვისონ ტრადიციული გენდერული ნორმები, მაგალითად, ბიჭები არიან თავდაჯერებულები და კონკურენტუნარიანები, ხოლო გოგონები მზრუნველები და მორჩილნი, რაც განპირობებული იქნება მშობლების უფრო მკაცრი აღზრდის სტილით. ასევე აღსანიშნავია, რომ თუ თავად მშობლები ხშირად ავლენენ ტრადიციულ გენდერულ როლებს, ამავდროულად ავტორიტარული აღზრდის სტილი გამოირჩევა ნაკლები კომუნიკაციით და არ ხდება ახსნა გენდერული მიკუთვნებულობის ან ქცევის განხორციელების შესახებ, სავარაუდოა, რომ ეს მოახდენს ბავშვებში იმ მოსაზრების გაძლიერებას, რომ ეს როლები ნორმაა და უნდა დაიცვან ყოველგვარი გამორკვევის გარეშე.

ლიბერალური აღზრდის სტილი, რომელიც გამორჩეულია ნაკლები მითითებებით, სითხოვით და მეტი ტოლერანტობით; მშობელი ორიენტირებულია ბავშვის დამოუკიდებლობაზე ფოკუსირებით. ლიბერალი მშობლები მეტად არიან ფოკუსირებული იმაზე, რომ ბავშვებმა თავად გამოიკვლიონ თავიანთი ინტერესები და თავისუფლად გამოხატონ საკუთარი თავი, გენდერული ნორმების მიუხედავად. ამან შეიძლება გამოიწვიოს გენდერული როლების უფრო მოქნილი და თავისუფალი გაგება. ბავშვებს აძლევთ უფლება განახორციელონ ისეთი აქტივობები და ქცევები, რომლებიც შეიძლება არ ემთხვეოდეს ტრადიციულ გენდერულ მოლოდინებს. ასეთ შემთხვევაში ბავშვებს სავარაუდოდ განუვითარდებათ გენდერული როლების უფრო მოქნილი და ინკლუზიური გაგება, იმის გაცნობიერებით, რომ ინტერესები და შესაძლებლობები არ არის არსებითად დაკავშირებული სქესთან. თუმცა, გამოკვეთილი ხელმძღვანელობის გარეშე, ბავშვებს შეიძლება გაუჭირდეთ იდენტობის ან მიმართულების ძლიერი გრძნობის განვითარება. სავარაუდოა, რომ მიუხედავად იმისა, რომ ლიბერალურ აღზრდას შეუძლია ტრადიციული გენდერული ნორმების გამოწვევა, შეიძლება ასევე გამოიწვიოს ბავშვებში დაბნეულობა ან გაურკვევლობა მათი გენდერული იდენტობის შესახებ. პასუხისმგებლობის მაღალი დონე და ღია კომუნიკაცია, რომელიც დაკავშირებულია ამ სტილთან, ბავშვებს უბიძგებს, კითხვის ნიშნის ქვეშ დადგეს საზოგადოების ნორმები და განავითარონ გენდერის უფრო ინკლუზიური გაგება. თუმცა, ლიბერალური აღზრდისთვის დამახასიათებელი სტრუქტურის ნაკლებობამ შეიძლება მოითხოვოს დამატებითი განმარტებები, რათა დაეხმაროს ბავშვებს სოციალური ნორმების ორიენტირებაში და გააცნობიერონ შესაბამისი ქცევა სხვადასხვა კონტექსტში. მთლიანობაში, ლიბერალურ აღზრდას აქვს პოტენციალი, ხელი შეუწყოს გენდერული როლების უფრო მოქნილ და მრავალფეროვან პერსპექტივას.

აღზრის ინდიფერენტული სტილი ხასიათდება ბავშვის მოთხოვნებზე რეაგირების ნაკლებობით, ბავშვის ცხოვრებაში ნაკლები ჩართულობით. მშობლები იშვიათად ახდენენ რეაგირებას ბავშვის ემოციურ მხარდაჭერის საჭიროებაზე. ინდიფერენტულმა მშობლებმა რომელსაც ახასიათებს ჩართულობის ან ემოციური პასუხისმგებლობის ნაკლებობა, შეიძლება უნებლიეთ გააძლიეროს გენდერული სტერეოტიპები. ინდიფერენტულ ოჯახებში ბავშვები ხშირად მიმართავენ გარე წყაროებს, როგორცაა თანატოლები, მედია და სოციალური ფაქტორები, რათა ჩამოაყალიბონ ცოდნა გენდერული როლების შესახებ. მშობლის აქტიური ხელმძღვანელობის გარეშე, ეს ბავშვები უფრო მეტად აითვისებენ და ახდენენ საზოგადოებაში გავრცელებულ ტრადიციულ გენდერულ სტერეოტიპებს. მაშინ როცა ბავშვები ოჯახში ვერ მიიღებენ ემოციური შეეცდებიან ეს მოთხოვილება შეივსონ თანატოლებისგან, სოციუმისგან, სოციალური მიმღებლობის სურვილმა შეიძლება მიიყვანოს ისინი ტრადიციული გენდერული როლების და ამ გენდერისთვის დამახასიათებელი ქცევის ათვისებისკენ რათა მოერგოს თანატოლთა ჯგუფს. ასეთ შემთხვევაში ტრადიციული გენდერული როლებისა და სტერეოტიპების მიღება შეიძლება გაგრძელდეს ზრდასრულ ასაკშიც, რაც გავლენას მოახდენს კარიერულ არჩევანზე, ურთიერთობებსა და პირად მისწრაფებებზე.

ბავშვები იზრდებიან ისეთ სამყაროში, სადაც აშკარაა გენდერული განსხვავებები. მშობლები ბავშვების სქესის გაგების ჩამოყალიბებას სხვადასხვა გზით ახდენენ, მათ შორის ვერბალური კომუნიკაციის, ქცევის მოდელირებისა და გენდერული აქტივობების შესაძლებლობების

უზრუნველყოფის გზით. მშობლები ხშირად ქვეცნობიერად ამყარებენ გენდერულ სტერეოტიპებს კონკრეტული სათამაშოების, ტანსაცმლისა და როლების მინიჭებით. მაგალითად, ბიჭები შეიძლება წახალისონ, ჩაერთონ უხეში თამაშში, ხოლო გოგონები მიმართული არიან „საოჯახო“ საქმიანობისა და ზრუნვისკენ. ეს ადრეული გამოცდილება ხელს უწყობს გენდერული იდენტობის ფორმირებას, რადგან ბავშვები ახდენენ თავიანთ სქესთან დაკავშირებულ სოციალურ მოლოდინებს. ადრეული ბავშვობიდან მშობლები ყოფენ თამაშობებს „გოგოს“ და „ბიჭის“ თამაშობის მიხედვით. ბიჭები ჩართული არიან ისეთ აქტივობებში, რომლებიც ტრადიციულად ასოცირდება მამაკაცურობასთან (მაგ., სპორტი, კონსტრუქციების აშენება) და გოგონები კი ქალურობასთან დაკავშირებული აქტივობები (მაგ., თოჯინებით თამაში, ოჯახობანას თამაში).

ამასთანავე ბავშვებს ხშირად აჯილდოვებენ ტრადიციული გენდერული ნორმების დაცვისთვის დროს, როდესაც ბიჭები იჩენენ უხეშობას, ხოლო გოგონები ასრულებენ „საოჯახო საქმეებს“. ეს გაძლიერება შეიძლება მოხდეს მშობლების, ძმებისა და ოჯახის წევრების შექებით, მოწონებით ან მისთვის „შეუსაბამო“ საქციელის უარყოფით, როგორცაა გავრცელებული სტერეოტიპი „ბიჭები არ ტირიან“, „გოგო ხარ და საოჯახო საქმეები შენ უნდა გააკეთო“. შესაბამისად, ბავშვები უყალიბდებიან შეხედულება, რომ გარკვეული ქცევები და ინტერესები შესაბამისი ან შეუსაბამოა მათი სქესის მიხედვით, რაც იწვევს გენდერული სტერეოტიპების გამყარებას.

მშობელთა აქცენტირება ბავშვების გენდერულ როლებზე და საქმიანობებზე ღრმა გავლენას ახდენს ინდივიდუალურ განვითარებაზე. გენდერული სოციალიზაცია აყალიბებს არა მხოლოდ იმას, თუ როგორ აღიქვამენ ინდივიდები საკუთარ თავს, არამედ მათ მისწრაფებებს, ინტერესებსა და ურთიერთობებს.

მშობლების აქცენტს გენდერულ როლებსა და აქტივობებზე შეიძლება ჰქონდეს ღრმა გავლენა ბავშვების ინდივიდუალურ განვითარებაზე. ბავშვებს, რომლებიც იღებენ შექებას ან მოწონებას ტრადიციული გენდერული ნორმების დაცვით, შეუძლიათ ამ სტერეოტიპების ინტერნალიზება და შეხედულონ პიროვნული ზრდისა და რეალიზაციის საკუთარი პოტენციალი.

ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ასპექტი, რომელიც გვხვდება ბავშვის აღზრდის პროცესში, ეს არის კონტროლი. კონტროლი შეიძლება გამოიხატოს სხვადასხვა გზით, როგორც მშობლის ზედამხედველობიდან დაწყებული გენდერული როლების მიხედვით, დასრულებული საზოგადოების მოლოდინებამდე.

ტრადიციულმა გენდერულმა ნორმებმა შესაძლოა გავლენა მოახდინოს ბავშვებზე დაწესებულ კონტროლის ხარისხზე. მაგალითად, ზოგიერთ კულტურაში გვხვდება უფრო მკაცრი კონტროლი გოგონების ქცევაზე, დამოუკიდებლობაზე და არჩევანზე, ვიდრე ბიჭების შემთხვევაში. ეს შეიძლება მოიცავდეს განათლების, გადაადგილები ან გარკვეულ აქტივობებში მონაწილეობას სქესის მიხედვით. მშობლები უფრო მეტად წახალისებენ დამოუკიდებლობას და რისკების აღებას ვაჟებში, ხოლო ქალიშვილების მიმართ უფრო მეტად იცავენ და დაწესებული აქვთ მეტი კონტროლი.

კონტროლი შეიძლება განხორციელდეს სოციალიზაციის პროცესების საშუალებითაც, სადაც ბავშვებს ასწავლიან რა ითვლება მათი სქესის შესაფერის ქცევად. ამ სოციალიზაციამ შეიძლება გამოიწვიოს გენდერული სტერეოტიპებისა და მოლოდინების გამყარება.

დასკვნა

დასასრულს, უნდა აღინიშნოს, რომ ოჯახები გადამწყვეტ როლს თამაშობენ ბავშვების გენდერული როლების ჩამოყალიბებაში, გავლენას ახდენენ გენდერული იდენტობის ფორმირებაზე, სოციალიზაციის პროცესებზე და გენდერული ნორმების ნორმალიზებაზე. ოჯახური გავლენის გავლენა სცილდება ინდივიდუალურ განვითარებას და აყალიბებს უთანასწორობისა და დისკრიმინაციის უფრო ფართო შაბლონებს საზოგადოებაში. ოჯახური გავლენის მნიშვნელობის აღიარება აუცილებელია გენდერული თანასწორობის ხელშეწყობისა და უფრო ინკლუზიური და სამართლიანი საზოგადოების შესაქმნელად. ტრადიციული გენდერული ნორმების გამოწვევით და გარემოს ხელშეწყობით, რომელიც იძლევა გამოხატვისა და კვლევის უფრო მეტ თავისუფლებას, ოჯახებს შეუძლიათ შეასრულონ

ტრანსფორმაციული როლი მომავლის ფორმირებაში, სადაც ინდივიდები არ არიან შეზღუდული ხისტი გენდერული მოლოდინებით.

ამრიგად ბავშვები იღებენ გენდერულ ნორმებს, რომლებიც კარნახობს მათ მომავალ როლებს საზოგადოებაში, გავლენას ახდენს კარიერის არჩევანზე, საგანმანათლებლო მისწრაფებებზე და ინტერპერსონალურ დინამიკაზე. მაგალითად, ბიჭებმა შეიძლება იგრძნონ ზეწოლა, დაეუფლონ ტრადიციულად მამაკაცურ პროფესიებს, ხოლო გოგოებს შეიძლება შეექმნათ ბარიერები მამაკაცების მიერ დომინირებულ სფეროებში. უფრო მეტიც, გენდერული როლების მკაცრი დაცვამ შეიძლება შეზღუდოს ინდივიდუალური ავტონომია და თვითგამოხატვა, რაც ხელს უშლის პიროვნულ ზრდას და შესრულებას.

მოკლედ, შეიძლება ვთქვათ, რომ აღზრდის სტილი და სქესი ურთიერთკავშირშია, რაც გავლენას ახდენს საზოგადოების ნორმებზე, კულტურულ შეხედულებებზე, ინდივიდუალურ ღირებულებებზე და მშობელთა დამოკიდებულებებზე. აღზრდის სტილის ამოცნობით და კორექტირებით, მშობლებს შეუძლიათ დაეხმარონ გენდერის უფრო ინკლუზიური გაგების ჩამოყალიბებაში, რაც ბავშვებს საშუალებას აძლევს განავითარონ თავიანთი იდენტობები ტრადიციული სტერეოტიპების შეზღუდვებისგან თავისუფალი. აღზრდის ეს ყოვლისმომცველი მიდგომა არა მხოლოდ სარგებლობს ცალკეულ ბავშვებთან, არამედ ხელს უწყობს საზოგადოების ფართო ცვლას გენდერული თანასწორობისკენ, რომელიც ეხმარება ბავშვებს სქესის მიუხედავად მათი სრული პოტენციალის განვითარებაში.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. <https://www.civiceducation.ge/ka/lessons/4-38>
2. <https://mastsavlebeli.ge/?p=32869>
3. ლ. ბერკი „ბავშვის განვითარება“ თბილისი. 2010 წ.
4. ფ. ზიმბარდო რ. გერიგი „ფსიქოლოგიის მეცნიერება ჩვენს ცხოვრებაში“ თბილისი. 2009 წ.
5. S. Coltrane, M. Adams “Gender and Families” USA. 2008
6. Agnetta H. Fischer “Gender and Emotion” Cambridge University Press 2010.

The role of parenting style in the formation of gender norms and stereotypes in children

*Manana Dumbadze, PhD student
Georgian Technical University*

Summary

This article explores the critical role of family and parenting styles in the formation of gender norms and stereotypes in children. It highlights how different parenting styles—authoritative, authoritarian, liberal, and indifferent—uniquely influence the development of a child's gender identity and adherence to societal gender roles.

The family is a fundamental social unit where children first learn cultural norms and values. Parenting styles, shaped by cultural norms, parental personalities, and individual family dynamics, significantly impact children's understanding of gender roles. The introduction sets the stage by discussing the traditional expectations of gendered parenting roles and their evolution towards more egalitarian models.

Despite shifts towards egalitarian parenting, cultural norms and unconscious biases still influence how parents raise children based on gender.

-Authoritative Parenting Encourages children to explore interests regardless of gender, promoting independence and challenging traditional stereotypes.

- Authoritarian Parenting: Reinforces traditional gender roles through strict rules and expectations, limiting children's exploration of non-traditional behaviors.

- Liberal Parenting: Fosters a flexible understanding of gender roles, but may lead to confusion without clear guidance.

- Indifferent Parenting: Lacks involvement and emotional support, leading children to adopt societal gender stereotypes for validation and acceptance.

Families play a crucial role in shaping children's gender identities and societal norms. By challenging traditional gender roles and promoting an inclusive environment, families can contribute to gender equality and personal fulfillment for children. Recognizing the impact of parenting styles on gender norms is essential for fostering a more just and inclusive society.

Digital Nomadism - a Challenge for Georgian Sustainable Tourist Destination

Vasadze Manana

Professor of Georgian Technical University

Summary

Digital Nomadism, as a new form of tourist mobility, brings opportunities and challenges for destination management. Due to their lifestyle, digital nomads are often experienced travelers and they also have specific needs - to experience the local lifestyle, which indicates the flourishing of the local tourism business and is directly or indirectly linked to other sectors of the economy, community development, expansion of connections and others. It is recommended that both small and large business representatives start considering digital nomads as a new audience, especially this applies to developing countries, such as Georgia.

Along with increasing the quality of service, hotels and tourism companies must take into account the needs and requirements of new audiences in order to attract Digital nomads as long as possible and through them to get double benefits, such as direct sales, as well as indirect sales, which are carried out by nomads through social media.

Key words: Digital nomads, Social media, Destination management

Introduction

Digital nomadism, as a new form of tourist mobility, brings opportunities and challenges for destination management. To attract this new market, smart destinations need to innovate to develop readiness and competitiveness. ([Lingxu Zhou, et al, 2024](#)).

Digital nomadism refers to a lifestyle that allows individuals to work remotely, typically relying on digital technology to perform their job duties, and often choosing to travel and live in different locations rather than staying in a fixed place. Digital nomads use the flexibility provided by technology to carry out their work while enjoying a location-independent lifestyle.

Key characteristics of digital nomadism include:

Remote Work: Digital nomads leverage digital tools and the internet to work remotely. This could involve telecommuting for an employer, freelancing, or running an online business.

Location Independence: Digital nomads are not tied to a specific geographic location for work. They have the freedom to choose where they live and work, allowing them to explore different cities, countries, or even continents.

Flexibility: The lifestyle of a digital nomad is characterized by flexibility in work hours and location. This flexibility allows individuals to adapt their work schedules to different time zones and to balance work with personal interests and exploration.

Technology Dependence: Digital nomads rely heavily on digital technologies such as laptops, smart phones, high-speed internet, and collaboration tools to communicate and perform their job responsibilities.

Diverse Work Arrangements: Digital nomads engage in various types of work, including freelance writing, web development, graphic design, digital marketing, consulting, and more. The ability to work online opens up a wide range of possibilities.

Community and Networking: Digital nomads often seek out communities of like-minded individuals, both online and in physical locations known for attracting remote workers. These communities provide support, networking opportunities, and shared experiences.

Challenges and Solutions: While digital nomadism offers freedom and flexibility, it also comes with challenges, such as managing work-life balance, dealing with different time zones, and ensuring a stable internet connection. Digital nomads often develop strategies to overcome these challenges.

Growing Trend: The rise of remote work and advancements in technology has contributed to the growth of digital nomads. More people are embracing this lifestyle, and various programs and services cater to the needs of

remote workers and digital nomads.

It's important to note that Digital Nomadism is a diverse lifestyle, and individuals may approach it in different ways. Some digital nomads travel constantly, while others may adopt a slower-paced approach, spending longer periods in specific locations. The trend has gained popularity in recent years; especially as remote work opportunities have become more widely available.

These are different from those of short-term leisure and business tourists. Destinations tend to portray digital nomads as a homogenous group, although different segments have been identified. The long-term impacts of digital nomads on local economies and societies have yet to be fully explored ([Lingxu Zhou, et al, 2024](#)).

The development of technology and the emergence of digital nomads have been accompanied by a global pandemic, which on the one hand has greatly affected the global tourism industry, closing borders, freezing and/or canceling scheduled tours, and causing unemployment to rise. On the other hand, the pandemic has accelerated the development of remote work, while by 2018 only millennials used the remote work style, 2022 research showed that the number and classification of people working remotely has increased significantly, and tourism destinations have seen new opportunities for these people. For example, during the pandemic, a number of countries have already appeared that have established special visas for people who travel for work or travel while doing work. For example, Barbados was the first to issue similar types of visas or simplified conditions of entry into the country, followed by other countries. Georgia was among them.

It turned out that the favorite places of digital nomads are those cities that are distinguished by beautiful nature, beautiful views and low prices of living.

Due to their lifestyle, digital nomads are often experienced travelers and they also have specific needs - to experience the local lifestyle, which indicates the flourishing of the local tourism business and is directly or indirectly linked to other sectors of the economy, community development, expansion of connections and others. During the Covid-19 pandemic, there has been an increase in the number of people who can work from anywhere, and now "professional tourism" is a much larger market. Over the past three years, a group of researchers have collaborated to conduct extensive research on digital nomads. According to statistics, the number of Americans who call themselves this name increased from 7.3 million to 10.9 million between 2019 and 2020 – a 49% increase in percentage terms (<https://www.mbopartners.com/state-of-independence/digital-nomads/>).

Today, remotely employed specialists include writers, consultants, translators, social media representatives, bloggers, vloggers and many other specialized people. The main thing is that these people have a continuous Internet connection, access to FI WI and where they will be physically for work does not matter (Green C., & Lomanno M.V. 2016). A profile of digital nomads was created, classified by generation. The oldest and most common is the use of photos, after that comes the publication of videos and RILs (short videos), posts where interesting text is given along with the photo and video.

Literature Review

The usability of Internet Communication Technologies (ICT's), Web 2.0, and online digital platforms have strengthened the concept that tourism is an information-intensive industry (Kumar, Mishra, & Rao, 2021). These are also the constituent elements of social media that facilitate tourists and DMOs in destination marketing (Molinillo et al., 2018) by sharing memorable experiences. Shared experiences of tourists and DMOs are present on the media in a digital form offering big data (McCreary et al., 2020) for being referred by tourists in the future.

Influencer marketing has impacted all industries, including travel and tourism. Many Destination Management Organizations (DMOs) are leveraging the influence of online personalities for diverse purposes, including attracting visitors to their destinations.(Francisco Femenia-Serra,2020).

Favourite destinations for digital nomads are places with low cost of living and natural beauty. At this point it is important to point out that a large proportion of these professionals are paid salaries corresponding to countries such as the USA, Great Britain or Canada, so their purchasing power is often much greater than that of the locals (<https://www.circleloop.com/nomadindex>).

In terms of their importance to the tourism industry, digital nomads are considered the new form of travellers. Economic surface allows them to feed directly into the tourism sector. Since they can carry out their work wherever they are online, they often move around, which creates huge opportunities for tour operators and travel agents (Green C., & Lomanno M.V. 2016). Digital nomads are ideal customers.

Often these are experienced travellers, so they also have specific requirements. They want to experience the way of life of the locals, which means that local businesses will flourish. They will greatly benefit local economies and societies, since they aim to develop links with local communities (Hannonen O., 2020).

Some tourist destinations are turning their offer to digital nomads to cover the newly enlarged market, while helping to offset the sharp decline in leisure tourism revenues.

One of the main driving forces of the success of tourism marketing activities in social media is influence. In marketing activities, influencers act as parties who deliver messages from the company to their followers based on a pre-established follower-influencer relationship. Several studies have examined influencer influence on tourism attraction marketing activities in social media. One of them is a study by Ong, Y.X. & Ito, N., 2019, which states that influencers are the key to social media tourism attraction marketing strategies because they can change followers' behavior and perceptions of tourist destinations. The relationship between followers and influencers is strongly influenced by the influencer's performance strategy. Influencers' promotional actions affect their credibility, and followers' attitudes and behavioral responses toward the influencer (i.e., to continue following, imitate, and recommend them to other users). (Belanche D. et al., 2021).

Methodology

A research was conducted in 50 tourism companies of Georgia. Quantitative comparison (expressed in %) of likes and comments of the advertised product on the social platform in 2016-2022 with the sales of the named product was arranged. The research includes a questionnaire, most of the questions of which are related to the activity of social networks, especially Facebook, Instagram, and YouTube.

Research Topic included Quantifying the Impact and Correlation of Comments and Reactions from Social Platforms with sales made. The questionnaire was drawn up to determine the impact of public activity (comments, likes) carried out through social platforms on sales in the field of tourism (outbound, inbound, domestic tours). As part of the research, the same companies were interviewed, of which about 5% pay attention to the age division of users, the remaining 95% believe that there is no age differentiation when using social media.

Discussion

Use of social platforms of Georgian tourism companies in 2016-2022 Source: The reflection of comments and reactions received on these platforms in sales is fixed even up to 50% by 2016-2022. The first place is occupied by the activity of Facebook and Instagram users, despite small changes in dynamics, they remain relevant and remain the number one working social platforms for travel companies. 80% of the 20 tourism companies participating in the survey use hashtags, and the majority of them, 68.8%, named widely used hashtags, such as #travel, #tours, #tourism. As a result of the same survey, tourism companies note that the use of hashtags increases the role of social media in their activities, which is reflected in the increase in the number of followers and likes. It should be noted that the number of tourists who prefer targeted hashtags has significantly increased.

Hashtags help tourism organizations get more organic reach, which is necessary to gain followers and engage them, in other words, help them become more visible. Research has shown that hashtags increase social media engagement by 12.6%. As a result of the use of hashtags, the following data were obtained: according to the majority, sales increased from 2 to 20 percent. Most of the Digital Domads act as influencers.

For the last 10 years, influencer marketing has been the most popular way to grow a business. Whether it's an Instagram influencer or a YouTuber, it's a strategy that helps many companies in tourism industry increase brand awareness, reach and sales. According to statistics of Georgian tourism companies' only 10% of tourist companies cooperate with influencers.

According to industry analysts, the COVID-19 pandemic was a driving force that had a major impact on growth in 2020 and 2021. This is expected to continue in the following years.

Conclusion

The majority of digital nomads are representatives of the most active generation in terms of tourism, this is certainly a factor to be considered by all those manufacturers who work in the tourism industry.

Global research on digital nomads has begun to some extent, which provides an opportunity for tourism companies, hotels and other organizations to develop by adapting to new audiences and gain an advantage in the competitive market.

- ❖ Digital nomads are characterized not only by directly benefiting the tourism market, but also by indirect cooperation, which is manifested in their activities through social media.
- ❖ Digital nomads are tech-friendly, and because of their dominant traits, they enjoy sharing content about their work process and travel experience through social media platforms to their loved ones, friends, colleagues, etc.
- ❖ The main factors that digital nomads are interested in are: Ecologically clean environment;
- ❖ Comfortable working conditions; Low prices; Beautiful landscapes; Varied cuisine;
- ❖ Authentic environment; and the Culture of the country.
- ❖ Digital nomads are characterized by high solvency, therefore they financially strengthen the country's economy and develop the tourism industry.

It is recommended that both small and large business representatives start considering digital nomads as a new audience, especially this applies to developing countries, such as Georgia.

Along with increasing the quality of service, hotels and tourism companies must take into account the needs and requirements of new audiences in order to attract them as long as possible and through them to get double benefits, such as direct sales, as well as indirect sales, which are carried out by nomads through social media.

References:

1. Belanche, D.; Casalo, L.V.; Flavian, M.; Ibanez-Sanchez, S. Building influencers' credibility on Instagram: Effects on followers' attitudes and behavioral responses toward the influencer. *J. Retail. Consum. Serv.* 2021, 6
2. Cook D., What is a digital nomad? Definition and taxonomy in the era of mainstream remote work, Pages 256-275 | Received 27 Jan 2023, Accepted 09 Mar 2023, Published online: 30 Mar 2023 <https://doi.org/10.1080/16078055.2023.2190608>
3. Femenia-Serra, F.; Gretzel, U. Influencer Marketing for Tourism Destinations: Lessons from a Mature Destination. In *Information and Communication Technologies in Tourism*; Neidhardt, J., Wörndl, W., Eds.; Springer International Publishing: Cham, Switzerland, 2020; pp. 65–78.
4. Green C., & Lomanno M.V. (2016), "Demystifying the Digital
5. Marketplace: Spotlight on the Hospitality Industry", Kalibri labs special Report
6. Hannonen O. (2020), "In search of a digital nomad: defining the phenomenon", Karelian Institute, University of Eastern Finland, Finland
7. Kumar, P., Mishra, J. M., & Rao, Y. V. (2021). Analysing tourism destination promotion
8. through Facebook by Destination Marketing Organizations of India. *Current Issues in*
9. *Tourism*, 1-16. <https://doi.org/10.1080/13683500.2021.1921713>
10. . Lingxu Zhou, Dimitrios Buhalis, Daisy X.F. Fan, Xiao Lian, Attracting digital nomads: Smart destination strategies, innovation and competitiveness, January 2024, *Journal of Destination Marketing & Management* 31. DOI: 10.1016/j.jdmm.2023.100850
11. McCreary, A., Seekamp, E., Davenport, M., & Smith, J. W. (2020). Exploring qualitative applications of social media data for place-based assessments in destination planning. *Current*
12. *Issues in Tourism*, 23(1), 82–98. <https://doi.org/10.1080/13683500.2019.1571023>
13. Molinillo, S., Liébana-Cabanillas, F., Anaya-Sánchez, R., & Buhalis, D. (2018). DMO online

- platforms: Image and intention to visit. *Tourism Management*, 65, 116–130.
<https://doi.org/10.1016/j.tourman.2017.09.021>
14. Ong, Y.X.; Ito, N. “I want to go there too!” Evaluating social media influencer marketing effectiveness: A case study of Hokkaido’s DMO. In *Information and Communication Technologies in Tourism 2019*; Pesonen, J., Neidhardt, J., Eds.; Springer: Cham, Switzerland, 2019; pp. 132–144.
 15. Vagena, A. (2021). Digital Nomads and Tourism Industry. *Academia Letters*, Article 765.
 16. <https://doi.org/10.20935/AL765>.
 17. <https://www.wysetc.org/2018/08/digital-nomads-the-next-darling-of-tourism-destinations-worldwide/>
 18. <https://www.circleloop.com/nomadindex>
 19. <https://www.mbopartners.com/state-of-independence/digital-nomads/%5bLs>

ცენტრალიზაცია - დეცენტრალიზაციის ისტორიული გამოცდილება საქართველოში

თავდუმბაძე ნანა

კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტის დოქტორანტი

აბსტრაქტი

ნაშრომში განხილულია საქართველოს ადგილობრივი თვითმმართველობისა და დეცენტრალიზაციასთან დაკავშირებული საკითხები საბჭოთა კავშირის ეპოქამდე. გაანალიზებულია ქართველ მოაზროვნეთა ალექსანდრე ამილახვრის, ილია ჭავჭავაძისა და ნიკო ნიკოლაძის მოსაზრებები ადგილობრივი თვითმმართველობისა და სახელმწიფოს ცენტრალიზაცია-დეცენტრალიზაციის შესახებ. გაანალიზებულია თვითმმართველობის ელემენტები ფეოდალურ საქართველოში და რუსეთის იმპერიაში. ფეოდალურ საქართველოში თვითმმართველობის ელემენტები შეიმჩნეოდა თბილისის კომუნის სახით, იყო აგრეთვე ყურთლუ-არსლანის კარავი. რუსეთის იმპერიაში არსებობდა საქალაქო მმართველობების სათათბიროები და ე.წ. „ზემსტვო“, რომელიც საქართველოში არ განხორციელებულა.

სრულყოფილი თვითმმართველობა და დეცენტრალიზებული მმართველობა მკაფიოდ აისახა საქართველოს დემოკრატიულ რესპუბლიკის კონსტიტუციაში. იმ დროს საქართველო წარმოადგენდა დეცენტრალიზებულ უნიტარულ სახელმწიფოს, სადაც უნიტარიზმი ორგანულად იყო შეთავსებული როგორც ავტონომიურ, ისე ფართო უფლებების მქონე ადგილობრივ თვითმმართველობასთან. ფართო ადგილობრივი თვითმმართველობა დემოკრატიული წყობილების გარანტადაც კი იყო აღქმული. ნაჩვენებია თუ როგორ ყალიბდებოდა თვითმმართველობა და პრაქტიკულად ხორციელდებოდა დეცენტრალიზებული მართვა საქართველოს დემოკრატიულ რესპუბლიკაში. ნაჩვენებია, რომ საქართველოში თვითმმართველობის რეფორმირების პროცესში ფრიად მნიშვნელოვანი ფაქტორია საქართველოს ეთნიკური მრავალფეროვნება. შესაბამისად დეცენტრალიზაციის საკითხზე მსჯელობა უნდა დაუკავშირდეს ხელისუფლებასა და ავტონომიას შორის ოპტიმალური ბალანსის პოვნასთან, სხვადასხვა ეთნიკური ჯგუფების ინტერესებისა და საჭიროებების გათვალისწინებით.

საკვანძო სიტყვები: დეცენტრალიზაცია, თვითმმართველობა, საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკა, დეცენტრალიზებული უნიტარული სახელმწიფო.

ძირითადი ტექსტი

კაცობრიობის ისტორიის განვითარებამ აჩვენა, რომ ადგილობრივი თვითმმართველობა წარმოადგენს სამოქალაქო საზოგადოებისა და საჯარო მმართველობის საუკეთესო ფორმას, რომელიც მრავალწილად განაპირობებს განვითარებული დემოკრატიულ ქვეყნებში საერთო კეთილდღეობას. ჯერ კიდევ ანტიკური დროიდან ჩნდება ისეთი ნაშრომები, რომლებშიც გამოხატული მოსაზრებები ქვეყნების მართვის შესახებ დღესაც აქტუალურია. მათ შორისაა პლატონის „სახელმწიფო“, არისტოტელეს „პოლიტიკა“ ნეტარი ავგუსტინეს „აღსარებანი“, „ღვთის ქალაქის შესახებ“, ციცერონის ნაშრომები და სხვ. ანტიკურ მოაზროვნეებს სჯეროდათ, რომ ადამიანთა საზოგადოების ორგანიზების პოლიტიკურ ფორმად მხოლოდ ის ფორმა შეიძლება ჩაითვალოს, რომელიც უზრუნველყოფს კანონის უზენაესობას როგორც მოქალაქეებისთვის, ასევე სახელმწიფოსთვის; და ა.შ. აღნიშნული იდეები კიდევ უფრო გაძლიერდა რენესანსის ეპოქაში. სამოქალაქო საზოგადოებისა და თავისუფლების იდეები თანდათან დაუკავშირდა დეცენტრალიზაციის ცნებას საფრანგეთის დიდი რევოლუციის (1789 წ.) შემდგომ პერიოდში. მას შემდეგ გამოქვეყნდა მრავალი ნაშრომი, რომლებშიც გაანალიზებულია დეცენტრალიზაციის უპირატესობა ცენტრალიზებულ მმართველობასთან შედარებით. თუმცა, მკვლევრები მიუთითებენ აგრეთვე დეცენტრალიზაციის საფრთხეებზეც, რაც შესაძლოა გამოიხატოს მართვის პროცესების შეფერხებებით როგორც ეს ზოგჯერ ხდება ხოლმე დემოკრატიულ მმართველობაზე გადასვლის საწყის ეტაპზე, ადგილობრივი ელიტის მიერ ძალაუფლების „დემოკრატიული გზით“ უზურპაციის, სეპარატიზმის გაღვივების საფრთხე და სხვ. ამ თვალსაზრისით საინტერესოა საქართველოში დეცენტრალიზაციის ისტორიული გამოცდილება.

ქართველ მოაზროვნეები - თვითმმართველობისა და დეცენტრალიზაციის შესახებ. ქართული

სამეცნიერო ლიტერატურაში დეცენტრალიზაციისა და თვითმმართველობის შესახებ ფაქტობრივად არ არსებობს ორიგინალური ფუნდამენტური სამეცნიერო ნაშრომები. ძირითადად ეს არის ალექსანდრე ამილახვრის, ილია ჭავჭავაძისა და ნიკო ნიკოლაძის მოსაზრებები.

ქართული პოლიტიკური აზროვნების ისტორიისათვის განსაკუთრებით საინტერესოა ალექსანდრე ამილახვრის პოლიტიკური ტრაქტატი „ბრძენი აღმოსავლეთისა“. ნაშრომში, რომელშიც გადმოცემულია ავტორის შეხედულებები სახელმწიფო მოწყობისა და მართვა-გამგეობის შესახებ, დახასიათებულია XVIII საუკუნის II ნახევრის ქართლის პოლიტიკურ მდგომარეობა და სახელმწიფო წყობილება, უარყოფითად არის დახასიათებული ერეკლე II-ის მოღვაწეობა. ალექსანდრე ამილახვრის აზრით, ქვეყანას უნდა მართავდეს ბრძენი და ჰუმანური მეფე, მაგრამ მეფის უფლებები გაყოფილი უნდა იყოს რამდენიმე ორგანოს შორის. იგი ცენტრალიზებული სახელმწიფოსა და შეუზღუდველი თვითმპყრობელი მმართველობის წინააღმდეგია. ამილახვრის მსოფლმხედველობაში აისახა XVIII საუკუნის ფრანგი განმანათლებლების ზოგიერთი პროგრესული იდეა, მაგრამ ეს იდეები მის პრაქტიკულ მოღვაწეობასთან არ იყო დაკავშირებული.

თვითმმართველობის დამკვიდრების საჭიროებაზე მიუთითებდნენ დიდი ქართველი მოაზროვნეებიც ილია ჭავჭავაძე და ნიკო ნიკოლაძე. ილია ჭავჭავაძე განსაკუთრებულად აღნიშნავდა ადგილობრივი თვითმმართველობის საზოგადოებრივ მნიშვნელობას, ვინაიდან, ილიას აზრით, სწორედ ადგილობრივი თვითმმართველობა ქმნის სამოქალაქო საზოგადოების წინაპირობებს: *“ამგვარი მმართველობა მეტად ხელს უმართავს ქვეყნის კეთილდღეობასა: ხალხს აფხიზლებს, ხალხს ჭკუასა და გონებას უხსნის, რადგანაც საზოგადო მზრუნველობისათვის ხალხის უღვიძებებს და საზოგადო საქმისათვის სწურთნის და ავარჯიშებს. ამგვარი მმართველობა ისეთის თვისებისაა, რომ საცა კი სურს ადამიანს, ყველგან და ყოველს ხალხში იხიერებს და ჩვეულებრივს ნაყოფს მოიტანს. იქ საცა მაგას გზა და ადგილი ჰქონია, ყველგან ცხოვრება ადამიანისა აუყვავებია და მთავრობისთვისაც მძიმე ტვირთი ქვეყნის გამგეობისა შეუმსუბუქებია, აუხსნია.”*¹ გარდა ამისა ილია ჭავჭავაძე მიუთითებს აგრეთვე ადგილობრივი თვითმმართველობის მნიშვნელობაზე, როგორც სახელმწიფოს ხელისუფლების დამხმარეზე ქვეყნის მართვის საქმეში: *„ცხადია, რომ როგორც უნდა იყოს უმაღლესი მთავრობა - თვითმპყრობელობითი, მონარქიული, წარმომადგენლობითი, რესპუბლიკის სახისა - ერთშიაც, მეორეშიაც და მესამეშიაც თვითმმართველობა მშვიდობიანად მოეწყობა, საზოგადო წყობილებას არამც თუ ხელს შეუშლის, არამედ ხელს მოუმართავს, რადგანაც თვით ადგილობრივის საზოგადოების მოჭირახულეა და ამასთანავე უმაღლესის მთავრობის უკეთესი თვალი და ხელია, ყოველ კუთხემდე მიწვდენილი“.*

თვითმმართველობის ელემენტები ფეოდალურ საქართველოში. რუსეთის იმპერიის შემადგენლობაში ჩართვამდე საქართველოში, როგორც ფეოდალურ სახელმწიფოში, ერთპიროვნული მმართველი იყო მეფე, რომელსაც ჰქონდა შეუზღუდავი აბსოლუტური ხელისუფლება. შესაბამისად მისი მმართველობა მკაცრად ცენტრალიზებული პრინციპებით ხორციელდებოდა. ევროპულ ქვეყნებში არსებული ფეოდალური და სხვა ინსტიტუტები, რომლებიც ზღუდავდნენ მონარქის ხელისუფლებას საქართველოში არასდროს ყოფილა. პარლამენტარიზმთან მიმსგავსებული მმართველობის დამკვიდრების ერთადერთი მცდელობა (ყურთლუ-არსლანის კარავი) სრული მარცხით დასრულდა. შემდგომში მსგავსი მცდელობები საქართველოში აღარ ყოფილა. მე-11-13 საუკუნეებში საქართველოში არსებობდა საქალაქო თვითმმართველობის მაგალითები, მათ შორის გამორჩეულია თბილისის „ქალაქის კომუნა“². ამ დროს თბილისის ამირას პარალელურად საქალაქო საქმეებს უძღვებოდა „ტფილელ ბერთა“ (ანუ ქალაქის უხუცესთა) საბჭო, რაც ფაქტობრივ თვითმმართველობას წარმოადგენდა. დავით აღმაშენებლის მიერ თბილისის დამორჩილების შემდეგ თბილისი კომუნის არსებობა დასრულდა.

რუსეთი იმპერიის შემადგენლობაში ყოფნის პერიოდში საქართველოში ადგილობრივი თვითმმართველობა მე-19 საუკუნის ბოლოს (1874 წ.) შეიქმნა საქალაქო მმართველობის ფორმით. ეს გახლდათ სათათბიროები, რომლის წევრებსაც (ხმოსნებს) მოსახლეობა ირჩევდა. სათათბირო

¹ ილია ჭავჭავაძე. ცხოვრება და კანონი. რჩეული ნაწარმები ხუთ ტომად. ტომი IV. IV “პუბლიცისტური წერილები”; გამომცემლობა საბჭოთა საქართველო. თბილისი, 1987 წ. გვ.324

² მ.მესხია. საქალაქო კომუნა შუა საუკუნეების თბილისში, 1962 წ.

აყალიბებდა გამგეობას. გამგეობა ირჩევდა ქალაქის თავს. ქალაქის თვითმმართველობა უძღვებოდა ქალაქის მშენებლობას, კომუნალურ სამსახურებს, ბაზრების საქმიანობას, გადასახადების აკრეფას, განათლებას, ჯანდაცვას და სხვ. საყურადღებოა, რომ რუსეთში 1864 წლიდან არსებობდა ფორმით ნამდვილად დემოკრატიული სტრუქტურა „ზემსტოვ“ (საქართველოში - ერობა), რომელსაც წესით ხალხის ხელისუფლება უნდა განეხორციელებინა. მიუხედავად მთელი რიგი ნაკლოვანებისა „ერობა“ მაინც პროგრესული მოვლენა იყო. „ერობა“ საქართველოშიც უნდა შემოდებოდა, რასაც დადებითად აფასებდა ნიკო ნიკოლაძე და დიდი იმედიც ჰქონდა, რომ „ერობა“ სასიკეთო მოვლენა იქნებოდა საქართველოსთვის. მაგრამ, ერობა საქართველოში არ შეიქმნა სახსრების უქონლობის მოტივით.

თვითმმართველობა და დეცენტრალიზაცია საქართველოს დემოკრატიულ რესპუბლიკაში.

თანამედროვე ტიპის პოლიტიკური სისტემა საქართველოში შეიქმნა 1918-21 წწ. საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის სახით. ფაქტობრივად, თანამედროვე საქართველოს სახელმწიფოებრიობას საფუძველი ჩაეყარა 1918 წელს. სწორედ საქართველოს დემოკრატიულ რესპუბლიკაში შეიქმნა სახელმწიფოებრიობის ის საფუძველი, რომელიც შემდეგ, 1990 -იან წლებში საქართველოს დამოუკიდებლობის აღდგენის ერთგვარი წინაპირობა გახდა. 1918-21 წწ საქართველოს დემოკრატიულმა რესპუბლიკამ მნიშვნელოვანი როლი ითამაშა საქართველოში სახელმწიფოებრივი აზროვნების ჩამოყალიბების პროცესში. მიუხედავად მხოლოდ 3-წლიანი არსებობისა მან წარუშლელი კვალი დატოვა საქართველოს ისტორიაში. საქართველომ გაუსწრო ისტორიას, იგი გახდა მსოფლიოში პირველი სახელმწიფო, სადაც დამყარდა ნამდვილი დემოკრატიული მმართველობა, რაც შესაძლოა ნადრევიც იყო იმდროინდელ ეპოქაში. სახელმწიფოს მშენებლობის ასეთი მიდგომა აისახა კიდევ საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის 1921 წლის კონსტიტუციაში. საქართველოს 1921 წ. კონსტიტუცია გამოირჩეოდა დემოკრატიული სულისკვეთებით, რაც განსაზღვრავდა საქართველოს პოლიტიკურ მოწყობას, საკანონმდებლო, სასამართლო და აღმასრულებელი ხელისუფლების ფუნქციონირების წესს საპარლამენტო რესპუბლიკის სპეციფიკური მოდელის სახით. როგორც ჰანს-დიტრიხ გენშერი აღნიშნავდა: „კონსტიტუციის ტექსტი ერთ-ერთი პროგრესული იყო ევროპის კონტინენტზე. უკვე მაშინ აღიარებდა იგი ისეთ ღირებულებებს, როგორცაა თავისუფლება, დემოკრატია და სამართლებრივი სახელმწიფო, რომელსაც დღევანდელი ევროპა ეყრდნობა“.

ტერიტორიული მოწყობით საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკა წარმოადგენდა დეცენტრალიზებულ უნიტარულ სახელმწიფოს. მის შემადგენლობაში შედიოდა სამი ავტონომია (ე.წ. განაპირა კუთხეებისთვის): აფხაზეთის ავტონომია, სამუსლიმანო საქართველოს ავტონომია და ზაქათალის ოკრუგი. ამ ტერიტორიებს ადგილობრივ საქმეებში ავტონომიური მმართველობა მიენიჭათ. საქართველოში უნიტარიზმი ორგანულად იყო შეთავსებული როგორც ავტონომიურ, ისე ფართო უფლებების მქონე ადგილობრივ თვითმმართველობასთან. საქართველოს მმართველ ძალას ადგილობრივი თვითმმართველობა მიაჩნდა დემოკრატიული სისტემის მთავარ ფუნდამენტად. მათი აზრით სახელმწიფო მმართველობა ვერ იქნებოდა ჭეშმარიტად დემოკრატიული და საქართველო ვერ დამკვიდრდებოდა როგორც სრულფასოვანი სახელმწიფო ადგილობრივი თვითმმართველობის ფართო უფლებების გარეშე. უფრო მეტიც, ფართო ადგილობრივი თვითმმართველობა დემოკრატიული წყობილების გარანტადაც კი იყო აღქმული.

დასკვნა

ნაშრომში განხილულია საქართველოს ადგილობრივი თვითმმართველობისა და დეცენტრალიზაციასთან დაკავშირებული საკითხები საბჭოთა კავშირის ეპოქამდე. გაანალიზებულია ქართველო მოაზროვნეთა მიერ გამოთქმული მოსაზრებები სახელმწიფოს ცენტრალიზაცია-დეცენტრალიზაციის შესახებ. ნაჩვენებია თუ როგორ ყალიბდებოდა თვითმმართველობა და პრაქტიკულად ხორციელდებოდა დეცენტრალიზებული მართვა საქართველოს დემოკრატიულ რესპუბლიკაში იმდროინდელ კონსტიტუციასთან მიმართებაში, საქართველოში თვითმმართველობის რეფორმირების პროცესში ფრიად მნიშვნელოვანი ფაქტორია საქართველოს ეთნიკური მრავალფეროვნება. შესაბამისად დეცენტრალიზაციის საკითხზე მსჯელობა უნდა დაუკავშირდეს ხელისუფლებასა და ავტონომიას შორის

ოპტიმალური ბალანსის პოვნასთან, სხვადასხვა ეთნიკური ჯგუფების ინტერესებისა და საჭიროებების გათვალისწინებით.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. გაული ვოლფგანგ (2002). კონსტიტუციის შემუშავება და მიღება საქართველოში (1993-1995). თბილისი.
2. მაცაბერიძე მალხაზ. საქართველოს პოლიტიკური სისტემა. თსუ, 2019
3. მესხია შ.. საქალაქო კომუნა შუა საუკუნეების თბილისში, 1962 წ.
4. ნიკოლაძე ნ., თხულებანი, ტომი I, თბ., 1970;
5. საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის კონსტიტუცია
6. ჭავჭავაძე ილია. ცხოვრება და კანონი. რჩეული ნაწარმები ხუთ ტომად. ტომი IV. IV “პუბლიცისტური წერილები”; გამომცემლობა საბჭოთა საქართველო. თბილისი, 1987 წ. გვ.324

The Historical Experience of Centralization Decentralization in Georgia

*Nana Tavdumadze,
PhD student of Caucasus International University*

Summary

The paper discusses the issues related to local self-government and decentralization of Georgia before the era of the Soviet Union. The opinions of Georgian thinkers Alexander Amilakhvari, Ilia Chavchavadze and Niko Nikoladze about local self-government and centralization-decentralization of the state are analyzed. The elements of self-government in feudal Georgia and the Russian Empire are analyzed. In feudal Georgia, elements of self-government could be seen in the form of the Tbilisi Commune, and there was also the Kutlu-Arslani tent. In the Russian Empire there were councils of city governments and the so-called "Zemstvo", which was not implemented in Georgia.

Perfect self-government and decentralized governance were clearly reflected in the Constitution of the Democratic Republic of Georgia. At that time, Georgia represented a decentralized unitary state, where unitarism was organically combined with both autonomous and local self-government with broad rights. Broad local self-government was even perceived as a guarantee of a democratic system. It is shown how self-government was formed and decentralized management was practically carried out in the Democratic Republic of Georgia. There are signs that the ethnic diversity of Georgia is a very important factor in the process of reforming self-government in Georgia. Therefore, discussions on decentralization should be related to finding the optimal balance between government and autonomy, taking into account the interests and needs of different ethnic groups.

Key words: Decentralization, Self-Government, Democratic Republic of Georgia, Decentralized Unitary State.

ენობრივი რეგულირების პოლიტიკური და სოციალური მნიშვნელობა

თედორაია ნინო

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის დოქტორანტი

აბსტრაქტი

სახელმწიფოს მისწრაფება შექმნას ჰომოგენური ერი-სახელმწიფო და უზრუნველყოს დემოკრატიულ პროცესებში მოქალაქეთა თანაბარი ჩართულობის შესაძლებლობა, რომლის უმთავრეს ინსტრუმენტსაც, როგორც ხელისუფლებასა და საზოგადოებას, ისე საზოგადოებრივ თუ კომერციულ ჯგუფებსა და ინტერესანტებს შორის ურთიერთობის საკომუნიკაციო ენა წარმოადგენს, მეორე მხრივ კი ცალკეული (ამ შემთხვევაში) ენობრივი ჯგუფების უნიკალური ნიშანთვისებების და მრავალფეროვნების შენარჩუნების აუცილებლობა, მოითხოვს ისეთი სტრატეგიის შემოშავებას, რომელიც უზრუნველყოფს ჰომოგენურ მრავალფეროვნებას, როგორც დისკრიმინაციის ისე დეზინტეგრაციის საფრთხეების გარეშე. მაგრამ გამომდინარე სხვა და სხვა ისტორიულ პერიოდში არსებული რეჟიმების იდეოლოგიებიდან და პრაქტიკებიდან, თუ სხვა და სხვა საარჩევნო ციკლებში ამა თუ იმ იდეოლოგიური ნარატივის აქტუალიზაციიდან, მისი გადაწვეტის პოლიტიკა და სტრატეგიები არათანმიმდევრულია. იდეოლოგიური ნარატივების მონაცვლეობისგან დამოუკიდებლად, სახელმწიფოსა და საზოგადოების ინტერესი გულისხმობს, მაქსიმალურად ობიექტური და ინტერესესთა ჯგუფებისა თუ იდეოლოგიებისგან აბსტრაგირებული მეცნიერული კვლევებისა და ანალოგიური პრობლემების წინაშე მდგარი ქვეყნების გამოცდილების საფუძველზე, ერთიანი სტრატეგიის შემუშავებას, რომელზეც მიღწეულ იქნება საზოგადოებრივი თანხმობა და ამგვარად, რომლის რეალიზაციის თანმიმდევრულობას არ შეექმნება საფრთხე პოლიტიკური კონიუნქტურის ცვლილებებისა და საარჩევნო ციკლების მონაცვლეობის შედეგად.

კვლევამ აჩვენა, რომ მიუხედავად იმისა, რომ ქართული სახელმწიფო ცდილობს დაიცვას ბალანსი, უნიფიკაციისა და მრავალფეროვნების ტენდენციებს, აგრეთვე სახელმწიფო და ენობრივ-კულტურული უმცირესობების ინტერესებს შორის, ზოგი ასპექტი საჭიროებს დახვეწას, საამისოდ კი სიღრმისეულ შესწავლას და მსოფლიოში აპრობირებული საუკეთესო პრაქტიკებზე დაყრდნობით, უფრო

გრძელვადიანად დაბალანსებული სტრატეგიის შემუშავებას და მის უფრო თანმიმდევრულ რეალიზაციას.

საკვანძო სიტყვები: ენობრივი პოლიტიკა, ენობრივი რეგულაციები, სახელმწიფო ენა, ენობრივი უმცირესობები, ენობრივი უმცირესობები უფლებები.

ძირითადი ტექსტი

ენობრივი რეგულირების პოლიტიკური და სოციალური მნიშვნელობა

ენობრივი პოლიტიკა ატუალურ პრობლემად რჩება არა თუ დამოუკიდებლობის აღდგენიდან, არამედ პირველი რესპუბლიკიდან მოყოლებული და საბჭოთა საქართველოს არსებობის მანძილზეც რთულ, კომპლექსურ და წინააღმდეგობრივ პრობლემას წარმოადგენდა და წარმოადგენს და ამდენად ინარჩუნებს აქტუალობას.

მისი გადაჭრისას საქართველო და საქართველოს მსგავსი მრავალფეროვანი ისტორიისა თუ ეთნიკური სიჭრელის ქვეყნები, მათი მთავრობები, პოლიტიკური პარტიები და აღნიშნულ ქვეყნებში მოქმედი საზოგადოებრივი ორგანიზაციები, აწყდებიან წინააღმდეგობრივ პრაქტიკულ და იდეოლოგიურ პრობლემებს.

მთლიანობაში პრობლემათა ერთობლიობა აისახება ერთი მხრივ სახელმწიფოს მისწრაფებაში შექმნას ჰომოგენური ერი-სახელმწიფო და უზრუნველყოს დემოკრატიულ პროცესებში მოქალაქეთა თანაბარი ჩართულობის შესაძლებლობა რომლის უმთავრეს ინსტრუმენტსაც, როგორც ხელისუფლებასა და საზოგადოებას, ან მოქალაქეებს შორის ისე საზოგადოებრივ თუ კომერციულ ჯგუფებსა და ინტერესანტებს შორის ურთიერთობის საკომუნიკაციო ენა წარმოადგენს, მეორე მხრივ კი ცალკეული (ამ შემთხვევაში) ენობრივი ჯგუფების უნიკალური ნიშანთვისებების და მრავალფეროვნების შენარჩუნების

აუცილებლობა, ანუ საუბარია ისეთი სტრატეგიის შემოშვებაზე რომელიც უზრუნველყოფს ჰომოგენურ მრავალფეროვნებას როგორც დისკრიმინაციის ისე დეზინტეგრაციის საფრთხეების გარეშე.

ამდენად პრობლემა აქტუალურია, ხოლო მისი გადაწყვეტის პოლიტიკა და სტრატეგიები არათანმიმდევრული და მერყევი, გამომდინარე სხვა და სხვა ისტორიულ პერიოდში არსებული რეჟიმების იდეოლოგიებიდან და პრაქტიკებიდან თუ სხვა და სხვა საარჩევნო ციკლებში ამა თუ იმ იდეოლოგიური ნარატივის აქტუალიზაციიდან.

აღნიშნულიდან გამომდინარე, და მიუხედავად იდეოლოგიური ნარატივების მონაცვლეობისგან სახელმწიფოსა და საზოგადოების ინტერესი გულისხმობს, მაქსიმალურად ობიექტური და ინტერესთა ჯგუფებისა თუ იდეოლოგიებისგან აბსტრაგირებული მეცნიერული კვლევებისა და ანალოგიური პრობლემების წინაშე მდგარი ქვეყნების გამოცდილების საფუძველზე, ერთიანი სტრატეგიის შემუშავება, რომელზეც მიღწეულ იქნება საზოგადოებრივი თანხმობა და ამგვარად, რომლის რეალიზაციის თანმიმდევრულობას არ შეეკმნება საფრთხე პოლიტიკური კონიუნქტურის ცვლილებებისა და საარჩევნო ციკლების მონაცვლეობის შედეგად.

სწორედ აღნიშნული სტრატეგიის შემუშავებისა და საზოგადოებრივი თანხმობის მიღწევის პროცესში მონაწილეობა წარმოადგენს კვლევის ზოგად მიზანს, ხოლო მოცემულ ეტაპზე კვლევის კონკრეტული მიზანია ენობრივ პოლიტიკისა და რეალობაში არსებული მდგომარეობის შესწავლა.

ხოლო ამოცანები შემდეგნაირად განისაზღვრა:

- ❖ საქართველოში არსებული ენობრივი სურათის შესწავლა;
- ❖ საქართველოში არსებული ენობრივი პოლიტიკის ამსახველი სამართლებრივი დოკუმენტების შესწავლა.

კვლევის მოცემულ ეტაპზე ფოკუსში აღმოჩნდა სტატისტიკური და სამართლებრივი საფუძვლები, მათზე დაყრდნობით შედარებითი ანალიზის მეთოდის გამოყენებით და მონაცემთა ახლებური ინტერპრეტაციით გამოიკვეთა მიმდინარე კვლევის პირველადი შედეგები.

კვლევის სტატისტიკური საფუძვლები და მათი მნიშვნელობა

ენობრივი პოლიტიკის მნიშვნელობის კვლევა-ძიებისა, გააზრებისა და სტრატეგიების შემუშავებისათვის, გარკვეული თვალსაზრისით, მიმდინარე მომენტში არსებული სურათის შესაფასებლად საჭირო გახდა სტატისტიკური მონაცემების დამუშავება. აღნიშნული თვალსაზრისით „სამოქალაქო ინტეგრაციისა და ეროვნებათაშორისი ურთიერთობების ცენტრის“ მიერ, საქართველოს გაეროს ასოციაციის, USAID-ის „ერთიანობა მრავალფეროვნებაშია“ პროგრამის ფარგლებში ჩატარებული კვლევის შედეგში ასახული სტატისტიკა იქცა ფრიად სასარგებლო წყაროდ. მათ მიერ მოპოვებული და დამუშავებული მონაცემების გათვალისწინება აუცილებელია შემდგომი კვლევის განსახორციელებლად. წარმოდგენილი მონაცემების მიხედვით, საქართველოს მოსახლეობის 2014 წლის აღწერის შედეგად, გამოიკვეთა საქართველოში მცხოვრები საქართველოს მოქალაქეების ჯგუფები მშობლიური ენის ფლობის მიხედვით. აღწერის თანახმად, საქართველოს მოსახლეობის 87,6%-ისთვის მშობლიურ ენას ქართული წარმოადგენს, 6,2%-ისთვის აზერბაიჯანული, 3,9%-ისთვის სომხური, 1,24%-ისთვის რუსული, ხოლო საქართველოში წარმოდგენილი სხვა დანარჩენი ენები მშობლიურია 1,1%-ისთვის. თუმცა, მიუხედავად იმისა რომ საქართველოს მოსახლეობის უმრავლესობისათვის მშობლიურ ენას ქართული წარმოადგენს, არსებობს ლოკალური უმრავლესობები რეგიონალურ, მუნიციპალურ თუ კონკრეტული დასახლებების დონეზე, მაგალითად სამცხე-ჯავახეთის რეგიონში მცხოვრებ მოქალაქეთა 50 %-ზე მეტისთვის მშობლიური ენა სომხურია, მსგავსი მაჩვენებელია ქვემო ქართლის რეგიონის მარნეულის მუნიციპალიტეტში. საინტერესო და მრავალფეროვანი სურათია კახეთის რეგიონში: მიუხედავად იმისა, რომ მოსახლეობის უმრავლესობისთვის მშობლიური ენა ქართულია, გვხვდება დასახლებები აგრეთვე აზერბაიჯანულ, ვაინახურ, ოსურ და სხვა ენოვანი ლოკალური უმრავლესობებით.

ენობრივი პოლიტიკის სამართლებრივი საფუძვლები

საქართველოს კანონმდებლობა კონსტიტუციაში მიღებული კანონებითა და კანონქვემდებარე აქტებით არეგულირებს ენობრივ პოლიტიკას, მათ შორის - სახელმწიფო ენების - ქართულისა და აფხაზურის, საქართველოში განსახლებული დიდი და მცირე რაოდენობის ეთნიკური ჯგუფების ენების,

ქართველური ენებისა და უცხოური ენების ფუნქციონირების საკითხებს. ამ მითითებული ენების ფუნქციონირება სხვადასხვა სფეროში არ არის დეტალურად გაწერილი და რეგულირებული, თუმცა, სხვადასხვა მიმართულებით მაინც გვხვდება ენობრივი პოლიტიკის გარკვეული კონტურები. შიდა კანონმდებლობის გარდა, მნიშვნელოვანია საერთაშორისო კონვენციები, რომლებიც არეგულირებს ენობრივ საკითხებს და რომელთაც საქართველო შეუერთდა 1999 წელს. 2005 წელს საქართველომ მოახდინა ევროსაბჭოს 1995 წლის ეროვნულ უმცირესობათა დაცვის ჩარჩო-კონვენციის რატიფიცირება. საქართველოს ევროპის საბჭოს წინაშე ასევე აღებული აქვს ვალდებულება, რომ მოახდენს 1993 წლის უმცირესობათა და რეგიონული ენების ქართიის რატიფიცირებას, თუმცა, დღემდე ამ კანონის რატიფიცირება არ მომხდარა. საქართველოში არსებულ ენობრივ ჯგუფებთან (სახელმწიფო ენა / ენები, უმცირესობათა ენები, უცხოური ენები...) მიმართებით გარკვეული საკანონმდებლო რეგულაციები არსებობს განათლების სფეროში, რაც უაღრესად მნიშვნელოვანი მდგენელია ზოგადად ენობრივი პოლიტიკის ხედვაში.

მასმედია საჯარო მმართველობის მეოთხე კომპონენტად მიიჩნევა. ამ ფაქტორის გათვალისწინებით, მას უდიდესი მნიშვნელობა აქვს სახელმწიფო ენის დაცვისა და ინტეგრაციის სფეროში.

მასმედიის სფეროს ძირითადად არეგულირებს საქართველოს კანონი მაუწყებლის შესახებ. მასში საინტერესო რეგულაციებია მოცემული: 381 მუხლის თანახმად, საქართველოში ავტორიზებულმა საერთო ეროვნული მაუწყებლობის განმახორციელებელმა ტელემაუწყებელმა სამაუწყებლო ბადეში პროგრამები საქართველოს სახელმწიფო ენაზე უნდა განათავსოს, გარდა საქართველოს კანონმდებლობით ან/და კომისიის მიერ განსაზღვრული შემთხვევებისა. ამავე მუხლის მიხედვით, საქართველოში ავტორიზებულმა საერთო ადგილობრივი მაუწყებლობის განმახორციელებელმა ტელემაუწყებელმა სამაუწყებლო ბადეში, მათ შორის, საუკეთესო დროს, ახალი ამბებისა და საზოგადოებრივ-პოლიტიკური თემატიკის პროგრამები საქართველოს სახელმწიფო ენაზეც უნდა განათავსოს. საქართველოში ავტორიზებულმა საუნივერსიტეტო მაუწყებლობის განმახორციელებელმა ტელემაუწყებელმა სამაუწყებლო ბადეში პროგრამები საქართველოს სახელმწიფო ენაზე უნდა განათავსოს, გარდა საქართველოს კანონმდებლობით ან/და კომისიის მიერ განსაზღვრული შემთხვევებისა. 511 მუხლი არეგულირებს ფილმების დუბლირების წესს:

1. არასახელმწიფო ენაზე წარმოებული ფილმი მაუწყებლის ეთერში უნდა განთავსდეს მხოლოდ საქართველოს სახელმწიფო ენაზე დუბლირებული, გარდა ამ მუხლის მე-2 პუნქტით განსაზღვრული შემთხვევისა.
2. კომისია უფლებამოსილია, დადგენილებით განსაზღვროს საერთო და სპეციალიზებულ მაუწყებელთა ვალდებულება, ყოველკვირეულ სამაუწყებლო ბადეში განათავსონ არასახელმწიფო ენაზე წარმოებული ფილმი (გარდა სერიალისა) პირველადი წარმოების ენაზე (ენებზე), საქართველოს სახელმწიფო ენაზე დუბლირების გარეშე, სუბტიტრებით საქართველოს სახელმწიფო ენაზე.

კომისიის დადგენილებით აგრეთვე განისაზღვრება საერთო და სპეციალიზებულ მაუწყებელთა ამ მუხლით გათვალისწინებული ვალდებულებების შესრულების წესი. კერძო სატელევიზიო კომპანიებისგან განსხვავებით, მაუწყებლობის შესახებ საქართველოს კანონის მე-16 მუხლი საზოგადოებრივ მაუწყებელს ავალდებულებს, პროგრამებში ასახოს საზოგადოებაში არსებული ეთნიკური, კულტურული, ენობრივი თავისებურებანი.

უმნიშვნელოვანესი ფაქტორია კულტურის სფეროში ენობრივი პოლიტიკის წარმოება. სახელმწიფო ენის შესახებ კანონის 32-ე მუხლი არეგულირებს კულტურის სფეროში ენის გამოყენებას. აღნიშნული მუხლის თანახმად, სახელმწიფო ენის განვითარებისა და სრულფასოვანი ფუნქციონირების მიზნით, სახელმწიფო ხელს შეუწყობს:

- ❖ სხვა ენაზე არსებული მხატვრული, სამეცნიერო, პოლიტიკური და სხვა ლიტერატურის სახელმწიფო ენაზე თარგმნასა და გამოცემას;
- ❖ აუდიოვიზუალური ნაწარმოების სახელმწიფო ენაზე თარგმნასა და საჯაროდ გადაცემას.

სახელმწიფო ენის შესახებ კანონი არეგულირებს სახელმწიფო ენის ცოდნასთან და მის შეფასებასთან დაკავშირებულ საკითხებს:

- ❖ სახელმწიფოენოვანი ზოგადსაგანმანათლებლო დაწესებულების ან უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულების დამთავრების დამადასტურებელი დოკუმენტით;
- ❖ საქართველოს ტერიტორიაზე საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით შექმნილი არასახელმწიფოენოვანი ზოგადსაგანმანათლებლო დაწესებულების დამთავრების დამადასტურებელი დოკუმენტით;
- ❖ სახელმწიფო ენის გამოცდის ჩაბარების მოწმობით.

მნიშვნელოვანი ყურადღება ექცევა ენობრივი რეგულირების საკითხებს ინფორმატიკის, ტექნოლოგიებისა და მეცნიერების, ასევე სამართალწარმოების სფეროებში. საქართველოს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსის მე-14 მუხლის შესაბამისად, დაწესებულებებში ადმინისტრაციული წარმოების ენაა ქართული, ხოლო აფხაზეთში - ასევე აფხაზური, ენობრივ უმცირესობას მიკუთვნებული პირის ადმინისტრაციულ ორგანოსთან ურთიერთობისას, პირს, რომელმაც განცხადება ან სხვა დოკუმენტი წარადგინა არასახელმწიფო ენაზე, ადმინისტრაციული ორგანოს მიერ მიეცემა ვადა დოკუმენტის სანოტარო წესით დამოწმებული თარგმანის წარმოსადგენად.

დასკვნა

დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ ქართული სახელმწიფო, მისი განვითარების თანამედროვე ეტაპზე, ცდილობს დაიცვას ბალანსი, უნიფიკაციისა და მრავალფეროვნების ტენდენციებს, აგრეთვე სახელმწიფო და ენობრივ-კულტურული უმცირესობების ინტერესებს შორის. რისთვისაც ერთი მხრივ, შეძლებისდაგვარად ყველა პირობას ქმნის, საქართველოს მთელი ტერიტორიის, მათ შორის ენობრივი უმცირესობების კომპაქტური განსახლების არელების ჩათვლით, მცხოვრები მოსახლეობის ქართულ საზოგადოებაში სრულფასოვანი ინტეგრაციისთვის. სამეურნეო-ეკონომიკურ, კულტურულ და საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ ცხოვრებაში ინკლუზიური ჩართულობის შესაძლებლობების რეალიზაციის ხელშეწყობისთვის. კერძოდ: ქმნის სასკოლო პროგრამებსა და მოსამზადებელ კურსებს.

მეორე მხრივ კი თავისუფლების, თანასწორობის, ლიბერალური დემოკრატიის და კულტურული მრავალფეროვნების პრინციპებიდან გამომდინარე, გამორიცხავს დისკრიმინაციულ ნორმებს კანონმდებლობაში.

თუმცა ზოგი ასპექტი საჭიროებს დახვეწას, საამისოდ კი სიღრმისეულ, შესწავლას, რაც კვლევის შემდგომ ეტაპებზეა გათვალისწინებული. აღნიშნული თვალსაზრისით უპრიანია საქართველოს მსაგვის ისტორიული და ეთნოლინგვისტური სურათის მქონე წარმატებული ქვეყნის მაგალითის შესწავლა.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. სახელმწიფო ენის სტრატეგია 2021-2030 და სტრატეგიის 2021-2022 წლების სამოქმედო გეგმა;
2. ენობრივი პოლიტიკის კვლევის ანგარიში;
3. შერიგებისა და სამოქალაქო თანასწორობის საკითხებში საქართველოს სახელმწიფო მინისტრის აპარატი / სამოქალაქო თანასწორობისა და ინტეგრაციის 2021-2030 წწ. სახელმწიფო სტრატეგიის 2023-2024 წწ. სამოქმედო გეგმის პროექტი / საჯარო კონსულტაციების შემაჯამებელი ანგარიში;
4. სამოქალაქო თანასწორობისა და ინტეგრაციის 2021 - 2030 წლების სახელმწიფო სტრატეგიისა და სამოქალაქო თანასწორობისა და ინტეგრაციის 2021 - 2030 წლების სახელმწიფო სტრატეგიის 2021-2022 წლების სამოქმედო გეგმის დამტკიცების თაობაზე;
5. საქართველოს ორგანული კანონი;
6. სახელმწიფო ენა ინტეგრაციისა და სრულფასოვან მოქალაქედ ჩამოყალიბებისთვის, მარტი 07,2017 თათა კაჭკაჭიშვილი;
7. სახელმწიფო ენის სწავლების საკითხები: პრობლემები და გამოწვევები, კომფერენცია, ივანე

- ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი;
8. სახელმწიფო ენის დეპარტამენტი, ბიულეტენი 2, - 2019-2020;
 9. ენობრივი პოლიტიკა საქართველოში: სიტუაციის ანალიზი და კვლევის შედეგები-სამოქალაქო ინტეგრაციის და ურთიერთობების ცენტრი, თბილისი 2023;

Political and social significance of language regulation

Tedoraya Nino
Doctoral student of Technical University of Georgia

Summary

The state's aspiration to create a homogeneous nation-state and to ensure equal participation of citizens in democratic processes, the main tool of which is the language of communication between the government and society, as well as public or commercial groups and stakeholders, and on the other hand, the unique characteristics of individual (in this case) ethnic groups. And the need to preserve diversity requires the development of a strategy that ensures a homogeneous diversity without the dangers of both discrimination and disintegration. But depending on the ideologies and practices of the regimes in different historical periods, or the actualization of this or that ideological narrative in different election cycles, the policies and strategies to overcome it are inconsistent. Regardless of the alternation of ideological narratives, the interest of the state and society implies, on the basis of scientific studies that are as objective as possible and abstracted from interest groups or ideologies, and based on the experience of countries facing similar problems, the development of a unified strategy on which public consent will be achieved and thus, the consistency of its implementation will not be threatened by the political conjuncture. As a result of changes and alternating election cycles.

The research showed that although the Georgian state tries to maintain a balance between the unification and diversity trends, the interests of the state and linguistic-cultural minorities, some aspects need to be refined, and therefore need to be studied in depth and based on the best practices tested in the world, more

Development of a long-term balanced strategy and its more consistent implementation.

Key words: language policy, language regulations, state language, linguistic minorities, linguistic minorities rights.

ცვლადი გარემო და კროსკულტურული მენეჯმენტი

თელა კონსტანტინე
ბიზნეს ადმინისტრირების დოქტორი

აბსტრაქტი

კულტურაა, როდესაც სხვადასხვა კულტურის წარმომადგენლები ხვდებიან და ურთიერთობენ, კულტურული ღირებულებებითა და მოლოდინებით არიან მოცულნი, რაც გავლენას ახდენს მათ ფიქრებსა და ურთიერთობის ფორმებზე. სწორედ ამიტომ კროსკულტურული ურთიერთობის გააზრება კულტურის რაობის განსაზღვრიდან იწყება. ადამიანები ვაკუუმში კი არ ურთიერთობენ არამედ თავიანთი კულტურების ღირებულებების, რწმენებისა და წეს-ჩვეულებების გარემოცვაში იმყოფებიან.

კულტურა ხშირად განიმარტება, როგორც რწმენების, ღირებულებებისა და წეს-ჩვეულებების სისტემა, რომლითაც თითოეული კულტურა თავისებურად ებრძვის უნივერსალურ პრობლემებს. ჰოფსტიდმა 40 ქვეყნის ეროვნული კულტურა მიმოიხილა და თეორიული საფუძველი ჩაუყარა ეროვნული კულტურული განსხვავებების შესწავლას. იგივე განსხვავებებზე დამატებითი ინფორმაცია მოგვცა GLOBE-ის და შვარცის ღირებულებების მასშტაბურმა კვლევებმა.

გლობალიზებულ სამყაროში ეროვნული კულტურა კვლავ მნიშველოვან როლს ასრულებს, ვინაიდან ადამინებს იდენტობის და უნიკალუტორიზს განცდა აქვთ, ისევე როგორც იქმნება საკანონმდებლო ჩარჩო, სადაც მულტინაციონალური კომპანიები მოღვაწეობენ და სადც საერთაშორისო ვაჭრობა მიმდინარეობს. გარდა ამისა, თითოეული ეროვნული კულტურის წიაღში არსებობს განსხვავებული ღირებულებების მქონე სუბკულტურები. კროსკულტურული კომუნიკაციის წარმატება ხშირად დამოკიდებულია სწორედ კონკრეტული სუბკულტურის ნიშან-თვისებების ცოდნაზე, ისევე როგორც გააზრებაზე, რამდენად განსხვავდება ამ სუბკულტურის ღირებულებები, ურთიერთობის წესები და ნორმები დომინანტური კულტურისგან. ზოგიერთი სუბკულტურა თავისი არსით კონტრკულტურაა ანუ ეწინააღმდეგება არსებულ კულტურულ ნორმებსა და წეს-ჩვეულებებს.

საკვანძო სიტყვები: ცვლადი გარემო, კროსკულტურული მენეჯმენტი, ბიზნეს ადმინისტრირება, მართვა, ადამიანური რესურსები.

ძირითადი ტექსტი

ჩვენს მიერ განხილული კულტურული პრობლემებიდან გამოირჩევა კულტურული ცვლილებები; განხილულია კულტურული ცვლილებების მიზეზები და შედეგები, ისევე როგორც ამგვარი ცვლილებების გავლენა ადამიანებზე. კულტურული ცვლილება უდიდეს გავლენას ახდენს ორგანიზაციებზე და მათი მუშაობის წესებზე (ჰაუსი და სხვები, 2006). აღნიშნული ცვლილება განაპირობებს ორგანიზაციის ტრადიციული და მათ შორის ფუნქციონალური სტრუქტურის გარდაქმნას და ალტერნატიული ფორმების პოპულარიზაციას, როგორც არის ორგანიზაციების დროებითი, მიზნებზე ორიენტირებული ქსელები.

ჩვენ ასევე განვიხილავთ რელევანტურ თეორიებს, როგორც არის მემეების და კულტურული ევოლუციის თეორია. აღნიშნული თეორიები გენეტიკური ევოლუციის შემსწავლელი ბიოლოგების მეთოდებისა და ცნებების გადაკეთება- გამოყენების ეშვებით ხსნიან კულტურული ცვლილებების მიზეზებს.

შეინი და სხვები (2009) აღნიშნავენ, რომ მულტიკულტურალიზმი განვითარებული ქვეყნების უმრავლესობაში ყოველთვის მრავალფეროვნების ყველაზე მნიშველოვანი განზომილება იყო. მართლაც, ბევრმა განვითარებულმა ქვეყანამ აირჩია მულტიკულტურული სოციალური პოლიტიკა, რაც მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ დაწყებული მასშტაბური ემიგრაციის შედეგი გახლადთ. მულტიკულტურული პოლიტიკა ითვალისწინებს ემიგრანტი საზოგადოების ტრადიციების, დღესასწაულების თუ სხვა კულტურული ასპექტების შერწყმას უმრავლესობის კულტურასთან. ქვეყნებში, სადაც მულტიკულტურალიზმი მიღებული სოციალურ-პოლიტიკური იარაღია, ცენტრალური ხელისუფლება აფინანსებს ამ საზოგადოების განსაკუთრებული მოთხოვნილების (ლინგვისტური, რელიგიური და ა.შ.)

დაკმაყოფილებისთვის აუცილებელ მომსახურებებს (იუვალ-დევისი,1994).

თანამედროვე მულტიკულტურული საზოგადოებების ნიმუშებია და ავსტრალია, ახალი ზელანდია, კანადა და ბრიტანეთი. კანადაში 2000 წლიდან დაწყებულია სამუშაო და ძალის რიცხოვნობის ზრდა და ნაზრდის 70% ემიგრანტებზე მოდის (ენჯი და სირსი, 2010). ახალ ზელანდიაში ტიპური მსხვილი სამრეწველო კომპანიის თანამშობლების 20% პაკეჰაა (ახალზელანდიელი ევროპელი), 15% - მაორი, 15% - სამოელი, 10% - კუკის კუნძულები, 10% - ტნგელი, 10% - ჩინელი, 10% - მალაიზელი, 5% - კორეელი და 5%- ინდოელი (მეტგე, 2001). მელბურნში ყოველდღიურად საუბრობენ 100-ზე მეტ ენაზე, ხოლო სამრეწველო სფეროებში მუშახელის 40%-ზე მეტი არაინგლისურენოვანია (კლაინი,1994).

მულტიკულტურალიზმის ძირითადი პოლიტიკური ალტერნატივა ასიმილაციაა; სწორედ ამ პოლიტიკას მისდევდა ყოველთვის საფრანგეთი. ასიმილაციას, როგორც პოლიტიკას ხშირად აკრიტიკებენ, ვინაიდან ის ჩაგრავს უმცირესობების კულტურას. ასიმილაცია გულისხმობს, რომ ემიგრანტებს ყველანაირად ხელი ეწობათ გაფრაგებაში; მათგან ელიან საკუთარი კულტურული იდენტობის დათმობას და ფრანგული კულტურის მიღებას. ამავდროულად, ფრანგული ასიმილაციის პოლიტიკა მხოლოდ ნაწილობრივ გამოდგა წარმატებული, თუ მის მიზნებს გავითვალისწინებთ. მაგალითად, 2006 წლის კვლევაში 44,4% აღიქვამს თავს საფრანგეთის კუთვნილებად, ხოლო 30.6% ინარჩუნებს მშობლიურ კულტურას (შლეიერი-ლინდემანი, 2006). მშობლიურ კულტურასთან აფილირებას ინარჩუნებდნენ ძირითადად ნაკლებად განათლებული და მეტად რელიგიური ემიგრანტები.

მულტიკულტურულ საზოგადოებაში კულტურული მრავალფეროვნების შედეგად მუდმივად იქმნება კროსკულტურული ურთიერთობის პრობლემა, იქნება ეს სამუშაო ადგილზე, საგანმანათლებლო დაწესებულებებსა თუ ფართო საზოგადოებაში. მულტიკულტურულ სამუშაო ადგილზე ემიგრანტი და უმცირესობათა ჯგუფების წარმომადგენელი თანამსრომლები ხშირად ვერ იგებენ ზემდგომების დავალებებს. მაგალითად, მათ შეიძლება ვერ დაიცვან სავაჭრო დარბაზში გამართულ შეხვედრაზე შეთანხმებული პროცედურები, ვინაიდან ვერ აღიქვან, რაზე მიდიოდა მსჯელობა. ასეთ დროს უმრავლესობის წარმომადგენელ თანამსრომლებთან ურთიერთობები იძაბება და ხშირად აქვს ადგილი გაუგებრობას.

მრავალი შემთხვევა ადასტურებს, რომ მულტიკულტურულ საზოგადოებებში ხშირად გვხვდება როგორც შედარებით მარტივი პრობლემები, (მაგალითად, სხვადასხვა კულტურული ჯგუფების განსხვავებული მოთხოვნილებები ფიზიკური თუ პირადული სივრცის თვალსაზრისით), ასევე შედარებით რთული პრობლემები, როდესაც განსხვავებული კულტურული ჯგუფები უერთმანეთის ღირებულებებისა თუ ქცევების გააზრებასა და შეჩვევას ცდილობენ. მაშინაც კი, როდესაც უმცირესობები უმრავლესობის ენაზე საუბრობენ, თავაზიანობის და ეთიკეტის წესები შეიძლება სრულიად განსხვავებული იყოს და გაუგებრობა გულისწყრომა გამოიწვოს.

მულტიკულტურულ საზოგადოებაში თითოეული ეთნიკური ჯგუფი გაკრვეულ სამეზობლოში ცხოვრობს და საკუთარ არაფორმალურ ადგილობრივ ინსტიტუტებსა თუ რელიგიურ ორგანიზაციებს ინარჩუნებს. სამეზობლო ჯგუფის წევრები გარშემორტყმულები არიან მეგობრებითა და ოჯახის წევრებით, საუბრობენ რა საკუთარ ენაზე და მინიმუმამდე დაყავთ ურთიერთობის პრობლემები. მიუხედავად ამისა, ნაკლებად ჭრის საჯარო ან ოფიციალურ გარემოში, როგორც არის კოლეჯი, სკოლა, სამთავრობო დაწესებულება ან სასამართლო. ასეთ გარემოში დომინირებს უმრავლესობის კულტურისთვის დამახასიათებელი ნორმები. ოფიციალური და საჯარო კომუნიკაციის პრობლემებთან გამკლავების მიზნით ემიგრანტები იძულებულნი არიან ისწავლონ უმრავლესობათა კულტურის ენა. ასეთ დროს პრობლემებს ქმნის ენის უცხო ლინგვისტური თვისებები. მაგალითად, ადლერი (1997) შენიშნავს, რომ ორენოვანი ადამიანები ხშირად ბორძიკით საუბრობენ და ამ მოვლენას ლინგვისტური საშიშროების შეგრძნებით გამოწვეული ფსიქოლოგიური პრობლემებით ხსნის.

მულტიკულტურულ საზოგადოებაში ემიგრანტები და უმცირესობათა ჯგუფების წევრები იძულებულნი არიან გაუმკლავდნენ ერთდროულად ორი კულტურის წიაღში ცხოვრებით გამოწვეულ სტრესს. როდესაც ეს ადამიანები სახლიდან გადიან და მიდიან სამსახურში, კოლეჯში ან სუპერმარკეტში,

რეალურად ძველ და ახალ კულტურულ იდენტობებს შორის მიმოიქცევიან (ჰეგდე, 1998). მულტიკულტურული საზოგადოების დროებითი წევრები, როგორებიც არიან უცხოელი სტუდენტები, მოკლევადიანი ხელშეკრულებით დასაქმებულები და სხვები, მუდმივად მცხოვრებელი ემიგრანტებისგან განსხვავებულ ვითარებაში იმყოფებიან. მათთვის ნაკლებად მნიშვნელოვანია ადგილობრივ საზოგადოებასთან მორება ამიტომ უმრავლესობის კულტურის წარმომადგენლებთან კომუნიკაციის მოტივაციაც ნაკლებია. ამასთანავე, ადგილობრივებთან ურთიერთობისთვის თავის არიდებამ შესაძლოა გამოიწვიოს ყოველდღიური სოციალური ცხოვრების მოთხოვნების შეუსრულებლობა, რაც თავის მხრივ სტრესის და ფსიქოლოგიური შფოთვის წინაპირობაა (ფურნჰეიმი და ბოხნერი, 1982).

განჭვრეტად მომავალში მულტიკულტურული საზოგადოებების და ეთნიკური და კულტურული მრავალფეროვნება მოიმატებს, ვინაიდან მიგრაციის ტალღა იზრდება, შერეული ქორწინებები ხშირია და ბუნებრივი მატების ტემპებიც განსხვავებულია. აღნიშნული ტენდენციებიდან გამომდინარე სულ უფრო მეტი ძალისხმევა იქნება საჭირო სხვადასხვა კულტურული ჯგუფების ურთიერთობებისა და თანამშრომლობის გასაუმჯობესებლად. აქვე აღსანიშნავია, რომ თავდაპირველად აუცილებელი გახდება მრავალფეროვნების ზოგადი მიუღებლობის გადალახვა.

რამდენიმე ავტორიტეტული მკვლევარი, როგორც არის ჰოფსტიდი (2011) ამტკიცებს, რომ როდესაც ქვეყანა ეკონომიკურად ვითარდება ღირებულებები და ქცევის წესები ერთმანეთს ემსგავსება. იმავე ფუკუიამას თანახმად, თანამდორვე ინდუსტრიული საზოგადოებისთვის დასავლური ღირებულებებისა და ცხოვრების სტილის რეალური ალტერნატივა არ არსებობს. გლობალური ბაზარი ეკონომიკური ორგანიზაციის ძირითადი ფორმაა, ხოლო პოლიტიკური ორგანიზაციის ძირითად ფორმად დემოკრატია გვევლინება. სწორედ ეკონომიკური განვითარებაა ის ფარული ხელი, რომელიც ბადებს სტანდარტულ, საერთაშორისო კულტურას მთელი მსოფლიოს მასშტაბით.

საერთაშორისო კულტურის ჩამოყალიბება მჭიდრო კავშირშია ეკონომიკურ ზრდასა და მზარდ ინდუსტრიალიზაციასთან. ამგვარად ძალების დამსახურებით შექმნილი საერთაშორისო კულტურა უკვე მყარად დამკვიდრებულია მსოფლიოს მრავალ კუთხეში და ეს პროცესი ნამდვილად გაგრძელდება. კემლიცკას (1995) აზრით, მოდერნიზაცია თანამედროვე ეკონომიკის ფუნქციონალური მოთხოვნილებაა, ვინაირად მას ჭირდება მოძრავი, განათლებული სამუშაო ძალა, რაც გულისხმობს საერთო კულტურის მქონე საზოგადოებაში გათქვეფას (და საერთო ეკონომიკური, პოლიტიკური და საგანმანათლებლო ინსტიტუტების ჩამოყალიბებას).

ბევრ ინდუსტრიულ საზოგადოებას ახასიათებს მოდერნიზაციული თვისებები, როგორც არის ეგალიტარიანული დამოკიდებულებები, სქესობრივი თანასწორობა, მოტივაცია დიდი წარმატების მისაღწევად და მიდრეკილება ურბანული ცხოვრებისადმი (იანგი, 1998). მკაცრად ტრადიციულ ქვეყნებშიც კი, როგორც არის ირანი, არსებობს იატაკქვეშა, მოდერნიზაციული დაჯგუფებები, რომლებიც ეჭვქვეშ აყენებენ ავტორიტეტებს და იბრძვიან ცხოვლებებისთვის. როგორც იანგი აღნიშნავს, კონსერვატორულ საზოგადოებებში ტრადიციუნალისტები უფრო სოფლად მცხოვრები, ნაკლებად განათლებული ადამიანები არიან, ხოლო მოდერნიზაციის მომხრეებად გვევლიანებიან ლიბერალი, ქალაქებად მცხოვრები, კარგად განათებული და ცხოვრების ნაკლებად ტრადიციული სტილის მიმდევრები.

ბევრ განვითარებულ ქვეყანაში თანამედროვე საერთაშორისო კულტურას უპირისპირდებიან ნაციონალისტების ჯგუფები, რომლებიც უფრო ხიან მშობლიური, ტრადიციული კულტურის ჩანაცვლებას უსულგულო საერთაშორისო კულტურით. ამავდროულად, როგორც იანგი (1998) ამბობს, ამ მოვლენის რეალური მტკიცებულებები არ არსებობს. აქვე აღსანიშნავია, რომ ვიდრე საერთაშორისო კულტურის გავლენა იზრდება, ადამიანები განაგრძობენ ერთგულების დამტკიცებას საკუთარი ეთნიკური და გეოგრაფიული კულტურების მიმართ. მაგალითად, კუკის კუნძულებზე ტრადიციული, ეთნიკური კულტურის წიაღში თანაარსებობს ქცევის ტრადიციული, თანამშრომლური და თანამედროვე, კონკურენტული, საკუთარ თავზე ორიენტირებული მანერა.

საერთაშორისო კულტურის ცნება მჭიდრო კავშირია ინგლისური ენის პოპულარიზაციასთან. ზოგიერთი განვითარებული ქვეყანა ეწინააღმდეგება ინგლისური ენის გავრცელებას, ვინაიდან მათი

თვალთახედვით, ეს გახლავთ კულტურული იმპერიალიზმის იარაღი და შესაძლოა გამოიწვიოს ბრიტანეთისა და აშშ-ის კულტურული დომინაცია. ფილიპსონი (1992) ინგლისური ენის დომინანტურობას გლობალური ძალის იარაღად და ექვსი სახეობის იმპერიალიზმიდან ერთ-ერთად მიიჩნევს. აღნიშნული სახეობებია კულტურული, ეკონომიკური, პოლიტიკური, სამხედრო, საკომუნიკაციო და სოციალური.

ასეა თუ ისე, მსოფლიოს მრავალ კუთხეში ინგლისური ძირითადი ენაა. ეს გახლავთ საერთაშორისო ენა ტექნოლოგიების, კომერციის, ფინანსების და კომპიუტერების სფეროში, ისევე როგორც ერთგვარი კარიბჭეა თანამედროვე ცხოვრებისკენ. როდესაც ახალგაზრდა იაპონელი ან რუსი დემონსტრანტები ინგლისურს ირჩევენ, მათი სურვილია წარმოჩინდნენ უფრო ინტერნაციონალურებად და ნაკლებად ტრადიციულებად. რამდენიმე ფრანგული კომპანია ინგლისურ ენას ირჩევს, ვინაირდან ბიზნესს ძირითადად საფრანგეთის საზღვრებს გარეთ აწარმოებს და თანამშრომელთა რიგებში უცხოელების რაოდენობა მატულობს (ფაინანშალ თაიმზი, 25 მარტი, 2006:8). ტოტალის შეხვედრები რეგალურად ტარდება ინგლისში, მიუხედავ იმისა, რომ ამ შეხვედრებს მხოლოდ ფრანგი მენეჯერები ესწრებიან. საქმე იმაშია, რომ ინგლისური სანავთობო ინდუსტრიის ძირითადი ენაა.

ინგლისური ასევე დომინანტური ენაა საერთაშორისო ურთიერთობებში. მაგალითად, ებრაელები და პალესტინელები ინგლისურად ურთიერთობენ. დღესდღეობით ინგლისური ძირითადი ენაა ტექნოლოგიების, კომერციის, კომპიუტერების, ფინანსების, მეცნიერების, და მოგზაურობის სფეროში. ფრანგი და გერმანელი მეცნიერები თავიანთ ნაშრომებს ხშირად აქვეყნებენ ინგლისურად. საერთაშორისო რეისების პილოტები ვალდებული არიან იცოდნენ ინგლისური, რათა მთელი მსოფლიოს საგულშაღო კომპიუტერებთან შეძლონ კომუნიკაცია. ინგლისური ყველაზე მნიშვნელოვანი ენაა სამივე ბალტიურ ქვეყანაში, სადაც ისევე როგორც ევროპის დანარჩენ ნაწილში, ინგლისური პროგრესის და სტატუსის სიმბოლოა (ფილიპსონი, 1992). ტრანსბალტიურ რეგიონში სწორედ ინგლისურია და არა რუსული დღესდღეობით ძირითადი საურთიერთობო ენა. ბალტიურ სახელმწიფოებში, ისევე როგორც ბევრ სხვა ქვეყანაში, ინგლისურ ენაზე საუბარი განათლებულ ახალგაზრდებს შორის ჩვეულებრივი მოვლენად ითვლება.

წლების განმავლობაში ვერც ერთი კულტურა ვერ ინარჩუნებს სრულიად სტატიკურ მდგომარეობას. კულტურა იცვლება შთანთქმის, შეთავსების, თარგმნის, გამოგონების, ინდიგენიზაციის და სინთეზის მეშვეობით (ასანტე და გუდიკუნსტი, 1989). ტურიზმი, ემიგრაცია და გლობალური საკომუნიკაციო გარემო სწორედ ის ფაქტორებია, რაც ახალ კულტურულ ფორმებსა და იდენტობას ბადებს.

დასკვნა

მართლაც, კულტურა იცვლება, თუმცა ცვლილების ზუსტი მასშტაბის დადგენა რთულია, ვინაირდან ცოცხლად შემორჩენილი კულტურების დიდ უმრავლესობას არ გააჩნია წერილობითი ქრონოლოგია ან ასეთი ქრონოლოგია არ ითვლის საკუნეზე მეტს. როგორც ბერი და სხვები (1992) ამბობენ, დამწერლობამდელი საზოგადოებები უფრო ტრადიციულები იყვნენ და თანამედროვე, განვითარებულ საზოგადოებაზე ნელა იცვლებოდნენ, ბერის მტკიცებით, კულტურის განვითარება ისტორიულად იდენტიფიცირდება მოვლენების წყენის ნაყოფია. ადამიანები ჯერ შემგროვებლობა-მონადირეობით იყვნენ დაკავებული, შემდეგ მიწათმოქმედება წამოიწყეს, ხოლო მოგვიანებით ინდუსტრიული და ახლა უკვე პოსტინდუსტრიული საზოგადოებები შექმნეს. პრეინდუსტრიულ საზოგადოებაში ჯგუფის წევრებს შორის არსებული ვალდებულებები ქმნიდა ძლიერ კავშირებს და მყარ ურთიერთობებს, რაც დღეს კოლექტივისტურ კულტურასთან ასოცირდება. დურკჰეიმი (1933) საპირისპიროდ ამტკიცებს, რომ ინდუსტრიულ საზოგადოებაში ადამიანთა ურთიერთდამოკიდებულების ნაკლებობამ ინდივიდუალისტური კულტურები შვა.

თანამედროვე კულტურა თავის მხრივ შედარებით პრიმიტიულ ფორმებიდან იშვება, ისევე როგორც ცხოველთა ზოგიერთი სახეობის კულტურა. მაგალითად, ფრინველების და ვეშაპების ხმოვანი დიალექტი მრავალფეროვანია და დროთა განმავლობაში იცვლება. შიმპანზეებს შემგროვებლობის

ადგილობრივი ტრადიციები აქვთ, განსვავებულად ამტკრევენ რა თხილულს და ნადირობენ ჭიანჭველებზე. ზოგიერთი ასეთი ტრადიცია შესაძლოაა დროთა განმავლობაში ჩამოყალიბდა. არსებობს მოსაზრება, რომ ადამიანური თუ ცხოველური კულტურა გარკვეული კანონზომიერებით იცვლება. და ცვლილების რაღაც უნივერსალურ, საყოველთაო კანონს ემორჩილება.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. House, R. J., Hanges, P. view] / House, R. J., Hanges, P.J., & Javidan, M., E. J., & Javidan, M., Eds. Culture, Leadership, and Organizations: The GLOBE Study of 62 Societies, 2006
2. Hofstede, G. (2011). Dimensionalizing Cultures: The Hofstede Model in Context. Online Readings in Psychology and Culture. <https://doi.org/10.9707/2307-0919.1014>
3. Hofstede, G., and Kassem, M. S - International Studies of Management & Organization Vol. 10, No. 4, Organizations and Societies (Winter, 1980/1981), Published By: Taylor & Francis, Ltd. pp. 15-41 (27 pages)
4. Harzing, Anne-Wil, and Ashly H. Pinnington, eds. International Human Resource Management. London: SAGE, 2011

Changing environment and cross-cultural management

Konstantine Telia
Doctor of Business Administration

Summary

Culture is when people from different countries meet and interact, they are surrounded by cultural values and expectations that influence their thinking and the way they interact. That is why the understanding of the cross-cultural relationship begins with the definition of culture. People do not interact in a vacuum but are surrounded by the values, beliefs and customs of their cultures.

Culture is often defined as a system of beliefs and values, through which each culture grapples with universal problems in its own way. Hofstede reviewed the national culture of 40 countries and laid a theoretical foundation for the study of national cultural differences. Additional information on the same differences was provided by large-scale studies of GLOBE and Schwartz values.

In the globalized world, national culture still plays an important role, as people have a sense of identity and uniqueness, as well as creating a legal framework in which multinational companies operate and international trade takes place. In addition, at the core of each national culture there are subcultures with different values.

The success of cross-cultural communication often depends on knowing the characteristics of a specific subculture, as well as understanding how different the values, rules and norms of this subculture are from the dominant culture. Some subcultures are essentially counterculture, that is, they oppose the existing cultural norms and customs.

საქართველოს ადგილი გლობალურ სამყაროში: მიღწევები და გამოწვევები

თოფურია მაია

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის დოქტორანტი

აბსტრაქტი

გლობალიზაციის პროცესისადმი, მისი უაღრესი სირთულიდან გამომდინარე, მსოფლიოში არაერთგვაროვანი დამოკიდებულება აღინიშნება. გლობალიზაციასთან დაკავშირებით არსებობს ორი რადიკალურად განსხვავებული შეხედულება: პირველის (ე. წ. „გლობალისტების“) თანახმად, გლობალიზაცია წარმოადგენს პროგრესულ პროცესს, რომელიც ხელს შეუწყობს მთლიანად მსოფლიოს განვითარებას, ხოლო მეორე (ე. წ. „ანტიგლობალისტები“) შეხედულების მიხედვით, გლობალიზაცია არის ნეგატიური მოვლენა, რომელიც ემუქრება ცალკეულ ეროვნულ სახელმწიფოებს, ერებს, მათ კულტურულ ფასეულობებს და განიხილება როგორც მსოფლიო განვითარებისათვის საშიში ტენდენცია. არსებობს მესამე მოსაზრებაც, რომლის მიხედვითაც გლობალიზაცია თავისი არსით არ წარმოადგენს არც აბსოლუტურ სიკეთეს არც აბსოლუტურ ბოროტებას, და რომ მისი შედეგებით სარგებლობა ცალკეული ინდივიდის, საზოგადოების, ქვეყნის განვითარების დონესა და ნებაზეა დამოკიდებული.

სტატიაში განხილულია ის დადებითი და უარყოფითი მხარეები რომელიც გლობალიზაციის პროცესმა მოუტანა ქვეყნებს და კერძოდ საქართველოს, პრობლემები რომლის წინაშეც დააყენა ქვეყანა და როგორ უნდა მოხდეს იმ პრობლემების დაძლევა სწორი სახელმწიფო პოლიტიკის გატარებით, რაც საშუალებას მისცემს მას უფრო მეტი სარგებლი მიიღოს.

ამ სტატიაში ასევე წარმოდგენილია ის ისტორიული გზა, რომელიც საქართველომ გაიარა საუკუნეების მანძილზე დღემდე, რა კეთდება იმისთვის, რომ მან, როგორც დამოუკიდებელმა ქვეყანამ, კვლავ აღიდგინოს ძველი ფუნქცია, მიიღოს მონაწილეობა ფართომასშტაბიან საერთაშორისო ეკონომიკურ პროექტებში და დაიმკვიდროს თავისი კუთვნილი ისტორიული ადგილი მსოფლიო გლობალიზაციის პირობებში.

ძირითადი ტექსტი

იმის გათვალისწინებით, რომ გლობალიზაცია საკმაოდ რთლი პროცესია, მისდამი დამოკიდებულება მსოფლიოში არაერთგვაროვანი. არსებობს განსხვავებული შეხედულებები: ერთნი ე.წ. „გლობალისტები“ თვლიან, რომ გლობალიზაცია პროგრესული პროცესია, რომელიც ხელს უწყობს მსოფლიოს განვითარებას, მთლიანობაში. მეორენი ე. წ. „ანტიგლობალისტები“ მიიჩნევენ, რომ გლობალიზაცია ნეგატიურ გავლენას ახდენს ცალკეულ ეროვნულ სახელმწიფოებზე, ერებსა და მათ კულტურულ ფასეულობებზე და მას საშიშ ტენდენციად მოიაზრებენ. არსებობს მესამე მოსაზრებაც, რომლის თანახმად გლობალიზაცია არ შეიძლება განხილული იქნას, როგორც აბსოლუტური სიკეთე ან აბსოლუტური ბოროტება. მისი სიკეთით სარგებლობა შეუძლია, როგორც ცალკეულ ინდივიდებსა და საზოგადოებას ასევე ერებს და ეს მათი განვითარების დონესა და სურვილზე დამოკიდებული.

რას ნიშნავს გლობალიზაცია?

სიტყვა გლობალიზაცია ფრანგული წარმოშობისაა და ნიშნავს „საყოველთაოს“. თანამედროვე გაგებით იგი აერთიანებს სოციალურ-ეკონომიკურ, პოლიტიკურ და კულტურულ პროცესებს. იგი გულისხმობს ერთიანი მსოფლიო ბაზრის ჩამოყალიბებას და სხვადასხვა ქვეყნების, ხალხების და რეგიონების ინტეგრაციის პროცესს.

რამდენად ახალია გლობალიზაციის იდეა?

ხალხის, საქონლის და იდეების გაცვლა პოლიტიკურ და კულტურულ საზღვრებს შორის საუკუნეებს და შეიძლება ათასწლეულებსაც ითვლის. ხალხის გადაადგილებას, საკვების, მიწის, თავისუფლების მოსაპოვებლად ან ვაჭრობის მიზნით ტომებს, ქალაქებს, სახელმწიფოებსა და რეგიონებს შორის, ძალიან გრძელი ისტორია გააჩნია კაცობრიობის მთელი არსებობის მანძილზე. კითხვა, რომელიც ჩნდება მდგომარეობს შემდეგში: გადაადგილების ან მოძრაობის ამგვარი ისტორიული

პროცესი რამდენად მიესადაგება გლობალიზაციის კონცეფციას? გადამწყვეტი ინდიკატორები, როგორც ჩანს, დაკავშირებულია არა მხოლოდ ტრანსსასაზღვრო მოძრაობებთან, არამედ კონკრეტულად უფრო მჭიდრო ურთიერთდამოკიდებულებასთან სივრცით განცალკევებულ სოციალურ ჯგუფებს შორის და სამყაროს ერთიანობის განცდასთან.

გლობალიზაცია არ ნიშნავს ინდივიდუალის გლობალურ იდენტობას ან მიჯაჭვულობას, მაგრამ იგი უცილობლად გულისხმობს გლობალურ ურთიერთდამოკიდებულებას იქნება ეს ეკონომიკური, ტექნოლოგიური, პოლიტიკური თუ კულტურული. გლობალური ურთიერთდამოკიდებულების გათვალისწინების აუცილებლობა ნიშნავს ამ პროცესში ჩაბმულობის ხარისხს გარე-ხელისშემშლელი ფაქტორების არ ქონით. ანტიგლობალისტების არგუმენტი ამ შემთხვევაში ის გახლავთ, რომ პიროვნება-ინდივიდი ჩაბმულია ისეთ პროცესში, რომელიც სცილდება მისი კონტროლის საზღვრებს. გლობალიზაციის მოდელთან მიმართებაში დემოკრატიული კონსულტაციების ნაკლებობა, ანტიგლობალისტებში რა თქმა უნდა, დიდი უკმაყოფილების წყაროა. არსებობს ორი ალტერნატიული გზა იმის გასარკვევად თუ როგორ არიან ინდივიდები დაკავშირებული გლობალიზაციის პროცესთან ისტორიულ კონტექსტში.

პირველი მოიცავს ინდივიდებს, რომლებიც აქტიურად მონაწილეობენ ტრანსსასაზღვრო და კულტურულ პროცესებში. აქ მოიაზრებიან ვაჭრები, პილიგრიმები, მოგზაური მკვლევარები, მიგრანტები ან კოლონიზატორები. ასევე მრავალეროვნული მენეჯერები ან მსოფლიო მუსიკოსები, გარემოსდაცვის აქტივისტები. ამ ტიპის საქმიანობა გულისხმობს ტრანსსასაზღვრო ორიენტაციას იქნება ეს „მსოფლიოს მოქალაქე“ თუ იმპერიალისტი, მუსულმანი ან ებრაელი, ქრისტიანი თუ თავისუფალი მოვაჭრე ანდა მსოფლიოს რომელიმე დიდი დიასპორის წევრი. მეორე, ნაკლებად გლობალური ორიენტაცია მოიცავს ყველა იმ ადამიანს, ვინც თავის ქვეყანაში მიღებულ ცოდნას, მატერიალურ და სიმბოლურ რესურსებს იყენებს საზღვარგარეთ და რომელსაც ანალოგი მოემდებნება სხვა ქვეყანაში, იქნება ეს ტექნოლოგიები, საკვები პროდუქტი, პოლიტიკური ინსტიტუციები, რელიგია, ხელოვნება თუ ლიტერატურა. ამგვარ სოციალურ კონფიგურაციაში ჩართვა არ საჭიროებს განსაკუთრებულ გლობალური აზროვნების შეცნობას, მაგრამ, ამ იდეებს და რესურსებს შესაძლოა ჰქონდეთ საკმაოდ ვრცელი ტრანსსასაზღვრო ისტორია და შესაძლოა წარმოადგენდეს საკვანძო ცნებებს მათემატიკაში ან ეკონომიკური ორგანიზაციების გარკვეულ ფორმებში ან თუნდაც მსოფლიო რელიგიებში.

გლობალიზაციის პროცესი შორეულ წარსულში იღებს სათავეს. იგი საუკუნეების მამილზე ვითარდებოდა და აკავშირებდა სხვადასხვა ერებს და სახელმწიფოებს ერთმანეთთან. თანამედროვე მნიშვნელობა ტერმინმა „გლობალიზაცია“ გასული საუკუნის 80-იანი წლების შუა პერიოდში შეიძინა, როდესაც ამერიკელმა მეცნიერეკონომისმა ტ. ლევიტმა 1983 „Harvard Business Review-ში“ გამოაქვეყნებულ სტატიაში გამოიყენა და ასე მოიხსენია ტრანსნაციონალური კორპორაციების სხვადასხვა პროდუქციის ბაზრების შერწყმა.

საქართველოს ისტორიული ადგილი გლობალიზაციის პროცესში

თანამედროვე გლობალიზაციის პროცესი საკმაოდ რთული და მრავალფეროვანია. იგი გულისხმობს ინსტიტუციური სტრუქტურების კომპლექსურ ურთიერთდამოკიდებულებას და მათ მსიფლიო სტრუქტურებში ინტეგრირებას.

საქართველოს ისტორიულად ყოველთვის ეკავა საკუთარი ადგილი ისტორიულ-კულტურულ რეგიონში, რომელიც მოიცავდა კავკასიას, მცირე და წინა აზიას. ხოლო თავის სუბრეგიონთან ერთად შედიოდა უფრო ვრცელ – ახლო და შუა აღმოსავლეთის ისტორიულ სივრცეში. თავისი გეოპოლიტიკური მდებარეობიდან გამომდინარე, რომელიც ევროპისა და აზიის გზაგასაყარზე მდებარობს, ქართველური ტომები და მათ მიერ დაარსებული სახელმწიფოები აქტიურ მონაწილეობას იღებდნენ ძველადმოსავლური და ანტიკური ეპოქის ცივილიზაციების განვითარების პროცესში მოყოლებული ძვ. წ. IV–III ათასწლეულებიდან. ამის მაგალითია ბერძნულ-ელინურ სამყაროსთან მისი კულტურული ინტეგრირება და პოლიტიკური კავშირი.

შემდგომი ეტაპი მოიცავს ქართული სახელმწიფოს კულტურულ-პოლიტიკურ და სამხედრო თანამშრომლობას ბერძნულ-რომაულ და აღმოსავლეთ ევროპასთან, კერძოდ კი ბიზანტიასთან. ეს იყო

ხანგრძლივი და მრავალმხრივი ურთიერთობები. სწორედ ამ ისტორიული გამოცდილების გათვალისწინებით, მისი კულტურული და პოლიტიკური ცნობიერებით, შეგვიძლია თამამად ვთქვათ, რომ ადრინდელ და განვითარებულ შუასაუკუნეებში, საქართველო მიეკუთვნებოდა ხმელთაშუაზღვისპირეთის ცივილიზაციას და მის განუყოფელ ნაწილს წარმოადგენდა. სწორედ ამ კუთვნილებამ განაპირობა საქართველოში, ქრისტიანობის აღიარება და მისი სახელმწიფო რელიგიად გამოცხადება. აღსანიშნავია ის ფაქტიც, რომ დღევანდელი საქართველოს ტერიტორიაზე გადიოდა სავაჭრო-სატრანზიტო მაგისტრალი – აბრეშუმის დიდი გზა; სწორედ ეს გზა აკავშირებდა შავ და ხმელთაშუა ზღვისპირეთის ქვეყნებს ინდოეთთან და ჩინეთთან.

გვიანდელ შუა საუკუნეებში, ევროპისადმი განსაკუთრებული სწრაფვა გარკვეულ ტენდენციად იქცა საქართველოს საზოგადოებრივ პოლიტიკურ აზროვნებაში. მიუხედავად კონსტანტინოპოლის დაცემისა და ბიზანტიის იმპერიის დასასრულისა 1453 წელს და შემდგომში უკვე სახელმწიფოს დაშლა-დაქუცმაცებისა, რამაც საქართველოს იზოლაცია გამოიწვია დასავლური სამყაროსაგან, იგი მაინც მოიაზრებოდა იმ ეპოქის მსოფლიოს ისტორიულ-კულტურულ ნაწილად. ეს ტენდენცია შენარჩუნდა XIX–XX საუკუნეების განმავლობაშიც, როდესაც საქართველო ჯერ რუსეთის იმპერიის ნაწილი გახდა, ხოლო შემდეგ საბჭოთა კავშირის შემადგენლობაში აღმოჩნდა და ის მსოფლიო რუქაზეც კი არ აღინიშნებოდა, როგორც დამოუკიდებელი პოლიტიკური ერთეული თუ არ ჩავთვლით დამოუკიდებლობის იმ მცირე პერიოდს (1918–1921). XX ს-ის 91 წლამდე საქართველოს ურთიერთობები მსოფლიოსთან საბჭოთა სახელმწიფოს საგარეო პოლიტიკით იყო განსაზღვრული და დამოუკიდებელი სახელმწიფოებრივი კონცეფციის შემუშავება და გატარება შეუძლებელი იყო.

საბჭოთა პერიოდი

საბჭოთა საქართველო სრულიად მოკვეთილი აღმოჩნდა დასავლეთისაგან იმ რკინის ფარდის გამო, რომელიც საბჭოთა კავშირმა აღმართა, მაგრამ მიუხედავად ამ წინააღმდეგობისა საქართველოში არ განელებულა დასავლური კულტურისადმი ინტერესი და ლტოლვა. „ფარდის“ ჭურჭუტანიდან შემოდრეული დასავლური კულტურის თუნდაც ცალკეული ფრანგმენტები სუფთა ჰაერის ჩასუნთქვას ჰგავდა. დიდი იყო ინტერესი დასავლური ფილმების, დასავლური მუსიკის, ლიტერატურის და მოდის მიმართ. ფილმების მცირე რაოდენობა, (ცენზურა გავლილი და ზოგჯერ დაჩეხილი) რომელიც ქვეყანაში შემოდიოდა, საკმარისი იყო მცირედი წარმოდგენა ქონოდათ საჭოთა ახალგაზრდეს დასავლურ ცხოვრებასა და ყოფაზე. მუსიკა უფრო ადვილად აღწევდა ქვეყანაში კონტრაბანდული ჩანაწერების სახით და მუსიკალური ტენდენციები და დასავლეთის ცნობილი ბენდები ისეთივე პოპულარული იყო ჩვენში, როგორც დასავლეთში. იმდროინდელი მუსიკალური ჯგუფები დასავლურს ბაძავდნენ. თანამედროვე ლიტერატურაც ისეთივე ცენზურას გადიოდა, როგორც ფილმები. ხდებოდა მხოლოდ იმ წიგნების თარგმანა და ტირაჟირება, რომელიც საბჭოთა იდეოლოგიისათვის საფრთხეს არ წარმოადგენდა. ამდენად შესაძლებელი იყო თანამედროვე დასავლელი მწერლების ნაწარმოებების გაცნობა გარკვეულ ჟურნალებში (Иностранная Литература), რაც საბჭოთა მოქალაქეს დასავლეთის ცხოვრებასა და ყოფაზე გარკვეულ წარმოდგენას უქმნიდა.

მოდასაც ეტყობოდა დასავლეთის გავლენა. დასავლური მოდის ტენდენციებს საბჭოთა ახალგაზრდობა კონტრაბანდული ჟურნალებიდან იღებდა. ამ პერიოდში ძალიან პოპულარული იყო ეგრეთ წოდებული „ატელიები“, სადაც ყველას შეეძლო თავის გემოვნებაზე მორგებული ტანსაცმელი შეეკერა, რადგან დასავლური ტანსაცმელი ფაქტიურად ქვეყანაში არ შემოდიოდა და თუ შემოდიოდა იმდენად ძვირადღირებული იყო გადამყიდველებთან, ეგრეთ წოდებულ „სპეკულიანტებთან“, რომ საბჭოთა ხელფასიდან გამომდინარე, ყველა მის შეძენას ვერ ახერხებდა.

დასავლეთის გავლენის შედეგი იყო ისიც, რომ მამაკაცებმა შეიცვალეს სტილი. პოპულარული გახდა გრძელი თმა, რაც იმ პერიოდში დამახასიათებელი იყო დასავლეთის ახალგაზრდებში, ამას დაემატა ისიც, რომ გოგონებმა დაიწყეს შარვლის ტარება, და ეს ყველაფერი გარკვეულ პროტესტს იწვევდა მოზრდილ და კონსერვატორულ თაობაში. ხშირად გაიგონებდით ასეთ ფრაზას: „ვერ გაიგებ ბიჭია თუ გოგო“

ამ მიმზადველობის ერთადერთი ახსნა იმაში მდოგომარეობდა, რომ საბჭოთა ახალგაზრდობა

რამენაირად შეხებოდნენ, თუნდაც შორიდან, სანუკვარ დასავლეთის ცხოვრებას და კულტურას, რაც ასე ძალიან აკლდა ჩაკეტილ საზოგადოებაში მყოფებს.

თანამედროვე საქართველო

დამოუკიდებლობის აღდგენის შემდგომ, საქართველომ გააკეთა თავისი ისტორიული. არჩევანი და საგარეო კურსი ევროატლანტიკურ სტრუქტურებში ინტეგრაციისაკენ მიმართა. 1999-იდან საქართველო ევროპის საბჭოს წევრია და მონაწილეობს იმ ევროპული ინსტიტუტების საქმიანობაში, რომლებიც ხელს უწყობენ დემოკრატიული სახელმწიფოსა და საზოგადოების დასავლური სტანდარტებით მშენებლობას, და რომლის საბოლოო მიზანაც ევროპულ თანამეგობრობაში ინტეგრირებაა.

თანამედროვე გეოპოლიტიკურ პირობებში კვლავ აქტუალური გახდა „აბრეშუმის გზის“ – სატრანსპორტო და ენერგეტიკული სატრანზიტო პროექტების განახლება, რითაც საქართველოს საშუალება ეძლევა კვლავ აღიდგინოს ძველი ფუნქცია და მონაწილეობა მიიღოს ფართომასშტაბიან საერთაშორისო ეკონომიკურ პროექტებში.

2023 წელს, საქართველოში მეოთხედ ჩატარდა აბრეშუმის გზის ფორუმი, რომელიც 2015 წელს საქართველოს პრემიერ-მინისტრმა, ირაკლი ღარიბაშვილმა დააფუძნა და დღეს იგი მნიშვნელოვან პოლიტიკურ-ეკონომიკურ პლატფორმას წარმოადგენს. ამ ფორუმში საქართველოს გარდა, სომხეთის, აზერბაიჯანის და მონტენეგროს პრემიერ-მინისტრებიც მონაწილეობდნენ.

„აბრეშუმის გზის ფორუმისადმი“ დაინტერესება განსაკუთრებით თვალსაჩინო გახდა, რაც იმაზე მიანიშნებს, რომ რეგიონში საქართველოს როლი იზრდება და ქვეყანა უფრო მიმზიდველი ხდება ინვესტორებისთვის მისი სტაბილური, დინამიურად განვითარებადი ეკონომიკის გათვალისწინებით. ფორუმი იდეალურ პლატფორმას წარმოადგენს პოლიტიკური ლიდერების, საერთაშორისო საფინანსო ორგანიზაციებისა და საერთაშორისო ბიზნესის წარმომადგენლებისთვის, სადაც ხდება მნიშვნელოვან საკითხებზე მსჯელობა, კონკრეტული საკითხების და პრობლემების წამოწევა და გადაწყვეტილების მიღება. ფორუმზე განხილული იყო ისეთი მნიშვნელოვანი საკითხი, როგორცაა შუა დერეფნის განვითარება. ამ პროექტში ბევრი ქვეყანა მონაწილეობს და ჩვენს ქვეყანას ახალ შესაძლებლობებს უქმნის.

რა შედეგი მოუტანა საქართველოს გლობალიზაციის პროცესმა

უდავოა, რომ გლობალიზაციის პროცესებმა საქართველოს ბევრი სიკეთე მოუტანა, მაგრამ ამასთანავე გამოწვევების წინაშეც დააყენა. მის ერთე-ერთ დადებით მხარედ შეიძლება ჩაითვალოს ის, რომ დღეს საზღვრებს შორის ბარიერები აღარ არსებობს და თავისუფალი მიმოსვლის საშუალებამ საქართველო უფრო მეტად დააკავშირა მთელ მსოფლიოსთან. ვითარდება ტურიზმი, რომელიც საშუალებას აძლევს როგორც საქართველოს მოსახლეობას გაეცნონ მსოფლიო ქვეყნებს, ასევე იმატა საქართველოში ჩამოსული ტურისტების რიცხვმაც.

ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაციის მიერ იანვარ-მარტის თვის მონაცემების მიხედვით, 2023 წლის პირველ კვარტალში საქართველოში 1, 208, 462 საერთაშორისო მოგზაური ეწვია, რაც პანდენიამდელი მონაცემების 74%-ით აღდგენაა, ხოლო 2022 წლის იანვარ-მარტის პერიოდთან შედარებით ზრდა +109%-ს შეადგენს. ზრდა ფიქსირდება საერთაშორისო ტურისტული ვიზიტების ნაწილშიც. 2023 წლის პირველი კვარტალში საქართველოში 845,332 საერთაშორისო ტურისტული ვიზიტი განხორციელდა, რაც 2019 წლის მონაცემის 95%-ით აღდგენაა, 2022 წელთან შედარებით კი ზრდა +83.8%-ს შეადგენს.

საერთაშორისო მოგზაურებისა და საერთაშორისო ტურისტული ვიზიტების რაოდენობა გამოითვლება მსოფლიო ტურიზმის ორგანიზაციის რეკომენდაციით შემუშავებული მეთოდოლოგიის მიხედვით და მოიცავს უკვე განხორციელებულ და დასრულებულ ვიზიტებს.

ამავე დროს, საზღვრების გახსნამ გამოიწვია მიგრაციის პროცესი, რომელიც თავისთავად აისახა დემოგრაფიულ სიტუაციაზეც. საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მონაცემებით ცოცხლად დაბადებულთა რიცხოვნობა მკვეთრად შემცირებულია ბოლო 8 წლის მანძილზე. თუ 2015 წელს ეს ციფრი შეადგენდა 59 249 შობადობის კოეფიციენტი 1,000 კაცზე -15.9, 2022 წელს ეს რიცხოვნობა შემცირებულია 42 319 -მდე და მისი კოეფიციენტი შეადგენს 11.4. 2023 წლის მონაცემებით ცოცხლად დაბადებულთა რიცხოვნობამ 40 214 შეადგინა. საქართველოს მოსახლეობა 2002 წლიდან დღემდე ერთი

მილიონით შემცირდა. საქართველო, ისევე როგორც ევროპის ქვეყნები დგანან დაბერებისა და შობადობის შემცირების საფრთხის წინაშე. მოსახლეობის ასეთი მკვეთრი შემცირების ერთ-ერთ მიზეზად სწორედ მიგრაცია სახელდება.

ასევე ხდება ნიჭიერი ახალგაზრდებისა და სპეციალიტების გადინება ქვეყნიდან, რომელთა წვლილი ქვეყნის განვითარებისა და წინსვლის საკითხში უმნიშვნელოვანესია.

გლობალიზაციის სიკეთედ შეიძლება ჩაითვალოს ახალი ტექნოლოგიები, რომლის საშუალებითაც მყისიერად ხდება მსოფლიოს ნებისმიერ კუთხეში დაკავშირება. ამ პროცესებმა ხელი შეუწყო ეკონომიკური და სოციალური ურთიერთობების განვითარებას.

მეორე მხრივ, ტექნოლოგიების სწრაფმა განვითარებამ ხელი შეუწყო ისეთი დანაშაულის გაჩენას, როგორიცაა კიბერდანაშაული. დღესდღეობით კიბერდანაშაულის საკმაოდ გავრცელებული შემთხვევებია: ინტერნეტ თაღლითობა/ქურდობა, კომპიუტერულ სისტემასთან უნებართვო წვდომა, კომპიუტერული სისტემისა და მონაცემის უნებართვოდ გამოყენება და ა.შ.

ასევე სიკეთედ უნდა ჩაითვალოს იმ მრავალფეროვანი საკვები პროდუქტების შემოსვლა საქართველოში, რომელიც ქვეყანაში არ იწარმოებოდა. მოხდა ადგილობრივი სამზარეულოს განახლება. ფერმერებმა დაიწყეს სოფლის მეურნეობის ისეთი კულტურების მოყვანა და პოპულარიზაცია, რომელიც მანამდე არ არსებობდა ქვეყანაში. ქართული სამზარეულო უფრო მრავალფეროვანი და მიმზიდველი გახდა, როგორც ადგილობრივ მოსახლეობის ასევე ჩამოსული სტუმრებისთვისაც.

მეორე მხრივ, ქვეყანაში გაჩნდა დასავლეთისა და აღმოსავლეთის ქვეყნებისთვის დამახასიათებელი ქუჩის კვების ობიექტები (მაკდონალდსი, ...შაურმა), რომელთაც წარმოშობის ქვეყნებშიც კი არაჯანსაღ საკვებს (junk food) უწოდებენ. ამ ობიექტებმა სწრაფი პოპულარობა მოიპოვა განსაკუთრებით ახალგაზრდებში და არავინ იცის გრძელვადიან პერსპექტივაში რა შედეგი ექნება ჯანმრთელობაზე.

თავიდანვე აღსანიშნავია, რომ გლობალიზაციამ ბევრი დადებითი ეფექტი მოიტანა კულტურული ინდენტობის კუთხით. ის საშუალებას აძლევს პიროვნებას გააფართოოს თვალსაწიერი და გაეცნოს სხვა ქვეყნის კულტურებს. გლობალიზაციას მოაქვს მრავალფეროვნება და გვეხმარება იმის გააზრებაში, რომ ყველა ინდივიდი უნიკალურია. „თავისუფალი ბაზრის და დემოკრატიის იდეა“ პოზიტიურად აისახება კულტურულ იდენტობაზე. ასევე პოზიტიური შედეგი აქვს კულტურაზე „ადამიანის უფლებებს, რომელიც უნივერსალურია და კანონით უზრუნველყოფილი“, თანამედროვე ტექნოლოგიების და ინტერნეტის განვითარება. ეს უკანასკნელი ძალიან მნიშვნელოვანია, რადგან საშუალებას გვაძლევს უფრო მეტად დავუახლოვდეთ სხვა კულტურებს და მივიღოთ ინფორმაცია სხვა კულტურების შესახებ. მეცნიერებისა და ტექნოლოგიების განვითარებამ, ტექნოლოგიურმა გლობალიზაციამ საშუალება მოგვცა თვით პრეზენტაციის და ინფორმაციის გაცვლის მეცნიერების კუთხით. ასევე გლობალიზაციის პირობებში შეგვიძლია ჩვენი სოციალური ღირებულებები გავუზიაროთ მსოფლიოს, რაც ასევე ნიშნავს სხვა კულტურებთან უფრო ახლო კავშირებს. ასევე არანაკლებ მნიშვნელოვანია ის, რომ გლობალიზაციის დახმარებით, ჩვენ შეგვიძლია „გავაზიაროთ სოციალური ღირებულებები მთელ მსოფლიოში“, როგორიცაა „ადამიანის უფლებები“. ეს ნიშნავს, რომ გლობალიზაციის გამო ჩვენ უფრო ახლოს ვართ სხვა კულტურებთან!

მეორე მხრივ, გლობალიზაცია ასევე უარყოფით გავლენას ახდენს კულტურულ იდენტობაზე. „კულტურა თითქმის გახდა მხოლოდ ცალმხრივი მოქმედი ბიზნესი“. „გლობალიზაციის გამო მდიდარი და ძლიერი ქვეყნების მიერ წარმოებული კულტურული საქონელი და სერვისი შემოიჭრა მსოფლიოს ყველა ბაზარში“ და ეს ნიშნავს, რომ ის ხალხი, ვინც მდიდარია, უფრო მდიდრდება და ვინც ღარიბია, ღარიბდება.

კიდევ ერთი ნეგატიური გავლენა არის ხალხისა და კულტურების გადაადგილება სხვა ქვეყნებში, რაც გავლენას ახდენს კულტურულ იდენტობაზე, რადგან ამ კონკრეტული ქვეყნის მოქალაქეები „იცვლიან თავიანთ ღირებულებებს“ და ცხოვრების წესს, როგორიცაა საკვები და ტანსაცმელი, რომელსაც ატარებენ, ამით ისინი კარგავენ იდენტობას. სხვა უარყოფითი ზემოქმედება გახლავთ ის, რომ „ხალხს აღარ ეძახიან ერს.“ დაბოლოს, რაც არანაკლებ მნიშვნელოვანია, არის ის, რომ დღესდღეობით ბევრი ადამიანი სხვადასხვა ქვეყნიდან, განსხვავებული ღირებულებებითა და კულტურებით ცდილობს

ინტეგრირდეს მათგან განსხვავებული ღირებულებების მქონე ადამიანებთან და, სამწუხაროდ, ისინი დისკრიმინაციის მსხვერპლნი ხდებიან.

მოკლედ რომ ვთქვათ, გლობალიზაციამ მნიშვნელოვანი გავლენა მოახდინა კულტურულ იდენტობაზე, რამაც გამოიწვია ჩვეულებრივი კულტურული გამოხატულებების დაქვეითება და ერთიანი გლობალური კულტურის გაჩენა. ამას ხელი შეუწყო დასავლური კულტურის გაბატონებამ გლობალურ ბაზარზე, კულტურულმა ჰომოგენიზაციამ და ტექნოლოგიების გავრცელებამ. მიუხედავად ამისა, არსებობს კულტურული მრავალფეროვნების შენარჩუნების გზები, როგორცაა კულტურული განათლებისა და ცნობიერების ამაღლება, ადგილობრივი კულტურული ინდუსტრიების მხარდაჭერა და კულტურული განსხვავებების შეფასება. ამით ჩვენ შეგვიძლია უზრუნველყოთ კულტურული მრავალფეროვნების აყვავება გლობალიზაციის პირობებში.

გლობალიზაციის პროცესის შედეგია ასევე დასავლური კულტურის შემოდინება, როგორცაა პოპულარული მუსიკა, ფილმები, მოდა, რომელმაც გავლენა მოახდინა ბევრი საზოგადოების კულტურის იდენტობაზე და საქართველოც არ არის გამონაკლისი. ხალხთა შორის მჭიდრო ეკონომიკურმა და კულტურულმა კავშირებმა უამრავი ცვლილება გამოიწვია და მათ შორის ბევრი ქვეყნის კულტურის იდენტობაზე იქონია გავლენა.

ასეთ დროს მნიშვნელოვანია მთავრობამ დახმარება გაუწიოს ადგილობრივ კულტურულ ინდუსტრიებს, მათ შორის მუსიკას, კინოსა და ხელოვნებას, ფინანსური დახმარების გაწევითა და უცხოური კონკურენციისგან დაცვით. ასეთი მიდგომა შექმნის ახალ სამუშაო ადგილებს, ხელს შეუწყობს ადგილობრივი ნიჭის წინსვლას, მოხდება ადგილობრივი ტალანტების წახალისება და ხელი შეეწყობა აუთენტური ადგილობრივი კულტურის გაფართოებას.

ასევე მნიშვნელოვანია, რომ კულტურების სტანდარტიზაციის მცდელობის ნაცვლად, მოხდეს კულტურული განსხვავებების დაფასება და აღიარება, ერთიანი გლობალური კულტურის დაწესების სანაცვლოდ ინტერკულტურული დიალოგების წარმართვა და ერთმანეთში გამოცდილების გაზიარება.

დღესდღეობით საქართველოში მრავალი საერთაშორისო კულტურული პროექტი ხორციელდება მთავრობის ხელშეწყობით, რომელიც მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყნებს აცნობს ქართულ კულტურას. ამის კარგი მაგალითია „ევროპალია 2023“. ამ ფესტივალის ფარგლებში ოთხი თვის განმავლობაში წარმოდგენილი იქნა საქართველოს კულტურა. ფესტივალის სტუმრებს საშუალება ქონდათ გაცნობოდნენ საქართველოს კულტურულ მრავალფეროვნებას, როგორც ტრადიციული, ისე თანამედროვე ხელოვნების საშუალებით.

დასკვნა

ამრიგად გლობალიზაციის პროცესი არ შეიძლება ცალსახად იქნას შეფასებული, როგორც აბსოლუტური სიკეთე ან აბსოლუტური ბოროტება. გლობალიზაციამ უამრავ სიკეთე მოუტანა ქვეყნებს, ისიც მართალია, რომ ზემოჩამოთვლილ სიკეთეებთან ერთად, მან პრობლემებიც წარმოშვა, მაგრამ სწორი სახელმწიფო პოლიტიკის გატარებით შესაძლებელია ამ პრობლემების დაძლევა და უფრო მეტი სარგებლის მიღება.

საქართველოს აქტიური მონაწილეობა „აბრეშუმის გზის“ - სატრანსპორტო და ენერგეტიკული სატრანზიტო პროექტებში, საშუალებას მისცემს მას დაიკავოს თავისი კუთვნილი ისტორიული როლი მსოფლიო გლობალიზაციის პროცესში.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. კომუნიკაციები. №1,-თბ,- 2007 მასალა ვიკიპედიიდან — თავისუფალი ენციკლოპედია
2. (წყარო: Oxford, Modern Social Theory, 2005, Robert Holton “Globalization” p. 308)
3. მასალა ვიკიპედიიდან — თავისუფალი ენციკლოპედია „გლობალიზაცია“
4. წყარო: საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო „თბილისის აბრეშუმის გზის 2023 წლის ფორუმი წარმატებით ჩატარდა“
5. 27-10-2023

6. წყარო: Georgian National Tourism Administration.<https://gnta.ge/ge/statistic-3-months/>
7. (საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური (1.04 2024))

Georgia's Path in Global World: Achievements and Challenges

Maia Topuria
PhD student of Georgian Technical University

Summary

Due to its complexity there is a different attitude to globalization process in the world. There are two radical different views concerning globalization: according to the first (so called “globalists”) globalization is a progressive process that will contribute to the development of the world as a whole, and according to the second (so called “anti-globalists”) point of view, globalization is a negative phenomenon that threatens individual states, nations, their cultural values and is considered a dangerous trend for world development. There is also the third opinion according to which globalization in its essence is neither an absolute good nor absolute evil and benefit from its results depends on the level of development of individuals, society and countries and their will.

The article discusses the positive and negative aspects that globalization process has brought to the countries and in particular to Georgia, what are the problems the country is facing and how to overcome these challenges. Provides the ways the government has to take to overcome these challenges with introduction the right government policy to gain more benefit from the process.

The presented article overviews the historical path of Georgia in globalization process and steps to be taken by the government as an independent country to participate in large-scale international economic projects and regain its historical function in the world globalization process.

მენეჯერის მუშაობის მეთოდები და თანამედროვე მიდგომები

კავთიძე ედუარდი
საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი

ლაგვილავა გიორგი
ბიზნესის ადმინისტრირების დოქტორი

აბსტრაქტი

მართვის დონეთა რაოდენობის მიუხედავად, მენეჯერები (ხელმძღვანელები) ტრადიციულად იყოფიან სამ კატეგორიად: ძირეული (პირველი), საშუალო (შუალედური) და უმაღლესი დონის ხელმძღვანელებად.

მართვის ძირეული რგოლის (დონის) ხელმძღვანელები უშუალო კავშირში არიან არამმართველობითი შრომით დაკავებულ მუშაკებთან. მათი ძირითადი მოვალეობაა, თვალყური ადევნონ საწარმოო დავალებების შესრულებას. ისინი ხშირად პასუხს აგებენ გამოყოფილი რესურსების გამოყენებაზე. საერთოდ ხელმძღვანელთა უმრავლესობას მართვის ძირეული დონის ხელმძღვანელები შეადგენენ.

საკვანძო სიტყვები: მენეჯერი, მუშაობის მეთოდები, თანამედროვე მიდგომები, მართვის დონე, მართვის მოდელები

ძირითადი ტექსტი

უმაღლესი დონის ხელმძღვანელთა მდგომარეობა ძალიან რთულია მათი სამუშაოს დიდი მოცულობისა და დამაბული ხასიათის გამო. ადამიანი ამ თანამდებობაზე ჩვეულებრივ განმარტოებულია. სწორედ ამიტომ, რომ უმაღლესი დონის ხელმძღვანელებს აქვთ მაღალი ანაზღაურება. მართვის უმაღლესი დონის ხელმძღვანელებს მიეკუთვნება: ფირმის პრეზიდენტი, ვიცე-პრეზიდენტი, უმაღლესი სასწავლებელში რექტორი და სხვ. მართვის უმაღლესი დონის ხელმძღვანელები, როგორც გამოკვლევებით დადგინდა, თავიანთი სამუშაო დროის უდიდეს ნაწილს, დაახლოებით 59-61%-ს დაგეგმილ თათბირებსა და შეხვედრებს უთმობენ, დაუგეგმავი შეხვედრები სამუშაო დროის 10%-ს, ხოლო დოკუმენტებზე მუშაობა 20-22%-ს მოითხოვს. დანარჩენ დროს ისინი ანდომებენ ტელეფონზე საუბარს და ობიექტის შემოვლა-დათვალიერებებს.

ორგანიზაციები ხშირად მონაწილეობენ საზოგადოების ცხოვრებაში ნებაყოფლობითი პრინციპის საფუძველზე. მაგალითად, ფირმა „პროქტერ ენდ გემლმა“(აშშ) 1980 წელს გაყიდვიდან მოხსნა ტამპონები „რილაი“, როდესაც აღმოაჩინა, რომ მათ შეეძლოთ გამოეწვიათ შოკი ტოკსიკურობის გამო. ფირმა „ჯონსონ ენდ ჯონსონმა“ გადადგა ანალოგიური ნაბიჯები, როდესაც „ტილენონის“ კაფსულებში აღმოჩენილ იქნა ციანიდის კვალი. ამ პროდუქტის წარმოებიდან მოხსნის გადაწყვეტილება ფირმას დაუჯდა დაახლოებით(შეფასებით) 50 მლნ დოლარი. ფირმა „ფორდმოტორი“ სრულიად სხვანაირად მოიქცა „პინტოს“ საქმესთან დაკავშირებით. მას შემდეგ, რაც სამი ქალი დაიღუპა „პინტოს“ მოდელის საკუთარ ავტომობილებში (1973 წლის გამოშვება) უკანა მხრიდან დაჯახების შემდეგ მანქანის აფეთქების გამო, ფირმა „ფორდის“ საქმე გადაეცა სასამართლოს. ფირმის ხელმძღვანელობა ამტკიცებდა, რომ ზუსტად იცავდა ფედერალურ წესებს და ზედმეტი ხარჯები გასწია (დაამატა 11 დოლარის დეტალები) საწვავი სისტემის დაწვის თავიდან ასაცილებლად. მაგრამ აღნიშნულ საქმეზე დადგინდა შემდეგი: 1) ფირმის ხელმძღვანელობას უნდა ცოდნოდა საწვავი სისტემის საშიშროების შესახებ იმ ანგარიშგების მიხედვით, რომელიც იქნა მიღებული შესაბამისი შემოწმების ჩატარებისას; 2) „პინტოს“ მოდელმა ვერ გაუძლო 50კმ/ს სიჩქარის დაჯახებას ბენზინის ავზის (ბაკის) მაღალი ალბათობით დანგრევის (გატეხვის) გარეშე; 3) პროექტის მთავარმა ინჟინერმა მისცა ჩვენება, რომ მისი არაერთი წერილობითი და ზეპირი შეხსენება ფირმის ხელმძღვანელობისადმი „პინტოს“ არასაკმარისი უსაფრთხოების შესახებ იგნორირებულ იქნა და იგი გადაიყვანეს ისეთ სამუშაოზე, რომელიც არ იყო დაკავშირებული ფედერალური სტანდარტების პრობლემებთან. საზოგადოებაში საგანმანათლებლო დონის ამაღლებასთან დაკავშირებით სოციალური პასუხისმგებლობის მაგალითია ფირმა „ეპლ კომპიუტერი“, რომელმაც აჩუქა

კომპიუტერული სისტემები 9 ათასზე მეტ დაწყებით და საშუალო სკოლას. ფირმა „აი ბი ემ“-მაც აჩუქა კომპიუტერული სისტემები ბევრ ამერიკულ უნივერსიტეტს.

მამასადამე, ორგანიზაციებმა (ფირმებმა) თავიანთი რესურსებისა და ძალისხმევის ნაწილი უნდა წარმართონ ადგილობრივ საზოგადოებათა სასარგებლოდ, რომლებშიც ფუნქციონირებენ ფირმა და მისი ქვედანაყოფები. ორგანიზაციები ვერ შეძლებენ ხანგრძლივად მუშაობას თავიანთ გარემოცვასთან კონფლიქტის პირობებში. ეფექტიანი მენეჯმენტისათვის ორგანიზაციამ უნდა შეძლოს შეგუება სოციალურ გარემოსთან, რათა ეს გარემო გახდეს ორგანიზაციისათვის უფრო კეთილსასურველი. დანახარჯები სოციალურ პასუხისმგებლობაზე გამართლებულია საზოგადოების სხვადასხვა სეგმენტის სრულყოფით, აგრეთვე ფირმისადმი საზოგადოებრიობის ურთიერთობის გაუმჯობესებით. ყოველივე ეს იწვევს მომხმარებელთა (მყიდველთა) ლოიალობას პროდუქციის მწარმოებლებისადმი, ბიზნესში სახელმწიფოს მარეგულირებელი ჩარევის დონის შემცირებას და საზოგადოების მდგომარეობის საერთო გაუმჯობესებას.

სოციალური პასუხისმგებლობის მთავარი პრობლემაა პირადი ფასეულობები. ადამიანები, რომლებიც ვარაუდობენ, რომ ორგანიზაციებმა უნდა ეცადონ მოგების მაქსიმიზირებას, მაღალ ფასეულობას ანიჭებენ მოგების, ეფექტიანობის მაქსიმიზაციას და დაბალ ფასეულობას – ალტრუიზმს. ასეთი ადამიანები მიიჩნევენ, რომ ორგანიზაცია იქცევა სწორად და სოციალურად პასუხისმგებელია, სანამ მისი მოქმედებები პასუხობენ ფასეულობათა მოცემულ სისტემას. იმისათვის, რომ გაკეთდეს არჩევა სწორი ქცევის სასარგებლოდ, მნიშვნელოვანია ეთიკის შესახებ დაწყებითი წარმოდგენის არსებობა. ეთიკა უშუალო კავშირშია პრინციპებთან, რომლებიც განსაზღვრავენ სწორ და არასწორ ქცევას. მაგრამ ბიზნესის ეთიკა შეეხება არა მარტო ქცევის სოციალურად საპასუხისმგებლო პრობლემას. იგი კონცენტრირებულია მმართველი(მართვის სუბიექტი) და მართული(მართვის ობიექტი) ქვესისტემების ქცევის ვარიანტების ფართო სპექტრზე. უფრო მეტიც, ეთიკის ყურადღების ფოკუსშია მიზნებიც, საშუალებებიც, რომლებიც გამოიყენება მათ მისაღწევად როგორც ერთი, ასევე მეორე ქვესისტემის მიერ. მაგალითად, თითქმის ყველა ამერიკელის შეხედულებით არაეთიკურია ქრთამის მიცემა უცხოელი მოხელისათვის ხელსაყრელი კონტრაქტის მისაღებად. ამ შემთხვევაში საშუალებები არაეთიკურია. მაგრამ კონტრაქტის (ხელშეკრულების) დადება ზღვის კატის ბეწვზე ქრთამის გარეშე, შეიძლება განხილულ იქნას როგორც არასწორი ქცევა იმ ქვეყანაში, სადაც გარეული ცხოველების დაცვა მაღალ დონეზეა დაყენებული. ამრიგად, ზღვის კატის ბეწვის გამოყენება არაეთიკურია რამდენადაც ასეთი ქცევა, მიუხედავად იმისა, რომ კანონსაწინააღმდეგო არ არის, ეწინააღმდეგება პირად ფასეულობებს და წარმოადგენს მოქმედებას, რომელსაც არ უწერია მხარდაჭერა.

ეთიკურ პრობლემებს ბიზნესში აქვთ პირდაპირი დამოკიდებულება კონფლიქტურ სიტუაციებთან, რომლებიც განპირობებულია თანაფარდობით ორგანიზაციის შემოსავლების, ხარჯებისა და მოგების მაჩვენებლების და მის სოციალური პასუხისმგებლობის მაჩვენებლებს შორის, რომლებიც გამოხატულია სხვა ადამიანებთან ურთიერთობის მეშვეობით, როგორც ორგანიზაციის შიგნით, ასევე საზოგადოებაში.

უფროს მენეჯერებთან ერთად, რომლებიც ხშირად ავლენენ არაეთიკურ კორპორაციულ ქცევას, ნებისმიერ პირს ორგანიზაციაში შეუძლია აგრეთვე იმოქმედოს არაეთიკურად. განიხილავენ შემდეგ სიტუაციებს: შესყიდვების აგენტს ერთ-ერთი მიმწოდებელი, რომელთანაც აწარმოებს საქმეს, სთავაზობს ერთ ყუთ კარგ ღვინოს; ზოგიერთი მუშაკი ორგანიზაციიდან აწარმოებს საერთაშორისო სატელეფონო საუბრებს პირად საკითხებზე; მუშაკს შეუძლია გამოიყენოს პირადად თავისთვის ის, რაც განკუთვნილია ორგანიზაციისთვის და წაიღოს შინ. აი, სულ რამდენიმე ეთიკური დილემა, რომელსაც თითოეული ადამიანი შეიძლება შეხვდეს სამუშაოზე. მოტანილ მაგალითებში არ არის კანონის რაიმე დარღვევა, მაგრამ შესაბამისი მოქმედებები შეიძლება შეფასდეს ბევრ შემთხვევაში როგორც არასწორი. ადამიანთა არაეთიკურ ქმედებებს კანონის ამკარა დარღვევით განეკუთვნებიან: დოკუმენტების ფალსიფიკაცია, რომლებიც ეგზავნება სახელმწიფოებრივი რეგულირების სამსახურებს, სახსრების მითვისება, რასობრივი დისკრიმინაცია და სხვ.. მოქმედებები კანონის დარღვევით გარემომცველი გარემოს გაჭუჭყიანების, პროდუქციის უსაფრთხოებისა და შრომის უსაფრთხოების სფეროებში, აგრეთვე უნდა ჩაითვალოს არაეთიკურად.

ქართულ ბიზნესში, სამწუხაროდ, ჯერჯერობით ნაადრევია საუბარი სოციალური პასუხისმგებლობისა და ეთიკის პრობლემების ჯეროვან დონეზე გადაწყვეტის თაობაზე. განვითარებული საბაზრო ეკონომიკის ქვეყნებშიც შეიმჩნევა ბოლო პერიოდში საქმის წარმოების(ბიზნესის) არაეთიკური პრაქტიკის გაფართოების შემთხვევები. მენეჯერები ამის მიზეზად ასახელებენ: კონკურენტული ბრძოლის გამწვავებას; ეთიკური ქცევისათვის მენეჯერთა არასათანადო გასამრჯელოთი უზრუნველყოფას; ეთიკის მნიშვნელობის შემცირებას საზოგადოებაში და სხვ.

მენეჯერების და რიგითი მუშაკების ეთიკურობის ამაღლება ბევრად დამოკიდებულია თანამედროვე მენეჯმენტზე. ამ მხრივ დიდი მნიშვნელობა აქვს ეთიკური ნორმატივების დამუშავებას, ეთიკის კომიტეტის(კომისიების) შექმნას, სოციალური რევიზიების ჩატარებას, და ეთიკური ქცევის სწავლებას.

ორგანიზაციები ქმნიან ეთიკის თვალსაზრისით მუდმივმოქმედ კომიტეტებს (კომისიებს) ყოველდღიური პრაქტიკის შეფასებისათვის. ასეთი კომიტეტების თითქმის ყველა წევრი უმაღლესი დონის მენეჯერია. ზოგიერთი ორგანიზაცია არ ქმნის ასეთ კომიტეტს, მაგრამ ქირაობს ბიზნესის ეთიკის სპეციალისტს, რომელსაც ეწოდება ეთიკის ადვოკატი. ეთიკის ადვოკატის ფუნქციაა ეთიკურ საკითხებზე დასკვნის შემუშავება, რომელიც დაკავშირებულია ორგანიზაციის მოქმედებებთან, აგრეთვე ორგანიზაციის „სოციალური სინდისის“ ფუნქციის შესრულება.

სოციალური რევიზიების ამოცანაა ორგანიზაციის მოქმედებების და პროგრამების სოციალური გავლენის შესახებ ანგარიშების შედგენა და შეფასება. სოციალური რევიზიის მომხრეები ვარაუდობენ, რომ ასეთი ტიპის ანგარიშგება იძლევა სრულ წარმოდგენას ორგანიზაციის სოციალური პასუხისმგებლობის დონის შესახებ.

მენეჯერებისა და რიგითი მუშაკების ეთიკური ქცევის წესების სწავლება კიდევ ერთი მიდგომაა, რომელსაც იყენებენ ორგანიზაციები ქცევის ეთიკურობის მაჩვენებელთა ამაღლებისათვის. მუშაკებს აცნობენ ბიზნესის ეთიკას და ამაღლებენ მათ ცოდნას ეთიკურ პრობლემებზე, რომლებიც შეიძლება მათ წინაშე წარმოიშვას.

თანამედროვე მენეჯმენტი იძლევა შესაძლებლობას ორგანიზაციებმა ამაღლონ თავიანთი ეთიკური სტანდარტები, რათა წარმატებით განახორციელონ მრავალფეროვანი ამოცანები სოციალური პასუხისმგებლობის სფეროში.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. აბრალავა ა., ეკონომიკისა და ბიზნესის გლობალურ-ინოვაციური პრობლემები, თბ., 2014;
2. ბარათაშვილი ე. „აბრალავა ა., მენეჯმენტი და ადმინისტრირება თბ. 2007;
3. Triandis H.C. Culture and social behavior. N.Y. etc., «McGraw-Hill», 1994
4. Leading a Multicultural Team <https://www.ccl.org/articles/leading-effectively-articles/leading-a-multicultural-team/>

Manager's work methods and modern approaches

*Eduard Kavtadze
Associate Professor of Technical University of Georgia*

*Giorgi Lagvilava
Doctor of Business Administration*

Summary

Different strategies of perception are stable images, those which were worked out among representatives of some particular ethnic societies and are revealed in relations between the components of cognitive and emotional evaluations. During the perception of other culture and people of different race, some particular keys exist, by means of which the human freely perceives the representatives of his / her circle, but the keys are not operational whilst the representatives of other culture are about to be perceived

Different strategies exist as the stereotypes of national conduct and stereotypes of perception. Thanks to stereotypes of national conduct (stable, schematic models of conduct) the situations are split into types and ethnic micro group chooses the answer to managerial impact into organization. The leader's knowledge on specific properties of conduct allows to preliminarily determine the actions and responses of staff individuals and representatives of ethnic micro groups.

საქართველოს ეკონომიკური განვითარების პრობლემები

კაპანაძე მაია

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი

კინჭარაული გიორგი

ეკონომიკის აკადემიური დოქტორი

სესტ-ს უნივერსიტეტის რექტორი

აბსტრაქტი

ნაშრომში განხილულია საქართველოს ეკონომიკური განვითარების პრობლემები, რომლებიც გამოწვეულია როგორც სუბიექტური მიზეზებით, ისე ობიექტური აუცილებლობით.

დღემდე საქართველოს არ გააჩნია დამოუკიდებელი ეკონომიკური პოლიტიკა. იგი ხორციელდება მხოლოდ კანონმდებლობის ფარგლებში, რომელიც არის არასრულყოფილი და არასამართლიანი. საქართველოს არ გააჩნია სათანადო ანტიმონოპოლიური, პროტექციონისტული და სხვა სახის კანონმდებლობა და შესაბამისი პოლიტიკა, რის გამოც ეკონომიკაში მონოპოლიები ბატონობს, იზღუდება კონკურენცია, ფერხდება წვრილი და საშუალო წარმოების ფორმირება და განვითარება. ამ მხრივ გამსაკუთრებით აღსანიშნავია ის გარემოება რომ უნიტარულ სახელმწიფოში მოქმედებს ფედერალური ტიპის სახელმწიფოს კანონმდებლობა. ელემენტარულ ანაბანას წარმოადგენს რომ უნიტარული და ფედერალური ტიპის სახელმწიფოები ერთმანეთისაგან განსხვავდებიან ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული მოწყობით, საბიუჯეტო სტრუქტურებით, ს აწარმოთა ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმებით და ასე შემდეგ რომლებსაც განსხვავებული კანონმდებლობა ესაჭიროება. ჩვენში კი მოქმედებს კანონები, რომლებიც აშშ-ს და ევროპის ფედერალური სახელმწიფოების ანალოგია. კანონმდებლობის მიღებისას ასევე გასათვალისწინებელია ბუნებრივ-გეოგრაფიული პირობები და საზოგადოების ადათქესები, რაც სხვადასხვა სახელმწიფოში განსხვავებულია. ამდენად სხვა სახელმწიფოთა კანონების მექანიკური მისადაგება საქართველოს ეკონომიკურ რეალობასთან ეკონომიკის არაეფექტიანობის არსებითი ფაქტორია.

საქართველოს ეკონომიკურ განვითარებაზე ასევე მოქმედებს არსებული პოლიტიკური სიტუაცია, „ტვინების გაღინება“, ეკონომიკური განვითარების შესაბამისად კადრების მომზადების და ეკონომიკური თავისუფლების დაბალი დონე, დანაზოგებისა და ინვესტიციების არარაციონალურობა, რესურსების გამოუყენებლობა ან არაეფექტიანი გამოყენება. ყოველივე ეს საკითხები პრობლემურ ხასიათს ატარებს, რომელთა გადაჭრაც აუცილებელია ეკონომიკური აღმავლობისათვის.

საკვანძო სიტყვები: ეკონომიკური პოლიტიკა, დემპინგური პოლიტიკა, ანტიმონოპოლიური პოლიტიკა, მონოპოლია, ბუნებრივი მონოპოლია, ეკონომიკური უსაფრთხოება, ადამიანური კაპიტალი.

ძირითადი ტექსტი

საქართველოს ეკონომიკის განვითარებაზე სხვადასხვა სახის ფაქტორები მოქმედებს, რომელთა შორის ზოგიერთი იძენს პრობლემურ ხასიათს, ბევრი მათგანის პრობლემატურობა არაკომპენტურობას ან სხვა სახის სუბიექტურობას უკავშირდება და ობიექტური აუცილებლობით არაა გამოწვეული.

ამ მხრივ განსაკუთრებით აღსანიშნავია ის, რომ საქართველოს დღემდე არ გააჩნია დამოუკიდებელი ეკონომიკური პოლიტიკა. ე.ი. გარკვეული მიზნის მისაღწევად ეკონომიკური საქმიანობის რეგულირების ღონისძიებათა სისტემა.

დღევანდელი საქართველოს ეკონომიკური პოლიტიკა ხორციელდება მხოლოდ კანონმდებლობის ფარგლებში. ე.ი. იმ კანონმდებლობის, რომელიც არასრულყოფილი და არასამართლიანია. ბუნებრივია ამ კანონმდებლობის საფუძველზე დამუშავებული ეკონომიკური პოლიტიკა კანონმდებლობის ანალოგიურ სახეს მიიღებს. მამასადაძემ, უპირველესად საჭიროა კანონმდებლობის სრულყოფა.

დღეს, როდესაც, საქართველოს არ გააჩნია სათანადო ანტიმონოპოლიური, პროტექციონისტური და სხვა სახის კანონმდებლობა, რომელ ანტიმონოპოლიურ, პროტექციონისტურ და სხვა ეკონომიკურ პოლიტიკაზე უნდა ვიმსჯელოთ. აქედან გამომდინარე, საქართველოს ეკონომიკაში მონოპოლების ბატონობა ზღუდავს კონკურენციას, კლავს წვრილ და საშუალო წარმოების განვითარებას, რომელთა

ხვედრითი წილი რიგ განვითარებულ ქვეყნების ეკონომიკაში 70% ნაკლები არ არის.

საქართველოში ყოველად მიუღებელია ბუნებრივი მონოპოლიების, წყლის და ელექტრო ენერჯის მიწოდების, სატელეფონო მომსახურების და ა.შ. კერძო მფლობელობაში არსებობა. ისინი საზოგადოებრივ მფლობელობაში უნდა იმყოფებოდნენ, როგორც ეს ა.შ.შ-ში და ევროპის ქვეყნებშია. (იხ. გ.მენქიუ, ეკონომიკის პრინციპები, თბ. 2002. გვ. 430).

ამჟამად საქართველოში მონოპოლიური ფასებია ნავთობპროდუქტებზე და ფარმაცევტულ ბაზრებზე, რკინიგზაზე, ელექტრომომარაგებაში, წყალმომარაგებაში, კავშირგამბულობაში, სადაც ხარისხის არჩევაზე ლაპარაკიც კი ზედმეტია, რის გამოც ხდება არა მარტო კონკურენცის შეზღუდვა, არამედ ფასების დაფიქსირებაც მომხმარებელთა წინააღმდეგ. ეს ხდება მაშინ, როცა კონსტიტუციით აკრძალულია მონოპოლიური საქმიანობა. (იხ. კონსტიტუცია, მუხ. 30).

საქართველოში, პროტექციონისტური კანონმდებლობისა და პოლიტიკის არქონის გამო, სხვა სახელმწიფოთა დეპინგური პოლიტიკა არსებით გავლენას ახდენს საქართველოს ეკონომიკაზე. ყველას კარგად გვახსოვს დაბალ ფასებში სომხეთიდან შემოტანილმა ყურძენმა რა პრობლემებიც შეუქმნა საქართველოში წარმოებულ ყურძნის რეალიზაციას, საქართველოში თურქეთიდან შემოტანილმა სტაფილომ 60%-ზე მეტი ხვედრითი წილი დაიკავა სტაფილოს მოხმარებაში. გომის შაქრის ქარხნის წარმოება ჩაანაცვლა ლათინური ამერიკიდან შემოტანილმა შაქარმა და ა.შ., რამაც შეზღუდა ქართული წარმოება და შესაბამისად ქვეყნის ეკონომიკური განვითარება.

საქართველოს ეკონომიკის განვითარებაზე არსებით გავლენას ასევე ახდენს პოლიტიკური სიტუაცია. რუსეთიდან დიპლომატიური ურთიერთობების უქონლობისა და სხვა პოლიტიკური ფაქტორების გამო საქართველოს ეკონომიკა დიდ დანაკარგებს განიცდის, თუნდაც ტურისტული ბიზნესის თვალსაზრისით. რუსეთი არის მსოფლიოში ყველაზე იაფი ნედლეულისა და საქართველოში წარმოებული პროდუქტების (ციტრუსები, ღვინო, ხილი და ა.შ.) ეფექტური რეალიზაციის ბაზარი. საქართველოში წვრილი და საშუალო მეწარმეთა წარმოებული პროდუქტების მომგებიანი რეალიზაცია მხოლოდ რუსეთში შეიძლება განხორციელდეს. ევროპისა და აზიის ქვეყნებში ამის გაკეთება, დიდი ხარჯების გამო, არაეფექტიანია. ბუნებრივია ეს თავის ასახვას პოულობს საქართველოში წვრილ და საშუალო წარმოების უსუსურობაში. ასევე მნიშვნელოვნად მოქმედებს მსხვილ წარმოებაზეც. ამ მხრივ ყურადსაღებია ის გარემოებაც, რომ საქართველოს მეზობელი სახელმწიფოები თურქეთი, სომხეთი და აზერბაიჯანი, საქართველოში წარმოებული პროდუქციის შესყიდვით არ არიან დაინტერესებულნი, ვინაიდან თვითონ აწარმოებენ საქართველოში წარმოებული პროდუქციის კონკურენციულ სახეებს რის გამოც ჩვენს მიმართ ატარებენ დემპინგურ პოლიტიკას, რაც ართულებს ჩვენი პროდუქტების რეალიზაციას საკუთარ ბაზარზეც რადგან სახელმწიფოს არ გააჩნია ამის საწინააღმდეგო პროტექციონისტური პოლიტიკა.

საქართველოს ეკონომიკის განვითარებაზე გავლენას ახდენს ე.წ. „ტვინების გადინება“. საყოველთაოდ ცნობილია -ადამიანური კაპიტალის ინვესტირებას ქვეყნის ეკონომიკური წარმატებისათვის, სულ ცოტა, ისეთივე მნიშვნელობა აქვს, როგორც ფიზიკური კაპიტალის ინვესტირებას. ამასთანავე ადამიანური კაპიტალი დადებითი გარე ეფექტებით ხასიათდება. ვინაიდან განათლებული ადამიანის პროგრესული იდეები თუ საზოგადოების სასარგებლოდ გამოიყენება, მაშინ ეს იდეები საზოგადოებისთვის განათლებიდან მიღებულ დამატებით სარგებელს იძლევა.

საქართველოს ეკონომიკური განვითარების წინაშე მდგარი ერთ-ერთი პრობლემაა „ტვინების გადინება“- მითუმეტეს კვალიფიციური სამუშაო ძალის დიდი ნაწილის ემიგრაცია .უცხოეთში. სტატისტიკური მონაცემების მიხედვით საქართველოს მოსახლეობის 23% ემიგრაციაშია. 2022 წელს ემიგრაციაში წავიდა 100 ათასი მოქალაქე. „ადამიანურ კაპიტალს“ რადგანაც დადებითი გარე ეფექტები აქვს „ტვინების გადინება“ ქვეყანაში დარჩენილ მოსახლეობას უფრო მეტ სიღარიბეში ტოვებს, ვიდრე წინააღმდეგ შემთხვევაში იქნებოდნენ. გარეგნულად იქმნება შთაბეჭდილება თითქოს უკეთესი განათლების მისაღებად განვითარებულ ქვეყნებში სტუდენტებს ვაგზავნიო. ჯერ ერთი იქ მიღებული ცოდნა ზოგჯერ საქართველოს ეკონომიკური სისტემისათვის შეიძლება მიუღებელიც კი იყოს. მეორეც, ბევრი სტუდენტი სხვა ქვეყნებში სამუდამოდ დარჩენას ამჯობინებს. კერძოდ, განვითარებადი ქვეყნების

სტუდენტთა დაახლოებით 45%. ეს კი საქართველოს ადამიანური კაპიტალის ისედაც მცირე მარაგს კიდევ უფრო ამცირებს, რაც არსებითად მოქმედებს ეკონომიკურ განვითარებაზე.

„მიკროეკონომიკის“ სახელმძღვანელოში დაფიქსირებულია, რომ ამერიკის შეერთებულ შტატებში და სხვა სახელმწიფოებში გამოყენებული სახელმძღვანელოს საფუძვლებზე, სადაც სახელმწიფოები ფედერალური მოწყობისაა და საწარმოთა ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმები არსებითად განსხვავდება საქართველოს უნიტარული ტიპის სახელმწიფოს საწარმოთა ორგანიზაციულ სამართლებრივი ფორმებისგან, რაც სახელმძღვანელოში საერთოდ არ არის განხილული. საქართველოს მიკროეკონომიკის თეორიის სპეციფიკის შესწავლაზე ლაპარაკი ხომ ზედმეტია. აი ასეთ შემთხვევაში კვალიფიციური ეკონომიკური კადრის მომზადება და სწორი ეკონომიკური პოლიტიკის განხორციელება პრობლემატურია, თითქმის შეუძლებელი. ე.წ. სახელმძღვანელოს სახელწოდებაა „მიკროეკონომიკა“, რაც ქართულად „საწარმოს“ ცნებაა .ე.ი. საწარმო არ შეიძლება სახელმძღვანელო იყოს. საქმე ისაა რომ, ინგლისურად მიკროეკონომიკის ცნება ქართულად ნიშნავს როგორც მიკროეკონომიკას, ისე მიკროეკონომიკის თეორიას და მიკროეკონომიკის მოძღვრებასაც. ამდენად სახელმძღვანელოს მიკროეკონომიკის თეორია უნდა ეწოდებოდეს.

როგორც უკვე მიუთითეთ, ე.წ. სახელმძღვანელოში, არ არის დაფიქსირებული არც საქართველოს კანონმდებლობაში არსებული მცნებების სპეციფიკა. ასევე არ მჟღავნდება საყოველთაოდ ცნობილი მცნებების ცოდნაც. რეალური ხელფასი გაიგივებულია რეალურ შემოსავალთან (იხ.გვ.10), წარმოების ფაქტორები გაიგივებულია საწარმოს ფაქტორებთან (იხ.გვ.342). ასეთ ვითარებაში კვალიფიციური კადრის დეფიციტს განიცდის სახელმწიფო და ეკონომიკა. უცხო, საქართველოს ეკონომიკის არმცოდნე არაკომპეტენტური კადრების კონსულტაციებით იმართება, რის გამოც საქართველოში სამამულო წარმოება რეგრესს განიცდის და მოხმარებული პროდუქტების 84% უცხოური წარმოებისაა, რაც იმის მაუწყებელია რომ, საქართველოს ეკონომიკური დამოუკიდებლობა არ აქვს. ეს მაშინ, როცა სახელმწიფოს ეკონომიკის რესურსების დიდი ნაწილი გამოუყენებელია.

ეკონომიკის აღმავლობას აფერხებს ის გარემოებებიც, რომ სახელმწიფოში არასრულყოფილად დაცული საკუთრების უფლებები, პოლიტიკური სტაბილურობაც მოისუსტებს, არარაციონალურად ფორმირდება დანაზოგები და ინვესტიციები, პრობლემებია ბუნებრივი რესურსების როგორც განახლებადი ისე არაგანახლებადი გამოყენების მხრივაც. უსწორია კანონმდებლობაც, თუნდაც იმიტომ, რომ საქართველოს უნიტარულ სახელმწიფოში, რიგ სფეროებში ფედერალური კანონმდებლობა მოქმედებს და ა.შ. ელემენტარულ ანაბანას წარმოადგენს რომ უნიტარული და ფედერალური ტიპის სახელმწიფოები ერთმანეთისაგან განსხვავდებიან ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული მოწყობით, საბი-უჯეტო სტრუქტურებით, საწარმოთა ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმებით და ასე შემდეგ რომ-ლებსაც განსხვავებული კანონმდებლობა ესაჭიროება. ჩვენში კი მოქმედებს კანონები, რომლებიც აშშ-ს და ევროპის ფედერალური სახელმწიფოების ანალოგია. კანონმდებლობის მიღებისას ასევე გასათ-ვალისწინებელია ბუნებრივ-გეოგრაფიული პირობები და საზოგადოების ადათწესები, რაც სხვადასხვა სახელმწიფოში განსხვავებულია. ამდენად სხვა სახელმწიფოთა კანონების მექანიკური მისადაგება საქართველოს ეკონომიკურ რეალობასთან ეკონომიკის არაეფექტიანობის არსებითი ფაქტორია.

გარდა აღნიშნულისა, სხვა მონაცემების ანალიზმაც გვიჩვენა, რომ საქართველოს ეკონომიკის განვითარების ხელშემშლელი ფაქტორებია: ეკონომიკური აღმავლობის პოლიტიკის ნების უქონლობა, ეკონომიკური თავისუფლების დაბალი დონე.

აქსიომატიურად ცნობილია, რომ ეკონომიკის განვითარების დაბალი დონე საფრთხეს უქმნის ეკონომიკურ უსაფრთხოებას, რომელიც ერთ სულ მოსახლეზე წარმოებული მთლიანი შიდა პროდუქტის სიდიდით განისაზღვრება. მისი მაღალი მოცულობა ძირითად შემთხვევებში ქვეყნის მაღალ შემოსავალს, მოხმარების დონეს და ცხოვრების სტანდარტს გულისხმობს.

ამ მაჩვენებლებზეა დამოკიდებული მოსახლეობის ცხოვრების დონე, განათლებისა და ჯანდაცვის მდგომარეობა, მეცნიერების, კულტურის, ხელოვნების განვითარება და ა.შ. საერთაშორისო სავალუტო ფონდის მონაცემებით საქართველოში 2023 წელს მშპ 2020 წელთან შედარებით ფაქტიურად გაორმაგდა და შეადგინა 8,160 აშშ \$. ამ მხრივ რეგიონებში ლიდერია სასომხეთი 8,280- აშშ\$, აზერბაიჯანი 7,530 აშშ\$,

ირანი 4230 აშშ \$ და თურქეთი 13380 აშშ \$.

ამდენად საქართველოს ეკონომიკური აღმავლობისა, დამოუკიდებლობისა და უსაფრთხოებისათვის უპირველესად საქმიანობა უნდა წარიმართოს ეკონომიკური განვითარების პრობლემების დაძლევის მიმართულებით.

დასკვნა

საქართველოს ეკონომიკის განვითარების პრობლემების დაძლევისა და განვითარებისათვის საჭიროა დამოუკიდებელი ეკონომიკური „პროტექციონისტური, ანტიმონოპოლიური პოლიტიკის შემუშავება. ბუნებრივი მონოპოლების საზოგადოებრივ მფლობელობაში გადაყვანა, პოლიტიკური სიტუაციების დარეგულირება, „ტვინების გადინების“ შეზღუდვა, სამამულო კვალიფიციური კადრის მომზადება, სამართლიანი კანონმდებლობის შექმნა და რიგი სხვა ღონისძიებების გატარება.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. საქართველოს კონსტიტუცია, თბ., 2015
2. გ.ჭინჭარაული, ეკონომიკური თეორია, თბ., 2001
3. ვ.კაპანაძე, გ.ჭინჭარაული, საქართველოს ეკონომიკის სახელმწიფო მენეჯმენტის პრობლემები, გლობალიზაცია და ბიზნესის თანამედროვე გამოწვევები, თბ., 2022
4. ვ.მენქიუ, ეკონომიკის პრინციპები. თბ., 2000.

Problems of economic development of Georgia

Maya Kapanadze

Associate Professor of Technical University of Georgia

Giorgi Chincharauli

Academic Doctor of Economics

Rector of Sest University

Summary

The paper discusses the problems of Georgia's economic development, which are caused by both subjective reasons and objective necessity. Until now, Georgia does not have an independent economic policy. It is implemented only within the framework of the legislation, which is imperfect and unfair, as well as Georgia does not have proper anti-monopoly,

Protectionist and other types of legislation and relevant policies, due to which monopolies dominate the economy, limit competition, hinder the formation and development of small and medium production. In this regard, the fact that the legislation of a federal type of state operates in a unitary state is particularly noteworthy. It is an elementary account that unitary and federal type states differ from each other in terms of administrative-territorial arrangement, budgetary structures, organizational-legal forms of production, and so on, which require different legislation. We have laws that are analogous to the federal states of the USA and Europe. When adopting legislation, natural-geographical conditions and social norms, which are different in different states, should also be taken into account. Thus, the mechanical adaptation of the laws of other states to the economic reality of Georgia is an essential factor of the inefficiency of the economy.

The economic development of Georgia is also affected by the current political situation, "brain drain", low level of training and economic freedom in accordance with economic development, irrationality of savings and investments, non-use or inefficient use of resources. All these issues are of a problematic nature, the solution of which is necessary for economic growth.

Key words: economic policy, dumping policy, antimonopoly policy, Monopoly, industrial monopoly, economic security, human capital, competition.

The Outlooks of AI Using in State Governance

Katcharava Saba
Graduate student of GTU

Abstract

This study aims to examine the potential applications of artificial intelligence in state governance. Traditional forms of service delivery, policy development and enforcement can be rapidly transformed by the introduction of artificial intelligence technologies into public sector ecosystems. At the same time, the use of artificial intelligence in public administration creates challenges. While the use of artificial intelligence in the public sector can increase citizens' trust in the public sector, it can also decrease it. This reduction may be due to the violation of the privacy of citizens' personal information or the lack of fairness in the use of artificial intelligence for public administration. The development of artificial technologies can have a direct positive impact on effective public administration.

The adoption of the national strategy of artificial intelligence of Georgia will allow Georgia to become one of the leading countries with digital services not only in the region, but also in the post-Soviet countries. The national strategy for the development of artificial intelligence should become one of the priority issues for Georgia. Georgia should timely and effectively use all the benefits that accompany the introduction of artificial intelligence, so as not to lag behind the economic-social transformation inspired by artificial intelligence and not to lose the benefits provided by this process. The research method is the analysis of various scientific papers and the proposal of relevant conclusions and recommendations.

Key Words: artificial intelligence, state governance, regulation, modern technology.

Main text

The essence and purpose of artificial intelligence

Intelligence is the ability to achieve goals in our world. John McCarthy's definition of general intelligence and artificial intelligence is extended by Shi Zhongzhi and deepens the principles of its work in his work "Advanced Artificial Intelligence" and says that the basis of artificial intelligence and the necessary tool for its development is machine learning, which includes knowledge, knowledge presentation, knowledge-based reasoning - resulting algorithms.¹ The basic mechanism of teaching is the transformation of the best behavior into one practice and other similar practices. Learning is the process of acquiring knowledge, accumulating experience, improving behavior, discovering rules and adapting to environmental conditions.²

According to John McCarthy, artificial intelligence refers to a program and/or computer that has exactly the same intellectual abilities as a human. Due to his special contribution to the development of artificial intelligence, he is often referred to as the "Father of AI". In 1955, he was the first to use this term. Artificial intelligence is also a branch of science that studies the creation of intelligent programs and computers. Based on the prediction made by John McCarthy in 2005 that the future perspective of artificial intelligence is its development to the level of human intelligence, we can say that the perfect model of artificial intelligence is the counterpart of natural, human intelligence.³

According to John McCarthy, the future model of artificial intelligence will not be like human intelligence, but a much more complete, flawless thinking model. A brain that will make flawless decisions in any field and in any situation. Artificial intelligence as a scientific discipline relies on physics, biology, chemistry, mathematics and all other sciences. Artificial intelligence works like human intelligence, but lacks creativity and inspiration. Its use in routine uniform processes will be quite simple and justified. Artificial intelligence algorithms are being created

¹ Weiyu W. and Keng S., Artificial Intelligence: A Study on Governance, Policies, and Regulations, 2018, MWAI 2018 Proceedings. P. 40. <http://aisel.aisnet.org/mwais2018/40> (Last visited: 06.04.2024).

² Tallberg J., Erman E., Furendal M., Geith, J., Klamberg M. and Lundgren M., The Global Governance of Artificial Intelligence: Next Steps for Empirical and Normative Research, International Studies Review, Volume 25, Issue 3, September 2023, viad040, p. 13, <https://doi.org/10.1093/isr/viad040> (Last visited: 06.04.2024).

³ Bostrom N., Dafoe A. and Carrick F., Public Policy and Superintelligent AI: A Vector Field Approach, In Ethics of Artificial Intelligence, edited by Liao S. Matthew, 293–326, Oxford: Oxford University Press, 2020, P. 54.

to perform tasks of this type, tasks that can be predicted, written in advance and guessed.¹

For artificial intelligence, it does not matter the amount of information when it comes to one specific task, it acts according to pre-written logic. Thanks to it, both time and other resources are saved, as well as the risk of making mistakes is reduced to zero, which is a very valuable and valuable factor for companies today. For the development of artificial intelligence, there is a function that scientists call "Machine learning".² It is a method of building a data analysis model. It is based on the general idea of artificial intelligence that systems can learn and evolve from data. It can gather patterns of behavior and make decisions with minimal human intervention.

Shi Zhongzhi, a Chinese computer scientist, describes in his book "Advanced Artificial Intelligence" that the heart of artificial intelligence is the principle of machine learning, which includes knowledge, knowledge representation, and knowledge-based cause-and-effect algorithms. As Zhongzhi points out, philosophers and scientists have argued for hundreds of years that the basic mechanism of learning is the transformation of best behavior into one practice and other similar practices.³

The Outlooks of AI Using in State Governance

Several studies have been conducted in Georgia in the field of artificial intelligence. Among these studies it is worth mentioning the study of the University of Business and Technology (BTU) "The need to develop a national strategy for the development of artificial intelligence in Georgia" (2020), The Freedom Development Institute (IDFI) study "Use of Artificial Intelligence Systems in Georgia (Legislation and Practice)" (2021) and the Policy and Management Consulting Group (PMCG) study "Georgia - Ready for the Age of Artificial Intelligence?".⁴

At present, five institutions from the public institutions of Georgia use artificial intelligence programs: 1. The Ministry of Internal Affairs of Georgia and the Ministry of Public Security under its management - Center 112; 2. General Prosecutor's Office of Georgia; 3. National Administration of Tourism of Georgia; 4. Education Management Information Center; 5. The National Center for the Development of the Quality of Education of the LSI. Since the use of artificial intelligence programs in public services is quite rare, let's briefly consider the essence of the implemented systems.

The Ministry of Internal Affairs of Georgia and the Ministry of Public Security under its management - Center 112 - The Ministry's expert-forensic department operates the POLYFACE application licensed by Papillon Systems for automated face recognition, as well as the functions of creating a 3D photo robot, video analysis and machine learning "Deep Learning" have been added to the program. The purchases came to a total of 460,576 GEL. The application is a habitoscopic identification system that compares two samples, including subject pictures (photorobots), to recognize faces. The Information Analytical Department uses the application, according to the agency's information, in compliance with the responsibilities assigned to the Ministry, which include implementing criminal processes and providing information for the registered crime investigation process.

State license plate and facial recognition software has been deployed on the "112" basis of the Ministry of Internal Affairs' Public Security Management Center. As per the Ministry's knowledge, the aforementioned programs serve various purposes such as documenting administrative infractions, safeguarding public order, preserving personal safety and property, and encouraging investigative endeavors. It's also important to note that, in contrast to POLYFACE, NEC's face recognition program is integrated with the nation's network of installed video cameras and runs in real time, capturing the biometric information of the people seen in the footage and cross-referencing it with the information of those who are wanted.

General Prosecutor's Office of Georgia - It was revealed that the Prosecutor's Office of Georgia has begun utilizing artificial intelligence in the course of its investigations at the presentation of the 2020 report on the office's operations. The IBM I2 analysis application was introduced by the Georgia Prosecutor's Office with support

¹ Butcher J. and Beridze I., 2019. What is the State of Artificial Intelligence Governance Globally?, The RUSI Journal. 164 (5-6), 2019, P. 87.

² Dafoe A., AI Governance: A Research Agenda. Oxford: Governance of AI Program, Future of Humanity Institute, University of Oxford, 2018, P. 43. www.fhi.ox.ac.uk/govaiagenda (Last visited: 06.04.2024).

³ Erman E. and Furendal M., Artificial Intelligence and the Political Legitimacy of Global Governance, Political Studies, 2022b, P. 65. <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/00323217221126665> (Last visited: 06.04.2024).

⁴ Gabisonia Z., National Strategy of Artificial Intelligence for Georgia, Tinatin Tsereteli State and Law Institute, 202, German Foundation for International Legal Cooperation (IRZ) 2021, P. 23.

and cooperation from the US Embassy in Georgia. The IBM I2 software allows the user to incorporate information from several sources, including bank and phone communication statements, into the program in various forms. In a brief amount of time, the application sorts, organizes, and automates data by showing dry, processed data, exposing the connections between two or more networks, identifying patterns and latent risks, and monitoring illegal activity. Real-time data processing and reception are possible within the system. The program is utilized for both quick criminal investigation and crime prevention, according to the article.

National Administration of Tourism of Georgia - In 2017, the National Administration of Tourism of the State of Georgia ordered the marketing campaign "Emotions are Georgia" to the advertising company "Windforce" once, which was created by "Pulsar" LLC using artificial intelligence. Public posts made on social media by visitors visiting Georgia were examined and classified as part of the project's framework. Artificial intelligence was applied in two ways: first, by identifying and classifying people, places, scenes, and other objects in public photos; second, by examining the text in public posts to ascertain the sentiments expressed therein (positive, negative, or neutral). The Tourism Administration claims that two papers were created for the security of personal data and that these documents served as the basis for using the data. According to the documentation, the writers of every post that was a part of the campaign gave the administration their formal authorization.

Education Management Information Center - Qlik sense is an analytical technology used by LSU's educational management information system that facilitates data reporting and visualization. It incorporates reporting (number of students and teachers in various disciplines according to academic years, school dropout rates, etc.) and a general education administration information system. Although the government did not offer specific details on how this capability is utilized, it is known that the application features an artificial intelligence-based associative data analysis feature from its official website. The agency claims that a contract for related services including data visualization, analysis, and reporting software was inked with "NGT Group" LLC.

The National Center for the Development of the Quality of Education of the LSI - Office 365 is used by the National Center for the Development of the Quality of Education of LSI. This is a collection of applications from Microsoft, a firm that offers office software, internet automation services, and collaboration tools. The system includes an artificial intelligence-based DLP module. This is an anti-data leakage module that uses machine learning to classify and identify private and sensitive data, as well as to automatically encrypt it in the event that there is a risk of leaking. Moreover, it offers automated security process automation and barring of unwanted access.

First of all, at the level of the working group, the priority directions in the public sector, in which it is possible to use artificial intelligence at the first stage, should be established, especially since there are already examples of this in certain sectors. In the first stage, such priority sectors for Georgia should be healthcare, agriculture, education, and justice. The next stage should be devoted to the regulation of the legislative base, which implies the introduction of artificial intelligence and other technological terms into legislative acts, their definition, and the legislative regulation of their use in priority directions.

The use of artificial intelligence systems by public agencies is not covered under Georgian law. This does not imply, however, that the use of artificial intelligence in public organizations is forbidden. Georgian law does not forbid a public entity from leveraging technology advancements to efficiently carry out its official functions. On the other hand, as long as it makes it much easier to accomplish the justifiable objectives for which the relevant institution was established, the legal use of technical advancements in public administration is welcomed.

Conclusions and recommendations

Modern technologies, including artificial intelligence, cannot become a positive influence and a prerequisite for public well-being, if the state does not provide digital with high ethical principles, protection of the balance of conflicting interests, involvement of all interested parties, taking into account best practices and international regulatory standards, transparent procedures and a transparent management system implementation of transformational reforms.¹

¹ Institute for the Development of Freedom of Information, Artificial Intelligence: Essence, International Standards, Ethical Norms and Recommendations, Policy Document, Tbilisi, 2021, p. 32.

The following challenges can be identified in connection with the use of artificial intelligence systems:

- ❖ Security, transparency and accountability of algorithms based on artificial intelligence;
- ❖ The public sector "partially uses" artificial intelligence for purpose and still uses personnel resources in the decision-making process and/or obeys the will of the management.
- ❖ Certain imbalance between the potential capabilities of artificial intelligence and the results of existing examples;
- ❖ Examples of less transformational, more focused on increasing performance, faster, more efficient service delivery and less concern for openness and publicity.

In response to these challenges, the following recommendations are presented:

- ❖ Defining the roles of the public sector as a facilitator and initiator of AI adoption.
- ❖ Research and analysis of frameworks supporting artificial intelligence.
- ❖ In Georgia, a regulatory legal framework for artificial intelligence, a national concept, strategy and action plan should be created.
- ❖ At the national level, with the involvement of interested parties, the formation of thematic working groups with the participation of academic-research centers, business organizations, public agencies and donor partners.
- ❖ Identifying potential services/areas in the public sector.
- ❖ Using artificial intelligence to combat fraud, corruption, and other common "harmful practices."
- ❖ Implementation of a high standard of privacy and personal data protection when implementing artificial intelligence systems.

In order for society to choose public administration based on artificial intelligence and to be able to critically and argumentatively discuss its disadvantages, the state must create the opportunity to acquire knowledge about this technology. Georgia's public sector should work to promote the use of contemporary technology, such as artificial intelligence, both within public agencies and broadly - throughout the nation.

Bibliography

1. Bostrom N., Dafoe A. and Carrick F., Public Policy and Superintelligent AI: A Vector Field Approach, In Ethics of Artificial Intelligence, edited by Liao S. Matthew, 293–326, Oxford: Oxford University Press, 2020.
2. Butcher J. and Beridze I., 2019. What is the State of Artificial Intelligence Governance Globally?, The RUSI Journal. 164 (5-6), 2019.
3. Dafoe A., AI Governance: A Research Agenda. Oxford: Governance of AI Program, Future of Humanity Institute, University of Oxford, 2018 www.fhi.ox.ac.uk/govaiagenda (Last visited: 06.04.2024).
4. Erman E. and Furendal M., Artificial Intelligence and the Political Legitimacy of Global Governance, Political Studies, 2022b <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/00323217221126665> (Last visited: 06.04.2024).
5. Gabisonia Z., National Strategy of Artificial Intelligence for Georgia, Tinatin Tsereteli State and Law Institute, 202, German Foundation for International Legal Cooperation (IRZ) 2021.
6. Institute for the Development of Freedom of Information, Artificial Intelligence: Essence, International Standards, Ethical Norms and Recommendations, Policy Document, Tbilisi, 2021.
7. Johnson J., Artificial intelligence & Future Warfare: Implications for International Security, Defense & Security Analysis. 35 (2), 2019.
8. Siau K., Impact of Artificial Intelligence, Robotics, and Automation on Higher Education, Americas Conference on Information Systems (AMCIS 2017), Boston, MA, 2017..
9. Tallberg J., Erman E., Furendal M., Geith, J., Klamberg M. and Lundgren M., The Global Governance of Artificial Intelligence: Next Steps for Empirical and Normative Research, International Studies Review,

10. Weiyu W. and Keng S., Artificial Intelligence: A Study on Governance, Policies, and Regulations, 2018, MWAIS 2018 Proceedings, <http://aisel.aisnet.org/mwais2018/40>.

AI-ის გამოყენების პერსპექტივები სახელმწიფო მმართველობაში

კატარაგა საბა

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის მაგისტრანტი

აბსტრაქტი

ნაშრომში განხილულია ხელოვნური ინტელექტის სახელმწიფო მმართველობაში გამოყენების შესაძლებლობები. სერვისების მიწოდების, პოლიტიკის შემუშავებისა და აღსრულების ტრადიციული ფორმები შეიძლება სწრაფად შეიცვალოს ხელოვნური ინტელექტის ტექნოლოგიების დანერგვით საჯარო სექტორის ეკოსისტემაში. ამავდროულად, ხელოვნური ინტელექტის გამოყენება საჯარო მმართველობაში ქმნის გამოწვევებს. მიუხედავად იმისა, რომ საჯარო სექტორში ხელოვნური ინტელექტის გამოყენებამ შეიძლება გაზარდოს მოქალაქეების ნდობა საჯარო სექტორის მიმართ, მან ასევე შეიძლება შეამციროს იგი. ეს შემცირება შეიძლება გამოწვეული იყოს მოქალაქეთა პერსონალური ინფორმაციის კონფიდენციალურობის დარღვევით ან საჯარო მმართველობისთვის ხელოვნური ინტელექტის გამოყენებისას სამართლიანობის ნაკლებობით. ხელოვნური ტექნოლოგიების განვითარებამ შეიძლება პირდაპირ დადებითად იმოქმედოს ეფექტურ საჯარო მმართველობაზე.

ხელოვნური ინტელექტის ეროვნული სტრატეგიის მიღება საშუალებას მისცემს საქართველოს გახდეს ერთ-ერთი წამყვანი ქვეყანა ციფრული სერვისებით არა მხოლოდ რეგიონში, არამედ პოსტსაბჭოთა ქვეყნებშიც. ხელოვნური ინტელექტის განვითარების ეროვნული სტრატეგია უნდა იქცეს საქართველოსთვის ერთ-ერთ პრიორიტეტულ საკითხად. საქართველომ დროულად და ეფექტურად უნდა გამოიყენოს ყველა ის სარგებელი, რაც თან ახლავს ხელოვნური ინტელექტის დანერგვას, რათა არ ჩამორჩეს ხელოვნური ინტელექტით შთაგონებულ ეკონომიკურ-სოციალურ ტრანსფორმაციას და არ დაკარგოს პროცესის შედეგად მისაღები სარგებელი. კვლევის მეთოდს წარმოადგენს სხვადასხვა სამეცნიერო ნაშრომის გაანალიზება და შესაბამისი დასკვნებისა და რეკომენდაციების შემოთავაზება.

საკვანძო სიტყვები: ხელოვნური ინტელექტი, სახელმწიფო მმართველობა, რეგულირება, თანამედროვე ტექნოლოგია.

ადამიანური კაპიტალის როლი ბიზნესის ჰუმანიზაციაში

კერესელიძე შალვა

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი

ფოდიაშვილი დავით

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ასისტენტ-პროფესორი

ფიფია ასმათ

ბიზნესის ადმინისტრირების დოქტორი

აბსტრაქტი

ეკონომიკური ქვესისტემის განვითარების ანალიზი და შემდგომი დაგეგმვა, ალბათ, შეუძლებელია საზოგადოებრივ ურთიერთობათა სოციალური ქვესისტემის მდგომარეობის შესწავლის გარეშე, რადგან სწორედ მასში ყალიბდება და ვითარდება ადამიანური მოთხოვნილებები, რომელიც შემდგომ რეალიზდება წარმოების პროცესში. გარდა ამისა, თავად სოციალური ქვესისტემის განვითარება ძნელად წარმოსადგენია ეკონომიკური საქმიანობის, საქონლისა და მომსახურებების წარმოების ზრდის გარეშე, რაც უზრუნველყოფს ადამიანური მოთხოვნილებების დაკმაყოფილებას.

ნაშრომში წარმოდგენილია ადამიანური კაპიტალის ფენომენის მკვლევარი, რამდენიმე ეკონომიკის თეორეტიკოსის პოზიცია მის სტრუქტურაში შემავალ ელემენტებთან მიმართებით.

შემოთავაზებულია ადამიანური კაპიტალის ოთხი ძირითადი კომპონენტი. მიმოხილულია ადამიანური კაპიტალის თეორიის განვითარება. განხილულია სხვადასხვა ეკონომისტების მიერ შემუშავებული მოდელები. შემოთავაზებულია ადამიანური კაპიტალის ავტორისეული განმარტება.

საკვანძო სიტყვები: ადამიანური კაპიტალი, ეკონომიკური ქვესისტემა, სამეწარმეო საქმიანობა, ეკონომიკური მოდელი, მატერიალური, ფინანსური, შრომითი რესურსები, სამეწარმეო სტრუქტურა, კაპიტალდაბანდება.

ძირითადი ტექსტი

ხანგრძლივი დროის განმავლობაში მეცნიერების სხვადასხვა შტოს წარმომადგენლები, მ.შ. ეკონომისტები, სოციოლოგები, ფსიქოლოგები სვამენ კითხვას - წარმოადგენს თუ არა შრომის გარკვეული უნარების მქონე ადამიანი სიმდიდრეს საზოგადოების, ეროვნული ეკონომიკის ან ბიოლოგიური სახეობის განვითარების თვალსაზრისით. გარდა ამისა, კონკრეტული სოციალური და ეკონომიკური პირობებიდან, ასევე განვითარების მიზნებიდან და ამოცანებიდან გამომდინარე, არსებითად შეიცვალა წარმოებრივი (მატერიალური, ფინანსური და შრომითი) რესურსების მნიშვნელობის პრიორიტეტები.

ამჟამად, მდგრადი განვითარება სულ უფრო მეტად საჭიროებს არა მატერიალურ ან ფინანსურ, არამედ ადამიანურ რესურსებს - ადამიანური კაპიტალს. აქედან გამომდინარე, სამეწარმეო საქმიანობის ჰუმანიზაციური მდგენელი განსაკუთრებულ აქტუალობას იძენს, რადგან სწორედ მასზეა დამოკიდებული, თუ რამდენად წარმატებულად ქმნის და რეალიზაციას უწყევს ადამიანი თავის ადამიანურ კაპიტალს.

1995 წელს კოპენჰაგენში, უმაღლესი დონის მსოფლიო შეხვედრაზე, სოციალური განვითარების ინტერესებიდან გამომდინარე, შემოთავაზებული იყო ჰუმანიზაციის მიმართულებით მსოფლიოს განვითარების ახალი მიზნები, რომლებიც სწორედ ადამიანის განვითარებასთან იყო დაკავშირებული და არა მხოლოდ ეკონომიკურ ზრდასთან.

ადამიანური კაპიტალის თეორია კვლევების წარმოების ხანგრძლივი პერიოდის განმავლობაში სერიოზული დასაბუთებებით შეივსო ნეოკლასიკური, ნეოკეინზიანური და ინსტიტუციონალური ეკონომიკური თეორიებიდან. მისი გაჩენა იყო პასუხი საზოგადოებისა და მისი ეკონომიკური ქვესისტემის განვითარების ხასიათზე ადამიანის ინტელექტუალური როლის გაცნობიერებაში წარმოქმნილ პრობლემაზე.

ადამიანური კაპიტალის სტრუქტურას თეორიის განვითარების მოცემულ ეტაპზე არ გააჩნია მკაფიო და შეთანხმებული ფორმა. სხვადასხვა ავტორები თავისებურად ხედავენ მის ძირითად

მდგენელებს და შესაბამისად, ერთიანი აზრი ამასთან დაკავშირებით არ არსებობს. წარმოდგენილია ადამიანური კაპიტალის ფენომენის მკვლევარი, რამდენიმე ეკონომიკის თეორეტიკოსის პოზიციები მის სტრუქტურაში შემავალ ელემენტებთან მიმართებით.

მოცემული ნაშრომში ჩვენ ვთავაზობთ *ადამიანური კაპიტალის ოთხი ძირითადი კომპონენტის* გამოყოფას:

1. *ჯანმრთელობა* - ადამიანთა მიერ როგორც ბიოლოგიური, ასევე პროფესიული სიცოცხლისუნარიანობის მაქსიმალურად გახანგრძლივების უნარი.

2. *შრომის მოტივაცია და სამუშაო ადგილისკენ მიგრაცია* - არის ამოსავალი წერტილი ადამიანური კაპიტალის მოძრაობის დასაწყებად.

3. *ინოვაციების მიძღვრობა* - თანამედროვე სამყაროში შრომითი რესურსების მთავარი თვისებაა. საინფორმაციო საზოგადოების პირისპირ დგას ცხოვრების ყველა სფეროში ინოვაციური პროდუქტების შექმნის მოთხოვნილება.

4. *განათლება და სწავლების უნარი* - პიროვნების მხრიდან წარმოებრივ პროცესში წარმოქმნილი ახალი ამოცანების გადასაჭრელად შექმნილი ცოდნის, უნარ-ჩვევების გამოყენების უნარი.

დღეისათვის ადამიანური კაპიტალის ჩამოყალიბების პროცესი გულისხმობს არა მხოლოდ საბაზო მოთხოვნილებების უზრუნველყოფას (კვება, დაწყებითი და საშუალო განათლება, სამედიცინო უზრუნველყოფა), არამედ მისი რეალიზაციის შესაძლებლობებსაც. ავტორს მიაჩნია, რომ ადამიანური პოტენციალის ადამიანურ კაპიტალში გადასვლის პროცესის წარმატებულობა სამეწარმეო სტრუქტურის ეფექტიანობის გამოხატულებაა, იგი ასახავს ჰპოვებს ისეთ საქმიანობებში, როგორცაა პერსონალის სწორად შერჩევის, ახალი სამუშაო ადგილების შექმნის პროცედურა, მათი ატესტაცია, ორგანიზაციის თანამშრომელთა პროფესიული მომზადების ზრდა, დაავადებათა პროფილაქტიკა და სხვ.

ადამიანურ კაპიტალში კლასიკური გაგებით კაპიტალის მსგავსად შეიძლება გამოვყოთ ორი ასპექტი - მარაგი და ნაკადი. ადამიანური კაპიტალი როგორც მარაგი წარმოადგენს დაგროვილ ადამიანურ პოტენციალს, რომელსაც მოცემულ მომენტში არ გააჩნია პრაქტიკული რეალიზაცია ადამიანის წარმოებრივ საქმიანობაში. კაპიტალი-მარაგის სტრუქტურაში შედის თანდაყოლილი ნიჭი, ქცევის კულტურა, ცოდნა, უნარები, ჩვევები და საქმიანობის პროცესში შექმნილი გამოცდილება და, რაც მთავარია, პრაქტიკაში მათი გამოყენების უნარი. თუ განვიხილავთ ადამიანურ კაპიტალს როგორც ნაკადს, შეიძლება ვთქვათ, რომ ეს არის ინვესტიციები განათლებაში, აღზრდა, ჯანმრთელობის შენარჩუნება. ამრიგად, დაბანდებები ადამიანში, მათი რეალიზაციის შემთხვევაში მნიშვნელოვანი აქტივი ხდება, რომელიც უზრუნველყოფს მაღალი შემოსავლების ნაკადს როგორც ამჟამად, ასევე მომავალში როგორც ადამიანის, ასევე ორგანიზაციისთვის, სადაც იგი ახდენს საკუთარი პროფესიული და პიროვნული პოტენციალის რეალიზებას.

ყველაზე განვითარებული ქვეყნების სტატისტიკური მონაცემების ანალიზი მოწმობს იმას, რომ ადამიანში ინვესტიციების გადიდება მომავალში მოაქვს უფრო მეტი შემოსავალი, ვიდრე კაპიტალდაბანდებებს წარმოების კლასიკურ ფაქტორებში. ეს გვაძლევს იმის მტკიცების საშუალებას, რომ ადამიანური კაპიტალი წარმოადგენს განვითარების ძირითად მწარმოებლურ და სოციალურ ფაქტორს.

მეწარმეობის განვითარების ადამიანური ფაქტორებით ფიზიკური ფაქტორების ჩანაცვლების ტენდენცია გამოწვეულია ინდუსტრიული წარმოების ტიპიდან პოსტინდუსტრიულზე გადასვლით. ინოვაციური საქმიანობის ელემენტების შემუშავებასა და გამოყენებას ობიექტური საფუძველი აქვს - ყოველმხრივ განვითარებული ადამიანი. ფიზიკური კაპიტალისა და შრომის დაზოგვის, როგორც ექსტენსიური ფაქტორების მნიშვნელობა იკლებს, ხოლო ე.წ. „სოლოუს ნაშთისა“ (არამატერიალური დაზოგვის ფორმა) - იზრდება.

ადამიანური კაპიტალის თეორიის განვითარებამ მეწარმეობის თეორიის განვითარების ახალ ორბიტაზე გადასვლის შესაძლებლობა შექმნა. განვითარების ძირითად პირობად აღიარებულ იქნა დაქირავებული მუშახელი (ანუ მათი ადამიანური კაპიტალი) და ინვესტიციები მათი მწარმოებლური უნარების გაუმჯობესებაში. შემდგომ ეტაპზე, ეკონომიკის ზრდა უპირატესად აიხსნებოდა ექსტენსიური ფაქტორებით და „აუხსნელი ფაქტორებით“, რომლებიც თვისებრივად აუმჯობესებდნენ სისტემას,

სოლოუს ფორმულირებით - სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრესით.

ამერიკელმა ეკონომისტმა რობერტ ემერსონ ლუკასმა (დაბ. 1937 წელს) შეიმუშავა ეკონომიკური ზრდის ორსექტორიანი მოდელი, რომლის საფუძველს წარმოადგენს ადამიანური კაპიტალის როგორც მარაგის დაგროვება და მისი შემდგომი ეფექტიანი გამოყენება. მითითებულ მოდელში პირველი სექტორი ახდენს ადამიანური კაპიტალის აღწარმოებას, ხოლო მეორე სექტორი ზემოქმედებს საბოლოო საქონელზე.¹ ორივე სექტორში დიდი მნიშვნელობა ენიჭება მეწარმეობის განვითარებას, რადგან სწორედ მეწარმე ახდენს ადამიანური კაპიტალის აღწარმოებას მომუშავეებში განხორციელებული კაპიტალდაბანდებით, ხოლო შემდგომ იყენებს მას საბოლოო საქონლისა და მომსახურებების საწარმოებლად. თუმცა, ლუკასის მოდელი გულისხმობს გადაწყვეტილებების დეცენტრალიზებულ (ინდივიდუალურ) მიღებას ადამიანურ კაპიტალში ინვესტიციებთან დაკავშირებით, რამაც, საბოლოო ჯამში, შეიძლება გამოიწვიოს არასაკმარისი კაპიტალდაბანდება და შეუთანხმებლობა სხვა ადამიანების მწარმოებლობაზე მათი გავლენით. აღნიშნული გარემოებები ვერ მოგვცემს გრძელვადიან პერსპექტივაში ეკონომიკური ზრდის გარანტიას.

ნელსონ-ფელპსის მოდელში აღწერილი გრძელვადიანი ეკონომიკური განვითარების მექანიზმი გულისხმობს იმას, რომ ინდივიდები თავად ანაწილებენ დროს განათლების მიღებასა და წარმოებრივ საქმიანობაზე. ამასთან, ინვესტირება განათლებაში ეფექტიანია არა მხოლოდ კონკრეტული ინდივიდისთვის, არამედ მთელი საზოგადოებისთვის ცოდნის დაგროვების მეშვეობით, რასაც შეუძლია ყველა მომუშავეს შრომის მწარმოებლობის ამაღლება. და როგორც შედეგი, განათლებული ადამიანები ხელს უწყობენ ინოვაციური სამეწარმეო სტრუქტურების შექმნას, სიახლეების შემუშავებასა და რეალიზაციას თავიანთ საქმიანობაში, რაც ქმნის ტექნოლოგიური განვითარებისთვის საჭირო საფუძველებს.

სოლოუს ზრდის მოდელის საფუძველზე შექმნილი გ. მენქიუს, დ. რომერის, დ. უეიტის მოდელის საფუძველზე ზრდის ფაქტორების გავლენის შესაფასებლად ადამიანური კაპიტალი შეაქვეთ წარმოებრივ ფუნქციაში. მათ ასევე შემოგვთავაზეს ადამიანური კაპიტალის გადინების ძალზე ორიგინალური იდეა და ეს პროცესი გააიგივეს ფიზიკური კაპიტალის გადინებასთან.²

ამრიგად, ადამიანური კაპიტალის როლი მეწარმეობის განვითარების ფაქტორების სისტემაში არ დაიყვანება სამუშაო ძალის მარტივ აღწარმოებამდე. ახალ სამყაროში, რომელიც ისწრაფვის ინოვაციურ ეკონომიკაზე გადასვლისკენ, ადამიანი თავისი ინდივიდუალური, პიროვნული თვისებებით წარმოადგენს მთავარ რესურსს და განვითარების მთავარ მიზანს.

თავისი განვითარების გზაზე ყოველი ეკონომიკური თეორია ეყრდნობა ადამიანის ერთგვარ მოდელს, რომელიც გულისხმობს მისი ქცევის განსაზღვრულ ტიპს როგორც ეკონომიკურ, ასევე მასთან დაკავშირებულ სხვა სფეროებში.

ადამიანური კაპიტალის განმარტებისადმი ჩვენ მიერ გაანალიზებული და განხილული მიდგომების საფუძველზე შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ ეს არის დროის განსაზღვრული მომენტისთვის ინვესტირების პროცესში დაგროვილი და წარმოებრივი (ეკონომიკური) თუ სოციალური საქმიანობის განხორციელების პროცესში შემოსავლების ფორმით რეალიზებული ადამიანის ფსიქო-ფიზიკური, ინტელექტუალური, პროფესიული თვისებების, ჩვევებისა და ქცევის მოტივების კომპლექსი, რომელიც მიმართულია პიროვნების შემდგომ განვითარებაზე, ასევე იმ ეკონომიკური სისტემის სრულყოფაზე, რომლის ფარგლებშიც იგი (ადამიანური კაპიტალი) ფუნქციონირებს.

დასკვნა

ახალი საზოგადოების მშენებლობით დაინტერესებულ ქვეყნებში მაღალი ტემპებით იზრდება კაპიტალდაბანდებები ადამიანური პოტენციალის დასაგროვებლად და რეალურ ადამიანურ კაპიტალში მისი ყოველმხრივი რეალიზაციის შესაძლებლობების შესაქმნელად. სახეზეა მაკროეკონომიკურ დინამიკაზე ადამიანური ფაქტორის ორგვარი ზემოქმედება: ერთი მხრივ, ადამიანური კაპიტალი

¹ Lucas, R, On the Mechanics of Economic Development // Journal of Monetary Economics, 1988, 22 P. 3-42.

² Нуреев Теория развития: новые модели экономического роста. Вопросы экономики, 2000. №9. С.136.

სამეწარმეო ტიპის ეკონომიკის განვითარების ფაქტორია, მეორე მხრივ კი, იგი წარმოადგენს ეკონომიკური განვითარების და, შესაბამისად, სამეწარმეო საქმიანობის პირველხარისხოვან და სტრატეგიულ მიზანს. ამრიგად, გარკვეულ დონემდე განვითარებული ეკონომიკური სისტემა გთავაზობს მატერიალურ რესურსებს საზოგადოების განვითარებისთვის (განათლება, ჯანდაცვა, შრომის უსაფრთხოება და სხვ.). თავის მხრივ, სოციალურ სფეროში აღწარმოებული ადამიანური კაპიტალის ხარისხი მნიშვნელოვანწილად განსაზღვრავს ქვეყნის შემდგომი მდგრადი სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების დონესა და ხასიათს.

ეკონომიკური მეცნიერების შემოფარგვლა მხოლოდ მატერიალური საკითხებით გამოიწვევს საზოგადოების განვითარების შეზღუდვას კონკრეტული საქონლისა და მომსახურებების წარმოების სფეროს ფარგლებში. ეკონომიკური სისტემის განვითარება და ადამიანური კაპიტალის ფენომენის როგორც მისი შემადგენელი ელემენტის ჩამოყალიბება მოითხოვს ყოველმხრივ თეორიულ გააზრებას.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. გიორგი მალაშხია უქმი ეკონომიკა. თბილისი 2014.
2. გიორგი მალაშხია სოციალური ენერჯია, სიმდიდრე, კეთილდღეობა. თბილისი 2013.
3. გიორგი მალაშხია ზომიერი ადამიანი, თბილისი 2013.
4. Глобальный договор ООН. [Электронный ресурс]. <http://www.undp.ru/global-compact.pdf>.
5. Конвенция Международной организации труда от 22.06.70 г. №131Об установлении минимальной заработной платы с особым учетом развивающихся стран (Женева).
6. Глобальный рейтинг стран и территорий мира по показателю валового внутреннего продукта. [Электронный ресурс] - Режим доступа:<http://gtmarket.ru/ratings/rating-countries-gdp/rating-countries-gdpinfo/>, свободный. 181
7. Буланов В.С., Катайцева Е. Человеческий капитал как форма проявления человеческого потенциала. // Общество и экономика. - №1. 2011. С. 13-22.
8. Валишвили М.А. Гуманизация предпринимательской деятельности как условие инновационного экономического развития. // Социальная политика и социальное партнерство. - 2013. - № 6.
9. Фишер С, Дорнбуш Р., Шмалензи Р. Экономическая теория. — Пер. со 2-го англ. изд. - М.: Дело ЛТД, 1995. — 864 с

The role of human capital in the humanization of business

Kereselidze Shalva
Associate Professor of Technical University of Georgia

Fodiashvili David
Assistant Professor of Technical University of Georgia

Pipia Asmat
Doctor of Business Administration

Summary

Analysis of the development of the economic subsystem and further planning is probably impossible without studying the state of the social subsystem of public relations, because it is in it that human needs are formed and developed, which are further realized in the production process.

In addition, the development of the social subsystem itself is difficult to imagine without the growth of economic activity, production of goods and services, which ensures the satisfaction of human needs.

The article presents the position of a researcher of the phenomenon of human capital, several economic theorists in relation to the elements included in its structure.

Four main components of human capital are proposed. The development of human capital theory is reviewed. Models developed by various economists are discussed. An author's definition of human capital is proposed.

Keywords: human capital, economic subsystem, entrepreneurial activity, economic model, material, financial, labor resources, entrepreneurial structure, capital investment.

განაწილების სისტემა და საქონლის მოძრაობა მცირე ბიზნესში

კიკაღიშვილი დავით
საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის სტუდენტი

პატაშური მარიამ
საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის სტუდენტი

აბსტრაქტი

სტატია მიმოიხილავს მცირე ბიზნესის მარკეტინგის კომპლექსს სასაქონლო, პოლიტიკაზე აქცენტით. სასაქონლო პოლიტიკა მოიცავს ასორტიმენტის მართვას საქონლის სასიცოცხლო ციკლის, მისი სამომხმარებლო ფასეულობის, სამარკო სტრატეგიის, "სიახლის" შემუშავების, სერვისული თანხლების გათვალისწინებით. საქონლის განაწილების პოლიტიკა გულისხმობს განაწილების არხის ტიპის, მისი სტრუქტურის, მასშტაბების, ინტენსივობის, მოდიფიკაციის, კონტროლისა და ეფექტიანობის შესახებ მმართველობითი გადაწყვეტილებების შემუშავებას.

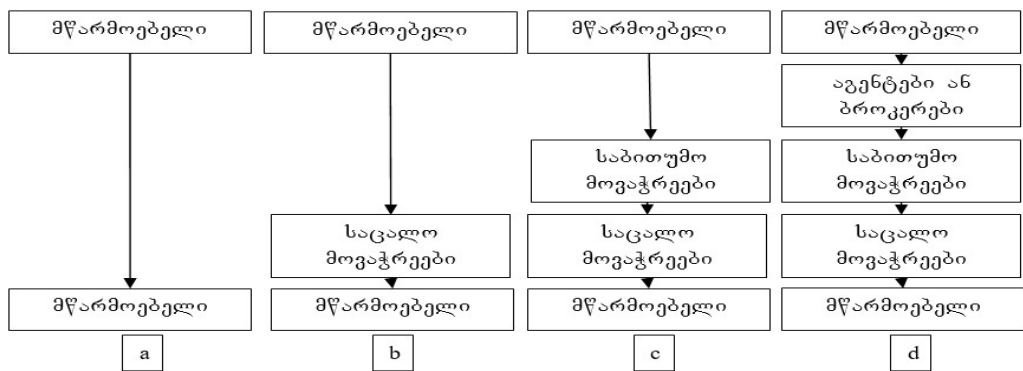
საკვანძო სიტყვები: საქონლის მოძრაობა, განაწილების არხები, მცირე ბიზნესი.

ძირითადი ტექსტი

საქონლის განაწილების სტრატეგია მოიცავს განაწილების არხის ტიპის, მისი სტრუქტურის, მასშტაბის, ინტენსივობის, მოდიფიკაციის, კონტროლისა და ეფექტიანობის შესახებ გეგმურ-მმართველობითი გადაწყვეტილებების შემუშავებას. განაწილების მართვა არის გადაწყვეტილებათა კომპლექსი გასაღების არხის, ბიზნესის დასახული მიზნების გათვალისწინებით მისი შეხამების საკითხებთან დაკავშირებით.

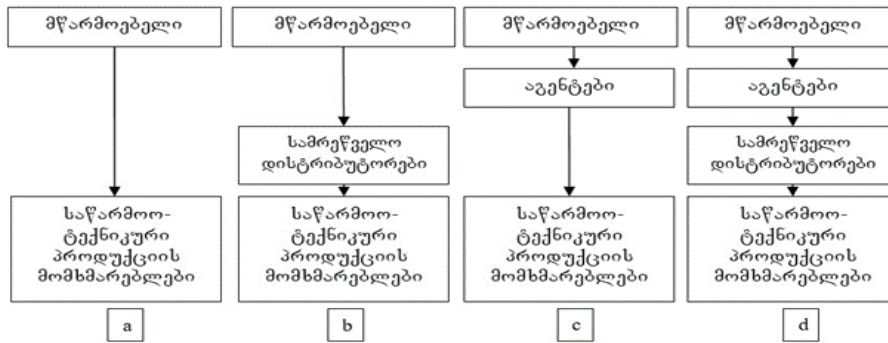
საქონლის განაწილების არხები

განაწილების არხებში იგულისხმება გზა, რომელსაც გადის საქონელი მწარმოებლიდან მომხმარებლამდე სივრცისა და დროის გათვალისწინებით. ნებისმიერი არხი ხასიათდება შემდეგი ნაკადების: ფიზიკური პროდუქტების, მათზე საკუთრების, ფინანსებისა და ინფორმაციის არსებობით. მომსახურების სფეროების არხებში ცირკულირებს არამატერიალური პროდუქტები (მომსახურებები, იდეები, ცოდნა). ნახ. 1. წარმოდგენილია სქემა, რომელიც ასახავს სამომხმარებლო საქონლის განაწილების არხების უმნიშვნელოვანეს ტიპებს პირდაპირი მარკეტინგული არხით დაწყებული, სადაც არ არიან შუამავლები (a) და მისი რთული სახით დამთავრებული, რომელიც საბითუმო და საცალო გამყიდველების გარდა მოიცავს სხვა (ფუნქციონალურ) სავაჭრო შუამავლებსაც (d).

ნახ. 1. სამომხმარებლო საქონლის რეალიზაციის არხები

ნახ. 2. ასახავს წარმოებრივ საქმიანობაში გამოყენებულ პროდუქციის განაწილების არხების ოთხ ყველაზე გავრცელებულ სახეს. პირდაპირი მარკეტინგის არხი (a) მოცემული სახის პროდუქტებისათვის გამოიყენება უფრო ხშირად, ვიდრე სამომხმარებლო საქონლით ვაჭრობისას, განსაკუთრებით რთული ტექნიკური პროდუქციის რეალიზაციისას. თუმცა, ეს არ გამოირიცხავს სხვა არხების არსებობასაც (b, c, d).

ნახ. 2. სამრეწველო საქონლის რეალიზაციის არხები

რიგ შემთხვევებში თუნდაც ერთი და იგივე საქონლის ერთსა და იმავე ბაზარზე მიწოდება მწარმოებელს შეუძლია პარალელურად რამდენიმე არხის გამოყენებით. ამასთან, მთავარია მომხმარებელთა მოთხოვნების დაკმაყოფილების მაღალი დონის უზრუნველყოფა და წარმოებრივ-გასაღები თი საქმიანობის ხარჯების შემცირებაზე ზრუნვა.

საქონლის მოძრაობა - ეს არის საქმიანობა, რომელიც დაკავშირებულია ეკონომიკურ სფეროში საქონლის სტატუსის შესაცვლელად ღონისძიებათა დაგეგმვას, განხორციელებასა და მის გადატანასთან გეოგრაფიულ სივრცეში. პირველი წარმოადგენს საქონელზე უფლებების გადაცემას მფლობელიდან სხვაზე, მეორე კი - პროდუქციის (საქონლის) ტრანსპორტირებას დამზადების ადგილიდან საბოლოო მოხმარების ადგილამდე.

მომხმარებლამდე საქონლის მიტანის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი საკითხია სხვადასხვა სახის პროდუქტის არჩევა, როგორცაა, მაგალითად, საქონლის რეალიზაციის არხი. სასაქონლო პროდუქციის რეალიზაცია ხორციელდება

საბითუმო და საცალო ვაჭრობის ფორმით.

საბითუმო ვაჭრობა მოიცავს საქონლისა და მომსახურებების მიყიდვის სამუშაოთა ყველა სახეს მათთვის, ვინც მათ იძენს ხელახლა გასაყიდად ან ბიზნესში გამოსაყენებლად. საბითუმო მოვაჭრე არის ორგანიზაცია ან ცალკეული პირები და მათი მთავარი საქმიანობაა საბითუმო ვაჭრობა. საბითუმო მოვაჭრეები იყოფა რამდენიმე ჯგუფად: კომერციული საბითუმო ორგანიზაციები; ბროკერები და აგენტები; მწარმოებელთა საბროკერო კანტორები. სამომხმარებლო საქონლის სასაქონლო რეალიზაციის დამამთავრებელი დონეა საცალო ვაჭრობა.

საცალო ვაჭრობა - ეს არის საბოლოო მომხმარებლებისთვის პირადი მოხმარების საქონლისა და მომსახურებების მისაყიდად სამეწარმეო საქმიანობის ყველა სახე. საცალო მოვაჭრე არის ორგანიზაცია ან ცალკეული პირი, რომელიც ახორციელებს საცალო ვაჭრობას. საცალო ვაჭრობის ძირითადი მოცულობა ხორციელდება საცალო მაღაზიების მეშვეობით და არასამაღაზიო საცალო ვაჭრობის გზით (პირდაპირი მარკეტინგი, პირდაპირი გაყიდვა სავაჭრო აგენტების მეშვეობით და გაყიდვები სავაჭრო ავტომატების მეშვეობით, ელექტრონული გაყიდვა). თანამედროვე საბაზრო პირობებში ინტერნეტ-კომერციის განვითარება საწარმოსთვის ხელმისაწვდომს ხდის გასაღების კიდევ ერთ ეფექტურ არხს. ბიზნესი ინტერნეტ ქსელში მუშაობს დღე-ღამის განმავლობაში, კვირაში შვიდი დღე. ელექტრონული ბიზნესი გვეხმარება ასევე დამატებითი სამომხმარებლო ფასეულობს შექმნაში.

მცირე ბიზნესის სფერო ამჟამად ნაკლებადაა შესწავლილი და განვითარების საწყის სტადიაზეა. იმავდროულად, აღნიშნული პრობლემა ძალზე მნიშვნელოვანია, რადგან ნებისმიერი პროგრესი ამ სფეროში ქმნის შესაძლებლობას ქვეყნის მშპ-სა და ეროვნული შემოსავლის მოცულობის გასადიდებლად. ეს ფაქტი წარმოადგენს არგუმენტს გეგმურ-მმართველობითი გადაწყვეტილებების დასაბუთებულობის გაძლიერებაზე ორიენტირებული პრაქტიკული მარკეტინგის შესწავლის აქტუალობის სასარგებლოდ. უნდა აღინიშნოს, რომ მოცემული კონკრეტული პრობლემა, მიუხედავად მისი უდიდესი მნიშვნელობისა და სირთულისა, ჯერაც არ არის ამომწურავად დამუშავებული და დასაბუთებული.

დასკვნა

მცირე მეწარმეობის განვითარებაში გარკვეული წინააღმდეგობების არსებობს, რომლებიც აფერხებენ ქვეყანაში მცირე ბიზნესის განვითარების უდიდესი პოტენციური შესაძლებლობების რეალიზაციას. ობიექტური წინააღმდეგობების რიცხვს, უნდა მივაკუთვნოთ - მარკეტინგის ძირითადი ინსტრუმენტების მოქნილი გამოყენების პრაქტიკის არარსებობა სასაქონლო პოლიტიკის შემუშავების, ასევე შესყიდვით-გასაღებითი საქმიანობის ორგანიზაციისას. მიუხედავად შიდა სასაქონლო ბაზრის კონიუნქტურის გაუმჯობესებისა და სამამულო საქონელზე მომხმარებლის ორიენტაციისა, მცირე მეწარმეობის გადასვლა ახალ თვისებრივ მდგომარეობაში დასრულებული არ არის.

აუცილებელია გაგრძელდეს მარკეტინგული ტექნოლოგიების კვლევა მცირე ბიზნესის სფეროში; სწორად უნდა შეფასდეს ბიზნესის თავდაპირველი მდგომარეობა, განისაზღვროს სასურველი მდგომარეობა მცირე ორგანიზაციის რეალური რესურსული შესაძლებლობებისა და მომხმარებელთა მოთხოვნების გათვალისწინებით და დასაბუთებულ იქნას ქცევის სტრატეგია და ტაქტიკა კონკურენტულ საბაზრო გარემოში კომერციული წარმატების პირობების ჩამოყალიბების მიზნით.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. **თ.გოგია, დ. სიჭინავა**, ციფრული მარკეტინგის როლი მცირე ბიზნესში DOI: <https://doi.org/10.52340/zssu.2022.14.09>
2. **მ.გოგიტიძე** მცირე და საშუალო ბიზნესის განვითარების ტენდენციები საქართველოში და მიმდინარე გამოწვევები დისერტაცია 2020 წ.
3. **ა.წულაია** ფირმის ორგანიზაციულ მარკეტინგული სისტემის სრულყოფა დისერტაცია 2020 წ.
4. **Чернышева, А. М.** Управление продуктом: учебник и практикум для бакалавриата и магистратуры / А. М. Чернышева, Т. Н. Якубова. — М. Издательство Юрайт, 2017-373 с
5. **Синяева И.М. Земляк С.В., Синяев В.В.** Маркетинг в предпринимательской деятельности. — М: Дашков и Ко, 2013.

Distribution system and movement of goods in small business

David Kikaleishvili

Student of Technical University of Georgia

Mariam Patashuri

Student of Technical University of Georgia

Summary

The article reviews the small business marketing complex with an emphasis on commodity policy. Merchandise policy includes assortment management taking into account the product life cycle, its consumer value, brand strategy, development of "newness", with service support. The policy of distribution of goods involves the development of management decisions about the type of distribution channel, its structure, scope, intensity, modification, control and efficiency.

Key words: movement of goods, distribution channels, small business

ემოციური ინტელექტის როლი განათლების სისტემაში, დასავლური გამოცდილების მაგალითზე

კიკნაველიძე ნინო

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის დოქტორანტი

აბსტრაქტი

ცივილიზებული საზოგადოების არსებობა განათლების გარეშე წარმოდგენილია. ცოდნის შექმნა მუდმივი პროცესია, ცოდნა ეს არის ძალა და სიმდიდრე. საყურადღებოა, როგორი უნდა იყოს თანამედროვე, ეფექტური განათლების სისტემა და რა როლი აქვს ემოციურ ინტელექტს არსებულ სისტემაში. საკითხისადმი მეცნიერული მიდგომაა საჭირო. მნიშვნელოვანია, სფეროში არსებული მიღწევების/ხარვეზების შესწავლა, შეფასება და შემდგომ რეკომენდაციების შემუშავება. დასავლური გამოცდილების უკეთ გაცნობა, მიღწეული დადებითი შედეგების გაზიარება და განათლების სისტემაში დანერგვა, ეროვნული ღირებულებების გათვალისწინებით.

საკვანძო სიტყვები: ემოციური ინტელექტი, განათლება, სუვერენიტეტი.

ძირითადი ტექსტი

ემოციური კომპეტენციების სწავლება, სწავლების პროცესში ჩართული ინდივიდებისთვის აუცილებელია. ეს პროცესი ათწლეულებია დაწყებულია დასავლურ განათლების სისტემაში, მცირე ნაბიჯები ამ მიმართულებით საქართველოშიც არის გადადგმული.

განათლების ახალი გაგება აცნობიერებს ემოციების გავლენიან როლს სწავლის პროცესებში და აჩენს ადგილს ემოციური სწავლისთვის: საუკეთესოდ სწავლობ მაშინ, როცა ამას მთელი გულით აკეთებ (არა მხოლოდ გონებით). ემოციურ ეპოქაში, ცოდნის დაგროვების ნაცვლად აღიარების (რეზონანსის) მოპოვებაა მნიშვნელოვანი, რომელიც ეხმარება კომპანიებს არა მხოლოდ საკუთარი თავის იმიჯის გაუმჯობესებაში, არამედ ემოციური სუვერენიტეტის განვითარებაშიც. – ნაწყვეტი კვლევიდან „ემოციების ტრიუმფი – წარმატებული ყველა დროის ყველაზე ინტენსიურ ეკონომიკაში“ („Siegesszug der Emotionen – Erfolgreich in die intensivste Wirtschaft aller Zeiten“).

გონება და ემოციები უძველესი დროიდან იყო ადამიანის განვითარების მნიშვნელოვანი ნაწილი. მხოლოდ მე-20 საუკუნის დასაწყისში გაქრა ემოციები საგანმანათლებლო ცნებებიდან. ამ საუკუნეს ახასიათებდა სხეულისა და გონების დეკარტისეული გამიჯვნის გაგება: განათლება გონების წვრთნას ეხებოდა. ემოციები ვნებებისა სახით აღიქმებოდა, ამ განვითარების შემაფერხებლად. ემოციურობა გაიგივებული იყო ირაციონალურობასთან – განათლება, გაგებული, როგორც ინტელექტუალური განვითარება და ამასთან, ორიენტირებული იყო შინაარსზე.

განვითარებული სოციალური და ემოციური უნარები – წარმატებული ცხოვრების საფუძველია. დასავლეთში, მხოლოდ 21-ე საუკუნის დასაწყისიდან, შეიცვალა დამოკიდებულება. ეს პერიოდი ცნობილია როგორც, ემოციური შემობრუნება - ემოციებმა დაიბრუნა გადამწყვეტი როლი განათლებაში. სამეცნიერო კვლევებმა აჩვენა, თუ რამდენად მნიშვნელოვანია ემოციური შესაძლებლობები ადამიანის განვითარებისთვის.

ერთერთ დასავლურ სამეცნიერო ნაშრომში, რომელიც ლუნებერგის უნივერსიტეტში შეიქმნა, ("Die Einflüsse der emotionalen Intelligenz im Lehrerberuf". Universität Lüneburg. 2013) ყურადღება გამახვილებულია პროფესორ-მასწავლებელთა კვალიფიკაციის გაუმჯობესების აუცილებლობაზე. მათთვის შეთავაზებულ იქნა პრაქტიკულ მაგალითებზე დაფუძნებული ინტეგრაციის მოდელი, სასწავლო სივრცეში გამოყენებისთვის. მიმდინარე საგანმანათლებლო დისკურსში მთავარი საკითხია, რომ დღეს ახალგაზრდა თაობამ, ჩამოაყალიბოს თანაცხოვრება სხვა ადამიანებთან და ცოცხალ არსებებთან ისე, რომ სამყარო გახდეს უფრო მშვიდობიანი ადგილი ყველასთვის. სასწავლო დაწესებულებები უნდა გასცდნენ მიმდინარე სასწავლო გეგმებს და მეტი აქცენტი დაეთმონ ურთიერთმხარდაჭერას, გასცენ სიბოძო და სიყვარული სასწავლო სივრცეში დაგეგმილი ემოციური შეხვედრების გზით. ეს გახლავთ აზროვნების ახალი გზა, რომელიც მოიცავს ახალგაზრდა სხეულის

შინაგანი სამყაროს განვითარების მეთოდებს (შდრ. Contemplative Science and Compassion Based Ethics 2019a, გვ. 4-5). განათლების ამ გაგების შექმნა და დაცვა აღწერილია სოციალურ-ემოციური სწავლის ხელშეწყობის მრავალ პროგრამაში. მიუხედავად იმისა, რომ ინტეგრაციის ასეთ მოდელს აქვთ უნივერსალური ხასიათი, ის უნდა იყოს ადაპტირებული განათლების სისტემაში არსებული პროგრამების შესაბამის შინაარსთან.

სოციალური, ემოციური და ეთიკური სწავლის კიდევ ერთი პროგრამა შეიმუშავა ემორის უნივერსიტეტმა (ატლანტა, აშშ). ნაშრომში გაკეთებულია აქცენტები, რომ მეტი ყურადღება მიექცეს ემოციურ განათლებას. ერთისმხრივ, უნდა მოხდეს თანაგრძნობის უნარის განვითარების ხელშეწყობა, ეს არის სასწავლო სივრცეში მოსწავლეთა წარმატებული ცხოვრების საწინდარი. მეორესმხრივ, პრაქტიკული მხარდაჭერა ეხმარება პროფესორ-მასწავლებლებს საკუთარი პროფესიონალიზმის პოტენციალის მაქსიმალურად გამოყენებაში. ემოციური განათლების პროგრამების განხორციელება უნდა მოხდეს სწავლების ყველა დონეზე, დროში ხანგრძლივად.

ემოციური კომპეტენციები გადამწყვეტია როგორც მოსწავლეებისთვის, ასევე მასწავლებლებისთვის, რადგან ისინი ქმნიან დადებით სასწავლო პირობებს.

არაერთი კვლევა აჩვენებს, რომ მასწავლებლები მაღალი E.I.-ი უკეთ ახერხებენ თავიანთი სტუდენტების აკადემიურ და სოციალურ-ემოციურ განვითარებას (პალომერა და სხვ., 2008, გვ. 440). მაღალი E.I. მონაცემის მქონე პროფესორ-მასწავლებლებს შეუძლიათ უკეთ გაუმკლავდნენ ყოველდღიურ სტრესს პროფესიაში. ემოციური უნარები ზარდის მასწავლებლების ეფექტურობას საკუთარ პროფესიულ პრაქტიკაში. აღმოჩენებს მოსწავლის/სტუდენტის სწავლებას და ყველასთვის სასურველ მიზანს -განათლებას უკეთესობისკენ ცვლის (პალომერა და სხვ., 2008, გვ. 448).

კარგი სასწავლო ატმოსფერო დადებითად მოქმედებს სტუდენტებისა და მასწავლებლების მუშაობაზე და, შესაბამისად, შეესაბამება ძირითად საგანმანათლებლო მიზანს. ემოციური ინტელექტის გამომჯობესებისთვის გამოცდილი პრაქტიკაა, (1)ემოციების დღიურების წარმოება, შენახვა. შემდგომში პროფესიონალ სპეციალისტთან ერთად განხილვა და მუშაობა. (2)ასევე, როლური თამაშები, რომლებიც გამოყენებულია კვალიფიკაციის ასამაღლებელ სემინარებში. ის ეხება სასწავლო სივრცეში მყოფი ინდივიდების ყოველდღიურ სიტუაციებს. (3)საკუთარ ემოციებს უკეთ რომ გაუმკლავდნენ, ასევე მნიშვნელოვანია ემოციების რეგულირების რელაქსაციის ტექნიკის სწავლება. ეს მნიშვნელოვანია სტრესის შესამცირებლად ყოველდღიურ სასწავლო ცხოვრებაში. ამ მიდგომა შესაძლოა მინიმუმამდე დაიყვანოს სტრესის უარყოფითი (სოციალური, ფსიქიკური და ჯანმრთელობის) შედეგები.

დასკვნა

თანამედროვე საზოგადოებაში განათლების სისტემის კრიზისზე აქტიური საუბარი და მუშაობა მიმდინარეობს. პრობლემების გადაწყვეტა კი ხდება სფეროში მომუშავე სპეციალისტების ჩართულობით. საჭიროა, ჩვენს ქვეყანაში განათლების პრესტიჟსა და ხარისხზე კიდევ უფრო მეტი ზრუნვა. ქვეყნებს რომელთაც აქვთ წინსვლა ყველა სფეროში, მათი დადებითი გამოცდილებების გაზიარება, ქართულ პოპულაციაზე მორგება (მეცნიერული ანალიზის საფუძველზე), რათა შემდგომში მოხდეს განათლების სისტემის ეტაპობრივი სრულყოფა.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. რიჩარდ გერიგი, ფილიპ ზიმბარდო „ფსიქოლოგია და ცხოვრება“ 2009.
2. დენიელ გოლემანი „ემოციური ინტელექტი“ 1018.
3. კახა ქეცბაია „განათლების სოციოლოგია“ 2014.
4. Palomera, R., Fernández-Berrocal, P. & Brackett, A. M. (2008). Emotional intelligence as a basic competency in pre-service teacher training: some evidence. *Electronic Journal of Research in Educational Psychology* (განათლების ფსიქოლოგიის კვლევის ელექტრონული ჟურნალი).
5. https://pubdata.leuphana.de/bitstream/20.500.14123/878/1/Masterarbeit_Michaelis.pdf

The role of emotional intelligence in the education system, on the example of Western experience

Kiknavelidze Nino
PhD student of Technical University of Georgia

Summary

The existence of a civilized society without education is unthinkable. Acquiring knowledge is a continuous process, knowledge is power and wealth. It is worth noting what a modern, effective education system should be and what role emotional intelligence has in the existing system. A scientific approach to the issue is needed. It is important to study the achievements/deficiencies in the field, evaluate them and develop further recommendations. Getting to know the Western experience better, sharing the achieved positive results and introducing them into the education system, taking into account national values.

Keywords: emotional intelligence, education, sovereignty.

ტურიზმის განვითარებაში რეგიონის ლანდშაფტის მნიშვნელობის შესახებ

კოჭლამაზაშვილი ლელა
საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი

კაციტაძე ნანა
ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი

ყანდაშვილი თეიმურაზ
საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი

აბსტრაქტი

სტატიაში - „ტურიზმის განვითარებაში რეგიონის ლანდშაფტის მნიშვნელობის შესახებ“ საუბარია იმის შესახებ, თუ როგორ მოქმედებს რეგიონის ბუნებრივი ლანდშაფტი ტურიზმის ამა თუ იმ სახის განვითარებაზე. რეგიონი, სადაც არ არის ნოყიერი მიწა და მის საფუძველზე განვითარებული აგროსექტორი, ვერ მოვაწვობთ ფერმერულ ტურიზმს, სადაც არ არის ჩანჩქერები და მქუხარე მდინარეები - საწყალოსნო ტურიზმს, სადაც არ არის მიმზიდველი პეიზაჟები, ყვავილნარი, ველ-მინდვრები - დასასვენებელ ტურიზმს და ა. შ.

სტატიაში კახეთის რეგიონი ბარის და მთის ზონად არის გაყოფილი. ბარის ზონაში (ალაზნის ველი) პრიორიტეტი აქვს მიცემული მევენახეობა-მეღვინეობაზე დაფუძნებულ ღვინის ტურიზმს, აგროტურიზმს და ფერმერულ ტურიზმს, მთის ზონაში (ძირითადად, მთათუშეთი) კი - სამთო ტურიზმს.

კახეთის რეგიონში ტურიზმის ამ სახეობების განვითარება უკვე დაწყებულია, მაგრამ ეს პროცესი მეტად ქაოტურია. ამიტომ რეგისტრირებულ საწარმოთა უმეტესი ნაწილი არ მუშაობს.

სტატიაში გატარებულია აზრი, რომ კერძო ტურისტულ ბიზნესს რეგიონის ხელმძღვანელობისგან მეტი დახმარება სჭირდება - ინფორმაციის მიწოდებაში, ტრენინგების ჩატარებაში და სხვა.

საკვანძო სიტყვები: ლანდშაფტი; ბუნებრივი ლანდშაფტი; ბიზნეს-ლანდშაფტი; ტურისტული ბიზნესი.

ძირითადი ტექსტი

საქართველოში 11 რეგიონია: თბილისი, აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკა, გურია, რაჭა-ლეჩხუმი, იმერეთი, კახეთი, მცხეთა-მთიანეთი, სამეგრელო-ზემო სვანეთი, სამცხე-ჯავახეთი, შიდა ქართლი და ქვემო ქართლი. მათი ბუნებრივი ურთიერთგანსხვავებულობა უდევს საფუძვლად ბიზნესის იქ განვითარებულ დარგებს. რეგიონების ბუნებრივ ურთიერთგანსხვავებულობაში ლანდშაფტიც იგულისხმება. წინამდებარე სტატიაში საუბარია გვექნება სწორედ ლანდშაფტის იერ-სახესა და ტურიზმის განვითარებისთვის მისი გამოყენების სარგებლიანობაზე კახეთის რეგიონში.

სიტყვა „ლანდშაფტი“ („Landschaft“) გერმანული წარმოშობის სიტყვაა და საგნის (მიწა, მხარე) გამომსახველობას, ანუ იერ-სახეს ნიშნავს. ზოგადად ბიზნესთან და მათ სშორის ტურისტულ ბიზნესთან მიმართებაში სიტყვა „ლანდშაფტი“ ბიზნესის გეოგრაფიულ (ვერტიკალურ და ჰორიზონტალურ) განფენილობას გულისხმობს და ეს მაჩვენებელი რეგიონის მთელ ტერიტორიაზე ბიზნეს-სუბიექტების განთავსება-განლაგებას, ანუ ბიზნესით ტერიტორიის მოცვაში გამოიხატება. იგი იანგარიშება 1000 კვ. კმ. ტერიტორიაზე არსებული საწარმოთა რაოდენობით. ცხადია, ბიზნესის გეოგრაფიულ განფენილობას საფუძვლად უდევს რეგიონის ბუნებრივი ლანდშაფტი. ერთი სახის ბუნებრივი ლანდშაფტის მქონე რეგიონში სხვადასხვა/ მრავალფეროვან ბიზნეს ვერ განვითარებთ, რადგან თითოეულ მათგანს თავისი მოთხოვნები აქვს ბუნებრივი მასშტაბის მიმართ - სასოფლო-სამეურნეო ბიზნესი (აგრობიზნესი) მოითხოვს ნაყოფიერ მიწას, წყალს და სამოვრების სიმრავლეს, დამამუშავებელი მრეწველობა-ნედლეულის სიუხვეს და ა. შ. განსაკუთრებით ეს ეხება ტურისტულ ბიზნესსაც.

ბუნებრივია ლანდშაფტის მიმართ ტურიზმის მოთხოვნები განსხვავებულია მისი სახეების მიხედვით. ტურიზმის სახეები კი მრავალია: ეკოტურიზმი, აგროტურიზმი, ფერმერული ტურიზმი, სოციალური ტურიზმი, რელიგიური ტურიზმი, საწყალოსნო ტურიზმი, ეთნიკური ტურიზმი,

შემცვენებითი ტურიზმი, საგანმანათლებლო ტურიზმი, სათავგადასავლო ტურიზმი, ექსტრემალური ტურიზმი, შოპ-ტურიზმი, კულინარული ტურიზმი, კოსმოსური ტურიზმი. ტურიზმის ეს სახეები არა მხოლოდ სახელწოდებებით განსხვავდებიან ერთმანეთისგან, არამედ, შინაარსითაც, და, მასში ჩართული ტურისტების ხასიათების, რწმენის, მიდრეკილებების, ინტერესების და სხვა ნიშნების მიხედვითაც. აქედან გამომდინარე, ისინი სამოგზაუროდ განსხვავებულ ადგილებს ირჩევენ.

როგორც ცნობილია, განსხვავებით წინარე წლებიდან XX საუკუნის უკანასკნელ მეოთხედში და XXI საუკუნის პირველ მეოთხედში საერთაშორისო ტურიზმი მეტად განვითარდა. ტურისტული ნაკადების საშუალო ზრდის ტემპმა გადააჭარბა 10%-ს, ხოლო ტურისტებიდან საერთაშორისო შემოსავლებმა 500 მლრდ ამერიკულ დოლარს [ქათამაძე დ., ქათამაძე გ., 2014. გვ. 92-93]. ცხადია, ამ შემოსავლის რაღაცა ნაწილი შემოვიდა საქართველოშიც. ამას დიდი მნიშვნელობა აქვს საქართველოს კრიზისში მყოფი ეკონომიკის კომპლექსური აღმავლობისთვის.

რადგან ტურიზმი მთელ მსოფლიოში ერთ-ერთ პრიორიტეტულ და სწრაფად განვითარებად დარგად იქცა, მისგან შემოსავლების მიღების გაფართოების თვალსაზრისით, მისი შესაძლებლობების განვითარებას ცდილობს როგორც დიდი ასევე მცირე ეკონომიკის მქონე ქვეყნები, განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ტურიზმიდან შემოსული სარგებელი ნახოს ქვეყნის მასშტაბით მიღების მიზნით მნიშვნელოვანია გამოყენებული იქნეს რეგიონების მიერ.

საქართველოში მრავალფეროვანი ბუნებრივი ლანდშაფტი და კლიმატია. შეიძლება ითქვას, რომ თავისი მრავალფეროვანი ბუნებრივ-რეკრეაციული რესურსებით, მდიდარი ეროვნული ტრადიციებით და კულტურული კერებით, იგი თითქოს შექმნილია ტურიზმის განვითარებისთვის. არსებობს სარწმუნო ცნობა იმის შესახებ, რომ საქართველოს ნახვით აღფრთოვანებულ მსოფლიო ტურიზმის ორგანიზაციის გენერალურ მდივანს - ფრანჩესკო ფრანჯიალომს ასე უთქვამს: „მე ვნახე საქართველო და დავრწმუნდი, რომ ეს საოცარი პატარა ქვეყანა „განწირულია“ დიდი ტურიზმისთვის“-ო [ქათამაძე დ., ქათამაძე გ. 2014. გვ. 706].

ტურიზმის დიდი სპეციალისტის ფრანჩესკო ფრანჯიალომის ეს შეფასება უნდა გაითვალისწინოს საქართველოს ცენტრალურმა მთავრობამაც და რეგიონების ხელმძღვანელობამაც. რეგიონების ხელმძღვანელებმა კარგად უნდა შეისწავლონ ტურიზმის განვითარების ადგილობრივი შესაძლებლობები, ბუნებრივი ლანდშაფტი, ტურიზმის გეოგრაფია, ბუნებრივ-კლიმატური პირობები, რეკრეაციული გეოგრაფია და მრავალი სხვა.

კახეთის რეგიონის ტურისტულ ბიზნეს-ლანდშაფტის გეოგრაფიულ განფენილობას რეგიონის ბუნებრივი ლანდშაფტი და მისი საზღვრები (ჩრდილო-აღმოსავლეთით - რუსეთი, სამხრეთით - აზერბაიჯანი, დასავლეთით - ქვემო ქართლის და მცხეთა-მთიანეთის რეგიონები) უდევს საფუძვლად. კახეთის რეგიონი მთად და ბარად იყოფა, თუმცა, იგი ძირითადად, მთაგორიანი მხარეა (21% მთებია). ბუნებრივია, რომ ბარში და მთაში, ზეგნებსა (ივრის ზეგანი) და ხეობებში (ალაზნის ხეობა), უდაბნოებსა და ნახევარუდაბნოებში (შირაქი, ელდარის ველი), ვერც ერთი და იგივე ბიზნესი განვითარდება და ვერც ერთნაირად განვითარდება. ბიზნესის განვითარების ხელშესაწყობად მათ სხვადასხვანაირი პირობები სჭირდებათ.

კახეთის ბარი უფრო მეტად მოცულია ბიზნეს-სუბიექტებით, ვიდრე მთა. ასეთ დროს, კახეთის მთებს - მთათუშეთი, ყვარლის და ლაგოდეხის მთები - ტურიზმის განვითარების და ტურისტების დასვენების კარგი შესაძლებლობები აქვთ. მთის ლანდშაფტის ბიოლოგიური და გეოლოგიური განსაკუთრებულობანი, ადგილობრივი მოსახლეობის კულტურული მრავალფეროვნება, ბუნებრივი და თერმული წყაროების სიმრავლე - მთის უნიკალურობის არასრული ჩამონათვალია. მთები მნიშვნელოვანი ტურისტული მიმართულებებია, რომელიც იზიდავს ვიზიტორებს ბუნების სცენური სილამაზით, სპორტული ღონისძიებების გამართვის შესაძლებლობებითა და მდიდარი კულტურული მემკვიდრეობით. [ნ. ხოზრევანიძე, თ. ქობლიანიძე, ლ. კოჭლამაზაშვილი, „ტურიზმის მდგრადი განვითარების გამოწვევები და პერსპექტივები მთიან რეგიონებში“. თბილისი, საგამომცემლო სახლი „ტექნიკური უნივერსიტეტი“. 2023]

კახეთის ფართობი 11310 კვ. კმ-ია, მოსახლეობა კი 40 000 ადამიანი. რეგიონში

დარეგისტრირებულია 51388 საწარმო, საიდანაც ამოქმედებულია 11882 [ბიზნეს სექტორი საქართველოში, 2023, გვ. 23, 26], ანუ დარეგისტრირებულ საწარმოთა მხოლოდ 23,1%. ეს ინფორმაცია იმაზე მიუთითებს, რომ ან რეგიონში არ არის შექმნილი ბიზნესის განვითარების სათანადო პირობები, ანდა იმაზე, რომ საწარმოები გაიხსნა ამ პირობების შესწავლის გარეშე, ანუ ქაოტურად, ყოველგვარი მარკეტინგული კვლევების გარეშე. სათქმელია ისიც, რომ ამოქმედებულ საწარმოთა სიმჭიდროვე კახეთის რეგიონში ყოველ 1000 მცხოვრებზე შეადგენს 25 ერთეულს ($\frac{11882}{410\ 000:1000} = 25$). ეს მაჩვენებელი ძალზე დაბალია, რადგან, ევროპის საშუალოდგნვითარებულ პოლონეთში იგი 47-ია [შენგელია ნ. 2014. გვ. 93].

ყოველივე ზემოთქმული გვამდევს უფლებას დავასკვნათ, რომ კახეთის რეგიონში ბიზნეს ლანდშაფტის სათანადო გეოგრაფიული განფენილობის უზრუნველსაყოფად საჭირო შეიქმნას რეგიონის, მისი ყველა დასახლებული პუნქტის, მთის და ბარის, ზეგანის და ველის გეოინფორმაციული ბაზა. მაგალითად, ლაგოდეხის მუნიციპალიტეტს უდიდესი მნიშვნელობა აქვს ეკოტურიზმის განვითარებისათვის, რომელიც ცნობილია თავისი ისტორიულ-კულტურული ძეგლებითა და დაცული ტერიტორიებით. ვიზიტორებს სთავაზობს მრავალფეროვან ეკო-ტურისტულ აქტივობებს, როგორცაა: სათავგადასავლო, სამეცნიერო, ბუნების ისტორიის ტურებში მონაწილეობა [ყანდაშვილი თ., ფირანაშვილი მ., კალმახილძე ლ., ქორიძე ი. “ეკოტურიზმის განვითარების შესაძლებლობები ლაგოდეხის მუნიციპალიტეტში“. სტუ-ს კონფერენცია 2023 წლის 25 მაისი].

მხოლოდ ამ ინფორმაციაზე დაყრდნობით შეუძლია რეგიონის ხელმძღვანელობას მისცეს ბიზნესის განვითარების სწორი მიმართულება რეგიონში და რეკომენდაციები პოტენციალურ მეწარმეებს.

ასეთი გეოინფორმაციული ფონდი საბჭოთა საქართველოში არსებობდა. ის ინახებოდა მაშინდელ კვლევით ინსტიტუტებში, მაგრამ მას შემდეგ რაც ეს ინსტიტუტები დაიშალა ეს „ოქროს ფონდიც“ დაიკარგა. ამიტომაც არის, რომ კახეთის რეგიონშიც და სხვაგანაც საწარმოები ინტუიციურად, ყოველგვარი დასაბუთების გარეშე იხსნება, მაგრამ მათი 70% მეტი აუმუშავებელი რჩება.

კახეთი ტრადიციულად მევენახეობა-მეღვინეობის რეგიონია. ამის მიუხედავად, მას არა მარტო ბარში ღვინის ტურების განვითარების პოტენციალი აქვს, ასევე მთა იძლევა მნიშვნელოვან ტურისტულ რესურსს კახეთში სამთო ტურიზმის განსავითარებლად. კახეთის რეგიონში ეს პროცესი დაწყებულია, მაგრამ ტემპია არასაკმარისი, რადგან ტურისტული ბიზნესი კახელებისთვის „ახალი ხილია“. ისინი მათ მევენახეობა-მეღვინეობისგან განსხვავებით, გენეტიკურად არ მიუღიათ. ეჭვითაც კი უყურებენ.

არადა, საქართველოს ტურიზმის განვითარების უნიკალური რესურსი მთებშია. თუმცა, სამწუხაროდ, ეს პოტენციალი ჯერ კიდევ არ არის სათანადოდ გამოყენებული. მთებში ეკონომიკური განვითარების შესაძლებლობები შეზღუდულია სხვადასხვა გარემოებებისა თუ პრობლემების გამო, მათ შორის რთული რელიეფის, მკაცრი კლიმატის, განუვითარებელი ინფრასტრუქტურის ცუდი საკომუნიკაციო კავშირები, პოპულარობის ნაკლებობა, კვალიფიციური კადრების ნაკლებობა და ა.შ [Katsitadze, N., & all..., 2022; Katsitadze, N., & Natsvlshvili, I., 2020],

ამასთან საქართველოს მთიანეთში ბუნებრივ პირობებთანერთად, რესურსად შეიძლება გამოყენებულ იქნას ადგილობრივი და მკვეთრადგამოხატული თვითმყოფადობა. უცხოელ ტურისტებს ხომ განსაკუთრებით მოსწონთ მათთვის უცნობი, თვითმყოფი მხარეების მონახულება [Katsitadze N., Tushishvili, N., 2022., p173], ამასთან დაკავშირებით მთა-თუშეთის ტურისტული სიმდიდრე თითქმის პირველყოფილი სახით მართლაც შეუდარებლად მაღალია.

ამასადაამე სამთო ტურიზმს კახეთში განვითარების დიდი პოტენციალი აქვს. აქაურ მთებში და ტყეებში, ველებზე და მინდვრებზე პირველყოფილი ბუნებაა.

ასე რომ, კახეთის რეგიონის ბუნებრივ ლანდშაფტზე დაკვირვებით შეიძლება გაკეთდეს შემდეგი რეკომენდაციები:

1. კახეთის ვაკე ადგილებში ეხლაც და მომავალშიც უნდა განვითარდეს მევენახეობა-მეღვინეობაზე დაფუძნებული ღვინის ტურები, ფერმერული და აგროტურიზმი.
2. კახეთის მთაში, ძირითადად, მთათუშეთში კი - სამთო ტურიზმის სხვადასხვა მიმართულებები.

კახეთის მთიანეთი, კერძოდ, მთათუშეთის ბუნებრივი რესურსი სამთო ტურიზმის განვითარებისთვის ამოუწურავია. ბუნებამ თუშეთი დააჯილდოვა უაღრესად მიმზიდველი პეიზაჟების მრავალფეროვნებით - ცადაზიდული ბუმბერაზი მთები, მქუხარე მდინარეები, ლამაზი არქიტექტურის ციხე-სახლები, საკულტო ხატ-სალოცავები. ცხოვრების სირთულის მიუხედავად მთა-თუშეთის სოფლებში დარჩენილი თუში ხალხი სამეურნეო საქმიანობას, მ. შ. საოჯახო სასტუმრო მეურნეობას მაინც ეწევა, მაგრამ, როგორც უკვე ავლინშნეთ, არასაკმარისად, და, არა მსოფლიო სტანდარტების დონეზე. ამ საქმეში მათ ცოდნა აკლიათ.

შესაბამისად საჭიროა კახეთის მთიანი მოსახლეობისთვის კახეთის რეგიონის ხელმძღვანელობის აქტიური მხარდაჭერა, სხვადასხვა მიმართულებით - ინფრასტრუქტურის და გზების მოწესრიგება და სხვა., განსაკუთრებით ტურიზმის მიმართულებით ბიზნეს საქმიანობის ცოდნასთან დაკავშირებული ღონისძიებები

კახეთის რეგიონში მისი ბუნებრივი ლანდშაფტი ტურიზმის განვითარების უფრო მეტ ძლიერ მხარეებს და შესაძლებლობებს გვთავაზობს, ვიდრე მას სუსტი მხარეები და საფრთხეები აქვს (იხ. ცხრილი 1). თუ რეგიონის ხელმძღვანელობა ეხლავე შეუდგება ინფრასტრუქტურაში არსებული ხარვეზების გამოსწორებას და ტურიზმში ჩართულ მოსახლეობასაც სისტემატურად ჩაუტარებს ტრენინგებს, მაგალითად როგორცაა მოსახლეობაში ცოდნის შეტანა ტურიზმში წარმატებული ბიზნესსაქმიანობის შესახებ. რისთვისაც არსებობს ტურისტული ცენტრები და სვადასხვა სახის საელმწიფო პროგრამები, მაგრამ ამ მიმართულებით ისევ საჭიროებს მეტ ყურადღებას. მაშინ, სუსტი მხარეების რიცხვი კიდევ უფრო შემცირდება. აი, ასე წერს ტურიზმის შესახებ ნევადის შტატის ყოფილი გუბერნატორი ბობ მილერი: „ტურიზმი სუფთა ინდუსტრიაა. ის საკმაოდ ადვილად და სწრაფად ვითარდება. ამიტომ ხშირად, ეს სფერო ხელისუფლების ყურადღების მიღმა რჩება, რაც უდაოდ დიდი შეცდომაა. ის ქვეყნებს და რეგიონებს აძლევს თავის წარმოჩენის საშუალებას. სწორედ ამიტომ ხელისუფლება ტურიზმით უნდა იყოს დაინტერესებული“ [არველაძე. 2007].

ჩვენ მხარს ვუჭერთ ამ მოსაზრებას და მიგვაჩნია, რომ თუ საქართველოს რეგიონების ხელმძღვანელები ყურად იღებენ ბობ მილერის ამ შთაგონებას, ისინი მოგებულნი დარჩებიან. ეს ეხება კახეთის რეგიონსაც და სხვებსაც.

ცხრილი 1. კახეთში ტურისტული ბიზნესის SWOT-ანალიზი [კახეთის რეგიონის განვითარების... 2014]

<p>ძლიერი მხარეები</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. კულტურული მემკვიდრეობა 2. ბუნებრივი ლანდშაფტი 3. ტრადიციული სტუმართმოყვარეობა 	<p>სუსტი მხარეები</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. სერვისის დაბალი ხარისხი 2. დასაქმებულთა ცოდნის დაბალი დონე 3. მოუწესრიგებელი ინფრასტრუქტურა
<p>შესაძლებლობები</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. რეკრეაციული, სათავგადასავლო, ტურიზმის განვითარება 2. ღვინის ტურიზმის გაფართოება 3. ბალნეოლოგიური კურორტების ამოქმედება 4. სამთო ტურიზმის განვითარება 5. აგროტურიზმის გაფართოება 	<p>საფრთხეები</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ქვეყნის პოლიტიკური არასტაბილურობა 2. ინვესტიციების ნაკლებობა

დასკვნა

მსოფლიოს ნებისმიერ მხარეში ტურისტული ბიზნესის განვითარებას მისი ბუნებრივი ლანდშაფტი უდევს საფუძვლად. ეს არის ამ მხარის იერ-სახე, მისი გეოგრაფია, მთა, ბარი, ტყე, მდინარეები, კლიმატი და სხვა. კახეთის რეგიონის ბუნებრივი ლანდშაფტი ბარში (ძირითადად, ალაზნის ველი) მევენახეობა-მელვინეობაზე დაფუძნებული ღვინის ტურიზმის და აგროტურიზმის, მთაში კი სამთო ტურიზმის (სამონადირეო, სათავგადასავლო, ალპინისტური და სხვა) განვითარების დიდ მასშტაბებს გვპირდება.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ნ.კაციტაძე, ლ.კოჭლამაზაშვილი. „კახეთის რეგიონის ტურისტული პოტენციალი“ . ჟურნ. „საქართველოს ეკონომიკა“ #1 2006
2. თ. ყანდაშვილი, მ.ფირანაშვილი, ლ.კალმახელიძე, ი.ქორიძე “ეკოტურიზმის განვითარების შესაძლებლობები ლაგოდეხის მუნიციპალიტეტში“. სტუ-ს კონფერენცია 2023 წლის 25 მაისი.
3. ნ. ხოზრევანიძე , თ. ქობლიანიძე, ლ.კოჭლამაზაშვილი, „ტურიზმის მდგრადი განვითარების გამოწვევები და პერსპექტივები მთიან რეგიონში“.თბილისი, საგამომცემლო სახლი „ტექნიკური უნივერსიტეტი“. 2023
4. შენგელია ნ. ინვესტიციების ოპტიმალური გამოყენებისა და თანაფარდობის თავისებურებები. ჟ. „ეკონომიკა“. #8. 2014.
5. ქათამაძე დ., ქათამაძე გ. საერთაშორისო ტურიზმი. 2013.
6. Katsitadze, N., & Natsvlshvili, I. (2020). “The Role of State Regulation and Policy in Tourism Development: The Case of Georgia”. In Eurasian Economic Perspectives (pp. 419-434). Springer,
7. Katsitadze, N., Baliashvili, E., Kochlamazashvili, L., Tushishvili, N. (2022). PROMOTING THE DEVELOPMENT OF TOURISM CLUSTERS FOR INCLUSIVE DEVELOPMENT OF MOUNTAINOUS REGIONS., ISBN 978-9941-492-80-8.
8. Katsitadze N., Tushishvili, N. (2022) The way to save the mountainous regions of Georgia is the clustering of tourism !!! Economics & Business (1987-5789), 2023, Issue 4, p173., ISSN 1987-5789

ABOUT THE IMPORTANCE OF THE REGION LANDSCAPE IN THE DEVELOPMENT OF TOURISM

Lela Kochlamazashvili
Professor of Technical University of Georgia

Nana Katsitadze
Associate Professor of the TSU

TeimurazKandashvili
Professor of Georgian Technical University

Summary

The article - "**About the importance of the region landscape in the development of tourism**" talks about how the natural landscape of the region affects the development of one or another type of tourism. A region where there is no fertile land and an agro-sector developed on its basis, we cannot organize farming tourism, where there are no waterfalls and flowing rivers - poor tourism, where there are no attractive landscapes, flower beds, fields - leisure tourism and etc.

In the article, Kakheti region is divided into bar and mountain zone. In the bar area (Alazni Valley), priority is given to wine tourism, agrotourism and farming tourism based on viticulture, and in the mountain area (mainly Mtatusheti) to mountain tourism.

The development of these types of tourism in Kakheti region has already started, but this process is very chaotic. Therefore, most of the registered enterprises do not work.

The article expresses the opinion that the private tourism business needs more help from the regional leadership - in providing information, conducting trainings and etc.

Key words: landscape; natural landscape; business landscape; tourism business.

საქართველოში საბანკო ბიზნესის სოციალური პასუხისმგებლობის შესახებ

ლაზიაშვილი ნინო

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი

ლაზიაშვილი ითარ

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის მაგისტრანტი

აბსტრაქტი

საბანკო ბიზნესის ძირითადი მახასიათებელია ფინანსური მდგრადობა და მისდამი საზოგადოების მაღალი ნდობა, რაც უკანასკნელი ორი ათეული წლის განმავლობაში საბანკო ბიზნესის ერთ-ერთ რთულ და მთავარ ამოცანად იქცა. მდგრადი და საიმედო საბანკო ბიზნესი მიმზიდველია, როგორც ინვესტორისა და მომხმარებლისათვის, ასევე მნიშვნელოვანია ქვეყანის ეკონომიკური სტაბილიზაციის მიმართებით.

სოციალურად პასუხისმგებლიანი საბანკო ბიზნესი - არის საბანკო სუბიექტი, რომელიც ითვალისწინებს საზოგადოების ინტერესებსა და საჭიროებებს, ნერგავს პასუხისმგებლიან ინოვაციურ პროექტებს, ასწავლის საკუთარ მომხმარებელს ფინანსების ეფექტიან განკარგვას პირადი და ქვეყნის კეთილდღეობისთვის. უფრო კონკრეტულად, ეს არის მისი უნარი, გრძელვადიანი სტაბილურობის მისაღწევად, ფინანსური რესურსები გადააქციოს სასიკეთო ძალად.

წარმატებული სოციალურად პასუხისმგებლიანი საბანკო ბიზნესის ფორმირებისთვის საჭიროა შემდეგი პრინციპები: (ა) მომხმარებელზე ორიენტირებული მიდგომა, მათთან სამართლიანი და გამჭვირვალე ურთიერთობა; (ბ) მომხმარებელთა ფინანსური კეთილდღეობის გასაუმჯობესებლად, მათთვის სასარგებლო და შესაბამისი პროდუქტებისა და სერვისების მიწოდება; (გ) სამართლიანი და გამჭვირვალე კორპორაციული მმართველობა; (დ) პასუხისმგებლიანი ინვესტიცია ფინანსურ ანალიზსა და გადაწყვეტილების მიღებაში, სადაც გათვალისწინებული იქნება გარემოსდაცვითი, სოციალური, მმარ-თველობითი (ESG) და ეთიკური საკითხები; (ე) ფინანსური განათლების პოლი-ტიკისა და ინსტრუმენტების პოპულარიზაცია და განხორციელების უზრუნ-ველყოფა; (ვ) ეკოლოგიურად სუფთა ბიზნესის წარმოება; (ზ) ქვეყნის ფინანსურ სტაბილურობაში წვლილის შეტანა; (თ) პასუხისმგებლიანი და სამართლიანი დამსაქმებელი ყველა დასაქმებულისათვის; (ი) ფინანსურად ხელმისაწვდომი ყველა დაინტერესებული მომხმარებლისათვის; (კ) პასუხისმგებლიანი საზოგადოების საჭიროებების მიმართ. აღნიშნული პრინციპების დაცვა განსაზღვრავს საბანკო ბიზნესის სტაბილურობას, საზოგადოების და ინვესტორების ნდობასა და ხარისხს.

დადგენილია, რომ სოციალური პასუხისმგებლობის თანამედროვე შინაარსისა და ღირებულებების გამოყენება უზრუნველყოფს კომპანიებისა და ბიზნესგარემოს ტრანსფორმაციას, რაც გულისხმობს პასუხისმგებლიანი საქმიანობის შედეგად გარემოს დაცვას, საზოგადოების კეთილდღეობასა და ჯანსაღ ეკონომიკას. ასევე, პასუხისმგებლიანი ქცევა ხელს უწყობს სახელმწიფოს, ბიზნესსა და მოსახლეობას შორის პასუხისმგებლიან უკუკავშირს. საზოგადოების ნდობა კი ყალიბდება მაშინ, როდესაც ისინი ხედავენ, რომ საბანკო ბიზნესი მხოლოდ გაყიდვაზე, მაღალი მოგების მიღებაზე კი არაა ორიენტირებული, არამედ მათი ქცევა მიმართულია ქვეყნის გაჯანსაღებაზე.

საბანკო ბიზნესის სოციალური პასუხისმგებლობის საზღვარგარეთული (განვითარებული ქვეყნების) და ქართული გამოცდილების შესწავლით გამოვ-ლინდა, რომ განვითარებული ქვეყნები მრავალჯერადად წინ არიან საბანკო ბიზნესში სოციალური პასუხისმგებლობის განვითარების დონით. საქმიანობა პასუხისმგებლიანი პროცესებით არის უმნიშვნელოვანესი მოთხოვნა საზოგადოების მხრიდან. საქართველოს საბანკო ბიზნესში კი აღნიშნული საკითხი სერიოზულ პრობლემას წარმოადგენს.

კვლევით დადგინდა, რომ საქართველოს საბანკო ბიზნესში სოციალური პასუხისმგებლობის ღირებულების სწორი დანერგვა და ყოველდღიურ საქმიანობაში განხორციელება ჯერ კიდევ დაბალ საფეხურზეა. სოციალური პასუხისმგებლობის ღირებულებების, პრინციპების ყოველდღიურ საქმიანობაში გამოყენება კი დაკავშირებულია საიმედოობასთან, დაცულობასთან, ეკონომიკურ სტაბილურობასთან. ეს კი ქმნის შესაძლებლობას, ქვეყანაში შევამციროთ კორუფცია, არამიზნობრივი

ხარჯები, გარემოზე არამიზნობრივი ზემოქმედება, გავზარდოთ სახელმწიფოს ჩართულობა პასუხისმგებლიან ქვეყაში, რაც საწინდარია იმ სახელმწიფოთა შორის ღირსეული ადგილის დამკვიდრებისა, სადაც კორპორაციული პასუხისმგებლობა წარმოადგენს ქვეყნის განვითარების უმაღლეს სტანდარტს. ამასთან, სოციალურად პასუხისმგებლიანი ხარჯები საბანკო ბიზნესისთვის არაა რესურსების ფუჭი ხარჯვა. ამან შესაძლებელია გამოიწვიოს რესურსების უფრო ეფექტური გამოყენება.

საკვანძო სიტყვები: საბანკო ბიზნესი, სოციალური პასუხისმგებლობა, ბიზნესგარემო, საზოგადოების კეთილდღეობა, ჯანსაღი ეკონომიკა.

ძირითადი ტექსტი

მდგრადი განვითარების მსოფლიო ბიზნეს საბჭოსთვის კორპორაციული სოციალური პასუხისმგებლობა არის „ურყევი ვალდებულება, ბიზნესი იქცეოდეს ეთიკურად, ხელს უწყობდეს ეკონომიკურ განვითარებასა და საზოგადოების ცხოვრების ხარისხის გაუმჯობესებას“ [1, გვ.8].

ნებისმიერი ქვეყნისა და ეკონომიკის პირობებში საბანკო ბიზნესი მნიშვნელოვან როლს ასრულებს, იგი დამაკავშირებელი რგოლია ინვესტორებსა და მსესხებლებს შორის, რის გამოც საბანკო ბიზნესის ამოცანებმა ხელი უნდა შეუწყოს მათი იერსახის შენარჩუნებას, ან ისეთი სტრატეგიების შემუშავება-განსაზღვრას, რომლებიც მიმართული იქნება საზოგადოების კეთილდღეობის უზრუნველყოფისა და მათი ლოიალური მომხმარებლის შესანარჩუნებლად.

ბიზნესის სოციალურ პასუხისმგებლობას დიდი როლი აკისრია ეროვნული სახელმწიფოებრივი მიზნების შესრულებაში, საზოგადოების კეთილდღეობის ამაღლებასა და ცალკეულ სფეროებში არსებული სოციალური და ეკოლოგიური პრობლემების ეფექტიან მოგვარებაში. აღიარებულია, რომ პასუხისმგებლიან ბიზნეს სექტორს წვლილი შეაქვს ქვეყნის ეროვნული კონკურენტუნარიანობის ზრდაში [2, გვ.447].

დღეს მსოფლიოში მზარდია მოთხოვნა სოციალურად პასუხისმგებლიანი ორგანიზაციების მიმართ, რომელსაც განაპირობებს ნდობა, დამყარებული იმ ფასეულობებსა და ამოცანებზე, რასაც ემსახურებიან კორპორაციული სოციალური პასუხისმგებლობის მქონე კომპანიები. სოციალურ პასუხისმგებლობაზე დამოკიდებული საბანკო ბიზნესის მდგრადი განვითარება, სანდოობის მოპოვება და შენარჩუნება, ქვეყნის გრძელვადიანი ეკონომიკური სტაბილურობა.

სოციალური პასუხისმგებლობის მქონე ბანკების ფინანსური მდგრადობა და იერსახე, სანდოობა, განპირობებულია მათი ფინანსური სტაბილურობით გრძელვადიან პერსპექტივაში. კერძოდ, ფინანსური რესურსების მდგომარეობა და საზოგადოებაში მაღალი რეპუტაცია შესაძლებლობას სძენს ამგვარ ბანკს საკუთარი რესურსების ეფექტური გამოყენებით განახორციელოს ეკონომიკური საქმიანობის უწყვეტი პროცესი. ცოდნა, ზრუნვა და ინოვაცია - ეს არის საქართველოს ბანკის კორპორაციული სოციალური პასუხისმგებლობის ძირითადი პრინციპები [3].

სოციალურად პასუხისმგებლიანი ბანკების და, საერთოდ, საბანკო ბიზნესის ფინანსურ სტაბილურობაზე გავლენას ახდენს ქვეყნის შიდა და გარე ეკონომიკური მაჩვენებლების განვითარების დონე, ბაზრის ეკონომიკური რყევებისა და ფულადი ნაკადების მდგრადობა, ინვესტორებისა და თანამშრომლების დამოკიდებულება, საზოგადოებაში შექმნილი რეპუტაცია, რომელიც სხვადასხვა ხარისხით ზემოქმედებს ბანკის საქმიანობაზე.

ზოგიერთ შემთხვევაში საბანკო ბიზნესი თვითონ წარმართავს თავის სოციალურ პასუხისმგებლობას, ზოგ შემთხვევაში საბანკო ბიზნესის კორპორაციული სოციალური პასუხისმგებლობა იმართება სახელმწიფოს მიერ, ნორმატიული აქტებისა თუ შესაბამისი მმართველი ორგანოს ზეგავლენით. შედეგი ყველა მოდელისთვის ერთია - პასუხისმგებლობა საზოგადოების, გარემოსა და სრულიად სამყაროს წინაშე. სამივე მიმართულებით ზრუნვა სრულად აისახება ეკონომიკის სიჯანსაღეზე.

განვითარებული და გარდამავალი ეკონომიკის მქონე ქვეყნების სოციალურად პასუხისმგებლიანი ბანკების საქმიანობის ანალიზი გვიჩვენებს, რომ ყველა მათგანს სოციალური პასუხისმგებლობის განვითარების ინდივიდუალური გზა აქვს განვლილი. შესაბამისად, დამოუკიდებლად ქმნიან თავიანთ

სოციალურ მოდელს, რომლებიც ითავისებენ ძირითად კონცეფციას და ქმნიან ჯანსაღ სოციალურად პასუხისმგებლიან საბანკო ბიზნესს, რომლის ძირითადი მიზანი და სტრატეგიაა ჯანსაღი ეკონომიკა სოციალური ღონისძიებებით.

ალექსანდრე კრედისოვს მიაჩნია, რომ სოციალური პასუხისმგებლობა, როგორც თანამედროვე ბიზნესის განვითარების განმსაზღვრელი ვექტორი, გავლენას ახდენს არა მხოლოდ სოციალური წარმოების ეფექტურობის ამაღლებაზე, არამედ მთლიანად საზოგადოების ინოვაციურ ტრანსფორმაციაზე [4].

ქართული საბანკო ბიზნესის სოციალური პასუხისმგებლობის განვითარების ძირითადი ასპექტების გათვალისწინებით. სოციალურად პასუხისმგებლიანი საბანკო ბიზნესის ჩამოყალიბებისას უნდა შემუშავდეს მომავალი ხანგრძლივადიანი მიზნები, დაისახოს მათი მიღწევისა და განხორციელების გზები, განვითარდეს სტრატეგია და ტაქტიკა იმისათვის, რომ უზრუნველყოფილ იქნეს ქვეყნის ჯანსაღი მომავალი.

საქართველოს საბანკო ბიზნესში ჩვენ მიერ ჩატარდა ანონიმური ანკეტური გამოკითხვა ზედა რგოლის მენეჯერებში. მიღებული პასუხების ანალიზის საფუძველზე, გამოიკვეთა ბევრი პრობლემური საკითხი კორპორაციული სოციალური პასუხისმგებლობის მიმართულებით, შესაძლებელი გახდა მნიშვნელოვან საკითხებზე რეკომენდაციების შემუშავება.

გამოვიყენეთ ინტერვიუს მეთოდი ბანკის კლიენტებთან, რომლის მიზანი იყო სოციუმის დამოკიდებულების განსაზღვრა ბანკის, ბანკის თანამშრომლებისა და საბანკო პროდუქტების მიმართ. შედეგების ანალიზმა აჩვენა, რომ მომხმარებელს არ აქვს ინფორმაცია იმ ბანკზე, რომელთანაც საქმიან ურთერთობაშია და ბანკისადმი ნდობას განსაზღვრავს მხოლოდ თანამშრომლებთან ლოიალური დამოკიდებულება.

დასკვნა

კვლევის შედეგების ანალიზის საფუძველზე გამოვლენილია ის ძირითადი ფაქტორები, რომლებიც ქვეყანაში წარმატებული სოციალური პასუხისმგებლობის განხორციელებას აფერხებს. ერთი მხრივ, საზოგადოების მცდარი მოლოდინი და მეორე მხრივ, ბიზნესის მცდარი მოლოდინი, რაც საბოლოოდ იძლევა არასწორ შედეგს. კორპორაციული სოციალური პასუხისმგებლობის პრინციპების დაცვა და განხორციელება, დადებითი შედეგების მიღება, შესაძლებელია მხოლოდ მაშინ, როდესაც სოციუმი და ბიზნესი ყოველგვარი მითითების გარეშე, იაზრებენ პასუხისმგებლობასა და ვალდებულებას ერთმანეთის, გარემოს, ქვეყნის მიმართ და პროცესები იმართება თანაბრად.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. Holme L. and Watts P. – „Corporate social responsibility: Making good business sense“ - Geneva 2000, Switzerland: World Business Council for Sustainable Development;
2. ხოვერია ლ. კორპორაციული სოციალური პასუხისმგებლობის სახელმძღვა-ნელო. გამომცემლობა: პეტიტი. თბილისი, 2012;
3. სს „საქართველოს ბანკი“ - სოციალური პასუხისმგებლობა
4. (<https://bankofgeorgia.ge/>);
5. Кравцова Е.М. Матвеева В.Ю. - Модели социальной ответственности бизнеса в мировой экономике, Украина 2016.

About social responsibility of banking business in Georgia

Nino Lazviashvili
Professor of Georgian Technical University

Otar Lazviashvili
Master's student of Georgian Technical University

Summary

The most important feature of the banking business is financial stability and high public trust in it, which has become one of the most difficult and main tasks of the banking business in the last two decades. Sustainable and reliable banking business is attractive for both investors and customers, and is one of the important indicators of economic stabilization in the country.

Socially responsible banking business - is a banking entity that takes into account the interests and needs of society, introduces responsible innovative projects, teaches its customers how to manage their finances effectively, for personal and national well-being. More specifically, it is his ability to turn financial resources into a force for good in order to achieve long-term stability.

The following principles are necessary for the formation of a successful socially responsible banking business: (a) customer-oriented approach, fair and transparent relationship with them; (b) to improve the financial well-being of customers by providing them with useful and relevant products and services; (c) fair and transparent corporate governance; (d) proactive investment in financial analysis and decision-making, where environmental, social, governance (ESG) and ethical issues will be considered; (e) promotion and implementation of financial education policy and tools; (f) conducting environmentally friendly business; (g) contributing to the financial stability of the country; (h) a responsible and fair employer for all employees; (i) financially accessible to all interested users; (j) Responsive to the needs of the community. Adherence to these principles determines the stability of the banking business, the trust and quality of the public and investors.

It is determined that the use of the modern content and values of social responsibility ensures the transformation of companies and the business environment, which implies environmental protection, public welfare and a healthy economy as a result of responsible activities. Also, responsible behavior promotes responsible feedback between the state, business and population. The trust of the public is formed when they see that the banking business is not focused only on sales and high profits, but their behavior is directed to the health of the country.

By studying the foreign (developed countries) and Georgian experience of social responsibility of banking business, it was revealed that developed countries are many times ahead in the level of development of social responsibility in banking business. Activity with responsible processes is the most important requirement from the society. The mentioned issue is a serious problem in the banking business of Georgia.

საჯარო მმართველობით სისტემაში ადმინისტრაციული წარმოების ასპექტები

ლომსაძე ნინო
თბილისის სააპელაციო სასამართლოს ანალიტიკური სამსახური
საჯარო მმართველობის აკადემიური დოქტორი

აბსტრაქტი

საჯარო მმართველობით სისტემაში ადმინისტრაციული წარმოების სამართლებრივი უფლებამოსილების საქმიანობა განისაზღვრება კანონით მინიჭებული უფლებამოსილებით, რომელიც ემყარება კონსტიტუციურ - სამართლებრივ პრინციპს და გამოიყენება ადმინისტრაციული ორგანოების მიერ ადამიანის უფლებების/თავისუფლებების, კანონის უზენაესობის დაცვის და საჯარო ინტერესების უზრუნველყოფით. საჯარო მმართველობა, როგორც სახელმწიფოს ერთ-ერთი ფუნქცია, ხორციელდება კონსტიტუციური პრინციპების, საქართველოს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსის საფუძველზე, სადაც ჩამოყალიბებულია ადმინისტრაციული ორგანოების მიზანი და დანიშნულება, რომელიც ნათლად ასახავს საჯარო მმართველობით პროცესს და, რომლის თანახმადაც ნებისმიერი პირი, რომელიც ახორციელებს აღნიშნულ ფუნქციას, არის ადმინისტრაციული ორგანო.

ადმინისტრაციული წარმოების საქმიანობის სამართლებრივი მოწესრიგება და წინასწარ გაწერილი საფეხურების გავლა საჯარო მმართველობით სისტემაში გამორიცხავს გადაწყვეტილების მიმღების შეცდომას, რაც გულისხმობს ურთიერთდაკავშირებული მმართველობითი დოკუმენტების უნიფიცირებულ სისტემას, რომლის შემადგენლობაც განისაზღვრება ორგანიზაციის კომპეტენციით, ფუნქციებით, საკითხების გადაწყვეტის წესით, დაქვემდებარებულ ან სხვა ორგანიზაციებთან ურთიერთკავშირის მოცულობით და გადაწყვეტილების ხასიათით.

ადმინისტრაციული წარმოება ავალდებულებს ადმინისტრაციულ ორგანოს გამოიკვლიოს საქმის ყველა გარემოება, დაიცვას კანონით დადგენილი ვადები, მოუსმინოს მხარეებს და დაასაბუთოს მიღებული გადაწყვეტილება, რაც უზრუნველყოფს მიღებული გადაწყვეტილების კანონიერებას/ობიექტურობას. ადმინისტრაციული წარმოების საქმიანობაში მთავარი ამოცანა სამართლებრივი უზრუნველყოფის მიღწევაა საქმისწარმოების ერთიანი წესების გამოყენებით, სადაც ყველა ქმედება წინასწარ არის განჭვრეტადი და პროგნოზირებადი.

საკვანძო სიტყვები: ადმინისტრაციული, წარმოება, სამართლებრივი, პრინციპი, მმართველობა, საჯარო, საქმიანობა, გადაწყვეტილება.

ძირითადი ტექსტი

საჯარო მმართველობის სისტემაში ადმინისტრაციული წარმოების განხორციელება უმნიშვნელოვანესი ეტაპი და მკაცრად გაწერილი საქმიანობაა, რაც მოითხოვს ადმინისტრაციული ორგანო/თანამდებობის პირის მიერ მმართველობითი საქმიანობის განხორციელების პროცესში ადმინისტრაციული წარმოებისას ადმინისტრაციულ - სამართლებრივი აქტის მომზადების, გამოცემის, აღსრულების, ადმინისტრაციული საჩივრის გადაწყვეტის, ადმინისტრაციული ხელშეკრულების მომზადების, დადგენის ან გაუქმების მიზნით, ყველა პრინციპის გათვალისწინებას. რადგან, გადაწყვეტილების მიღების პროცესი საჯარო მმართველობის განხორციელების მნიშვნელოვანი ეტაპია და მიღებული გადაწყვეტილების შესაბამისობა დამოკიდებულია კანონიერების, თანასწორობის, მიუკერძოებლობის, გამჭვირვალობის გადაწყვეტილების წესების დაცვასთან, რაც ქმნის საზოგადოების ნდობის ამაღლების საფუძველს მმართველობის მიმართ.

საჯარო მმართველობით სისტემაში ადმინისტრაციული ორგანოს მიერ ადმინისტრაციული წარმოების განხორციელებისას, აუცილებელია საჯარო მმართველობითი საქმიანობისა და ადმინისტრაციული სამართლებრივი უფლებამოსილების გააზრება. საჯარო ხელისუფლების სამივე შტოს გადაწყვეტილების მიღების პროცესს ადმინისტრაციული წარმოება ბოჭავს. რადგან, ნებისმიერი სუბიექტი, რომელიც ადმინისტრაციული წარმოების განხორციელებელია იბოჭება საჯარო - სამართლებრივი პრინციპებით, საჯარო მმართველობის განხორციელებისას მნიშვნელოვან არ აქვს არც

ფორმას და არც ორგანიზაციულ მოწყობას, იგი უნდა ხორციელდებოდეს მიუკერძოებლად. ადმინისტრაციულ წარმოებაში დიდი მნიშვნელობა აქვს მიუკერძოებლობის და გამჭვირვალობის პრინციპის დაცვას. აღნიშნული პრინციპის დაცვა იძლევა ურთიერთნდობის დამყარების საფუძველს საზოგადოებასა და მმართველობით სტრუქტურებს შორის. ადმინისტრაციულ წარმოების სამართლებრივი საქმიანობის ფორმებს და გადაწყვეტილების მიღების პროცესს სახელმწიფო მოხელეები და პროფესიულ საჯარო მოხელეები წარმართავენ.

საჯარო მმართველობის სისტემის ადმინისტრაციული ორგანოების საქმიანობის სამართლებრივ უფლებამოსილებათა მართვის პროცესი შედგება ერთმანეთთან დაკავშირებული პროგნოზირების, დაგეგმვის, ორგანიზების, მოტივაციის და კონტროლის ფუნქციებისგან, რომელთა მეშვეობითაც ხორციელდება მიზანმიმართულ მართვა. საქართველოს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსი აფუძნებს ადმინისტრაციული ორგანოს მიერ ადმინისტრაციულ წარმოებასთან დაკავშირებულ რეგულაციებს და ადმინისტრაციული წარმოების სახეებს, კერძოდ: მარტივ, ფორმალურ და საჯარო ადმინისტრაციულ წარმოებას. ადმინისტრაციული წარმოების დაწყების საფუძველი ადმინისტრაციული ორგანოსათვის კანონმდებლობით დაკისრებული ვალდებულებაა, გამოსცეს ინდივიდუალური ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტი. ადმინისტრაციული წარმოების პროცესში მხარეები შეიძლება იყოს ადმინისტრაციული ორგანო; ფიზიკური ან იურიდიული პირი.

საჯარო მმართველობის სისტემაში ადმინისტრაციული ორგანოს მიერ, ადმინისტრაციული წარმოებისას თანაზომიერების პრინციპი იცავს ბალანსს საჯარო/კერძო ინტერესს შორის და ემყარება ადმინისტრაციული წარმოების პროცესში თანასწორობის პრინციპს. დაუშვებელია არსებითად იდენტური საქმის, გარემოებების თვითნებურად, არათანაბრად შეფასება ან პირიქით. შესაბამისად, კანონის საფუძველზე უფლებამოსილების განხორციელება გულისხმობს გადაწყვეტილების მიღების პროცესის ბოჭვას კანონმდებლობის საფუძველზე და მისი უგულბელებოება იწვევს მმართველობითი საქმიანობის მართლწინააღმდეგობას. ამავდროულად, ადმინისტრაციულ წარმოებაში გარდა იმისა, რომ მმართველობით საქმიანობაში გადაწყვეტილების მიღების პროცესში სავალდებულოა კანონის მოთხოვნათა დაცვა, ასევე მხედველობაში მისაღებია ამგვარი გადაწყვეტილების მიზანშეწონილობა, ხოლო სასამართლოში ადმინისტრაციული ორგანოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილება ექვემდებარება მიზანშეწონილობისა და კანონიერების შემოწმებას, რაც ხაზს უსვამს ადმინისტრაციული წარმოების მნიშვნელოვან ფუნქციას, არ იქნეს დაშვებული შეცდომა ადმინისტრაციული ორგანოს დისკრეციული უფლებამოსილების განხორციელებაში.

ამდენად, ხელისუფლების დანაწილების პრინციპი ემსახურება სახელმწიფო ძალაუფლების ბოროტად გამოყენების თავიდან აცილებას, რამდენადაც ხელისუფლების დანაწილების პირობებში შესაძლებელი ხდება საჯარო მმართველობით სისტემაში გადაწყვეტილებების მაქსიმალურად კვალიფიციურად, ობიექტურად და მიუკერძოებლად მიღება.

დასკვნა

საჯარო მმართველობით სისტემაში ადმინისტრაციულ წარმოების სამართლებრივი საქმიანობის განხორციელება შეუძლებელია კანონიერების; კანონის წინაშე თანასწორობის; თანაზომიერების; საქმის მიუკერძოებლად გადაწყვეტის და გამჭვირვალობის პრინციპების დაცვის გარეშე. საჯარო მმართველობით სისტემაში ადმინისტრაციულ წარმოების სამართლებრივი საქმიანობის ფორმებს და გადაწყვეტილების მიღების პროცესს სახელმწიფო მოხელეები და პროფესიულ საჯარო მოხელეები წარმართავენ. ადმინისტრაციული ორგანიზაციისთვის უმნიშვნელოვანეს როლს ასრულებს კონცეპტუალური უნარები, ადამიანური უნარები, მენეჯერული უნარები, ტექნიკური უნარები, კომუნიკაციის უნარები. საჯარო მოსამსახურის სტატუსი იმით განსხვავდება, რომ იგი სახელწიფოს მიერ კი არაა დაქირავებული, არამედ მას ემსახურება, უერთდება რა იმ წესებს, რომლებიც არსებობს ადმინისტრაციისაგან დამოუკიდებლად.

შესაბამისად, საჯარო მმართველობის სისტემის ადმინისტრაციული ორგანოების მიერ განხორციელებული ადმინისტრაციული წარმოება დამოკიდებულია ქვეყანაში მოქმედ კანონებზე,

რომელიც ექვემდებარება კონტროლს სასამართლო ხელისუფლების მხრიდან ადმინისტრაციული მართლმსაჯულების ფარგლებში, რაც ემსახურება სამართლებრივი პრინციპებისა და ადამიანის უფლებების დაცვას.

ლიტერატურა

1. „ადმინისტრაციული წარმოება საჯარო სამსახურში“, ტურავა პ; ფირცხალაშვილი ა; ქარდავა ე; თბ, 2020 წელი;
2. „ადამიანის უფლებათა დაცვა: კანონმდებლობა და პრაქტიკა“. სტატიათა კრებული. თბ. 2018 წელი;
3. ხუბუა გ; ზომერმანი კ.პ; „საჯარო მმართველობის სამართლებრივი საფუძვლები“, თსუ-ს ადმინისტრაციულ მეცნიერებათა ინსტიტუტის გამოცემები, ტომი 3, თბ. 2016 წელი;
4. „საზღვარგარეთის ქვეყნების ადმინისტრაციული სამართალი“; ავტორთა კოლექტივი, მთარგმნელები: ხარშილაძე ი; ოვსიანიკოვა ნ; თსუ გამომცემლობა, 2014 წელი;
5. საქართველოს კონსტიტუცია; თბ.1995 წელი;
6. საქართველოს კანონი „საქართველოს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსი“, თბ. 1999 წელი;
7. “Public Administration System”, assoc. prof. dr. Boštjan Brezovnik (University of Maribor, Faculty of Law), assoc. prof. dr. Gorazd Trpin (University of Ljubljana, Faculty of Law), assoc. prof. dr. Senko Pličanič (University of Ljubljana, Faculty of Law), Institute for Local Self-Government Maribor, Smetanova ulica 30, 2000 Maribor, Slovenia, 2019;

Aspects of administrative proceedings in the public administration system

*Lomsadze Nino
Department of Analytics of Tbilisi Court of Appeals
Academic Doctor of Public Administration*

Summary

In the public administration system, administrative proceedings signify the decision-making chain process, that is based on the law and any entity that is an executor of administrative proceedings, is bound by public-legal principles. When conducting administrative proceedings, it is necessary to understand public administration activities and administrative legal powers.

The regulations related to administrative proceedings in the public administration system and the types of administrative proceedings are based on the General Administrative Code of Georgia. All this makes it possible for the process of administrative production in the public administration system to be conducted in the most qualified, objective and impartial manner. In the process of administrative proceedings, the parties may be an administrative body, an individual or a legal entity.

The types of administrative proceedings in the public administration system are: simple administrative proceedings; formal administrative proceedings; public administrative proceedings. The process of administrative production is led by state officials and professional civil servants, who play an important role in the public administration system with conceptual - human - managerial - technical - communication skills.

Legal certainty in the activity of administrative proceedings is achieved by using uniform rules of proceedings, and all actions are foreseeable and predictable. Implementation of administrative proceedings by an administrative body requires the preparation, issuance, execution of an administrative-legal act, resolution of an administrative complaint, preparation/establishment or cancellation of an administrative agreement, which is subject to control by the judiciary within the framework of administrative justice, which serves to protect legal principles and human rights.

MANAGEMENT IN THE TOURISM INDUSTRY

Elisabed Malania,

Associate professor at Georgian Technical University

Maia Chechelashvili,

Associate professor at Georgian Technical University

Abstract

The article discusses the tasks of management in tourism. According to the authors, it consists not only of identifying general trends and patterns of its development but also of finding its specific features. The authors believe that tourism as a phenomenon is characterized by a great depth of penetration and the complexity of the relationships between its components. The article shows that the tourism industry has many enterprises and organizations that one way or another must fit into a unified regional management system, where the goal is to ensure long-term competitiveness in the market. The authors believe that an important problem of regional management is at the same time an important distinguishing feature of the management of a tourism organization. At the end of the article, the authors conclude that with the help of management, a development strategy for both the entire region and an individual tourism organization should be developed.

Keywords: Management in the tourism industry, management tasks in tourism, regional management.

Introduction

Most often, they try to determine the degree of tourism development in a certain region through indicators of overnight stays. But such indicators say nothing about the accumulation of values. To calculate indicators of accumulated values, serious research is needed, which cannot be carried out in full due to a lack of time and financial resources.

Discussion

Tourism has a great impact on such areas as economics, ecology, and politics, which in turn affect tourism. The tourist region receives income from guests. The revenue received from their services is primary revenue and is more significant than that received from permanent residents of the region. Profit from tourism flows into the local economic circuit in a new stream and has a multiplying effect: it “passes” through the local economy.

The amount of money that remains in the region will be higher the more services are sold directly locally, i.e., the stronger the local production. The region can also benefit from tourism in terms of ecology if royalties from it are used to preserve the landscape and maintain it in order.

Very often, at the initial stage of tourism development, various structures are built at its expense. At the same time, tourists create high traffic congestion, a high degree of cleaning of the territory from household waste, and exploitation of local nature.

Tourism as an object of management is expressed in the complexity of tourism services.

A tourist service is everything that a tourist takes into account or uses during his trip.

In recent years, the importance of collaboration between tourism enterprises, which can be carried out horizontally or vertically, has increased.

Horizontal cooperation is working together. It is carried out by enterprises that have the same interests in the areas of accommodation, services, tourist intermediation, health improvement, etc. An opportunity for cooperation that has emerged recently is the franchising system.

Vertical cooperation is an association of enterprises and organizations that seek to own the market and reduce dependence on other institutions. Such organizations include state tourism organizations formed in most cases at the national, regional, and local levels, engaged in the arrangement of recreational facilities and accommodation of tourists. These organizations are subject to various integration influences depending on the level of economic development of their state. These are also associations of enterprises in the areas of travel and hotel

accommodation (for example, air transport companies with a chain of hotels).

A special feature of tourism is its zoning, i.e. the dependence of the volume of tourist services on natural and climatic conditions. When solving the problem of management in tourism, this phenomenon should be taken into account by the managers of tourism enterprises, since fluctuations in demand can significantly worsen the operating conditions of the entire tourism industry.

1. System theory and its components. The tourism system is based on two subsystems: the subject of tourism and the object of tourism. The subject of tourism is understood as a participant in a tourism event or a tourist who is looking for opportunities to satisfy his needs by obtaining specific tourism services. These services are provided by the tourism facility.

The object of tourism is understood as everything that can become the purpose of travel for the subject of tourism (tourist). This can be a tourist region of broad or narrow specialization with all its tourist structures.

The tourism system exists in a public environment. The world surrounding the tourism system is represented by the economy, ecology, technology, politics, and social system. The listed systems of the social environment have a strong impact on tourism, although they are not the only ones. The dependence of tourism on the external environment is an open system that can and should be managed using the methods and principles of modern management. Management needs to identify the most significant factors of external influence and develop effective ways to respond to them.

2. The concept of a tourist region. The World Tourism Organization defines a tourist region as a territory that has a large network of special facilities and services necessary for organizing recreation, educational process, or health improvement, which are sold to a tourist or a group of tourists by the service provider. Thus, a tourist region is both a travel destination, a tourism product, and a competitive entity that must be managed as a strategic commercial unit.

Depending on the experience, motive of the trip, and distance from the place of residence, the vacationer identifies the following parameters: housing, location, landscape, and excursions.

There may be different overlapping levels of sales in tourist regions. For example, a sports center is offered by its owner as a region. The locality in which it is located may be offered for selling services.

The strategic goal of the entire region as a competitive unit is to ensure competitiveness for a long period. The interaction of industries (hotels, transport, trade), their markets, the population, and the environment affects the competitiveness of the region. Markets place high demands on products and thereby stimulate the work of industries, and vice versa - competitive industries are interested in maintaining and increasing the number of demanding local customers. Industries that receive good profits from tourism create a certain positive opinion among the local population. A population with a positive attitude towards tourism in their area is a guarantee of hospitality, which facilitates the implementation of innovative tourism projects. The attitude of the population towards positive and negative external effects also affects the state of competitiveness of the region.

The tourist region as a competitive unit includes:

- ❖ socio-economic system;
- ❖ tourism policy;
- ❖ environmental policy;
- ❖ interests of the economy;
- ❖ interests of the state;
- ❖ interests of the population;
- ❖ resources;
- ❖ ecological system.

The organizational structures included in tourism management include public and private organizations at the international, national, regional, and local levels. They are necessary for planning tourism development and coordinating the sale of tourism products.

State organizations at the regional level are developing their programs to support tourism in their region.

Such programs contribute to the development of tourism infrastructure, crafts, resort institutions, and social tourism. In addition, these organizations carry out marketing.

When analyzing the problems of management of any tourist region, it should be borne in mind that, along with state ones, there are also private tourism organizations. Among them are:

- ❖ associations of tourist intermediaries;
- ❖ tourist organizations of hotel and restaurant type.
- ❖ local tourism organizations.
- ❖ advertising organizations to attract foreign tourists to the country.

Functions of organizational structures of regional tourism:

An analysis of small and large tourist destinations showed that higher-level organizations place higher demands on the marketing of large regional companies, and functions such as planning a leading image and creating and coordinating an offer are also not mentioned. This fact seems justified since local organizations focus their activities on these functions because they have great opportunities for this.

From the point of view of management of a regional organization, different requirements are imposed on higher and lower organizations.

The higher-level tourism organization is required to: form the image of a large region; conduct marketing abroad (coordinating joint activities); and represent a local organization in important tourism markets.

The term “management” does not translate literally into another language. In English-speaking countries, it is used freely and in different meanings, but it is always about managing economic activities.

The basis of management is the organization. She is the reason for its existence. Therefore, before studying management, you need to understand what an organization is and why it needs management.

Management is management in a market environment and a market economy, determining: the orientation of the enterprise to the demand and needs of the market, to the needs of specific consumers, as well as the organization of production of those types of products that are in demand and can make a profit; constant desire to improve production efficiency, i.e. obtaining high results at lower costs; economic independence, providing freedom of decision-making to those who are responsible for the final results of the company’s activities; constant adjustment of goals and programs depending on market conditions; the final result of the company’s activities, manifested on the market in the process of exchange (product - money); the need to use a modern information base and computer technology for multivariate calculations when making optimal decisions.

Type of human activity is the process by which professionally trained personnel (specialists) form companies or individual areas of their activity and manage them by setting goals and developing ways to achieve them; hierarchical organizational structure within which management functions are implemented; category of people engaged in management.

A travel agency is a complex socio-technological system, which is influenced by numerous and varied factors of both the external and internal environment. Therefore, management is a science and an art, it is learned theoretically and experimentally, and only people who have a talent for it master it perfectly. Managers must learn from experience and modify subsequent practice accordingly to consider the theory's implications. This approach allows us to combine science and the art of management into a single process, which requires the constant replenishment of scientific knowledge but also the development of the personal qualities of managers and their ability to apply knowledge in practical work. Hence the need arises for a more detailed consideration of the content of the manager’s work if he is perceived as a subject of the management process.

3. The tasks and functions of management are carried out through the activities of managers. A manager is a specialist professionally engaged in management activities in a specific area of the company’s functioning (in this case, excursion or methodological).

Management work in an excursion company has some features. The specificity of the tasks to be solved presupposes a predominantly mental, creative nature of managerial work. Managers make human, financial, and physical resources as productive as possible. They have a special subject of work - information that helps them

make decisions necessary for management functions. Therefore, the tools of work for managers are, first of all, tools for working with information. The results of their activities are assessed after achieving their goals.

The manager defines the objectives in each group of goals and decides what must be done and how to achieve these goals. By communicating them to staff, he makes them achievable; organizing the production of excursions and excursion programs, their promotion, implementation, and execution. The manager analyzes the activities and decisions necessary to achieve goals; groups processes and tasks into an organizational structure; selects people to manage these processes and solve assigned tasks; determination of criteria for performance indicators (quality, quantity of labor). The manager analyzes, and evaluates the results and reports them to management, subordinates, and colleagues; supports motivation and communication. He forms a team of people responsible for certain areas of activity. This is done using specific techniques, through personnel decisions on pay, appointments, promotions, and through many different decisions that determine the so-called quality of working life. The manager maintains constant communication with his subordinates, colleagues, and superiors; and promotes people's career growth. Managers are the company's main resource. But it easily depreciates. Therefore, along with the growth of the company's requirements for managers, its investments in this resource should also grow.

The specifics of excursion activities as an object of management predetermine the nature of the work of managers and the requirements placed on them. The work of a manager is creative, requires versatile knowledge, and presupposes an individual's inclination toward analytical activity.

The nature of the activities of a particular manager when making management decisions is determined by the composition of the powers delegated to him.

This composition is established under the company's system of division of labor and specialization of management personnel.

References:

1. M. Chechelashvili, E. Malania, L. Berikashvili, Destination Marketing as a Modern Approach to the Management of the Tourist Region, «European Science Review» N 7-8 2019; **Global Impact Factor 1.36**
2. Chechelashvili M, Berikashvili L, Malania E, Rostiashvili T, Soselia M, "Cluster Politics of Region Development: The Best Practice of USA", American Scientific Journal N 30, 90 st. – Elmhurst AV, Queens, NY, United States; October 2019;
3. Chechelashvili M., Malania E., Berikashvili L., MARKETING OF TOURISM REGION AS A NECESSARY CONDITION OF EFFECTIVE MANAGEMENT BY REGIONAL TOURISM, Scientific Journal GLOBUS, N5(51), Serbia - St.-Petersburge, 2020.-p.67
4. Chechelashvili M. Berikashvili L. Malania E; Changing Management Paradigms; European Journal of Economics and Management Sciences, Premier Publishing s.r.o. Vienna. № 2/2021; - P. ISSN 2310-5690. **Global Impact Factor (GIF)- 0.804** (For 2019)
5. Malania E., Chechelashvili M., TRENDS AND PRINCIPLES FOR THE DEVELOPMENT OF CURRICULUMS IN HOSPITALITY AND TOURISM IN MASTER STUDIES; Norwegian Journal of Development of the International Science N 104;2023. -Pp.32-37. **GIF-5.992. CiteFactor - index=1238; Cosmos Impact Factor - 4.779. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.7738712>**
6. Malania E., Chechelashvili M., TRENDS AND PRINCIPLES FOR THE DEVELOPMENT OF CURRICULUMS IN HOSPITALITY AND TOURISM IN MASTER STUDIES; Norwegian Journal of Development of the International Science N 104;2023. -Pp. 32-37. **GIF-5.992. CiteFactor - index=1238; Cosmos Impact Factor - 4.779. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.7738712>**
7. Chechelashvili M., Berikashvili L., Malania E., Babunashvili T., MANAGEMENT- MARKETING OF MODERN TOURISM; V International Scientific and Practical Conference «Innovative scientific research», July 20 – 21, 2023, Toronto. Canada. 115 p. ISBN 978-92-44513-59-0. DOI

<https://doi.org/10.5281/zenodo.8184237>

8. Malania E., Chechelashvili M., Berikashvili L., QUALITY MANAGEMENT SYSTEM IN TOURISM INDUSTRY ORGANIZATIONS; IX international scientific conference “The modern vector of the development of science” November 09-10/11/2023, Philadelphia. Pp.35-39. ISBN 978-92-44513-75-0. DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.10135477>
9. Chechelashvili, M. Berikashvili, L. Malania E. Foreign interference in electoral processes as a factor of international politics: Mechanisms and counteraction; Journal of Foreign Affairs, Vol.33 No.6, 2023.- Pp.52-62; ISSN2663-2675 e-ISSN2663-2383. [https://doi.org/10.46493/2663-2675.33\(6\).2023.52-62](https://doi.org/10.46493/2663-2675.33(6).2023.52-62)

მენეჯმენტი ტურიზმის ინდუსტრიაში

*ელისაბედ მალანია
საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი*

*მაია ჩეჩელაშვილი,
საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი*

აბსტრაქტი

სტატიაში განხილულია მენეჯმენტის ამოცანები ტურიზმში. ავტორების აზრით, იგი შედგება არა მხოლოდ მისი განვითარების ზოგადი ტენდენციებისა და ნიმუშების იდენტიფიცირებაში, არამედ მისი სპეციფიკური მახასიათებლების პოვნაშიც. ავტორებს მიაჩნიათ, რომ ეურიზმი, როგორც ფენომენი, ხასიათდება შეღწევადობის დიდი სიღრმით და მის კომპონენტებს შორის ურთიერთობის სირთულით. სტატიიდან ჩანს, რომ ტურიზმის ინდუსტრიას ჰყავს მრავალი საწარმო და ორგანიზაცია, რომლებიც ასე თუ ისე უნდა მოთავსდეს ერთიან რეგიონულ მართვის სისტემაში, სადაც მიზანია ბაზარზე გრძელვადიანი კონკურენტუნარიანობის უზრუნველყოფა. ავტორებს მიაჩნიათ, რომ რეგიონული მენეჯმენტის მნიშვნელოვანი პრობლემა, ამავე დროს, ტურისტული ორგანიზაციის მენეჯმენტის მნიშვნელოვანი განმასხვავებელი ნიშანია. სტატიის ბოლოს ავტორები ასკვნიან, რომ მენეჯმენტის დახმარებით უნდა შემუშავდეს განვითარების სტრატეგია როგორც მთელი რეგიონისთვის, ასევე ინდივიდუალური ტურისტული ორგანიზაციისთვის.

საკვანძო სიტყვები: მენეჯმენტი ტურიზმის ინდუსტრიაში, მენეჯმენტის ამოცანები ტურიზმში, რეგიონული მენეჯმენტი.

ეკოტურიზმის განვითარების პერსპექტივები საქართველოში

მამფორია ნანი

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი

თვალური ნათია

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის სტუდენტი

აბსტრაქტი

საქართველოს კოლოსალური პოტენციალი გააჩნია ეკოტურიზმის განვითარებისათვის, რადგან მას მრავალფეროვანი ბუნებრივი ზონები, ესთეტიკურად მიმზიდველი ლანდშაფტები, ურბანიზაციისა და გაკულტურების პროცესებისაგან ხელუხლებელი უნიკალური ფლორა და ფაუნა, ქართულ და საერთაშორისო წითელ წიგნში შეყვანილი არცთუ ისე ცოტა რაოდენობის რელიქტური და ენდემური სახეობები, ბუნებრივი ტერიტორიების დაცული და განვითარებული ქსელები გააჩნია. ეკოტურისტებისთვის ქვეყნის განსაკუთრებულ მიმზიდველობას ქმნის ეთნოკულტურის სიმდიდრე, სახალხო დღესასწაულების მრავალფეროვნება, ადათ-წესები, ხელობები, მოსახლეობის ტრადიციული სტუმართმოყვარეობა და თავისებური ქართული სამზარეულო.

ზოგიერთი ქვეყნის ტურიზმის ინდუსტრიაში აგროტურიზმისა და ეკოტურიზმის ცნებები პრაქტიკულად იდენტურია. საქართველოს ეკო და აგროტურიზმის განვითარებისათვის მნიშვნელოვანი რესურსები გააჩნია: სტუმართმოყვარეობის მდიდარი ტრადიციები, საინტერესო ტურისტული მარშრუტები, ადრეული და შუა საუკუნეების ისტორიული ძეგლები, ლამაზი ბუნება. მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოს ყველა რეგიონს განუმეორებელი თავისებურებანი ახასიათებს, რეგიონების მოსახლეობა ინფრასტრუქტურის განუვითარებლობის გამო არსებულ პოტენციალს ვერ იყენებს.

ეკოლოგიური ტურიზმის სოციალურ-ეკონომიკური მნიშვნელობის აღიარება მსოფლიოს ბევრ ქვეყანასა და რეგიონში მისი განვითარების მიზნით გახდა. ეკოტურიზმი სულ უფრო და უფრო ხდება ადამიანის დასვენების მასობრივი ფორმა და მისი ცხოვრების ხარისხის სრულყოფის აუცილებელი საშუალებაა.

საკვანძო სიტყვები: ბუნება, პოტენციალი, ინდუსტრია, ტურისტული, სტუმართმოყვარეობა.

ძირითადი ტექსტი

ტერმინი „ეკოტურიზმი“ 1983 წელს დამკვიდრდა. (მექსიკელი ეკონომისტი-ეკოლოგი ჰექტორ ცებალოს-ლასკურენინი). ეკოტურიზმი ტურიზმის სახეობაა, რომელიც მოიცავს მოგზაურობას ისეთ ადგილებში, სადაც შედარებით ხელუხლებელია ბუნება, მათი ბუნებრივი და კულტურულ-ეთნოგრაფიული თავისებურებების გასაცნობად; რომელიც, ამასთან, არ არღვევს ეკოსისტემების მთლიანობას და ქმნის ისეთ ეკოლოგიურ პირობებს, როდესაც გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვა ხელსაყრელი და მომგებიანია ადგილობრივი მოსახლეობისთვის. გარემოს დაცვა ეკოტურიზმის განვითარების სტრატეგიის განუყოფელი ნაწილია. მას ეკონომიკური სარგებლის მოტანაც შეუძლია. ეკოტურიზმში ეს მაშინ ხდება, როდესაც ჯანსაღი გარემოც და ბიზნესიც. ზოგჯერ გარემოს დაცვას მოსახლეობის ინტერესები ეწირება. მაგალითად, მოსახლეობას შეიძლება აკრძალოს სოფლის მეურნეობის სამუშაოების შესრულება, საწვავი და სამშენებლო მასალების შეგროვება. მოკლევადიანი მოგების მაქსიმიზაციას ეწირება გარემოს დაცვა, ინგრევა არსებული ეკოსისტემა. ტურიზმის რესურსების დეგრადაცია კი ორივე (გარემოს დაცვა და ეკოტურიზმი) ინტერესის საწინააღმდეგოდ მოქმედებს. ძალიან მნიშვნელოვანია იმის გათვალისწინებაც, რომ ტურიზმი ვერ განვითარდება გარემოზე გარკვეული ზეგავლენის მოხდენის გარეშე. ეკოლოგიაზე ზრუნვის გარეშე შეუძლებელია მთავარი აქცენტის გაკეთება მხოლოდ ტურიზმის განვითარებაზე. ეკოტურიზმის მდგრადი განვითარების ერთ-ერთი მთავარი პრინციპი მასში ადგილობრივი მოსახლეობის ჩართვის უზრუნველყოფაა. ხშირია შემთხვევები, როდესაც ადგილობრივი მოსახლეობა ხელოვნურადაც კი ჩამოცილებულია ამ პროცესს.

ამჟამად ეკოტურიზმის ოთხ სახეს გამოყოფენ: სამეცნიერო ტურიზმი, ბუნების ისტორიის ტურები, სათავგადასავლო ტურიზმი და მოგზაურობა ბუნებრივ ნაკრძალებსა და რეზერვაციებში.

სამეცნიერო ტურიზმი: წესისამებრ, ასეთ ტურებში ტურისტულ ობიექტებს დაცული ტერიტორიები – ნაკრძალები, ეროვნული პარკები, ბუნების ძეგლები და სხვ. წარმოადგენს. ასეთი ტურების დროს ტურისტები მონაწილეობენ კვლევით ექსპედიციებში, ატარებენ სავსე დაკვირვებებს. ბუნების ისტორიის ტურები: ეს არის სასწავლო, სამეცნიერო და კულტურული ექსკურსიების ერთობლიობა, რომლებიც სპეციალურ ეკოლოგიურ მარშრუტებზე, უფრო ხშირად კი დაცულ ტერიტორიებსა და აკვატორიებში იმართება. ასეთი ტურები მეტად პოპულარულია გერმანიაში, ამიტომაც მას ხშირად ეკოტურიზმის განვითარების გერმანულ მოდელს უწოდებენ. სათავგადასავლო ტურიზმი: ამ სახეობაში შეიძლება გავერთიანოთ ისეთი ტურები, როგორებიცაა: ტურები ცალკეულ რეგიონებში; ხანმოკლე ტურები ველოსიპედებით; ქვეითი მარშრუტები რთულ ადგილებში; მოგზაურობა ფიზიკური დატვირთვით; მოგზაურობა საცხოვრებლად საგანგებოდ მოწყობილი ავტომობილებით. ეკოტურიზმის ეს სახეობა აერთიანებს ყველანაირ მოგზაურობას, რომელიც დაკავშირებულია გადაადგილების აქტიურ საშუალებებსა და ბუნების წიაღში დასვენებასთან. მას ასევე მიეკუთვნება ალპინიზმი, კლდეზე ცოცვა, სპელეოტურიზმი, სამთო და ქვეითი ტურიზმი, წყლის ტურიზმი, სათხილამურო, სამთო-სათხილამურო ტურიზმი, საცხენოსნო ტურიზმი, დაივინგი, პარაპლანერიზმი. მრავალი მათგანი არცთუ დიდი ხანია გაჩნდა და ტურიზმის ექსტრემალურ სახეობებს მიეკუთვნება. მოგზაურობა ბუნებრივ ნაკრძალებსა და რეზერვაციებში: აქ მდებარე უნიკალური და ეგზოტიკური ბუნებრივი ობიექტებისა და მოვლენების მაღალი ატრაქციულობა ბევრ ტურისტს იზიდავს. მაგალითად, ლათინური ამერიკის ქვეყნებში მოგზაურობისას ტურისტთა 60%-ის მიზანი სწორედ დაცული ტერიტორიების მონახულებაა. ეკოტურიზმის ეს სახეობა კარგად არის განვითარებული ავსტრალიაშიც, ამიტომ მას ხშირად ეკოტურიზმის განვითარების ავსტრალიურ მოდელსაც უწოდებენ.

ტურისტები, რომლებიც ნაკლებად განვითარებულ რეგიონებს სტუმრობენ, ხშირად მზად უნდა იყვნენ კომფორტთან დაკავშირებული ჩვეული სტანდარტების დასავიწყებლად. გარკვეული თვალსაზრისით ეს ეკოტურიზმის მიზიდაველ მხარედაც შეიძლება ჩაითვალოს. ტურისტებს უნდა ჰქონდეთ ინფორმაცია იმ ადგილის სპეციფიკის შესახებ, რომელსაც სტუმრობენ და იმის შესახებაც, როგორ უნდა მოიქცნენ, რათა მაქსიმალურად შეამცირონ გარემოზე ზეგავლენა. ეს ტურიზმის ინდუსტრიის მთავარი პასუხისმგებლობაა.

ეკოტურიზმს ოთხი მთავარი ქვაკუთხედი გააჩნია: განვითარების მდგრადობა, ეკონომიკური სარგებლიანობა ადგილობრივი მოსახლეობისათვის, ადგილობრივი კულტურის ინტეგრაცია და საგანმანათლებლო კომპონენტი.

ბოლო 10-15 წლის განმავლობაში ევროპის ქვეყნებში ეკოტურიზმის პოპულარობამ დიდად შეუწყო ხელი აგროტურიზმის განვითარებას. აგროტურიზმი ტურიზმის ის სექტორია, რომელიც ორიენტირებულია ბუნებრივი, კულტურულ-ისტორიული და სხვა სასოფლო რესურსებისა და მათი სპეციფიკის გამოყენებაზე კომპლექსური ტურისტული პროდუქციის შესაქმნელად. აგროტურიზმის მთავარი პირობაა, ტურისტების განთავსების საშუალებები სოფლის დასახლებაში მდებარეობდეს. რაც შეეხება საქართველოში ტურიზმის განვითარების პერსპექტივას, საერთაშორისო ექსპერტები მას დიდ მომავალს უწინასწარმეტყველებენ. სხვა უპირატესობებთან ერთად ისინი ხაზგასმით აღნიშნავენ ქვეყნის გეოგრაფიული სიახლოვის შესახებ მსოფლიოს მთავარ ტურისტულ ბაზართან – ევროპასთან.

საქართველოს ინტეგრაცია მსოფლიო ეკონომიკის სისტემაში განაპირობებს ეკოლოგიური ტურიზმის, როგორც მსოფლიო ტურიზმის ინდუსტრიის, პრიორიტეტული მიმართულების განვითარების აუცილებლობას, რომელიც საშუალებას გვაძლევს ერთდროულად შევინარჩუნოთ: ბუნებრივი ფასეულობები, განვითაროთ ინფრასტრუქტურა და შევავსოთ სახელმწიფო ბიუჯეტი.

დღესდღეობით ტურისტულ ბაზარზე კომპლექსური ეკოტურიზმი რეალური მოთხოვნით სარგებლობს, სადაც ეკოტურისტებს საშუალება აქვთ ერთდროულად ნახონ გარეული ცხოველები,

მრავალფეროვანი ლანდშაფტები, არქეოლოგიური და ეთნოგრაფიული ღირსშესანიშნაობები.

ეკოლოგიური ტურიზმის განვითარებაში განსაკუთრებულად დაცული ბუნებრივი ტერიტორიები ძირითად რგოლს წარმოადგენენ, იმიტომ, რომ მათ აქვთ მთელი რიგი უპირატესობანი:

შემცენებითი თვალსაზრისით მდებარეობენ შედარებით ლამაზ, მიმზიდველ და საინტერესო ადგილებში;

აქვთ ტურისტული ჯგუფების მომსახურებისა და ტურისტული მარშრუტების კარგად დამუშავებული სისტემა, საგანმანათლებლო სამუშაოებით დაკავებული ორგანიზაციების გამოცდილება;

ფლობენ განსაზღვრულ ინფრასტრუქტურას და ჰყავთ მომზადებული პერსონალი;

ის აყალიბებს ადგილობრივი მოსახლეობის დამოკიდებულებას კონკრეტული ბუნებრივი რეზერვატისა და მათ ტერიტორიაზე სამეურნეო საქმიანობისადმი ეკოლოგიური შეზღუდვების მიმართ.

ეკოლოგიურ ტურიზმს, განსაკუთრებულად დაცულ ბუნებრივ ტერიტორიებზე, შეუძლია განავითაროს თავისი ყველა სახეობა, მაგრამ ნაკრძალების რეჟიმი განსაკუთრებულად მკაცრია სხვა სახის დაცულ ბუნებრივ ტერიტორიებთან შედარებით და ეკოტურიზმს გარკვეულ შეზღუდვებს უყენებს. ეკოლოგიური ტურიზმის განვითარება დაცულ ბუნებრივ ტერიტორიებზე, ეს ის მნიშვნელოვანი საკითხია, რომელიც რეგიონების ეკონომიკურ მდგომარეობაზე მოქმედებს. მას ქვეყანაში ბუნების დაცვის ხელშეწყობაც შეუძლია. მკაცრად დაცულ ბუნებრივ ტერიტორიებს არამხოლოდ ეკოლოგიური ტურიზმის გაძლიერება, არამედ საქართველოს ტერიტორიაზე ტურისტების შემოსვლის სტიმულირებაც შეუძლია. ამ მიზნებისთვის დაცულ ბუნებრივ ტერიტორიებს აქვთ უნიკალური ორგანიზებული ტერიტორია, დაცვისა და ეკოლოგიური სისტემების აღდგენის გამოცდილება, მჭიდრო კონტაქტები ეროვნულ ფუნდამენტურ მეცნიერებასთან, საზღვარგარეთ თანამშრომლობისა და გამოცდილების გაზიარების შესაძლებლობა, დაცვითი სტრუქტურები; ჰყავთ კომპეტენტური სამეცნიერო და ადმინისტრაციული პერსონალი.

ეკოტურიზმი საქართველოს დაცულ ბუნებრივ ტერიტორიებზე, განვითარების საწყის ეტაპზე იმყოფება. აქ ეკოტურისტები საზღვარგარეთის ეროვნულ პარკებთან შედარებით გაცილებით მცირე რაოდენობით არიან. საზღვარგარეთის ქვეყნებს წელიწადში რამდენიმე მილიონი ტურისტი სტუმრობს. ევროპელი და ამერიკელი ეკოტურისტებისთვის ეკოტური მკაცრად დაცულ ბუნებრივ ტერიტორიებზე ყველაზე პოპულარული დასვენების საშუალებაა. საქართველოში კი ეკოტურიზმი შედარებით ახალია და ბევრმა არ იცის, რით განსხვავდება ტურიზმის ეს სახეობა ბუნებაში ჩვეულებრივი დასვენებისაგან.

კონცეპტუალური შეკითხვა – მიზანშეწონილია თუ არა ეკოტურიზმის განვითარება მკაცრად დაცულ ბუნებრივ ტერიტორიებზე, დღემდე დისკუსიის თემად რჩება, როგორც მეცნიერულ საზოგადოებაში, ასევე ამ დაცული ტერიტორიების თანამშრომლებს შორისაც. მთავარი არგუმენტი არის ის, რომ დაცული ტერიტორიების განვითარება ხდება განსაკუთრებულად, როგორც ხელშეუხებელი ბუნების ეტალონი, რომელზეც დაშვებულია მხოლოდ მეცნიერული გამოკვლევები.

მსოფლიოში ტრადიციულად ეკოტურისტული საქმიანობის ორი მოდელია მიღებული: დასავლეთევროპული (გერმანული) და ავსტრალიური. ეკოტურიზმის ფორმირების სტადიაზე მესამე მოდელს შეიძლება ეკოტურიზმის „ქართული“ მოდელი ვუწოდოთ. ის ავსტრალიურ მოდელს ჩამოჰგავს, დასავლეთევროპული მოდელის რამდენიმე ნიშანიც აქვს და განსაზღვრული სპეციფიკით ხასიათდება.

„ქართული“ მოდელი, ისევე როგორც ავსტრალიური, განსაკუთრებულად დაცულ ბუნებრივ ტერიტორიებს განიხილავს როგორც ძირითად ობიექტს ეკოლოგიური ტურიზმის განვითარებისათვის. დასავლეთევროპული და ავსტრალიური მოდელებისაგან მისი მთავარი განმასხვავებელი ნიშანია სოციალური ფაქტორი, ანუ ეკოტურიზმი ადამიანის ბუნებასთან ურთიერთობის სურვილის დაკმაყოფილებისას მოწოდებულია, მინიმუმამდე დაიყვანოს ანთროპოგენური დატვირთვა, ხელი შეუწყოს ადგილობრივი მოსახლეობის კეთილდღეობას და აამაღლოს როგორც დამთვალიერებლების,

ისე ადგილობრივების ეკოგანათლებისა და საერთო კულტურის დონე. ბევრი ქართული, განსაკუთრებულად დაცული ბუნებრივი ტერიტორია, ეკოლოგიური ტურიზმის განხორციელებისას სწორედ ამ მოდელს იყენებს.

ეკოტურიზმის ძირითადი პრინციპები: არ მოახდინოს რესურსების დეგრადაცია და გარემოსთვის ზიანის მიუყენებლად განვითარდეს; გრძელვადიანი სარგებლობა მოუტანოს რესურსებს, ადგილობრივ მოსახლეობასა და მრეწველობას (სარგებელი შეიძლება იყოს სამეცნიერო, სოციალური, კულტურული და ეკონომიკური); გაავრცელოს ინფორმაცია ადგილობრივ მოსახლეობაში, სამთავრობო და არასამთავრობო ორგანიზაციებში, მრეწველობასა და ტურისტებში (მოგზაურობის დაწყებამდე, პროცესში და მისი დასრულების შემდეგ); გამოიყენოს რესურსები მიწოდებაზე ორიენტირებული პრინციპით; დაამყაროს პარტნიორობა რამდენიმე მხარესთან: მთავრობასთან, არასამთავრობო ორგანიზაციებთან, მრეწველობასთან, მეცნიერებსა და ადგილობრივ მოსახლეობასთან; თითოეულ მათგანს ჩამოუყალიბოს მორალური და ეთიკური პასუხისმგებლობა და ქვეყნის ნორმები ბუნებრივი და კულტურული გარემოს მიმართ.

ეკოტურიზმის საერთაშორისო ორგანიზაცია TIES-მა შეიმუშავა ეკოტურისტის 10 ცნება, რომლებიც თითოეულ ჩვენგანს მუდამ უნდა ახსოვდეს და იცავდეს.

1. გვახსოვდეს დედამიწის დაუცველობა;
2. დავტოვოთ მხოლოდ ნაკვალევი, თან წავიღოთ მხოლოდ ფოტოსურათები;
3. შევიცნოთ სამყარო, რომელშიც მოვხვდით: ხალხთა კულტურა, გეოგრაფია;
4. პატივი ვცეთ ადგილობრივ მოსახლეობას;
5. არ ვიყიდოთ იმ მწარმოებლების პროდუქცია, რომლებიც საფრთხეს უქმნიან გარემოს;
6. ყოველთვის ვიაროთ გაკვალილი ბილიკებით;
7. მხარი დავუჭიროთ გარემოსდაცვით პროგრამებს;
8. სადაც შესაძლებელია, გამოვიყენოთ გარემოსდაცვითი მეთოდები;
9. მხარი დავუჭიროთ (ვითანამშრომლოთ) ორგანიზაციებს, რომლებიც გარემოსდაცვით სფეროში საქმიანობენ;
10. ვიმოგზაუროთ იმ ტურისტულ ფირმებსა და კომპანიებთან ერთად, რომლებიც ემხრობიან ეკოტურიზმის პრინციპებს.

ეკოტურიზმი ტურიზმის განსაკუთრებული სახეობაა, ეს მხოლოდ კარგად ორგანიზებული ტურები კი არ არის, არამედ მოგზაურობაა, რომელიც მოიცავს როგორც საგანმანათლებლო და შემეცნებით, ისე სოციალურ და, რა თქმა უნდა, გარემოსდაცვით პროგრამებს.

გარემოს დაცვა ეკოტურიზმის განვითარების სტრატეგიის განუყოფელი ნაწილია. აქედან გამომდინარე, ეკოტურიზმს ოთხი მთავარი ქვაკუთხედი გააჩნია: განვითარების მდგრადობა, ეკონომიკური სარგებლიანობა ადგილობრივი მოსახლეობისათვის, ადგილობრივი კულტურის ინტეგრაცია და საგანმანათლებლო კომპონენტი, რომელიც ამ ეტაპზე საქართველოსთვის მისაღები და ძალზედ საჭიროა. საქართველოს დიდი პოტენციალი აქვს ეკოლოგიური ტურიზმის განვითარებისთვის, რაც განპირობებულია მრავალფეროვანი უნიკალური ბუნებრივი ლანდშაფტებით, რომლებსაც ურბანიზაციისა და კულტურიზაციის პროცესი არ შეხებია.

დასკვნა

საქართველოში ეკოტურიზმის განვითარება ტურიზმიდან მიღებული შემოსავლების რეგიონებში გადანაწილებას შეუწყობს ხელს, სადაც მოსახლეობის უმრავლესობა სიღარიბის ზღვარზე ცხოვრობს. საქართველოსთვის განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ეკოტურიზმის განვითარება, რამდენადაც მისი შესაბამისი სექტორი ბაზარზე ჯერ კიდევ არ არის სრულად ათვისებული. ეკოტურიზმის განვითარება არამარტო ქვეყნის ეკონომიკას წაადგება, არამედ ხელს შეუწყობს ბუნებრივი ადგილების მდგრად განვითარებას. თუ ამ გზას დროულად არ დავადგებით, ცოტა ხანში უკვე გვიან იქნება.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. საქართველოს კანონი ტურიზმისა და კურორტების შესახებ 171 06/03/1997, # 559-II ს;
2. საქართველოს ტურიზმის ასოციაცია, GTA- ს შესახებ www.tourism-association.ge
<http://www.tourism-association.ge/ge/index.php?page=about>
3. საქართველოს ბუნებრივი რესურსები და გარემოს დაცვა, სტატისტიკური პუბლიკაცია, საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური, თბილისი;
4. <https://sputnik-georgia.com/economy/>

Prospects of ecotourism development in Georgia

Nani Mamporia
Associate Professor of Georgian Technical University
Natia Tvauri
Student of Technical University of Georgia

Summary

You can find the following information on the glossary, There are several sources of radical masculine features, such as esTetikurad mimzidveli landSaftebi, The city of the city of george, You can also use the Sitemap link in the search box to see if it is present, Protected areas and developed networks. For the ecotourists, the country's special appeal makes the ethno-cultural wealth, Diversity of public holidays, Customs rules, Crafts, The traditional hospitality and peculiar Georgian cuisine of the population. Some of the country's tourism industry concepts of agroturism and ecotourism are practically identical. Georgian eco and agrotourism have significant resources for development: The rich traditions of hospitality, Interesting tourist routes, Early and medieval historical monuments, the beautiful nature. Despite the fact that all regions of Georgia are characterized by unique peculiarities, Residents of the regions can not use the potential for infrastructure development. The socio-economic significance of ecological tourism has led to the development of many countries and regions of the world. Ecotourism is becoming more and more a form of human relaxation and the means to improve the quality of life.

keywords: Nature, Potential, Industry, Tourist, Hospitality.

სამხრეთ კავკასიის ქვეყნების მდგომარეობა კორუფციის აღქმის ინდექსის მიხედვით 2017-2023 წლებში

მაჭარაშვილი თამარ

აღმოსავლეთ ევროპის უნივერსიტეტი, მოწვეული ლექტორი

აბსტრაქტი

კორუფციის აღქმის ინდექსი საერთაშორისოდ აღიარებული ინდექსია, რომელიც ეფუძნება თითოეული სახელმწიფოს დონეზე კორუფციის აღქმის მხრივ არსებული სიტუაციის შეფასებებსა და ანალიზს ადგილობრივ დონეზე. ჩვენი მიზანია განვსაზღვროთ ტენდენციები სამხრეთ კავკასიის ქვეყნებისთვის კორუფციის აღქმის თვალსაზრისით 2017-2023 წლებში. 2017 წლიდან 2023 წლამდე საქართველოს შედეგების გააზრებამ გვიჩვენა, რომ კორუფციის აღქმის ინდექსის მიხედვით საქართველოს ქულები მერყეობდა 53-58 შორის, ხოლო სარეიტინგო პოზიციები 41-49 შორის. აზერბაიჯანის შედეგების გააზრებამ გვიჩვენა, რომ კორუფციის აღქმის ინდექსის მიხედვით აზერბაიჯანის ქულები მერყეობდა 23-31 შორის, ხოლო სარეიტინგო პოზიციები 122-157 შორის. სომხეთის შედეგების გააზრებამ გვიჩვენა, რომ კორუფციის აღქმის ინდექსის მიხედვით სომხეთის ქულები მერყეობდა 35-49 შორის, ხოლო სარეიტინგო პოზიციები 58-107 შორის.

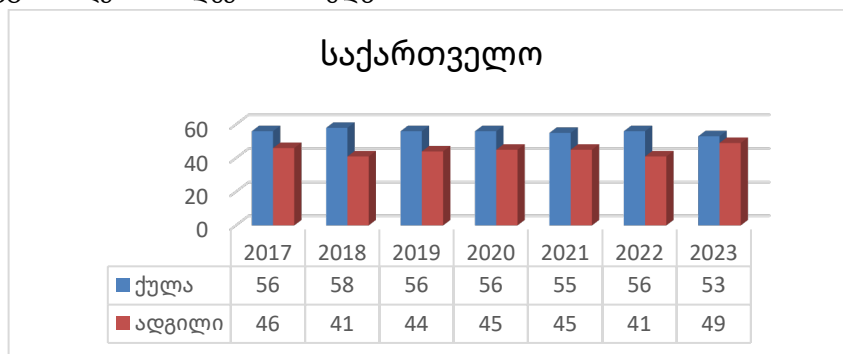
კორუფციის აღქმის ინდექსი განისაზღვრება როგორც ქულების, ისე შესაბამისი სარეიტინგო პოზიციების მიხედვით. ინდექსი წარმოადგენს 100 ქულიან სისტემას, სადაც 0 ქულა გულისხმობს კორუფციის ყველაზე მაღალ დონეს, ხოლო 100 ქულა განსაზღვრავს კორუფციისგან ყველაზე დაბალ დონეს. სამივე ქვეყნის შედარებით იკვეთება, რომ მოცემული წლების განმავლობაში საქართველოს ჰქონდა ყველაზე უკეთესი ქულები, მას მოჰყვება სომხეთი და აზერბაიჯანი, ისევე როგორც რეიტინგული პოზიციების თვალსაზრისით.

საკვანძო სიტყვები: კორუფცია, ინდექსი, საქართველო, აზერბაიჯანი, სომხეთი

ძირითადი ტექსტი

კორუფციის აღქმის ინდექსი განისაზღვრება სექტორში მომუშავე ექსპერტების მოსაზრებებზე დაყრდნობით კორუფციის დონის შესახებ. 2012 წლამდე აღნიშნული ინდექსი არ იძლეოდა შესაძლებლობას სხვადასხვა ქვეყნის მდგომარეობა ერთმანეთისთვის შეგვედარებინა, მაგრამ 2012 წლიდან მეთოლოგიის დახვეწამ აღნიშნული უკვე შესაძლებელი გახდა. კორუფციის აღქმის ინდექსი საერთაშორისოდ აღიარებული, ავტორიტეტული ორგანიზაციების კვლევების საფუძველზე მზადდება, რომელიც თავისთავად ეფუძნება თითოეული სახელმწიფოს დონეზე კორუფციის აღქმის მხრივ არსებული სიტუაციის შეფასებებსა და ანალიზს ადგილობრივ დონეზე. კორუფციის აღქმის ინდექსი განისაზღვრება როგორც ქულების, ისე შესაბამისი სარეიტინგო პოზიციების მიხედვით. ინდექსი წარმოადგენს 100 ქულიან სისტემას, სადაც 0 ქულა გულისხმობს კორუფციის ყველაზე მაღალ დონეს, ხოლო 100 ქულა განსაზღვრავს კორუფციისგან ყველაზე დაბალ დონეს.

ჩვენი მიზანია განვსაზღვროთ ტენდენციები საქართველოსთვის 2017-2023 წლებში, თუ რა ვითარება იყო კორუფციის აღქმის ინდექსის მიხედვით.

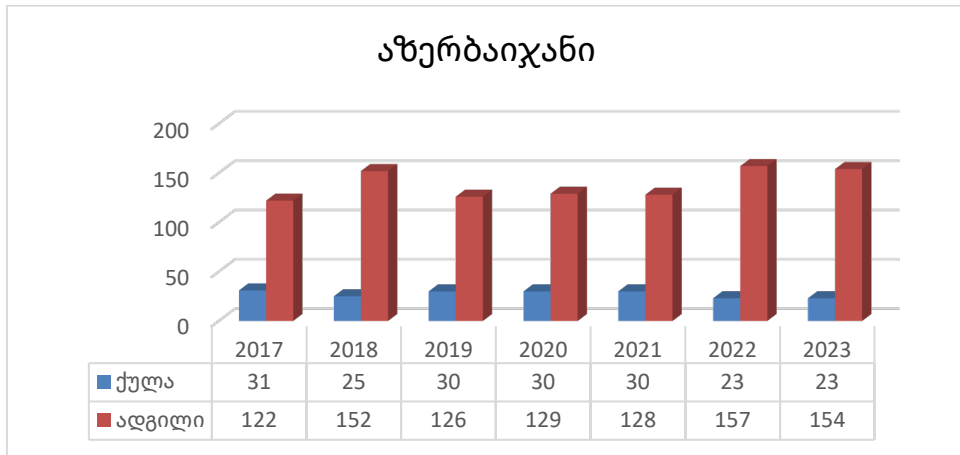

სურათი 1. საქართველოს მდგომარეობა 2017-2023 წლებში კორუფციის აღქმის ინდექსის მიხედვით

2017-2023 წლებში საქართველოს ქულები მერყეობდა 53-სა და 58-ს შორის, ხოლო რეიტინგული პოზიციები 41-სა და 49-ს შორის.

აღნიშნული გარემოება მიგვანიშნებს იმაზე, რომ საქართველომ კორუფციის წინააღმდეგ ბრძოლაში გარკვეულ პროგრესს მართლაც მიაღწია, მაგრამ კვლავ გადაუჭრელი რჩება მთელი რიგი პრობლემები, რაც მნიშვნელოვან წინსვლას კვლავ აფერხებს. საჭიროა მეტად მკაფიო და ქმედითი ნაბიჯების გადადგმა კორუფციის პრევენციისა და მის წინააღმდეგ ბრძოლის საქმეში. ანგარიშის მიხედვით, საქართველოს წინაშე არსებული გამოწვევებია არაფორმალური გავლენები მნიშვნელოვან ინსტიტუციებზე, სასამართლო რეფორმების არასათანადო დონე, ინსტიტუციების გაძლიერების მიმართულებით არაჯეროვნად გადადგმული ნაბიჯები, დაფინანსების მონიტორინგის არასათანადო სისტემა.

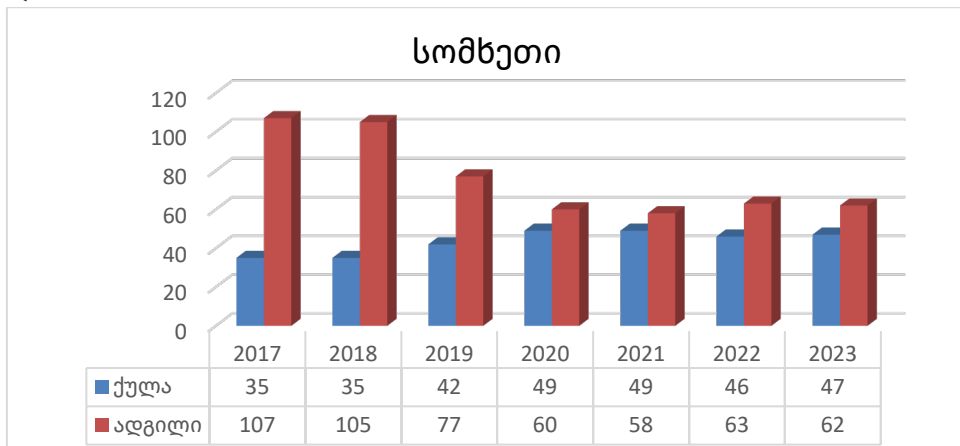
2017-2023 წლებში აზერბაიჯანის ქულები მერყეობდა 23-სა და 31-ს შორის, ხოლო რეიტინგული პოზიციები 122-სა და 157-ს შორის.

სურათი 2. აზერბაიჯანის მდგომარეობა 2017-2023 წლებში კორუფციის აღქმის ინდექსის მიხედვით

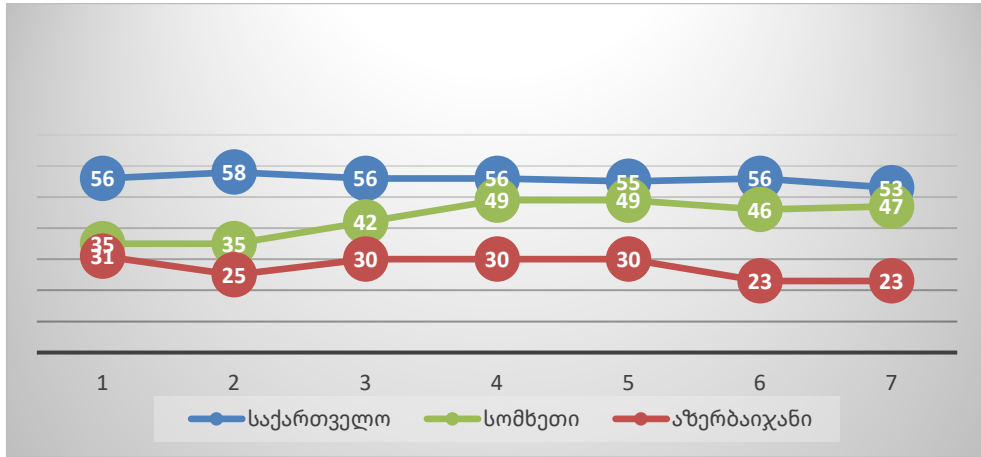
აზერბაიჯანის პოზიციები ჩამორჩება საქართველოსა და სომხეთისას, ჯერ კიდევ ბევრი არის გასაკეთებელი კორუფციის აღმოფხვრის მიმართულებით. ძირითად პრობლემას წარმოადგენს ჯერ კიდევ შემორჩენილი ვერტიკალური მართვის სისტემა და მაღალ დონეზე გამჭვირვალების ნაკლებობა, რაც ხელისუფლების შტოებს შორის ურთიერთკონტროლის სათანადოდ განხორციელების შემაფერხებლად შეიძლება იქცეს. კვლავ გამოწვევად რჩება ანგარიშვალდებულების ნაკლებობა და და გაუმჭვირვალობა სხვადასხვა დონეზე. ანგარიშში საუბარია მთელ რიგ გამოწვევებზე რაც ჯერ კიდევ დასაძლევია აქვს სახელმწიფოს, რათა უკეთესი შედეგები დააფიქსიროს სამომავლოდ.

2017-2023 წლებში სომხეთის ქულები მერყეობდა 35-სა და 49-ს შორის, ხოლო რეიტინგული პოზიციები 58-სა და 107-ს შორის.

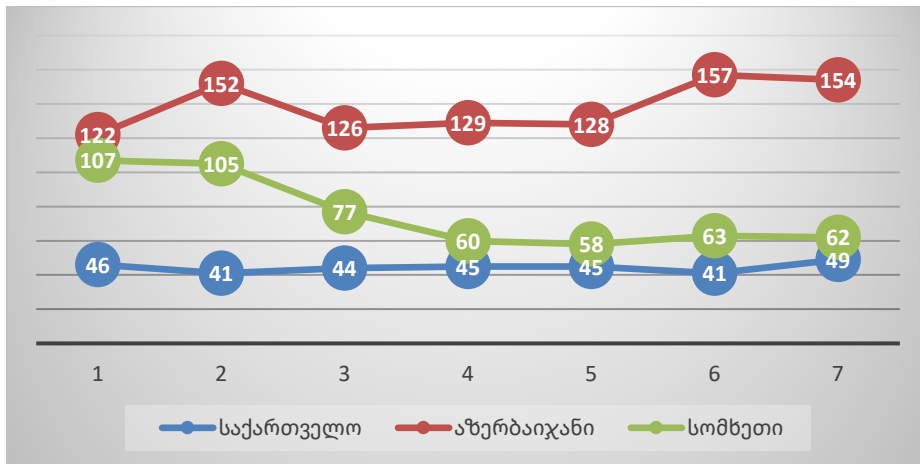
სურათი 3. სომხეთის მდგომარეობა 2017-2023 წლებში კორუფციის აღქმის ინდექსის მიხედვით

სომხეთის პოზიციები უკეთესია ვიდრე აზერბაიჯანის, თუმცა ჩამორჩება საქართველოს. კორუფციის აღქმის ინდექსში სომხეთის შედეგი მიუთითებს, რომ პრობლემები კვლავ რჩება და ისევ საჭიროა მათ აღმოსაფხვრელად აქტიური მუშაობა. გამოწვევები კი შემდეგია: ანგარიშვალდებულებისა და გამჭვირვალეობის ნაკლებობა, ნეპოტიზმი, სახელმწიფო ინსტიტუციების არასათანადო მდგრადობა, დამოუკიდებელი ანტიკორუფციული უწყების არ არსებობა.

სურათი 4. სამხრეთ კავკასიის ქვეყნების ქულები 2017-2023 წლებში

წარმოდგენილია უკანასკნელი 7 წლის განმავლობაში სამხრეთ კავკასიის ქვეყნებისათვის მინიჭებული ქულები კორუფციის აღქმის ინდექსის მიხედვით. საქართველოს აქვს უკეთესი მდგომარეობა ვიდრე მეზობელ ქვეყნებს. თუმცა 2022 წელთან შედარებით მცირე უკუსვლა ფიქსირდება საქართველოს შემთხვევაში.

სურათი 5. სამხრეთ კავკასიის ქვეყნების რეიტინგული პოზიციები 2017-2023 წლებში

სურათზე წარმოდგენილია სამხრეთ კავკასიური ქვეყნების რეიტინგული პოზიციების ცვლილება ბოლო 7 წლის განმავლობაში. აქაც ტენდენცია უცვლელია და საქართველოს აქვს უკეთესი რეიტინგული პოზიციები ვიდრე მეზობელ ქვეყნებს.

უნდა აღინიშნოს, რომ საქართველოს მაჩვენებელი საუკეთესოა აღმოსავლეთ ევროპის (ევროკავშირის წევრი ქვეყნების გამოკლებით) და ცენტრალური აზიის რეგიონში. ამ შედეგის მიუხედავად მაინც არსებობს მთელი რიგი გამოწვევები. ანგარიშის მიხედვით, უნდა აღინიშნოს, რომ საქართველოში ნაკლებად გვხვდება წვრილმანი მექრთამეობა, თუმცა არსებობს მთელი რიგი გამოწვევებისა რომელთა აღმოფხვრა კვლავ არ არის დასრულებული. საჭიროა გაგრძელდეს რეფორმები და აქტიური თანამშრომლობა ევროპელ პარტიორებთან მათი გამოცდილების გაზიარების გზით.

2017 წლიდან 2023 წლამდე კორუფციის აღქმის ინდექსის მიხედვით სამხრეთ კავკასიის ქვეყნების შედეგების გააზრებამ გვიჩვენა, რომ მიუხედავად გარკვეულწილად სტაბილური პოზიციისა არსებითი,

გარდამტეხი გაუმჯობესება ამ წლებში არ დაფიქსირებულა. ამის მიზეზთა შორის არის საჯარო ინსტიტუციებზე არაფორმალური გავლენა, რაც საჭიროებს დაბალანსებას. აუცილებელია გატარდეს უფრო მეტად ქმედითი რეფორმები. საჭიროა გაძლიერდეს მუშაობა საერთაშორისო ვალდებულებების შესრულების მიმართულებით-საარჩევნო სისტემის დახვეწა, თავისუფალი და კონკურენტული გარემოს უზრუნველყოფა. შესაქმნელია დამოუკიდებელი ანტიკორუფციული ორგანო, განსახორციელებელია სახელმწიფო აუდიტის სამსახურის კიდევ უფრო სიღრმისეული რეფორმა და განსამტკიცებელია მისი საზედამხედველო ფუნქციები. მნიშვნელოვანია განხორციელდეს თანამდებობის პირთა ქონებრივი დეკლარაციის მონიტორინგი და ანტიკორუფციულ ძალისხმევაში აქტიურად იყონ ჩართულნი კერძო სექტორის წარმომადგენლები.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. <https://www.transparency.org/en/cpi/2017>
2. <https://www.transparency.org/en/cpi/2018>
3. <https://www.transparency.org/en/cpi/2019>
4. <https://www.transparency.org/en/cpi/2020>
5. <https://www.transparency.org/en/cpi/2021>
6. <https://www.transparency.org/en/cpi/2022>
7. <https://www.transparency.org/en/cpi/2023>

Conditions of South Caucasus Countries according to Corruption Perception Index in 2017-2022

Tamar Matcharashvili
East Europe University, Invited lecturer

Summary

The Corruption Perceptions Index is an internationally recognized index based on assessments and analysis of the situation at the local level of the perception of corruption at the level of each state. Our goal is to identify trends in the perception of corruption for the countries of the South Caucasus in 2017-2023. Understanding the results of Georgia from 2017 to 2023 showed us that according to the Corruption Perceptions Index, Georgia's scores varied between 53-58, and the rating positions between 41-49. A look at Azerbaijan's results showed that the scores on the Corruption Perception Index ranged from 23-31, and ranking positions ranged from 122-157. A look at Armenia's results showed that Armenia's scores on the Corruption Perceptions Index ranged from 35-49 and ranking positions ranged from 58-107.

The Corruption Perceptions Index is determined by both scores and corresponding ranking positions. The Index represents 100-point system, where 0 points mean the highest level of corruption, and 100 points define the lowest level of corruption. Comparing all three countries it is clear that during the given 7 years, Georgia had better scores and ranking positions than Armenia and Azerbaijan.

მომხმარებელთა მოთხოვნები განთავსების ობიექტებში ქართული კულტურის მიმართულებით

მეტრეველი მარინა

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი

ბარნოვი თამარ

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის დოქტორანტი

ანთაძე თორნიკე

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის დოქტორანტი

აბსტრაქტი

ტურისტული განთავსების ობიექტებსა და სასტუმრო ბიზნესში კულტურის გავლენის შესახებ კვლევა მნიშვნელოვანია თანამედროვე გლობალიზებულ და კულტურულად მრავალფეროვან სამყაროში. XX საუკუნიდან განთავსების ობიექტების დიზაინში, მომსახურებასა და საერთო კონცეფციაში კულტურის გააზრება და ჩართვა აუცილებელი ხდება, „კულტურულად მომთხოვნი“ ტურისტებისა და მოგზაურების მიზიდვისა და დაკმაყოფილებისთვის.

წარმოდგენილი კვლევის ერთ-ერთი მთავარი ასპექტია კულტურის მნიშვნელობის ანალიზი განთავსების ობიექტების კონცეფციაში. ურთიერთდაკავშირებულ სამყაროში, სადაც სხვადასხვა წარმომავლობისა და კულტურის ადამიანები მოგზაურობენ და ეძებენ დროებითი განთავსების ობიექტებს, გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს პროვაიდერებისთვის კულტურული მრავალფეროვნების გათავისებას და საკუთარი კულტურის ასპექტების პოპულარიზებას.

ნაშრომის მიზანია გამახვილდეს ყურადღება ქართული კულტურის გავლენაზე განთავსების ბიზნესში. აღნიშნული ასპექტი აქტუალურია არა მხოლოდ საქართველოში, არამედ მსოფლიოს ნებისმიერი ქვეყნისთვის, რომლებიც ცდილობენ კულტურის ინტეგრაციას განთავსების კონცეფციებში. ქართული კულტურის, მისი მოტივების, არქიტექტურული სტილისა და ისტორიული ღირსშესანიშნაობების მნიშვნელობის შესწავლით, წარმოდგენილი ნაშრომი ხაზს უსვამს ადგილობრივი კულტურული მემკვიდრეობის გამოყენების პოტენციალს სტუმრების გამორჩეული და დასამახსოვრებელი გამოცდილების შესაქმნელად.

ნაშრომის ამოცანაა შეისწავლოს განთავსების ობიექტებში კულტურული ინტეგრაციის შესახებ მომხმარებელთა მოთხოვნები და შთაბეჭდილებები. კვლევით მიღებულია ემპირიული შეხედულებები იმის შესახებ, თუ რას აფასებენ სტუმრები კულტურული ინტეგრაციის თვალსაზრისით.

საკვანძო სიტყვები: ტურისტული განთავსების ობიექტები, ქართული კულტურა, არქიტექტურული სტილი, ტურისტული ინდუსტრია, მომხმარებელთა მოთხოვნები.

ძირითადი ტექსტი

კულტურის მნიშვნელობის კვლევა განთავსების ობიექტების კონცეფციაში აქტუალურია დღევანდელ გლობალიზებულ და კულტურულად მრავალფეროვან სამყაროში. რამდენადაც ტურიზმის ინდუსტრია აგრძელებს ზრდას და მოგზაურები ეძებენ უფრო ავთენტურ და გამდიდრებულ გამოცდილებას, განთავსების პროვაიდერებმა უნდა გააცნობიერონ შეთავაზებებში კულტურის ელემენტების ჩართვის მნიშვნელობა.

მოგზაურები სულ უფრო მეტად ეძებენ სასტუმროებს, რომლებიც სულ უფრო სცილდება განთავსების ტრადიციულ საშუალებებს. მათ სურთ ეზიარონ ადგილობრივ კულტურას, დაუკავშირდნენ დანიშნულების ადგილს და მიიღონ ავთენტური გამოცდილება. კულტურის მნიშვნელობის გააზრებით, განთავსების პროვაიდერებს შეუძლიათ საკუთარი შეთავაზებები შეუთავსონ მომხმარებლების მზარდ მოთხოვნებს, რაც განაპირობებს მათ კმაყოფილებას და ლოიალობას.

განთავსების საშუალებების კონკურენტულ ბაზარზე, პროვაიდერებმა უნდა მოძებნონ გზები, რათა განასხვავონ თავი კონკურენტებისგან. მსოფლიო კულტურის ელემენტების ინტეგრირება ობიექტებში შეიძლება იყოს უნიკალური გაყიდვის განმაპირობებელი ფაქტორი. დანიშნულების ადგილის კულტურული თვითმყოფადობისა და სიმდიდრის ჩვენებით, განთავსების პროვაიდერებს შეუძლიათ

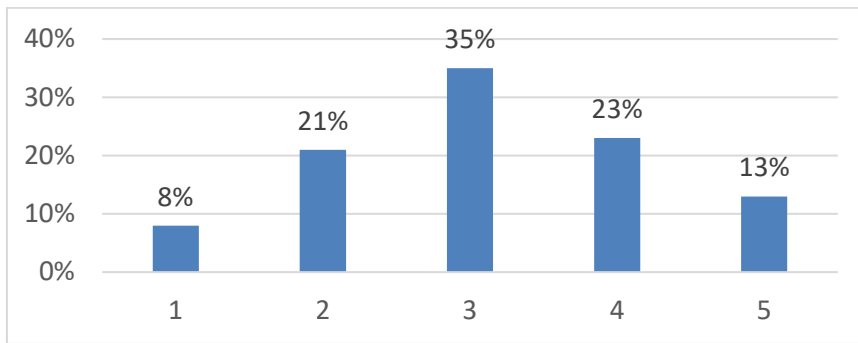
მიიზიდონ მათ ინტერესებს მორგებული კულტურული ტურიზმის სექტორი.

კულტურის ელემენტების ჩართვამ შეიძლება მნიშვნელოვნად გააუმჯობესოს სტუმრების საერთო გამოცდილება. ვიზუალური დიზაინიდან და დეკორიდან დაწყებული სამზარეულოთი, მუსიკით და შემოთავაზებული აქტივობებით დამთავრებული, კულტურული ელემენტები ქმნიან ავთენტურობის განცდას და დასამახსოვრებელ გამოცდილებას სტუმრებისთვის.

კვლევის დასახულ მიზანს წარმოადგენდა განთავსების ობიექტებში ქართული კულტურის მიმართულებით მომხმარებელთა მოთხოვნების კვლევა, რომლის ფარგლებშიც რესპონდენტებმა შეაფასეს აქტუალური საკითხები უშუალოდ ქართულ კულტურასთან მიმართებით.

კვლევაში გამოყენებულია შეფასების 5-ბალიანი სისტემა, თითოეული ფაქტორის მნიშვნელობას რესპონდენტები აფასებენ შესაბამისი ბალით, რომლის ფარგლებშიც 1-მინიმალურ შეფასებას, ხოლო 5-მაქსიმალურ შეფასებას გულისხმობს.

აღნიშნული კვლევის ფარგლებში, რესპონდენტებმა დააფიქსირეს საკუთარი პოზიცია, თუ რამდენად მნიშვნელოვანი იყო მათთვის განთავსების ობიექტების მიერ ქართული კულტურული ელემენტების ასახვა.

დიაგრამა 1. საქართველოში განთავსების ობიექტებში ქართული კულტურული ელემენტების ასახვის მნიშვნელობა

წყარო: შედეგნილია ავტორის მიერ

დიაგრამაზე წარმოდგენილი მონაცემების მიხედვით, 5-ბალიან სისტემაში საშუალო შეფასება ფიქსირდება 3 ბალით, რის საფუძველზეც შეიძლება ითქვას, რომ ვიზიტორებისთვის მეტნაკლებად აქტუალურია განთავსების ობიექტებზე ქართული კულტურული ელემენტების არსებობა.

მეორე კითხვაზე პასუხით, რესპონდენტებმა შეაფასეს უშუალოდ არქიტექტურული დიზაინის და დეკორის მნიშვნელობა განთავსების ობიექტებში: საშუალოზე მაღალ შეფასებებს ვხვდებით არქიტექტურულ დიზაინსა და დეკორთან მიმართებით, რომლის საფუძველზეც დგინდება ტენდენცია, რომ განთავსების ობიექტებში ვიზიტორთათვის კულტურულ ელემენტებზე მეტად მნიშვნელოვანია არქიტექტურული დიზაინი.

მესამე კითხვის საკვლევ საკითხს წარმოადგენდა ქართული ტრადიციული სამზარეულო და განთავსების ობიექტების მხრიდან შემოთავაზებული კვების ალტერნატივები, რომლებიც აერთიანებს სწორედ ქართული კულინარიის ელემენტებს. მონაცემები ამ შემთხვევაში იცვლება დადებითი (მაღალი) შეფასებისკენ, რაც მიუთითებს, ვიზიტორებისათვის კულინარიული ელემენტების მაღალ აქტუალობაზე, რომლის ფარგლებშიც მათთვის განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია აღნიშნული ალტერნატივების შემოთავაზება განთავსების ობიექტების მიერ.

მეოთხე კითხვის ფარგლებში რესპონდენტებმა დააფიქსირეს თუ რამდენად საინტერესო იყო მათთვის განთავსების ობიექტების მიერ შემოთავაზებულ კულტურულ აქტივობებსა თუ ღონისძიებებში მონაწილეობის მიღება. საშუალოზე დაბალი შედეგები ფიქსირდება კულტურულ აქტივობებთან მიმართებაში, რომლის მიმართ ინტერესსაც რესპონდენტები უმეტესწილად აფასებენ 2-3 ბალით, ხოლო მაღალი შეფასებები შედარებით ნაკლებად არის წარმოდგენილი.

მეხუთე კითხვაზე პასუხით, რესპონდენტებმა დააფიქსირეს საკუთარი მზადყოფნა გადაეხადათ დამატებითი თანხა განთავსების ობიექტებისთვის, რომლებიც სტუმრებს შესაძლებლობას აძლევს

ჩაერთონ ქართულ კულტურულ გამოცდილებაში: გამოკითხულთა უმრავლესობა (66%) მზად არის გადაიხადოს დამატებითი თანხა ვიზიტის ფარგლებში, რათა მიიღოს შესაბამისი კულტურული გამოცდილება განთავსების ობიექტებისგან.

პერსონალის მიერ ქართული კულტურის და მისი ელემენტების ცოდნის მნიშვნელობა რესპონდენტების მხრიდან შეფასდა მეექვსე კითხვაზე პასუხის ფარგლებში: წარმოდგენილი მონაცემები, გვიჩვენებს, რომ ვიზიტორებისათვის აქტუალურ ფაქტორს წარმოადგენს, რომ განთავსების ობიექტის პერსონალი ფლობდეს შესაბამის ინფორმაციას ქართული კულტურის შესახებ.

ტრადიციული ქართული ნამუშევრების და ხელნაკეთობების ინტერიერის დიზაინში ასახვის მნიშვნელობა განთავსების ობიექტების შერჩევის ფარგლებში, რესპონდენტმა შეაფასეს მეშვიდე კითხვაზე პასუხით: საშუალოზე დაბალი შეფასება იქნა დაფიქსირებული რესპონდენტების მხრიდან ტრადიციული ქართული ნამუშევრების და ხელნაკეთობების ინტერიერის დიზაინში ასახვის კუთხით, რაც მათ ნაკლებ აქტუალობაზე მიუთითებს ვიზიტორთათვის.

ქართული კულტურული სახელოსნოებისა და მასტერ კლასების შემოთავაზება განთავსების ობიექტების მხრიდან შეფასდა მერვე კითხვის ფარგლებში და გულისხმობს შემდეგ მონაცემებს: მიღებული შედეგები გვიჩვენებს, რომ რესპონდენტებისათვის ნაკლებად აქტუალურია განთავსების ობიექტების მხრიდან შემოთავაზებული ქართული კულტურული სახელოსნოები ან მასტერ კლასები.

კულტურული სახელოსნოებისა და მასტერ კლასების შემდეგ, რესპონდენტმა შეაფასეს ტრადიციული ქართული მუსიკის ან შესაბამისი პროგრამების მნიშვნელობა განთავსების ობიექტებზე: ტრადიციული ქართული მუსიკა და შესაბამისი პროგრამები რესპონდენტებისათვის საშუალოზე მაღალ შეფასებას იმსახურებს, რის საფუძველზეც აღნიშნული ფაქტორი მეტნაკლებად მნიშვნელოვან მიმართულებად შეიძლება იყოს წარმოდგენილი.

დაბოლოს, მეათე კითხვის ფარგლებში რესპონდენტმა შეაფასეს საკუთარი ცოდნა ქართული კულტურის კუთხით: მიღებული მონაცემები გვიჩვენებს, რომ რესპონდენტები ქართული კულტურის მაღალი ცნობადობით გამოირჩევიან, რასაც ჯამში გამოკითხულთა 66% აფიქსირებს.

კვლევით დაფიქსირებული მონაცემების საფუძველზე, განთავსების ობიექტებში ქართული კულტურის მიმართულებით მომხმარებელთა მოთხოვნების შეფასება შესაძლებელია შემდეგი პუნქტების სახით:

1. ქართული კულტურული ელემენტების ასახვის მნიშვნელობა - ვიზიტორებისთვის გარკვეულწილად აქტუალურია განთავსების ობიექტებში ქართული კულტურული ელემენტების არსებობა.
2. არქიტექტურული დიზაინისა და დეკორის მნიშვნელობა - არქიტექტურული დიზაინი განიხილება უფრო მნიშვნელოვანი, ვიდრე კულტურული ელემენტები განთავსების ობიექტებში ვიზიტორებისთვის.
3. ქართული ტრადიციული სამზარეულოსა და კვების ალტერნატივების აქტუალობა - კულინარიული ელემენტები განსაკუთრებით აქტუალურია ვიზიტორებისთვის და მათთვის მნიშვნელოვანია ამ ალტერნატივების ხელმისაწვდომობა.
4. ინტერესი კულტურული აქტივობების ან ღონისძიებების მიმართ - კულტურული აქტივობები ან ღონისძიებები ნაკლებად აქტუალურია ვიზიტორთათვის განთავსების ობიექტებზე.
5. მზადყოფნა გადაიხადოს დამატებითი თანხა კულტურული გამოცდილებისათვის - რესპონდენტთა უმრავლესობამ გამოთქვამს მზადყოფნას აღნიშნული მიმართულებით.
6. პერსონალის ცოდნის მნიშვნელობა ქართულ კულტურაში - რესპონდენტთათვის მნიშვნელოვანია განთავსების ობიექტების პერსონალისთვის შესაბამისი ცოდნა ქართული კულტურის შესახებ.
7. ტრადიციული ქართული ნამუშევრებისა და ხელნაკეთობების ასახვა ინტერიერის დიზაინში - ვიზიტორებისთვის ნაკლებად მნიშვნელოვანია აღნიშნული ელემენტების არსებობა განთავსების ობიექტებზე.

8. ქართული კულტურული სახელოსნოებისა და მასტერკლასების აქტუალობა - ასევე ნაკლებად აქტუალურია ქართული კულტურული სახელოსნოები და მასტერკლასები, რომლებსაც სთავაზობენ განთავსების ობიექტები ვიზიტორებს.
9. ტრადიციული ქართული მუსიკის ან შესაბამისი პროგრამების მნიშვნელობა - წარმოადგენს შედარებით მნიშვნელოვან ასპექტს.
10. ქართული კულტურის ცოდნა - რესპონდენტები გამოირჩევიან ცოდნის მაღალი დონით ქართულ კულტურასთან მიმართებით.

დასკვნა

ნაშრომში განხილული საკითხების საფუძველზე, აღსანიშნავია, რომ ქართული კულტურის მნიშვნელობა განთავსების ობიექტების კონცეფციაში უმნიშვნელოვანეს როლს თამაშობს ქართული არქიტექტურისა და დიზაინის ჩვენების, ქართული სამზარეულოს და ქართული სტუმარმასპინძლობისა და ტრადიციების ელემენტების გაზიარებით, რაც ხელს უწყობს სტუმრებისთვის კულტურულად ავთენტური გამოცდილების შექმნას.

ქართული არქიტექტურული ელემენტებისა და დიზაინის ესთეტიკის ჩართვით, განთავსების ობიექტები ინარჩუნებენ და აღნიშნავენ საქართველოს კულტურულ მემკვიდრეობას.

ქართული არქიტექტურის უნიკალური ასპექტები, როგორც არის ტრადიციული სამშენებლო მასალები, სასახლეები, ციხე-სიმაგრეები, კოშკები, გალავნები თუ ტრადიციული შენობები, მარნებთან ერთად ქმნის ავთენტურობის განცდას და სტუმრებს აწვდის ინფორმაციას ქვეყნის ისტორიული და კულტურული იდენტობის შესახებ. უფრო მეტიც, ქართული არქიტექტურული ელემენტების ინტეგრაცია აძლიერებს ობიექტების ვიზუალურ მიმზიდველობას და ქმნის ხანგრძლივ შთაბეჭდილებას სტუმრებისათვის.

ქართული კულტურის ინტეგრაცია განთავსების ობიექტების კონცეფციაში მრავალმხრივ ამდიდრებს სტუმრის გამოცდილებას. ქმნის ავთენტურ გარემოს, რომელიც საშუალებას აძლევს სტუმრებს დაუკავშირდნენ საქართველოს კულტურულ მემკვიდრეობას. იგი ასევე ხელს უწყობს ქართული ტრადიციების, არქიტექტურის, სამზარეულოსა და სტუმარმასპინძლობის შენარჩუნებას და პოპულარიზაციას.

ქართული კულტურის მიღებით, განთავსების ობიექტები ხელს უწყობს ტურიზმის პოპულარიზაციას, ადგილობრივი თემების მდგრადობასა და დანიშნულების ადგილის ეკონომიკურ ზრდას.

ნაშრომის ფარგლებში შესრულებული რაოდენობრივი თუ თვისებრივი კვლევების საფუძველზე, იკვეთება რამდენიმე მნიშვნელოვანი ასპექტი ქართული კულტურული ელემენტების გავლენაზე განთავსების ობიექტებთან მიმართებაში, რაც შეიძლება წარმოდგენილი იყოს შემდეგი პუნქტების სახით:

ქართული კულტურული ელემენტები გარკვეულწილად რელევანტურია ვიზიტორებისთვის, რაც მიუთითებს იმაზე, თუ რამდენად მნიშვნელოვანია ქვეყნის კულტურის ჩვენება საცხოვრებელ ობიექტებში.

არქიტექტურული დიზაინი უფრო მნიშვნელოვანია, ვიდრე კულტურული ელემენტები, რის საფუძველზეც შეიძლება ითქვას, რომ განთავსების ობიექტის საერთო ესთეტიკა და ვიზუალური მიმზიდველობა გადამწყვეტ როლს თამაშობს სტუმრების კმაყოფილებაში.

კულინარიული ელემენტები, განსაკუთრებით ტრადიციული ქართული სამზარეულო და კვების ალტერნატივები, მაღალ შეფასებას იმსახურებს ვიზიტორების მიერ, რაც ხაზს უსვამს ავთენტური გასტრონომიული გამოცდილების მიწოდების მნიშვნელობას.

კულტურული აქტივობები ან ღონისძიებები ნაკლებად რელევანტურია ვიზიტორებისთვის, რაც მიუთითებს იმაზე, რომ განთავსების ობიექტებს შეიძლება მეტი ფოკუსირება დასჭირდეს სტუმრების გამოცდილების სხვა ასპექტებზე.

სტუმრები მოელიან, რომ განთავსების ობიექტების პერსონალი ფლობს შესაბამის ცოდნას ქართული კულტურის შესახებ, რაც ხაზს უსვამს თანამშრომლების ტრენინგისა და განათლების

მნიშვნელობას.

მიუხედავად იმისა, რომ ტრადიციული ქართული ნამუშევრებისა და ხელნაკეთობების არსებობა ინტერიერის დიზაინში ნაკლებად მნიშვნელოვანია ვიზიტორებისთვის, მას მაინც შეუძლია ხელი შეუწყოს ავთენტური კულტურული ატმოსფეროს შექმნას.

განთავსების ობიექტების მიერ შემოთავაზებული ქართული კულტურული სემინარები და მასტერკლასები ნაკლებად რელევანტურია ვიზიტორებისთვის, რაც მიუთითებს იმაზე, რომ სხვა კულტურულმა შეთავაზებებმა შეიძლება უფრო დიდი გავლენა იქონიოს სტუმრების კმაყოფილებაზე.

ტრადიციული ქართული მუსიკა და კულტურული პროგრამები შედარებით მნიშვნელოვან ადგილს იკავებს ვიზიტორების აღქმაში, რაც ხაზს უსვამს მუსიკის მეშვეობით კულტურული გამოცდილების შექმნის პოტენციალს.

დასკვნები ასევე მიუთითებს, რომ ქართული კულტურული ელემენტების ინტეგრაცია განთავსების ობიექტებში დადებითად მოქმედებს სტუმრების გამოცდილებაზე. სტუმრები აფასებენ კულტურული ელემენტების არსებობას ვიზუალურ დიზაინში და სტუმრების მომსახურებაში.

ტრადიციული ქართული მოტივების, მასალებისა და არქიტექტურული სტილის გამოყენება ვიზუალურ დიზაინში, აგრეთვე პერსონალის მომზადება, კულტურული აქტივობების ორგანიზება და თანამედროვე ტექნოლოგიების ჩართვა, ხელს უწყობს სტუმარმასპინძლობის ავთენტური კულტურული გამოცდილების შექმნას.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. ბერაძე მ. ქართული სამზარეულო, 2010 (3-9)
2. მეტრეველი მ. ტურიზმის ბიზნესი, 2011 (12-32)
3. მეტრეველი მ. ტურიზმის ბიზნესი (ინდუსტრია, მენეჯმენტი, მარკეტინგი), 2011 (461-476)
4. მეტრეველი მ. ტურიზმის ეკონომიკა და პოლიტიკა 2011 (17-28)
5. ქართული კულტურა და ტრადიციები - ქართული სტუმართმომყვარეობა http://saqartvelo2016.blogspot.com/p/blog-page_8.html (გადამოწმდა: 25.03.2024)
6. უილ კოლდუელი. ევროპის საქალაქო ტურების 10 საუკეთესო ალტერნატივა“// „გარდიანი“, 2016
7. ბაუერსოქსი, დ., კლოსი, დ. ჰელფერიკი, ო. ლოჯისტიკის მენეჯმენტი, მე-3 გამოცემა, ნიუ-იორკი: მაკმილანის გამომცემლობა, 2009
8. ბულლი, ა., „მოგზაურობისა და ტურიზმის ეკონომიკა“, ლონდონი, პიტმანის გამომცემლობა, 2001
9. ბურკარტი, ა., ტურიზმი: წარსული, აწმყო, მომავალი, ლონდონი, 2017
10. ჰოლოვეი, ჯ., რობინსონი, ჩ., ტურიზმის მარკეტინგი, ჰარლოუ, ლონგმანის გამომცემლობა, 2015
11. რაპპორტი, ბ., ტურიზმის სახელმწიფო სამდივნო, საფრა გეთი, 2017
12. შავიანიძე დ. ქართული წეს-ტრადიციები და ეკონომიკა, 2013 (1-3)
13. ცატავა დ. გასტრონომიული ტურიზმი და გასტრონომიული ტურისტი, 2016 (1-9)
14. Angelini L. Cultural tourism development and the impact on local communities, 2020 (20-23) <https://e-publishing.cern.ch/index.php/CIJ/article/view/1054>
15. Eldeen A. Exploring the Growing Importance of Cultural Diversity: Case Studies of the Hospitality Industry, 2022 (1-15)
16. <https://www.athensjournals.gr/tourism/2022-9-4-4-Eldeen.pdf>
17. Heri S. The Effect of Culinary Knowledge and Culinary Experience on Local Culinary Attractiveness, 2019 (29-33)
18. https://www.researchgate.net/publication/340784229_The_Effect_of_Culinary_Knowledge_and_Culinary_Experience_on_Local_Culinary_Attractiveness

Customers' requirements in the accommodation facilities in the direction of Georgian culture

Metreveli Marina
Professor of Technical University of Georgia

Barnovi Tamar
Doctoral student of Technical University of Georgia

Antadze Tornike
Doctoral student of Technical University of Georgia

Summary

Research into the impact of culture on tourist accommodation facilities and the hotel business is the most important in today's globalized and culturally diverse landscape. In the 20th century, there was a deep shift necessitating the acknowledgment and incorporation of culture into the very fabric of accommodation establishments. This shift was driven by the increasing demand from travelers for experiences that resonate with their cultural sensibilities.

Central to this research is an examination of how culture shapes the basis of accommodation facilities. In our interconnected world, where individuals of diverse backgrounds and cultures cross borders in search of temporary accommodation, it is imperative for providers to not only embrace this cultural mosaic but also to showcase elements of their own cultural heritage.

This paper seeks to shed light on the influence of Georgian culture within the accommodation facilities sector. While the focus is on Georgia, the implications have global reach.", as any country aiming to infuse culture into accommodation concepts can glean insights from this study. By delving into the essence of Georgian culture, including its motifs, architectural styles, and historical landmarks, this paper underscores the potential of leveraging local cultural heritage to craft distinctive and unforgettable visitor experiences.

The primary objective of this paper is to investigate user perspectives on cultural integration within accommodation facilities. Through empirical research, we aim to uncover visitors' specific requirements and preferences of visitors regarding cultural immersion during their stay.

Keywords: tourist accommodation facilities, Georgian culture, architectural style, tourism industry, customer preferences.

მანიპულაციების და სიცრუის ტექნოლოგიები პოლიტიკურ მოლაპარაკებებში

მეტრეველი ლია
საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი

გაგუნაშვილი ნინო
საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის დოქტორანტი

აბსტრაქტი

მოლაპარაკებების პროცესში გადაწყვეტილების მიღება რთული ფსიქოლოგიური პროცესია, იმის გათვალისწინებით, რომ ყველა ადამიანს განსხვავებული ფსიქოლოგიური რესურსი აქვს. მნიშვნელოვანია იმის გათვალისწინებაც, რომ სხვადასხვა ადამიანებს განსხვავებული დრო ჭირდებათ ინფორმაციის დამუშავებისა და გადაწყვეტილების მიღებისთვის და ყოველი მათგანი გარე სამყაროს თავისი თვალსაწიერიდან გამომდინარე უყურებს. უნარი იმისა, რომ ადამიანმა პრობლემური საკითხი დაინახოს მეორე მხარის გადმოსახედიდან, რაოდენ რთულიც არ უნდა იყოს, პრობლემის წარმატებით გადასაწყვეტად მნიშვნელოვანი საკითხია.

ძირითადი ტექსტი

კარლ გუსტავ იუნგმა პირველად განაცალკევა ადამიანები და დაყო ისინი ინტროვერტებად (შიგნით მიმართული), ექსტრავერტებად (გარეთ მიმართული) და ამბრავერტულ (ზომიერად ინტრავერტულ-ექსტრავერტული) ტიპებად. თუმცა თვლიდა რომ ადამიანებს გააჩნიათ კომპლექსური ფსიქოლოგია და წარმოუდგენელია მათი კატეგორიებად დაყოფა.თუ რომელიმე ადამიანს ექსტრავერტობას მივაკუთნებთ ეს იმას ნიშნავს რომ ინტრავერტული ასპექტები მას ნაკლებად აქვს განვითარებული, ეს კი იმას ნიშნავს რომ ეს ნაკლებად განვითარებული მხარეები ადამიანების არაცნობიერში იქნა გადატანილი.ექსტრავერტი ადამიანები გამოირჩევიან ემოციური არამდგრადობით, საკუთარ თავში დაეჭვებით, არათანმიმდევრულობით, აგრესიულობით, ცინიზმით, ხელმძღვანელობის ავტოკრატიული სტილით და სიცრუისადმი მიდრეკილებით. რაც შეეხება ინტრავერტებს, მათ ახასიათებთ სიმშვიდე და თვითშეკავება, სიფრთხილე, თვითდარწმუნება, სიჯიუტე, რადიკალიზმი, ხელმძღვანელობის დემოკრატიული სტილი, ოპტიმიზმი. გადაწყვეტილების მიღებისას ინტრავერტები მრავალ ვარიანტს ამუშავებენ, მოცემული ვარიანტები კი საკმაოდ ღრმა და რელაურია. ისინი დიდ დროს გადაწყვეტილების მიღებას უთმობენ და საბოლოო შეჯამებით ძალიან პროდუქტიულები არიან. ინტრავერტებს და ექსტრავერტებს საპირისპირო თვისებები ახასიათებთ. ხშირად მოლაპარაკების საგანი შესაძლოა იყოს ინვესტიციები, სესხის დაბრუნება გადავადების, საქონლის ყიდვა-გაყიდვის და სხვა საკითხები.ეკონომიკურ სფეროში ეროვნულ თუ უცხოურ ფირმებს შორის პრინციპში ანალოგიურია, მაგრამ ფართო მასშტაბით, საერთაშორისო დონეზე ადგილი აქვს რიგ თავისებურებებს:

- ❖ მეტი დროის და ფინანსების საჭიროებას
- ❖ განსხვავებული სამართლებრივი გარემო
- ❖ განსხვავებული კულტურული გარემო

ასეთ დროს ხშირად წარუმატებელია მოლაპარაკებები რადგან:

- ❖ მოლაპარაკებების ჩატარების სტილი სხვადასხვაგვარია
- ❖ მონაწილეთა ფასეულობები და ღირებულებები განსხვავდება
- ❖ ენობრივი ბარიერის პრობლემა

ასევე ხშირად მოლაპარაკებების წარმართვა ხდება ექსტრემალურ პირობებში ასეთ მოლაპარაკებებს მიეკუთვნება რეგიონული და ეთნიკური კონფლიქტები, ასევე ტერორიზმი, პატიმართა ამბოხი და სხვა მრავალი სიტუაცია. ექსტრემალურ სიტუაციებში მხარეებს შორის დაპირისპირება ხშირად ყოველად გაუთვალისწინებელ ფაქტორებს ემყარება. ხშირად ამ გარემოში ადამიანების ქცევა მცდარ გათვლებს ეფუძნება, რაც მოლაპარაკების ჩიხში შესვლის შემდგომ ხდება ხოლმე ხილული.

ექსტრემისტებთან მოლაპარაკების წარმატებით წარმართვისათვის თავიდანვე საჭიროა მათი

მოთხოვნების და ამბიციების თანდათან შემცირება და მათი თავდაცვის პოზიციაში გადაყვანა.

საერთაშორისო პრაქტიკებში ხშირია კონფრონტაციული (დაპირისპირებული) მოლაპარაკებების გამოცდილება. დიდი ხნის განმავლობაში, თითქმის ცივი ომის დასასრულამდე გაბატონებული იყო, მოლაპარაკებების შესახებ აზრი, როგორც კონფრონტაციის ან საომარი მოქმედების დროს დროებით დაზავებაზე. მოლაპარაკების ამგვარმა გაგებამ, პროცესში მონაწილე მხარეების შესაბამისი ქცევის ორი მოდელი განსაზღვრა: ძალის პოზიცია (ანუ მკაცრი სტილი) და სუსტი პოზიცია (ანუ რბილი სტილი).

ოდითგანვე, ძალის პოზიციით მოქმედებისას, მასში მონაწილე პირები, იქნებიან ესენი პიროვნებები პარტიები, სახელმწიფოთა ჯგუფები, სახელმწიფოები თუ სხვა მოქმედებენ ცალმხრივი გამარჯვების მისაღწევად. ასეთი მოლაპარაკებები უმეტეს შემთხვევაში ნალებად ეფექტურად ითვლება. მოლაპარაკების მხარეები მიზნის მისაღწევად ხშირად ნებისმიერ საშუალებას იყენებენ, არავითარ დათმობაზე არ მიდიან, ზეწოლას ახდენენ. მომავალი ურთიერთობებისთვის, ასეთი მიდგომა, რომელიც გულისხმობს ცალმხრივ დათმობას ხშირად უნდობლობას იწვევს. როგორც წესი მკაცრი სტილი, ანუ ძალის პოზიცია მოლაპარაკების მონაწილეებს შორის ურთიერთობას არ აუმჯობესებს, პირიქით მათ მტრულ დამოკიდებულებას მეტად აღვივებს.

რაც შეეხება ურთიერთობს პოზიციას, ანუ რბილ სტილს, ამ დროს მოლაპარაკების მიზანი შეთანხმებაა და საშუალება- ყველაფერი, რაც უზრუნველყოფს ამ შეთანხმებას. ამ დროს ხდება კარგი ურთიერთობის შენარჩუნება და შეთანხმების მისაღწევად შეგნებული დათმობა და ისეთი წინადადებების ძიება და შემუშავება, რომლებსაც მეორე მხარე დათანხმდება.

მოლაპარაკების პროცესში ხელის შემშლელი ანუ დესტრუქციული ტაქტიკა მაშინ გამოიყენება როდესაც ერთი მხარის აზრით იგი უფრო მყარ პოზიციებს ფლობს, ეს შესაძლოა იყოს სამხედრო ძალა, ფინანსები, სხვადასხვა სახის რესურსები. აქედან გამომდინარე, მოლაპარაკებებზე ძლიერ პოზიციას განსაზღვრავს სიმდიდრე, პოლიტიკური კავშირები, ფიზიკური ძალა, გავლენები. ამიტომ მნიშვნელოვანია, კონფრონტაციულ სიტუაციაში მოლაპარაკების წარმართვის ტაქტიკათა მრავალფეროვნება. მოცემულ ტაქტიკებში მოიაზრება:

- ❖ მოჩვენებითი პრინციპულობა-ამ ტაქტის დროს, მთავარია არა არსებული პრობლემა, არამედ პარტნიორთან ანგარიშსწორება. ასეთ დროს რეალური განზრახვის კარგად შეფარვა ხდება, მიღებულ შეთანხმებას ხშირად რეალურ საქმესთან არავითარი კავშირი არ აქვს.
- ❖ არაკორექტული ქცევა-იგი გამოიხატება, პოზიციის მოულოდნელი ცვლილებებით, წყაროების არ დასახელებაში, გულგრილობაში, ახალი მოთხოვნების წამოყენებაში და საბოლოო შეთანხმების მიღწევის ხელოვნურ გაჭიანურებაში.
- ❖ ფსიქოლოგიური ზეწოლა-ეს ტაქტიკა გამოიყენება მაშინ, როდესაც ერთი მხარე იძულებულია დათმობაზე წავიდეს. ფსიქოლოგიური ზეწოლის პრაქტიკა ორი ვარიანტით გამოიყენება: **ემოციურ მხარეზე და საქმის არსზე.**

● საქმის არსზე ფსიქოლოგიური ზეწოლის მაგალითებია: ექსტრემალური მოთხოვნის წაყენება; მოლაპარაკებაზე უარი; ულტიმატუმების ენით სუბარაი; ჯიუტი პარტნიორის მიზეზად მოყვანა (მე თანახმა ვარ მაგრამ ჩემი პარტნიორი არა).

● ემოციური ზეწოლის მაგალითებია: სენსაციურობა; არასტანდარტულობა; ახალი ატრიბუტზე.

მანიპულაცია სუბიექტის მიერ ყოველთვის გამიზნული მოქმედებაა ერთი მხრივ ის არის რამე რთული მოქმედება ხელით მუშაობისას და მეორე ყალბაბანდობა, ოინი.თითქმის ყოველთვის მანიპულაციური მცდელობა წინასწარ იგეგმება და წინასწარ განსაზღვრულია ზემოქმედების ადრესატი და სასურველი სიტუაცია.

გამოცდილი მანიპულატორი მოქმედებისას მრავალრიცხოვან კონკრეტულ ხერხებს იყენებს. ეს შესაძლოა იყოს თხოვნა, თავდაჯერებულობის დემონსტრაცია, ოპონენტის მოსაზრებებზე რიტორიკული კითხვების დასმა.

აქტიური-მანიპულატორი ყოველთვის ცდილობს ადრესატზე კონტროლის დამყარებას, ორიენტაციას ოპონენტის სისუსტეებზე აკეთებს და აწესებს მასზე კონტროლს.

პასიური-მანიპულატორი დამყოლი ადამიანის შეხედულებას ტოვებს და არ იწვევს გაღიზიანებას.

სხვებს აიძულებს მის მაგივრად ფიქრს და მუშაობას, ის დამარცხებას ითმენს და ამით ხდება მოგებული.
შეჯიბრებითი-მანიპულატორი ამ შემთხვევაში ნებისმიერი ხერხით გამარჯვებას ცდილობს.
გულგრილი-ამ დროს მანიპულატორი გარიყული ადამიანის დემონსტრირებას ახდენს. იჩენს ინდიფერენტულობას და გულგრილობას და ასევე გაურბი კონტაქტს.

მანიპულაციური ქცევის მეთოდები მრავალია:

- ❖ დაცვითი რეაქციის გამოწვევა- ამ მეთოდის მიზანია მეორე მხარის დაცვის პოზიციაში გადაყვანა, მათი დასუსტება და მათში დამნაშავეს გრძნობის გაღვივება;
- ❖ დეზორიენტაციისა და არევ-დარევის პროვოცირება (გამოწვევა)-ამ მეთოდის მიზანია მეორე მხარის მიზნების და გეგმების დანგრევა, ისეთი ქმედებების გამოწვევა რომლებიც მასვე დააზიანებს.
- ❖ „თანამშრომლობის“ შთაბეჭდილების ფორმირება- ერთი მხარე მეორე მხარის პრობლემათა გაგების დემონსტრაციას ახდენს, მაგრამ ეს ხდება მხოლოდ სიტყვიერად, ყოველგვარი დახმარების ხელის გაწევის და პასუხისმგებლობის აღების გარეშე.
- ❖ მოუთმენლობაზე თამაში- ამ ტაქტიკის მიზანია თანამოსაუბრისთვის ისეთი შთაბეჭდილების შექმნა თითქოს მიზანი ფაქტიურად მიღწეულია. თუმცა ეს მიზანი რეალურად არადა არ მიიღწევა.
- ❖ შეგნებულად გაჭიანურება-ამ ტაქტიკის დროსაც თითქოს მიზანი მიღწეულია, მაგრამ ოპონენტის დარწმუნება ხდება იმაში, რომ მისი მხრიდან „პატარა“ დათმობა ხელს უშლის საბოლოო გადაწყვეტილების მიღებას. ამით ოპონენტი დროის გაჭიანურებას ცდილობს და ეს სიტუაცია მუდმივად მეორდება.
- ❖ გამოუვალობის დემონსტრაცია-მეორე მხარის დარწმუნება, რომ სირთულეები და დანაკარგი იზრდება და გამოსავლის მხოლოდ ერთი გზა რჩება. ამის გამო პარტნიორს უწევს იმ გადაწყვეტილების მიღება, რომელსაც ამ ტაქტიკით მოქმედი მხარე მას გამოსავლის ერთადერთ გზად სთავაზობს.

დასკვნა

იმისდა მიუხედავად, რომ მანიპულაციის ნიშნები ფარულია მისი გამოცნობა მაინც შესაძლებელია შეგრძნებით (ემოციური მხარე) ან შეცნობით (რაციონალური მხარე). მრავალი ისეთი მდგომარეობა არსებობს, როდესაც მანიპულაციისგან და მანიპულატორისგან დაცვა აუცილებელია, რადგან მანიპულაციამ შესაძლოა ადამიანზე დამანგრეველი გავლენაც მოახდინოს თუ არ გავანეიტრალებთ მას.

სიცრუის ტაქტიკასაც შევხვდებით მოლაპარაკებებში, რათქმუნდაეს მიუღებელია , თუმცა საშუალებათა ფართო სპექტრს მოიცავს ფაქტების დამახინჯებიდან, აშკარა ტყუილამდე.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. მეტრეველი რ. (2022); ქართული დიპლომატიის ისტორია; თბილისი;
1. ჯოლია გ. (2006); ბიზნეს-ეტიკეტი და მოლაპარაკების ხელოვნება; თბილისი;
2. სუხარევ ვ.ა; სუხარევ მ.ვ. (1997); ხალხის და ერის ფსიქოლოგია;
3. ირაგორი გარსია ა. (2011); მოლაპარაკებები და საერთაშორისო ურთიერთობები;
4. ჭალაღიძე ნ. (2019); მოლაპარაკების მეთოდები, დავების ალტერნატიული მოგვარება და ნდობის ფაქტორი მოლაპარაკების დროს; თბილისი;
5. შარბატიხ ი. (2005); ტყუილის ხელოვნება;
6. ჰოუგტონ დავიდ. პ. (2009); პოლიტიკური ფსიქოლოგია;

Technologies of manipulations and lies in political negotiations

Metreveli Lia
Professor of Technical University of Georgia

Gagunashvili Nino
Doctoral student of Technical University of Georgia

Summary

Making a decision in the negotiation process is a difficult psychological process, taking into account that every person has different psychological resources. It is also important to consider that different people need different time to process information and make decisions, and each of them looks at the outside world from their own point of view. The ability for a person to see a problematic issue from the other side's point of view, no matter how difficult it may be, is an important issue in successfully solving the problem

სწავლების მეთოდები იაკობ გოგებაშვილთან

მეტრეველი ლია
საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი

ბოკუჩავა ნანა
საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის დოქტორანტი

აბსტრაქტი

მოხსენებაში განხილულია გოგებაშვილს მიზანი განათლებისა, რომელიც, თავის მხრივ, ეფუძნება ქვეყნის სოციალურ-პოლიტიკურ საჭიროებას.

იაკობ გოგებაშვილის კარგად იცნობს ანტიკური პერიოდის მოაზროვნეების სოკრატეს, პლატონისა და არისტოტელეს მიერ განმარტებულ აღზრდის მიზანებს, ამოცანებს, აღზრდის იდეას, რომელიც დღემდე არ კარგავს აქტუალობას, აღზრდისა და განათლების სისტემის თვალსაზრისით. კერძოდ, საუბარია პიროვნების ფიზიკურ, გონებრივ, ზნეობრივ და ესთეტიკურ განვითარებაზე, შრომითი ჩვევების აუცილებლობაზე, მოგეხსენებათ ყოველივე ამის გარეშე წარმოუდგენელია ადამიანის ცხოვრება და მოღვაწეობა საზოგადოებრივ ასპარეზზე. „სწავლა ყოველის საგნისა იმისთანა გზაზედ უნდა იყოს დაყენებული ყოველს პედაგოგიურად მოწყობილს სკოლაში, რომ ავარჯიშოს, განამტკიცოს და გაამდიეროს არა ერთი რომელიმე გამარტივებული ნიჭი, არამედ სხვა ნიჭიცა და დაეხმაროს მთელის გონების წინსვლასა, განვითარებასა“. (გოგებაშვილი, რჩეული პედაგოგიური თხზულებანი, ტ. VIII. გვ. 376]

საკვანძო სიტყვები: განათლება, სწავლების მეთოდები, აღზრდის როლი, მოსწავლე, მასწავლებელი,

ძირითადი ნაწილი

იაკობ გოგებაშვილი სამოღვაწეო ასპარეზზე მე-19 საუკუნის 60-იან წლებში გამოდის. ცხადია მისი მსოფლხედველობა იმ პერიოდის საქართველოში არსებული ვითარებითა საჭირ-ბოროტო საკითხებით და ეროვნულ-გამათავისუფლებელი მოძრაობით არის განმსჭვალული.

იაკობ გოგებაშვილი - ქართული სკოლის, პედაგოგიკის მეცნიერების ფუძემდებელი საქართველოში, აქტიურად იყო ჩართული საზოგადოებრივ მოღვაწეობაში. იგი ილია ჭავჭავაძეს და სხვა მოღვაწეებთან ერთად, გახლდათ ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების დამაარსებელი. გოგებაშვილმა ფრიად დიდი სამსახური გაუწია ხალხის განათლებას საქართველოში; მოგეხსენებათ, რუსეთმა, საქართველოში შემოსვლისთანავე სერიოზული საფრთხე შეუქმნა ქართულ განათლებას.

აქვე არ შეიძლება არ აღინიშნოს, რომ ქართული საზოგადოება არასდროს შერიგებია რუსიფიკატორულ რეჟიმს განათლების დარგში. ქართველი საზოგადო მოღვაწეების, დიმიტრი ყიფიანის, იაკობ გოგებაშვილის, ილია ჭავჭავაძის, იოსებ მამაცაშვილის, სერგი მესხის და სხვათა და სხვათა თაოსნობით, გაიხსნა არაერთი სკოლა, სადაც სწავლება ქართულ ენაზე მიმდინარეობდა, რამაც საქართველოში რუსიფიკაციის პროცესი შეაჩერა.

რუსეთის ხელისუფლების სერიოზული წინააღმდეგობის მიუხედავად, 1879 წელს საქართველოში დაფუძნდა „ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოება“, რომელმაც, თამამად შეიძლება ითქვას, იტვირთა განათლების დარგში ქართული სახელმწიფო პოლიტიკის გატარების, ქართული განათლების სისტემის როლი, დიდი ბრძოლის უანგარო მოღვაწეობის შედეგად მათ შთამომავლობას შეუნახეს ქართული ენა, ქართული დამწერლობა და მთელი ქართული კულტურა. ორგანიზაციას, რომელიც 47 წლის განმავლობაში ხელმძღვანელობდა ქართული განათლების საქმეს. ი. გოგებაშვილი, ცხადია, თავისი პედაგოგიკურ-დიდაქტიკური იდეებით, მიზანმიმართულობით, მის მიერ შექმნილი სახელმძღვანელოებით ქართული სკოლის დაფუძნების მთავარი ინიციატორი და იდეური სულისჩამდგმელი გახლდათ, მისი თავდადებული შრომით და მოღვაწეობით დაფუძნდა ქართული სასკოლო განათლების სისტემა.

მან სხვა საზოგადო მოღვაწეებთან ერთად შეუნახა მომავალ თაობას ქართული ენა და ქართული

სკოლა. ამის დასტურია ის გარემოება, რომ 60-იანი წლების დასაწყისში საქართველოში იყო 300-მდე სკოლა 4000 მოსწავლით, ხოლო 1914 წელს - 1700 სკოლა 130 000 მოსწავლით.

მისი ზრუნვის საგანი, სხვა უამრავ საზრუნავთან ერთად, უპირველესად, ქართული განათლების, როგორც ეროვნული ცნობიერების ფორმირების უძირითადესი საშუალების, აღდგენა და გაძლიერება გახდა.

ყოველივე ეს სასარგებლო, აუცილებელი და საკმაოდ რთული საქმე მოითხოვდა; სასკოლო სისტემის შექმნას, რომელიც უნდა დაფუძნებულიყო მკაფიოდ განსაზღვრულ განათლების პოლიტიკაზე და მის შესაბამის კურიკულუმზე, სახელმძღვანელოზე, სწავლების მეთოდებსა და მასწავლებელზე. გოგებაშვილი წერდა; „თუ ერს სურს იარსებოს ქვეყანაზე, თვალისჩინივით უნდა იცავდეს ეროვნულს გონებას, სულსა და გულს, იცავდეს, ავითარებდეს და აღორძინებდეს თავისი ქვეყნის ენას, ეროვნულს განათლებას, კულტურას, რათა საპატიო ადგილი მოიპოვოს ერთა შორის და გახდეს თავისებური და მნიშვნელოვანი ნაწილი კაცობრიობისა“ [ი. გოგებაშვილი, რჩეული პედაგოგიური თხზულებანი, ტ. III გვ. 155]

ი. გოგებაშვილის ამ ციტატაში ცხადად და ნათლად ჩანს მისი დამოკიდებულება ეროვნული ცნობიერებისადმი, როგორც ქვეყნის არსებობის და განვითარების უმთავრესი იარაღისადმი.. ი.გოგებაშვილს, ეროვნული გათავისუფლების ძირითად გზად განათლება და ცოდნა მიაჩნია. „მთავარი ძალა, რომელიც გამარჯვებას ანიჭებს ერსა საარსებო ბრძოლაში, არის ცოდნა, განათლება“ [ი. გოგებაშვილი, რჩეული პედაგოგიური თხზულებანი, ტ. III გვ. 155] საყურადღებო ისიც რომ, როგორც გოგებაშვილის, ასევე სამოციანელთა მთავარი საზრუნავი ქართული სკოლის, სწავლა-განათლების სათანადო დონეზე დაყენებაა გახლდათ.

ყოველივე ამას საკმაოდ მკაფიოდ გამოკვეთილი მიზანი სჭირდებოდა. აუცილებლობა მოითხოვდა განისაზღვროყო რა მიზანს უნდა დაეფუძნოს ქართული საგანმანათლებლო პოლიტიკა, როგორი უნდა ყოფილიყო მომავალი ქართველი, რომ შეძლებოდა ქვეყანაში არსებული სირთულეების გამკლავება. მოგეხსენებათ აღზრდა პედაგოგიკის ერთ-ერთი მთავარი ცნებაა, რომელიც იაკობ გოგებაშვილმა და ილია ჭავჭავაძემ საკმაოდ საინტერესოდ გაახმოვანეს - „ახალი ტიპის ქართველი“. სწორედ ეს დიდი მისია მომავალი, ახალი ტიპის ქართველის აღზრდის უნდა მოეყვანა სისრულეში საზოგადოებას და სწავლა-განათლებას. „ზოგს ჰგონია, რომ მამულის სიყვარულის გრძნობა დედის მუცლიდან დაწყება ყოველ ახლადშობილს და მის აღზრდაზე ზრუნვა საჭირო არააო, მაგრამ ეს მართლა ასე როდია... პატრიოტობა საზოგადოებამ და ცალკე პირმა უნდა დანერგონ, აღზარდონ და დააყენონ ჯეროვან სიმადლეზედ, [ი.გოგებაშვილი, რჩეული პედაგოგიური თხზულებანი, 1977, გვ.107];

გოგებაშვილს და მის თანამოაზრეებს აქვთ მკვეთრად გამოხატული მიზანი განათლებისა, რომელიც, თავის მხრივ, ეფუძნება ქვეყნის სოციალურ- პოლიტიკურ საჭიროებას;

ა) ვინ უნდა აღზარდოთ? /განათლების მიზანი/;

ბ) რა უნდა ვასწავლოთ? /განათლების შინაარსი/;

გ) როგორ უნდა ვასწავლოთ? /სწავლების დიდაქტიკური პრინციპები და მეთოდები/;

დ) ვინ უნდა ასწავლოს? /მასწავლებელი/.

აი, ამ დიდაქტიკურ ფორმატს ეფუძნება გოგებაშვილის მოღვაწეობა ქართული სკოლის შექმნისას.

რა უნდა ვასწავლოთ, რომ დასახულ მიზანს მივაღწევად? კითხვაზე პასუხი ნათელია;

რეალური განათლება, პატრიოტული განათლება, რელიგიური სწავლა. „მე ყოველთვის ვიყავი, ვარ და ვიქნები მომხრე რეალური სისტემისა. იგი მიმაჩნია ყველა ერისათვის უფრო ნაყოფიერ სისტემად, მეტადრე ქართველებისათვის“ [ი.გოგებაშვილი, რჩეული პედაგოგიური თხზულებანი, ტ. II გვ. 248.];

არის კიდევ ერთი უნიშვნელოვანესი კითხვა/ საკითხი/ კლასიკური დიდაქტიკისა, როგორ უნდა ვასწავლოთ, რომელიც გულისხმობს სწავლების ზოგადპედაგოგიკურ და დიდაქტიკურ პრინციპებს, სწავლების მეთოდებსა და ხერხებს.სწორედ რომ აქაა ი.გოგებაშვილი მყარი და მნიშვნელოვანი გადაწყვეტილება კლასიკური პედაგოგიკის პოზიციებზე, როცა სწავლებაში შემოაქვს ასაკობრივი განვითარების გათვალისწინების /მისაწვდომობის/, თვალსაჩინოების, შეგნებულობისა და აქტიურობის, ცოდნის სისტემატურობისა და თანამიმდევრობის, ცოდნის მტკიცედ შეთვისებისა და გამეორების

პრინციპები და მათზე დაყრდნობით წერს თავის სახელმძღვანელოებს. ეს ის პრინციპებია, რომელზეც დგას თანამედროვე სკოლა.

აღსანიშნავია, რომ ქართული წერა-კითხვის სწავლების ისტორიაში იაკობ გოგებაშვილმა პირველმა გამოიყენა ბგერითი ანალიზური მეთოდი. სწორად და მიგნებულად შენიშნავს, ცნობილი ქართველი მეცნიერ ვალერიან რამიშვილი, „წერა-კითხვისა და, საერთოდ, ქართული ენის სწავლება დაეფუძნა შეგნებულობის, მისაწვდომობის, თვალსაჩინოების, აქტიურობისა და სისტემატურობის დიდაქტიკურ პრინციპებს; ნაცნობიდან უცნობზე, ადვილიდან ძნელზე, მარტივიდან რთულზე თანდათანობითი გადასვლის წესებს. ამგვარი სწავლების სისტემის შემოღება იმ დროისათვის დიდი ნოვატორობა იყო და ქართული პედაგოგიკური აზროვნების განვითარების ისტორიაში რევოლუციას უდრიდა”.

მშობლიური ენის შესწავლის საქმეში გოგებაშვილის ყველაზე დიდი ისტორიული დამსახურებაა „დედაენა“- როგორც უკვე აღვნიშნეთ წიგნი შედგენილია ანალიზურ-სინთეზური სწავლების მეთოდით. (მეთოდი, რომელიც დღემდე აქტიურად და წარმატებით მუშაობს) ასევე ასობის შესწავლის თანამედვერობა დადგენილია თვით ანბანთა სიმნელის გათვალისწინებით. სახელმძღვანელოში მოცემული ყველა სასაუბრო მასალა და ლექსი აღებულია ცხოვრების იმ მოვლენებიდან რაც ბავშვებისთვის ახლობელია. დიდი ოსტატობით არის განხორციელებული მოთხოვნა- მასალა განმეორდეს მომდევნო გაკვეთილზე სხვადასხვა კომბინაციაში. თვალსაჩინოების თვალსაზრისით სახელმძღვანელო გულდასმით არის შედგენილი. ენა კი ლიტერატურულად დახვეწილი და გამართულია, ტექნიკური მხარე საოცარი სიზუსტითა და პროპორციულობის დ არის წარმოდგენილი.

ყურადღების მიღმა არ უნდა დაგვრჩეს „ანალიზურ-სინთეზურ მეთოდიკურ პრინციპზე აგებული „დედა ენა” ბავშვის ლექსიკური მარაგის გამდიდრების, ფრაზის აგებისა და თხრობის, ფანტაზიის, წარმოსახვის, ლოგიკური აზროვნების უნარების განვითარების კომპლექსურ მთლიანობას წარმოადგენს, რომელიც სასარგებლო ინფორმაციის მიღებასთან ერთად, ავითარებს ბავშვის დამოუკიდებელ აზროვნებასა და მეტყველებას.

დროს ბევრად გაუსწრო, ნოვატორული იდეებით აღჭურვილიმა გოგებაშვილმა ამის დასტური გახლავთ XXI საუკუნის სწავლების თანამედროვე ინტერაქტიური მეთოდები, რომელიც მის მიერ შემუშავებულ მეთოდიკაში გამოიყენებოდა.

მაგალითისთვის საკმარისია ეროვნული სასწავლო გეგმის გამჭოლი კომპეტენციებიდან განვმარტოთ წიგნიერების ცნების შინაარსი: „თანამედროვე გაგებით, წიგნიერება არის ცვალებად კონტექსტში კითხვის, წერის, ინფორმაციის დამუშავების, იდეებისა და მოსაზრებების გამოთქმის, გადაწყვეტილების მიღებისა და პრობლემების მოგვარების უნარი იმ ცოდნის საფუძველზე, რომელსაც ადამიანი მთელი ცხოვრების განმავლობაში იძენს”.

მოსწავლეთა მოტივაციის ამაღლება. ერთერთი დიდი პრობლემა იყო და არის საზოგადოებისათვის. აქ კი მართლაც უწკაალურ ნოვატორად გვევლინება ბატონი იაკობ გოგებაშვილი. „დედა ენაში” შეტანილი ნახატით გათვალისაჩინოებული პირველი წინადადება „აი ია”, საოცრად დადებით ემოციას იწვევს და მოსწავლეს განაწყობს სწავლისთვის. დადებითი განწყობა კი სხვა არაფერია, თუ არა მოტივაცია. „ყველაფერი გენიალური მარტივია!” თუმცა, ერთი შეხედვით მარტივი ნახატის მიღმა, რეალურად, ანბანის სწავლებას მეცნიერულად დამუშავებული კომპლექსურად შერჩეული მეთოდიკის სამი ძირითადი პრინციპი:

- ა) ფონეტიკური;
- ბ) გრაფიკული;
- გ) სემანტიკური.

უდევს საფუძვლად. ყოველივე ეს კი სასკოლო ასაკის დასაწყისში არაჩვეულებრივად მუშაობს მოსწავლეს ხატოვანი აზროვნებაზე. სწორედ ამიტომ მას ჯერ ნახატის სახით ეძლეოდა საგანი, შემდეგ ახდენდა მის წარმოთქმას, გააზრებას და გრაფიკულად გამოსახვას.

საყურადღებოა ის, რომ ეს ნოვატორია, მიგნება, დღესაც, XXI საუკუნეში არ კარგავს აქტუალობას სწავლების თანამედროვე მეთოდებში, დიდი და განსაკუთრებულ ადგილს იკავებს. მაგალითად;

„დავხატოთ, აღვწეროთ, დავწეროთ”. მოსწავლეებს ეძლევათ დავალება, დახატონ რომელიმე

ეპიზოდი ტექსტიდან, შემდეგ ხდება ნახატის აღწერა და ბოლოს წერილობით გადმოცემა. მასში გაერთიანებულია სამი ეტაპი და ემსახურება ვიზუალური წიგნიერების – წერითი, ზეპირმეტყველებისა და კითხვის უნარების გამომუშავებას.

ყურადღების მიღმა არ უნდა დაგვჩქეს ინტერაქტიური მეთოდებით სწავლება, რომელიც ავითრებს კრიტიკული აზროვნებისა და არგუმენტირებული მსჯელობის უნარებს. ამ თვალსაზრისითაც პროგრესულია იაკობ გოგებაშვილის ნოვატორული იდეები. „დედა ენაში“ მოცემული სასაუბროები სასარგებლო ინფორმაციის მიღებასთან ერთად ავითარებდნენ მოსწავლეთა დამოუკიდებელ და შემეცნებით აზროვნებას, მეტყველებას, ლოგიკური მსჯელობის უნარს.

დასკვნა

ყოველივე ეს გვაძლევს საფუძველს გავაკეთოთ დასკვნა, რომ განმავითარებელი სწავლების იდეაზე აგებული „დედა ენა“ უზრუნველყოფდა მოსწავლეთა ყოველმხრივ აღზრდა-განათლებასა და უწყვეტ განვითარებას. მეცნიერული პედაგოგიკის ფუძემდებლის მიერ დიდაქტიკური პრინციპით დალაგებული სხვადასხვა ჟანრის მასალა ემსახურებოდა მოსწავლეთა ზნეობრივი, ესთეტიკური, შემეცნებითი, ჰუმანური აღზრდის ერთიანი საგანმანათლებლო იდეის განხორციელებას.

აქვე მინდა აღვნიშნო, რომ გოგებაშვილს არ ავიწყდება საბავშვო თემატიკა - ბუნება და ადამიანთა საზოგადოება, კერძოდ, საბუნებისმეტყველო და საზოგადოებრივი ცოდნა, ხალხის ყოფა-ცხოვრება და მორალის შესწავლა, ისტორიული წარსული. სწორედ ეს თემები მიაჩნია მას მნიშვნელოვნად პატროიტი მამულიშვილის აღზრდისთვის, რომელსაც ეცოდინება საკუთარი ქვეყნის ისტორია, გეოგრაფია და ხალხის ყოფა-ცხოვრება. სწორედ ამ შინაარსითაა გამსჭვალული გოგებაშვილის სახელმძღვანელოები - დედა ენა, ბუნების კარი და რუსკოე სლოვო, რომლებიც, კლასიკური დიდაქტიკის ზემოთწარმოდგენილ პრინციპებს ეფუძნება.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. გოგებაშვილი (1990), გოგებაშვილი იაკობ „თხზულებანი“ ტომი IV თბილისი
2. იაკობის სამრეკლო. თბილისი 1990 (შემდგენლები: თითმერია, ჯ. // ჩილაჩავა, ზ.)
3. ინტერნეტგაზეთი „მასწავლებელი“ <https://mastsavlebeli.ge/?action=news&npid=186>
4. *ლორთქიფანიძე დ.*, დიდი ქართველი პედაგოგი იაკობ გოგებაშვილი (დაბადებიდან 120 წლისთავის გამო), თბ., 1960
5. *ობოლაძე უ.*, იაკობ გოგებაშვილი — ქართული სახალხო სკოლის ფუძემდებელი, თბ., 1977;

Teaching Methods with Iakob Gogebashvili

Metreveli Lia
Professor of Technical University of Georgia

Bokuchava Nana
Doctoral student of Technical University of Georgia

Summary

The following report discusses Gogebashvili's purpose of education, which, in turn, is based upon the socio-political needs of the country.

Iakob Gogebashvili is well acquainted with the goals, tasks, and the idea of upbringing defined by ancient philosophers, such as Socrates, Plato, and Aristotle, those that from the standpoint of upbringing and education system have not lost relevance up to this day.

In particular, the discussion is about the physical, mental, moral, and aesthetic development of a person and the necessity of work habits, it stands to reason that without all of this the human life and activity in the public arena are impossible. „Learning of every subject should be set as a way for everyone in a pedagogically organized school to train, strengthen and reinforce not one simple talent, but also other talents and help the entire mind to advance and develop.“ [Gogebashvili, Iakob, Selected Pedagogical Writings, Vol. VIII. p. 376]

words used; education, teaching methods, the role of upbringing/education, student, teacher.

საქართველოსა და გერმანიის საგადასახადო სისტემაში მოქმედი პირდაპირი გადასახადების შედარებით ანალიზი

მიქელაშვილი მერაბ

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი

ბარბაქაძე-პეტაშვილი ხათუნა

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის მაგისტრანტი

აბსტრაქტი

გადასახადების დაყოფა ხდება პირდაპირ და არაპირდაპირ გადასახადებად. პირდაპირი გადასახადები ერთერთ მნიშვნელოვან რგოლს წარმოადგენენ ქვეყნის ბიუჯეტის შემოსავლებში. პირდაპირი საერთო-სახელმწიფოებრივ გადასახადებია - საშემოსავლო, საპენსიო და მოგების გადასახადები. ასევე, ქონების გადასახადსაც პირდაპირ გადასახადს მიაკუთვნებენ. საგადასახადო დანაკარგების თავიდან ასაცილებლად მნიშვნელოვანია სწორი აღრიცხვიანობის სისტემის დანერგვა, რაც იქნება მარტივი, გამჭვირვალე და ინფორმაციული. მნიშვნელოვანია მოხდეს განვითარებული ქვეყნების გამოცდილების გაზიარება. სწორედ ამიტომ, ჩავთვალეთ საინტერესოდ, მოგვებდინა გერმანიისა და საქართველოს საგადასახადო სისტემაში არსებული პირდაპირი გადასახადების შედარებითი ანალიზი. განვითარებული ქვეყნების გამოცდილებაზე დაყრდნობით შესაძლებელია მოვახდინოთ სიახლეების დანერგვა, რაც საქართველოს დაეხმარება ასოცირების ხელშეკრულების ფარგლებში ნაკისრი ვალდებულებების შესრულებაში. ევროკავშირთან დაახლოებული გარემოს შექმნა უფრო საინტერესოს გახდის ქართულ ბაზარს უცხოელი ინვესტორებისათვის. ფისკალური რისკების მატარებელია საგადასახადო სისტემაში არსებული ხარვეზები, რომლის გამოსწორებაც სასიცოცხლო მნიშვნელობისაა, როგორც ევროინტეგრაციის საქმეში, ასევე ეკონომიკური წინსვლისათვის. ევროკავშირის საგადასახადო სისტემასთან კონვერგენცია არის საგადასახადო პოლიტიკის მიმართულება, რომელიც ევროპის ქვეყნების საგადასახადო სისტემების ეფექტური ფუნქციონირების განსაზღვრაში და მათი ჰარმონიზაციის შესახებ ინფორმირებაში მნიშვნელოვანი გასაღებია.

საკვანძო სიტყვები: გადასახადები, საგადასახადო მენეჯმენტი, საგადასახადო კოდექსი, ბიზნესი, მართვა.

ძირითადი ტექსტი

პირდაპირი გადასახადის დაბეგვრის ობიექტია ფიზიკური და იურიდიული პირების შემოსავლები, ასევე სიმდიდრე და საკუთრება. ხოლო არაპირდაპირი გადასახადით იბეგრება ხარჯები. პირდაპირ საერთო-სახელმწიფოებრივ გადასახადები - საშემოსავლო, საპენსიო და მოგების გადასახადები. ასევე, ქონების გადასახადსაც პირდაპირ გადასახადს მიაკუთვნებენ. საქართველოში პირდაპირი გადასახადების ანალიზი გულისხმობს მათი სტრუქტურის, ეკონომიკაზე გავლენის და სახელმწიფოს შემოსავლების გამომუშავების ეფექტურობის შესწავლას.

გერმანიის საგადასახადო კოდექსში პირდაპირი გადასახადების გაანალიზება გულისხმობს მათი სტრუქტურის ზემოქმედებას ფიზიკურ პირებსა და ბიზნესზე და მათ როლს საჯარო სერვისების დაფინანსებაში. საშემოსავლო და მოგების გადასახადს ერთი და იგივე გადასახადსაც უწოდებენ, თუმცა სხვაობა ის არის, რომ საშემოსავლო გადასახადით იბეგრება არარეზიდენტი და რეზიდენტი პირების მიერ მიღებული შემოსავალი საქართველოში რეგისტრირებული წყაროდან, ხოლო მოგების გადასახადით იბეგრება იურიდიული პირების მიერ მიღებული შემოსავლები და ასევე არაეკონომიკური საქმიანობისათვის გაწეული ხარჯები. საქართველოს მოსახლეობისათვის, საშემოსავლო გადასახადი უმთავრეს გადასახადს წარმოადგენს, პირდაპირი გადასახადებიდან. ამ გადასახადის გადახდა უწევს საქართველოს რეზიდენტ და არარეზიდენტ ფიზიკურ პირებს, რომლებმაც საანაგრიშო წლის განმავლობაში მიიღეს გარკვეული სახის შემოსავალი. პირი, რომელიც მოცემული წლის განმავლობაში, 183 დღის განმავლობაში იმყოფება საქართველოს ტერიტორიაზე - ითვლება საქართველოს რეზიდენტ პირად. საშემოსავლო გადასახადის უპირატესობებს წარმადგენს: ის არის პირადი გადასახადი და

იბეგრება რეალურად მიღებული შემოსავალი და არა სავარაუდო; ის მაქსიმალურად ახდენს დაბეგვრის ძირითადი პრინციპების რეალიზაციას, არის თანაბარზომიერი და საყოველთაო. ხოლო, მის მთავარ ნაკლს წარმოადგენს ის რომ, ხშირად ხდება მისგან თავის არიდება. ამიტომ, განვითარებულ ქვეყნებში მის სხვადასხვა ნაირსახეობას ვხვდებით, რათა უფრო გამჭვირვალე იყოს საშემოსავლო გადასახადის ამოღება. ამ სტატიამ განხილული იქნება საშემოსავლო და მოგების გადასახადის შედარებითი ანალიზი, საქართველოსა და გერმანიის საგადასახადო სისტემების მიხედვით.

ფიზიკური პირის შემოსავალი იბეგრება 20% განაკვეთით თუ ამ კანონით სხვა რამ არ არის გათვალისწინებული. მაგრამ კოდექსით გათვალისწინებულია ასევე შეღავათებიც. მაგალითად, თუ ფიზიკური პირი საცხოვრებელ ფართს გააქირავებს ფიზიკურ პირზე, ამ შემთხვევაში მისი შემოსავალი დაიბეგრება 5%. საგადასახადო შეღავათები ვრცელდება ასევე სხვადასხვა სუბიექტებზე, რაც საკმაოდ ვრცელი თემაა და ამ სტატიის ფარგლებში ვერ მოვახერხებთ განხილვას. თუმცა, ვფიქრობთ, ასევე არანაკლებ მნიშვნელოვანია, მცირე მეწარმის 1% გადასახადის დაბეგვრის პოლიტიკა.

გერმანიაში საგადასახადო სისტემა იმგვარადაა მოწყობილი რომ, გადასახადები არ არის დიდი და მათი ამოღება გამჭვირვალე და ნაკლებდანახარჯიანია. საგადასახადო სისტემა იმგვარადაა მოწყობილი, რომ ხელს არ უშლის კონკურენტული გარემოს შექმას. გადასახადის რაოდენობა პირდაპირ-პროპორციულად შეესაბამება სახელმწიფოსგან მიღებულ სარგებელს. ის მიმართულია შემოსავლების სამართლიანი განაწილებისაკენ. კომერციული საიდუმლოების დაცვას უზრუნველყოფს კანონი და გამორიცხულია ორმაგი დაბეგვრა. გერმანიაში საშემოსავლო გადასახადი არის პირდაპირი გადასახადი, რომელიც დაწესებულია ფიზიკური პირების შემოსავალზე. იგი არის პროგრესული, რაც იმას ნიშნავს, რომ უფრო მაღალი შემოსავლის მქონე ადამიანები იხდიან მაღალ გადასახადს. საშემოსავლო გადასახადი იბეგრება შემოსავლის სხვადასხვა წყაროზე, როგორცაა დასაქმების შემოსავალი, კაპიტალის შემოსავალი და იჯარის შემოსავალი. გერმანიაში მოქმედებს პროგრესული საშემოსავლო გადასახადის სისტემა, რომლის განაკვეთები მერყეობს 0%-დან 45%-მდე ფიზიკური პირებისთვის. განსხვავებით საქართველოს საგადასახადო კოდექსისაგან, გერმანიის რეზიდენტად ითვლება პირი, რომელიც ექვს თვეზე მეტი ვადით იმყოფება გერმანიაში, ასევე რეზიდენტობის დადასტურება შეიძლება მოხდეს ქვეყნის შიგნით რეზიდენციის დაარსებით, რაც თავისთავად ნიშნავს, რომ ხანგრძლივი პერიოდით აპირებთ ყოფნას გერმანიაში. ასევე, გერმანიიდან გამგზავრება ავტომატურად აჩერებს საგადასახადო რეზიდენტის სტატუსს.

ვფიქრობთ, საქართველოში არსებულ კანონთან შედარებით, რეზიდენტობის დადგენის მუხლი ბევრად უფრო მოქნილი ჩანს და მარტივი. ეროვნებით გერმანელი - არ არის საკმარისი სტატუსი საგადასახადო რეზიდენტობის დასადგენად, თუ ქვეყანას დატოვებთ, საგადასახადო მიზნებისთვის აღარ ითვლებით რეზიდენტად.

გერმანიის საგადასახადო სისტემის ძირითად მიზანს წარმოადგენს - საგადასახადო ტვირთის შემსუბუქება მოსახლეობისათვის. გერმანიაში მიმდინარე საგადასახადო რეფორმის ძირითადი მიზანია ეკონომიკური ზრდის სტიმულირება. რეფორმის მიზანია მიმზიდველი საინვესტიციო გარემოსა შექმნა, თვითდაფინანსების ზრდა, მცირე ბიზნესის წახალისება და ა.შ. საშემოსავლო გადასახადის მიმართულებით მოსახლეობა დაყოფილია შემდეგი სპეციფიკის მიხედვით: დაუქორწინებელი, დაქორწინებული, ორივე მუშაობს და სხვა. ის ვინც დამსაქმებელია, აწარმოებს საგადასახადო ბარათს და წლის ბოლოს ახდენს გადასახადების კორექტირებას. ფიზიკური პირებისათვის დაწესებულია გადასახადები სოციალური ფონდებისათვის, რომლებსაც ისინი იხდიან შემოსავლის პროპორციულად, სანამ მათი ხელფასი გარკვეულ ზღვარს არ მიაღწევს, ამის შემდეგ კი ის მუდმივი ხდება. გერმანიაში არის დადგენილი ასევე არასტანდარტული გამოქვითვები, რომელიც უკავშირდება მაგალითად: საწარმოო საქმიანობასთან დაკავშირებულ დანახარჯებს, სამედიცინო დანახარჯებს, სესხზე გადასახდელ პროცენტებს და ა.შ. პროფ.კავშირების საწევრო გადასახადები მთლიანად გამოიქვითება საგადასახადო მიზნებისათვის. ასევე, სრულად ხდება სამედიცინო დანახარჯების გამოქვითვა.

განვიხილოთ მოგების გადასახადი, იგივე კორპორატიული გადასახადი. მოგების გადასახადის უახლესი რეფორმა საქართველოში 2017 წლის 1 იანვარს განხორციელდა, როდესაც გადავედით მოგების

ესტონურ მოდელზე. ესტონური მოდელი გულისხმობს, ყოველთვიურ დეკლარირებას და რეალურად გაცემული მოგების მიხედვით დაბეგვრას. ასევე დაბეგვრას დაექმედებარა არაეკონომიკური საქმიანობისთვის გაწეული ხარჯები, უსაბუთო ხარჯები, ობზორში გადარიცხული ავანსები და ა.შ. აღნიშნულმა რეფორმამ ხელი შეუწყო ინვესტიციებისთვის მიმზიდველი გარემოს შექმნას, აქ რეგისტრირებულ ბიზნესს უფრო მეტი შესაძლებლობა მიეცეს, ინვესტირებისა და განვითარებისათვის. მოგების გადამხდელად ითვლებიან: რეზიდენტი საწარმოები, არარეზიდენტი საწარმოები, რომლებსაც მუდმივი დაწესებულება გააჩნიათ საქართველოში, ან შემოსავალ იღებენ საქართველოში არსებული წყაროდან. მოგების გადასახადი შემდეგი განაკვეთები არსებობს: გადასახადის განაკვეთია 15%; საბანკო დაწერებულებები, საკრედიტო კავშირები და მსგავსი სესხის გამცემი სუბიექტებისათვის - 20%; ნავთობისა და გაზის ოპერაციებით მიღებული მოგება იბეგრება 10%, თუ ეს ხელშეკრულებები 1998 წლის პირველ იანვრამდეა დადებული; ტოტალიზატორის შემთხვევაში - ამ საქმიანობით მიღებული ფსონები თვის ჭრილში იბეგრება 7%.

კორპორატიული გადასახადი არის პირდაპირი გადასახადი კომპანიებისა და სხვა იურიდიული პირების მოგებაზე. გადასახადის განაკვეთი ამჟამად ფედერალურ დონეზე 15%-ია. კომპანიებს, როგორც წესი, უწევთ თავიანთი მოგების გამჟღავნება და დაბეგვრა ყოველწლიურად კორპორატიულ საგადასახადო დეკლარაციაში. კორპორაციული გადასახადი, ან კორპორაციული საშემოსავლო გადასახადი, არის გერმანიის საგადასახადო სისტემის მნიშვნელოვანი კომპონენტი ბიზნესისთვის. გარდა კორპორატიული საშემოსავლო გადასახადისა, არსებობს სოლიდარობის დამატებითი გადასახადი, რომელიც დაწესდა კორპორატიული საშემოსავლო გადასახადის 5,5%-ად. აქედან გამომდინარე, ეფექტური კორპორატიული საშემოსავლო გადასახადის განაკვეთი, სოლიდარობის დამატებითი გადასახადის ჩათვლით, იყო დაახლოებით 15,825%. კორპორაციები იბეგრება მათი შემოსავლების მიხედვით, მათ შორის შემოსავალზე ბიზნეს ოპერაციებიდან, ინვესტიციებიდან და კაპიტალის მოგებიდან. გერმანიის კორპორატიულ კანონმდებლობაში არსებობს სხვადასხვა გამოქვეითებები და გამონაკლისები, რომლებიც შეიძლება უზრუნველყონ საგადასახადო შეღავათები კომპანიებისთვის ან ისარგებლონ გარკვეული ოპერაციებით. კომპანიებს შეუძლიათ წინა წლების ზარალის ანაზღაურება მოგებიდან. ეს ზარალი ამცირებს დასაბეგრი მოგებას და შეიძლება გამოყენებულ იქნას რამდენიმე წლის განმავლობაში. კომპანიებს, რომლებიც ახორციელებენ კვლევით და განვითარების საქმიანობას, შეუძლიათ გარკვეულ პირობებში მიიღონ შემწეობა საგადასახადო კრედიტის სახით. მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ გამოქვეითებისა და გამონაკლისების ზუსტი პირობები და მაქსიმალური თანხები შეიძლება განსხვავდებოდეს კანონმდებლობისა და საგადასახადო სიტუაციიდან გამომდინარე. ამიტომ კომპანიებმა გულდასმით უნდა განიხილონ თავიანთი კონკრეტული საგადასახადო ვალდებულებები და ვარიანტები და, საჭიროების შემთხვევაში, მოიძიონ პროფესიული რჩევა. გერმანია სთავაზობს სხვადასხვა საგადასახადო შეღავათებს და წახალისებს ბიზნესს, როგორცაა კვლევისა და განვითარების (R&D) საგადასახადო კრედიტები, საინვესტიციო გრანტები და საგადასახადო შეღავათები გარკვეული ტიპის შემოსავლისთვის.

დასკვნა

როგორც ზემოთ მოცემული ინფორმაციიდან ჩანს, საქართველოში მოქმედი მოგების გადასახადი ბევრად უფრო ლოიალური ჩანს, ვიდრე გერმანიაში, თუმცა იქიდან გამომდინარე, რომ თითოეული კომპანიის ქეისი შეიძლება ინდივიდუალურად იქნეს გერმანიის პირობებში განხილული, შესაძლებელია ეს გარემოება ბევრად უფრო მომხიდეველს ხდიდეს ინვესტორებისათვის ბიზნესგარემოს. თუმცა, უნდა აღინიშნოს ის ფაქტიც, რომ მას შემდეგ რაც საქართველოში ესტონური მოდელი დაკანონდა, აქ არსებული ბიზნესგარემოც საკმაოდ მიმზიდველი გახდა უცხოელი ინვესტორებისათვის.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. მ.მიქელაშვილი, გადასახადები, თეორია და პრაქტიკა, თბილისი, 2017
2. 3.M.Mikelashvili, Basics and Principles of Taxation, Lambert Academic Publishing, 2016
3. 4.<https://www.saras.gov.ge/ka/Home/YearlyReports>
4. 5.<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/1043717>
5. 6.<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/2496959?publication=0>
6. 7.<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/5230186?publication=2>
7. www.steuerschroeder.de
8. www.bundesfinanzministerium.de

Comparative analysis of direct taxes operating in the tax system of Georgia and Germany

Merab Mikelashvili
Professor of Technical University of Georgia

Khatuna Barbakadze-Petashvili
PhD student of Technical University of Georgia

Summary

Taxes are divided into direct and indirect taxes. Direct taxes are one of the most important links in the country's budget revenues. There are direct common-state taxes - income, pension and profit taxes. Also, the property tax will be classified as a direct tax. To avoid tax losses, it is important to implement the correct accounting system, which will be simple, transparent and informative. It is important to share the experience of developed countries. That is why we considered it interesting to do a comparative analysis of direct taxes in the tax system of Germany and Georgia. Based on the experience of developed countries, it is possible to introduce innovations that will help Georgia fulfill its obligations under the Association Agreement. Creating an environment close to the European Union will make the Georgian market more interesting for foreign investors. Fiscal risks are borne by the gaps in the tax system, the correction of which is of vital importance, both in the case of European integration and for economic progress. Convergence with the EU tax system is a direction of tax policy that is an important key in determining the effective functioning of the tax systems of European countries and informing about their harmonization.

რისკების მართვის სრულყოფა მცირე და საშუალო ბიზნესში

მიქელაშვილი მერაბ

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი

ბასაია მიხეილ

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის დოქტორანტი

აბსტრაქტი

სამეწარმეო სექტორი, მცირე და საშუალო საწარმოები, დასაქმების ზრდისა და სამუშაო ადგილების შექმნის პოტენციალით, ასევე, ეკონომიკის განვითარებასა და ზრდაში შეტანილი წვლილის გათვალისწინებით, მნიშვნელოვან როლს ასრულებენ ქვეყნის მდგრადი ეკონომიკური ზრდის უზრუნველყოფაში.

გლობალიზაციისა და ინოვაციურ ეკონომიკაზე გადასვლის პირობებში მნიშვნელოვნად იზრდება ინდუსტრიული საწარმოების რისკები, იცვლება მათი სტრუქტურა და წარმოშობის წყაროები. ნებისმიერი სამრეწველო საწარმოს საქმიანობა ექვემდებარება რისკების დიდ ჯგუფს და ხდება სულ უფრო არასტაბილური, ცვალებადი, რთული და ძნელად პროგნოზირებადი.

თანამედროვე პირობებში საჭიროა ინდუსტრიული საწარმოებისთვის რისკების მართვის სისტემის შექმნა, მართვის მეთოდების იდენტიფიცირება, შეფასება, შემუშავება და დანერგვა მათი მდგრადობისა და კონკურენტუნარიანობის უზრუნველსაყოფად.

რისკების მართვის სტრატეგიის ჩამოყალიბება და განვითარება საშუალებას აძლევს საწარმოებს/კომპანიებს, დიდი სიზუსტით მოახდინოს რისკების წარმოშობის პროგნოზირება. რისკების მართვის **გავრცელებული მეთოდების** სტრატეგიის გამოყენების აუცილებლობის მიუხედავად, მნიშვნელოვანია და საჭიროა **პოტენციურ და შესაძლო** რისკებზე რეაგირების რისკ-სტრატეგიის შემუშავება.

საკვანძო სიტყვები: რისკი, რისკის შეფასება, რისკების მართვა, რისკების გამოვლენა, რისკის პრევენცია, სამეწარმეო სექტორი.

ძირითადი ტექსტი

რისკების მართვა XX საუკუნის მეორე ნახევარში ჩამოყალიბდა, როგორც დამოუკიდებელი კვლევის სფერო, რომელიც განუყოფელია ბიზნესისაგან. რისკი ბიზნესის აუცილებელი და შემადგენელი კომპონენტია, რისკის მართვა კი კომპანიის/საწარმოს მენეჯმენტი, რომელსაც ღირებულების შესაქმნელად ასრულებს. უამრავი მაგალითი მეტყველებს იმაზე, რომ წარმოების რისკებისაგან სრული დაზღვევა შეუძლებელია, მისი პროგნოზირება და ნეიტრალიზება შეიძლება მოხდეს რისკმენეჯმენტის კვლევის სფეროში გაწეული ინვესტიციების შეფასებით.

რისკი არის იმ შედეგის დადგომის ალბათობა, რომელიც წარმოადგენს გადახრას დაგეგმილი/მოსალოდნელი შედეგიდან და უარყოფითად მოქმედებს საწარმოს/კომპანიის მიზნების მიღწევაზე. რისკის მართვა მისი განსაზღვრის, შეფასებისა და კონტროლის პროცესია, რომელიც გავლენას ახდენს დასახული მიზნების მიღწევაზე და რისკის შრმცირების მიზნით, გულისხმობს საჭირო ღონისძიებების განხორციელებას. რისკის მართვა წარმოადგენს ერთიან, უწყვეტ და განვითარებად პროცესს, რომელშიც მონაწილეობს საწარმოს/კომპანიის თითოეული თანამშრომელი. რისკების მართვა ნებისმიერი ეკონომიკური პროცესის აუცილებელი და შემადგენელი ნაწილია, სტრატეგიული მართვის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი კომპონენტია, რადგან რისკის ზომა გავლენას ახდენს შემოსავლებზე.

რისკის მართვის ამოცანაა რისკების იდენტიფიკაცია და საპასუხო შესაბამისი ღონისძიებების განხორციელება. რისკის მართვის მიზანია ორგანიზაციაზე მოქმედ საფრთხეებზე აქტიური კონტროლი. იგი საშუალებას იძლევა, მინიმუმამდე შემცირდეს სხვადასხვა რისკების ზემოქმედების შედეგად გამოწვეული ზარალი, კატასტროფული დანაკარგების ალბათობა.

რისკის მართვის საშუალებითაა შესაძლებელი გამოვლინდეს საწარმოს/კომპანიის საქმიანობაზე მოქმედი პოტენციური დადებითი და უარყოფითი ფაქტორები. რაც უფრო მოულოდნელია რისკი, მით

უფრო მეტი რესურსისა საჭირო მისი და/ან განპირობებული შედეგების თავიდან ასაცილებლად. რისკის მართვა მოიცავს პრაქტიკულად ყველა რისკს, რომელიც ეხება ორგანიზაციის საქმიანობას წარსულში, აწმყოსა და მომავალში.

რისკის მართვის გამართული სისტემის ჩამოყალიბება და ფუნქციონირება უნდა უზრუნველყოს ხელმძღვანელობამ, ხოლო შიდა აუდიტმა არსებული რისკების მართვის სისტემის შეფასება და შემდგომი შესაბამისი რეკომენდაციების გაცემა. რაც უფრო მეტი ცოდნაა რისკის შესახებ, მით უფრო მეტი საშუალებაა მისი მართვისათვის.

რისკის მართვა უნდა ატარებდეს პერმანენტულ ხასიათს და ხორციელდებოდეს მოკლე ვადით დამტკიცებული სტრატეგიის შესაბამისად. რისკის მართვის პროცესი კოორდინირებული და თანმიმდევრული, უწყვეტი ქმედებების ერთობლიობაა და დამოკიდებულია ცალკეული ორგანიზაციის სპეციფიკაზე, მიზნებზე, სტრატეგიაზე და ამოცანებზე, მიუხედავად ყველა დაწესებულების რისკის მართვის პროცესის ზოგადი სტრუქტურის იდენტურობისა. ამიტომ, რისკის მართვის პროცესი რაც უფრო ეფექტურად არის ორგანიზებული, მით უფრო ეფექტურია ადამიანის და/ან ორგანიზაციის საქმიანობა.

რისკის შეფასება არის გადამწყვეტი ასპექტი სხვადასხვა ორგანიზაციებში პოტენციური საფრთხეების მართვისა და შემცირების, მუშაკების უსაფრთხოების, აქტივების დაცვისა და ოპერაციების უწყვეტობის უზრუნველსაყოფად. რისკის ეფექტური შეფასება მოიცავს სხვადასხვა ფაქტორების გათვალისწინებას და სხვადასხვა მეთოდების გამოყენებას, სხვადასხვა ტიპის რისკების მოსაგვარებლად.

საწარმოებში რისკის შეფასების საშუალებები და მეთოდები და მისგან განპირობებული ზარალის აცილების ეფექტური საშუალებებია: რისკის მართვა და დაზღვევა. რისკის მართვა წარმოადგენს რისკის და მისი შედეგების თავიდან აცილების ან შემცირებისათვის საჭირო ღონისძიებათა ერთობლიობას, ასე მაგ.:

ტექნოლოგიური გადაწყვეტილებები - მოწინავე სენსორების, IoT მოწყობილობების და ავტომატიზაციის ტექნოლოგიების გამოყენება აღჭურვილობის მდგომარეობის მონიტორინგისთვის, ანომალიების გამოსავლენად და პოტენციური წარუმატებლობის პროგნოზირებისთვის, რაც შეამცირებს ოპერაციულ და ტექნიკურ რისკებს და უზრუნველყოფს აქტივების ხანგრძლივობას.

მონაცემთა ანალიტიკა - მონაცემებისა და ანალიტიკის გამოყენება საწარმოებზე ინფორმაციის დიდი რაოდენობის ანალიზით, პროგნოზირებადი ანალიტიკის შაბლონების და ტენდენციების დადგენა პოტენციური რისკების, როგორცაა ბაზრის რყევები, მიწოდების ჯაჭვის შეფერხებები და მოთხოვნის ცვალებადობა, პროგნოზირების ხელშეწყობისთვის, ასევე სტრატეგიული გადაწყვეტილების მიღებისა და რისკის შემცირებაში.

სიმულაცია და მოდელირება - სიმულაციური და მოდელირების ხელსაწყოების გამოყენება ხელს უწყობს სცენარების გამეორებას პოტენციური რისკების შესაფასებლად, განსაკუთრებით რთული სისტემების გასაგებად, როგორცაა საწარმოო პროცესები, ეფექტური საგანგებო გეგმების და რეაგირების სტრატეგიების შემუშავებისას.

თანამშრომლების ტრენინგი და ჩართულობა - ადამიანური ფაქტორები მნიშვნელოვან როლს თამაშობს რისკის შეფასებაში. ყოვლისმომცველ ტრენინგ პროგრამებში ინვესტიცია საშუალებას აძლევს თანამშრომლებს ამოიციონ პოტენციური რისკების, უსაფრთხოების პროტოკოლების და საგანგებო სიტუაციებზე რეაგირების პროცედურების შესახებ.

რისკების მართვის სისტემა მოითხოვს დიდ დანახარჯებს და, ამიტომაც, ძირითადად მსხვილი კორპორაციებისათვის არის ხელმისაწვდომი, მაგრამ მათ გამოცდილებაზე დაყრდნობით ყველა კომპანიას, მათი სიდიდის მიუხედავად, შეუძლია დანერგოს ამ სისტემის ცალკეული ელემენტი, კერძოდ გამოყოს ძირითადი რისკები და გაატაროს ღონისძიებები მათ შესამცირებლად.

ამჟამად ნებისმიერი კომპანია, შეძლებისდაგვარად მართავს რისკებს. ერთნი აფასებენ რისკებს მათი დადგომის შემდეგ, რომლებმაც უკვე გამოიწვია მნიშვნელოვანი დანაკარგები, ხოლო მეორენი ამ საქმიანობას ეწევიან გამუდმებით და გეგმაზომიერად. იმისათვის, რომ რისკების მართვის სისტემა იყოს ქმედითი აუცილებელია, კომპანიის მენეჯმენტი გაერკვეს რისკმენეჯმენტის ტექნოლოგიაში,

განახორციელოს რისკების დიაგნოსტიკა, შეაფასოს მათი წარმოშობის ალბათობა და შესაძლო დანაკარგები, ორგანიზება გაუკეთოს რისკების მართვას.

საერთოდ, პირველ რიგში კომპანიამ უნდა განსაზღვროს, თუ რა ჩაითვლება რისკად, როგორია მისი სახეები და განმსაზღვრელი ფაქტორები, რას ნიშნავს „რისკების მართვა“ და როგორია მისი მართვის სისტემის შემადგენელი კომპონენტები. მეორეს მხრივ, ასევე რისკების შეფასების მეთოდები და სახეებია:

ფინანსური რისკები - ორგანიზაციის ფინანსების მართვა, საკრედიტო საშუალებები, ვალუტის კურსის ცვლილება, პროცენტული განაკვეთის დინამიკა, ბიუჯეტის გადაჭარბება, რესურსების დეფიციტი, ბაზრის ცვალებადობა. ფინანსური რისკების შესაფასებლად საწარმოები იყენებენ საბიუჯეტო კონტროლს, ფინანსურ მოდელირებას და ანალიზს.

სტრატეგიული რისკები - გრძელვადიანი მიზნები, კაპიტალის არსებობა, პოლიტიკური გარემოს დინამიკა, კანონმდებლობის ცვლილებები, ბუნებრივი გარემოს ცვლილებები, რეპუტაცია და იმიჯი.

ოპერაციული რისკები - ყოველდღიურ საკითხები, წარმოების შეფერხება, აღჭურვილობის გაუმართაობა და მიწოდების შეფერხება. საოპერაციო რისკების შესაფასებლად საწარმოები იყენებენ შესრულების ძირითად ინდიკატორებს (KPIs), წარუმატებლობის რეჟიმს და ეფექტების ანალიზს (FMEA) და უწყვეტ მონიტორინგს.

საკანონმდებლო შესაბამისობის რისკები - კანონმდებლობის შესაბამისობა შრომის დაცვა, გარემოს დაცვა, მომხმარებელთა უფლებების დაცვა, უსაფრთხოების წესების დაცვა და სხვ.

ორგანიზაციული რისკები - შიდა ფაქტორები: მენეჯმენტის შეცდომები, თანამშრომელთა არასათანადო ქცევა, რეგულაციების შესაბამისობის საკითხები. ორგანიზაციული რისკები ფასდება შიდა აუდიტის, შესაბამისობის შემოწმებისა და ეთიკური ქცევის ტრენინგით.

ეკონომიკური რისკები - ინფლაცია, ვალუტის რყევები და ბაზრის გაურკვევლობა. ეკონომიკური რისკების შესაფასებლად გამოიყენება ეკონომიკური პროგნოზი, ბაზრის კვლევა და სცენარის დაგეგმვა.

ქონებრივი რისკები - შენობა-ნაგებობები, საინფორმაციო და პროგრამულ უზრუნველყოფა, აღრიცხვა, საბუღალტრო-ფინანსური დოკუმენტაცია, ფასიანი ქაღალდები, ავტომობილები, საკომუნიკაციო საშუალებები.

საკრედიტო რისკები - ვალების დაფარვა, მიმწოდებლის ფინანსური არასტაბილურობა, ან მომხმარებელთა გადაუხდელობა. საკრედიტო რისკები ფასდება საკრედიტო ქულების, ფინანსური ანგარიშგების ანალიზისა და მიმწოდებლის შეფასებით.

ტექნიკური რისკები - აღჭურვილობის გაუმართაობა, ტექნოლოგიური სიძველე და კიბერუსაფრთხოება დაკავშირებული რისკები. ტექნიკური რისკების შესაფასებლად იყენებენ პროგნოზირებულ მოვლას, ტექნოლოგიის სასიცოცხლო ციკლის მართვას და კიბერუსაფრთხოების ზომებს.

საინფორმაციო რისკები - ინტელექტუალურ საკუთრები, ინფორმაციის წყაროები, ინფორმაციის შენახვა და გამოყენება, ცოდნისა და ინფორმაციის გამოყენების თანამედროვე ტექნოლოგიები.

პასუხისმგებლობის რისკები - უხარისხო პროდუქცია, გარემოზე უარყოფითი ზეგავლენა, მესამე პირთა ინტერესების შელახვა, მომატებულ საფრთხესთან დაკავშირებული პასუხისმგებლობა.

ბიზნეს რისკები - წარმოების გაჩერება, მომარაგება, ლოგისტიკა, კონკურენცია, მარკეტინგი. ადამიანური რესურსების რისკები: ტრავმა, ჯანმრთელობის გაუარესება, გარდაცვალება, უმუშევრობა, სოციალური ვალდებულებები.

უკანონო ქმედებების რისკები - თაღლითობა, ქურდობა, ძარცვა, ყაჩაღობა, ინტელექტუალური საკუთრება, საინფორმაციო უსაფრთხოება.

რისკის ეფექტური შეფასება საწარმოებში მოიცავს მრავალმხრივ მიდგომას, აერთიანებს ტექნოლოგიურ გადაწყვეტილებებს, მონაცემთა ანალიტიკას, სიმულაციას, თანამშრომლების ტრენინგს და შეფასების სხვადასხვა მეთოდებს. ფინანსური, ოპერატიული, ორგანიზაციული, ეკონომიკური, საკრედიტო და ტექნიკური რისკების განხილვით, საწარმოებს/კომპანიებს შეუძლიათ გაამლიერონ თავიანთი გამძლეობა, უზრუნველყონ მუშაკთა უსაფრთხოება და შეინარჩუნონ კონკურენტული

უპირატესობა ბაზარზე. ვინაიდან წარმოება განაგრძობს განვითარებას, რისკის შეფასების ინოვაციური მეთოდების ინტეგრაცია გადამწყვეტი იქნება მდგრადი ზრდისა და წარმატებისთვის.

კომპანიები/საწარმოები ახდენს მისი ბიზნესისათვის დამახასიათებელი რისკების ძირითადი სახეების იდენტიფიცირებას. რისკების გამოვლენის ორი მიდგომაა - კონსერვატიული და პროგრესული.

კონსერვატიული მიდგომის დროს, რისკების იდენტიფიცირება (დიაგნოსტიკა) ხორციელდება ყოველწლიურად, ან საჭიროების შემთხვევაში. ამ შემთხვევაში, როგორც წესი, რისკების განსაზღვრა ან შეფასება ხდება მოვლენის დადგომის შემდეგ, ხოლო პროგრესული მიდგომა გულისხმობს რისკების გამოვლენის უწყვეტ პროცესს, რომელშიც მონაწილეობს კომპანიის ყველა თანამშრომელი, ხოლო ხელმძღვანელობა ახორციელებს საერთო კოორდინაციას.

რისკების მართვის, რისკმენეჯმენტის სისტემის დანერგვა უნდა დაიწყოს კომპანიის საქმიანობის იმ სეგმენტებიდან, რომლებშიც რისკი უფრო თვალსაჩინოა, რადგან არ მოხდეს პრობლემების წარმოქმნა იმის გამო, რომ გაუგებარია როგორ იმუშავებს და/ან რა გავლენას მოახდენს ეს სისტემა მმართველობითი გადაწყვეტილებების მიღებაზე.

რისკების დიაგნოსტიკის ყველაზე ხშირად გამოიყენებული მეთოდებია: ანკეტირება, ინტერვიუება, საექსპორტო შეფასება და რისკების აუდიტი, რის შედეგადაც ხდება დადგომის ალბათობისა და მოსალოდნელი ზარალის მოცულობის მიხედვით რისკების რანჟირება.

კომპანიის/საწარმოს რისკმენეჯმენტის ამოცანაა რისკების ანალიზი და მათი ეკონომიკური შეფასება. გამოვლენილი რისკების შეფასების ორი მეთოდია: რაოდენობრივი და ხარისხობრივი უფრო მარტივი, მაგრამ ნაკლებად ზუსტი და საიმედო.

თანამედროვე ეტაპზე მსოფლიოს წამყვან კომპანიებში რისკმენეჯმენტის სისტემა მოიცავს მათი საქმიანობის ყველა ეტაპს, იძლევა სარისკო მოვლენის ალბათობის შეფასებას და მთლიანობაში კომპანიისათვის შესაძლო შედეგების ანალიზს.

კომპანიის/საწარმოს რისკების მართვის ორგანო აგროვებს და აანალიზებს მიღებულ ინფორმაციას, ეხმარება სარისკო სიტუაციის შესაძლო დანაკარგის და მათი წარმოშობის ალბათობის შემცირების, მოქმედების გეგმის შემუშავებაში, რომელიც მიმართული იქნება სარისკო სიტუაციის ან მათი წარმოშობის ალბათობის შემცირებასა და შესაძლო დანაკარგებზე.

კომპანიის რისკების მართვის ორგანო თვალყურს ადევნებს რისკების განვითარებას და განუწყვეტლივ აახლებს და განსაზღვრავს ყველაზე ალბათურ და მნიშვნელოვანი რისკის მიდრეკილებას და დამოკიდებულებას.

ვინაიდან წარმოება განაგრძობს განვითარებას, რისკის შეფასების ინოვაციური მეთოდების ინტეგრაცია გადამწყვეტია მდგრადი ზრდისა და წარმატებისთვის.

დასკვნა

რისკი მრავალმხრივი და რთულია, ყალიბდება საწარმოს/კომპანიის სპეციფიური ფაქტორებით და გაურკვევლობებით. რისკის შეფასება დინამიური პროცესია, მოიცავს პოტენციური საფრთხის იდენტიფიცირებას, ანალიზს და შეფასებას ინფორმირებული გადაწყვეტილებების მისაღებად. რისკების სისტემა მოიცავს რისკის ტიპების ფართო სპექტრს, ასახავს რისკების არსებულ მრავალ სახეებს და საშუალებას იძლევა არსებული რისკწარმომქმნელი ფაქტორების ყველაზე კომპეტენტურ გამოვლინებას, ხელს უწყობს რისკის სტანდარტიზებულ შეფასებას.

რისკების მართვის სტრატეგიის ჩამოყალიბებას და კომპანიას საშუალებას აძლევს, მაღალი სიზუსტით მოახდინოს რისკების წარმოშობის პროგნოზირება ასევე საჭიროა კომპანიაში შემუშავდეს რისკებზე რეაგირების სტრატეგია.

რისკების კლასიფიკაციის სისტემები ხელს უწყობს რისკის სტანდარტიზებულ შეფასებას, რომელიც მოიცავს რისკის ტიპების ფართო სპექტრს სრულყოფილად, ასახავს რისკების არსებულ მრავალ სახეებს და საშუალებას იძლევა ყველაზე კომპეტენტურად გამოვლინდეს არსებული რისკწარმომქმნელი ფაქტორების მრავალფეროვნება.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. Tonki Dekker. Corporate governance. Risk analysis. <http://www.ipnou.ru/article.php?idarticle=000539>.
2. Maidanchik B.I. Analysis and justification of economic decisions / B.I. Maidanchik. - M.: Finance and Statistics, 2006. - 183 p.
3. Meskon M.Kh. Fundamentals of management: textbook / M.Kh. Meskon, M. Albert, F. Khedouri. - M.: Delo, 2007. - 568 p.
4. Granaturov V.M. Economic risk: essence, measurement methods, ways to reduce / V.M. Granaturov - M.: Business and Service, 2001. - 256 p.
5. Stoyanova E.S. Financial management. Russian practice: textbook / E.S. Stoyanova - M.: Perspective, 1997. - 431 p.
6. ჯოზეფ ჰასიდი, ალექსის-სტეფანოს კომსელისი. (2007-2008). მეწარმეობის თეორიული საფუძვლები. თბილისი: თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა.
7. Domashchenko D.V. Risk management in conditions of financial instability: scientific publication / D.V. Domashchenko, Yu.Yu. Finogenova. - M.: Master, 2010. - 401 p.
8. Oleynikov E.A. Risk management / E.A. Oleynikov. - M.: Publishing house Velby, 2006. - 487. p.68.
9. Bobrova I.I. The mysticism of financial markets / I.I. Bobrova, V.A. Zimin - M.: Vershina Publishing House, 2006. - 480 p.
10. Lyubushin N.P. Financial and economic activity of the enterprise / N.P. Lyubushin, V.B. Lescheva, V.G. Dyakov. - M.: UNITY-DANA, 2002. - 471 p.
11. თ. შენგელია, ბიზნესის ადმინისტრირების საფუძვლები. თბ., 2013.
12. Novozhenov D. First experience of risk management. Personal experience: Andrey R. Leading risk manager. Hoffman La Roche Ltd. <http://fd.ru/articles/30818-pervyy-opyt-risk-menedjmenta?rndlin=fa9838bb504980aa1f92686fc2aed4ef>

Theoretical aspects of organizational risk management

Mikeshvili Merab
Professor of Technical University of Georgia

Khasaya Mikhail
Doctoral student of Technical University of Georgia

Summary

The entrepreneurial sector, small and medium-sized enterprises, with the potential for employment growth and job creation, as well as their contribution to the development and growth of the economy, play an important role in ensuring the sustainable economic growth of the country.

In the conditions of globalization and the transition to an innovative economy, the risks of industrial enterprises increase significantly, their structure and sources of origin change. The activity of any industrial enterprise is subject to a large group of risks and is becoming increasingly unstable, changing, complex and difficult to predict.

In modern conditions, it is necessary to create a risk management system for industrial enterprises, to identify, evaluate, develop and implement management methods to ensure their sustainability and competitiveness.

Establishing and developing a risk management strategy allows enterprises/companies to predict the occurrence of risks with great accuracy. Despite the need to use the strategy of common methods of risk management, it is important and necessary to develop a risk strategy for responding to potential and possible risks.

Key words: risk, risk assessment, risk management, risk detection, risk prevention, business sector.

კრიპტოვალუტების და ბლოკჩეინის ტექნოლოგიის გამოყენების პერსპექტივები საქართველოს ტურიზმის ინდუსტრიაში

ნადარიშვილი ნანა

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი

აბსტრაქტი

ბოლოდროინდელმა ტექნოლოგიურმა განვითარებამ და ინოვაციებმა მნიშვნელოვნად იმოქმედა ტურიზმის ინდუსტრიაზე და ამ ცვლილებების ერთ-ერთი ძირითადი კომპონენტი იყო თანამედროვე ტექნოლოგიებისა და ფულის გადახდის ახალი მეთოდების დანერგვა. ამ თვალსაზრისით საკმაოდ პერსპექტივები იმლება ბლოკჩეინის ტექნოლოგიისა და მის საფუძველზე შემუშავებული კრიპტოვალუტების გამოყენებაში.

მიუხედავად იმისა, რომ კრიპტოვალუტების მაინინგი (გამოშვება) საკმაოდ პოპულარულია საქართველოში, განსაკუთრებით კი სვანეთში და აფხაზეთში, ის მაინც მასობრივად ვერ გამოიყენება ტრანზაქციებში (Global Crypto Adoption Index-ის მიხედვით 51-ე ადგილი მსოფლიოს 154 ქვეყანას შორის). ამასთან, მნიშვნელოვანი სამუშაოები ტარდება ბლოკჩეინის ტექნოლოგიის დასაწინააღმდეგებლად საქართველოს საჯარო რეესტრში, რაც მომავლში გამორიცხავს იქ დაცული დოკუმენტების გაყალბებას.

ასევე, საქართველოს ტურისტული ინდუსტრია თითქმის არ იყენებს ბლოკჩეინის ტექნოლოგიისა და კრიპტოვალუტის შესაძლებლობებს, რაც განაპირობებს შესაბამისი კვლევის ჩატარების აუცილებლობას და ადასტურებს სტატიის თემის აქტუალურობას. კვლევის მიზანია: განსაზღვროს ბლოკჩეინის ტექნოლოგიისა და კრიპტოვალუტების გამოყენების როლი და პერსპექტივები ტურიზმის ინდუსტრიაში, კერძოდ საქართველოში.

სტატიაში განსაზღვრულია ბლოკჩეინის ტექნოლოგიის ცნებები, დახასიათებულია კრიპტოვალუტების გლობალური ბაზარი და მასში საქართველოს ადგილი, განხილულია კრიპტოვალუტების ფართო გამოყენების უპირატესობები და შესაძლებლობები ტურიზმის ინდუსტრიაში თანამედროვე პირობებში. ავტორი ასევე მიუთითებს კრიპტოვალუტების და ბლოკჩეინის ტექნოლოგიების მნიშვნელობაზე და პოტენციალზე ტურიზმის სფეროში; გაანალიზებულია ტურისტულ ბიზნესში კრიპტოვალუტების გამოყენების რისკები და შეზღუდვები. რაც მთავარია, ავტორი იძლევა გარკვეულ რეკომენდაციებს ბლოკჩეინის ტექნოლოგიებისა და კრიპტოვალუტების დანერგვისათვის საქართველოს ტურისტულ ბიზნესში.

საკვანძო სიტყვები: ტურიზმი, ტურისტული ინდუსტრია, დიჯიტალიზაცია, ბლოკჩეინი, კრიპტოვალუტა.

ძირითადი ტექსტი

ბოლოდროინდელმა ტექნოლოგიურმა განვითარებამ და ინოვაციებმა მნიშვნელოვნად იმოქმედა ტურიზმის ინდუსტრიაზე და ამ ცვლილებების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი კომპონენტი გახდა ფულის გადახდის ახალი მეთოდების დანერგვა. კრიპტოვალუტების გამოჩენამ სტუმარმასპინძლობისა და ტურიზმის სექტორისთვის აუცილებელი გახდა მათი ინტეგრაციის განხილვა ფულის გადახდის სისტემებში.

ამ ბოლო დროს შეინიშნება კრიპტოვალუტების, როგორც გადახდის ფორმის მზარდი გამოყენება მომსახურების რიგ სფეროებში, როგორცაა ვაჭრობა, ფინანსები, ჯანდაცვა და საჯარო რეესტრის მართვა. თუმცა, ტურისტული ინდუსტრია მნიშვნელოვნად ჩამორჩება აღნიშნულ მიმართულებებს ბლოკჩეინის ტექნოლოგიის დანერგვაში, კრიპტოვალუტების ინტეგრაციისა და გამოყენების კონტექსტში, რაც განაპირობებს შესაბამისი თეორიული კვლევის საჭიროებას და განსაზღვრავს ამ სტატიის თემის აქტუალურობას.

ქართულ მასმედიაში და ტურისტულ სექტორში ამ ბოლო დროს შეინიშნება დიჯიტალიზაციის წინ წამოწევა [1,2,3]. აღნიშნულ პუბლიკაციებში ჩანს, რომ კრიპტოვალუტის პოტენციალი მდგომარეობს მყისიერი და იაფი ტრანზაქციების შესაძლებლობებში, რაც ამარტივებს სამოგზაურო სერვისების

გადახდას, ასევე კრიპტოვალუტის ანგარიშების გლობალური ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფას. გამომდინარე იქიდან, რომ ჯერ კიდევ ბევრი საკითხია გადასაწყვეტი, საჭირო ხდება ამ სფეროში კვლევების ჩატარება, რათა შეიქმნას ეფექტიანი და ინოვაციური გადაწყვეტილებები ტურიზმის სექტორის განვითარებისთვის.

ბლოკჩეინის ტექნოლოგია პირველად დაინერგა ბიტკოინის კრიპტოვალუტაში (Bitcoin, BTC), რომელიც ყველაზე ხშირად გამოყენებული კრიპტოვალუტაა დღეს მსოფლიოში და რომლის საბაზრო კაპიტალიზაცია შეადგენს 1,3 ტრილიონ აშშ დოლარს (2024 წლის აპრილის მდგომარეობით), რაც მეტყველებს ბიტკოინის დომინირებულ მდგომარეობაზე სხვა კრიპტოვალუტებთან შედარებით 50,82%-ით [4]. GlobalData-ს მიხედვით[5], ბლოკჩეინის ტექნოლოგიების ბაზარი სავარაუდოდ გაიზრდება 24,1 მილიარდ აშშ დოლარამდე 2025 წელს (3,6 მილიარდი აშშ დოლარიდან 2020 წელს), საშუალო წლიური ზრდის ტემპით - 46%.

ბლოკჩეინი (ინგლისური blockchain, block - ბლოკი, chain - ჯაჭვი, ანუ ბლოკების ჯაჭვი) — განაწილებული მონაცემთა ბაზაა, რომელიც ინახავს ჩანაწერების მოწესრიგებულ ჯაჭვს (ე.წ. ბლოკებს), ამასთანავე, ის მუდმივად გრძელდება [6; 7].

Coin Market Cap-ის მიხედვით, 2024 წლის აპრილის მდგომარეობით, დაახლოებით 23 ათასი კრიპტოვალუტა იყო ჩამოთვლილი კრიპტო ბირჟებზე, რომელთა საერთო საბაზრო კაპიტალიზაცია 2,42 ტრილიონ დოლარზე მეტია. Bitcoin (BTC) და Ethereum (ETH) დომინირებენ ბაზარზე 53,54% და 15,87 % შესაბამისად [8].

2023 წლის Global Crypto Adoption Index-ის მიხედვით [9], ინდოეთი, ნიგერია, ვიეტნამი, აშშ და უკრაინა კრიპტოვალუტების წამყვანი მომხმარებლები არიან, ხოლო დასავლეთ ევროპის ქვეყნები ჯერ კიდევ იკვლევენ და ავითარებენ ციფრული ვალუტების პოტენციალს. რაც შეეხება ჩვენ მეზობლებს, აღნიშნულ რეიტინგში თურქეთს-12, რუსეთს-13, ირანს-28, აზერბაიჯანს-73, სომხეთს-88, ხოლო საქართველოს 51 ადგილი უკავია [9]. მოკლედ, გლობალური კრიპტო ადაპტირების ინდექსი აჩვენებს, თუ რომელი ქვეყნები ლიდერობენ მსოფლიოში კრიპტოვალუტების ათვისებაში.

სრულიად ნათელია ტურიზმის ინდუსტრიაში კრიპტოვალუტებისა და ბლოკჩეინის ტექნოლოგიის ფართო გამოყენების უპირატესობები და შესაძლებლობები:

1. გადახდების გამარტივება და გადასახადების შემცირება. კრიპტოვალუტების პირველი და ყველაზე აშკარა როლი ტურიზმის სფეროში არის გადახდების გამარტივება და საკომისიოების შემცირება. ტრადიციული გადახდის სისტემები ჩვეულებრივ მოითხოვს გარკვეულ შუამავლებს (ბანკები, ფინანსური ინსტიტუტები და გადახდის სერვისები) და ვალუტის კონვერტაციას, რაც იწვევს საკომისიოს ზრდას და ტრანზაქციების შეფერხებას. კრიპტოვალუტების გამოყენება კი საშუალებას იძლევა შემცირდეს საკომისიოები, რადგან ისინი არ საჭიროებენ დამატებითი შუამავლების მონაწილეობას და სხვა ვალუტების კონვერტაციას.

2. უსაფრთხოება და გამჭვირვალობა. ტურიზმში კრიპტოვალუტების და ბლოკჩეინის ტექნოლოგიების გამოყენების კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი ასპექტია უსაფრთხოებისა და გამჭვირვალობის გარანტია. ბლოკჩეინი უზრუნველყოფს მონაცემთა უსაფრთხოებას, რადგან მასში შეტანილ ყველა ინფორმაციას აქვს კრიპტოგრაფიული დაცვის მაღალი დონე და მისი შეცვლა ან წაშლა შეუძლებელია სისტემის რომელიმე ინდივიდუალური მონაწილის მიერ. ეს განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ტურიზმში, სადაც ხდება დიდი რაოდენობით პირადი და ფინანსური მონაცემების გაცვლა ტურისტებს, სასტუმროებს, ავიაკომპანიებსა და სხვა მხარეებს შორის. ამიტომ, აღნიშნული ტექნოლოგია საშუალებას იძლევა თავიდან იქნას აცილებული მონაცემთა გაყალბება და პროვაიდერების მხრიდან არაკეთილსინდისიერი ქცევა.

3. კრიპტოვალუტები ასევე ხელს უწყობენ ხელმისაწვდომობასა და მოხერხებულობას ტურისტულ ინდუსტრიაში. კრიპტოვალუტების გამოყენება გამორიცხავს ვალუტის გაცვლის (მაღალი გადასახადები, არაკომპლარული ვალუტების გაცვლის სირთულე) და საკრედიტო ბარათის გამოყენების (მაღალი გადასახადი, ორმაგი კონვერტაცია და ა.შ.) უარყოფით მხარეებს. ტურიზმისა და სტუმარმასპინძლობის ინდუსტრიის ზოგიერთი კომპანია უკვე იღებს კრიპტოვალუტებს, როგორც მომსახურების გადახდის

მეთოდს. მაგალითები მოიცავს ისეთ სერვისებს, როგორცაა Expedia, Bitcoin.travel, Traval.com, BTCtrip.com, AirTreks, Travelbybit, CheapAir, Surf Air და სხვა.

ყველა ეს ფაქტორი ცხადყოფს კრიპტოვალუტისა და ბლოკჩეინის ტექნოლოგიების მნიშვნელობასა და პოტენციალს ტურიზმის სფეროში. თუმცა, ტურისტულ ბიზნესში კრიპტოვალუტების გამოყენებას აქვს გარკვეული შეზღუდვები, რაც დაკავშირებულია დიდ რისკებთან. რა შეზღუდვები და რისკებია გასათვალისწინებელი აქ?

1. მაღალი არასტაბილურობა. კრიპტოვალუტის საბაზრო კურსი შეიძლება მოულოდნელად შეიცვალოს, რამაც შეიძლება გავლენა მოახდინოს ბიზნესის ფინანსურ სტაბილურობაზე.

2. არასახარბიელო რეგულაციები. კრიპტოვალუტები შედარებით ახალი ინსტრუმენტებია, მათი სამართლებრივი სტატუსი სხვადასხვა ქვეყანაში ბუნდოვანია. ამ მდგომარეობამ შეიძლება გამოიწვიოს პრობლემები დაბეგვრასთან, ბუღალტრულ აღრიცხვასთან, ბანკებთან და ფინანსურ ინსტიტუტებთან ურთიერთობაში. ამის მაგალითები მრავალია: 2023 წლის სექტემბრიდან კრიპტოვალუტა აიკრძალა ისეთ ქვეყნებში, როგორცაა ალჟირი, ავღანეთი, ბანგლადეში, ბოლივია, განა, დომინიკის რესპუბლიკა, ეგვიპტე, ერაყი, კატარი, ჩინეთი, მაროკო, ნეპალი, ჩრდილოეთ მაკედონია, ტუნისი[10].

3. კიბერუსაფრთხოება. კრიპტოვალუტების გამოყენება გარკვეულ დამატებით შესაძლებლობებს უზსნის კიბერკრიმინალებს. ჰაკერებმა შეიძლება შეეცადონ მოიპოვონ კრიპტოვალუტის საფულეებზე არაავტორიზებული წვდომა ან გამოიყენონ თაღლითური სქემები ციფრული აქტივების მოსაპარად.

4. მარეგულირებელი დაცვის ნაკლებობა. კრიპტოვალუტის ერთ-ერთი უპირატესობა მათი დეცენტრალიზებული ბუნებაა. თუმცა, ეს იმასაც ნიშნავს, რომ მათ არ აქვთ იგივე დონის რეგულირება და დაცვა, როგორც ტრადიციულ ფინანსურ ინსტრუმენტებს. ამან შეიძლება შექმნას სამართლებრივი პრობლემები, განსაკუთრებით თაღლითობის, აქტივების დაკარგვის, სასამართლოში დავების გადაწყვეტისას.

5. კრიპტოვალუტის ტრანზაქციების გავრცელების დაბალი პროცენტი. 2023 წლის მონაცემებით, მსოფლიოს მოსახლეობის მხოლოდ 4,2% (420 მილიონზე მეტი „კრიპტო მომხმარებელი“) იყენებს კრიპტოვალუტის ტრანზაქციებს სხვადასხვა მიზნებისთვის[11].

ამიტომ, კრიპტოვალუტების სრული პოტენციალის გასახსნელად და ტურისტული ფინანსური ტრანზაქციების ეფექტიანობის, უსაფრთხოებისა და მოხერხებულობის გაზრდის მიზნით, საქართველოს პარლამენტმა, მთავრობამ და სხვა დაინტერესებულმა მხარეებმა (ბიზნეს-ასოციაციებმა) უნდა გადაწყვიტონ მთელი რიგი საკითხები:

- ❖ **უნდა ამაღლდეს** ცნობიერება ტურისტულ ბიზნესში და ფართო საზოგადოებაში კრიპტოვალუტის გამოყენების უპირატესობებზე და რისკების შესახებ;
- ❖ **უნდა ჩამოყალიბდეს** მკაფიო და ყოვლისმომცველი საკანონმდებლო ბაზა კრიპტოვალუტების სტაბილურობისა და უსაფრთხოების უზრუნველსაყოფად;
- ❖ **უნდა შემუშავდეს** მკაფიო ინსტრუქციები კანონმდებლებისა და ფინანსური მარეგულირებლების მიერ კრიპტოვალუტების არსებულ ვალუტებში გადასაყვანად და მათი ტრანზაქციების დაბეგვრის შესახებ. ასევე, საჭიროა გარკვეული სამუშაოების ჩატარება კრიპტოვალუტის ბაზრის მონაწილეებთან, რათა მათ ჩამოაყალიბონ და განახორციელონ უსაფრთხოების ყოვლისმომცველი ზომები.

დასკვნა

კრიპტოვალუტები ჯერ კიდევ შედარებით ახალი და სწრაფად განვითარებადი ტექნოლოგიაა და მათი ინტეგრაცია ტურისტულ ინდუსტრიაში მოითხოვს აქტიურ თანამშრომლობას სამთავრობო ინსტიტუტებს, ფინანსურ მარეგულირებლებს და სტუმარმასპინძლობის ბიზნესს შორის (სამმაგი სპირალი).

ტურიზმის სფეროში კრიპტოვალუტების გამოყენება საკმაოდ პერსპექტიულია, რადგან ბლოკჩეინის ტექნოლოგიები ზოგადად და კრიპტოვალუტის ტრანზაქციები კონკრეტულად, უზრუნველყოფენ ტურისტებისა და კომპანიების უსაფრთხოებას, მოხერხებულობას და სარგებელს ამ ინდუსტრიაში. ინფორმაციული ტექნოლოგიების განვითარებით და კრიპტოვალუტების შესახებ საზოგადოების მზარდი ინფორმირებულობით, მოსალოდნელია, რომ ეს ტენდენცია გაგრძელდება, რაც ახალ შესაძლებლობებს

გაუხსნის ტურიზმის სექტორს საქართველოში, სადაც ის მზარდი ტემპებით ვითარდება. მაგრამ, ვინაიდან კრიპტოვალუტების როლისა და გამოყენების საკითხები ტურიზმის სფეროში მეცნიერულად ღრმა შესწავლასა და ანალიზს მოითხოვს, აუცილებელია შემდგომი კვლევების ჩატარება და მისი სათანადო პოპულარიზაცია.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ტურიზმის გავლენის მოდელი აჭარაში <http://adjara.gov.ge/description.aspx?gtid=1082769>
2. მსოფლიო ტურიზმის მომავალი ინოვაციები <https://report.ge/economics/msoflio-turizmis-momavali-inovatsiebi-dijitalizatsia/>
3. სოფლად ტურიზმის სერვისების დიჯიტალიზაცია <https://report.ge/economics/soflad-turizmis-servisebis-dijitalizatsiaze-sagranto/>
4. Global Cryptocurrency Market Cap Charts. URL: <https://www.coingecko.com/en/global-charts>
5. Blockchain - Habitat for Cryptocurrencies and NFTs. URL: <https://www.globaldata.com/data-insights/financial-services/blockchain-habitat-for-cryptocurrencies-and-nfts/>
6. Blockchains: The great chain of being sure about things// The Economist. URL: <https://www.economist.com/briefing/2015/10/31/the-great-chain-of-being-sure-about-things>
7. Arvind Narayanan, Joseph Bonneau, Edward Felten, Andrew Miller, Steven Goldfeder. Bitcoin and cryptocurrency technologies: a comprehensive introduction. Princeton, New Jersey: Princeton University Press. 2016/ 304 pages. წიგნის ელ-ვერსია:
https://d28rh4a8wq0iu5.cloudfront.net/bitcointech/readings/princeton_bitcoin_book.pdf?a=1
8. https://d28rh4a8wq0iu5.cloudfront.net/bitcointech/readings/princeton_bitcoin_book.pdf?a=1
9. CoinMarketCap. URL: <https://coinmarketcap.com>
10. 2023 წლის Global Crypto Adoption Index <https://www.chainalysis.com/blog/2023-global-crypto-adoption-index/>
11. Is Bitcoin and Cryptocurrency Legal or Illegal in Countries? URL: <https://blog.whitebit.com/uk/is-bitcoin-and-cryptocurrency-legal/>
12. Cryptocurrency Ownership Data. URL: <https://triple-a.io/cryptocurrency-ownership-data/>

Prospects for the use of cryptocurrencies and blockchain technology in the Georgian tourism industry

Nana Nadareishvili
Associate Professor of Technical University of Georgia

Summary

Recent technological developments and innovations have significantly affected the tourism industry, and one of the important components of these changes has been the introduction of modern technologies and new payment methods. Here, there are quite a few prospects for the use of blockchain technology and cryptocurrencies developed on the basis of this technology.

Although cryptocurrency mining is quite popular in Georgia, especially in Svaneti and Abkhazia, it is still not widely used in transactions (according to the Global Crypto Adoption Index, Georgia ranks 51st among the 154 countries in the world). However, important work is carried out to introduce blockchain technology in the public registry, which in the future eliminates the falsification of documents kept there.

Also, Georgia's tourism industry almost does not use blockchain technology and cryptocurrency capabilities, which leads to the need to conduct relevant research and confirms the relevance of the topic of the article. The aim of the study is to determine the role and prospects of the use of blockchain technology and cryptocurrencies in the tourism industry, in particular in Georgia.

The article defines the concepts of blockchain and blockchain technology, the global market for cryptocurrencies and Georgia's place in this market are discussed, the advantages and opportunities for the widespread use of cryptocurrencies in the tourism industry in modern conditions are discussed. The author also shows the importance and potential of cryptocurrencies and blockchain technologies in the field of tourism, but at the same time analyses the risks and restrictions of using cryptocurrencies in the tourism business. Most importantly, the author gives some recommendations on the introduction of blockchain technologies and cryptocurrencies into Georgia's tourism business.

მეწარმეობის მნიშვნელობა და მხარდაჭერა

ნიკოლოზიშვილი ნანა

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის დოქტორანტი

აბსტრაქტი

მეწარმეობა, ისეთი განვითარებადი ეკონომიკის ქვეყნისთვის, როგორც საქართველოა, უმნიშვნელოვანესია გრძელვადიანი სტაბილურობისთვის. ის საშუალებას აძლევს ქვეყანას კრიზისულ პერიოდებში შეინარჩუნოს სწორი ეკონომიკური მიმართულება. არსებული პროგრამებისა და პროექტების რაოდენობა, რომელიც ცდილობს წახალისოს მეწარმეობა, მუდმივად იზრდება. ეს გვიჩვენებს, თუ რამდენად მნიშვნელოვანია მეწარმეობის წახალისება და მხარდაჭერა. მეწარმეობა ასოცირდება რისკებთან, შესაბამისად საქმიანობის წარმართვა დიდ ენერჯიას მოითხოვს. მეწარმემ უნდა შეძლოს და სწორად დაგეგმოს, განახორციელოს და მართოს პროცესი. თუ ის შეძლებს თითოეული ეტაპის სწორად წარმართვას, საქმიანობაც შედეგიანი იქნება. პირველ რიგში, სწორი იდეა, შემდეგ ამ იდეის განხორციელება და საბოლოოდ, რაც ასევე უმნიშვნელოვანესია, მისი სწორად შენარჩუნება.

რაც უფრო მეტი ადამიანი იქნება ჩართული და ინფორმირებული მეწარმეობის მნიშვნელობაზე, მით უფრო მეტს ექნება სურვილი ჩაერთოს ამ პროცესში. აღსანიშნავია, დამწყები მეწარმეობის როლიც. ხშირად უნდა იმართებოდეს შეხვედრები გამოცდილი მეწარმეობის და დამწყები მეწარმეობის, რათა გაუზიარონ თავიანთი გამოცდილება და მიღწევები. ეს იქნება სტიმული დამწყები მეწარმეობისთვის, რომ გაზარდონ და გააუმჯობესონ წარმოების ხარისხი და რაოდენობა. ამჟამინდელი პროგრამები და საინფორმაციო შეხვედრები მეწარმეობს მისცემს საშუალებას გაიღრმავონ ცოდნა მოცემული მიმართულებით და გაიზიარონ სხვების გამოცდილება.

საკვანძო სიტყვები: მეწარმეობა, მცირე ბიზნესის წამახალისებელი პროექტები, ეკონომიკური ზრდა.

ძირითადი ტექსტი

ქვეყნის ეკონომიკური სიძლიერისთვის, განვითარებისთვის მნიშვნელოვანია მცირე და საშუალო ბიზნესის ხელშეწყობა და წახალისება. განსაკუთრებით კი აღსანიშნავია ეკონომიკური კრიზისის პერიოდი, როდესაც პრიორიტეტულია დაბალანსირებული ეკონომიკური ზრდის მიღწევა. სახელმწიფოები იღებენ გადაწყვეტილებებს, რეფორმებს, რათა მაქსიმალურად წახალისონ მეწარმეობა.

საქართველოში არსებობს პროექტი: „აწარმოე საქართველო“, რომლის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან მიზანსაც წარმოადგენს მიკრო და მცირე ბიზნესის წახალისება, რაც არსებული ბიზნესების და ახალი პროექტების დახმარებას გულისხმობს. პროექტის ფარგლებში ბიზნესებს შეუძლიათ მიიღონ დაფინანსება 20 000 ლარამდე, მაგრამ დაფინანსებამდე უნდა გაიარონ რამდენიმე ეტაპი, კერძოდ შეავსონ ონლაინ აპლიკაცია, წარადგინონ ბიზნეს იდეა.

მცირე და საშუალო ბიზნესის მხარდასაჭერად საქართველოს ასევე ეხმარება DCFTA (ღრმა და ყოვლისმომცველი თავისუფალი ვაჭრობის სივრცე) პროგრამა, რომლის მოცულობა 200 მლ ევროს შეადგენს. სესხები გაიცემა საქართველოს ბანკის საშუალებით, ევროკავშირის დაფინანსებით. თანხა გაიცემა ხუთი წლის ვადით. მეწარმემ კონკრეტული თანხის მისაღებად უნდა დააკმაყოფილოს შემდეგი მოთხოვნები: ბიზნესი შესაბამისობაში უნდა იყოს სანიტარულ, ფიტოსანიტარულ, ტექნიკურ და ხარისხის სტანდარტებთან. კონკრეტულ სტანდარტებთან შესაბამისობა გრძელვადიან პერიოდში მეწარმეს მისცემს საშუალებას, როგორც ადგილობრივ ისე საერთაშორისო ასპარეზზე სინჯოს ბედი.

ახალი ბიზნეს იდეების წასახალისებლად არის შექმნილი პროგრამა „სტარტაპ საქართველო“, რომლის მიზანაც დამწყები ბიზნესების ხელშეწყობაა. პროგრამაში სარგებლობა შეუძლია ინოვაციური ბიზნეს იდეის მქონე საქართველოს ფიზიკურ პირს ან პირებს, თუ ეს საქმიანობა არ არის კანონმდებლობით აკრძალული. თანადაფინანსება განისაზღვრება 15 000 ლარიდან 100 000

ლარამდე თანხის ოდენობით. პარტნიორობის ვადა ინდივიდუალურია და მაქსიმუმ 10 წელს მოიცავს.

მეწარმეობის საწახალისებლად არსებობს პროექტები, რაც მეტყველებს იმაზე, თუ რამდენად მნიშვნელოვანია ეკონომიკისთვის მოცემული სფეროს წახალისება. მცირე დროში შესაძლებელია ფირმის, საწარმოს რეგისტრაციის პროცედურების გავლა. დასაქმებული ადამიანების დიდი რაოდენობა ქმნის ფინანსურად ძლიერ ოჯახებს, რომელთაც აქვთ საშუალება მიიღონ მაღალი ხარისხის სერვისები. მსგავსი ასოციაციების არსებობა უმნიშვნელოვანესია მეწარმეობისთვის, რადგან ისინი უზრუნველყოფენ მეწარმეობის განვითარებას და წინსვლას. რაც უფრო მეტი ორგანიზაცია იქნება ჩართული მსგავს აქტივობებში, მით უფრო მეტ ადამიანს ექნება ინფორმაცია მეწარმეობის შესახებ, იმ შესაძლებლობების შესახებ, რაც შეიძლება მან გამოიყენოს. მნიშვნელოვანია პროფესიული დაწესებულებების მნიშვნელობის ამაღლებაც და მეტი პოპულარიზაცია. პროფესიული განათლების სისტემა, რომელიც ხელს შეუწყობს მეწარმეობის, სამეწარმეო იდეების გენერირებას და განვითარებას. მეწარმეობის შესახებ ინფორმაციის მიწოდება ახალგაზრდა თაობაში, მათი დაინტერესება და ინოვაციური იდეების მოზიდვა.

კოვიდ პანდემია, რომელმაც მოიცვა მთელი მსოფლიო და გავლენა იქონია ქვეყნების ეკონომიკურ-სოციალურ მდგომარეობაზე. სწორედ ამ პერიოდში დაიხურა უამრავი საწარმო, რიგი შეზღუდვებიდან გამომდინარე. მოცემულმა ობიექტურმა მიზეზმა უაროფითი გავლენა იქონია მთელი მსოფლიოს ეკონომიკაზე. ბიზნესი ყოველთვის ასოცირდება რისკებთან, შესაძლებელია მენეჯერულად ყველა დეტალი გათვალისწინო და საწარმოს ფუნქციონირება გამართულად მიმდინარეობდეს, მაგრამ მეწარმე ყოველთვის ვერ გათვლის წინასწარ მიმდინარე მოვლენებს, რომლის ძალიან კარგი მაგალითია პანდემია. ზოგადად ქვეყნის ეკონომიკის სიძლიერე განპირობებულია მცირე და საშუალო მეწარმეებზე. რადგან მათი რაოდენობა ყველაზე მეტია, შესაბამისად მეტი ადამიანია დასაქმებული. ამ მნიშვნელობიდან გამომდინარე ეკონომიკური ხერხემალიც კი შეგვიძლია ვუწოდოთ მათ. პანდემიამ მეწარმეებს დიდი გამოცდა მოუწყო. გართულდა ნედლეულის, პროდუქციის მიმოცვლა ქვეყნებს შორის, რამაც უდიდესი პრობლემა წარმოშვა. არსებული მარაგებით გრძელვადიან პერიოდში წარმოება გაართულა, ამან გამოიწვია ფასის ზრდა.

დასკვნის სახით: იყო მეწარმე არ არის ადვილი, მაგრამ საბოლოოდ როდესაც იღებ პასუხისმგებლობას, სრულად ხარ ჩართული პროცესში შედეგიც არ დააყოვნებს. საბოლოოდ, მეწარმეების სიძლიერეს ქვეყნის ეკონომიკურ სიძლიერებამდე მივყავართ, მას კი, ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის გაუმჯობესებამდე.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. ერქომაიშვილი გ., ციფრული ეკონომიკა - ეკონომიკური ზრდის ინოვაციური ინსტრუმენტი. ჟურნალი „ეკონომიკა და ბიზნესი“, 2019, XI(2), 37-46.
2. მალლაკელიძე ა., მცირე და საშუალო მეწარმეობის ეკონომიკური პოლიტიკა საქართველოში. თბილისი, 2022
3. De Vet, J. M., Nigohosyan, D., Ferrer, J. N., Gross, A. K., Kuehl, S., & Flickenschild, M. (2021). Impacts of the COVID-19 Pandemic on EU Industries. European Union. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/662903/IPOL_STU\(2021\)662903_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/662903/IPOL_STU(2021)662903_EN.pdf)
4. EBRD (2021). Estonia Country Strategy 2021-2026. <https://www.ebrd.com/documents/strategy-and-policy-coordination/strategy-forestonia.pdf>

Importance and support of entrepreneurship

Nana Nikoleishvili
Doctoral student of GTU

Summary

Promotion and encouragement of small and medium-sized businesses is important for the country's economic strength and development. Especially noteworthy is the period of economic crisis, when the priority is to achieve balanced economic growth. States take decisions and reforms to encourage entrepreneurship as much as possible.

There is a project in Georgia: "Produce Georgia", one of the important goals of which is to encourage micro and small businesses, which means helping existing businesses and new projects. Within the framework of the project, businesses can receive financing up to 20,000 GEL, but before financing, they must go through several stages, in particular, fill out an online application, submit a business idea.

The DCFTA (Deep and Comprehensive Free Trade Area) program, the volume of which amounts to 200 million euros, also helps Georgia to support small and medium-sized businesses. Loans are issued through the Bank of Georgia, financed by the European Union. The amount is issued for a period of five years. To receive a specific amount, the entrepreneur must meet the following requirements: the business must comply with sanitary, phytosanitary, technical and quality standards. Compliance with specific standards in the long term will allow an entrepreneur to try his luck in both the local and international arenas.

To encourage new business ideas, the "Startup Georgia" program was created, the purpose of which is to promote start-up businesses. A Georgian natural person or persons with an innovative business idea can take advantage of the program, if this activity is not prohibited by law. Co-financing is defined in the amount from 15,000 GEL to 100,000 GEL. The term of partnership is individual and includes a maximum of 10 years.

There are projects to encourage entrepreneurship, which shows how important it is for the economy to encourage this area. In a short time it is possible to go through the registration procedures of the firm, the enterprise. A large number of employed people create financially strong households that can afford high-quality services.

მოქალაქეთა ჩართულობის სტანდარტები ადგილობრივი თვითმმართველობის განხორციელების პროცესში

(საქართველოსა და ესტონეთის შედარებითი ანალიზი)

ნიშნაიძე ნინო

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი

ლალიძე მერი

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის დოქტორანტი

აბსტრაქტი

დღეისათვის სახელმწიფოებრივ, საზოგადოებრივ და პოლიტიკურ საკითხებს შორის ერთ-ერთი აქტუალური განხილვის თემა თვითმმართველობის დასავლური მოდელის დამკვიდრებაა. საქართველოში ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოები, მოქალაქეთა ჩართულობის სტანდარტების თვალსაზრისით, არაერთი სერიოზული პრობლემის წინაშე დგანან. თანამედროვე საქართველოში ადგილობრივი თვითმმართველობის ტრანსფორმაციის ყველა ეტაპზე, დემოკრატიული პროცესების განსავითარებლად, სახელმწიფოებრივ, პოლიტიკურ და საზოგადოებრივ საკითხებთან ერთად მეტად აქტუალურია ადგილობრივი თვითმმართველობის სისტემების დასავლური მოდელის დამკვიდრება და ამ თვალსაზრისით საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამისი საკანონმდებლო ბაზის ფორმირება.

ძლიერი ადგილობრივი თვითმმართველობა დემოკრატიისა და კანონის უზენაესობის ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი ნაწილია. ადგილობრივი ხელისუფლების საქმიანობაში მოქალაქეთა მიერ მონაწილეობის უფლების თაობაზე ადგილობრივი თვითმმართველობის ევროპული ქარტიის დამატებითი ოქმი (ე.წ. უტრეხტის ოქმი) საუბრობს. უტრეხტის ოქმის მიზანია „ადგილობრივი თვითმმართველობის შესახებ ევროპული ქარტიის“ ფარგლებში მოაქციოს ადგილობრივი ხელისუფლების საქმიანობაში მოქალაქეთა მონაწილეობის საყოველთაო უფლება.

საქართველოში დღეს არსებული ადგილობრივი თვითმმართველობის სისტემები მხოლოდ ფორმალურ დონეზეა შესაბამისობაში „ევროპულ ქარტიასთან ადგილობრივი თვითმმართველობის შესახებ“, ხოლო თვითმმართველობის რეალური განხორციელება ადგილობრივ თვითმმართველობებში, არსებულ გამოწვევად რჩება, რაც აისახება იმაში, რომ ქართული თვითმმართველობის სისტემა, ბოლომდე ვერ პასუხობს საერთაშორისო სტანდარტებს.

კვლევა ორიენტრირებულია არა მხოლოდ მოსახლეობის ჩართულობის მნიშვნელობის წარმოჩენაზე, არამედ მისი ეფექტური განხორციელების მექანიზმების განსაზღვრის გზების ძიებზე და ამ მიზნით, იმ ძირითადი ფაქტორების და გარანტიების გამოკვეთაზე, რომლებიც ადგილობრივი თვითმმართველობის მეტ-ნაკლებად სრულყოფილად განხორციელების ფუნდამენტს წარმოადგენს. ამ მიზნით, გამოყენებული იქნა შედარებითი ანალიზის მეთოდოლოგია, რის საფუძველზეც ესტონეთის სხვადასხვა მუნიციპალიტეტებში მოქალაქეთა ჩართულობის მექანიზმები და სტანდარტები შედარებული იქნა საქართველოს მუნიციპალიტეტებში მოქალაქეთა ჩართულობის მექანიზმებთან. აღნიშნული კი შესაძლებლობაა იმისა, რომ დავამტკიცოთ, საქართველოს ადგილობრივ თვითმმართველობებში, დემოკრატიულ პრინციპებით ტრანსფორმირებული კარგი მმართველობის დამყარებისთვის, რამდენად აუცილებელი და საჭიროა სამოქალაქო საზოგადოების როლი ადგილობრივი მნიშვნელობის საკითხების გადასაჭრელად.

ძირითადი ტექსტი

საქართველოს, როგორც ევროპული საპარლამენტო რესპუბლიკის ადგილობრივი თვითმმართველობის კვლევისა და ანალიზის აქტუალურობას ქართული სახელმწიფოს ევროპული ოჯახისკენ მუდმივი სწრაფვა განაპირობებს. ამ თვალსაზრისით, ყურადღების ცენტრში ექცევა

საქართველოს ადგილობრივი თვითმმართველობის ფორმირების შედარებით ანალიზი საერთაშორისო კანონმდებლობასა და ისეთი დამოუკიდებელი ქვეყნების თვითმმართველობის ინსტიტუტთან, რომლებიც ყოფილ პოსტ საბჭოთა სივრცეს მიეკუთვნებიან და დღეს ევროპული ერთიანი ოჯახის წევრებად არინ წარმოდგენილნი.

წარმოდგენილი კვლევის მიზანია ევროპული სახელმწიფოების, კერძოდ ესტონეთის და საქართველოს ადგილობრივ თვითმმართველობების ტრანზფორმაციის ცალკეული ეტაპებზე, მოქალაქეთა ჩართულობის სტანდარტების განზოგადება ადგილობრივი თვითმმართველობის განხორციელების პროცესში, მათ შორის არსებული განსხვავებების ანალიზი და იმის განსაზღვრა, თუ რა როლი აკისრიათ ადგილობრივ თვითმმართველობებს ხელისუფლების მმართველობის განხორციელების პროცესში მონაწილეობისას, აგრეთვე, როგორია ამ ორი ქვეყნის ადგილობრივი თვითმმართველობის ინსტიტუტების ფორმალური და რეალური ფუნქციები.

პოსტსაბჭოთა სივრციდან, საქართველო, ისევე როგორც ესტონეთი, იმ ქვეყნების ჯგუფს მიეკუთვნება, რომელთაც 1990-იანი წლების დასაწყისიდან დღემდე სახელმწიფო ხელისუფლების დეცენტრალიზებული ინსტიტუციისა და სამოქალაქო საზოგადოების ჩამოყალიბების არცთუ დიდი გამოცდილება და ისტორია გააჩნია. დამოუკიდებლობის აღდგენის შემდეგ, საქართველოში ადგილობრივი თვითმმართველობის სისტემამ განვითარების სხვადასხვა ეტაპები განვლო, რაც ერთგვრად განაპირობა ცენტრალური ხელისუფლებების ხშირმა ცვლილებებმა. ხელისუფლების ცვლილებებს საკანონმდებლო დონეზე ადგილობრივი თვითმმართველობების შესაბამისი მოწესრიგება მოსდევდა. ყოველი შემდეგი ხელისუფლება ადგილობრივი თვითმმართველობის სახელმწიფო ხელისუფლებაზე მორგებას ცდილობდა.

თუ ბოლო ოცდაათი წლის განმავლობაში ადგილობრივი თვითმმართველობის ფორმირების პროცესს გადავავლებთ თვალს დავრწმუნდებით, რომ დამოუკიდებელი საქართველოს პირობებში მიღებული ნორმატიული აქტებიდან ყველა როდი განსაზღვრავდა მოქალაქეთა მონაწილეობის ფორმებს ადგილობრივ თვითმმართველობებში. თუმცა შესამჩნევია კანონზომიერება, რომ 1991 წლიდან მოყოლებული ყველა ხელისუფლება, აუცილებელ პრიორიტეტად ადგილობრივი თვითმმართველობის დეცენტრალიზაციას მიიჩნევდა. რიგ შემთხვევაში ეს მხოლოდ დეკლარირების დონეზე განცხადებულ ხასიათს იძენდა, თუმცა დეცენტრალიზაციის პროცესი მეტ-ნაკლებად მაინც მიმდინარეობდა. ხელისუფლებათა ცვლილებების ფონზე ამ მხრივ შეიმჩნეოდა რეალური ქმედებებით განხორციელებული პროცესები, რომლებიც გარკვეულ ეტაპზე ყოვნდებოდა ან საერთოდ ჩერდებოდა.

დღეს, საქართველოსათვის, როგორც ევროკავშირის კანდიდატი ქვეყნის სტატუსის მქონე ქვეყნისთვის, რომელიც ტერიტორიული მთლიანობის პრობლემის წინაშეა, კვლავ გამოწვევად ევროკავშირის ერთ - ერთი მთავარი მოთხოვნის: ადგილობრივი თვითმმართველობის პოლიტიკური დეცენტრალიზაციის, ხელისუფლების უფლებრივი დელეგირების და მოქალაქეთა რეალური მონაწილეობა ადგილობრივ თვითმმართველობებში, შესრულებაა.

დამოუკიდებლობის გზაზე მიმავალი საქართველოსთვის, ერთ-ერთ უმთავრეს გამოწვევად ძლიერი სამოქალაქო საზოგადოების ჩამოყალიბება მიიჩნეოდა. სამოქალაქო ღირებულებებისა და საჭიროებების იმპლემენტაცია საკანონმდებლო დონეზე კი პოლიტიკური ინსტიტუციების და სისტემის გამართული ფუნქციონირებაზე მიუთითებს. გამომდინარე აქედან, უდავოა, რომ მოქალაქე და თავად სამოქალაქო საზოგადოება პოლიტიკური სისტემების უმთავრესი რგოლია, რომელსაც შესწევს უნარი მიიღოს მონაწილეობა საჯარო გადაწყვეტილებების მიღებაში.

საქართველოში ადგილობრივი თვითმმართველობის განხორციელებაში მოქალაქეთა მონაწილეობის საკითხები რეგულირდება „ადგილობრივი თვითმმართველობის ევროპული ქარტიის“ დამატებითი ოქმით ადგილობრივი ხელისუფლების საქმიანობაში მონაწილეობის მიღების უფლების თაობაზე“, ორგანული კანონით „ადგილობრივი თვითმმართველობის კოდექსით“, „საქართველოს ზოგადი ადმინისტრაციულ კოდექსით“ და მუნიციპალიტეტების სამართლებრივი აქტებით. ადგილობრივი თვითმმართველობის მარეგულირებელი სამართლებრივი დებულებები თანამედროვე საქართველოს საკანონმდებლო სივრცეში გვხვდება ასევე სხვადასხვა კანონებსა და ნორმატიულ აქტებში.

ადგილობრივ თვითმმართველობებში მოსახლეობის ჩართულობის მნიშვნელობაზე საუბრობს ქვეყნისათვის მნიშვნელოვანი სტრატეგიული დოკუმენტი - „2020-2025 წლების დეცენტრალიზაციის სტრატეგია“.

მოქალაქეთა მონაწილეობის ჩართულობაზე მიუთითებს „ადგილობრივი თვითმმართველობის ევროპული ქარტიის დამატებითი მეცრე ოქმი (ე.წ. უტრეხტის ოქმი), რომლის რატიფიცირებაც საქართველომ 2019 წელს მოახდინა. დამატებით ოქმი ადგილობრივი თვითმმართველობის საქმიანობაში მონაწილეობას შემდეგი ფორმით განმარტავს: „ადგილობრივი თვითმმართველობის საქმიანობაში მონაწილეობის უფლება გულისხმობს ადგილობრივი ხელისუფლების უფლებამოსილებების და პასუხისმგებლობების განსაზღვრაზე და მათ განხორციელებაზე ზემოქმედების უფლებას (საქართველოს პარლამენტის დადგენილება, 2019; „ევროპული ქარტია ადგილობრივი თვითმმართველობის შესახებ“, 15.X.1985).

ესტონეთმა 2011 წელს მოახდინა ადგილობრივი თვითმმართველობის ევროპული ქარტიის დამატებითი პროტოკოლის რატიფიცირება ადგილობრივი ხელისუფლების საქმეებში მონაწილეობის უფლების თაობაზე.

ადგილობრივი თვითმმართველობა საზოგადოებისათვის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან აუცილებლობას წარმოადგენს, მისი ეფექტურობა და დემოკრატიულობის ხარისხი კი პირდაპირ არის დამოკიდებული მოსახლეობის აქტიურ თანამონაწილეობაზე მართვის პროცესში. ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, მოქალაქეთა ჩართულობის მექანიზმების გამართულ მუშაობაზე ბევრად არის დამოკიდებული თვითმმართველობების საქმიანობის ეფექტურობა. ბუნებრივია, ეს საკითხი აქტუალურია საქართველოსთვისაც, განსაკუთრებით მას შემდეგ, რაც 2015 წელს თვითმმართველობის სფეროში განხორციელებული რეფორმის შედეგად, საქართველოს ორგანულ კანონში „ადგილობრივი თვითმმართველობის კოდექსი“ შესული ცვლილებებისა და დამატებების შედეგად განისაზღვრა მოქალაქეთა მონაწილეობის ახალი ფორმები.

საქართველოში მოქალაქეთა მონაწილეობის საკითხთან დაკავშირებით სამი ეტაპი შეიძლება გამოიყოს:

1) 1991-2003 წლები - პერიოდი, როცა კანონმდებლობა არ იცნობდა გადაწყვეტილების მიღების პროცესში საზოგადოების მონაწილეობის ფორმებსა და მექანიზმებს;

2) 2003-2012 წლები - შეიქმნა საზოგადოების მონაწილეობის საკანონმდებლო ინსტრუმენტები, მაგრამ არ შექმნილა მიღებული გადაწყვეტილებების აღსრულების გარანტიები;

3) 2013-2022 წლები - კანონმდებლობით დაზუსტდა თვითმმართველობის განხორციელების პროცესში მოქალაქეთა ჩართულობის არსებული მექანიზმები (პეტიცია, საკრებულოს საქმიანობაში მონაწილეობა, ანგარიშების მოსმენა) და განისაზღვრა დამატებითი ფორმები (დასახლების საერთო კრება, სამოქალაქო მრჩეველთა საბჭო) (საქართველოს ორგანული კანონი, 22/07/2015).

გამომდინარე იქიდან, რომ ახალი საკანონმდებლო რეგულაციის გათვალისწინებით, საქართველოს მუნიციპალიტეტებში საკრებულოს, თვითმმართველი ქალაქების მერებისა თუ მუნიციპალიტეტების მერების არჩევის ლეგიტიმური უფლება მინიჭებული აქვთ მუნიციპალიტეტში მაცხოვრებელ მოქალაქეებს, მათი ინტერესის გათვალისწინებაც პროპორციული უნდა იყოს მუნიციპალურ გადაწყვეტილებაში საზოგადოებრივ ინტერესთან და მორგებული უნდა იყოს საზოგადოებრივ საჭიროებებზე. დღეს არსებული მუნიციპალიტეტებში ჩატარებული კვლევები და ექსპერტთა დასკვნები მიუთითებენ, რომ სხვადასხვა რეგიონში მცხოვრებ მოსახლეობას განსხვავებულ პრობლემებთან და წინაღობებთან უწევთ გამკლავება. მოსახლეობის წინაშე კი კვლავ დგას კომუნიკაცია მუნიციპალიტეტის მმართველობის შესაბამის თანამდებობის პირებთან. ასევე მუნიციპალიტეტის მოსახლეობისათვის არ არის, ან ნაკლებადაა ცნობილი ისეთი პროექტების შესახებ, რომელიც დასაგეგმია, ან უკვე განხორციელდა. ასევე უცნობია პრიორიტეტების განსაზღვრის შესახებ გადაწყვეტილებები. ხოლო მუნიციპალიტეტებში ფორმალურად შექმნილი საზოგადოებრივი ჯგუფები თუ ე.წ. „საზოგადოებრივი საბჭოები“ ფაქტიურად ფორმალურ ხასიათს ატარებს და შესაბამისად მოსახლეობასთან კომუნიკაციის ეს ფორმა არ მუშაობს. უცნობია საბიუჯეტო სახსრების განკარგვისას პრიორიტეტები. რიგ შემთხვევაში

გადაწყვეტილებები კვლავ „ცენტრიდან“ იგეგმება. რაც წინააღმდეგობაში მოდის ადგილობრივი თვითმმართველოს ევროპულ ქარტიასთან.

მიუხედავად ადგილობრივი თვითმმართველობის საკანონმდებლო საფუძვლებისა, საქართველოში პრაქტიკული რეალობა გვიჩვენებს, რომ სხვა სირთულეებთან ერთად, თვითმმართველობები მეტწილად მოკლებულნი არიან მოქალაქეთა მხრიდან ინიციატივის არსებობასა და მოქალაქეთა ჩართულობის გარანტიებს. ესტონეთის თვითმმართველობებში არსებული მოქალაქეთა ჩართულობის მექანიზმების პრაქტიკული ინფლემენტაცია (ელექტრონული სერვისების გამართული მუშაობა და სხვ.) და ელექტრონული სერვისების სრულყოფილი დანერგვა საქართველოს მუნიციპალიტეტებში, მნიშვნელოვნად გაზრდის მოქალაქეთა ჩართულობის ინდექსს და თვითმმართველობების დემოკრატიულობის პროცესის დაჩქარებას გამოიწვევს.

1991 წელს, თავისუფლების აღდგენის შემდეგ, ესტონეთმა დანერგა ელექტრონული მმართველობის მოწინავე პრაქტიკა ყველა სფეროში. ადგილობრივ თვითმმართველობებში ბევრი სერვისი ხელმისაწვდომია ონლაინ, რაც ადმინისტრაციულ პროცესებს უფრო ეფექტურს ხდის. ამ კუთხით ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი მიღწევაა ციფრული პლატფორმის Rahvaalgatus.ee შექმნა რომელიც მოქალაქეებს საშუალებას აძლევს, მონაწილეობა მიიღონ თავიანთი ქვეყნის პოლიტიკისა და კანონმდებლობის ფორმირებაში. ადგილობრივი თვითმმართველობის მარეგულირებელი სამართლებრივი დებულებები გვხვდება სხვადასხვა კანონებსა და დებულებებში. ესტონეთის ძლიერი მხარე ადგილობრივ თვითმმართველობების ფინანსური ავტონომია და მკვეთრად ჩამოყალიბებული ფისკალური პოლიტიკაა.

მუნიციპალიტეტები ხშირად აქვეყნებენ ინფორმაციას მიმდინარე ინიციატივების, საჯარო კონსულტაციების ან პეტიციების შესახებ თავიანთ ოფიციალურ ვებ-გვერდებზე. ამ მხრივ ეწყობა ვებინარები და სემინარები ადგილობრივი მოსახლეობის განვითარებითვის. მონაწილეობითი ბიუჯეტში მოსახლეობის იდეების განსახორციელებლად მოქალაქეებს შესაძლებლობა ეძლევათ გაიზიარონ სხვადასხვა მუნიციპალიტეტების პრაქტიკა. აღნიშნული ინიციატივი პროექტი 2001 წელს შემუშვდა ესტონეთის ქალაქ ტარტუს საერთაშორისო უნივერსიტეტში და მოიცავს ესტონეთის მუნიციპალიტეტები. 2023 წლების მონაცემებით, ესტონეთის ქალაქ ტარტუში შექმნილი მონაწილეობითი ბიუჯეტი უკვე დანერილია საქართველოს 16 მუნიციპალიტეტში. პრაქტიკა და კვლევები მიუთითებს, რომ მონაწილეობითი ბიუჯეტის დანერგვამ საქართველოს ზოგიერთ მუნიციპალიტეტებში, მნიშვნელოვნად გაზარდა მოქალაქეთა მონაწილეობის ინდექსი ადგილობრივ თვითმმართველობებში. იმის გათვალისწინებით, რომ პირდაპირი დემოკრატიის ერთ-ერთი ინსტრუმენტი მონაწილეობითი ბიუჯეტის ფორმირებაა, იგი მოქალაქეთა ჩართულობის მაღალ საფეხურს წარმოადგენს და მოქალაქეთათვის ერთგვარი წახალისების ფორმაა. მოქალაქეთა წახალისების ეს ინსტრუმენტი საშუალებას აძლევს მოქალაქეებს, თავისუფლად განახორციელონ მათთვის საჭირო პროექტები თუ იდეები.

საქართველოს მუნიციპალური ორგანოების გამჭვირვალობისა და ანგარიშვალდებულების ბოლო შეფასება მოიცავდა 2022 წლის 1 მაისიდან 2023 წლის 1 ივლისამდე პერიოდს. შეფასდა საქართველოს ყველა მუნიციპალიტეტი, გარდა აჭარის, ახალგორის, ერედვის, თიღვისა და ქუთაისის მუნიციპალიტეტებისა. შეფასება განხორციელდა ონლაინ პლატფორმის - WWW.LSGINDEX.ORG - გამოყენებით. შეფასებებმა ცხადყო, რომ მონაწილეობითი (სამოქალაქო) ბიუჯეტის დანერგვა პოზიტიური ნაბიჯია მოქალაქეთა ჩართულობის თვალსაზრისით.

ისევე როგორც საქართველოში, ესტონეთშიც ადგილობრივი თვითმმართველობები დამოუკიდებლად წყვეტენ და აწყობენ ადგილობრივი ცხოვრების საკითხებს. საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისად, ფინანსურად მწირ მუნიციპალიტეტებზე ვრცელდება სუბსიდირების პრინციპი. საქართველოს კონსტიტუციამ ადგილობრივი თვითმმართველობისა და სახელმწიფოს უფლებამოსილებების გამოიჯვანის პრინციპად სუბსიდიარობის პრინციპის აღიარა, რაც მწირი მუნიციპალიტეტებისთვის მნიშვნელოვან მხარდაჭერას ნიშნავს. კონსტიტუციით განმტკიცდა ადგილობრივი თვითმმართველობის უნივერსალური კომპეტენციების პრინციპიც. უნივერსალური

კომპეტენციის პრინციპის შესაბამისად, მუნიციპალიტეტი უფლებამოსილია, კანონმდებლობის დაცვით, თავისი ინიციატივით, მიიღოს გადაწყვეტილება ყველა იმ საკითხზე, რომელიც კანონით არ მიეკუთვნება სახელმწიფო ხელისუფლების ან ავტონომიური რესპუბლიკის განსაკუთრებულ უფლებამოსილებას და რომელზე გადაწყვეტილების მიღებაც კანონით არ გამოირიცხება მუნიციპალიტეტის უფლებამოსილებიდან.

„ესტონეთის მთავრობის უპირველესი მიზანია ადგილობრივი ხელისუფლების შიდა თვითმმართველობის გაზრდა მათი ორგანიზაციის უფრო მკაფიო, მარტივი და მოქნილად გახდის გზით“, - განაცხადა ესტონეთის რეგიონულ საქმეთა მინისტრმა მადის კალასმა 2023 წელს ადგილობრივი ხელისუფლების პალატაში გამოსვლისას. მან ყურადღება გაამახვილა იმ ფაქტზე, რომ ქვეყნის ადგილობრივი თვითმმართველობის სისტემა კარგად მუშაობს და რომ ქართული ნაკისრი ვალდებულებები დაცულია, რაზეც დადებითი გავლენა იქონია 2017 წლის ტერიტორიულ თვითმმართველობის რეფორმამ. მან მიუთითა, რომ 2023 წლის დასასრულისათვის მეტად არის გაზრდილი ახალი ტექნოლოგიების გამოყენება ადმინისტრაციული და დემოკრატიული მიზნებისთვის, რაც უფრო მეტ შესაძლებლობას უქმნის მოქალაქეებს მეტი სიხშირით ჩაერთონ გადაწყვეტილების მიღებაში (მადის კალასი, 10.01.2024). მოქნილი მოქალაქეთა მონაწილეობის სისტემებისა და ადგილობრივ თვითმმართველობებში მოქალაქეთა ჩართულობის სტანდარტებმა, ესტონეთის მუნიციპალიტეტების თვითმმართველობების სიმტკიცე გამოიწვია, რამაც გააძლიერა წარმომადგენლობითი დემოკრატია. ამავდროულად, მნიშვნელოვანია ესტონეთში ფისკალური დეცენტრალიზაციის მიმართებით განხორციელებული რეფორმები. ადგილობრივ თვითმმართველ ორგანოებს ესტონეთის მუნიციპალიტეტებში საკუთარი შემოსავლების მნიშვნელოვანი ნაწილი თავად რჩებათ და თავადვე ახდენენ მათ განკარგვას. ქართულ სახელმწიფოში მსგავსი სახის საკითხები, დღესაც პოლიტიკურ დღის წესრიგშია და იმის მიუხედავად, რომ ისინი თითქმის ყველა ხელისუფლების საარჩევნო პროგრამის, სლოგანისა თუ დაპირების ნაწილია, დღემდე არ განხორციელებულა.

ამდენად, ადგილობრივი თვითმმართველობის არსი და დანიშნულება მდგომარეობს იმაში, რომ მოქალაქეებს ჰქონდეთ ადგილობრივი საზოგადოების წინაშე არსებული პრობლემათა დამოუკიდებლად გადაწყვეტის უფლება, საერთო კეთილდღეობაზე ზრუნვის შესაძლებლობა და საკუთარ თანასაზოგადოების ბედზე პასუხისმგებლობა. ესტონეთში მოქნილი მოქალაქეთა მონაწილეობის სისტემებისა და ადგილობრივ თვითმმართველობებში მოქალაქეთა ჩართულობის სტანდარტებმა, მონაწილეობითი ბიუჯეტის წარმატით ფუნქციონირებამ, ესტონეთის მუნიციპალიტეტების თვითმმართველობების სიმტკიცე გამოიწვია, რამაც გააძლიერა წარმომადგენლობითი დემოკრატია.

საქართველოში თვითმმართველობის ინსტიტუტის არსებობის მრავალმხრივი გამოცდილების ფონზე, როდესაც ეს ინსტიტუტი განიხილება, როგორც ხელისუფლების საზომი და დემოკრატიული სახელმწიფოს ჩამოყალიბების მნიშვნელოვანი კომპონენტი, ადგილობრივი თვითმმართველობის სისტემა ჯერ კიდევ დახვეწასა და მოდერნიზაციას მოითხოვს.

დასკვნა

შეიძლება გაკეთდეს დასკვნა, რომ საქართველოში თვითმმართველობების ორგანოების წინაშე დღის წესრიგში დგას გარკვეული გამოწვევები, რაც შესაბამისად, კანონმდებლობის იმგვარ დახვეწასა და სრულყოფას მოითხოვს, რომელიც პერსპექტივაში დააბალანსებს სეპარატიულ რეგიონებს და ამასთან, გადაჭრის ოკუპირებული ტერიტორიების ინტეგრაციის საკითხს, რომელიც არსებითად, ნორმატიული შინაარსით კონსტიტუციური ცვლილებების სფეროს განეკუთვნება. (აღსანიშნავია, რომ საკითხი ჩართულია „აღმოსავლეთის პარტნიორობის პროგრამაში, რომელიც „ევროპის სამეზობლო პოლიტიკის“ ფარგლებში ხორციელდება“). შესაბამისად, ადგილობრივი თვითმმართველობის ტრანსფორმაციის შედეგად მიღწეული საქართველოს მუნიციპალიტეტების დემოკრატიულობის კოეფიციენტი, მეტად დამოკიდებულია ადგილობრივ დონეზე სამოქალაქო ჩართულობაზე, და საქართველოში ადგილობრივი თვითმმართველობის განხორციელების პროცესში არსებული მოქალაქეთა ჩართულობის საკანონმდებლო სტანდარტების რეალური ჩართულობის სტანდარტად მოდიფიკაციაზე.

შეიძლება ითქვას, რომ ადგილობრივი თვითმმართველობის განხორციელება მჭიდროდ არის დაკავშირებული სოციალური იდენტობის კონცეფციასთან, რომელიც მოიცავს საერთო საცხოვრებელ ტერიტორიას, წარმოშობის ისტორიასა და განვითარებას. აქ მნიშვნელოვან ფაქტორს სოციალური ინტერაქცია, მორალური სტანდარტები, ღირებულებები, ტრადიციები, ინტერესები, ჩვევები და საჭიროებები ქმნის. დეცენტრალიზაციის პოლიტიკა და ადგილობრივი თვითმმართველობის რეგულირების დღევანდელი მდგომარეობა სწორედ სოციალური იდენტობის საკითხებში კუმულირდება. ამიტომაც, მიგვაჩნია, რომ სწორად ფორმულირებული ადგილობრივი თვითმმართველობის სისტემის ჩამოყალიბებაში, ისტორიულად მსგავსი იდენტობის მქონე ქვეყნების თვითმმართველობის პრაქტიკის დანერგვა ხელს შეუწყობს საქართველოს ადგილობრივ თვითმმართველობებში კარგი მმართველობის განხორციელებას.

მოქალაქეთა ჩართულობის ფორმების პრაქტიკული ინპლემენტაციისა და მისი სოციალური ანალიზი, თვითმმართველობის ეტაპების პროფესიონალური მონიტორინგი, აგრეთვე ევროკავშირის ქვეყნების ადგილობრივი თვითმმართველობების სისტემებთან შედარებითი ანალიზი, საშუალებას იძლევა, რომ საქართველოს მუნიციპალიტეტებში ადგილობრივი თვითმმართველობები პასუხობდეს საერთაშორისო სტანდარტებს. ამით შევძლებთ მივუახლოვდეთ მიზანს, რომ ქართული თვითმმართველობის სისტემა იყოს საერთაშორისოდ და ადგილობრივ დონეზე რატიფიცირებული ქარტიებისა და მოთხოვნების შესაბამისი. ასევე, აუცილებელია იმის განსაზღვრა თუ რა როლს ასრულებს მოქალაქეთა ჩართულობის მექანიზმები და ამ ეტაპზე საკანონმდებლო ინიციატივის დონეზე რამდენად შესაძლებელია არსებული სისტემების იმგვარი მოდერნიზაცია, რომ მივიღოთ საერთაშორისო ნიშნულზე მიახლოებული მოქალაქეთა ჩართულობის სტანდარტები ადგილობრივი თვითმმართველობის განხორციელების პროცესში.

მოქალაქეთა რეალური ჩართვა ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოთა გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში საუკეთესო გზაა, რომელსაც მივყავართ საზოგადოების ნდობით გამყარებულ ეფექტურ მმართველობამდე. ხოლო ადგილობრივი თვითმმართველობის გამჭვირვალობა, ღიაობა და მოქალაქეთა მაქსიმალური ინტერესის გათვალისწინება, საბოლოოდ ხელს უწყობს ადგილობრივი თვითმმართველობისა და სახელმწიფო ინსტიტუტების გაძლიერებას.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. ადგილობრივი თვითმმართველობის ევროპული ქარტია; სტრასბურგი, 15.X.1985; საქართველოსთან მიმართებაში ძალაშია 2005 წლის 1 აპრილიდან რატიფიცირებულია საქართველოს პარლამენტის 26.10.2004 წლის N 515 – III დადგენილებით.
2. საქართველოს პარლამენტის დადგენილება „ადგილობრივი თვითმმართველობის შესახებ ევროპული ქარტიის“ „ადგილობრივი ხელისუფლების საქმიანობაში მოქალაქეთა მიერ მონაწილეობის მიღების უფლების თაობაზე“ დამატებითი ოქმის რატიფიცირების შესახებ, სსმ N4671-III, 29/05/2019.; ვებ. გვერდი: <https://rm.coe.int/168008482a>
3. 2020-2025 წლების დეცენტრალიზაციის სტრატეგია <https://mrdi.gov.ge/uploads/publications/5e467a975a3be.pdf>
4. საქართველოს ორგანული კანონი „საქართველოს ორგანული კანონში „ადგილობრივი თვითმმართველობის კოდექსის“ ცვლილების შეტანის შესახებ“, სსმ, N4087-რს, 22/07/2015;
5. ლოსაბერიძე, დ. (2023). „თვითმმართველობა – ცვლილებების იმიტაცია მიზნის გარეშე?“. თბილისი. მოპოვებული 2024 წლის 24 02, <https://ge.boell.org/ka/2023/05/15/self-government-georgia-imitating-change-without-purpose-დან>
6. ლოსაბერიძე, დ., კანდელაკი, კ., აბულაძე, მ., & კონჯარია, ო. (2016). *ადგილობრივი თვითმმართველობა*. თბილისი.
7. მადის კალასი. (10.01.2024). *ადგილობრივი ხელისუფლების დაფინანსების სისტემაში ცვლილებები ვერ მოითმენს*. მოპოვებული 2024 წლის 21 02, <https://news-err->

ee.translate.google/1609216804/madis-kallas-changes-to-local-government-funding-system-cannot-wait?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=ka&_x_tr_hl=ka&_x_tr_pto=sc-დან

8. რიკიგოგუ. (02.06.1993). *ესტონეთის „ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანიზაციული აქტი“*, 02.06.1993წ. *RT I 1993, 37, 558*; მოპოვებული 2024 წლის 28 01, https://www-riigiteataja-ee.translate.google/en/eli/509012014003/consolide?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=ka&_x_tr_hl=ka&_x_tr_pto=sc&fbclid=IwAR2QhhFVIUcwi1no-hs_NVZ0YvKi0ZdDidPm3jeGANftjGebA_n4VWwuwTs-დან
9. ესტონეთის რესპუბლიკის კონსტიტუცია. (თ. გ.). *მიღებული 28.06.1992; RT 1992, 26, 349; ძალაში შესვლა 03.07.1992 წ.* მოპოვებული 2024 წლის 15 01, https://www.researchgate.net/publication/349411703_Local_Self-Government_in_Estonia -დან
10. ზეინაშვილი, ა. (2015). *ადგილობრივი თვითმმართველობის კოდექსის კომენტარები*. თბილისი: გამომცემლობა „იურისტის სამყარო“.
11. თვალთვაძე, ნ. (2017). *ადგილობრივი თვითმმართველობის განხორციელებაში მოქალაქეთა ჩართულობის არსებული მექანიზმების შეფასება საქართველოში*. ევროსაბჭო. მოპოვებული 2024 წლის 28 01, <https://rm.coe.int/1680784818>-დან

Standards of citizens' involvement in the implementation process of local self-government (comparative analysis of Georgia and Estonia)

*Nino Nishnianidze
Professor of Technical University of Georgia*

*Mary Lagidze
Doctoral student of Technical University of Georgia*

Summary

At present, one of the current topics of discussion among state, public and political issues is the establishment of the western model of self-government. In Georgia, local self-government bodies are facing a number of serious problems in terms of citizen engagement standards. At all stages of the transformation of local self-government in modern Georgia, in order to develop democratic processes, along with state, political and public issues, it is very important to establish the western model of local self-government systems and, in this sense, to form a legal base corresponding to international standards.

Strong local government is one of the most important parts of democracy and the rule of law. The Additional Protocol of the European Charter of Local Self-Government (the so-called Utrecht Protocol) speaks about the right of citizens to participate in the activities of the local government. The aim of the Utrecht Protocol is to make the universal right of citizens' participation in the activities of the local government within the framework of the "European Charter on Local Self-Government".

Today's local self-government systems in Georgia are only formally in compliance with the "European Charter on Local Self-Government", and the actual implementation of self-government in local governments remains an existing challenge, which is reflected in the fact that the Georgian self-government system cannot fully meet international standards.

The research is focused not only on presenting the importance of population involvement, but also on finding ways to define mechanisms for its effective implementation and, for this purpose, on highlighting the main factors and guarantees that are the foundation for more or less perfect implementation of local self-government. For this purpose, the methodology of comparative analysis was used, on the basis of which the mechanisms and standards of citizen involvement in different municipalities of Estonia were compared with the mechanisms of citizen involvement in Georgian municipalities. This is an opportunity to prove how necessary and necessary the role of civil society is to solve issues of local importance for the establishment of good governance in the local self-governments transformed by democratic principles in Georgia.

სამუშაო პროცესის გავლენა დასაქმებულთა მენტალურ ჯანმრთელობაზე

ომანაძე ნინო

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ასისტენტ-პროფესორი

ომანაძე ირმა

ბიზნესის ადმინისტრირების დოქტორი

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის მოწვეული სპეციალისტი

გიორგი ფოლადაშვილი

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის სტუდენტი

აბსტრაქტი

სტატიაში განხილულია დასაქმების მნიშვნელობა, როგორც ადამიანთა მენტალური და ფიზიკური ჯანმრთელობის ერთ-ერთი მყარი საფუძველი. ხაზგასმულია დასაქმების, როგორც ფინანსური კეთილდღეობის და სოციალური ინტეგრირების ინდიკატორის მნიშვნელობა. ნაშრომში საუბარია, სამუშაო გარემოს გავლენაზე ადამიანის მენტალურ ჯანმრთელობაზე. დამტკიცებულია, რომ არასათანადო სამუშაო პირობებმა ადამიანი შესაძლოა მძიმე მენტალურ პრობლემებამდე მიიყვანოს. განმარტებულია ფსიქოლოგიური/მენტალური ჯანმრთელობის არსი და კატეგორია. წარმოჩენილია მენეჯმენტის როლის მნიშვნელობა, როგორც გუნდის მენტალური ჯანმრთელობის მთავარი დარაჯის და გარანტის. შემოთავაზებულია გზები, რომლითაც ორგანიზაციებს შესაძლებლობა აქვთ ერთდროულად იზრუნონ, როგორც დასაქმებულთა მენტალურ ჯანმრთელობაზე, ასევე ჯანმრთელი, მოტივირებული და ამბიციური გუნდით ჩქარი ნაბიჯებით მოხდინონ სვლა თავიანთი ორგანიზაციის ყველაზე ამბიციური მიზნებისაკენ.

ძირითადი ტექსტი

სულ უფრო მეტად აქტუალური ხდება შეკითხვა თუ რამდენად შესაძლებელია სამუშაო გარემომ გავლენა მოახდინოს დასაქმებულის ფსიქიკურ ჯანმრთელობაზე?

40 საათიანი სამუშაო კვირის გათვალისწინებით, ჩვენი ცხოვრების თითქმის მეოთხედს სამუშაო სივრცეში ვატარებთ. ეს კი ჩვენგან დიდ ენერჯიას, საქმისადმი კონცენტრაციას, მოტივაციას და დროს მოითხოვს. ამ ყველაფრის გათვალისწინებით კი სავარაუდოა, რომ დასაქმებულთაგან ყოველ მე-4 ადამიანის სიცოცხლის განმავლობაში ერთხელ მაინც შესაძლოა ჰქონდეს მენტალური ჯანმრთელობის პრობლემა.

სამსახურმა შეიძლება გამოიწვიოს სტრესი და სხვა ფსიქიკური ჯანმრთელობის პრობლემები როგორცაა შფოთვა და დეპრესია. მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ სამსახურს დადებითი გავლენის მოხდენა შეუძლია ჩვენს კეთილდღეობაზეც. სწორად შერჩეული სამსახური და სათანადო სამუშაო გარემო გვაძლევს მიზანს და მოტივაციას ცხოვრებაში შევქმნათ რაღაც ღირებული და საზოგადოების კეთილდღეობაში შევიტანოთ ჩვენი წვლილი. გარდა ამისა ადამიანი სოციალური არსებაა, სამსახური კი შესაძლებლობას გვაძლევს ვიყოთ სოციალურად აქტიური, გავიცნოთ ახალი ადამიანები და შევიძინოთ სჭირო კონტაქტები. აღნიშნავს იმსახურებს ასევე ის მატერიალური სარგებელი, რასაც დასაქმებულები ანაზღაურების სახით ვიღებთ ჩვენი დამსაქმებლისგან. შრომის ადეკვატური და რეგულარული ანაზღაურება, ამცირებს დასაქმებულთათვის ფინანსურ სტრესს, ღირსეული ანაზღაურება საშუალებას გვაძლევს თვითგანვითარებისა და ღირსეული მომავლის შესაქმნელად. მიუხედავად დასაქმების ჩამოთვლილი დადებითი მხარეებისა, რა შეიძლება გახდეს დასაქმებულთა ფსიქოლოგიური ჯანმრთელობის გაუარების მიზეზი?

მიზეზები, რამაც შესაძლებელია დასაქმებულთა ფსიქოლოგიური ჯანმრთელობის პრობლემა გამოიწვიოს განსხვავებულია. ეს შესაძლებელია იყოს არანორმირებული სამუშაო დრო, საქმის შესასრულებლად დადგენილი შემჭიდროვებული ვადები რაც სტრესთან არის დაკავშირებული, სამუშაოს შესასრულებლად საჭირო მატერიალურ ტექნიკური ბაზის გაუმართაობა, მენეჯმენტის მხრიდან საჭირო დახმარების არარსებობა. ასევე მნიშვნელოვანია ჩვენი ურთიერთობა კოლეგებთან, თუ ჩვენ გუნდის

წევრებთან ურთიერთობაში თავს კომფორტულად ვერ ვგრძნობთ ამან შესაძლოა გამოიწვიოს სამუშაოთი მიღებული კმაყოფილების შემცირება, გამოიწვიოს ჩვენში სტრესი და შფოთვის მატება. კრიტიკულად საყურადღებოა, რომ თუ დასაქმების არასათანადო გარემო ხანგრძლივია, ის ხშირად იწვევს დასაქმებულთა ისეთ ღრმა ფსიქიკური ჯანმრთელობის მდგომარეობას, როგორცაა დეპრესია.

გამომდინარე იქედან, რომ არასათანადო სამუშაო გარემოს ასეთი ღრმა სახის მენტალური ჯანმრთელობის პრობლემების გამოწვევა შეუძლია, მნიშვნელოვანია ყურადღების გამახვილება იმ საყურადღებო ნიშნებზე რომელიც შესაძლებელია გახდეს დასაქმებულის მენტალური ჯანმრთელობის გაუარესების საფუძველი სამუშაო გარემოში:

სამუშაო მოთხოვნებს რთულად ან საერთოდ ვერ ვუმკლავდებით;

- ❖ არ ვიღებთ საჭირო მხარდაჭერას და ინფორმაციას ხელმძღვანელებისგან, რომელიც საჭიროა სამუშაოს კომფორტულ გარემოში ხარისხიანად შესასრულებლად;
- ❖ ზუსტად არ არის განსაზღვრული გუნდში ჩვენს მიერ შესასრულებელი სამუშაო, პასუხისმგებლობები და ბუნდოვანია მოლოდინები რომელსაც ჩვენზე ამყარებს კომპანიის მენეჯმენტი; ბუნდოვანია გუნდში ჩვენი კარიერული განვითარების პერსპექტივები;

ექიმი ჯერემი ბროდჰედი, კონსულტანტი ფსიქიატრი ადამიანის ჯანმრთელობაზე სტრესის გავლენის შესახებ წერს „სტრესი იქნება ეს ფიზიკური თუ გონებრივი სერიოზულად უნდა იქნას აღქმული. ჩვენ ყველანი ყურადღებას ვამახვილებთ ჩვენს სხეულზე არსებულ ფიზიკურ დატვირთვასა და ზიანზე, ჩვენ ყველანი ვაცნობიერებთ, რომ მაგალითად თუ ჩვენ დავიზიანებთ მუხლს და გავარძელებთ დაზიანებული მუხლით სირბილს ეს გამოიწვევს შემდგომ დაზიანებას, ამიტომ ჩვენ ვზრუნავთ ამ პრობლემის მოსაგვარებლად. ანალოგიურად ადამიანის ტვინისათვის ძნელად გადასატანი და დამაზიანებელი შეიძლება აღმოჩნდეს იგნორირებული სტრესი. სამსახურში ზედმეტმა ზეწოლამ, გაურკვევლობამ და გართულებულმა ურთიერთობებმა შესაძლოა გამოიწვიოს ფსიქოლოგიური სტრესი, რომელიც შესაძლოა გახდეს საფუძველი ფსიქოლოგიური დაავადებებისა და ადამიანთა შეცვლილი, გაუარესებული ქცევის“.

საკითხის მნიშვნელობიდან გამომდინარე, ბოლო წლების განმავლობაში, ყოველდღიურად მზარდ მნიშვნელობას იძენს დასაქმებულთა მენტალური ჯანმრთელობის საკითხი. გახშირდა მენტალური ჯანმრთელობისადმი მიძღვნილი კვლევები, სტატიები, სიუჟეტები თუ ღონისძიებები. საკითხზე ყურადღების გამახვილება დაიწყო წამყვანმა სახელმწიფოებმა, ბიზნესის სუბიექტებმა და ცალკეულმა ადამიანებმა, რომლებიც საკუთარ დაგროვილ გამოცდილებასა და ცოდნას სხვას უზიარებენ.

WHO-ის (მსოფიო ჯანდაცვის ორგანიზაციის) მონაცემების მიხედვით, მსოფლიოს მაშტაბით ყოველ მე 10 ადამიანს გამოხატული აქვს მენტალური ჯანმრთელობის მიმდინარე პრობლემა. თუმცა ამ საკითხის მიმართ საზოგადოებაში არსებული სტიგმის და დეფიციტური კვლევების გამო, რთულია მსოფლიოს მაშტაბით მოსახლეობის სრულად აღრიცხვა. ამიტომ არსებობს საფუძველიანი ვარაუდი, რომ რეალური ციფრი კიდევ უფრო მაღალია.

არსებული რეალობის გათვალისწინებით, საკითხი საზოგადოებისგან მეტი ყურადღების დათმობას მოითხოვს. თუმცა სამწუხაროდ, ბევრისთვის ჯერ ჯერ კიდევ გაუგებარი და ბუნდოვანია მენტალური ჯანმრთელობის არსი და მნიშვნელობა. სწორედ ამიტომ აუცილებელია ყურადღება გავამახვილოთ იმ ძირითად ასპექტებზე რასაც მენტალური ჯანმრთელობა მოიცავს.

ხაზგასასმელია, რომ **ფსიქოლოგიური ჯანმრთელობა, ფსიქიკური ჯანმრთელობა, მენტალური ჯანმრთელობა** - ეს სიტყვები ერთმანეთის სინონიმებია.

1. **მენტალური ჯანმრთელობა მხოლოდ მენტალური აშლილობის დიაგნოზის არ ქონას არ ნიშნავს.** მსოფლიო ჯანდაცვის ორგანიზაციის თანახმად, მენტალური ჯანმრთელობა ადამიანის ემოციურ, ფსიქოლოგიურ და სოციალურ კეთილდღეობას გულისხმობს და გამოხატავს მდგომარეობას რომელშიც:

- ❖ ადამიანი თავს კარგად გრძნობს;
- ❖ შესწევს უნარი, გაუმკლავდეს ცხოვრების ჩვეულ სირთულეებს და სტრესს;
- ❖ იყოს პროდუქტიული და აქტიურად მონაწილეობა მიიღოს საზოგადოებრივ ცხოვრებაში;

2. **მენტალური ჯანმრთელობის დარღვევა მხოლოდ კონკრეტული დიაგნოზის (მაგ. დეპრესიის; შფოთვის) მწვავე ფორმას არ გულისხმობს.** ცხოვრების რაღაც ეტაპზე ყველა ჩვენგანი განიცდის მენტალური ჯანმრთელობის პრობლემებს და ხშირად ამას ჩვენს ირგვლივ მიმდინარე მოვლენები - დამაბალული . არასტაბილური გარემო და ცხოვრების ტრანზიციულ ეტაპზე ყოფნა, თუ დამრთავუნველი სიახლეები/გამოცდილებები განაპირობებენ.
3. **მენტალური ჯანმრთელობა მნიშვნელოვანია როგორც ინდივიდუალურ , ისე კოლექტიურ დონეზე.** მოსახლეობის ზოგადად მენტალურ მდგომარეობაზე ზრუნვა, საზოგადოების კეთილდღეობაზე ზრუნვის განუყოფელი ნაწილია , რადგან მენტალურად ჯანმრთელი ინდივიდებისგან შემდგარი საზოგადოება უფრო პროდუქტიული და წარმატებულია.
4. **მენტალური ჯანმრთელობა ჩვენი სრულფასოვანი ჯანმრთელობის განუყოფელი ნაწილია.** მნიშვნელოვანია გავიაზროთ , რომ ადამიანის ჯანმრთელობა უფრო მეტია ვიდრე ადამიანის ფიზიკურად კარგად ყოფნა. სრულფასოვანი ჯანმრთელობა მენტალურ, ფიზიკურ და სოციალურ კეთილდღეობას აერთიანებს. სწორედ ამიტომ, რომ ამ სფეროების გავლენა ერთმანეთზე და ზოგადად ჯანმრთელობაზე და ცხოვრების ხარისხზე, საკმაოდ მაღალია.

უფრო კონკრეტულად, მენტალური ჯანმრთელობა შემდეგ მიმართულებებს მოიცავს:

ემოციური მდგრადობა - გულისხმობს თვითშეფასებას, საკუთარი თავის მიმართ მიმდებლობას, გრძობების გაზიარების უნარს . ასევე , სხვების დაფასებას და საკუთარი ემოციების კონსტრუქციულად მართვის უნარს.

სოციალური კეთილდღეობა - მენტალური ჯანმრთელობა დიდწილად განსაზღვრავს ჩვენი ურთიერთობების ხარისხს და ზოგადად ურთიერთობების შენარჩუნების უნარს , რაც ჩვენს სოციალურ კეთილდღეობას , ჩვენს სოციუმში ყოფნას, სოციუმში ყოფნით მიღებული სიამოვნების და ახალი ურთიერთობების დამყარებას განაპირობებს.

კოგნიტური მდგომარეობა - ის თუ როგორ და რა საშუალებით ვიღებთ ინფორმაციას გარე სამყაროდან , როგორ გადავამუშავებთ და ვაანალიზებთ, ვიმახსოვრებთ , ვაზრუნებთ და ვჭრით პრობლემებს , დიდწილად ჩვენი მენტალური ჯანმრთელობის მდგომარეობითაა განპირობებული. შესაბამისად მენტალური კეთილდღეობის გავლენა აშკარაა როგორც ჩვენში მიმდინარე ფსიქოლოგიურ პროცესებთან , ისე გარემოებრივ, ინტელექტუალურ , ფიზიკურ და სოციალური კეთილდღეობის საკითხებთანაც.

ვინაიდან უკვე ხაზგასმით აღინიშნა რამდენად მნიშვნელოვანია მენტალური ჯანმრთელობა ადამიანთა შრომის ნაყოფიერებისა და ცხოვრების ხარისხის გასაუმჯობესებლად და ასევე ხაზგასმით აღინიშნა რეალურია ის საბრთხე , რომ არაჯანსაღმა სამუშაო გარემომ დასაქმებულთა სერიოზული ფსიქოლოგიური პრობლემები შეიძლება გამოიწვიოს , მნიშვნელოვანია ვუპასუხოთ შეკითხვას:

არის თუ არა დამსაქმებელი პასუხისმგებელი თანამშრომელთა ფსიქიკურ ჯანმრთელობაზე?

ამ შეკითხვაზე პასუხი მხოლოდ ერთია, დამსაქმებლებს აქვთ სამართლებრივი პასუხისმგებლობა უზრუნველყონ თავიანთი დასაქმებულების როგორც ფიზიკური ასევე ფსიქოლოგიური ჯანმრთელობა და უსაფრთხოება. რისი მიღწევაც შესაძლებელია მხოლოდ პოზიტიური ორგანიზაციული გარემოს შექმნით და დასაქმების უსაფრთხო და კომფორტული გარემოს შეთავაზებით დასაქმებულთათვის. ვინაიდან დასაქმებულთა ფსიქოლოგიური ჯანმრთელობა ისევე ფასდება , როგორც დასაქმებულთა ფიზიკური ჯანმრთელობა, დამსაქმებელს უფლება აქვს თანამშრომელთა სამართლიანი განთავისუფლების სამსახურიდან ფსიქოლოგიური დაავადების შემთხვევაში , მაგ. ისეთი დიაგნოზის დროს როგორცაა დეპრესია. თუმცა აღნიშნული ფაქტის დადგომამდე ყველა დამსაქმებელს ეკისრება პასუხისმგებლობა განახორციელოს დასაქმებულის ჯანმრთელობის შესაფასებლად საფუძვლიანი სადამკვირებლო პროცესი , რომელიც შესაძლოა შეიცავდეს : სამსახურში , დასაქმებულის მიერ შესასრულებელი მოვალეობის გავლენის შესწავლას ადამიანის ფსიქოლოგიურ მდგომარეობაზე ; დასაქმებულისთვის პოზიციის შეცვლას რომელმაც შესაძლოა გააუმჯობესოს დასაქმებულის ფსიქოლოგიური მდგომარეობა. ჭეშმარიტება მხოლოდ ერთია , რომ დამსაქმებელმა მხოლოდ უკიდურეს

შემთხვევაში უნდა მიიღოს დასაქმებულის ფსიქოლოგიური ჯანმრთელობის საფუძველზე სამსახურიდან მისი გაშვების გადაწყვეტილება , მანამდე კი მან თავისი მაქსიმალური ძალისხმევა უნდა ჩადოს თანამშრომლისათვის ანტისტრესული , სასიამოვნო სამუშაო გარემოს შესაქმნელად , რომელ გარემოშიც დაქირავებული შეძლებს საკუთარი თავის საუკეთესო ვერსიის წარმოჩენას და შესაძლებლობების მაქსიმუმის აფიშირებას . არნიშნული კი ერთობლივად სასარგებლო იქნება , როგორც დასაქმებულისთვის მისი შემდგომი წინსვლისა და წამატებისთვის ასავე დამსაქმებლისათვის , ვინაიდან უნდა აღინიშნოს , რომ კადრების ხშირი დენადობა ნებისმიერი ორგანიზაციისთვის დამღუპველია და ცალსახად ზრდის ორგანიზაციის გაუთვალისწინებელ ხარჯებს და დროში ახანგრძლივებს ორგანიზაციის დასახული მიზნების მიღწევის შესაძლებლობას. თუ სტატისტიკას გავეცნობით სამსახურში სტრესის ან შფოთვის შეგრძნება დასაქმებულთათვის უცხო არ არის , დასაქმებულთა 55 % აღნიშნავს , რომ სამუშაო ადგილი უარყოფითად მოქმედებს მათ ფსიქიკურ ჯანმრთელობაზე. თანამედროვე სამყაროსთვის ერთდოული მახასიათებელი , ასევე მთავარი გამოწვევაა რთულად შესასრულებელი სამუშაოების სიმრავლე, სამუშაო ადგილები სადაც მაღალია ზეწოლა როგორც დამსაქმებლების ასევე დამკვეთების მხრიდან. ამიტომ განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს დასაქმებულთა ძალისხმევა , რომელიც გულისხმობს როგორც საკუთარ თავზე ზრუნვას , ასევე აქტიურ კომუნიკაციაციას მენეჯმენტთან და ერთობლივ მუშაობას სამუშაო გარემოს გასაუმჯობესებლად.

შემოგთვაზებთ რამდენიმე გზას , რომლითაც მენეჯერებს და მენეჯმენტს , შესაძლებლობა აქვთ მხარი დაუჭირონ და იზრუნონ დასაქმებულთა მენტალურ ჯანმრთელობაზე.

❖ როგორც ნებისმიერ სხვა შემთხვევაში , მენეჯერებს ამ ასპექტშიც ევალებათ **გუნდის წევრების მხარდაჭერა**. ყველაფერი კი იწყება იმით , რომ როდესაც გუნდის რომელიმე წევრი მენეჯერს უზიარებს ინფორმაციას თავისი მენტალური ჯანმრთელობის მდგომარეობის შესახებ შესაძლებელია , რომ მენეჯერს არ ქონდეს პრაქტიკა თუ როგორ მოიქცეს მსგავს შემთხვევაში , მაგრამ მთავარი რაც პირველივე წამიდან თანამშრომელს უნდა აგრძნობინოს მისი პიროვნული თანაგრძნობაა. დასაქმებულმა უნდა იგრძნოს , რომ ის სანდო ადგილას ძლიერ მხარდამჭერთან მოხვდა , მას უნდა ჰქონდეს განცდა , რომ სურვილის შემთხვევაში აქვს შესაძლებლობა იყოს გულწრფელი , უნდა იყოს დაჯერებული იმაში , რომ შესაძლებლობის ფარგლებში მენეჯერისგან მაქსიმალური მხარდაჭერა ექნება როგორც თანაგრძნობის ასევე , საკითხის მოგვარების გზაზე. თუმცა საუკეთესო პრაქტიკა მაინც ის არის , რომ ძლიერ მენეჯერს თვითონვე უნდა ედოს ხელის გუნდის პულსის ცემაზე , თავისი პროაქტიული კომუნიკაციით გუნდის წევრებთან უნდა შეეძლოს თანამშრომელთა მენტალური პრობლემების ადრეულ სტატიაზე იდენტიფიცირება და მათი გამომწვევი მიზეზების დაზუსტება და აღმოფხვრა, მომავალ პერსპექტივაში კი პრევენცია. ამით მენეჯერი , არა მხოლოდ გუნდის წევრთა ჯანმრთელობის მდგომარეობაზე იზრუნებს , არამედ დროულად მოახდენს იმ პრობლემების იდენტიფიცირებას , რომელიც აუარესებს დასაქმებულთათვის სამუშაო პირობებს და იწვევს მათ მენტალურ დაზიანებას. აუცილებელია , მენეჯერს თითოეულ დაქვემდებარებულთან ჰქონდეს , ინდივიდუალური , პერსონიფიცირებული მიდგომა და იცნობდეს თითოეული თანამშრომლის ძლიერ და სუსტ მხარეებს. კვლევებით დასტურდება , რომ ორგანიზაციებში სადაც მენეჯმენტთან კომუნიკაცია დაბალია 23% - ით უფრო მეტად იზრდება დასაქმებულთა მენტალური პრობლემების რისკი. აუცილებელია , მენეჯმენტსა და გუნდის წევრებს შორის აქტიური კომუნიკაცია და კომუნიკაციის სხვა და სხვა არხების გამოყენება , ვინაიდან ასევე კვლევებით მყარდება , რომ თანამშრომლების მენტალურ ჯანმრთელობაზე უარყოფით გავლენას ახდენს ინფორმაციულ ვაკუუმში ყოფნა და ბუნდოვანი მოლოდინები .

❖ **ინვესტიცია ტრენინგებში**: მნიშვნელოვანია , რომ ორგანიზაციაში არსებული ყველა რგოლის თანამშრომლებისათვის ჩატარდეს ტრენინგები , რომლებიც ხელს შეუწყობს თანამშრომელთა ინფორმირებას იმის შესახებ თუ რაოდენ დიდ გავლენას ახდენს დასაქმებულთა ფსიქოლოგიურ ჯანმრთელობაზე , სამუშაო გარემო და დასაქმების პირობები ; მნიშვნელოვანია ის რეკომენდაციები რომელსაც თითოეულ რგოლში დასაქმებულები მიიღებენ პროფესიონალი ფსიქოლოგებისგან , თუ როგორ უნდა ფორმირდეს ორგანიზაციაში იდეალური სამუშაო გარემო ნებისმიერი თანამშრომლის მონაწილეობით.

მნიშვნელოვანია , რომ თითოეულ თანამშრომელს გაანალიზებული ჰქონდეს საკუთარი , პირადი წვლილის მნიშვნელობა სასიამოვნო სამუშაო გარემოს ფორმირების პროცესში.

❖ **შეცვლილი პოლიტიკა და პრაქტიკა :** მნიშვნელოვანია , რომ დამსაქმებელი მუდმივად უწყვეტად მონიტორინს თუ რამდენად შეესაბამება დასაქმებულთა მოთხოვნებს მათ მიერ შეთავაზებული სამუშაო გარემო , მნიშვნელოვანია მუდმივი მონიტორინგის საგანს წარმოადგენდეს უსაფრთხო და კომფორტული სამუშაო გარემო ; ანარღაურების ადეკვატური განაკვეთი ; ზეგანაკვეთური სამუშაო საათების აღრიცხვის და ანაზღაურების საკითხი ; თანამშრომელთა დაზღვევის ; სამსახურეობრივი წინსვლის და სხვა საკითხები. მნიშვნელოვანია , მენეჯმენტის მზაობა იყოს მოქნილი , რომ შეძლოს ადეკვატურად უპასუხოს დასაქმების ბაზარზე წარმოქმნილ მოთხოვნებს და ინოვაციურ სიახლეებს.

❖ **გაზომვა :** შვნელოვანია , რომ ორგანიზაცია დაინტერესული იყოს დასაქმებულთაგან მიიღოს დროული და ობიექტური უკუკავშირი თუ რამდენად კმაყოფილნი არიან დასაქმებულები თავიანთი სამუშაო პირობებით .დროულად დაადგინოს რა მოსწონს თანამშრომლებს ან , რის შეცვლას და გაუმჯობესებას ისურვებდნენ ორგანიზაციაში. ამის დასადგენად კი საუკეთესო პრაქტიკა სხვა და სხვა ტიპის ანონიმური გამოკითხვებია , რომელსაც როგორც წესი ორგანიზაცია უკვეთავს შესაბამისი პრაქტიკის საერთაშორისო ორგანიზაციებს . აღნიშნული პრაქტიკა ობიექტური უკუკავშირის და გამჭვირვალობის კარგი გარანტიაა.

დასკვნა

საკითხის შესწავლის შედეგად დადგინდა , რომ სამუშაო გარემოს შესწევს უნარი არასათანადო სამუშაო პირობებით დასაქმებულს მძიმე ფსიქოლოგიური ჯანმრთელობის პრობლემები შეუქმნას , როგორცაა მაგ. დეპრესია. აღნიშნულს კი შეუძლია მნიშვნელოვნად დააქვეითოს ადამიანის ცხოვრების ხარისხი , გახადოს ასოციალური , შეუქმნას მძიმე ფინანსური პრობლემები და მომავლის პერსპექტივები გახადოს ბურუსით მოცული. ნაშრომში ხაზგასმულია , რომ ფსიქოლოგიური , ფსიქიკური , და მენტალური ჯანმრთელობა ერთმანეთის სინონიმებია და რომ მენტალურ ჯანმრთელობაზე ზრუნვა , თითოეული ადამიანისგან ისეთივე ყურადღებას მოთხოვს , როგორც ფიზიკური ჯანმრთელობის მონიტორინგი. ნაშრომში წარმოჩენილია , რომ მენტალური ჯანმრთელობა ადამიანის სრულფასოვანი ჯანმრთელობის მდგენელია . ნაშრომით ვადგენთ , რომ დასაქმებულთა ფსიქოლოგიურ ჯანმრთელობაზე პასუხისმგებელია დამსაქმებელი. კონკრეტულად კი მენეჯმენტის ფუნქცია და ვალდებულებაა ორგანიზაციაში შექმნას ადამიანთა მენტალური ჯანმრთელობისთვის უსაფრთხო შრომის პირობები. ნაშრომით შემუშავებულია რეკომენდაციები მენეჯმენტისათვის , რომელთა შესრულება ორგანიზაციაში მყარი გარანტიაა როგორც თანამშრომელთა ფიზიკური და მენტალური ჯანმრთელობის , ასევე ნებისმიერი ორგანიზაციის წარმატებული და შედეგზე ორიენტირებული საქმიანობის საფუძველს ქმნის.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. <https://tbcinsurance.ge/ge/blog/singleview/942-ra-aris-mentaluri-janmrteლობა> ;
- 2) <https://tbcinsurance.ge/ge/blog/singleview/944-rogor-vizrunot-chvens-mentalur-janmrteლობაზე%20> ;
3. <https://www.priorygroup.com/mental-health/mental-health-at-work> ;
4. <https://hbr.org/2020/08/8-ways-managers-can-support-employees-mental-health> ;
5. 5)გაფრინდაშვილი რ . ფანჯიკიძე თ. ხიზანიშვილი ს ,, გამოყენებითი ფსიქოლოგია“ 2012 ;

The impact of the working process on the mental health of employees

Nino Omanadze
Assistant Professor of Technical University of Georgia

Irma Omanadze
Doctor of Business Administration
Visiting specialist of Technical University of Georgia

Giorgi Foladashvili
Student of Technical University of Georgia

Summary

The importance of employment as one of the solid foundations of mental and physical health of people is discussed. Emphasis is placed on the importance of employment as an indicator of financial well-being and social integration. The article talks about the influence of the working environment on the mental health of a person. It has been proven that improper working conditions can lead a person to serious mental problems. The essence and category of psychological/mental health is explained . The importance of the management ring as the main guardian and guarantor of the mental health of the team is presented. Ways in which organizations have the opportunity to take care of the mental health of employees at the same time, as well as to quickly move towards the most ambitious goals of their organization with a healthy, motivated and ambitious team are proposed.

ფეოდალურ საქართველოში ქალთა უფლებრივი მდგომარეობის ეკონომიკური ასპექტები

ოსაძე ივანე

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი

ფიფია ასმათ

ბიზნესის ადმინისტრირების დოქტორი

აბსტრაქტი

ფეოდალურ საქართველოში ქალთა უფლებრივი მდგომარეობის შესახებ ქართულ ისტორიოგრაფიაში მრავალი განსხვავებული აზრია გამოთქმული. ჩვენი ნაშრომის ფორმატიდან გამომდინარე შეგნებულად არ ვჭერდებით საკითხის ისტორიაზე, შევნიშნავთ მხოლოდ, რომ გამონაკლისების გარდა, ქალთა უფლებრივი მდგომარეობის შესწავლისას მკვლევართა უმრავლესობა გვერდს უვლიდა პირველხარისხოვან წყაროებს: ქართული სამართლის ძეგლებს და სხვა სახის იურიდიულ დოკუმენტებს. უმთავრესი ყურადღება დათმობილი აქვს მხატვრულ ნაწარმოებებში დაცულ ცნობებს, ფოლკლორისა და ენობრივ მონაცემებს, რაც მეტად საყურადღებო და მნიშვნელოვანია. ამასთან ერთად, როგორც მართებულად შენიშნავს პროფესორი გიორგი ნადარეიშვილი: „უნდა ვეცადოთ, რამდენადაც ამის საშუალებას წყაროების მდგომარეობა მოგვცემს, ქალთა უფლებრივი მდგომარეობა ოჯახსა და საზოგადოებაში შევისწავლოთ იურიდიული პრაქტიკის მასალების მიხედვით, სამართლებრივი ძეგლების ანალიზის საშუალებით“. [1, გვ.32]

აქვე უნდა შევნიშნოთ, რომ ქალთა უფლებრივი მდგომარეობის დინამიკა საქართველოში აღმავალი ხაზით ვითარდებოდა. ქალთა უფლებრივი მდგომარეობის დონე IV – V საუკუნეებში სულ სხვა საფეხურზე იდგა, ვიდრე განვითარებული ფეოდალიზმის ხანაში (XI – XIII სს), ანგვიანფეოდალურ ეპოქაში (XIV – XVIII საუკუნეებში). ამასთანავე ქალთა უფლებების საკითხი სხვა საფუძველზე იყო მოწესრიგებული გაბატონებულ სოციალურ ფენებში, ვიდრე დაბალ სოციალურ ფენებში.

ძირითადი ტექსტი

ადრეფეოდალურ ხანაში ქალთა უფლებები მეტ-ნაკლებად დამახასიათებელი იყო ყველა ქვეყნისათვის, რაც პატრიარქალურ - ფეოდალური საზოგადოების ბუნებიდან გამომდინარეობს. სომხეთში ოჯახის თავ მამაკაცს უფლება ქონდა დაეხოცა ცოლი, საკუთარი შვილები, აგრეთვე უშვილო და და ძმა. ამისათვის მას არავითარი პასუხისმგებლობა არ ეკისრებოდა.

V – VII საუკუნეების საქართველოში ქალის უფლებრივი მდგომარეობის შესახებ საინტერესო ცნობებს გვაწვდის იაკობ ცურტაველის თხზულება - „წამებაი შუშანიკისა დედოფლისაი“, ძველი მემკვიდრისა იაკობის თხზულება „ცხოვრება ვახტანგ გორგასლისა“ და სხვა.

„შუშანიკის მარტვილობის“ მიხედვით ქმარი ცოლის შეუზღუდველი ბატონია. იგი შეიძლება ურვადის მემკვიდრით იყოს ნაყიდი იმ დროისათვის მზითვის ინსტიტუტი არ უნდა ყოფილიყო განვითარებული და ქალის ქონებრივი უფლებებიც უადრესად შეზღუდული იქნებოდა. ქალის ქონებრივი უფლებობა განაპირობებს მის უფლებობას პირადი ურთიერთობის სფეროში, რაც თვალსაჩინოდ დასტურდება „შუშანიკის მარტვილობაში“. [2, გვ. 39-52].

იმ დროისათვის დამახასიათებელი იყო შეხედულება ქალზე როგორც არასრულფასოვან, არასრულუფლებიან არსებაზე. იგი ნაწილობრივ სამართლის ობიექტია - ნივთი, ნაწილობრივ კი სუბიექტი - პიროვნება.

„ვინც მე მომივლის, დამმარხავს, ცოლიც, რაშიც ალალ მისი“. ქართული ეპოსის ამ ნაწყვეტიდან მკაფიოდ ჩანს ქალის უფლებობა, რომელიც რამთან ერთად შეიძლება ანდერძით გაასხვისო, როგორც ნივთი.

ქართული აგიოგრაფიული თხზულება „წამებაი ყრმათა წმიდათაი, რიცხვით ცხრათაი, რომელნი იყვნეს სულითა ძმანი ნათლის ღებითა წმიდისაგან ემზახისა, ხოლო შობილ იყვნეს თავისთავისაგან დედისა თვისისა“, აღწერილია VI საუკუნის საქართველოში არსებული ვითარება, საიდანაც ჩანს, რომ იმდროინდელ ქართულ ოჯახში მამა განუსაზღვრელი ძალაუფლების მქონეა. მას საკუთარი შვილების

სიკვდილ - სიცოცხლის უფლებაც კი გააჩნია. ასეთ საზოგადოებრივ ურთიერთობათა სისტემაში რეალურად ქალის უფლებრივი მდგომარეობა ძალზე შეზღუდული უნდა ყოფილიყო. [3, გვ. 516 – 519].

ქართული ფეოდალური საზოგადოება შედარებით სწრაფი ტემპით ვითარდებოდა. VIII – X საუკუნეების საქართველოში საზოგადოებრივი ცხოვრების თითქმის ყველა სფეროში პროგრესი შეიმჩნევა. ბასილი ზარზმელის „სერაპიონ ზარზმელის ცხოვრებაში“, რომელიც სამცხის სოციალური ურთიერთობის სურათს გვიხატავს მოჩანს განვითარებული ფეოდალური საზოგადოება. ნაწარმოებიდან ვგებულობთ, რომ მაღალ სოციალურ წრეში ქალს მშობლების ქონებაზე უფლება აქვს. ეს კი ნიშნავს, რომ უთუოდ არსებობს მზითვის განვითარებული ინსტიტუტი.

IX საუკუნის საქართველოში მზითვის განვითარებული ინსტიტუტის არსებობა მნიშვნელოვანი ფაქტია ქალთა უფლებრივი მდგომარეობის თვალსაზრისით დაბეჯითებით შეიძლება ითქვას, რომ ქალი ნივთი აღარ არის, ის უკვე პიროვნებაა. ამიერიდან ქალი შემოდის ქმრის სახლში, როგორც რუსი მკვლევარი ივანიშვილი მართებულად შენიშნავს: „იმ სფეროთი გარემოცული, რომელშიც ბატონობს მისი თავისუფალი ნება და, რომელშიც გამოიხატება მისი დამოკიდებულება. მზითვეი არის ქალის პიროვნება, გამოხატული გარესამყაროში. ცნობილია, რომ აღმოსავლეთს ჰქონდა ურვალი, მაგრამ მან ვერ შეძლო მზითვამდე ამაღლებულიყო:

შუა ფეოდალიზმის ეპოქაში (V – VIII სს) მზითვის ინსტიტუტი ისე განვითარებული ჩანს, რომ ხშირად უძრავ ქონებას (მიწასაც) კი აძლევენ მზითვად ქალს. ასეთი რამ, რა თქმა უნდა წარჩინებულთა წრეში შეიძლებოდა მომხდარიყო. ჟამთააღმწერლის ცნობით რუსუდანის ასულს - თამარს მზითვად გაატანეს აწყვერი - მთელი სენიორია. მიწა, როგორც მზითვეი დადასტურებულია აგრეთვე სხვა წყაროებითაც.

გაერთიანებული საქართველოს პოლიტიკური ძლიერების ხანაში, ფეოდალთა წრისა და სამეფო საგვარეულოს ქალებს მემკვიდრეობის უფლება გააჩნდათ არა მარტო სამოქალაქო სამართლის ხაზით. ამ დროს ქალები გვევლინებიან სამეფო ტახტზე, სენიორიების მფლობელებად და ა. შ.

ამ დროის საქართველოში ქალთა უფლებრივი მდგომარეობის თვალსაზრისით საინტერესოა გათხოვების ისეთი სახეობა, როცა დედისერთა ქალი არ გადიოდა მამის ოჯახიდან მას სამეო ერქვა. და სიძე ქალის მშობლების ოჯახში შემოყავდათ. (ზესიძე). ამ შემთხვევაში ქალი სამკვიდროს პატიოსნად და მემკვიდრეობის განმგრძობად ითვლებოდა. პროფესორ ვარლამ დონდუას დაკვირვებით „ძე“-ს რუსთაველთან სამემკვიდრეო - სამართლებრივი გარკვეულობა უნდა ჰქონოდა. იგი ნიშნავდა მემკვიდრე შვილს აუცილებლად „ძე“ იყო როგორც ვაჟიშვილი ისე ქალიშვილი, თუ ისინი მემკვიდრის როლში გამოდიოდნენ (თინათინი როსტევეანის ძეა, „სხვა ძე არ ესვა მეფესა, მართ ოდენ ერთი ასული“). სამეო ნიშნავდა პირს, რომელიც ძის როლს - მემკვიდრე შვილის როლს ასრულებდა. მემკვიდრე ქალის ბავშვობას რუსთაველი აღნიშნავდა ტერმინით „სივაჟე“. სამეო ქალს დიდი უფლებები გააჩნდა, მისი ნება შეზღუდული ჩანს მხოლოდ ქორწინების საკითხში მშობლების შეხედულებით.

მეფე ქალი - თამარი საოჯახო ურთიერთობის სფეროში მამაკაცის უფლებების მქონეა. თუ ქმარი უღალატებს, მას უფლება აქვს გააძეოს იგი.

საქართველოში მეფე ქალების ქმრებს საკუთარი გვარის - ახალი დინასტიის დამკვიდრების უფლება აღკვეთილი ჰქონდათ. ლაშა გიორგი თამარის ძედ იწოდებოდა, ხოლო დავით ნარინი რუსუდანის ძედ.

ცხადია, X – XIII საუკუნეების საქართველოში მეფე - მთავართა და დიდებულ აზნაურთა წრის ქალები უფრო ფართო მასშტაბის უფლებებით სარგებლობდნენ, ვიდრე დაბალი წრის ქალები. თუმცა, უნდა აღინიშნოს, რომ მათ უფრო მეტი უფლებები ჰქონდათ, ვიდრე იმავე დროის აღმოსავლეთის მუსლიმანურ ქვეყნებში.

მაღალი წოდების წარმომადგენელი ქალები VIII – IX საუკუნეებიდან მოყოლებული ქონებრივ სფეროში ჩანან ქმედობაუნარიან სუბიექტად ამის თაობაზე საკმაო რაოდენობით იურიდიულმა დოკუმენტაციამ მოაღწია ჩვენამდე. საილუსტრაციოდ შეიძლება მოვიყვანოთ XI საუკუნის ნიკორწმონდის დაწერილი, რომლიდანაც ირკვევა, რომ ნასრაის ასული ყიდის გლეხს, რომელიც მისთვის მამათილს მიუცია ხელწერილით. მრავალი დოკუმენტი ადასტურებს, რომ მომდევნო საუკუნეებშიც

ქალები თავიანთ უძრავი და მოძრავი ქონების სრულფასობიან მესაკუთრეებად გვევლინებიან: ყიდიან, მონასტრებს წირავენ და ა.შ. ქალს უფლება ჰქონდა ყველა სახის ქონების შეძენა - გასხვისებისა. დოკუმენტურად დასტურდება, რომ იმ დროისათვის ქალი მონაწილეობდა სამოქალაქო ურთიერთობის ყველა სფეროში. მამაკაცის არყოფნის შემთხვევაში ქალს უფლება აქვს, ოჯახის ინტერესებისათვის, განაგოს საერთო - საოჯახო ქონება. მას, მზითვის გარდა, შეიძლება ჰქონოდა საკუთარი ნასყიდი, ნაჩუქარი ან ანდერძით მიღებული ქონება. ჩვენამდე მოღწეული დოკუმენტებით დასტურდება, რომ ქალების საჩივარს მდივან ბეგების სასამართლო - საქართველოს მსაჯულთ შეკრებულებას არჩევდა. ზოგჯერ დარეჯან დედოფალი თვითონ გამოდიოდა მსაჯულად.

ქართული სამართლის ნორმების მიხედვით ქალის უცილობელ საკუთრებას შეადგენდა ოჯახში მზითვეი, ნიშანი, პირისანახავი და საკუთარი შრომით შეძენილი ქონება. ეს ყველაფერი გვიჩვენებს ქალის მაღალ მდგომარეობას ოჯახსა და საზოგადოებაში.

ხაზგასასმელია, რომ ცოლისა და რძლის მზითვის ვალში მიცემა არ შეიძლებოდა, გაყრის დროსაც ქალის ინტერესები კანონით იყო დაცული და მისი პირადი ქონება ხელუხლებელი იყო. დავით ბატონიშვილის სამართლის წიგნის მიხედვით: „პირის ასახადი და პირის სანახავი არს მტკიცე და ჟამსა და ჟამსა გაყრისა სახლისკაცთა თანა არა ჩავარდების წილში“.

მაღალი სოციალური წარმოშობის წრეში მზითვეი, ნიშანი და პირისანახავი დიდ ქონებას წარმოადგენდა. ერეკლე მეორემ თავის რძალს - ციციშვილის ქალს მიართვა ძვირფასი ნივთები: ოქრო, მარგალიტი, იმ დროისათვის ას თუმნად ღირებული იაგუნდებით მორთული ამარჯა, პირის სანახავად მიართვა ზეთსახდელი ქარხანა და ა. შ. გიორგი მეთორმეტემ თავის რძალს - დავით ბატონიშვილის მეუღლეს - პირისანახავად უბოძა როსტომ მეფის მიერ აშენებული ქარვასლა, სოფელი გურჯაანი სახასო ყმებით და მამულებით.

პირისანახავის საჩუქარი შეიძლებოდა ყოფილიყო უძრავ - მოძრავი ქონება, ყმა გლეხები და სხვა.

ფეოდალურ საქართველოში ნამზითვი მოუდევარ ქონებად ითვლებოდა სახელმწიფო ხელისუფლების მხრიდანაც კი, ხელუხლებელი და მოუდევარი იყო მზითვეი მშობლების მხრიდან მცირე გამონაკლისის გარდა.

მოძრავი ქონება, რომელიც ქალს მზითვეის სახით ჰქონდა მიღებული მშობლებისგან, მისი უპირობო, სრული საკუთრება იყო. უძრავი ქონება კი უპირობო არ იყო, თუ ცოლი ქმარს „მისი ნებითა და წადილით“ დატოვებდა და კიდევ გათხოვდებოდა, მისი ნამზითვი უძრავი ქონება ქალის მშობლებს უბრუნდებოდა.

ცოლის მზითვეი ისეთი ქონებაა, რომელზეც ქმარს ხელი არ მიუწვდებოდა მისი გაგდების შემთხვევაშიც კი. თვით მრუმ ცოლსაც ქმარი მზითვეს ვერ წაართმევდა; „თუ დიაცი მრუში არის, მზითვეისცა მრუში იქნება“ - ასე სჯის კანონმდებელი.

დოკუმენტურად დასტურდება, რომ გვიანფეოდალურ საქართველოში, გათხოვების შედეგად ქალი არ კარგავდა თავის სამოქალაქო პიროვნებას, უფლებაუნარიანობასა და ქმედითუნარიანობას. აღსანიშნავია, რომ ფეოდალურ ინგლისში ქორწინების ძალით ქმარი ხდებოდა ცოლის ნების მესაკუთრე, რაც საქართველოში გამორიცხული იყო. შემორჩენილია დოკუმენტი, რომლის მიხედვითაც, ცოლი ქმრის კრედიტორის როლში გვევლინება. საბუთიდან ჩანს, რომ ქმარს არა აქვს უფლება თავისი სურვილისამებს მოიხმაროს ცოლის მზითვეი და თუ იგი ცოლის მზითვეს დახარჯავს მეუღლის მოვალედ იქცევა. შეიძლება ითქვას, რომ ფეოდალურ საქართველოში არსებობდა მეუღლეთა ქონებრივი განკერძოების რეჟიმი. დოკუმენტებიდან ჩანს, რომ ქმარი ცოლთან გარიგების კონტრაგენტია. ამ შემთხვევაში ქმარი არ შეიძლება იყოს ცოლის მზითველი ან წარმომადგენელი. როდესაც საქმე ეხება საერთო - საოჯახო ქონებას, გარიგება იწერება მთელი ოჯახის სახელით.

XVIII საუკუნის ერთი დოკუმენტის მიხედვით, გიორგი აბაშიძემ ცოლის მზითვიდან თავისი საჭიროებისათვის მოიხმარა მისი ძვირფასი ნივთები და ფული - ოცდაათი მანეთი. რამდენიმე წლის მანძილზე ქმარმა ვერ შეძლო ცოლის ვალის გადახდა. ამასთან დაკავშირებით ვალის ანაზღაურების „წიგნში“ გიორგი აბაშიძე აღნიშნავს: „გამოვიდა რამდენიმე ხანი და ვერ მოგეც შენი ვალი. მთხოვდი და მაწუხებდი. შენს დედ - მამას ცრემლითმესტიროდი. ისინი იასაულათ დამაყენე. ბატონთან რევაზ

მოურავი ჩვილს მიპირებდა. აქედან ირკვევა, რომ აბაშიძის ცოლს უფლება ჰქონდა, რომ მეფესთან - „ბატონთან“ მიატანინოს სარჩელი მშობელს. ქალის მამა რევაზ მოურავი მეფესთანაც კი აპირებდა ჩვილს, რათა მის სიძეს ცოლისთვის ვალი დაებრუნებინა.

Women's rights in feudal Georgia Economic aspects of the situation

Ivane Osadze

Visiting Associate Professor of Technical University of Georgia

Asmat Pipia

Doctor of Business Administration

Summary

Many different opinions have been expressed in Georgian historiography about the legal status of women in feudal Georgia. Due to the format of our work, we deliberately do not dwell on the history of the issue, we will only note that, except for exceptions, most researchers, while studying the legal status of women, ignored primary sources: monuments of Georgian law and other types of legal documents. The main attention is given to the references, folklore and linguistic data preserved in artistic works, which are very noteworthy and important. Along with this, as Professor Giorgi Nadareishvili rightly observes: "We should try, as far as the state of sources allows, to study the legal status of women in the family and society according to the materials of legal practice, through the analysis of legal monuments." [1, p. 32]

It should be noted here that the dynamics of women's legal status in Georgia was developing in an upward direction. The level of women's legal status in the IV-V Saucenes was at a completely different level than in the age of developed feudalism (XI-XIII centuries), in the Angvian-feudal era (XIV-XVIII Saucenes). In addition, the issue of women's rights was arranged on a different basis in the dominant social strata than in the lower social strata.

სახელმწიფო კულტურის პოლიტიკის რეალიზაციის შეფასების მოდელი

ოქტაშვილი დავით

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის დოქტორანტი

აბულაძე კონსტანტინე

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის მოწვეული პროფესორი

აბსტრაქტი

სახელმწიფო კულტურის პოლიტიკის რეალიზაცია, განაპირობებს მისი მიზნების მიღწევადობის ადეკვატური შეფასების აუცილებლობას. სოციოკულტურული პროცესების სირთულე და მრავალფეროვნება, კულტურულ ცხოვრების შინაარსზე მათი გავლენის გათვალისწინება, მოსახლეობის სულიერი მოთხოვნილებების ამაღლება, ღირებულებების ცვლილებები, საზოგადოებასა და სახელმწიფოს შორის ურთიერთობების ჰარმონიზაცია- ეს ყველაფერი მოითხოვს სახელმწიფო კულტურის პოლიტიკის რეალიზაციის შეფასების კრიტერიუმების გონივრულ შერჩევას. აუცილებელია კრიტერიუმთა შესაბამისი ხარისხობრივი და რაოდენობრივი განსაზღვრა, არსებული მეთოდების და შეფასების პროცედურების ადეკვატური გამოყენება -დახვეწა და შეფასებითი საქმიანობის ორგანიზება. სწორედ შეფასების კრიტერიალური მოდელი საშუალებას მოგვცემს შევამოწმოთ სახელმწიფო კულტურის პოლიტიკის მიღწევები, შევაფასოთ მისი მიზნების რეალიზაციის ხარისხი, კულტურის განვითარების მიმდინარე პერიოდში და თავიდან ავიცილოთ გარკვეული სირთულეები.

საკვანძო სიტყვები: სახელმწიფო კულტურის პოლიტიკა, შეფასების კრიტერიუმთა სისტემა, ხარისხობრივი მაჩვენებლები, რაოდენობრივი მაჩვენებლები, ეფექტურობის მონიტორინგი.

ძირითადი ტექსტი

საქართველოში მიმდინარე სახელმწიფო კულტურის პოლიტიკის ფორმირების პროცესში, კულტურასა და ხელოვნებას არა მხოლოდ სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების მნიშვნელოვანი რესურსის, არამედ ქვეყნის ტერიტორიული მთლიანობის და ერთიანი კულტურული სივრცის შენარჩუნების როლი ენიჭება.

სახელმწიფო კულტურის პოლიტიკის ეფექტურობის და შედეგიანობის შესაფასებლად, მიზნობრივი მაჩვენებლების სპეციალური სისტემის შემუშავება - დანერგვაა საჭირო. დასავლეთის მკვლევარებს, მიზანშეწონილად მიაჩნიათ რაოდენობრივი და ხარისხობრივი მეთოდების შერწყმით მიღებული კულტურის პოლიტიკის შედეგების შეფასების მაქანიზმი. სამეცნიერო ლიტერატურაში, შეფასება დაყვანილია ან რაოდენობრივ მაჩვენებლებზე ან რომელიმე ერთ კრიტერიუმამდე, რაც კულტურის პოლიტიკის მიმდინარე ცვლილებების სრულ სურათს არ იძლევა. რაოდენობრივი მაჩვენებლების საფუძველზე, ვერ შევაფასებთ კულტურის პოლიტიკის გავლენებს რეგიონის კულტურულ ცხოვრებაზე, მოსახლეობის სულიერი მოთხოვნილებების ამაღლებაზე და მათ ღირებულებათა სისტემაზე. კულტურის დაწესებულებების მონახულების რაოდენობრივი მაჩვენებლები, არ ასახავს მოსახლეობის შემეცნებითი მოთხოვნილებების დაკმაყოფილების ხარისხს, კრეატიული სივრცეების - შემოქმედებითი პოტენციალის რეალიზების, ხოლო კულტურულ-გასართობი დაწესებულებების რაოდენობა - კულტურული მომსახურებით კმაყოფილების ხარისხს.

აუცილებელია ადეკვატური შეფასების მეთოდის და გაზომვის პროცედურების, კრიტერიალური მოდელის შემუშავება - დანერგვა, რომელიც ყოველი კრიტერიუმის შესაბამის რაოდენობრივ და ხარისხობრივ მაჩვენებლებს მოიცავს. ეს სოციო კულტურული პროცესების სირთულით და მრავალმხრივობითაა განპირობებული და შემდეგ დონეებზე ხორციელდება:

- რეგიონალური დონეზე;
- დაწესებულებების დონეზე (ინფრასტრუქტურა);
- პიროვნული კულტურული განვითარების დონეზე;

ჩვენს მიერ შეთავაზებულ მოდელში, კრიტერიუმების აგების საშუალებად გამოყენებული უნდა იყოს, ყველა საფეხურზე, კულტურის პოლიტიკის რეალიზაციის ინტეგრალური კრიტერიუმი. მისი

დეკომპოზირება, კერძო კრიტერიუმების სისტემიდან უნდა მოხდეს. ყოველი კერძო კრიტერიუმი, თავის მხრივ ხასიათდება ადეკვატური ხარისხობრივ-რაოდენობრივი მაჩვენებლებით, რომლებიც შეესაბამება დაკვირვებისათვის საჭირო მოთხოვნებს: კონკრეტიკას, ხემისაწვდომობას, აღრიცხვას და ფიქსაციას.

კრიტერიალური მოდელის რეალიზაციის ძირითადი ფუნქციებია:

1. სახელმწიფო კულტურის პოლიტიკის მიზნების მიღწევადობის შემოწმება და მათი რეალიზაციის ხარისხის შფასება;
2. კულტურის განვითარების შედეგების პროგნოზირება, მიმდინარე მონაცემებზე დაყრდნობით;
3. სახელმწიფო კულტურის პოლიტიკის მიზნების განხორციელებისას წარმოქმნილი გადაცდომების დადგენა და პრევენცია;

სახელმწიფო კულტურის პოლიტიკის რეალიზაციის შეფასების კრიტერიალური მოდელის მთავარი პრინციპებია: ობიექტურობა, ჰუმანიზაცია, კოლეგიალობა, ღიაობა, სამართლიანობა, დინამიურობა, ასევე, არგუმენტაციის თეორიიდან გამომდინარე პრინციპები: ჰიპოთეტიკური ღირებულებები, კონტექსტუალური არგუმენტაცია, უკუკავშირი და აქსიოლოგიური სისრულე.

ჩვენს მიერ შეთავაზებული, სახელმწიფო კულტურის პოლიტიკის განხორციელების შეფასების მოდელი, პროეცირებულია მისი რეალიზაციის ყველა საფეხურზე. ეფუძნება კრიტერიუმების სისტემის დასაბუთებულ შერჩევას, მათ ხარისხობრივ და რაოდენობრივ განსაზღვრას, დიაგნოსტიკის პროცედურების და შეფასების მეთოდის გამოყენებით.

მუნიციპალურ და რეგიონალურ დონეზე, სახელმწიფო კულტურის პოლიტიკის რეალიზაციის შეფასების ინტეგრალური კრიტერიუმები, დეკომპოზირებული უნდა იქნეს იმ კერძო კრიტერიუმების სისტემიდან, მათი ხარისხობრივი და რაოდენობრივი მაჩვენებლებიდან, როგორცაა:

1) სახელმწიფო კულტურის პოლიტიკის რეალიზაციის პირობების შეფასების კრიტერიუმები:

- ❖ რეგიონის/მუნიციპალიტეტის სტრუქტურა და დემოგრაფიული მდგენელი;
- ❖ ადგილობრივი მოსახლეთა ცხოვრების დონე;
- ❖ რეგიონის/მუნიციპალიტეტის ბუნებრივ-გეოგრაფიული და ისტორიულ-კულტურული პოტენციალი;
- ❖ სოციოკულტურული ინფრასტრუქტურის განვითარების დონე;
- ❖ რეგიონალური/მუნიციპალური კულტურის პოლიტიკის, სახელმწიფო კულტურის პოლიტიკასთან შესაბამისობის ხარისხი;
- ❖ კულტურულ - გასართობ მომსახურებაზე ხელმისაწვდომობითა და ნომენკლატურით, ადგილობრივი მოსახლეობის კმაყოფილების ხარისხი;
- ❖ ტერიტორიის ინოვაციური მგრძობელობა (აღქმა), მისი კულტურული პოტენციალის აქტივაციისადმი;
- ❖ პროფესიონალურ-კვალიფიციური კონტიგენტი და მმართველობით დონეზე, რეგიონის/მუნიციპალიტეტის საკადრო პოტენციალის განვითარების მხარდაჭერა;

2. რეგიონის/მუნიციპალიტეტის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების ჰარმონიზაციის კრიტერიუმები:

- ❖ კულტურულ განვითარებაზე, რეგიონის/მუნიციპალიტეტის ორიენტირების ხარისხი;
- ❖ რეგიონის/მუნიციპალიტეტის კულტურული პოტენციალის რეალიზებაზე, ეკონომიკური მოტივირებულობის ხარისხი;
- ❖ კულტურის პოლიტიკის მიზნების შესაბამისობა, რეგიონის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების ტენდენციებთან;
- ❖ რეგიონის/მუნიციპალიტეტის მოსახლეობის, განსხვავებული სოციალური და ეთნიკური ჯგუფების, ღირებულებათა ორიენტაციის სტრუქტურა;
- ❖ მმართველი რგოლის კადრების კვალიფიკაციის დონე, კულტურის პოლიტიკის ძირითადი მიმართულებების რეალიზაციის მზაობასთან მიმართებაში;
- ❖ ადგილობრივი მოსახლეობის ინტერესებთან, სოციალურ-კულტურული სფეროს

დაწესებულებების ტიპოლოგიის შესაბამისობა;

- ❖ სახელმწიფო კულტურის პოლიტიკის ამოცანების გადასაჭრელად, რეგიონის/მუნიციპალიტეტის ნორმატიულ-საკანონმდებლო ბაზის ქმედითუნარიანობა და თანხვედრა;
- ❖ რეგიონალური/მუნიციპალური კულტურული პოტენციალის აქტივირების სტრატეგიაში, ადგილობრივი სპეციფიკის ასახვის ხარისხი;

3. რეგიონის/მუნიციპალიტეტის კულტურული განვითარების ადაპტირების და ინტერაქტივობის კრიტერიუმები:

- ❖ რეგიონის ინოვაციური აღქმადობის დონე, მათ შორის კულტურის სფეროში სახელმწიფო და კერძო პარტნიორობის ხარისხის შეფასება;
- ❖ მოსახლეობის დასვენების ორგანიზაციის ახალი ფორმების დანერგვა, რომლებიც ასახავს ბიზნესისა და გასართობ-დასასვენებელი სეგმენტის კავსირს, მოსახლეობის შემოქმედებით ინოვაციებს, ქალაქის/სოფლის სივრცის განვითარებას.
- ❖ მოსახლეობის ჩართულობა, ქართული ცივილიზაციის ტრადიციებსა და ღირებულებებზე ორიენტირებული ფორმირება, სოციალური მნიშვნელობის მოვლენები, რეგიონის/მუნიციპალიტეტის უნიკალურობა და თვითმყოფადობა;
- ❖ ქვეყნის ტერიტორიულ მთლიანობასა და ერთიან კულტურულ სივრცეში ინტეგრირების დონე;
- ❖ კრეატიულობის, შემოქმედებითი თვითრეალიზაციის მოთხოვნილების, კულტურულ ღირებულებათა ათვისებაში აქტივობის ნიშნით, მიზნობრივი აუდიტორიის დახასიათება;
- ❖ მოსახლეობის განსხვავებული ჯგუფების, რეგიონის/მუნიციპალიტეტის კულტურული ცხოვრებით კმაყოფილების ხარისხი;

4. მმართველობითი ზემოქმედების (გავლენების) კომპლექსურობის კრიტერიუმები:

- ❖ რეგიონის/მუნიციპალიტეტის კულტურის პოტენციალის განვითარების სტრატეგიაზე ხელმისაწვდომობა, რომელიც შემუშავებულია დიალოგის ტექნოლოგიის გამოყენებით, მისი რეალიზაციის დიაგნოსტიკის მიზნების ფორმულირებით(დასახვით);
- ❖ მიზნობრივ პროგრამებზე და მათი რეალიზაციის უზრუნველყოფის სისტემებზე წვდომა, პროფესიონალ და კვალიფიციური კადრების ჩართულობის და მოსახლეობის ინიციატივის გამოჩენის გზით;
- ❖ მმართველობითი სტრუქტურების და სოციალურ-კულტურული სფეროს დაწესებულებების (სახელმწიფო, საზოგადოებრივი, კომერციული) შეთანხმებული მოქმედება, კულტურის პოლიტიკის მიზნების განხორციელებისათვის;
- ❖ რეგიონალური/მუნიციპალური კულტურის განვითარების მიმართულებით, მმართველობით საინფორმაციო სისტემებზე ხელმისაწვდომობა;
- ❖ საქართველოს კულტურის პოლიტიკის მთავარი შედეგი, საზოგადოების ინტელექტუალური პოტენციალის ამაღლება. მისი შეფასება, ორი ცალკეული კრიტერიუმით უნდა მოხდეს: ცხოვრების დონის შეფასების და კულტურული მდგენელის, როგორც ინდივიდის გარდაქმნის შესაძლებლობის. ეს შემდეგი მაჩვენებლებით ხასიათდება:

- სოციალური სტრუქტურა და მოსახლეობის სიცოცხლის ხანგრძლივობა;
- მოსახლეობის დასაქმებულობა;
- მოსახლეობის შემოსავლები;
- კულტურული ღირებულებების და მატერიალური სიკეთეების მოხმარება;
- ადამიანის სიცოცხლის, უფლებებისა და თავისუფლებების დაცულობა;
- საქართველოს ისტორიისა და სახელმწიფო, ლიტერატურული ენის ცოდნა;
- ადამიანის, ცხოვრების ყველა სფეროში, ფართო თვითრეალიზაციისათვის პირობების შექმნა, ყველა სფეროსი კულტურის ათვისება, მათი ორიენტირება მოსახლეობის ინტელექტუალიზაციაზე;

სახელმწიფო კულტურის პოლიტიკის ეფექტურობის შეფასების კრიტერიალური მოდელის

დანერგვა, ეტაპობრივადაა შესაძლებელი:

1. მოსამზადებელი ეტაპი - მისი რეალიზაცია მოითხოვს: ფსიქოლოგიურ და ღირებულებით-მოტივაციური ამოცანების გადაჭრას; მოდელის რეალიზაციის მექანიზმების შემუსავებას ყველა დონეზე; პროცესის დანერგვისა და მართვის ორგანიზაციული სტრუქტურების ტრანსფორმაციის, რესურსულ უზრუნველყოფას; კომპლექსური ზომების გატარებას, შეფასებითი საქმიანობის და მისი ავტომატიზაციის მოსამზადებლად;
2. დანერგვის ეტაპი - მიმდინარეობს მოდელის კომპონენტების კორექტირება, მისი გარეგანი და შინაგანი სისტემური კავშირების ორგანიზაცია; შეფასების მეთოდებისა და პროცედურების შერცევა, რომელიც შეესაბამება შერცეულ კრიტერიუმების სისტემას; მოდელის ფუნქციონირების ეფექტურობის დიაგნოსტიკა და მისი დანერგვის მექანიზმების სრულყოფისათვის, შესაბამისი გადაწყვეტილებების მიღება; მოდელის რეალიზების ყველა საფეხურზე, საინფორმაციო ბანკის შექმნა;
3. პოსტ-დანერგვის ეტაპი - მოდელის ფუნქციონირების პარამეტრების, ნორმატიულ მაჩვენებლებთან შედარება; დროის სხვადასხვა მონაკვეთში, უკუკავშირის ორგანიზება; სახელმწიფო კულტურის პოლიტიკის ეფექტურობის, ყოველწლიური კომპლექსური მონიტორინგი;

მონიტორინგის მექანიზმის შემუშავებისას, აუცილებელია გამოყენებულ იქნეს ინფორმაციის შეგროვების შემდეგი მეთოდები:

- ❖ საზოგადოებრივ ორგანიზაციების, აღმასრულებელი ხელისუფლების ორგანოების (მათ შორის რეგიონალური/მუნიციპალური კულტურის სამსახურების) და სამეცნიერო-კულტურის სფეროს წარმომადგენელთა, ჟურნალისტების, ინტერნეტ-ბლოგერების და სხვა ჯგუფების ექსპერტული გამოკითხვები;
- ❖ მოსახლეობის მასობრივი გამოკითხვა, მათ შორის ინტერნეტ-სივრცეში;
- ❖ სახელმწიფო და უწყებრივი სტატისტიკის ანალიზი;
- ❖ რეგიონების/მუნიციპალიტეტების აღმასრულებელ ხელისუფლების ორგანოებში, ადგილობრივ თვითმმართველობებსა და კულტურის სფეროს ორგანიზაციებში, მომუშავეთა, კულტურის პოლიტიკის რეალიზაციის საკითხებთან დაკავსირებული თვითგამოკვლევა;

სახელმწიფო კულტურის პოლიტიკის რეალიზაციის შეფასების საფეხურიობრივი კრიტერიალური მოდელის დანერგვა რთული პროცესია. შემფასებელი კადრები, მაღალკვალიფიციური პროფესიონალებით უნდა დაკომპლექტდეს. მნიშვნელოვანია ასეთი კადრების მომზადების საკითხი - შეფასების პროცედურის და მეთოდის სათანადო ცოდნა. ეს პრობლემა, შესაძლებელია გადაიჭრას კულტურის უმაღლეს სასწავლებელთა ბაზაზე, კულტურის სფეროს სპეციალისტების კვალიფიკაციის ამაღლების პროგრამის ფარგლებში. სოციოკულტურული სფეროს მენეჯერების და კულტუროლოგების პროფესიონალური პოტენციალის რეალიზების საფუძველზე, შეიქმნას ანალიტიკურ-საექსპერტო სამსახურები.

ზემოთ აღწერილი კრიტერიალური შეფასების მოდელი, სახელმწიფო კულტურის პოლიტიკის რეალიზაციის ეფექტური შეფასების საშუალებას იძლევა, როგორც მუნიციპალურ და რეგიონალურ, ასევე დაწესებულებების და პიროვნული კულტურული განვითარების დონეებზე.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. Astafeva O. N. - Cultural policy: theoretical concept and management activity. Lectures 1– 3. J. of cultural research. 2010. 2, 21. URL: <http://cr-journal.ru> (accessed: Febr. 28. 2019) (in Russ.).
2. Gray C., Wingfield M. - Are governmental culture departments important? An empirical investigation. Intern. j. Of cultural policy. 2011. 17 (5), 590–604.
3. კულტურის სამინისტროს დოკუმენტი - 15.02. 2024 Adobe Acrobat D. pdf
4. კულტურის სტრატეგია 2025 - <https://mes.gov.ge/publicInfo/wp->

content/uploads/2013/12/%E1%83%99%E1%83%A3%E1%83%9A%E1%83%A2%E1%83%A3%E1%83%A0%E1%83%98%E1%83%A1-%E1%83%A1%E1%83%A2%E1%83%A0%E1%83%90%E1%83%A2%E1%83%94%E1%83%92%E1%83%98%E1%83%90-2025.pdf

The Model of Evaluation of the State Culture Policy implementation

Davit Okhitashvili

PhD student of Technical University of Georgia

Konstantine Abuladze

Invited professor of Technical University of Georgia

Summary

The implementation of the State Cultural Policy needs an adequate assessment of the achievement of its goals. Complexity and variety of sociocultural processes, taking into account their impact on the content of cultural life, raising the spiritual needs of the population, changes in values, harmonization of relations between society and the state - all this requires a reasonable selection of criteria for evaluating the implementation of the state culture policy. Appropriate qualitative and quantitative determination of criteria, adequate use of existing methods and assessment procedures - refinement and organization of assessment activities are necessary. It is the evaluation criterion model that will allow us to check the achievements of the state cultural policy, to evaluate the degree of realization of its goals, in the current period of cultural development, and to avoid certain difficulties.

Key words: state culture policy, evaluation criteria system, qualitative indicators, quantitative indicators, efficiency monitoring.

მედიის როლი თანამედროვე ბიზნესის მართვაში

როსტიაშვილი თამარ

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი

თოთიაური რუსუდან

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის დოქტორანტი

აბსტრაქტი

თანამედროვე ბიზნესი სულ უფრო მეტად ცდილობს გამოიყენოს მართვის ახალი ინოვაციური ფორმები და მიმართულებები. მასობრივი ინფორმაციის საშუალება თანამედროვე ბიზნესის შემადგენელი ნაწილია. საბაზრო ეკონომიკის პირობებში სწორი მართვისას, მასობრივი ინფორმაციის საშუალება და მის მიერ შექმნილი პროდუქცია საინტერესო და მიმზიდველი ხდება როგორც აუდიტორიისათვის, ასევე რეკლამის განმათავსებელთათვის. სოციალურ მედიაში იგულისხმება სხვადასხვა პოპულარული სოციალური ქსელები. დღეს კომპანიებისათვის აუდიტორიასთან კომუნიკაციის მთავარი საშუალება არის სოციალური ქსელები და ზოგადად ინტერნეტსივრცე. იგი საშუალებას იძლევა ამა თუ იმ კომპანიის შეთავაზებების, სერვისების დათვალიერების, კომუნიკაციის დამყარების აღნიშნულ კომპანიებთან. მსოფლიოს ნებისმიერი წერტილიდან ინფორმაციის უსწრაფეს ვადებში მიღების საშუალებაა. სოციალური მედიის საშუალებით ლოკალური ხდება გლობალური, გლობალური კი ხელმისაწვდომი. ინტერნეტმედია და სოციალური მედია ბიზნესკომუნიკაციისა და გაყიდვების მომავალს წარმოადგენს.

საკვანძო სიტყვები: სოციალური მედია, ბიზნესკომუნიკაცია, ინტერნეტმედია, მარკეტინგი, სარეკლამო ტაქტიკა, კონტენტ მარკეტინგი.

ძირითადი ტექსტი

ახალმა ტექნოლოგიურმა შესაძლებლობებმა ძირითადი ტენდენციები სრულიად შეცვალა მასობრივი კომუნიკაციის სფეროში, მათ შორის ქართულ მედია სივრცეშიც. ქართული მედია იხვეწება და უახლოვდება საერთაშორისოდ აღიარებულ მედიასტანდარტებს. ტექნოლოგიურმა ცვლილებებმა, მათ შორის ინტერნეტმა, ადამიანის დამოკიდებულება ახალ ამბებისადმი თვისობრივად შეცვალა. საზოგადოებისთვის ხელმისაწვდომი გახდა ინფორმაციის მიღება და გაცემაც.

მასმედია, ფაქტობრივად, მოიცავს ყველა სფეროს. ის ავრცელებს ნებისმიერი სახის ინფორმაციას - იქნება ეს სპორტული, პოლიტიკური, შემეცნებითი, კულტურული და ა.შ. იგი ცდილობს, დაამკვიდროს საზოგადოებაში არა მხოლოდ შეხედულებები მიმდინარე პროცესებთან დაკავშირებით, არამედ ამით იგი უზრუნველყოფს ადამიანების მიერ მოვლენების სწორად შეფასებას და გადაწყვეტილების მიღებას.

ტრადიციული მედია მოიცავს ბიზნესებს, რომელიც მიზნად ისახავს დიდ აუდიტორიას ბილბორდების, ბეჭდური რეკლამებისა და სატელევიზიო რეკლამების საშუალებით. მეორე მხრივ, ახალი მედია საშუალებას აძლევს კომპანიებს, მიმართონ უფრო მცირე, მაგრამ უფრო სპეციფიკურ სამიზნე აუდიტორიას სოციალური მედიის, რეკლამებისა და SEO-ს მეშვეობით. როგორც წესი, ახალი მედია ტრადიციულ მედიაზე ბევრად იაფია, უფრო მცირე აუდიტორიისა და სპეციფიკური სარეკლამო არხების გამო.

ბიზნესმენები და წარმატებული ორგანიზაციები ათწლეულების განმავლობაში იყენებდნენ რეკლამის ამ ფორმებს მომხმარებლებთან დასაინტერესებლად. ბოლო დრომდე ეს მარკეტინგული და სარეკლამო ტაქტიკა კარგად მუშაობდა და ეხმარებოდა მსგავს კომპანიებს ახალი მომხმარებლების პოვნაში. თუმცა, მარკეტინგი უნდა განვითარდეს მომხმარებლის მოლოდინებისა და საჭიროებების შესაბამისად. ამან გამოიწვია ინტერნეტ მარკეტინგის სტრატეგიების ზრდა და ზოგიერთი ტრადიციული მეთოდის პოპულარობის შემცირება. მან ასევე გამოიწვია ტრადიციული მედიის დებატები ახალი მედიის წინააღმდეგ.

ახალი მედია, რომელსაც ასევე ციფრულ მედიას უწოდებენ, შედგება ციფრული სტრატეგიებისგან, რომლებიც გარკვეულწილად მოიცავს ინტერნეტს, მათ შორის:

- ❖ SEO (საძიებო სისტემის ოპტიმიზაცია);
- ❖ „გადახდა თითო კლიკზე“ რეკლამა (ფასიანი ძებნა);
- ❖ კონტენტ მარკეტინგი (მიზანმიმართულად წერა);
- ❖ სოციალური მედიის მარკეტინგი (კონტენტის შექმნა და გავრცელება);
- ❖ ელექტრონული ფოსტის მარკეტინგი.

ამ სტრატეგიებიდან ზოგიერთი დიდი ხანია არსებობს, მაგრამ პოპულარობა მხოლოდ ბოლო პერიოდში მოიპოვა. არსებობს მრავალი ტერმინი, რომელიც აღწერს განსხვავებას ტრადიციულ მედიასა და ახალ მედიას შორის: [push vs. pull marketing](#), გამავალი მარკეტინგი შემომავალი მარკეტინგის წინააღმდეგ და სხვა. ბოლო რამდენიმე წლის განმავლობაში და განსაკუთრებით 2020 წელს ტრადიციულმა მედიამ მნიშვნელოვანი ვარდნა განიცადა. ერთი მიზეზი არის ის, რომ აუდიტორია ნაკლებად იყო ჩართული ტრადიციულ მედია კამპანიებში.

თანამედროვე ციფრულ ეპოქაში უმრავლესობას დადებითი დამოკიდებულება აქვს ახალი მედიატექნოლოგიების მიმართ. თანამედროვე ადამიანები თვლიან, რომ სოციალური ქსელები უსაფრთხო და ნაკლებად საშიშია ყველასთვის კომუნიკაციისა და ინტერაქციის თვალსაზრისით.

რამდენიმე კვლევამ, მაგალითად Lysak et al., Andrus , და Boulos et al. აჩვენა, რომ ტელევიზიამ ჩაანაცვლა მედია; ხოლო ელექტრონულმა ფოსტამ და ტელეფონმა კი ჩაანაცვლა ტელეგრაფი და ასე შემდეგ. ამ მაგალითებიდან გასაგებია, რომ ძველი მედია თანამედროვე საკომუნიკაციო საშუალებებით შეიცვალა. ახალი მედიის საკომუნიკაციო ტექნოლოგიები ავსებენ ძველი მედიის სხვადასხვა ფორმებს, რომლებიც პარალელურად მუშაობენ სხვადასხვა ორგანიზაციის საჭიროებების დასაკმაყოფილებლად. დღესდღეობით, ნებისმიერი სახის მასობრივი კომუნიკაცია ხელმისაწვდომია ინტერნეტსა და გაზეთების ჯიხურებში. მედია საშუალებას აძლევს მკითხველს, რეალურ დროში გააკეთოს კომენტარი ბლოგებსა და სოციალურ ქსელებზე. ახალი მედიატექნოლოგიების განვითარება ადამიანებს საშუალებას აძლევს, მონაწილეობა მიიღონ საჯარო დისკუსიებში. (Lysak S, Cremedas M, Wolf J., 2018) მასობრივი კომუნიკაციის ტექნოლოგია შეიცვალა ტექნოლოგიების უახლესი განვითარებით. კომუნიკაციის პროცესს სრულიად ახალი ფორმა მიეცა, როდესაც ადამიანებმა დაიწყეს ურთიერთობა ახალ მედიასთან პირად დონეზე ძველი მედიის ფორმებისგან განსხვავებით. ბევრმა მკვლევარმა ხაზი გაუსვა იმ ფაქტს, რომ ბოლო წლებში ვირტუალური იდენტობის კონცეფცია სულ უფრო პოპულარული ხდება, რადგან ის დაეხმარება მათ ახალი მედია ტექნოლოგიების როლის შეცნობასა და საკუთარი იდენტობის განვითარებაში ციფრულ ეპოქაში. ეს ასევე დაეხმარება მკვლევარებს, გააანალიზონ, თუ როგორ აყალიბებენ ადამიანები საკუთარ იდენტობას ონლაინ ქსელური პლატფორმების საშუალებით კომუნიკაციის გზით. ახალი მედიის ტექნოლოგიის კიდევ ერთი საინტერესო ფაქტი არის ის, რომ ის მომხმარებლებს საშუალებას აძლევს, მონაწილეობა მიიღონ სოციალურსა თუ პოლიტიკურ მასობრივ დისკუსიებში. ფაქტობრივად, ეს ტექნოლოგიები მომხმარებელს აძლევს პერსონალურ სივრცეს, რათა დააფიქსიროს თავისი აზრი კომპიუტერით გენერირებული საჯარო სფეროს შესახებ. ახალი მედია ტექნოლოგიები მომხმარებლებს საშუალებას აძლევს, შექმნან ონლაინ კონტენტი ყოველგვარი ზრუნვის გარეშე.

ახალი მედია ტექნოლოგიების წინასწარი კვლევა, უპირველეს ყოვლისა ფოკუსირებულია თანამედროვე მედიის შეზღუდულ ეფექტებზე. არსებობს სხვა საინტერესო აღმოჩენები ამ სფეროში: (a) ახალგაზრდები მეტ დროს უთმობენ სოციალურ მედიას ინფორმაციის მიღების მიზნით; (b) ხალხმა დაიწყო ინფორმაციის შემოწმება ინტერნეტის საშუალებით; (c) ბიზნესებმა დაიწყეს თავიანთი ბრენდების, პროდუქტებისა და სერვისების პოპულარიზაცია ონლაინ სოციალური მედიის პლატფორმების და სოციალური მედიის სხვა ფორმების საშუალებით; (d) მედიაში მომუშავე ადამიანებმა დაიწყეს ახალი მედიის გამოყენება ახალი აუდიტორიის მოსაძებნად, ინფორმაციის გადასამოწმებლად, ახალი ამბების გაშუქების ხელშეწყობისა და სიახლეების სისწორის შესამოწმებლად; (e) სარეკლამო/მარკეტინგის არხები იყენებენ ახალ მედია ტექნოლოგიებს თავიანთი პროდუქტებისა და სერვისების ბრენდირებისთვის; ისევე, როგორც (f) აკადემიკოსებმა დაიწყეს სხვადასხვა ახალი მედია ტექნოლოგიების გამოყენება საგანმანათლებლო მიზნებისთვის. ბოლო კვლევებმა ხაზგასმით აღნიშნა, რომ ადამიანების პროცენტული მაჩვენებელი, რომლებიც იყენებენ სხვადასხვა ტიპის მედია

ტექნოლოგიებს, გაიზარდა 4%-მდე 2008 წელს და 36%-მდე 2018 წელს. (Boulos MNK, Maramba I, Wheeler S. , 2006)

ტერმინი „ახალი მედია“ მოიცავს სხვადასხვა ასპექტს, როგორცაა მესიჯი, მესიჯის გადასაცემად გამოყენებული საშუალება, მესიჯის გადასაცემად გამოყენებული ტექნოლოგია, დრო, რომლის დროსაც მესიჯი გადაცემულია, და სოციალური კონტექსტი, რომელშიც გაგზავნილია შეტყობინება (Zhang Yujie1, Megat Al Imran Yasin1 Syed Agil Bin Shekh Alsagoff and Ang Lay Hoon, 2022). რა თქმა უნდა, ტერმინი მედია ეხება ტექნოლოგიას, რომლის მეშვეობითაც ხდება მესიჯით კომუნიკაცია. ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარეობს დასკვნა, რომ საშუალება, რომლის მეშვეობითაც ხდება შეტყობინების გადაცემა, უფრო მნიშვნელოვანია, ვიდრე შეტყობინების შინაარსი.

ლიტერატურის თანახმად, ახალი მედიატექნოლოგია ხელს უწყობს თანამშრომლობას ინტერნეტის საშუალებით. წარსული თანამშრომლობის დიდი ნაწილი ელექტრონული ფოსტის საშუალებით განხორციელდა. შესაძლებელია მრავალი დოკუმენტის გაზიარება რამდენიმე ადამიანთან ერთდროულად, რაც ზოგავს დროს. მიუხედავად იმისა, რომ ელ.ფოსტით ასეთი თანამშრომლობის უარყოფითი მხარეები მინიმალური იყო, ის იყო ერთ-ერთი ყველაზე ეფექტური კომუნიკაციის საშუალება ახალ მედიაში. ასეთი თანამშრომლობა ხელმისაწვდომია ვიკიპედიაში, ონლაინ ენციკლოპედიაში. ვიკიპედიისა და ელფოსტისგან განსხვავებით, ბლოგებს აქვს შეზღუდული თანამშრომლობის რესურსი და მათი გამოყენება მხოლოდ ადამიანთა კონკრეტულ ჯგუფს შეუძლია. ბოლოდროინდელმა კვლევამ აჩვენა, რომ Google Docs მომხმარებლებს საშუალებას აძლევს გაუზიარონ დოკუმენტები ერთმანეთს. ის ასევე საშუალებას აძლევს ორ მომხმარებელს ერთად იმუშაონ ერთსა და იმავე დოკუმენტზე; მაშინ, როცა სოციალური მედიის პლატფორმების, როგორცაა Facebook, Skype, WhatsApp და სხვა, მომხმარებლები თანამშრომლობენ ვირტუალური სოციალური მედიის პლატფორმების უმეტესობა მომხმარებლებს საშუალებას აძლევს ერთმანეთს ვირტუალურად დაუკავშირდნენ საკონფერენციო ზარების და ჩათების საშუალებით. (Molyneux L, Holton A, Lewis SC, 2018).

ახალი მედიის კიდევ ერთი საინტერესო მახასიათებელია ის, რომ ის ხელს უწყობს გაერთიანების გრძნობის განვითარებას. ახალი მედია ტექნოლოგიები, როგორცაა Skype, Facebook, Yahoo, Usenet, Webkinz, YouTube და სხვები, მომხმარებლებს შორის გაერთიანების გრძნობის ჩამოყალიბებასა და განვითარებას უწყობენ ხელს. მომხმარებლის კრეატიულობა ახალი მედია ტექნოლოგიების კიდევ ერთი საოცარი თვისებაა. არც ერთი მომხმარებელი აღარ თამაშობს პასიურ როლს, ისინი ასრულებენ აქტიურ როლს ვებ-ტექნოლოგიების საშუალებით შეტყობინებების გადაცემაში. ახალი მედია ტექნოლოგიები მომხმარებლებს საშუალებას აძლევს შექმნან/დაარედაქტირონ ვიდეოები, გამოაქვეყნონ ბლოგები, მიმოხილვები/კომენტარები ბლოგ პოსტებზე, გამოაქვეყნონ როგორც ეროვნული, ასევე საერთაშორისო ბრენდების მიერ შემოთავაზებული პროდუქტების/მომსახურებების მიმოხილვები და ბოლოს, შექმნან კონტენტი ვიკიპედიაზე. თანამედროვე ციფრულ ეპოქაში ადამიანები არა მხოლოდ კითხულობენ, უსმენენ ან ნახულობენ ინტერნეტში განთავსებულ კონტენტს, არამედ არედაქტირებენ, კომენტარს/მიმოხილვებს აქვეყნებენ. აქედან გამომდინარე, შეიძლება ითქვას, რომ ახალ მედია ტექნოლოგიებში არის ურთიერთქმედების ან ინტერაქტიულობის ფაქტორი. ახალი მედია ტექნოლოგიები ფართოდ არის ცნობილი მათი კონვერგენციულობით მედიასთან, ტექნოლოგიებთან და ქსელური საკომუნიკაციო ტექნოლოგიების სხვა ფორმებთან დაკავშირებით. ახალი მედიატექნოლოგიების ზემოაღნიშნული მახასიათებლების გარდა, ზოგიერთი სხვა მახასიათებელი მოიცავს ციფრულ შეტყობინებებს, მრავალმხრივ კომუნიკაციებს და ინფორმაციის გლუვ ნაკადს (Wu, 2018).

ინტერაქტიულობას არსებითი მნიშვნელობა ენიჭება ახალ მედია ტექნოლოგიებში, განსაკუთრებით ჩვენს ციფრულ ეპოქაში და, შესაბამისად, ინტერაქტიულობა შუამავლის როლს ასრულებს. ჩართულობა, ისევე როგორც ინტერაქტიულობა, შუამავლის როლს თამაშობს ახალ მედიასა და ციფრულ ეპოქას შორის. ახალი მედიის ჩართულობა აუცილებელია ინფორმაციის გასაზიარებლად, კრეატიული შინაარსის შესაქმნელად, ბრენდინგის შესაქმნელად და ა.შ. წინამდებარე კვლევამ გააანალიზა ახალი მედია ტექნოლოგიების მახასიათებლები, რომლებიც გავლენას ახდენენ სხვადასხვა

სფეროს წარმომადგენელი ყველა ორგანიზაციის კომუნიკაციის პროცესზე.

ამრიგად, შეიძლება ითქვას, რომ აუდიტორიის/მომხმარებლების/პიროვნების ჩართულობა გადამწყვეტია ახალი მედია ტექნოლოგიების კომუნიკაციაში. მომავალ მკვლევარებს შეუძლიათ, გამოიყენონ მეცნიერული მიდგომა ციფრულ ეპოქაში ახალ მედიასთან ურთიერთქმედების შუამავლის როლის გასაგებად. მათ შეუძლიათ ფოკუსირება მოახდინონ ინტერაქტიულობის ელემენტზე საქმის შესწავლით, რათა მიიღონ ბევრად უფრო შესაბამისი შედეგები, რომლებიც შეიძლება გამოყენებულ იქნას სხვადასხვა სფეროებში.

დიდი მნიშვნელობა აქვს იმას, რომ არსებობდეს მრავალფეროვანი მედია საშუალებები თავისუფალი და სამართლიანი კონკურენციის პირობებში და არა მედია სივრცე, რომელიც მონოპოლიზებულია ერთი ან რამდენიმე დიდი ახალი ამბების წყაროს მიერ. მნიშვნელოვანია, რომ არსებობდეს სამართლებრივი მექანიზმები, რომლებიც დაიცავენ წყაროებს და კანონები, რომლებიც დაიცავენ ინფორმაციის წყაროს გაცემას. ასევე მნიშვნელოვანია მოქმედებდეს ეფექტური კანონმდებლობა სიტყვის, პრესისა და ინფორმაციის თავისუფლების უზრუნველსაყოფად.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. Pokul V.O. The role of psychological aspects of motivation in social media for integrated marketing communications //Сборник работ XX Международной конференции «Management – new challenges» Lublin, 2012, p.112-116
2. Покуль В.О. Мотивационная активность личности в социальных медиа и управление маркетинговыми коммуникациями//Материалы III Всероссийской научно-практической конференции «Актуальные проблемы управления персоналом и организационной психологии», Краснодар, 2012, стр. 83-87
3. Никулина, О.В., Покуль, В.О. Маркетинговая лояльность как ключевая характеристика оценки эффективности маркетинга взаимоотношений в рамках регионального кластера / О.В. Никулина, В.О. Покуль // Экономика и предпринимательство. – 2014. – № 5–1.
4. Покуль, В.О. Оптимизация структуры маркетинговых коммуникаций в социальных медиа на основе специфических особенностей потребительского поведения (на примере регионального кластера) / Л.А. Воронина, О.В. Никулина, В.О. Покуль // Экономика устойчивого развития. – 2014. – №4(20).

The role of media in modern business management

*Rostiashvili Tamar
Associate Professor of Technical University of Georgia*

*Totiauri Rusudan
PhD student of Technical University of Georgia*

Summary

Modern business is increasingly trying to use new innovative forms and directions of management. Mass media is an integral part of modern business. When properly managed in the conditions of the market economy, mass media and the products created by it become interesting and attractive both for the audience and for advertisers.

Social media refers to various popular social networks. Today, the main way for companies to communicate with the audience is social networks and the Internet in general. It allows viewing the offers, services of this or that company, establishing communication with the mentioned companies.

It is a way to get information from anywhere in the world in the fastest time. Through social media, the local becomes global and the global accessible. Internet media and social media represent the future of business communication and sales.

Keywords: social media, business communication, internet media, marketing, advertising tactics, Content marketing.

სოციალური პასუხისმგებლობა, როგორც ბიზნესის მართვის ეფექტიანობის ამაღლების მექანიზმი

როსტიაშვილი თამარ

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი

ფაცაცია ხატია

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის დოქტორანტი

აბსტრაქტი

ბიზნესის ჰუმანიზაციის განვითარებაში სოციალური პასუხისმგებლობის შემდგომი ამაღლება სისტემურ მიდგომას მოითხოვს. ეს ნიშნავს როგორც სამართლებრივი საფუძვლების განვითარების აუცილებლობას, ასევე ორგანიზაციული და ეკონომიკური საფუძვლების აღრიცხვასა და სრულყოფას, ასევე საზოგადოების განვითარებულობის საერთო დონის ამაღლებას. მნიშვნელოვანია ხელისუფლების, კერძო მეწარმეებისა და თავად დაქირავებულების მხრიდან ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური სისტემის განვითარებაში ყველა ამ ფაქტორის მნიშვნელობის სიღრმისეული გაცნობიერება.

დღეისათვის სოციალური პასუხისმგებლობის და პარტნიორობის პრინციპების რეალიზაცია წარმოადგენს შრომითი ურთიერთობების სფეროში წინააღმდეგობათა დაძლევის და ამის საფუძველზე ეფექტიანი ბიზნესის განვითარების ერთადერთ შესაძლო მექანიზმს. მაღალგანვითარებულ ქვეყნებში შრომითი საკანონმდებლო აქტებით რეგულირებული სოციალური პარტნიორობის მექანიზმი ფართოდაა გავრცელებული, ზოგიერთ მათგანში კი (შვეიცია, დანია, გერმანია) გახდა დაქირავებულ-ების, დამქირავებლებისა და სახელმწიფოს ურთიერთქმედების ფორმა. სახელმწიფო და დამქირავებლები ხშირად არღვევენ სახელშეკრულებო პირობებს, მაგრამ დაქირავებულების მასობრივი პროტესტის შედეგად იძულებული არიან წავიდნენ კომპრომისზე.

სტატიაში გაანალიზებულია სოციალური პასუხისმგებლობის და პარტნიორობის პრინციპების რეალიზაციის მსოფლიო გამოცდილება, რომლის საფუძველზეც გაკეთებულია დასკვნა იმის შესახებ, რომ ყოველი ქვეყნისათვის ხელისუფლება-ბიზნესი-დაქირავებულის ურთიერთქმედების მოცემული მექანიზმი მთელი რიგი თავისებურებებით ხასიათდება.

საკვანძო სიტყვები: სოციალური პასუხისმგებლობა, ბიზნესის ჰუმანიზაცია, სოციალური პარტნიორობა, კაპიტალი, შრომის უსაფრთხოება, ეკონომიკური სარგებელი, პლურალისტური სისტემა, ეკონომიკური სუბიექტები.

ძირითადი ნაწილი

ბიზნესის ჰუმანიზაცია გულისხმობს პარტნიორული ურთიერთობების ჩამოყალიბებას მომუშავესა და მეწარმეს შორის. კეთილსინდისიერი პარტნიორობა სხვა ნებისმიერ მექანიზმზე მეტად ხელს უწყობს შრომისა და კაპიტალის ანტაგონისტური წინააღმდეგობის დაძლევას და მის საფუძველზე არაანტაგონისტური ურთიერთქმედების დამყარებას.

პარტნიორული ურთიერთობების ძირითად მახასიათებელ ნიშნებს ბიზნესისა და შრომის ჰუმანიზაციის სფეროში წარმოადგენს ერთობლივი საქმიანობა მოცემული საბოლოო მიზნის მისაღწევად, რომელიც დაფუძნებული იქნება პარტნიორთა გრძელვადიან, სახელშეკრულებო და თანასწორუფლებიან ურთიერთობებზე, ასევე ყოველი მხარის მიერ სარგებლის მიღებაზე.

მნიშვნელოვანია ის ფაქტიც, რომ კანონით შემოთავაზებულ ფორმულირებაში საუბარია მხოლოდ დაქირავებულისა და დამქირავებლის ინტერესების შეთანხმებაზე, სახელმწიფოს კი რჩება შეთანხმებებით აღებული ვალდებულებების შესრულების უზრუნველყოფის ფუნქცია. ჩვენი აზრით, სახელმწიფო ერთ-ერთი აქტიური პარტნიორია, ვინაიდან, ერთი მხრივ, წარმოადგენს სახელმწიფო ორგანოების როგორც დამქირავებლის, საწარმოს მესაკუთრის (სახელმწიფო მეწარმეობის განხორციელებისას) ინტერესებს, მეორე მხრივ, გამოხატავს საკუთარ ინტერესებს და ერთგვარად ქვეყნის ყველა მოქალაქის ინტერესების ანაბეჭდია შრომითი ურთიერთობების სფეროში და ასევე გვევლინება შუამავლის, კოორდინატორის, კანონმდებლის როლში.

სოციალური პასუხისმგებლობის და პარტნიორობის სფეროში სახელმწიფოს ძირითადი ინტერესებია:

- ა) საზოგადოების სოციალური სტაბილურობა;
- ბ) შრომითი რესურსების გაფართოებული აღწარმოება;
- გ) შრომის ბაზრის განვითარება და შრომისუნარიანი მოსახლეობის გარანტირებული დასაქმების უზრუნველყოფა;
- დ) დაცვისა და შრომის უსაფრთხოების სისტემის ეფექტიანი ფუნქციონირება;
- ე) სახალხო მეურნეობის ყველა დარგის კომპლექსური განვითარება;
- ვ) ეროვნული ეკონომიკის კონკურენტუნარიანობის უზრუნველყოფა როგორც შიდა, ასევე საგარეო ბაზრებზე.

ასევე, უნდა გვახსოვდეს, რომ სახელმწიფო წარმოადგენს არა მხოლოდ საზოგადოებრივ ინტერესებს, არამედ გვევლინება მსხვილ მეურნე სუბიექტად, რომელიც უშუალოდ მონაწილეობს საბაზრო ეკონომიკაში, ანუ ახორციელებს სახელმწიფო მეწარმეობას (სმ). სახელმწიფო მეწარმეობის საწარმოებს შეუძლიათ განახორციელონ თავიანთი საქმიანობა როგორც კომერციულ, ასევე არაკომერციულ საფუძველზე. მისი ძირითადი ამოცანაა საზოგადოებრივ-ეკონომიკური სარგებელი, ხოლო მოგება წარმოადგენს დასახული მიზნის მიღწევის საშუალებას. თუმცა, სახელმწიფო საწარმოების სტრატეგიას, გარდა სოციალური პასუხისმგებლობისა, გააჩნია საბაზრო მიმართულებაც - სახელმწიფო საწარმოების საქმიანობის კომერციალიზაცია.

დამსაქმებელთა მთავარ ამოცანას წარმოადგენს მოგების მაქსიმალიზაცია, ზოგიერთი მათგანი ანგარიშს არ უწევს მისი მიღწევის საშუალებებს. ამჟამად დამსაქმებლები ხშირად არღვევენ დაქირავებულთა ინტერესებს, ხშირად სარგებლობენ მათი სამართლებრივი გაუთვითცნობიერებლობით და პროფკავშირული ორგანიზაციების პასიურობით. ძველებურად უცვლელი რჩება შრომის ოფიციალური ანაზღაურების დონის ჩამორჩენა დარგის საშუალო მაჩვენებლებთან შედარებით. მეწარმეები ახორციელებენ ღონისძიებებს შრომის ინტენსიფიკაციის მიმართულებით, თუმცა ანაზღაურების დონე ისევ ისე დაბალ დონეზე რჩება. შრომასა და კაპიტალს შორის წინააღმდეგობა უმეტეს შემთხვევაში სწორედ ამ პრობლემათაა გამოწვეული. დაქირავებულთა მნიშვნელოვანი ნაწილის ხელფასი იმდენად დაბალია, რომ მათ მხოლოდ ბიოლოგიური გადარჩენის შესაძლებლობას აძლევს, ეს კი ვერ შეუწყობს ხელს მის პიროვნულ განვითარებას. სწორედ ხელფასის ღირსეული დონე ქმნის პირობებს ადამიანური კაპიტალის გაფართოებული აღწარმოებისთვის. ანაზღაურების ურთიერთხელსაყრელი დონის ჩამოყალიბების საფუძველი შეიძლება გახდეს მისი დამოკიდებულება საწარმოს ეკონომიკურ მაჩვენებლებზე და ყოველი მუშაკის შრომის მწარმოებლურობა, ანუ ხელფასის მატება უნდა მოხდეს შრომის ეფექტიანობისა და მწარმოებლურობის ამაღლების შემდეგ.

მეწარმეები მოვალენი არიან პირველ რიგში დაიცვან შრომის კანონმდებლობა. *მდგარდი ეკონომიკურ განვითარებაზე გადასვლა მოითხოვს სოციალურ-შრომითი ურთიერთობების ახალი თვისებების განვითარებას - ზოგადად და კონკრეტულად - მეწარმისა და დაქირავებული მუშაკის ურთიერთქმედებას.*

ბიზნესის ჰუმანიზაციის განვითარებაში სოციალური პასუხისმგებლობის შემდგომი ამაღლება სისტემურ მიდგომას მოითხოვს. დღეისათვის *სოციალური პასუხისმგებლობის და პარტნიორობის პრინციპების რეალიზაცია წარმოადგენს შრომითი ურთიერთობების სფეროში წინააღმდეგობათა დაძლევის და ამის საფუძველზე ეფექტიანი ბიზნესის განვითარების ერთადერთ შესაძლო მექანიზმს.* მაღალგანვითარებულ ქვეყნებში შრომითი საკანონმდებლო აქტებით რეგულირებული სოციალური პარტნიორობის მექანიზმი ფართოდაა გავრცელებული, ზოგიერთ მათგანში კი (შვეიცია, დანია, გერმანია) გახდა დაქირავებულების, დამქირავებულებისა და სახელმწიფოს ურთიერთქმედების ფორმა. სახელმწიფო და დამქირავებლები ხშირად არღვევენ სახელშეკრულებო პირობებს, მაგრამ დაქირავებულების მასობრივი პროტესტის შედეგად იძულებული არიან წავიდნენ კომპრომისზე.¹

¹ Буланов Б.С. Проблемы развития социального партнерства // Общество и экономика. - 2012. № 6.-С. 67-79

სოციალური პასუხისმგებლობის და პარტნიორობის პრინციპების რეალიზაციის მსოფლიო გამოცდილების გაანალიზების საფუძველზე შეიძლება გავაკეთოთ დასკვნა, რომ *ყოველი ქვეყნისათვის ხელისუფლება-ბიზნესი-დაქირავებულის ურთიერთქმედების მოცემული მექანიზმი მთელი რიგი თავისებურებებით ხასიათდება*. მაგალითად, ავსტრიაში, შვეიცარიაში, ნიდერლანდებში მოქმედებს ე.წ. *კორპორატივისტული პარტნიორობის სისტემა*. იგი რეალიზდება საკონსულტაციო საბჭოებისა და კომიტეტების ფართო ქსელის, პარტიკულური კომისიების მეშვეობით ზოგადეროვნულ და დარგობრივ დონეებზე. კიდევ ერთი - *პლურალისტური სისტემა*, რომელიც მოქმედებს დიდ ბრიტანეთში, აშშ-სა და კანადაში, გამოირჩევა პროფკავშირების, პარტიებისა და პარლამენტის მოზიდვით, ასევე კორპორაციულ დონეზე თანამშრომლობის სისტემის განვითარების გზით.

აღსანიშნავია ის ფაქტიც, რომ ევროპის ქვეყნების გამოცდილება, სადაც ჩამოყალიბდა პარტნიორობის ორგანიზაციის ასე მრავალმხრივი მოდელები, ასწლელზე მეტ ხანს ითვლის. გერმანიის სოციალურ-შრომითი ურთიერთობების სისტემა ჩამოყალიბდა ჯერ კიდევ XIX საუკუნის დასასრულს. გერმანიის ხელისუფლებამ სწრაფადვე გააცნობიერა, რომ სოციალური საკითხების წარმატებული გადაწყვეტა, ანუ მუშათა მასების სიღატაკის დაძლევა უზრუნველყოფს საბაზრო კაპიტალისტური სისტემის მდგრადობას.

მნიშვნელოვან ელემენტებს წარმოადგენს ორგანიზაციის სოციალური მიზნები, კერძო ბიზნესის სოციალური პასუხისმგებლობის განვითარების დონე, ასევე თავად მომუშავეთა თვითორგანიზების ხარისხი (იხ. ნახ. 1.)

ნახ.1. კერძო ბიზნესის სოციალური პასუხისმგებლობის თანმხლები ელემენტები

ბიზნესის სოციალური პასუხისმგებლობა წარმოადგენს აუცილებელ და კონკურენტუნარიანობის საყოველთაოდ აღიარებულ ფაქტორს ეკონომიკურად განვითარებულ ქვეყნებში. სამეწარმეო სტრუქტურების სოციალური პასუხისმგებლობის პრინციპების განვითარებისა და საზოგადოების აქტუალური სოციალურ-ეკონომიკური პრობლემების გადაწყვეტაში მათი მონაწილეობის სტრატეგიული ამოცანა პირველად დაისახა მსოფლიო ეკონომიკურ ფორუმზე დავოსში (შვეიცარია) 1999 წლის იანვარში. უმსხვილესი მსოფლიო კომპანიების ხელმძღვანელებმა აღიარეს ის ფაქტი, რომ მათი ბიზნესის აყვავება პირდაპირაა დამოკიდებული პერსონალის კეთილდღეობაზე. გლობალური ხელშეკრულება მოუწოდებს მეწარმეებს მიიღონ კორპორაციული სოციალური პასუხისმგებლობის სტანდარტები, რაც ხელს შეუწყობს სოციალური პრობლემების გადაჭრას.

დასკვნა

საწარმოს სოციალური მიზნების რეალიზაციაში *მომუშავეთა ჩართულობის* დონე ბიზნესის სოციალური პასუხისმგებლობისა და, ამასთანავე, მისი ჰუმანიზაციის მნიშვნელოვანი პარამეტრია. დღესდღეობით ჩვენ შეგვიძლია ვისაუბროთ პერსონალის ჩართულობის ორგანიზაციის ორ ყველაზე გავრცელებულ ფორმაზე: ჯერ ერთი, ეს არის სპეციალური ქვედანაყოფების ჩამოყალიბება კომპანიის სტრუქტურაში და სამტატო განრიგში სოციალური მიზნების პროფესიონალურ რეალიზაციაზე პასუხისმგებელი სპეციალისტების შეყვანა და, მეორე მხრივ, - კომპანიის მთელი კოლექტივის გაშუალებული მონაწილეობა (გამოკითხვის, მონიტორინგის, დირექტორთა საბჭოში კადრების საკითხში კოლექტივის წარმომადგენლის არჩევის ფორმით და სხვ.).

სოციალური პასუხისმგებლობის და პარტნიორობის მექანიზმის ფუნქციონირების ინოვაციურ

მდგენელად ავტორი გვთავაზობს მითითებული მექანიზმის მუშაობის ეფექტიანობის კრიტერიუმების შემუშავებასა და დანერგვას.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. Резниченко И.В. Модели государственно-частного партнерства. Вестник Санкт-Петербургского университета. Серия «Менеджмент».2010.Вып.4
2. Финансирование социального развития предприятий: учебное пособие / А.М. Бабич А.А. Попков. - М.: Изд-во РАГС, 2011. - 204 с,
3. Фишер С, Дорнбуш Р., Шмалензи Р. Экономическая теория. — Пер. со 2-го англ. изд. - М.: Дело ЛТД, 1995. — 864 с
4. Хайек Ф. Конкуренция как процедура открытия. //Мировая экономика и международные отношения. 1989. № 12.
5. Черняк В. З. История предпринимательства. - М.: Юнити-Дана.2010. 608 с.
6. Шумпетер Й. Теория экономического развития. - М.: Прогресс, 1982.
7. Эрхард Л. Благосостояние для всех: - М.: Дело, 2001.
8. Andersson H. Willingness to Pay for Road Safety and Estimates of the Risk of Death: Evidence.
9. Кодекс корпоративного управления «Татнефть». [Электронный ресурс] <http://www.tatneft.ru>

Social responsibility as a mechanism for increasing the efficiency of business management

Tamar Rostiashvili
Associate Professor of Technical University of Georgia

Khatia Patsatsia
Doctoral student of Technical University of Georgia

Summary

Further raising of social responsibility in the development of humanization of business requires a systematic approach. This means the need to develop legal bases, as well as recording and perfecting organizational and economic bases, as well as raising the overall level of development of society.

It is important for the government, private entrepreneurs and the employees themselves to have a deep understanding of the importance of all these factors in the development of the socio-economic system of the country.

To date, the implementation of the principles of social responsibility and partnership is the only possible mechanism for overcoming obstacles in the field of labor relations and based on this, effective business development.

In highly developed countries, the mechanism of social partnership regulated by labor legislation is widespread, and in some of them (Sweden, Denmark, Germany) it has become a form of interaction between employees, employers and the state. The state and the employers often violate the contractual terms, but as a result of the mass protests of the employees, they are forced to compromise.

Keywords: Social responsibility, humanization of business, social partnership, capital, labor safety, economic benefits, pluralistic system, economic subjects.

სპეციალური დაბეგვრის რეჟიმები, როგორც ბიზნესის დაწყების წახალისება

რუსია თორნიკე

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის დოქტორანტი

აბსტრაქტი

ძალიან ბევრ ადამიანს აქვს სურვილი და უფიქრია საკუთარი პატარა ბიზნესის წამოწყება, მაგრამ ფორმალური მხარის გამო თვლიან, რომ მომგებიანი არ იქნება. საერთო ეკონომიკურ სურათში განვითარებისთვის საკმაოდ კარგია ჯანსაღი ბიზნეს გარემოს არსებობა.

რეალურად ქართული კანონმდებლობა და კერძოდ საგადასახადო კოდექსი ბიზნესის წახალისების კუთხით იცნობს სპეციალურ დაბეგვრის რეჟიმებს, რომლებიც გადამხდელებს და სამომავლო ბიზნესმენებს უქმნიათ მარტივ და შეღავათიან გარემოს ბიზნესის საწარმოებლად.

საქართველოს საგადასახადო კოდექსი მიხედვით სპეციალური დაბეგვრის რეჟიმებია: მიკრო ბიზნესი, მცირე ბიზნესი და ფიქსირებული გადასახადის გადამხდელი.

აღნიშნული რეჟიმებიდან გამომდინარე, საზოგადოებას აქვს შესაძლებლობა წამოიწყოს შესაბამისი სტატუსის მიხედვით ბიზნესი, რომლის ფორმალური მხარის წარმოებაც მაქსიმუმამდეა შემცირებული. გარდა ამ ფაქტორისა სპეციალური დაბეგვრის რეჟიმების უპირატესობა არის დაბეგვრა და განაკვეთები. მიკრო ბიზნესის სტატუსის მქონე პირს არ აქვს ვალდებულება აწარმოოს საგადასახადო დოკუმენტაცია, ამასთანავე არ იხდის საშემოსავლო გადასახადსა და მიმდინარე გადასახდელებს, მცირე ბიზნესის შემთხვევაში საშემოსავლო გადასახადი 1% პროცენტია ან გარკვეული შემოსავლის გადაჭარბების შემდეგ 3%. ფიქსირებული სტატუსის შემთხვევაში კი არსებობს კონკრეტული თანხა, რომელიც უნდა გადაიხადოს ყოველთვიურად გადასახადის გადამხდელმა.

ძირითადი ტექსტი

საუბარი დავიწყეთ, მიკრო ბიზნესის სტატუსიდან, კერძოდ აღნიშნული სტატუსი ენიჭება გადასახადის გადამხდელად რეგისტრირებულ ფიზიკურ პირს და არ არის აუცილებელი, რომ აღნიშნული პირი რეგისტრირებული იყოს მეწარმე ფიზიკურ პირად. არსებობს გარკვეული საფუძვლები, რომელთა არსებობა სავალდებულოა იმისათვის, რომ გადამხდელს მიენიჭოს მიკრო ბიზნესის სტატუსი, კერძოდ:

- ✓ არ უნდა იყოს რეგისტრირებული დღგ-ს გადამხდელად.
- ✓ არ უნდა იყენებდეს დაქირავებულ პირთა მუშაობას (გარდა ოჯახის წევრისა)
- ✓ დამოუკიდებლად უნდა ეწეოდეს ეკონომიკურ საქმიანობას, რომლის მიხედვითაც კალენდარული წლის განმავლობაში მისაღები ჯამური შემოსავალი არ უნდა აღემატებოდეს 30 000 ლარს.

აღსანიშნავია, რომ პირს ვისაც აქვს სურვილი მიენიჭოს მიკრო ბიზნესის სტატუსი და აკმაყოფილებს ზემო ხსენებულ საფუძვლებს უნდა მიმართოს განცხადებით შემოსავლების სამსახურის, რომელიც შემდგომში განახორციელებს მასზე სერთიფიკატის გაცემას.

რეალურად ყველაზე საინტერესო საკითხია თუ რა უპირატესობები აქვს მიკრო ბიზნესის სტატუსს:

- მიკრო ბიზნესის სტატუსის მქონე პირი არ იხდის საშემოსავლო გადასახადს
- თავისუფლდება საკონტროლო-საღარი აპარატის გამოყენების ვალდებულებისგან
- არ არის ვალდებული აწარმოოს საგადასახადო დოკუმენტაცია (შემოსავლებისა და ხარჯების აღრიცხვა)
- მიკრო ბიზნესის სტატუსის მქონე ფიზიკური პირები არ იხდიან მიმდინარე (საავანსო) გადასახადელებს.

კანონმდებლობაში ასევე არსებობს საქმიანობების ჩამონათვალი, რომელთა განხორციელებისას გადამხდელის 30 000 ლარიან შემოსავალში არ იქნება გათვალისწინებული, აღნიშნული საქმიანობით მიღებული შემოსავალი თუ ფიზიკური პირი დამოუკიდებლად ახორციელებს ეკონომიკურ საქმიანობას,

არ იყენებს დაქირავებულ პირთა შრომას და თავადვე ახორციელებს ჩამონათვალში მოცემული საქონლის ან/და მომსახურების წარმოებას და საცალო წესით მიწოდებას საბოლოო მომხმარებელზე:

1. სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის მოყვანა, რომელიც ხორციელდება ტრაქტორებით ან კომბაინებით.
2. ხალიჩებისა და ორბოვისებრი ნაწარმის წარმოება.
3. პულოვერებისა და ანალოგიური ნაწარმის წარმოება.
4. ზედა ტანსაცმლის წარმოება, გარდა მოდელების დემონსტრირებისა და ჩვენებისა.
5. საცვლების წარმოება.
6. თავსაბურავების წარმოება.
7. დანარჩენი ტანსაცმლისა და აქსესუარების წარმოება.
8. ხის სხვადასხვა ნაწარმის წარმოება.
9. ტანსაცმლისა და თავსაბურავების ხის საკიდების წარმოება.
10. ხის საოჯახო ნივთებისა და სამზარეულოს საკუთნობის წარმოება.
11. ფაიფურისა და ქაშანურის სამეურნეო-საყოფაცხოვრებო ნაკეთობების წარმოება.
12. სამეურნეო-საყოფაცხოვრებო ჭურჭლისა და ინვენტარის წარმოება.
13. მუსიკალური ინსტრუმენტების წარმოება.
14. აკორდეონებისა და ანალოგიური საკრავების, მათ შორის, ტუჩის გარმონიკების წარმოება.
15. სასულე მუსიკალური ინსტრუმენტების წარმოება.
16. ცოცხებისა და ჯაგრისების წარმოება.
17. საყოფაცხოვრებო საქონლისა და პირადი მოხმარების საგნების რემონტი.
18. საყოფაცხოვრებო საქონლისა და პირადი მოხმარების საგნების რემონტი, თუ ის ხორციელდება ამ საგნების წარმოების, საბითუმო და საცალო ვაჭრობისაგან დამოუკიდებლად, თუ რემონტი ხორციელდება საქმიანობის სხვა სახეობებთან ერთად, მაშინ იგი განეკუთვნება საცალო და საბითუმო ვაჭრობის ან ამ საქონლის წარმოების შესაბამის დაჯგუფებებს.
19. ფეხსაცმლისა და ტყავის ნაწარმის რემონტი.
20. საყოფაცხოვრებო ელექტრონული ნაწარმის რემონტი.
21. საათებისა და საიუველირო ნაწარმის რემონტი.
22. ტანსაცმლის გადაკეთება და რემონტი.
23. საყოფაცხოვრებო საქონლისა და პირადი მოხმარების საგნების რემონტი.
24. თეთრეულისა და სხვა საფეიქრო ნაწარმის რეცხვა და დამუშავება.
25. შინამეურნეობის გაძლოლასთან დაკავშირებული მომსახურება.

მიკრო ბიზნესის სტატუსის მისაღებად, გადამხდელი არ უნდა ეწეოდეს კანონით აკრძალულ საქმიანობებს:

- საქმიანობები, რომლებიც საჭიროებენ ლიცენზირებას ან ნებართვას, გარდა „ლიცენზირებისა და ნებართვების შესახებ“ საქართველოს კანონის 24-ე მუხლის 261 პუნქტით გათვალისწინებული („საქართველოს დედაქალაქში მსუბუქი ავტომობილით – ტაქსით (M1 კატეგორია) გადაყვანის ნებართვა“) საქმიანობისა.
- საქმიანობები, რომლებიდანაც მიღებულმა შემოსავლებმა კალენდარული წლის განმავლობაში შესაძლოა გადააჭარბოს 30 000 ლარს.
- სავალუტო ოპერაციების განხორციელება.
- სამედიცინო (გარდა სახელმწიფო პროგრამაში ჩართული სოფლის ექიმისა და ექთნის/ფერმლის მიერ გაწეული სამედიცინო საქმიანობისა), არქიტექტურული, საადვოკატო ან სანოტარო, სააუდიტო, საკონსულტაციო (მათ შორის, საგადასახადო კონსულტანტთა) საქმიანობა;
- სათამაშო ბიზნესი.

- ვაჭრობა (არ ეხება იმ შემთხვევას, როდესაც ხორციელდება შესყიდული საქონლის გადა-
მუშავება და მიწოდება).

მიკრო ბიზნესის სტატუსის მქონე პირს არ აქვს ვალდებულება საგადასახადო ორგანოში ანგარიშგებისა და სხვა სახის ვალდებულებები, ის თავისუფლად ახორციელებს საკუთარ საქმიანობას 30 000 ლარის ლიმიტამდე.

აღნიშნული სტატუსი გახდა მოწივაცია საკმაოდ ბევრი პირისთვის ეწარმოებინათ საკუთარი პატარა ბიზნესი, რომელიც ძირითად შემთხვევაში სტაბილურ შემოსავალზეა ორიენტირებული. საგადასახადო ორგანო კი ბიზნესის განვითარებისთვის აძლევს შესაძლებლობას მიკრო ბიზნესის მქონე პირებს, გაზარდონ საკუთარი საქმიანობა და 30 000-იანი ლიმიტის გადაჭარბების შემთხვევაშიც კი სთავაზობს სხვა სტატუსს, რომელიც არის მცირე ბიზნესი.

მცირე ბიზნესის სტატუსი შესაძლებელია მიენიჭოს მეწარმე ფიზიკურ პირს, მიუხედავად იმისა, აქვს თუ არა ინდივიდუალურ მეწარმედ რეგისტრაციის ვალდებულება.

- ✓ თუ ფიზიკური პირი არ არის რეგისტრირებული ინდივიდუალურ მეწარმედ და აპირებს სამეწარმეო საქმიანობის დაწყებას;
- ✓ ვალდებულია დარეგისტრირდეს ინდივიდუალურ მეწარმედ მეწარმეთა და არასამეწარმეო (არაკომერციული) იურიდიული პირების რეესტრში;
- ✓ რეგისტრაციის შემდეგ, მცირე ბიზნესის სტატუსის მინიჭების მიზნით, ფიზიკური პირი უფლებამოსილია, განცხადებით მიმართოს საგადასახადო ორგანოს .
- ✓ თუ ფიზიკური პირს სურს სამეცნიერო ან სახელოვნებო საქმიანობის განხორციელება, იგი მიმართავს საგადასახადო ორგანოს;
- ✓ საგადასახადო აღრიცხვაზე აყვანის მიზნით;
- ✓ მცირე ბიზნესის სტატუსის მინიჭების მიზნით.

მცირე ბიზნესის სტატუსი არ მიენიჭება:

- არ წარმოადგენს მეწარმე ფიზიკურ პირს;
- ახორციელებს მცირე ბიზნესისათვის აკრძალულ საქმიანობას;
- ახორციელებს ისეთ საქმიანობას, რაზეც საქართველოს მთავრობის დადგენილებით, განსაზღვრულია ფიქსირებული გადასახადი. მას სტატუსი არ მიენიჭება მხოლოდ ფიქსირებული გადასახადით დასაბეგრი საქმიანობის ნაწილში.

მცირე ბიზნესის სტატუსის შემთხვევაშიც, არსებობს აკრძალულ საქმიანობათა ჩამონათვალი:

- საქმიანობები, რომლებიც საჭიროებენ ლიცენზირებას ან ნებართვას, გარდა საქართველოს დედაქალაქში მსუბუქი ავტომობილით – ტაქსით (M1 კატეგორია) გადაყვანის საქმიანობისა;
- საქმიანობები, რომელთა განხორციელება მოითხოვს მნიშვნელოვან ინვესტიციას (აქციზური საქონლის წარმოება);
- სავალუტო ოპერაციების განხორციელება;
- სამედიცინო, არქიტექტურული, საადვოკატო ან სანოტარო, სააუდიტო, საკონსულტაციო (მათ შორის, საგადასახადო კონსულტანტთა) საქმიანობა;
- სათამაშო ბიზნესი;
- პერსონალით უზრუნველყოფა;
- აქციზური საქონლის წარმოება.

მცირე ბიზნესისათვის დადგენილი რეჟიმით დასაბეგრი შემოსავალი შედგება საქართველოს წყაროდან მიღებული შემოსავლებისაგან. მცირე ბიზნესის სტატუსის მქონე პირის დასაბეგრი შემოსავალი იბეგრება 1 პროცენტით. მცირე ბიზნესის სტატუსის მქონე პირის დასაბეგრი შემოსავალი იბეგრება 3 პროცენტით, თუ ეკონომიკური საქმიანობიდან მიღებულმა დასაბეგრმა შემოსავალმა კალენდარული წლის განმავლობაში 500 000 ლარს გადააჭარბა (გადაჭარბების თვის დასაწყისიდან იმავე კალენდარული წლის ბოლომდე). მცირე ბიზნესის მიერ კალენდარული წლის განმავლობაში მიღებული დასაბეგრი შემოსავლის 500 000-ლარიანი ზღვარის გაანგარიშებისას არ გაითვალისწინება მცირე ბიზნესის მიერ ხელფასის სახით მიღებული შემოსავლები და საქართველოს მთავრობის დადგენილებით

განსაზღვრული შემოსავლის სახეები, რომელიც არ იბეგრება სპეციალური დაბეგვრის რეჟიმით და ექვემდებარება საშემოსავლო გადასახადით დაბეგვრას საერთო წესით.

მცირე ბიზნესის სტატუსის მქონე პირს, განსხვავებით მიკრო ბიზნესისგან აქვს ვალდებულება აწარმოოს გარკვეული ანგარიშგება. მცირე ბიზნესის სტატუსის მქონე პირის მიერ, კალენდარული წლის განმავლობაში ჯამურად გადახდილი 6 000 ლარამდე ხელფასი გადახდის წყაროსთან არ იბეგრება, თუ:

- პირი ინდივიდუალურ მეწარმედ დარეგისტრირდა და მას მცირე ბიზნესის სტატუსი მიენიჭა იმავე კალენდარული წლის განმავლობაში;
- მის მიერ, წინა კალენდარული წლის განმავლობაში მიღებული ერთობლივი შემოსავალი არ აღემატება 50 000 ლარს;

სხვა შემთხვევაში, მიღებული მომსახურების ანაზღაურებისას, ან ხელფასის გაცემისას, (საქართველოს საგადასახადო კოდექსით განსაზღვრული ვალდებულების არსებობისას) მცირე ბიზნესის სტატუსის მქონე ფიზიკურ პირს ევალება გადახდის წყაროსთან გადასახადის დაკავება.

სპეციალური დაბეგვრის რეჟიმით დაბეგვრას დაქვემდებარებული შემოსავლის ნაწილში საშემოსავლო გადასახადი გადაიხდებინება ყოველთვიურად, არაუგვიანეს საანგარიშო თვის მომდევნო თვის 15 რიცხვისა. ამავე ვადაში ხორციელდება საგადასახადო ორგანოში მცირე ბიზნესის სტატუსის მქონე ფიზიკური პირის საშემოსავლო გადასახადის ყოველთვიური დეკლარაციის წარდგენა.

ამასთან, თუ მცირე ბიზნესის სტატუსის მქონე ფიზიკური პირი დამატებით ახორციელებს ისეთ საქმიანობას, რომელიც იბეგრება ჩვეულებრივი წესით, საქმიანობის ამ ნაწილში იგი ვალდებულია საანგარიშო წლის მომდევნო წლის 1 აპრილამდე წარადგინოს საშემოსავლო გადასახადის წლიური დეკლარაცია.

მცირე ბიზნესის სტატუსი მიკრო ბიზნესის სტატუსისგან განსხვავებით გათვლილია უფრო ფართო მამულებზე საქმიანობებზე, ამ შემთხვევაში დასაბეგრი განაკვეთი იმდენად მცირეა, რომ საკმაოდ დიდი რაოდენობით იმატებს მსურველთა რიცხვი, რაც საბოლოო ჯამში წახალისებას უკეთებს ბიზნეს სექტორსა და ეკონომიკას.

გარდა ზემო მოყვანილი დაბეგვრის რეჟიმებისა არსებობს ფიქსირებული გადასახადის გადამხდელის სტატუსი, რომელიც კონკრეტულ თანხას საზღვრავს გადასახადელს კონკრეტულ საქმიანობაზე და თავისუფალია აბსოლიტურად ყველა ვალდებულებისა და ანგარიშგებისგან. მხოლოდ თვის კონკრეტულ რიცხვში უნდა გადაიხადოს ფიქსირებული გადასახადი,

ფიქსირებული გადასახადის გადამხდელის სტატუსი შეიძლება მიენიჭოს ფიზიკურ პირს, რომელიც ერთდროულად აკმაყოფილებს შემდეგ პირობებს:

- ✓ რეგისტრირებულია ინდივიდუალურ მეწარმედ;
- ✓ არ არის დამატებული ღირებულების გადასახადის გადამხდელი;
- ✓ ახორციელებს ფიქსირებული გადასახადით დასაბეგრ ერთ ან ერთზე მეტ საქმიანობას. კერძოდ აქვს თონე, სილამაზის სალონი ან ახორციელებს ავტომობილების ტექნიკურ მომსახურებას და რემონტს.

დასკვნა

სწორედ სახელმწიფოს მიერ განხორციელებულ ამ მნიშვნელოვანი და მამულებური რეფორმის შედეგებისა და ანალიზისათვის, ჩემს მიერ შემოსავლების სამსახურიდან გამოთხოვილი იქნა სტატისტიკური ინფორმაცია 2016-2019 წლის მათის თვის ჩათვლით სხვადასხვა პერიოდების მიხედვით რეგისტრირებულ მცირე მეწარმეთა რაოდენობის შესახებ. კერძოდ 2016 წელს დარეგისტრირდა 9546 მცირე მეწარმე, 2017 წელს-10294, 2018 წელს-14710, 2018 წლის 1 ივლისიდან-2019 წლის მათის თვის ჩათვლით-17164, ხოლო 2019 წლის იანვრიდან მათისთვის ჩათვლით 8893. როგორც მოწოდებული ინფორმაციიდან ჩანს 2018 წლიდან საგრძნობლად გაზრდილია რეგისტრირებულ მცირე მეწარმეთა რაოდენობა. 2018 წელს წინა წელთან შედარებით დარეგისტრირდა 42 %-ით მეტი მცირე მეწარმე, ხოლო 2019 წლის საწყისი ხუთი თვის მონაცემებს თუ შევადარებთ 2018 წლის საწყისი ხუთი თვის მონაცემებს ვნახავთ რომ 2019 წელს რეგისტრირებულია 65%-ით მეტი მცირე მეწარმე. მოყვანილი მონაცემების

საფუძველზე შეგვიძლია ვთქვათ, რომ სახელმწიფოს მიერ გატარებულმა რეფორმამ დიდი ინტერესი გამოიწვია საზოგადოებაში, დღითიდღე იზრდება მცირე მეწარმეთა რაოდენობა, იზრდება დასაქმებულ ადამიანთა რიცხვი, რაც ხელს შეუწყობს ეკონომიკის გაზრდას და განვითარებას. სახელმწიფოს მიერ განხორციელებული საგადასახადო პოლიტიკის მთავარი ამოცანაც ხომ სწორედ ეს არის.

ინფორმაცია პერიოდის შესაბამისად რეგისტრირებულ მცირე ბიზნესის სტატუსის გადამხდელთა რაოდენობის შესახებ (2016-2019 წლის მაისის ჩათვლით). ინფორმაციის წყარო შემოსავლების სამსახური.

საგადასახადო პერიოდი	გადამხდელთა რაოდენობა
2016	9 546
2017	10 294
2018	14 710
2018 წლის იანვარ-მაისი	5 365
2019 წლის იანვარ-მაისი	8 893
2018 წლის ივლისი- 2019 წლის მაისი	17 164

შესაბამისად ცალსახაა ის გარემოება, რომ აღნიშნული რეჟიმის დამუშავება უნდა გაგრძელდეს, როგორც ეს მიმდინარეობდა, კერძოდ იზრდებოდა წლიური შემოსავლის ლიმიტი, მუშავდებოდა ის საქმიანობის წრე თუ რომელ საქმიანობაზე შეიძლებოდა აღნიშნულის განხორციელება.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. საქართველოს საგადასახადო კოდექსი
2. საქართველოს ფინანსთა მინისტრის 2010 წლის 31 დეკემბრის 999 ბრძანება „საშემოსავლო გადასახადის სპეციალური დაბეგვრის რეჟიმების გამოყენების შესახებ“
3. საქართველოს მთავრობის 2010 წლის 29 დეკემბრის 415 დადგენილება
4. საქართველოს საგადასახადო კოდექსის კომენტარები, წიგნი პირველი, ნადარია, როგავა, რუხაძე, ბოლქვაძე, თბილისი, 2012 წელი
5. საქართველოს საგადასახადო კოდექსის კომენტარები, წიგნი მეორე, ნადარია, როგავა, რუხაძე, ბოლქვაძე, თბილისი, 2012 წელი

Special taxation regimes as incentives for starting a business

Tornike Rusia

PhD student of Georgian Technical University

Summary

Many people have the desire and thought of starting their own small business, but because of the formal side, they think that it will not be profitable. Having a healthy business environment is quite good for development in the overall economic picture.

In fact, the Georgian legislation and in particular the Tax Code in terms of encouraging business recognize special taxation regimes that create a simple and favorable environment for the taxpayers and future businessmen to conduct business.

According to the Tax Code of Georgia, special taxation regimes are: micro business, small business and fixed tax payer.

Based on the mentioned regimes, the society has the opportunity to start a business according to the relevant status, the production of the formal part of which is reduced to the maximum. Apart from this factor, the advantage of special taxation regimes is taxation and rates. A person with the status of a micro-business does not have the obligation to produce tax documentation, and at the same time they do not pay income tax and current payments, In the case of small businesses, the income tax is 1% interest or 3% after a certain income is exceeded. In the case of fixed status, there is a specific amount that must be paid by the taxpayer every month.

აუდიტორული საქმიანობის ეფექტიანობის ანალიზი უცხოურ კომპანიებში

სულაშვილი გიორგი

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი

ფოჩხიძე დარეჯან

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის დოქტორანტი

აბსტრაქტი

აუდიტორული საქმიანობის ეფექტიანობასთან დაკავშირებული საკითხები ნაკლებად არის გაშუქებული სამეცნიერო ლიტერატურაში. აუდიტორული საქმიანობის პრაქტიკაში ანალიზის შედეგად გამოვლენილია ხელის შემშლელი ისეთი ფაქტორები, როგორცაა აუდიტორული ფინანსური ანგარიშგების წარდგენის, აუდიტის ჩატარების უფლების მოპოვების, პროფესიული სერტიფიცირების, სტანდარტების ხარისხიანი თარგმანის და სხვა საკითხებთან დაკავშირებით.

აუდიტორული საქმიანობის ეფექტიანობის ანალიზისათვის ყურადღება უნდა გავამახვილოთ საზღვარგარეთის ქვეყნების საუკეთესო პრაქტიკის გაზიარების საკითხებზე. ნაშრომის მიზანია ისეთი მექანიზმის შემუშავება, რომელიც უზრუნველყოფს მართვის პროცესების ოპტიმიზაციას. მნიშვნელოვანია გვახსოვდეს, რაც უფრო ადრეულ სტადიაში დაიწყება ეტაპობრივი ტრანსფორმაცია, მით უფრო მაღალია პროგრესულ ბიზნეს სამყაროში ადგილის დამკვიდრება. ეტაპობრივი ტრანსფორმაცია უნდა დაიწყოს მისი გამჭვირვალობის უზრუნველყოფით.

საკვანძო სიტყვები: აუდიტი, ინოვაცია, მართვა, სისტემა, ტრანსფორმაცია.

ძირითადი ტექსტი

საბაზრო ეკონომიკის ტრანსფორმაციის პროცესების თანამედროვე ეტაპზე მნიშვნელოვანია ბუღალტრული აღრიცხვის, კორპორაციული ფინანსური ანგარიშგებისა და აუდიტის მარეგულირებელი საკანონმდებლო ბაზის საერთაშორისო სტანდარტებისა და ევროდირექტივების მოთხოვნებთან შესაბამისობის პრაქტიკა. საზღვარგარეთული საუკეთესო და საქართველოში არსებული პრაქტიკის შედარებითი შეფასებისა და მიღწეული შედეგების ანალიზის საფუძველზე გამოვლენილი მოქმედი რეგულაციური ჩარჩოსა და ბუღალტრული აღრიცხვა-აუდიტორული საქმიანობის ეროვნული სისტემის გაუმჯობესების აუცილებლობა მოითხოვს აუდიტორული საქმიანობის ეფექტიანობის ანალიზსა და შეფასებას.

დღეს აუდიტორული ფორმები აღარ წარმოადგენენ მხოლოდ საბუღალტრო და აუდიტორული მომსახურების გამწევ სუბიექტებს, არამედ ტრანსფორმირდნენ საერთაშორისო საკონსულტაციო, გლობალურ კომპანიებად, რომლებიც ფართო სპექტრის მქონე კომპლექსურ და ინტეგრირებულ პროფესიულ ბიზნეს მომსახურებას ეწევიან.

აუდიტორული საქმიანობა მთელს მსოფლიოში მრავალი გამოწვევის წინაშე დგას მუდმივად ცვალებადი პოლიტიკური, ეკონომიკური და სოციალური გარემოს გამო. აუდიტორული საქმიანობის პროცესმა უნდა უპასუხოს ცვალებად გარემოს. ის არ უნდა იყოს ფოკუსირებული მხოლოდ ტრანზაქციებზე, არამედ უნდა შეასრულოს პროაქტიული მოქმედება, რომელიც მიმართული იქნება პრობლემის მოგვარებისაკენ ინფორმაციული ტექნოლოგიებისა და შესაბამისობის რისკებზე გაფრთხილების ამალგებაში. აუდიტორული კომპანიების უმეტესობაში მდგრადობის ნაკლებობაა, აუდიტორული საქმიანობა არ არის თანმიმდევრული. ისინი უნდა განხორციელდეს ისე, რომ ჰქონდეს დროული, შესაბამისი შედეგის და რისკების ანგარიშვალდებულების სამაგალითო დონე.

საერთაშორისო აუდიტორულ ბაზარზე 4 მსხვილი აუდიტორული კომპანია, ე. წ. „დიდი ოთხეული“ (KPMG, Deloitte touch, Earnest and Young, Price Waterhouse Cooper) განსაკუთრებულად პრივილეგირებულ მდგომარეობაშია. მართალია არც ერთი ქვეყნის კანონმდებლობა არ ითხოვს, რომ სახელმწიფო დაწესებულებების ან კერძო კომპანიების აუდიტი მხოლოდ ამ 4 კომპანიიდან ერთ-ერთმა ჩაატაროს, თუმცა მაგალითად დიდ ბრიტანეთში, ჰოლანდიაში, იტალიაში, ირლანდიაში, პორტუგალიასა

და ბევრ სხვა ევროპულ ქვეყანაში ამ კომპანიების კონცენტრაცია მსხვილი კომპანიების აუდიტორული მომსახურების ბაზარზე 90%-ზე მეტს შეადგენს. „დიდი ოთხეული“-დან მსოფლიოს ერთ-ერთ უმსხვილეს აუდიტორულ და საკონსულტაციო კომპანია Ernst & Young-ს გერმანიის მასშტაბით მსხვილი, მაღალშემოსავლიანი და საფონდო ბირჟაზე დალისტული კომპანიებისთვის აუდიტორული მომსახურების გაწევა ორი წლით შეეზღუდა. საგულისხმოა, რომ შეზღუდვა ვრცელდება EY-ს ახალ კლიენტებზე და არა იმ კომპანიებზე, რომლებიც სანქციის ამოქმედებამდე EY-ს აუდიტორული მომსახურებით უკვე სარგებლობდნენ.

ბელგიაში 1999 წლის არჩევნების შემდეგ ახალი მთავრობა მოვიდა ხელისუფლებაში, ერთ-ერთი მთავარი პრიორიტეტი იყო ფედერალური მთავრობის მოდერნიზაცია. ამას მალე ეწოდა „კოპერნიკის რეფორმები“. გარდა ამისა, რეფორმები უზრუნველყოფს, რომ მთელი ადმინისტრაცია ემსახურება მოქალაქეებს. ბელგიაში მოხდა კორპორაციული მართვის ფილოსოფიის დანერგვა და საჯარო სექტორში სახელმწიფო უწყებების საქმიანობის გაუმჯობესებით. 2002 წელს მომზადდა საკანონმდებლო დებულება აუდიტის საქმიანობის გაფართოებისთვის კარგი მმართველობის ჩამოყალიბების მიზნით, ფედერალურ მთავრობაში შეიქმნა აუდიტის კომიტეტები. თუმცა, ამ ახალი საკანონმდებლო ჩარჩოს მოქმედება ვერ უზრუნველყოფდა აუდიტის ეფექტურობის გარანტიას, რადგან იყო არაადეკვატური ვალდებულება და ნაკლები მხარდაჭერა პოლიტიკოსების მხრიდან.

საფრანგეთის ადმინისტრაცია ორ ძირითად დონეზე იმართება: ეროვნულ და ტერიტორიულ დონეზე (ადგილობრივი და რეგიონული დონეები). ცენტრალური ხელისუფლება - საფრანგეთის უმაღლესი აუდიტორული ინსტიტუტი, Cour des comptes, პასუხისმგებელია აუდიტის ცენტრალურ დონეზე განხორციელებაზე. ეს დაწესებულება ახორციელებს: მართვის აუდიტს (ეფექტიანობის აუდიტი); იურისდიქციის აუდიტს; კონსოლიდირებული ფინანსური ანგარიშგების ფინანსურ აუდიტს; საერთაშორისო ორგანიზაციების ფინანსურ აუდიტს.

რეგიონალური ხელისუფლება - აუდიტორული საქმიანობა ეფუძნება მენეჯმენტის კონტროლს და ფინანსურ/საბიუჯეტო კონტროლს როგორც რეგიონალურ, ისე ადგილობრივ დონეზე. მენეჯმენტი კონტროლს ახორციელებს უმაღლესი აუდიტორული დაწესებულების მეშვეობით, უფრო კონკრეტულად, მათი რეგიონალური ან ადგილობრივი ორგანოების მეშვეობით. აუდიტორთა სასამართლოს მონაცემებით, მენეჯმენტის მიმოხილვა მოიცავს: მენეჯმენტის ქმედებების რეგულარობა, უფრო კონკრეტულად, ხარჯებისა და შემოსავლების რეგულარობა; ეფექტიანობა საჯარო რესურსების გამოყენებისას; საკანონმდებლო ორგანოს მიერ დასახული მიზნების, მიღწეული შედეგების შეფასება. ფინანსური კონტროლი რეგიონალური უმაღლესი აუდიტორული დაწესებულების პასუხისმგებლობის ქვეშაა. ეს არის იურისდიქციული აუდიტი. აუდიტორთა რეგიონალური სასამართლო აკონტროლებს საჯარო ანგარიშების რეგულარობას (Portal, 2015). ადგილობრივი ხელისუფლება - ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოები ფლობენ ფინანსურ ავტონომიას. ადგილობრივ თვითმმართველ ორგანოებს აქვთ იგივე სპეციფიკური მახასიათებლები, როგორც რეგიონებს. ადგილობრივი ბიუჯეტის შესრულება და ფინანსური ანგარიშგება წარედგინება აუდიტის რეგიონალურ სასამართლოს.

გერმანიაში საჯარო ადმინისტრირება განაწილებულია სამ დონეზე: ფედერალური, სამხარეო და ადგილობრივი. ფედერალური ხელისუფლება - გერმანიის ძირითადი კანონის თანახმად აუდიტის ფედერალური სასამართლო, რომელსაც აქვს იურიდიული დამოუკიდებლობა ატარებს ფინანსურ და შესაბამისობის აუდიტს. ფედერალური მთავრობის დონეზე აუდიტი შედგება ფედერალური მთავრობის ფინანსური ანგარიშგების, ბიუჯეტისა და ბიუჯეტის შესრულების აუდიტისგან. აუდიტის ფედერალური სასამართლო ახორციელებს: ა) რეგულირებისა და შესაბამისობის აუდიტს და (ბ) ეფექტიანობის აუდიტს. სამხარეო ხელისუფლება - სამხარეო დონეზე აუდიტის სასამართლოს ამოცანები, პასუხისმგებლობები და სამართლებრივი მდგომარეობა საკმაოდ ჰგავს აუდიტის ფედერალურ სასამართლოს. აუდიტის სამხარეო სასამართლო პასუხისმგებელია სახელმწიფო ბიუჯეტის სრულ შესრულებასა და ეკონომიკურ მმართველობაზე. ისინი აუდიტის შედეგებს ყოველწლიურად აცნობებენ სამხარეო პარლამენტსა და სამხარეო ხელისუფლებას. ადგილობრივი ხელისუფლება - გერმანიაში ადგილობრივი მთავრობები ვალდებული არიან აუდიტირებულ იქნას მათი ანგარიშები. მათ უფლება აქვთ გამოიყენონ მესამე მხარე,

გარდა იმ შემთხვევისა, როცა ადგილობრივ ხელისუფლებას აქვს აუდიტის სამსახური (Stergios Pellis... 2020).

მრავალ ქვეყანაში გამოქვეყნებული აუდიტისა და მასთან დაკავშირებული სერვისების ეროვნული სტანდარტები განსხვავდება ფორმითა და შინაარსით. აუდიტის საერთაშორისო პრაქტიკის კომიტეტი (IAPC) აცნობიერებს ასეთ დოკუმენტებს და განსხვავებებს და, ასეთი ცოდნის გათვალისწინებით, გამოსცემს ISA-ებს, რომლებიც განკუთვნილია საერთაშორისო მიღებისთვის.

აუდიტორული საქმიანობის ეფექტიანობა ფასდება იმის შესაბამისად, თუ როგორია აუდიტის ძირითადი სფეროების დაფარვა; აუდიტის შედეგების უკუკავშირი აუდიტის დროს; აუდიტის ხანგრძლივობა და დროულობა; აუდიტის დასკვნების სიზუსტე; აუდიტის საადრიცხვო ღირებულება.

მონაცემების დამუშავების შემდეგ, შედეგებმა გამოავლინა თუ რა ფაქტორები მოქმედებს აუდიტის ეფექტიანობაზე. ეს არის ორი ფაქტორი: აუდიტორის დამოუკიდებლობა და მენეჯმენტის მხარდაჭერა აუდიტის მიმართ დადებითად აისახება აუდიტორული საქმიანობის ეფექტიანობაზე, ხოლო აუდიტორების კომპეტენცია არ იმოქმედებს აუდიტორული საქმიანობის ეფექტიანობაზე.

ეფექტიანი აუდიტორული საქმიანობის დამკვიდრებით ქვეყანაში შესაძლებელი იქნება საბიუჯეტო სახსრებისა და სახელმწიფო ქონების გამოყენების კანონიერების, მიზნობრიობისა და ეფექტიანობის კონტროლის ხარისხის გაუმჯობესება; საფინანსო-სამეურნეო სისტემის ფუნქციონირების სტაბილურობა; საგადასახადო და საბიუჯეტო სისტემის ეფექტიანი ფუნქციონირება; აუდიტორული საქმიანობის სრულყოფის სტრატეგიის შემუშავება აუდიტის საერთაშორისო და ეროვნული სტანდარტების შესაბამისად.

აუდიტი საფუძვლიანად იკვლევს ბიზნესის, პროდუქტის ან მომსახურების ყველა ასპექტს. იგი შექმნილია კომპანიის ოპერაციების სიზუსტისა და ეფექტიანობის შესაფასებლად. აუდიტი შეიძლება ჩატარდეს შიდა აუდიტორის ან დამოუკიდებელი აუდიტორის მიერ, რომელიც დაქირავებულია აუდიტის ქვეშ მყოფი კომპანიის მიერ.

დასკვნა

ნაშრომში განხილულია საერთაშორისო აუდიტორულ ბაზარზე არსებული 4 მსხვილი აუდიტორული კომპანია ე. წ. „დიდი ოთხეული“ (KPMG, Deloitte touch, Earnest and Young, Price Waterhouse Cooper). განხილულია ბელგიის, გერმანიის და საფრანგეთის ქვეყნებში აუდიტის მიმართულებით განვითარების ისტორია და განხორციელებული რეფორმები. სახელმწიფოს მდგრადი განვითარებისა და საბაზრო ურთიერთობების დამკვიდრებისათვის მნიშვნელოვანია საფინანსო-ეკონომიკური კონტროლის ახლებური ფორმებისა და მიდგომების შემუშავება, მათი სრულყოფა და პრაქტიკაში დამკვიდრება. მიუხედავად იმისა, რომ ამ მხრივ გარკვეული ნაბიჯები უკვე გადადგმულია აუცილებელია დღემდე არსებული მეთოდური, სამართლებრივი და ორგანიზაციული საკითხების სრულყოფა.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. გრიგალაშვილი ლ. „საბუღალტრო აღრიცხვა საქარო სამართლის სუბიექტებში“, სახელმძღვანელო. სტუ, საგამომცემლო სახლი „ტექნიკური უნივერსიტეტი“. თბილისი, 2017. - 263 გვ.
2. ნ. ფაილოძე, რ. ქუთათელაძე, ლ. ჭუმბურიძე, ზ. თოლორდავა „ფინანსური ანგარიშგების აუდიტი“, საგამომცემლო სახლი „ტექნიკური უნივერსიტეტი, 2022.-325 გვ. <https://doi.org/10.36073/978-9941-28-873-9>;
3. სულაშვილი გ., სულაშვილი მ., ფაილოძე ნ., ალანია ჯ., კეკელიძე ვ., ხუციშვილი ო., სახოკია გ. წიგნი - საბუღალტრო საქმე, ტომი III, (აუდიტის კომპიუტერული საინფორმაციო სისტემები), სტუ-ს გამომცემლობა, 2017წ. -270 გვ.
4. გ. სულაშვილი, ა. აბრალავა, ი. მურვანიძე, ნ. ფაილოძე „საქართველოში ბუღალტრული

- აღრიცხვა-კონტროლის სისტემის სრულყოფა და ტრანსნაციონალური კორპორაციების მართვის ახალი პარადიგმა”, 2022;
5. ლიპარტია ზ. „ბიზნესის ანალიზი. შეფასება და განვითარების პროგნოზირება“ სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, გამომცემლობა „მერიდიანი“. თბილისი 2020 – 620 გვ.
 6. ბიძინა გრიგალაშვილი, „საქართველოს ბუღალტრული აღრიცხვა-ანგარიშგებისა და აუდიტის სისტემის სრულყოფის გზები“ დისერტაცია, საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი. თბილისი 2022 წელი;
 7. ზ. ლიპარტია, „ბუღალტრული აღრიცხვისა და ფინანსური აუდიტის ადმინისტრირება საქართველოში“. მონოგრაფია (პროფესორ ზ. ლიპარტია რედაქტორობით) საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი. საგამომცემლო სახლი „ტექნიკური უნივერსიტეტი“. თბილისი, 2017. - 404 გვ.;
 8. Stergios Pellis. Approaches to the Detection of Internal Control and Audit. June 2020. Journal of Management Practices Humanities and Social Sciences 4(1):21-24. DOI: 10.33152/jmphss-4.1.5
 9. <https://gfpa.ge/site/files/gamocemebi/xarixis%20kont.%20mcire%20biznesi.pdf>
 10. https://www.saras.gov.ge/Content/files/Main_aspects_of_monitoring_Geol.pdf

Analysis of effectiveness of audit activities in foreign companies

Sulashvili Giorgi

Associate Professor of Georgian Technical University

Darejan Pochkhidze

PhD student of Georgian Technical University

Summary

Issues related to the effectiveness of audit activities are less covered in the scientific literature. As a result of the analysis of audit activity in practice, such hindering factors have been identified, such as in relation to submitting audited financial statements, obtaining the right to conduct an audit, professional certification, quality translation of standards and other issues.

In order to analyze the effectiveness of audit activity, we should focus on the issues of sharing the best practices of foreign countries. The aim of the paper is to develop a mechanism that ensures optimization of management processes. It is important to remember that the earlier the gradual transformation begins, the higher the chances of establishing a place in the progressive business world. Gradual transformation should start by ensuring its transparency.

Key words: audit, innovation, management, system, transformation.

ევროკავშირთან ასოცირების შეთანხმებით გათვალისწინებული საავტომობილო გადაზიდვების ოპერატორის საქმიანობის, ბაზარზე დაშვებისა და განხორციელების პირობები

*ურიადმოფელი შალვა
საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის დოქტორანტი*

აბსტრაქტი

საავტომობილო გადაზიდვების მდგრადობა მოითხოვს ეკონომიკური, ეკოლოგიური და სოციალური ფაქტორების ბალანსს. რისი შესრულების მნიშვნელოვანი გასაღები ევროკავშირსა და საქართველოს შორის გაფორმებულ შეთანხმებაშია, რომელიც გულისხმობს საავტომობილო ტრანსპორტის სფეროში მნიშვნელოვანი დირექტივებისა და რეგულაციების მოთხოვნების ასახვას ეროვნულ კანონმდებლობაში, შემდგომში მის დანერგვას და აღსრულებას.

საქართველოსა და ევროკავშირს შორის 2014 წელს ხელი მოეწერა ასოცირების შეთანხმება ასოცირების შეთანხმებას, რაც გულისხმობს კონკრეტული ვალდებულებების შესრულებას საავტომობილო ტრანსპორტის სფეროში. ევროკავშირის მიერ დადგენილი მოთხოვნები ეხება საავტომობილო ტრანსპორტით ტვირთების გადაზიდვასა და მგზავრების გადაყვანაში ჩართული საერთაშორისო და ქვეყნის შიდა ბაზარზე ოპერირებადი კომპანიების და მათი მენეჯმენტის მიმართ დაწესებული წესების და მოთხოვნების გაუმჯობესებას.

კვლევის მიზანია: ევროკავშირსა და საქართველოს შორის ასოცირების შეთანხმებით გათვალისწინებული პირობების ანალიზი საავტომობილო ტრანსპორტის სფეროში კერძოდ, ევრორეგულაციების დანერგვის შედეგად საავტომობილო ტრანსპორტის კომპანიების საქმიანობაში მოსალოდნელი ცვლილებების გაანალიზება და დამუშავება. აღსანიშნავია, რომ საავტომობილო გადაზიდვების სფერო ბოლო წლებში მოთხოვნადი გახდა და შესაბამისად გადამზიდავების რაოდენობა მკვეთრად გაიზარდა რაც საჭიროებს მარეგულირებელი ნორმების და პირობების შემუშავებას.

ტრანსპორტის სექტორი საქართველოს ეკონომიკის უმნიშვნელოვანესი დარგია და შესაბამისად, მისი განვითარება საქართველოსთვის პრიორიტეტს და გამოწვევას წარმოადგენს, რაც პირდაპირ კავშირშია შემდგომში ჩვენი ქვეყნის რეგიონალური ჰაბის პოტენციალის რეალიზაციის პერსპექტივებთან.

საკვანძო სიტყვები: საავტომობილო ტრანსპორტი, ევროკავშირი, ასოცირება, დირექტივა, რეგულაცია, მენეჯმენტი, ბაზარზე დაშვება.

ძირითადი ტექსტი

საქართველოსა და ევროკავშირს შორის გაფორმებული ასოცირების შესახებ შეთანხმების მე-6 კარის პირველი თავი განსაზღვრავს ტრანსპორტის სფეროში საქართველოსა და ევროკავშირის წევრი ქვეყნების ურთიერთთანამშრომლობის ძირითად საკითხებს და მისი მიზანია ქვეყანაში უზრუნველყოს სატრანსპორტო ეროვნული პოლიტიკის და შესაბამისი დარგობრივი სტრატეგიების განვითარება, ჰკვიანი სატრანსპორტო სისტემების და ტრანსპორტის სფეროში თანამედროვე ტექნოლოგიების გამოყენების ხელშეწყობა ინფრასტრუქტურული პოლიტიკის განვითარება და სხვა.

ევროკავშირის საავტომობილო ტრანსპორტის სფეროში არსებული დირექტივების და რეგულაციების საქართველოში დანერგვის სამომავლო მიზნებია საგზაო უსაფრთხოების და საავტომობილო ტრანსპორტის სფეროში ოპერირებადი კომპანიების მიმართ წესების შემუშავება, დასაქმებული პერსონალის სოციალური პირობების გაუმჯობესება, საავტომობილო ტრანსპორტის ინდუსტრიაში სამართლიანი კონკურენციის ხელშეწყობა, საავტომობილო ტრანსპორტის სფეროში დასაქმებული პირების მონიტორინგისა და აღსრულების პრაქტიკის შემუშავება, დახვეწა და გაუმჯობესება.

ასოცირების შეთანხმების XXIV დანართი განსაზღვრავს საგზაო ტრანსპორტის მიმართულებით ურთიერთთანამშრომლობის ასპექტებს და მიუთითებს ევროკავშირში მოქმედ შესაბამის ნორმატიულ

აქტებს (რეგულაციები, დირექტივები). ნაკისრი ვალდებულებების გასაანალიზებლად მნიშვნელოვანია იმ დოკუმენტების განხილვა, რომლებიც დეტალურად განმარტავენ სახელმწიფოს მიერ აღებულ ვალდებულებებს, კერძოდ, მნიშვნელოვანია საქართველოსა და ევროკავშირის შორის ასოცირების შესახებ შეთანხმებით განსაზღვრული პირობების ანალიზი, რომელიც არეგულირებს საავტომობილო ტრანსპორტის სფეროში არსებული კომპანიების საქმიანობას როგორც საერთაშორისო გადაზიდვა გადაყვანებში, ასევე ქვეყნის შიგნით.

სატრანსპორტო ინდუსტრია, მათ შორის საავტომობილო გადაზიდვაში კომპანიები, ხშირად აწყდებიან სირთულეებს კომპანიების ფუნქციონირებასთან დაკავშირებით, რაც ხშირად გამოწვეულია კვალიფიციური მუშახელის არ არსებობით, გაუმართავი ინფრასტრუქტურით, ფინანსური თუ სხვა მნიშვნელოვანი პრობლემებით.

აღნიშნული გამოწვევების აღმოფხვრის მიზნით მნიშვნელოვანია ასოცირების შეთანხმებით გათვალისწინებული 2009 წლის 21 ოქტომბრის ევროპარლამენტისა და საბჭოს (EC) N 1071/2009 რეგულაციის მიმოხილვა, რომელიც ადგენს ავტოსატრანსპორტო ოპერატორის დასაქმების მიზნით შესასრულებელი პირობების შესახებ საერთო წესებს.[1]

დირექტივის დასახელება: 2009 წლის 21 ოქტომბრის ევროპარლამენტისა და საბჭოს (EC) N 1071/2009 რეგულაცია, რომელიც ადგენს ავტოსატრანსპორტო ოპერატორის დასაქმების მიზნით შესასრულებელი პირობების შესახებ საერთო წესებს.

დანერგვის ვადა: საერთაშორისო გადაზიდვაში ჩართული ყველა სატრანსპორტო საშუალებისთვის ამ რეგულაციის დებულებების შესრულების ვადად განისაზღვრა წინამდებარე შეთანხმების ძალაში შესვლიდან ერთი წლის ვადაში. (2015 წლის 1 სექტემბრამდე) შიდა გადაზიდვაში ჩართული ყველა სატრანსპორტო საშუალებისთვის ამ რეგულაციის დებულებები უნდა შესრულებულიყო წინამდებარე შეთანხმების ძალაში შესვლიდან ოთხი წლის ვადაში. (2018 წლის 1 სექტემბრამდე)

რეგულაციის დანერგვასთან დაკავშირებით პასუხისმგებელი ორგანოა საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო, სსიპ სახმელეთო ტრანსპორტი სააგენტო.

რეგულაცია ფარავს ისეთ საკითხებს, რომელიც ეხება გადაზიდველთა ბაზარზე დაშვებას და დაშვების კრიტერიუმებს. ბაზარზე დაშვების კრიტერიუმებიდან განხილულია:

- გადაზიდველის კარგი რეპუტაცია;
- გადაზიდველის შესაბამისი ფინანსური გარანტიები;
- გადაზიდველის მენეჯერის პროფესიული კომპეტენტურობა.

გადაზიდველის კარგი რეპუტაცია დამოკიდებულია სატრანსპორტო მენეჯერების საქმიანობაზე, კერძოდ აღნიშნული პირები არ უნდა იყვნენ ნასამართლავი მძიმე სისხლის სამართლის დანაშაულისთვის ან დაჯარიმებული, პასუხისმგებლობაში მიცემული სერიოზული სამართალდარღვევისთვის, კონკრეტულად, ევროპული გაერთიანების წესების დარღვევა საავტომობილო გადაზიდვების სფეროში.

გადაზიდველის შესაბამისი ფინანსური გარანტიებში იგულისხმება საავტომობილო გადაზიდვების განმახორციელებელი საწარმოების საქმიანობის დაწყებისა და მათი ფუნქციონირებისთვის აუცილებელი მინიმალური ფინანსური მოთხოვნების დაკმაყოფილება. ფინანსური უზრუნველყოფის დადასტურების მარტივ და ეკონომიურ საშუალებას საბანკო გარანტია ან პროფესიული პასუხისმგებლობის დაზღვევა წარმოადგენს (9000 ევრო პირველი ავტოსატრანსპორტო საშუალებისთვის და 5000 ევრო ყოველი დამატებითი ავტოსატრანსპორტო საშუალებისთვის [2]).

გადაზიდველის მენეჯერის პროფესიული კომპეტენტურობა - მოიცავს საავტომობილო ტრანსპორტის სფეროში დასაქმებული პირების, მენეჯერების კომპეტენციის მაღალ დონეს. სატრანსპორტო მენეჯერებს უნდა ჰქონდეთ როგორც შიდა, ისე საერთაშორისო გადაზიდვების მართვისთვის საჭირო ცოდნა.

2009 წლის 21 ოქტომბრის ევროპარლამენტისა და საბჭოს (EC) N 1071/2009 რეგულაციის მოთხოვნები ნაწილობრივ უკვე არის ასახული საქართველოს კანონმდებლობაში, რომლითაც

დადგენილია დირექტივაში აღნიშნული მოთხოვნების ანალოგიური შედარებით ნაკლები სიმკაცრის მოთხოვნები გადამზიდველების მიმართ.

1071/2009(EC) რეგულაციით გათვალისწინებული მენეჯერის პროფესიული კომპეტენციის მოთხოვნებთან დაკავშირებული წესები ასახულია საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროს ბრძანებაში, რომლის მიხედვითაც 2022 წლის 5 ოქტომბერს დამტკიცდა წესი, „პირისთვის სასწავლო ცენტრის სტატუსის მინიჭების, მისი ფუნქციონირებისა და გაუქმების წესის დამტკიცების შესახებ“, [3] წესი ადგენს სატრანსპორტო საშუალებით სახიფათო ტვირთის გადაზიდვაში ან/და საერთაშორისო გადაყვანა - გადაზიდვაში ჩართული პირების სწავლების, სასწავლო ცენტრის სტატუსის მინიჭების, ფუნქციონირებისა და გაუქმების წესებს და პირობებს. სასწავლო ცენტრის სტატუსის მინიჭების უფლებამოსილ ორგანოდ განისაზღვრა საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროს, სსიპ - სახმელეთო ტრანსპორტის სააგენტო.

რაც შეეხება რეგულაციით გათვალისწინებული მენეჯერთა სწავლების პროგრამას, აღნიშნულთან დაკავშირებით დამტკიცებულია სახმელეთო ტრანსპორტის სააგენტოს შესაბამისი ნორმატიული აქტი, რომელიც სრულ თანხვედრაშია რეგულაციის მიერ დადგენილ მოთხოვნებთან. აღნიშნული კურსი აკრედიტირებულია საერთაშორისო საავტომობილო ტრანსპორტის კავშირის (IRU) მიერ.

დასკვნა

იმის გამო, რომ 1071/2009(EC) რეგულაცია არეგულირებს საავტომობილო ტრანსპორტის სფეროში არსებული კომპანიების ბაზარზე დაშვების პირობებს და აღნიშნულ კომპანიებში დასაქმებული მენეჯერების კვალიფიკაციის საკითხებს მნიშვნელოვანია, რომ რეგულაციით გათვალისწინებული პირობები სრულად დაინერგოს საქართველოში, როგორც საერთაშორისო ასევე ქვეყნის შიგნით გადაზიდვების პროცესისთვის. რეგულაციის მოთხოვნები ფინანსური თვალსაზრისით დღევანდელი რეალობისთვის საკმაოდ მკაცრია, თუმცა მისი ეტაპობრივი იმპლემენტაცია გააუმჯობესებს სატრანსპორტო სფეროში არსებული კომპანიების რეპუტაციის დონე და აღნიშნულ კომპანიებში დასაქმებული მენეჯერების კვალიფიკაციას, რაც ასევე მომავალში შეამცირებს ფინანსურ, სამართლებრივ და შრომით რისკებს.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ასოცირების შეთანხმების დანართები XVIII-XXXIV, https://www.asocireba.ge/show_article.php?id=91
 2. European Commission. (2024). Rules governing access to the profession. Retrieved from https://transport.ec.europa.eu/transport-modes/road/rules-governing-access-profession_en
- სსიპ სახმელეთო ტრანსპორტის სააგენტოს ვებ გვერდი, <https://ta.gov.ge/legislation>

Terms of Operation, Market Access, and Implementation of Road Transport Operators as Stipulated in the Association Agreement with the European Union

Shalva Uriadmkopeli
PhD student of Georgian Technical University

Summary

The sustainability of road transport relies on a delicate balance of economic, environmental, and social considerations. A pivotal factor in achieving this balance is the agreement forged between the European Union and Georgia. This agreement entails the integration of significant directives and regulations governing road transport into national legislation, followed by their diligent implementation and enforcement.

In 2014, Georgia and the European Union signed an association agreement, which entails specific obligations regarding road transport. These obligations set forth by the European Union aim to enhance the rules and standards governing companies engaged in both domestic and international road transportation of goods and passengers.

This study aims to analyze the terms outlined in the association agreement between the European Union and Georgia concerning road transport. Specifically, it seeks to examine and interpret the anticipated changes in the operations of road transport companies resulting from the adoption of European regulations. It is noteworthy that the demand for road transportation has surged in recent years, leading to a significant increase in the number of carriers. Consequently, there is a pressing need to establish regulatory norms and conditions to govern this sector.

The transportation industry stands as a cornerstone of Georgia's economy, making its development a paramount priority and challenge for the country. This development is intricately linked to the potential of Georgia to emerge as a regional transportation hub in the foreseeable future.

Keywords: road transport, European Union, association, directive, regulation, management, market access.

სასოფლო-სამეურნეო ჰიდრომელიორაციის განვითარების ინოვაციური მეთოდოლოგიისათვის

ფანჯულიძე ჯუმბერ

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი

ომანაძე ანა

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის დოქტორანტი

აბსტრაქტი

მიმდინარე პერიოდში დიდი მნიშვნელობა ენიჭება ქვეყნის სასურსათო პოტენციალის მაქსიმალურ ამოქმედებას, რათა მიღწეული იქნას სოფლის მეურნეობის პროდუქციის წარმოების ის დონე, რომელიც დაიცავს მოსახლეობას მოსალოდნელი სასურსათო კრიზისისაგან. ამასთან, სასოფლო-სამეურნეო სავარგულების გაზრდა არა თუ შეუძლებელია, პირიქით, ურბანიზაციის მზარდი პროცესების გამო მცირდება კიდეც. გამოსავალი სასოფლო-სამეურნეო სავარგულების მაღალეფექტიან გამოყენებასა და საჰექტარო მოსავლიანობის გაზრდაშია. ამ ამოცანის მისაღწევად მხოლოდ ერთი გზა რჩება - მიწების გამოყენების მკვეთრი გაუმჯობესება.

ამ რთული ამოცანის გადაწყვეტაში ერთ-ერთი წამყვანი ადგილი უჭირავს მეცნიერებას წყალზე - ჰიდროლოგიას.

ნაშრომში მოცემულია საქართველოში სასოფლო-სამეურნეო ჰიდროლოგიისა და შესაბამისად, ჰიდრომელიორაციის არსებული მდგომარეობის ანალიზი; გამოცდილების განზოგადების საფუძველზე მოცემულია ეკონომიკური-ეფექტიანობის ამაღლების ინოვაციური წინადადებები.

წყლის რესურსების და ირიგაციული სისტემების მაღალეფექტურობისა და რენტაბელობის ამაღლების მიზნით, სარწყავი სისტემის ტექნიკური მდგომარეობა უნდა პასუხობდეს თანამედროვე მოთხოვნებს;

აუცილებელია თანამედროვე ინტეგრალური მართვის მეთოდების შემუშავება და დანერგვა; კერძოდ, თითოეული მელიორაციული სისტემისთვის კვლევებისა და უშუალო დაკვირვებების შედეგად, დადგენილი უნდა იქნას სარწყავი წყლის წყაროს იმჟამად არსებული ჰიდროლოგიური რეჟიმი და ობიექტისათვის მის მიერ სარწყავი წყლით უზრუნველყოფის გრაფიკი, რომლის გადასაწყვეტად გამოყენებული უნდა იქნას კვლევის ინოვაციური მეთოდები (ოპტიმიზაციის, ეკონომიკურ-მათემატიკური, კომპიუტერული მოდელირების და ა.შ.) და მისი განხორციელების შესაძლებლობები - სარწყავი წყლის წყაროს - მდინარის რეჟიმის დროში გადანაწილების მიზნით - წყალუზრუნველყოფის, ეკოლოგიისა და ეკონომიკური ეფექტიანობის კომპლექსური ურთიერთკავშირის გათვალისწინებით.

საკვანძო სიტყვები: მელიორაცია; ჰიდროლოგია; ირიგაცია; ინოვაცია; ეკონომიკური -ეფექტიანობა.

ძირითადი ტექსტი

მიწების სრულფასოვანი გამოყენებისა და სასოფლო-სამეურნეო კულტურების მაღალი მოსავლის მისაღებად, ხშირად ადამიანის დამატებითი შრომა ღონისძიებებია საჭირო, რათა მოცემულ ნიადაგს მიეცეს ისეთი თვისებები, რომელსაც სხვა ნიადაგი ფლობს საუკეთესო ბუნებრივ პირობებში. ასეთი მიწები საჭიროებენ სერიოზულ გაუმჯობესებას (მელიორაციას).

საქართველოს ტერიტორიის დასამუშავებელი სავარგულების ხელსაყრელ ნიადაგურ პირობებს თან ახლავს ტენის ნაკლებობა ან სიჭარბე, რის გამოც სოფლის მეურნეობაში გამოყენებული მიწების მეტი ნაწილი, მაღალი და მყარი (გარანტირებული) მოსავლის მისაღებად, აუცილებლად საჭიროებენ ნიადაგის ტენის რეგულირებას (ჰიდრომელიორაციას).

ჰიდრომელიორაცია მნიშვნელოვნად აუმჯობესებს ბუნებრივ პირობებს, წყლის და მიწის რესურსების რაციონალურად გამოყენების მიზნით; ასრულებს ტენის გადამანაწილებლის როლს დროსა და სივრცეში. ჰიდრომელიორაციული ღონისძიების განხორციელება შესაძლებელია მხოლოდ გამართული სარწყავი ან დამშრობი ქსელისა და სათანადო ჰიდროტექნიკური ნაგებობების არსებობის შემთხვევაში (ჰიდროტექნიკური სისტემა).

ჰიდროტექნიკური სისტემების პროექტირებისათვის ჰიდროლოგიურ გაანგარიშებათა სიზუსტე საჭიროებს აუცილებელ დეტალიზაციასა და დაზუსტებას - კონკრეტული ბუნებრივ-კლიმატური; ნიადაგურ-ტოპოგრაფიული და ეკონომიკური მახასიათებლების გათვალისწინებით.

სოფლის მეურნეობა ტრადიციულად, საქართველოს ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს დარგს წარმოადგენს. სასოფლო-სამეურნეო სავარგულები 3 მილიონ ჰექტარს აღწევს, რაც ქვეყნის ტერიტორიის (69,7 ათასი კვ.კმ) 43 პროცენტს შეადგენს. მრავალფეროვანი კლიმატი და კარგი ნიადაგი, მრავალი კულტურის მოყვანის საშუალებას იძლევა.

მიუხედავად პატარა ქვეყნისა, საქართველოს კლიმატური და ლანდშაფტური თავისებურებებიდან გამომდინარე, ამ მცირე ტერიტორიაზე გვხვდება დედამიწის ზედაპირზე გავრცელებული თითქმის ყველა სახის ზონები - ტენიანი სუბტროპიკებიდან, ნახევარუდაბნოს ჩათვლით.

კლიმატის მრავალფეროვნებას განაპირობებს რელიეფი, შავი ზღვიდან დაშორება და ქედების მიმართულებანი (სურამის ქედის გადაღობვა, რომელიც თითქმის პერპენდიკულარულად ეღობება ნოტიო ჰაერის მასებს და ხელს უშლის მათ გადასვლას აღმოსავლეთით); შესაბამისად, საქართველოს ტერიტორია გაყოფილია ორ განსხვავებულ ზონად - დასავლეთის ტენიან სუბტროპიკულ და აღმოსავლეთის მშრალ სუბტროპიკულ-ნახევრადკონტინენტურ ზონებად.

ბუნებრივ-კლიმატური პირობების მიხედვით საქართველოს ტერიტორიის მეტად სხვადასხვაგვარობით აიხსნება სოფლის მეურნეობის განსხვავებული ხასიათიც და თავისთავად ცხადია, განსხვავებულია წყალმოთხოვნილებაც.

აღმოსავლეთ საქართველოში ნალექების რაოდენობა 800 მმ-დან 400 მმ-მდე მცირდება(შირაქისა და ელდარის დაბლობები) და კიდევ უფრო შესამჩნევად მცირდება სამხრეთ-აღმოსავლეთის მიმართულებით 350 მმ-მდე (გარდაბნის რაიონი); თანაც, მათი განაწილება სეზონების მიხედვით არახელსაყრელია: ივლის-აგვისტოში როდესაც მცენარისათვის ყველაზე მეტად საჭიროა ნიადაგის ტენი, ადგილი აქვს ნალექების უფრო სიმცირეს. შესაბამისად, უხვი და გარანტირებული მოსავლის მისაღებად, მორწყვას განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს.

დასავლეთ საქართველოში მორწყვის საჭიროებასთან დაკავშირებით, სრულიად განსხვავებული მდგომარეობაა - დასავლეთ საქართველოს ტერიტორიაზე ატმოსფერული ნალექების შედარებით სიუხვეა, რომელიც განპირობებულია ატმოსფეროს საერთო ცირკულაციით და შავი ზღვის სიახლოვით; შესაბამისად, ნალექების რაოდენობა კლებულობს სანაპირო ზოლიდან (2500 მმ.) სიღრმისაკენ (1400 მმ.) ამასთან, მიუხედავად ჭარბტენიანი კლიმატური პირობებისა, ქარები(ფიონები) მაის-ივნისის მცირე ნალექიანობის დროს აშრობენ ნიადაგს და არის ისეთი პერიოდები, როდესაც მცენარეს ესაჭიროება ტენის ხელოვნურად მიწოდება სარწყავი სისტემის საშუალებით.

ირიგაცია საქართველოში უძველესი დროიდან იდგა მოსახლეობის მოთხოვნილების აუცილებლობაში. აღმოსავლეთ საქართველოს მიწათმოქმედება უძველესი დროიდან რწყვასთან იყო დაკავშირებული. საქართველოს სარწყავი ქსელის შესახებ საკმაოდ მდიდარ მასალას იძლევა „საქართველოს სიძველენი“.

საქართველოში ირიგაციის განვითარების შესახებ არსებული მონაცემები ასეთია: 1913 წელს სარწყავი მიწების ფართობი 112 ათას ჰექტარს შეადგენდა; 1920 წელს 120 ათასი მიწა ირწყვებოდა; სარწყავი სისტემების დიდი მშენებლობის პერიოდებად ითვლება 1921-1941 - აღდგენილი იქნა და აშენდა, დიდი სარწყავი სისტემები: მაშველის (1924 წ.); ტირიფონის და დილომი-1 (1928 წ.); ალაზნის (1931 წ.); სოღანლულის (1936 წ.). 1946-1966 წლებში სარწყავი ფართობების მატებამ შეადგინა 284 ათასი ჰექტარი; 1966-1980 წლებში ირიგაციული ფონდი გაიზარდა 90,9 ათასი ჰექტრით, 1980 - 1988 წლებში კი, მთელი რიგი შედარებით მცირე, უმეტესად მექანიკური აწვევის სისტემებით.

საქართველოს მელიორაციული ფონდის შესახებ თანამედროვე სტატისტიკური მონაცემების თანახმად: 1991 წლის მდგომარეობით, ფართობების რაოდენობა, რომლებიც ექვემდებარებოდა ირიგაციას შეადგენდა 1677 ათას ჰექტარს - ირწყვებოდა 506 ათასი ჰექტარი; აქედან: აღმოსავლეთ საქართველოში შეადგენდა 1346 ათას ჰექტარს და ირწყვებოდა 448 ათასი ჰექტარი, სარწყავი სისტემების

რაოდენობა იყო 330; ხოლო, დასავლეთ საქართველოში შეადგენდა 331 ათას ჰექტარს და ირწყევბოდა 58 ათასი ჰექტარი, 171 სარწყავი სისტემით.

საირიგაციო ფართობების დაახლოებით 22%-ზე გამოიყენებოდა წნევის ქვეშე მყოფი მილსადენი სისტემები; სისტემის უდიდეს ნაწილში გამოყენებული იყო ცემენტით მოპირკეთებული არხები და სიფონები.

სამელიორაციო სისტემებმა დროთა განმავლობაში განიცადა ამორტიზაცია, რასაც დაემატა პოსტსაბჭოთა პერიოდში არსებული მელიორაციული სისტემების ნაწილის გამარცვა და ვანდალიზმი; ნაწილი კი, მიუხედავად გამოგანადგურდა. შესაბამისად, ფართობები რომლებიც ირწყევბოდა უახლოეს წლებამდე (2010 წ.), შეადგენდა: აღმოსავლეთ საქართველოში 280 ათას ჰექტარს, 23 სარწყავი სისტემის საშუალებით; დასავლეთ საქართველოში 39 ათას ჰექტარს, 10 სარწყავი სისტემით.

დღევანდელი რეალობიდან გამომდინარე - საქართველოში რეაბილიტირებულია 100 ათას ჰექტარამდე ფართობი; ჰიდროტექნიკურ ნაგებობათა რეაბილიტაციასთან ერთად აუცილებელია ახალ მშენებლობათა წარმოება რაც პერსპექტივაში, მთლიანობაში მილიონ ჰექტარამდე უნდა გაიზარდოს. ასევე, აუცილებელია გათვალისწინებული იქნას ე.წ. შიდასამეურნეო ქსელის აღდგენა - ექსპლუატაციის საკითხების მოგვარებაც (ალბათ ცენტრალიზებულად).

საქართველოში სარწყავი წყლის ძირითად წყაროს მდინარეები წარმოადგენს. საქართველოს მდინარეთა (რომელთა სიგრძე აღემატება 0,5 კმ-ს) საერთო რიცხვი 26060 ერთეულს შეადგენს. მდინარეთა ჯამური ჩამონადენი საშუალოდ 65,84 კუბ.კმ-ს შეადგენს წელიწადში; აქედან: აღმოსავლეთ საქართველოს (ფართობი 37,28 კვ.კმ) მდინარეთა ჩამონადენია 14,71 კუბ.კმ; ხოლო დასავლეთ საქართველოს (ფართობი 32,42 კვ.კმ) მდინარეთა ჩამონადენია 51,13 კუბ.კმ.

მიწების მელიორაციის მეთოდების შერჩევისა და სრულყოფისათვის ჰიდროლოგიური მახასიათებლების სწორი დადგენა უნდა ხდებოდეს მთელი იმ გარემოს ღრმა ანალიზის საფუძველზე, სადაც ზედაპირული ჩამონადენი ყალიბდება - ცალკეული პროცესებისა და ფაქტორების დეტალური შესწავლით, რომლებიც განსაზღვრავენ ამ ჩამონადენის ხარისხობრივ და რაოდენობრივ მახასიათებლებს; ამისათვის კი საჭიროა მდინარის რეჟიმზე ჰიდროლოგიური დაკვირვებების შესწავლა, რაც მხოლოდ მრავალწლიანი (ხანგრძლივი) დაკვირვებების შედეგადაა შესაძლებელი.

მითითებული პრობლემა, პრობლემად ჩამოყალიბდა მას შემდეგ, რაც საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდგომ (90-იან წლებიდან), მდინარეებზე გაუქმდა ჰიდროსაგუშაგოები და დაკვირვებათა მონაცემებიც აღარ არსებობს. მონაცემების არ არსებობა (განსაკუთრებით გლობალური ცვლილებების გათვალისწინებით) აღარ იძლევა ანალიზის შედეგად საიმედო პროგნოზირების რეკომენდაციის შესაძლებლობას.

აღმოსავლეთ საქართველოს სოფლის მეურნეობის რენტაბელობაში სარწყავი წყლის რესურსებით უზრუნველყოფას ეკუთვნის მნიშვნელოვანი და ალბათ, გადამწყვეტი როლი. აღმოსავლეთ საქართველოში რწყვის საჭიროების ყველაზე კრიტიკულ პერიოდში - შუა ზაფხულიდან ზაფხულის ბოლომდე (რაც ემთხვევა მდინარეებში წყლის დონის სეზონურ კლებას), ხშირად იზღუდება რწყვის სათანადო პროცედურის ჩატარება; ასეთ შემთხვევაში მნიშვნელოვანი როლი აკისრია წყალსაცავებს, რომლის მეშვეობით ხდება გაზრდილი წყალმოთხოვნილების დაკმაყოფილება მდინარის ჩამონადენის დარეგულირების შედეგად.

საქართველოში სულ ექსპლუატაციაშია 51 წყალსაცავი, მათ მიერ დარეგულირებული ჩამონადენის საერთო მოცულობა 3482,8 მილიონ კუბურ მეტრს შეადგენს. აქედან, აღმოსავლეთ საქართველოში დარეგულირებულია ჩამონადენის საერთო მოცულობის 72 პროცენტი; დასავლეთ საქართველოს წყალსაცავები ძირითადად ენერგეტიკული დანიშნულებისაა, იმ დროს როდესაც აღმოსავლეთ საქართველოს წყალსაცავებს აკისრიათ ენერგეტიკულიც, მაგრამ უფრო პრიორიტეტულად კი, ირიგაციის ფუნქციები.

1970-80 წლებში საირიგაციო საჭიროების მხოლოდ 48% რეგულირდებოდა წყალსაცავების საშუალებით და სამომავლოდ გათვალისწინებული იყო 80,4 მილიონი კუბური მეტრის ტევადობის წყალსაცავების მშენებლობა, მაგრამ აღარ განხორციელებულა.

აქედან გამომდინარე, აღმოსავლეთ სქართველოს სარწყავი მასივების წყლით უზრუნველყოფის მიზნით, მომავალში, აუცილებელი იქნება გამოინახოს სახსრები ახალი წყალსაცავების ასაშენებლად (რაც უკვე იგეგმება კიდეც).

ლიტერატურა

1. კოლუაშვილი პ., ქვარცხავა გ., (2019) მარცვლეულის წარმოება - სასურსათო დამოუკიდებლობის გარანტი. „ახალი აგრარული საქართველო“, N9. URL: https://drive.google.com/drive/folders/19xaW5ag5w7O_yxs2JvH7WeDNRVY5G-PR (ნანახია 20.03.2024)
2. ფანჭულიძე ჯ., კოლუაშვილი პ., (2022) ჰიდრომელიორაცია - სასურსათო უზრუნველყოფის ერთ-ერთი ძირითადი ფაქტორი. „ახალი აგრარული საქართველო“, N5; URL: <https://drive.google.com/drive/folders/12Y8IAAuxpELZZXLeqafDXP0fipwMbSmu> (ნანახია 20.03.2024)
3. ფანჭულიძე ჯ., კოლუაშვილი პ., (2023) მიწის ადმინისტრირება და მიწათსარგებლობის მონიტორინგი. თბ., საგამომცემლო სახლი „ტექნიკური უნივერსიტეტი“;
4. ფანჭულიძე ჯ., კიკაბიძე მ., (2022) მელიორაციული ჰიდროლოგია. თბ., „უნივერსალი“;
5. „საქართველოს მელიორაცია“, 2021-2022 წლების ანგარიში (URL:<https://www.ag.ge>)
6. საქართველოს სატატისტიკის ეროვნული სამსახურის მასალები. სოფლის მეურნეობა და სასურსათო უსაფრთხოება. URL: <https://www.geostat.ge/ka/modules/categories/70/soflis-meurneoba-da-sasursato-usaftrtkhoeba>

On development of innovative methodologies of agricultural hydromelioration

Jumber Panchulidze, Professor, STU
Ana Omanadze, PhD Student, STU

Summary

Nowadays, special attention is focused on maximum realization of the country's food potential as a means of securing the level of agricultural production capable of protecting the population from the anticipated food crisis. However, expansion of agricultural land is not only limited, but on the contrary, it is even decreasing due to escalation of urbanization process. The solution lies in the high-performance use of agricultural lands and increasing of per hectare yield. There is only one way to achieve this goal – boosting of land use efficiency.

One of the crucial tools in solving of this complex task is the science of water - hydrology.

This paper provides an analysis of the current state of agricultural hydrology and, accordingly, hydromelioration in Georgia; based on generalization of experience, innovative proposals for increasing economic efficiency are put forward.

In order to increase the efficiency and profitability of water resources and irrigation systems, technical condition of irrigation systems should meet modern requirements;

It is necessary to develop and apply modern integral management methods; in particular, for each melioration system, the current hydrological regime of the irrigation water source and the irrigation water supply schedule should be defined as a result of research and direct observations, which requires application of innovative research methods (optimization, digital economic-mathematical modeling, etc.) should be used. Sh.) in order to tim-schedule the phases of irrigation water sources - rivers, taking into account the complex correlation of water supply, ecology and economic efficiency.

Keywords: melioration; hydrology; irrigation; innovation; economic effect

არალეგალური მიგრაცია და გამოწვევები

ფიფია ნიკოლოზ
საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი

კურცხალია ბექა
საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის მაგისტრი

აბსტრაქტი

გაეროს ადამიანის უფლებათა უმაღლესი კომისრის ოფისმა (OHCHR) საერთაშორისო მიგრანტი აღწერა, როგორც „ნებისმიერი პირი, რომელიც იმყოფება იმ სახელმწიფოს გარეთ, რომლის მოქალაქეც არის, ან, მოქალაქეობის არმქონე პირის შემთხვევაში, პირი, რომელიც იმყოფება მათი დაბადების ან მუდმივი საცხოვრებელი ადგილის სახელმწიფოს გარეთ“.

მიუხედავად მიგრაციის ნებაყოფლობითი თუ იძულებითი ხასიათისა, სხვადასხვა მიზეზ-ფაქტორებისა და მათი გავლენის ხარისხის თუ მნიშვნელობისა, ერთი რამ უდავოა; მიგრანტი ამ ნაბიჯს დგამს უკეთესი მომავლის იმედით. ადამიანის სრულიად ბუნებრივი უფლება და სურვილია, რომ იყოს ბედნიერი. შესაბამისად, როგორც თითოეულ ადამიანს მიგრანტსაც აქვს უფლება იცხოვროს უკეთესად და თუ ეს შეუძლებელად მიაჩნია თავის წარმოშობის ქვეყანაში, საცხოვრებელ ადგილას, იგი იღებს გადაწყვეტილებას და ეძებს ახალ, მისი აზრით უკეთეს ქვეყანას, სადაც შესაძლებელი იქნება მისი უფლებების დაცვა და სურვილების განხორციელება.

ლეგალური მიგრაციისგან განსხვავებული საკითხია არალეგალურ მიგრაცია. ლეგალური მიგრაციისაგან განსხვავებით, არალეგალური მიგრაცია გულისხმობს წარმოშობის ქვეყნიდან დანიშნულების (მასპინძელ) ქვეყანაში მიგრანტის შეღწევას ლეგალური საშუალებებისაგან თავის არიდების გზით. აღნიშნული კი თავისთავად კანონსაწინააღმდეგო ქმედებაა, რაც სამართლებრივ პასუხისმგებლობას ითვალისწინებს მასპინძელი ქვეყნის კანონმდებლობის შესაბამისად.

არალეგალური მიგრაციის წინააღმდეგ ეფექტურად საბრძოლველად აუცილებელია სახელმწიფოთა შეთანხმება, რომ არალეგალური მიგრაცია არის საფრთხე და საჭიროა ერთობლივი ძალისხმევა ამ საფრთხის მინიმალიზაცია-განეიტრალებისთვის. ამ მიმართულებით სხვადასხვა აქტივობები შეიძლება იყოს შედეგიანი, კერძოდ:

1) ეფექტურად მოქმედი სასაზღვრო კონტროლი და სიცოცხლისუნარიანი სავიზო პოლიტიკის ჩამოყალიბება. თუ იარსებებს სახელმწიფოთა შეთანხმება და მათი ერთობლივი ნება მკაცრი ზომები უნდა იქნეს გატარებული და სანქციები მათ მიმართ, ვინც ხელს უწყობს არალეგალურ მიგრაციას.

2) მკაცრი საკანონმდებლო პოლიტიკა საზღვრის უკანონო გადაკვეთის შემთხვევებში. საზღვრის უკანონო გადაკვეთა, დახმარება და მისი ორგანიზება ცალსახად უნდა ითვალისწინებს ხისტ, შეუვალ და ერთგვაროვან მიდგომას ყველა არალეგალური მიგრანტისთვის და მათი ხელისშემწყობი კრიმინალური დაჯგუფებების წინააღმდეგ.

3) მასპინძელი ქვეყნების მხრიდან მათ ქვეყანაში არსებული კომპანიების და საწარმოების მკაცრი კონტროლი; იქ დასაქმებულთა ლეგალურობის შესახებ ინფორმაციის მოპოვება, აღრიცხვა და კონტროლი.

მიგრაციამ რომ არ მიიღოს ქაოსური და უმართავი ხასიათი, მიგრაციული ნაკადის სამართავად სახელმწიფოები შიდა სამართლებრივ დონეზე ადგენენ გარკვეულ შეზღუდვებს. ერთგვაროვანი მკაცრი წესების ამოქმედებით და სახელმწიფოთა ერთიანი კოორდინაციით არალეგალური მიგრაციის მართვა და კონტროლი უფრო მარტივი იქნებოდა.

საკვანძო სიტყვები: მიგრაცია, საერთაშორისო (გარე) მიგრაცია, ლეგალური და არალეგალური მიგრაცია, ლტოლვილი, მიგრაციის ბიძგის და მოზიდვის ფაქტორები, თავშესაფრის უფლება, თავშესაფრის მაძიებელი

ძირითადი ტექსტი

როდესაც ვსაუბრობთ ფართო გაგებით მიგრაციაზე და უფრო კონკრეტულად მიგრანტებზე, ჩვენ აქ ვგულისხმობთ როგორც ლეგალურ, ასევე არალეგალურ მიგრანტებს და ამავე დროს ლტოლვილებს. თუმცა ვიწრო გაგებით, მათ შორის ("ლტოლვილსა" და "მიგრანტს") არის განსხვავება. ლტოლვილი საერთაშორისო სამართალში მკაცრად არის განსაზღვრული, როგორც პირი, რომელიც გაურბის დევნას ან კონფლიქტს თავის ქვეყანაში. მიუხედავად იმისა, რომ არ არსებობს „მიგრანტის“ უნივერსალური, სამართლებრივი განმარტება, გაეროს ადამიანის უფლებათა უმაღლესი კომისრის ოფისმა (OHCHR) საერთაშორისო მიგრანტი აღწერა, როგორც „ნებისმიერი პირი, რომელიც იმყოფება იმ სახელმწიფოს გარეთ, რომლის მოქალაქეც არის, ან, მოქალაქეობის არმქონე პირის შემთხვევაში, პირი, რომელიც იმყოფება მათი დაბადების ან მუდმივი საცხოვრებელი ადგილის სახელმწიფოს გარეთ“. „მიგრანტი“ ამგვარად გამოიყენება როგორც ნეიტრალური ტერმინი ადამიანების ჯგუფის აღსაწერად, რომელთაც საერთო აქვთ მასპინძელი ქვეყნის მოქალაქეობის ნაკლებობა.¹ აქვე შეგვიძლია დამატებით განვმარტოთ, რომ ლტოლვილისგან განსხვავებით, რომელიც იძულებული გახდა დაეტოვებინა თავისი წარმოშობის ქვეყანა რასის, რელიგიის, აღმსარებლობის, ეროვნების, გარკვეული სოციალური ჯგუფისადმი კუთვნილების ან პოლიტიკური მრწამსის გამო, მიგრანტი არის ნებისმიერი ადამიანი, რომელიც გადაკვეთს ქვეყნის საერთაშორისო საზღვარს ან გადაადგილდება ქვეყნის შიგნით თავის საცხოვრებელი ადგილიდან, მიუხედავად ამ გადაადგილების გამომწვევი მიზეზისა, იძულებითი თუ ნებაყოფლობითი შინაარსისა და გარე მიგრაციის შემთხვევაში ამ გადაადგილების კანონიერი თუ უკანონო ხასიათისა.²

საერთაშორისო მიგრაციას თავისი გამომწვევი მიზეზები გააჩნია. საერთაშორისო, ანუ გარე მიგრაცია შეიძლება გამოწვეული იყოს პოლიტიკური დევნით, უფლებების დარღვევით, შეიარაღებული კონფლიქტებით, სამუშაოს ძიების სურვილით და ეკონომიკური მდგომარეობის გაუმჯობესების მიზნით, ოჯახის სხვა წევრებთან ერთად ყოფნით, რომლებიც უკვე იმყოფებიან დანიშნულების ქვეყანაში, ასევე სასწავლებლად და სხვ. მათგან ყველაზე უფრო მეტად გავრცელებული მიგრაციის მიზეზად მიჩნეულია პოლიტიკური, ეკონომიკური, სოციალური და გარემო (environmental migration) პირობები.³

ლეგალურ და არალეგალურ მიგრანტთა გარე მიგრაციას თავისი ინდივიდუალური, ერთმანეთისგან განსხვავებული, მაგრამ ლოგიკური ახსნა აქვს. მიგრაციის მიზეზების კვლევისას მეცნიერები ფაქტორების ორი ძირითად კატეგორიაზე ამახვილებენ ყურადღებას 1) ბიძგის ანუ ნეგატიური ფაქტორი (რომლებიც აიძულებენ ადამიანებს ქვეყნიდან წასვლას; მაგალითად: სიღარიბე, პოლიტიკური არასტაბილურობა, ომები, სტიქიური უბედურებები, უმუშევრობა და დისკრიმინაცია) და 2) მოზიდვის ანუ პოზიტიური ფაქტორი (რომლების ხელს უწყობენ ადამიანებს წავიდნენ მასპინძელ (დანიშნულების) ქვეყანაში; მაგალითად: უკეთესი ეკონომიკური შესაძლებლობები, პოლიტიკური სტაბილურობა, საგანმანათლებლო შესაძლებლობები, ცხოვრების უკეთესი ხარისხი და გაუმჯობესებული ცხოვრების პერსპექტივა).⁴

მიუხედავად მიგრაციის ნებაყოფლობითი თუ იძულებითი ხასიათისა, სხვადასხვა მიზეზ-ფაქტორებისა და მათი გავლენის ხარისხის თუ მნიშვნელობისა, ერთი რამ უდავოა; მიგრანტი ამ ნაბიჯს დგამს უკეთესი მომავლის იმედით. ადამიანის სრულიად ბუნებრივი უფლება და სურვილია, რომ იყოს ბედნიერი. შესაბამისად, როგორც თითოეულ ადამიანს მიგრანტსაც აქვს უფლება იცხოვროს უკეთ და თუ ეს შეუძლებელად მიაჩნია თავის წარმოშობის ქვეყანაში, საცხოვრებელ ადგილას, იგი იღებს გადაწყვეტილებას და ეძებს ახალ, მისი აზრით უკეთეს ქვეყანას, სადაც შესაძლებელი იქნება მისი უფლებების დაცვა და სურვილების განხორციელება. თავის მხრივ მიგრაციას გააჩნია როგორც დადებითი ასევე უარყოფითი ეფექტი. ის შეიძლება იყოს საფრთხე და ამავე დროს შესაძლებლობა. ამიტომ აუცილებელია კომპლექსური მიდგომა და ანალიზი მიგრაციის გავლენის შესაფასებლად და

¹ <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Migration/GlobalCompactMigration/MigrantsAndRefugees.pdf>

² ადამიანის უფლებების სახელმძღვანელო ადგილობრივი და რეგიონული ხელისუფლების ორგანოებისთვის ნაწილი I ობ. <https://rm.coe.int/georgian-version-human-rights-at-local-and-regional-levels-vol-1/1680a05214>

³ Eylor Nematov., International migration, United Nations, Peace, dignity and equality on a healthy planet, 2018, ობ., <https://bit.ly/3HSjFxF2> [1.04.2024]

⁴ Ajdin Kamber., Die Ursachen von Migration, Europäisches Parlament, 2020 ობ., <https://bit.ly/4bnfT6l> [1.17.2024]

მიგრაციული პროცესების სამართავად. აღნიშნულით იმის ხაზგასმა გვინდა, რომ მიგრაციას აქვს როგორც დადებითი ასევე უარყოფითი გავლენა, როგორც დანიშნულების (მასპინძელი), ასევე წარმოშობის ქვეყნისთვის. მიგრაცია ერთის მხრივ ზრდის კულტურული მრავალფეროვნებას მასპინძელ ქვეყანაში და ამავე დროს შეიძლება გამოიწვიოს გარკვეული ჭიდილი, შეჯახება სხვადასხვა კულტურებს შორის. ეს დაპირისპირება კი საბოლოოდ მაინც მთავრდება იმით, რომ ხდება ან ასიმილაცია, ან შერწყმა სხვადასხვა კულტურებს შორის. მეორეს მხრივ მიგრაციას უარყოფითი ასპექტიც შეიძლება გააჩნდეს, კერძოდ, განათლებული და დახელოვნებული ადამიანების სხვა ქვეყანაში გადასახლება წარმოადგენს ერთგვარი „ტვინის გადინების“ მიზეზს მიგრანტთა წარმოშობის ქვეყნისთვის.

განსხვავებული შეხედულებაა საერთაშორისო მიგრაციის გავლენის შესახებ. არსებობს მოსაზრება, რომ მიგრანტები სამუშაოს ართმევენ ადგილობრივ მოსახლეობას და საფრთხეს უქმნიან სახელმწიფოს კეთილდღეობას. ზოგიერთი კვლევა ასეთ მიდგომას სიყალბედ აღიქვამს და ამის საპირისპიროდ აცხადებს, რომ მიგრანტები სწორედ იმ საქმიანობას ეწევიან რაზეც ადგილობრივი მოსახლეობა უარს აცხადებს, შესაბამისად მათ სიკეთე მოაქვთ მასპინძელი ქვეყნისთვის და დადებითი წვლილი შეაქვთ ქვეყნის ეკონომიკის განვითარებაში.¹

ამერიკის შერთაბული შტატები იმიგრანტების ქვეყანაა, სადაც მცხოვრები მოქალაქეების წინაპრებმა დატოვეს თავიანთი სამშობლო ამერიკაში უკეთესი ცხოვრების სურვილით და იმედით. აშშ-ს ისტორიის გადმოსახედიდან იმიგრაცია იყო ეკონომიკის გაჯანსაღების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ფაქტორი, რადგან ქვეყნის მდიდარ, აუთვისებელ დიდ გეოგრაფიულ ტერიტორიას, ეკონომიკურ რესურსს და შესაძლებლობებს სწორედ დიდი ადამიანური რესურსი სჭირდებოდა. სწორედ ამიტომ მიგრაციას თავისი დადებითი ეფექტი ქონდა ამერიკისთვის და იყო როგორც სარგებელი ქვეყნისთვის, ასევე შესაძლებლობა მიგრანტებისთვის. აშშ-ში მიგრაციის პროცესი დღემდე გრძელდება და ის ერთ-ერთი დღემდე ყველაზე მეტად სასურველი დანიშნულების ქვეყანაა ემიგრანტებისთვის.

რასაკვირველია დროთა განმავლობაში იცვლება მოცემულობა, მიდგომები და შეხედულებები სხვადასხვა ფაქტებთან დაკავშირებით. დღეს, მიგრანტებისადმი დამოკიდებულებას და მიდგომას აშშ-ში განსხვავებული ახსნა გააჩნია. მეცნიერები აღნიშნავენ, რომ აშშ ფაქტიურად ახორციელებს სიღარიბის იმპორტს და ამას ხსნიან ორი მიზეზით: ა) შრომის ბაზარზე კონკურენციის გაზრდით მცირდება ხელფასები ადგილობრივ დასაქმებულებზე და უფრო მეტს სიღარიბეში აყენებს მათ; ბ) თავად ემიგრანტები ხშირად ღარიბები არიან.² შესაბამისად, ვინაიდან ემიგრანტები არიან ღარიბები და ნაკლებად განათლებულები, ისინი იხდიან ნაკლებ გადასახადს და უფრო ხშირად იღებენ საზოგადოებრივ სარგებელს, ვიდრე ადგილობრივები. მეცნიერთა ნაწილი მიიჩნევს, რომ იმიგრაციის უარყოფითი გავლენა ფედერალურ, სახელმწიფო და ადგილობრივ ფინანსებზე გაიზრდება, რაც უფრო მზარდი იქნება უცხოეთში დაბადებული მოსახლეობის წილი.³ ზემოაღნიშნული მოსაზრება ერთის მხრივ შეიძლება ითქვას, რომ ლოგიკურია. რასაკვირველია, იმიგრაცია ამცირებს ხელფასებს ადგილობრივ მუშებში, ვინაიდან მიგრანტები შრომით ბაზარზე წარმოადგენენ კონკურენტულ და იაფ მუშხელს. თუმცა, აქაც კომლექსური მიდგომაა საჭირო. აუცილებელია საკითხის ანალიზი და მისი ყოველმხრივი და ობიექტური შეფასება. მიგრაციაზე საუბრისას, რომ არ მოახდინოს მან უარყოფით გავლენა ქვეყნის ეკონომიკაზე და არ აისახოს მოსახლეობაზე ნეგატიურად აუცილებელია მიგრაციული პროცესის სწორად მართვა. აქვე უნდა გავიაზროთ, რომ იაფი მუშხელის არსებობით ადგილობრივი დამსაქმებლები სარგებელს იღებენ, ვინაიდან მას შეუძლია დაიქირავოს მუშხელი უფრო დაბალი ხელფასის გადახდის პირობით. ეს კი ადგილობრივი დამსაქმებლის მოგებას და კაპიტალს ზრდის.

ლეგალური მიგრაციისგან კიდევ უფრო მეტად განსხვავებული საკითხია არალეგალურ მიგრაცია, რომელიც გულისხმობს წარმოშობის ქვეყნიდან დანიშნულების (მასპინძელ) ქვეყანაში მიგრანტის

¹ ადამიანის უფლებების სახელმძღვანელო ადგილობრივი და რეგიონული ხელისუფლების ორგანოებისთვის ნაწილი I
იხ. <https://rm.coe.int/georgian-version-human-rights-at-local-and-regional-levels-vol-1/1680a05214>

² THE NEGATIVE ECONOMIC IMPACT OF IMMIGRATION ON AMERICAN WORKERS
იხ. <https://npg.org/wp-content/uploads/2016/02/2016NegativeEconomicImpactForumPaper.pdf>

³ THE NEGATIVE ECONOMIC IMPACT OF IMMIGRATION ON AMERICAN WORKERS
იხ. <https://npg.org/wp-content/uploads/2016/02/2016NegativeEconomicImpactForumPaper.pdf>

შეღწევას ლეგალური საშუალებებისაგან თავის არიდების გზით. აღნიშნული კი თავისთავად კანონსაწინააღმდეგო ქმედებაა, რაც სამართლებრივ პასუხისმგებლობას ითვალისწინებს მასპინძელი ქვეყნის კანონმდებლობის შესაბამისად. არალეგალური გარე მიგრაციის ძირითადი გზებია: ადამიანით ვაჭრობა (ტრეფიკინგი), საზღვრის უკანონო კვეთა, ადამიანის საზღვარზე უკანონოდ გადაყვანა და ქვეყნის ტერიტორიაზე ლეგალურად ყოფნის ვადის ამოწურვის შემდგომ დარჩენა. უნდა აღინიშნოს, რომ ადამიანით ვაჭრობა (ტრეფიკინგი) და საზღვრის უკანონოდ გადაკვეთა მასშტაბებით მეორე დანაშაულებრივი ინდუსტრიაა მსოფლიოში და მსხვილი საერთაშორისო კრიმინალური ქსელების მიერ იმართება. კრიმინალური ბანდები ხშირად სარგებლობენ სიტუაციით და აიძულებენ მიგრანტებს ყოველგვარი ანაზღაურების გარეშე იმუშაონ და ამით დაფარონ ხარჯები, რომლებსაც კონტრაბანდისტები ხარჯავენ მათი ტრანსპორტირებისთვის. ადამიანებით ვაჭრობა არის თანამედროვე მონობა, რომელშიც ადამიანები მონაწილეობენ მოტყუებით, იძულებით, მუქარით ან ძალადობის სხვა ფორმებით. ტრეფიკინგის მსხვერპლებს შეზღუდული აქვთ დამოუკიდებლობა, თავისუფალი გადაადგილება და არჩევანი და ხდებიან ფიზიკური, ფსიქოლოგიური ან სექსუალური ძალადობის მსხვერპლნი.¹

თავის მხრივ არალეგალურ მიგრაცია, როგორც ფაქტი ზემოქმედებს ეკონომიკაზე და ასევე სოციალური მიმართულებით იწვევს გარკვეულ ცვლილებებს.

გაერთიანებული სამეფოს მაგალითზე ჩატარებული კვლევებით ირკვევა, რომ არალეგალური მიგრანტები ძირითადად დასაქმებულები არიან მშენებლობაზე, სასოფლო-სამეურნეო სფეროში, სასტუმროებში, რესტორნებში სხვ. ესენი წარმოადგენენ იმ სფეროს სადაც დასაქმების მხრივ გარკვეულ სირთულეებს აწყდებიან ადგილობრივი მუშები და ლეგალური მიგრანტები. როგორც ჩანს ამის მიზეზი არის დაბალი ანაზღაურება, რაზეც თანხმობას არალეგალური მიგრანტები აცხადებენ. ეს კი იმაზე მეტყველებს, რომ ბრიტანეთის ეკონომიკაში გარკვეული პოზოტიური წილი არალეგალურ მიგრანტებსაც შეაქვთ. ძირითადად რაც იზიდავთ დამსაქმებლებს არალეგალურ მუშაკებში ეს არის ის რომ ისინი მზად არიან მიიღონ დაბალი ანაზღაურება გაწეული სამუშაოსთვის და ამავე დროს არ უჩივიან სამუშაო პირობებს.² აქვე უნდა ითქვას, რომ უმეტესწილად, არალეგალური მიგრანტები ცდილობენ მასპინძელ ქვეყანაში საკუთარი ყოფნის ლეგალიზაციას. ისინი ერგებიან იმ კონკრეტული სოციუმს და სიტუაციას, სადაც მათ უწევთ საქმიანობა და ამგვარ ერთგებიან საზოგადოებრივ ცხოვრებაში.

არალეგალური მიგრაციის წინააღმდეგ ეფექტურად საბრძოლველად აუცილებელია სახელმწიფოთა შეთანხმება, რომ არალეგალური მიგრაცია არის საფრთხე და საჭიროა ერთობლივი ძალისხმევა ამ საფრთხის მინიმალიზაცია-განეიტრალებისთვის. ამ მიმართულებით სხვადასხვა აქტივობები შეიძლება იყოს შედეგიანი, კერძოდ:

1) ეფექტურად მოქმედი სასაზღვრო კონტროლი და სიცოცხლისუნარიანი სავიზო პოლიტიკის ჩამოყალიბება. ზოგ ქვეყანაში სწორედ სასაზღვრო კონტროლზე არსებული ე.წ. „შავი ხვრელები“, ანუ კორუმპირებული თანამშრომლები და ქრთამის საშუალებით ქვეყანაში შესვლის შესაძლებლობა, კრიმინალურ ბანდებს დანაშაულებრივი საქმიანობის განხორციელების საშუალებას აძლევს. ეს კი ცნობილია მიგრანტებისთვის, რაც მათი მხრიდან კრიმინალებთან კომუნიკაციით, მათ ნდობასა და უკანონოდ საზღვრის გადაკვეთის რისკზე წასლაში აისახება). შესაბამისად თუ იარსებებს სახელმწიფოთა შეთანხმება და მათი ერთობლივი ნება მკაცრი ზომები უნდა იქნეს გატარებული და სანქციები მათ მიმართ, ვინც ხელს უწყობს არალეგალურ მიგრაციას.³

2) რადგან არალეგალური მიგრაცია და საზღვრის უკანონოდ გადაკვეთა მასშტაბური დანაშაულებრივი ინდუსტრიაა მსოფლიოში, რომელიც მსხვილი საერთაშორისო კრიმინალური

¹ არალეგალური მიგრაციის საფრთხეები

ობ. https://migration.commission.ge/index.php?article_id=148&clang=0

² Laura Chappell, Alex Glennie, Maria Latorre and Sarah Mulley; The impacts of irregular migration 2011

ობ. https://migration.etuc.org/en/docs_en/6%20The%20impacts%20of%20irregular%20migration.pdf

³ Measures to Prevent or Reduce Irregular Labour Migration P165-167

ობ. <https://www.osce.org/files/f/documents/5/a/19253.pdf>

ქსელების მიერ იმართება, უნდა გამკაცრდეს ამ მხრივ კანონმდებლობა და საზღვრის უკანონო კვეთა ცალსახად უნდა ითვალისწინებეს ხისტი, შეუვალი და ერთგვაროვანი მიდგომის ყველა არალეგალური მიგრანტისთვის და მათი ხელისშემწყობი კრიმინალური დაჯგუფებების წინააღმდეგ.

3) ეფექტური ბრძოლის მექანიზმი არალეგალური მიგრაციის წინააღმდეგ ასევე იქნება მასპინძელი ქვეყნების მხრიდან მათ ქვეყანაში არსებული კომპანიების და საწარმოების მკაცრი კონტროლი. იქ დასაქმებულთა ლეგალურობის შესახებ ინფორმაციის მოპოვება, აღრიცხვა და კონტროლი. არალეგალური დასაქმებულების შემთხვევაში კომპანიის მიმართ მკაცრი სამართლებრივი პასუხისმგებლობის ზომების გამოყენება.

ზემოაღნიშნული საკითხის ანალიზის და არსებული რეალობის გათვალისწინებით შეიძლება დავასკვნათ, რომ მთელ რიგ სახელმწიფოში არსებობს გარკვეული ფარული ინტერესი არალეგალური მიგრაციის ხელშეწყობის კუთხით. ცნობილია და ცალსახაა, რომ არალეგალური მიგრაციის რეალური მიზეზი უმეტესწილად არის მათი მძიმე, არასახარბიელო ეკონომიკური მდგომარეობა, ხოლო სურვილი მისი გაუმჯობესება. რაც შეეხება არალეგალური მიგრანტების მხრიდან თავშესაფრის უფლების მოთხოვნას, ისინი მასპინძელ ქვეყნებში ინტერვიუს დროს ხშირად მიმართავენ ხრიკს და ყვებიან გამოგომილი ისტორიას მათი პლიტიკური, რელიგიური და სხვა ნიშნით დევნის შესახებ. შეიძლება ითქვას, რომ გამოგონილი ისტორიის და დოკუმენტური მასალის შედგენა ჩვენი დროის კრიმინალური საქმიანობის შემადგენელი ნაწილია და ამ მომსახურებაში სოლიდურ ანაზღაურებას იღებენ ფორმალურად ადვოკატი-უფლებადამცველები, ფაქტიურად კი კრიმინალური ორგანიზაციები, რომლებიც ფულადი ინტერესების სანაცვლოდ ფაქტებს ამახინჯებენ.

დასკვნა

ყველა ადამიანის ბუნებითი უფლება და სურვილია იყოს ბედნიერი და იცხოვროს უკეთესად. ხშირად სწორედ ამ ბედნიერების ძიებაში ისინი გადაადგილდებიან წარმოშობის ქვეყნიდან დანიშნულების ქვეყანაში. მეორეს მხრივ თავად სახელმწიფოები უწყობენ ხელს ინტელექტუალური პოტენციალის, კვალიფიციური და ასევე იაფი მუშახელის მოზიდვას თავიანთ ქვეყანაში, რასაც ამ ქვეყნის ეკონომიკური ინტერესები უდევს საფუძვლად. შესაბამისად, მიგრაცია შეუქცევადი და ბუნებრივი პროცესია და ამ პროცესში ორივე მხარის, როგორც მასპინძელი ქვეყნის ასევე მიგრანტის ინტერესი თანხვედრაშია ერთმანეთთან.

მიგრაციამ რომ არ მიიღოს ქაოსური და უმართავი ხასიათი, მიგრაციული ნაკადის სამართავად სახელმწიფოები ადგენენ გარკვეულ შეზღუდვებს, თუმცა ამ დადგენილ რეგულაციებთან ერთად არსებობს ე. წ. „შავი ხვრელები“, რომელთა აღმოფხვრას ზოგიერთი სახელმწიფო ეფექტურად არ ახორციელებს. ეს კი დადგენილი რეგულაციიდან გამონაკლისის არსებობის შესაძლებლობას ნიშნავს. ამდენად, ერთის მხრივ ერთგვაროვანი და ხისტი წესების ამოქმედებით და მეორეს მხრივ სახელმწიფოთა ერთიანი კოორდინაციით არალეგალური მიგრაციის მართვა და კონტროლი უფრო მარტივი იქნებოდა.

შესაბამისად, ყოველივე ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე შეიძლება დავასკვნათ, რომ არალეგალური მიგრაციის ნეგატიურ საფრთხეს აჭარბებს მათი მეშვეობით შესაძლო მოსალოდნელი ეკონომიკური მოგების პოზიტიური მოლოდინები, რის გამოც არალეგალური მიგრაცია, როგორც გამოწვევა დღემდე არსებობს.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. ადამიანის უფლებების სახელმძღვანელო ადგილობრივი და რეგიონული ხელისუფლების ორგანოებისთვის ნაწილი I
2. იხ. <https://rm.coe.int/georgian-version-human-rights-at-local-and-regional-levels-vol-1/1680a05214>
3. არალეგალური მიგრაციის საფრთხეები
4. იხ. https://migration.commission.ge/index.php?article_id=148&clang=0

5. <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Migration/GlobalCompactMigration/MigrantsAndRefugees.pdf>
6. Eylor Nematov., International migration, United Nations, Peace, dignity and equality on a healthy planet, 2018, ob., <https://bit.ly/3HSjFx2> [1.04.2024]
7. Ajdin Kamber., Die Ursachen von Migration, Europäisches Parlament, 2020 ob., <https://bit.ly/4bntT6l> [1.17.2024]
8. THE NEGATIVE ECONOMIC IMPACT OF IMMIGRATION ON AMERICAN WORKERS
9. ob. <https://npg.org/wp-content/uploads/2016/02/2016NegativeEconomicImpactForumPaper.pdf>
10. Laura Chappell, Alex Glennie, Maria Latorre and Sarah Mulley; The impacts of irregular migration 2011
11. ob. https://migration.etuc.org/en/docs_en/6%20The%20impacts%20of%20irregular%20migration.pdf
12. Measures to Prevent or Reduce Irregular Labour Migration P165-167
13. ob. <https://www.osce.org/files/f/documents/5/a/19253.pdf>

Illegal migration and challenges

*Nikoloz Phiphia
Professor of GTU;
Beka Kurtskhalia
Master of GTU*

Summary

The Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (OHCHR) has defined an international migrant as "any person who is outside the State of which he is a national or, in the case of a stateless person, a person who is outside the State of his birth or habitual residence".

Regardless of the voluntary or forced nature of migration, various causal factors and the degree or importance of their influence, one thing is certain; The migrant takes this step in the hope of a better future. It is a completely natural human right and desire to be happy. Accordingly, like every person, a migrant has the right to live better, and if he finds it impossible in his country of origin, in his place of residence, he makes a decision and looks for a new, better country in his opinion, where it will be possible to protect his rights and realize his wishes.

Illegal migration is a different matter from legal migration. In contrast to legal migration, illegal migration involves the entry of a migrant from the country of origin to the destination (host) country by avoiding legal means. The mentioned is an illegal act in itself, which entails legal responsibility in accordance with the legislation of the host country.

In order to effectively fight against illegal migration, it is necessary for states to agree that illegal migration is a threat and joint efforts are needed to minimize and neutralize this threat. In this direction, various activities can be effective, namely:

1) Establishment of effective border control and viable visa policy. If there is an agreement between the states and their joint will, strict measures should be taken and sanctions against those who facilitate illegal migration.

2) Strict legal policy in cases of illegal border crossing. Illegal border crossing, assistance and its organization must clearly provide for a rigid and uniform approach to all illegal migrants and against their supporting criminal groups.

3) Strict control of the companies and enterprises in their countries by the host countries. This means obtaining, recording and controlling information about the legal status of those employed there.

In order to prevent migration from becoming chaotic and unmanageable, states establish certain restrictions at the domestic legal level to manage the migration flow. It would be easier to manage and control illegal migration with the implementation of uniform strict rules and uniform coordination of states.

ციფრული ლოგისტიკა, არსი და გამოწვევები

ქაჯაია თამარ

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი

მკედლიშვილი ლევან

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის დოქტორანტი

აბსტრაქტი

მოცემულ სტატიაში საუბარია ეკონომიკის ციფრული ტრანსფორმაციის შესახებ. გაციფრულებას ექვემდებარება ეკონომიკის ყველაზე განსხვავებული მიმართულებები და ამ მხრივ ლოგისტიკაც (ციფრული ლოგისტიკა) არ წარმოადგენს გამონაკლისს. უკვე არსებული მექანიზმების ბაზაზე ციფრული ლოგისტიკის სწრაფი განვითარება და განსაკუთრებული ყურადღება აღნიშნული ტრანსფორმაციისადმი განპირობებულია ლოგისტიკის კომპონენტზე დანახარჯების შემცირების ეკონომიკური მიზნებით. ევროკავშირში არსებობს ციფრული ტრანსპორტისა და ლოგისტიკის მუდმივმოქმედი ფორუმი. ციფრული ტრანსფორმაციის არსებული მოდელების გაანალიზება და შესწავლა, ჩვენი აზრით, ძალზე სასარგებლოა ეკონომიკის ციფრული ტრანსფორმაციის შესახებ მისაღებ გადაწყვეტილებებთან დაკავშირებით.

საკვანძო სიტყვები - ციფრული ეკონომიკა, ციფრული ლოგისტიკა, ციფრული ტრანსფორმაცია.

შესავალი

ძირითადი ტექსტი

ციფრული ეკონომიკა ძალზე სწრაფად გარდაქმნის სრულიად განსხვავებულ ინდუსტრიებს. ხშირად ამ გარდაქმნებს უბრალოდ ამატებენ სიტყვას „ციფრული“, მაგრამ სახეზეა სრულიად ახალი სექტორების წარმოქმნა. ასე ხდება, მაგალითად, ინტელექტუალურ მობილობასთან დაკავშირებით, რომელიც ძალზე სწრაფად წარმოიქმნება სრულიად განსხვავებული მიმართულებებიდან და ხდება საკვანძო მიმართულება ციფრულ ეკონომიკაში. იგი მაინც რჩება მატერიალურ პროდუქტად და ადრინდელზე არანაკლებ საჭიროებს სხვაგვარ ციფრულ ლოგისტიკას.

ციფრული ლოგისტიკა

ციფრული ეკონომიკის სხვაგვარი ლოგისტიკა, რომელსაც „ციფრული ლოგისტიკა“ ეწოდა, ლოგისტიკის სექტორის გლობალურ გამოწვევებზე საპასუხოდ წარმოიქმნა. მათ შორის მთავარი გამოწვევებია:

- ლოგისტიკა უნდა არსებობდეს და ფუნქციონირებდეს სწრაფად ცვალებადი, გლობალიზებული და კონკურენტული ეკონომიკის პირობებში;
- ციფრულ ეკონომიკაში სწრაფად იცვლება გლობალური ეკონომიკური გრავიტაციის ცენტრები;
- ამ ცვლილებების შედეგად რთულდება მიწოდებათა ჯაჭვი;
- ციფრულ ეკონომიკაში იცვლება საზოგადოების მდგომარეობა და იზრდება კლიენტთა მოლოდინები;
- საჭირო ხდება მოქმედება შეზღუდული რესურსების პირობებში;
- აუცილებელია პარალელურად გადაიჭრას მდგრადი განვითარებისა და გარემოზე ზემოქმედების პრობლემები;
- სწრაფად ვითარდება ციფრული ეკონომიკის ახალი მიმართულებები.

ევროკავშირში, შექმნილია ციფრული ტრანსპორტისა და ლოგისტიკის მუდმივმოქმედი ფორუმი (Digital Transport and Logistics Forum (DTLF)). ჩვენ გადავწყვიტეთ შეგვეგროვებინა მასალები და გაგვეანალიზებინა აღნიშნული მიმართულება, ვინაიდან ვაცნობიერებთ ლოგისტიკის განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იმ უდიდესი შესაძლებლობების თვალსაზრისით, რომელსაც ციფრული ლოგისტიკა უქმნის ქვეყანას საერთაშორისო ვაჭრობასა და სატრანსპორტო დერეფნების, პირველ რიგში აბრეშუმის გზის მომსახურებაში.

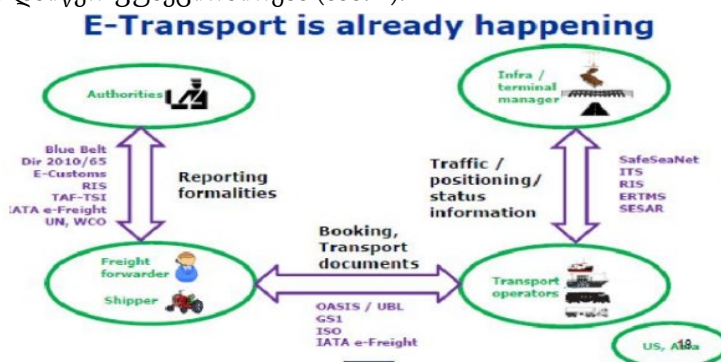
ევროკავშირის შექმნამ და ბაზრების ინტეგრაციამ მოითხოვა შესაბამისი გადაწყვეტილებების

მიღება. პირველ რიგში ეს ეხება ლოგისტიკურ ამოცანებს: საქონლისა და მავომპლექტებელების გატარებას რამდენიმე ქვეყნის ტერიტორიაზე, ტექნიკური გადაწყვეტილებების ტრანსპარენტულობის პირობების შექმნას და არანაკლებ მნიშვნელოვან - აუცილებელი ლოგისტიკური დოკუმენტების უნიფიკაციას, რომელმაც შექმნა როგორც რეგლამენტების, ასევე ცოდნის უნიკალური ნაკრები, რაც დღეისთვის ვრცელდება სატრანსპორტო დერეფნებზე მთელი მსოფლიოს მასშტაბით. რასაკვირველია, ეფექტიან ლოგისტიკაზე მოქმედი, ლოგისტიკის ინდუსტრიით განსაზღვრული ყველა ბარიერი როდია დამლეული ევროკავშირში, სადაც დღემდე წყდება შემდეგი პრობლემები:

- ადმინისტრაციული ორგანოების და მარეგულირებლების მოთხოვნები საბაჟო პროცედურებთან დაკავშირებით;
- შიდა ბაზრების ფორმირების დაუსრულებლობის პრობლემები ;
- სატრანსპორტო ინფრასტრუქტურის მისაწვდომობისა და ხარისხის პრობლემები ;
- სატრანსპორტო მომსახურებების მისაწვდომობისა და ხარისხის პრობლემები;
- საინფორმაციო და საკომუნიკაციო ტექნოლოგიების მისაწვდომობისა და მათი გამოყენებისათვის მზაობის პრობლემები;
- ბაზრების მისაწვდომობის პრობლემები.

რასაკვირველია, ლოგისტიკის ამოცანების გადაჭრა წარმოადგენს ლოგისტიკური მრეწველობის ამოცანას, თუმცა იგი საჭიროებს სწორ ჩარჩო-პირობებს მუშაობისათვის. მარეგულირებელ ორგანოებს შეუძლიათ პოლიტიკის შესაბამისი ჩარჩოების დადგენა. სატრანსპორტო ლოგისტიკა მულტი მოდალურია და ამიტომაც მიდგომები ტრანსპორტთან დაკავშირებული ინტეგრირებული პოლიტიკიდან უნდა გამომდინარეობდეს. მაგრამ, სატრანსპორტო ლოგისტიკა ასევე კროს-სექტორული ინდუსტრიაა და მოითხოვს კომპლექსურ სტრატეგიულ მიდგომას პოლიტიკის სხვადასხვა სფეროებში, რეჟიმებსა და სექტორებში. ესეც საჭიროებს სისტემურ მიდგომას, მ.შ. საქალაქო სისტემების განვითარებისთვის.

დღეისათვის, ამ გამოწვევებზე დარგობრივი ლოგისტიკური პასუხები გადის: ინოვაციებზე, მოქნილობასა და მომხმარებელზე ორიენტირებაზე, ასევე სექტორთა შორისი თანამშრომლობის ორგანიზაციაზე. როგორ შეიძლება ამას ხელი შეუწყონ მმართველობის სხვადასხვა ორგანოებმა? რასაკვირველია, სათანადო პირობების შექმნით: შესაბამისი ნორმატიულ-სამართლებრივი ბაზებით უზრუნველყოფის, სამეცნიერო კვლევების ორგანიზებისა და ინოვაციების, სტანდარტების დანერგვისთვის, ინფრასტრუქტურის განვითარების, მართვის სათანადო სტრუქტურის შექმნისა და ფუნქციონირებისთვის. თუმცა, ევროკავშირის ციფრული ტრანსპორტისა და ლოგისტიკის ფორუმი მიიჩნევს, რომ ლოგისტიკის ციფრული სატრანსპორტო მომსახურების პირველი ეტაპი ანუ e-transport უკვე გავლილია და მან დაიწყო ფუნქციონირება (ნახ. 1).

ნახ.1. ევროკავშირის e-transport მუშაობის პრინციპული სქემა

წყარო: Passengers Railway Solutions. Limited Edition InnoTrans 2016. Ansaldo STS 2016

ციფრული ლოგისტიკის შექმნის გადაწყვეტილების მნიშვნელობას განაპირობებს ლოგისტიკის მიმდინარე როლი ევროკავშირში.

ევროპაში ხორციელდება ტრანსპორტის ციფრული ტრანსფორმაციები, განსაკუთრებით - ციფრული რკინიგზა. რკინიგზის ციფრული ტრანსფორმაცია ხორციელდება სიგნალიზაციის

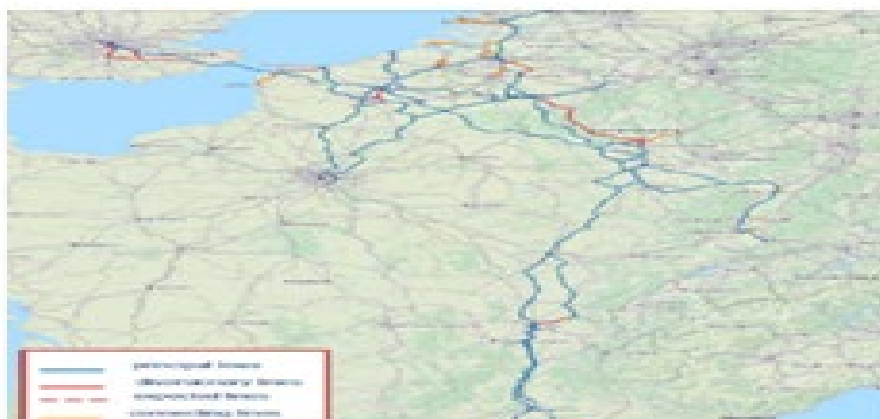
ანალოგური სისტემის ციფრული სისტემით (ERTMS/STCS) ჩანაცვლებით. ევროპაში ძალზე ინტენსიური ხასიათი აქვს ანალოგური სიგნალიზაციის ჩანაცვლებას ციფრულით. დღეისათვის ევროკავშირში ძირითადი ძალისხმევა მიმართულია „ჩრდილოეთი-სამხრეთის“ სატრანსპორტო დერეფანზე, რომელიც ფაქტობრივად აერთიანებს ევროკავშირის ძირითად ეკონომიკებს.

2016 წლის დასასრულს აღნიშნულ დერეფანზე მოხდა მნიშვნელოვანი მოვლენა - ERTMS/ETCS პრაქტიკულად ტრანსსასაზღვრო გახდა. 2016 წლის დეკემბრიდან ETCS ექსპლუატაციაშია 5 კმ-იან უბანზე Aubange-სა (ბელგია) და Rodange-ს (ლუქსემბურგი) შორის. ეს გახლავთ ასეთი სიგნალიზაციის პირველი ტრანსსასაზღვრო რეალიზაცია ევროპაში, მაღალ სიჩქარიანი რკინიგზის გამოკლებით (იმათ შორის, რომლებიც უნდა აღჭურვილიყო ETCS-სისტემებით). აღნიშნული პროექტის მთავარი თავისებურებაა ტრანსსასაზღვრო ტექნიკური და საექსპლუატაციო წესების შეთანხმება შესაბამისი ეროვნული ორგანოების ნებართვების მიღებასთან, რაც იმის გარანტიაა, რომ უსაფრთხოების ტექნიკის ყველა წესი მკაცრად იქნება დაცული. 2015 წლის დასასრულს ბელგიაში უკვე იყო დამონტაჟებული ERTMS/ETCS-ის 7000-ზე მეტი მოწყობილობა ანტვერპენსა და Athus-ს (Aubange) შორის. ამან ბელგია ყველაზე გრძელი რკინიგზის ხაზის მქონე ქვეყნად აქცია, გარდა მაღალ სიჩქარიანი რკინიგზის ხაზებისა, რომელიც უკვე აღჭურვილია ETCS მოწყობილობებით. როგორც ნახ. 2-დან ჩანს, სწორედ ბელგია წარმოადგენს საკვანძო ქვეყანას ევროპის სარკინიგზო დერეფანში „ჩრდილოეთი - სამხრეთი“.

არაევროპული ქვეყნები ასევე იწყებენ ERTMS/ETCS-ის დანერგვას, კერძოდ: ალჟირი, ჩინეთი, ინდოეთი, ყაზახეთი, კორეა, ლიბანი, მექსიკა, ახალი ზელანდია და საუდის არაბეთი. ავსტრალია გადაერთო ETCS-ზე ცალკეულ შერჩეულ ხაზებზე 2013 წლიდან.

ნახ. 2. ქვეყნების მიხედვით ERTMS/ETCS L1/L2 პრაქტიკული დანერგვის მდგომარეობა
წყარო: Passengers Railway Solutions. Limited Edition InnoTrans 2016. Ansaldo STS 2016

ნახ. 3. ევროპის რკინიგზის დერეფანი „ჩრდილოეთი - სამხრეთი“.

წყარო: Passengers Railway Solutions. Limited Edition InnoTrans 2016. Ansaldo STS 2016

დასკვნა

დასასრულს შეგვიძლია ვთქვათ, რომ უკვე ამოქმედებული მექანიზმების ბაზაზე ციფრული ლოგისტიკის სწრაფი განვითარების მიზეზი და მნიშვნელოვანი ყურადღება ამ განვითარების მიმართ წმინდა ეკონომიკური ხასიათისაა და გულისხმობს დანახარჯების შემცირებას ლოგისტიკურ კომპონენტზე, რომელსაც შეიცავს ნებისმიერი საქონელი თუ პროდუქტი და ლოგისტიკის მსგავსად ისიც გავლენას ახდენს ეკონომიკის ყველა სექტორზე.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. TECHNOLOGY STRATEGY | 2016 FOR INTELLIGENT MOBILITY Think big, take small steps, learn fast. Transport Systems Catapult 2016
2. Passengers Railway Solutions. Limited Edition InnoTrans 2016. Ansaldo STS 2016
3. RSSB Innovation Programme. Solutions Catalogue (Projects). 1 November 2016
4. Land Transport Regulation 2040 Technology, trends and other factors of change. National Transport Commission Australia. October 2016
5. Planning and Preparing for Connected and Automated Vehicles TECHNICAL REPORT. Transport Systems Catapult. MARCH 2016
6. CYBER SECURITY AND INTELLIGENT MOBILITY. Transport Systems Catapult. November 2016
7. INTELLIGENT MOBILITY SKILLS STRATEGY GROWING NEW MARKETS IN SMARTER TRANSPORT. Transport Systems Catapult. October 2016
1. 7.] Building our Industrial Strategy. Green Paper. January 2017. Crown copyright 2017 62 International Journal of Open Information Technologies ISSN: 2307-8162 vol. 5, no. 2, 2017

Digital logistics, essence and challenges

Tamar Kajaia
GTU Associate Professor
Levan Mchedlishvili
GTU Ph.D Student

Summary

This article is about the digital transformation of the economy. The most diverse areas of the economy are subject to digitization, and logistics (digital logistics) is no exception in this regard. The rapid development of digital logistics on the basis of already existing mechanisms and special attention to the said transformation is due to the economic goals of reducing expenses on the logistics component. There is a permanent forum for digital transport and logistics in the EU. Analyzing and studying the existing models of digital transformation, in our opinion, is very useful for making decisions about the digital transformation of the economy.

Keywords - digital economy, digital logistics, digital transformation.

მწვანე სასტუმროები, როგორც მდგრადი ინდუსტრიის მომავალი

ქობლანიძე თამარ

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი

კოჭლამაზაშვილი მარიამ

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის სტუდენტი

აბსტრაქტი

კლიმატური ცვლილებები, ჰაერის დაბინძურების საგანგაშო დონე, რესურსების ამოწურვისა და კულტურათა გაქრობის საშიშროება - პრობლემათა არასრული ჩამონათვალია, რაც საფრთხეს უქმნის მომავალი თაობების ღირსეულ ცხოვრებას, 2017 წელი გაერომ ტურიზმის მდგრადი განვითარების საერთაშორისო წლად გამოაცხადა, რითაც, ხაზი გაუსვა მდგრადი განვითარების სტრატეგიული მიზნების განხორციელებისათვის ტურიზმის მნიშვნელობას. ტურისტული მოგზაურობების ზრდასთან ერთად მეტი საფრთხე ექმნება გარემოს. არამდგრადი ტურიზმი იწვევს თბური გაზების ემისიას, ნეგატიურ ზემოქმედებას ეკოსისტემებზე და ბუნებრივი პირობების ცვლილებას. სასტუმროს სექტორი მზარდი ინდუსტრიაა, რომელსაც ნახშირბადის გამონაბოლქვის შეზღუდვა ესაჭიროება. მდგრადი პრაქტიკის აღიარებით სასტუმროები შეამცირებენ მათი გავლენას გარემოზე და წვლილს შეიტანენ მომავალი თაობებისთვის ბუნებრივი რესურსების შენარჩუნების საქმეში. მწვანე სასტუმრო ზრუნავს ნარჩენების შემცირებაზე, ზრუნავს ენერჯისა და წყლის დაზოგვაზე, ადგილობრივი და ორგანული პროდუქტების გამოყენებასა და პასუხისმგებელი ტურისტული პრაქტიკის განხორციელებაზე. საერთაშორისო ალიანსები და ასოციაციები Sustainable Hospitality Alliance, Global Sustainable Tourism Council (GSTC), Green Key მდგრადობის პრინციპების გათვალისწინებით იღებენ ბიზნეს გადაწყვეტილებებს, კომპანიებთან ერთად ქმნიან ინოვაციურ და კრეატიულ პროდუქტს/მომსახურებას და ამცირებენ უარყოფით ზემოქმედებას გარემოზე. ნაშრომში გაანალიზებულია ასოციაციების საქმიანობის ზოგადი პრინციპები და ქართული მაგალითები.

საკვანძო სიტყვები: *მდგრადი განვითარება, კლიმატური ცვლილებები, მწვანე ბიზნესი, მდგრადობის კრიტერიუმები, სერთიფიცირება.*

ძირითადი ტექსტი

კლიმატური ცვლილებები, ჰაერის დაბინძურების საგანგაშო დონე, რესურსების ამოწურვის საფრთხე - პრობლემათა არასრული ჩამონათვალია, რომელთა გამოც თანამედროვე მსოფლიომ გადაწყვიტა, გადაეხედა განვითარების კლასიკური გეგმისათვის და ეზრუნა მომავალ თაობებზე, ჯანმრთელობასა და კეთილდღეობაზე, რამაც საბოლოო ჯამში მიგვიყვანა მდგრადი განვითარების კონცეფციამდე.

მდგრადი განვითარება არის სისტემა, რომელიც საზოგადოების ეკონომიკური და გარემოს დაცვის ინტერესების გათვალისწინებით უზრუნველყოფს ადამიანის კეთილდღეობას, ცხოვრების ხარისხის ამაღლებას. მდგრადი დაგეგმვის პრინციპები ითვალისწინებს ყველა დაინტერესებული მხარის ინტერესებს და უზრუნველყოფს სარგებლის ფართო მასშტაბს. ტურიზმის მდგრადმა განვითარებამ უნდა გააუმჯობესოს შემოსავლები, შეინარჩუნოს კულტურა და დაიცვას გარემო.

ტურიზმი აღიარებულია მსოფლიო ეკონომიკურ ფენომენად. 2017 წელი გაერომ ტურიზმის მდგრადი განვითარების საერთაშორისო წლად გამოაცხადა, რითაც, ხაზი გაუსვა მდგრადი განვითარების სტრატეგიული მიზნების განხორციელებისათვის ტურიზმის მნიშვნელობას.

ტურიზმი იძლევა სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების, ცხოვრების დონისა და შემოსავლის ამაღლების პერსპექტივას; ამასთანავე, რაც უფრო იზრდება ტურისტული მოგზაურობები, მით უფრო მეტი საფრთხე ექმნება გარემოს: არამდგრადი ტურიზმი იწვევს ნეგატიურ ზემოქმედებას ეკოსისტემებზე, აბინძურებს გარემოს და საფრთხეს უქმნის ბიომრავალფეროვნებას; მეტი ტურისტი მოითხოვს უფრო

მეტ და კომფორტულ ტრანსპორტს და საგზაო შეტყობინებას, გაზრდილი რაოდენობით განთავსების ადგილებსა და სასტუმრო ნომრებს, საკვებს, გართობის საშუალებებს, პირადი მოხმარების საგნებს და სხვა. ეს კი იწვევს, უპ. ყოვლისა, თბური გაზების ემისიას და ბუნებრივი პირობების ცვლილებას.

კლიმატის ცვლილება გლობალური გამოწვევაა, რომელიც საერთაშორისო დონეზე მოითხოვს სწრაფ და კოორდინირებულ რეაგირებას. მსოფლიო მასშტაბით გლობალური გამონახობა 2000-2010 წწ პერიოდში უფრო სწრაფად გაიზარდა, ვიდრე წინა სამ ათწლეულში,; ამასთანავე, 1960-იანი წლებიდან მოყოლებული ყოველი ათწლეული წინასთან შედარებით უფრო თბილი იყო;

აღსანიშნავია, რომ ტექნოლოგიური, ქცევითი და ინსტიტუციური ცვლილებებით შესაძლებელია ადამიანთა გარემოზე ზემოქმედების შემცირება.

სასტუმროს სექტორი მზარდი ინდუსტრიაა, რომელსაც სხვა ინდუსტრიების მსგავსად, ნახშირბადის გამონახობის შეზღუდვა ესაჭიროება. სასტუმროები ცნობილია ენერჯის მაღალი მოხმარებითა და ნახშირბადის გამონახობით. გათბობისა და გაგრილების სისტემებიდან და წყლის მოხმარებამდე თუ ნარჩენების განადგურებამდე, სასტუმროს ოპერირების ყველა ასპექტმა შეიძლება მნიშვნელოვანი ზეგავლენა მოახდინოს გარემოზე. მდგრადი პრაქტიკის აღირებით კი სასტუმროები შეამცირებენ მათი გავლენას გარემოზე და წვლილს შეიტანენ მომავალი თაობებისთვის ბუნებრივი რესურსების შენარჩუნების საქმეში.

სასტუმრო სექტორის მიმდინარე და პროგნოზირებული კლიმატის გავლენის უკეთ გასაგებად, ჩატარებულ იქნა კვლევა, რამაც ხელი შეუწყო პარიზის შეთანხმებით დასახულ მიზნებთან შესათანხმებლად საჭირო ქმედებების იდენტიფიცირებას. დადგინდა იქნა: იმისათვის, რომ ინდუსტრიის მოსალოდნელმა სამომავლო ზრდამ არ გამოიწვიოს ნახშირბადის ემისიების შესაბამისი ზრდა, სასტუმრო ინდუსტრიამ 2030 წლისთვის თითოეულ ოთახზე უნდა შეამციროს ნახშირბადის გამონახობა 66 %-ით, ხოლო 2050 წლისთვის კი 90 %-ით.

საჭიროა მთელი ინდუსტრიის ღირებულების ჯაჭვის ჩართვა, მფლობელებიდან და ინვესტორებიდან დაწყებული ბრენდებით, ოპერატორებითა და ფრენჩაიზებით დამთავრებული, რათა წავახალისოთ მდგრადობისადმი ერთობლივი მიდგომა სასტუმროს მშენებლობის, რემონტისა და ექსპლუატაციის მიმართ, რათა ჯერ აღიარებულ იქნას მდგრადობის სარგებელი თითოეული დაინტერესებული მხარის მიერ, ხოლო შემდგომ სრულად განხორციელდეს.

დღეისათვის, ბევრი ბიზნესი ახორციელებს ცვლილებებს და პასუხისმგებლიანი სტრატეგიების შემუშავებით ცდილობს მდგრადობის მიღწევას. ცნობილი გარემოსდამცველი და მეწარმე პოლ ჰაუკენი აცხადებს, რომ ბიზნესი ერთადერთი მექანიზმია დღეს პლანეტაზე, რომელსაც შეუძლია ცვლილებების გამოწვევა და გლობალური გარემოს და სოციალური დეგრადაციის შეჩერება და შემობრუნება.

მწვანე კომპანიები იღებენ პასუხისმგებლობას, რომ ჰქონდეთ დადებითი გავლენა ეკოლოგიაზე ნარჩენების შემცირებით, ბუნებრივი რესურსების ეფექტიანად გამოყენებით, განახლებად ენერჯიაში მეტი ინვესტიციების ჩადებით და ა.შ. მწვანე ბიზნესი ცდილობს დააბალანსოს მოგება და პლანეტის ეკოლოგიურ გარემო.

მწვანე ბიზნესის უპირატესობებია:

1. ხარჯების შემცირება - კომპანიების წარმოების პროცესიდან რესურსების და მასალების გამოყენების და მიღებული ნარჩენების მინიმუმამდე დაყვანა უშუალოდ ამცირებს კომპანიის საოპერაციო ხარჯებს.
2. საბაზრო უპირატესობა - კომპანიები, რომლებიც აწარმოებენ მწვანე პროდუქციას და სერვისებს, კონკურენტებისგან გამოყოფს საკუთარ საქმიანობას ბაზარზე, და მათ პროდუქციას მომხმარებელი ხშირად უფრო მეტად აფასებს და ანიჭებს უპირატესობას.
3. მწვანე მიწოდების ჯაჭვები - მწვანე პროდუქტებს და სერვისებს აქვს დადებითი გავლენა კომპანიების კონკურენტუნარიანობაზე, ისინი ხელს უწყობენ მცირე და საშუალო საწარმოების მონაწილეობას მწვანე მიწოდების ჯაჭვებში და ზრდიან ამგვარი კომპანიების ექსპორტის პოტენციალს ისეთ ბაზრებზე, როგორცაა მაგ. ევროკავშირის ბაზარი.
4. მინიმუმამდე დაყვანილი ეკოლოგიური გავლენა - საკუთარი პროდუქციის, სერვისების და

ბიზნესის პრაქტიკის უფრო ენერგო ან რესურსეფექტურად გარდაქმნით, მცირე კომპანიებს შეუძლიათ წვლილი შეიტანონ ეკოლოგიაზე, ჯანმრთელობასა და კლიმატზე ეკონომიკის უარყოფითი გავლენების შემცირებაში საკუთარ ქვეყნებში.

მდგრადი სასტუმროები მიეკუთვნება მდგრადი შენობების დიდ სამყაროს: შენობების მშენებლობის, ექსპლუატაციის, მოვლის, რემონტისა და მათი აღების (გაუქმების) უფრო რესურსეფექტური მოდელების შექმნისა და გამოყენების პრაქტიკას. მდგრადი სასტუმრო უფრო ეფექტურია – ახორციელებს ახალ ტექნოლოგიებს, იყენებს მეტ განახლებად ენერგიას, რომელსაც აწარმოებს ან იღებს ადგილზე ან გარე პარტნიორების მეშვეობით, ცდილობს სტუმრების ქცევის მოდიფიცირებას, რათა შემცირდეს რესურსების გამოყენება.

მაგალითისთვის, განვითარებადი ბაზრების ფინანსური და პოლიტიკის გეგმა განსაზღვრავს მწვანე შენობას, რომელიც აკმაყოფილებს შემდეგ კრიტერიუმებს:

1. სერტიფიცირებულია როგორც „მწვანე“ საერთაშორისოდ აღიარებული სერტიფიცირების სტანდარტის ან დამტკიცებული ეროვნული სტანდარტის მიხედვით.

2. რესურსების მინიმუმ 20 პროცენტით უფრო ეფექტიანი გამოყენება ვიდრე ამას ახორციელებს საბაზისო შენობა რესურსეფექტიანი დიზაინის გარეშე.

3. ზემოქმედების რაოდენობრივი განსაზღვრის/შეფასების შესაძლებლობა, როგორცაა ენერჯის, წყლისა და მასალების დაზოგვა და სათბურის გაზების ემისიების შემცირება.

მდგრადი და მწვანე სასტუმრო ზრუნავს ნარჩენების შემცირებაზე, ენერჯისა და წყლის დაზოგვაზე, აქცენტს აკეთებს ადგილობრივი და ორგანული პროდუქტების გამოყენებასა და პასუხისმგებელი ტურისტული პრაქტიკის განხორციელებაზე.

მსოფლიო მასშტაბით სხვადასხვა ალიანსები და ასოციაციები მდგრადობის პრინციპების გათვალისწინებით იღებენ ბიზნეს გადაწყვეტილებებს, კომპანიებთან ერთად ფიქრობენ შექმნან მეტი ინოვაციური და კრეატიული პროდუქტი და მომსახურება, რითიც სურთ შეამცირონ დაბინძურებული გარემოსა და კლიმატის ცვლილებებით გამოწვეული რისკები; ყოველივე ამას აღწევენ ეკოლოგიურად სუფთა პროდუქტების გაყიდვით ან წარმოებით. აღსანიშნავია, რომ ასეთი მიდგომა მნიშვნელოვნად აძლიერებს სასტუმროს იმიჯს და მოთხოვნის ზრდასაც უზრუნველყოფს.

არაკომერციული ორგანიზაცია Sustainable Hospitality Alliance - მდგრადი მასპინძლობის ალიანსი - ჩამოყალიბდა 1992 წ-ს, როგორც International Hotels Environment Initiative; ალიანსის წევრები არიან მასპინძლობის ინდუსტრიის წამყვანი კომპანიების ტოპ მენეჯერები. იგი იყენებს ინდუსტრიის კოლექტიურ ძალას ადგილობრივ და გლობალურ დონეზე გავლენის შესაქმნელად. ალიანსი მოიცავს 7 მილიონზე მეტ ოთახს გლობალურად და 40-ზე მეტ მსოფლიოში წამყვან სასტუმროს კომპანიას და 50-ზე მეტ მიწოდების ქსელს და სტრატეგიულ პარტნიორს, 50000-ზე მეტი ქონებაზე წვდომით. ალიანსი გამოცდილების გაზიარებისა და პრაქტიკული რესურსებისა და პროგრამების შემუშავების მიზნით მუშაობს წამყვან სასტუმრო კომპანიებთან გარემოსდაცვითი და სოციალური საკითხების გადასაჭრელად; ეს საშუალებას მისცემს მთელ ინდუსტრიას პასუხისმგებლობით იმოქმედოს და მდგრადად გაიზარდოს.

გლობალური მდგრადი ტურიზმის საბჭო - Global Sustainable Tourism Council (GSTC) ადგენს და მართავს მდგრადი მოგზაურობისა და ტურიზმის გლობალურ სტანდარტებს, რომლებიც ცნობილია როგორც GSTC კრიტერიუმები. კრიტერიუმები შეიქმნა მსოფლიოში „მდგრადი ტურიზმის“ ზოგადი გაგების ჩამოყალიბების მიზნით და წარმოადგენს იმ მინიმუმს, რომლის მიღწევასაც ნებისმიერი ტურისტული ბიზნესი უნდა ესწრაფოდეს. კრიტერიუმები ეხება ოთხ მთავარ თემას:

1. ეფექტური მდგრადი დაგეგმვა,
2. ადგილობრივი საზოგადოებისთვის სოციალური და ეკონომიკური სარგებლის მაქსიმალური ზრდა,
3. კულტურული მემკვიდრეობის გამყარება/გამლიერება და
4. გარემოზე უარყოფითი გავლენების შემცირება.

კრიტერიუმები ესადაგება მთელ ტურიზმის ინდუსტრიას და მათ შორის სასტუმრო ინდუსტრიასაც და შეიძლება ასრულებდეს მდგრადობის სერტიფიკაციის საფუძვლის ფუნქციას.

მოგზაურები ეძებენ მტკიცებულებას, რომ სასტუმრო იყენებს მდგრადობის პრაქტიკას, ხოლო ბიზნესებს, რომლებიც აკმაყოფილებენ GSTC-ის ყველა კრიტერიუმს, გააჩნიათ უმაღლესი დონის გარანტია და სანდოობა. კრიტერიუმები გადაიხედება ყოველ 3-5 წელიწადში.

კიდევ ერთი საინტერესო გამოცდილებაა Green Key - მდგრადობის საერთაშორისო სერთიფიკატი, რომელიც მინიჭებული აქვს 5300-ზე მეტ დაწესებულებას მსოფლიოს 60-ზე მეტ ქვეყანაში. მისი კრიტერიუმები ეფუძნება გაეროს მდგრადი განვითარების მიზნებს და მოიცავს მოთხოვნებს გარემოზე ზემოქმედების შეზღუდვის შესახებ, ასევე სოციალური სარგებლის გაზრდასა და ადგილობრივი ეკონომიკის მხარდაჭერას, Green Key-ს გააჩნია მდგრადობის სპეციალური პროგრამა; მონაწილეებმა უნდა მიიღონ მუდმივი გაუმჯობესების რეკომენდაციები მდგრადობის სხვადასხვა ასპექტში და მოამზადონ მათ შესახებ წლიური ანგარიში. პროგრამა სთავაზობს მონაწილეებს პერსონალურ კონსულტაციას, ტრენინგს და უფასო საკომუნიკაციო მასალებს.

Green Key თანამშრომლობს სხვადასხვა საერთაშორისო სასტუმროების ქსელთან და საერთაშორისო ტუროპერატორებთან, რომლებიც აღიარებენ Green Key-ის ღირებულებას, რათა საწარმოები უფრო მდგრადი გახადოს. ერთ-ერთი ასეთი პარტნიორია Accor - მსოფლიოში წამყვანი მასპინძლობის ჯგუფი, წარმოდგენილი 110-ზე მეტ ქვეყანაში 5 400 საკუთრებით, 10 000 საკვებისა და სასმელის ობიექტში, გამაჯანსაღებელ ობიექტებში ან მოქნილ სამუშაო სივრცეში. ჯგუფს აქვს ინდუსტრიის ერთ-ერთი ყველაზე მრავალფეროვანი მასპინძლობის ეკოსისტემა, რომელიც მოიცავს 40-ზე მეტ სასტუმროს ბრენდს ფუფუნებადანი ეკონომიურამდე, Accor-ი მიზნად ისახავს გუნდის ყველა წევრს, სტუმარს, მფლობელს და პარტნიორს აქტიური როლი მიანიჭოს პოზიტიური ქმედებების განხორციელებაში პასუხისმგებელი ტურიზმის, მდგრადი განვითარების, საზოგადოებასთან ურთიერთობისა და მრავალფეროვნებისა და ინკლუზიის თვალსაზრისით. Accor იყო პირველი სასტუმრო ჯგუფი, რომელმაც დაისახა მეცნიერებაზე დაფუძნებული ემისიების შემცირების ამბიციური მიზანი: -46% აბსოლუტური ემისიები 2030 წლისთვის 2019 საბაზისო წელთან შედარებით, ხოლო 2050 წლისთვის საბოლოო მიზანია წმინდა ნულოვანი ემისიები. დღეისათვის Accor-ის ქსელის სასტუმროების 84%-მა წარმატებით ამოიღო 46 ტიპის ერთჯერადი გამოყენების პლასტმასი სტუმრების გამოცდილებიდან. Accor-ის ჯგუფის ქართული სასტუმროები Mercure Tbilisi Old Town და Ibis Styles Tbilisi Center ფლობენ ეკოსერტიფიკატს; ასევე, ამავე ჯგუფის პრემიუმ სეგმენტის სასტუმრო Pullman Tbilisi Axis Towers კი მუშაობს "Green Key" სერთიფიკატის მისაღებად. სერთიფიკატის მისაღებად სასტუმრომ უნდა დააკმაყოფილოს სპეციფიკაციების ყოვლისმომცველი კომპლექტი: მდგრადი მენეჯმენტი; გარემოსდაცვით პრობლემებზე ზრუნვა (ნარჩენების შემცირება და ერთჯერადი პლასტმასის აღმოფხვრა მომხმარებლის გამოცდილებიდან); სოციალური და ეკონომიკური პრობლემებზე ზრუნვა (ადგილობრივი განვითარების ინიციატივების აქტიური მხარდაჭერა და საზოგადოების ცხოვრებაში მონაწილეობა); კულტურული მემკვიდრეობის მხარდაჭერა (ეხმარება ადგილობრივი მემკვიდრეობის დაცვას).

საქართველოში მდგრადობის მოთხოვნებისა და კრიტერიუმების დაკმაყოფილებაზე და შესაბამისი იმიჯის შექმნაზე საერთაშორისო ბრენდ-სასტუმროებთან ერთად მცირე ზომის ქართული სასტუმროებიც ზრუნავენ, რომლებსაც საინტერესო გამოცდილება და ამბიციური მიზნები აქვთ.

დასკვნა

კლიმატის ცვლილება გლობალური გამოწვევაა, რომელიც საერთაშორისო დონეზე მოითხოვს სწრაფ და კოორდინირებულ რეაგირებას. ტექნოლოგიური, ქვევითი და ინსტიტუციური ცვლილებებით შესაძლებელია ადამიანთა გარემოზე ზემოქმედების შემცირება. სასტუმროს სექტორი მზარდი ინდუსტრიაა, რომელსაც თბური გაზების ემისიის შეზღუდვა ესაჭიროება. სასტუმროს ოპერირების ყველა ასპექტმა შეიძლება მნიშვნელოვანი ზეგავლენა მოახდინოს გარემოზე. მდგრადი პრაქტიკის აღიარებით კი სასტუმროები შეამცირებენ მათი გავლენას გარემოზე და წვლილს შეიტანენ მომავალი თაობებისთვის ბუნებრივი რესურსების შენარჩუნების საქმეში.

იმისათვის, რომ ინდუსტრიის მოსალოდნელმა სამომავლო ზრდამ არ გამოიწვიოს ნახშირბადის ემისიების შესაბამისი ზრდა, სასტუმრო ინდუსტრიამ 2030 წლისთვის თითოეულ ოთახზე ნახშირბადის გამონაბოლქვი უნდა შეამციროს 66 %-ით, ხოლო 2050 წლისთვის კი 90 %-ით.

ამ გამოწვევას მოწინავე სასტუმროები მწვანე ბიზნესის პრინციპებით პასუხობენ, სერტიფიცირების კრიტერიუმთა კომპლექსს აკმაყოფილებენ, ეკო-მეგობრულ სასტუმროებად გარდაიქმნებიან და „სამაგალითო მოქალაქის“ იმიჯს იმყარებენ. ეკო სერტიფიცირება - ეს სასტუმრო ინდუსტრიის განვითარების თანამედროვე ტენდენციაა, რომელიც ფებს საქართველოშიც იკიდებს და მას საერთაშორისო ბრენდ-სასტუმროებთან ერთად მცირე ზომის ქართული სასტუმროებიც მისდევენ. მწვანე სასტუმროები მდგრადი ინდუსტრიის მომავალია.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. სოციალური და მწვანე ბიზნესები მდგრადი განვითარებისათვის <https://www.marketer.ge/socialuri-da-mcvane-biznesebi-mdgradi-ganvitarebistvis/>.
2. გლობალური მდგრადი ტურიზმის საბჭოს დარგობრივი კრიტერიუმები. <https://www.gstcouncil.org/wp-content/uploads/GE-GSTC-Industry-Criteria-for-Hotels-with-indicators-Dec-2016.pdf>
3. 3 Nino Sachaleli, Tamar Koblianidze Sustainability in Hospitality, as a mountain's resorts developing opportunity. From a series of monographs "Natural Resources and Resorts, as Sustainable Development Factors" Tbilisi, 2023, p.84-89.
4. [K. Meyer-Cech. Ulrike Pröbstl-Haider](https://www.researchgate.net/publication/271450405_Sustainable_tourism_in_mountainous_regions). Prospects of sustainable development of tourism in mountainous regions. https://www.researchgate.net/publication/271450405_Sustainable_tourism_in_mountainous_regions.
5. Business Case for Sustainable Hotels. <https://sustainablehospitalityalliance.org/resource/business-case-for-sustainable-hotels/>
6. <https://www.greenkey.global/>
7. <https://www.greenindustryplatform.org/about-us>
8. <https://all.accor.com/hotel/A413/index.en.shtml>

Green hotels as the future of a sustainable industry

*Tamar Koblianidze, Assoc. Prof. GTU
Mariam Kochlamazashvili, Student GTU*

Summary

Climate change, alarming levels of air pollution, the threat of resource depletion and extinction of culture are just a few of the problems that threaten a decent life for future generations. The United Nations has declared 2017 the International Year of Sustainable Tourism Development like emphasizing the importance of tourism for the implementation of strategic goals of sustainable development. As the number of tourist trips increases, more and more threats to the environment arise. Unsustainable tourism causes greenhouse gas emissions, negative impacts on ecosystems and changes in natural conditions. The hotel sector is a growing industry that needs to reduce its carbon emission. By adopting sustainable practices, hotels will reduce their environmental impact and contribute to preserving natural resources for future generations. The green hotel strives to reduce waste, save energy and water, use local and organic products and promote responsible tourism practices. International alliances and associations Sustainable Hospitality Alliance, Global Sustainable Tourism Council (GSTC), Green Key make business decisions based on the principles of sustainable development, create innovative products/services together with companies and reduce the negative impact on the environment. The article analyzes the general principles of the association's activities and examples from Georgia.

სახელმწიფო შიდა ფინანსური კონტროლის სისტემის მოკლე ანალიზი

ქოქრაშვილი ქეთევან

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი

ტაბატაძე მარიამ

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის დოქტორანტი

აბსტრაქტი

ფინანსური კონტროლი, ფინანსური მართვის სისტემის ძირითადი და მნიშვნელოვანი ნაწილია. წარმოდგენილი სტატიის აქტუალობა უკავშირდება საქართველოში სახელმწიფო ფინანსური კონტროლის როლის გაძლიერებას და მისი განხორციელების ეფექტიანობის გაზრდის გზების ძიებას. სტატიის მიზანია არსებული სიტუაციური ანალიზის საფუძველზე გამოავლინოს სახელმწიფო ფინანსური კონტროლის განვითარების ძირითადი ტენდენციები საქართველოში და ზოგადად გაანალიზოს სტანდარტიზაციის მიმდინარე პროცესი.

მიუხედავად იმისა, რომ სახელმწიფო ფინანსური კონტროლის სისტემა სხვადასხვა ქვეყანაში ეფუძნება სხვადასხვა პრინციპებს, ამ სფეროს განვითარების შემდგომი მიმართულებების განსაზღვრის მიზნით, შედარებითი ანალიზის საფუძველზე შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ ნებისმიერ ქვეყანაში სისტემის განვითარების მიზნით, კონტროლისა და გასაკონტროლებელი საქმიანობის სტანდარტიზაციის გზით, განსაზღვრულია დეცენტრალიზაციის ზოგადი ტენდენციები, შიდა აუდიტის ფუნქციის გაძლიერება და ამ უკანასკნელისა და ფინანსური კონტროლის სრული ჰარმონიზაცია.

სტატიაში გაანალიზებულია საქართველოში სახელმწიფო ფინანსური კონტროლის პრაქტიკული პრობლემები და საერთაშორისო გამოცდილების ადაპტაციის შესაძლებლობა ფინანსური კონტროლის ეფექტურობის გაზრდის მიზნით.

საკვანძო სიტყვები: ფინანსური მართვა; შიდა ფინანსური კონტროლი, ფინანსური მენეჯმენტი, რისკების მენეჯმენტი, შიდა აუდიტი.

ძირითადი ტექსტი

ზოგადად, ფინანსური მენეჯმენტი გულისხმობს სტრატეგიულ დაგეგმვას, ორგანიზებას, ხელმძღვანელობასა და კონტროლს. შესაბამისად, მისი მნიშვნელობა (განსაკუთრებით საბიუჯეტო დაწესებულებებში) მით უფრო დღეს, როცა საქართველო ევროკავშირის წევრობის კანდიდატ ქვეყანათა შორისაა, მეტად გაზრდილია. 2021 წელს, ევროკავშირთან ასოცირების შესახებ შეთანხმების საფუძველზე მიღებული იქნა დოკუმენტი - "სახელმწიფო შიდა ფინანსური კონტროლის სისტემის განვითარების სტრატეგია 2021-2024 წლებისათვის"¹, რომელიც ეფუძნება ევროკომისიის მიერ შემუშავებულ კონცეფციას, საერთაშორისოდ აღიარებულ კარგი მმართველობის პრინციპებს და პასუხობს ეროვნულ კონტექსტს, მის საჭიროებებსა და გამოწვევებს.² დოკუმენტი სისტემატიზებულად მოიცავს რეფორმის კონკრეტულ მიმართულებებს, კერძოდ, ფინანსური მართვისა და კონტროლის სისტემას, შიდა აუდიტს და საქართველოს ფინანსთა სამინისტროს "ჰარმონიზაციის ცენტრის" გაძლიერებისთვის მნიშვნელოვან საკითხებს. მიმდინარე 2024 წელი ასევე მნიშვნელოვანია, სტრატეგიით განსაზღვრული რეფორმის დასრულების მიზნით.

საქართველოში, საბიუჯეტო დაწესებულებების შიდა ფინანსური კონტროლის სისტემის დანერგვის წესს, პრინციპებს, ასევე, საკითხებს, რომლებიც მნიშვნელოვანია სახელმწიფო შიდა ფინანსური კონტროლის სისტემის შემუშავებისთვის, ჩამოყალიბებასა და განხორციელებისთვის,

¹ ერთი მხრივ, "ევროკავშირის და ევროპის ატომური ენერჯის გაერთიანებას და მათ წევრ სახელმწიფოებსა და, მეორე მხრივ, საქართველოს შორის ასოცირების შესახებ შეთანხმების" საფუძველზე, ეკონომიკური თანამშრომლობის ფარგლებში განისაზღვრა სახელმწიფო ფინანსების მართვისა და ფინანსური კონტროლის ელემენტები. კერძოდ, აღნიშნული შეთანხმების მე-5 კარის მე-2 თავის 279-ე მუხლის მოთხოვნებით, საჯარო ფინანსების მართვის რეფორმის ფარგლებში ევროკავშირთან ნაკისრი ვალდებულებების შესაბამისად, მხარეები ითანამშრომლებენ სახელმწიფო სექტორის შიდა ფინანსური კონტროლის (PIFC) სფეროში.

² სახელმწიფო შიდა ფინანსური კონტროლის სისტემის განვითარების სტრატეგია 2021-2024 წლებისათვის. გვ.4.

არეგულირებს საქართველოს კანონი "სახელმწიფო შიდა ფინანსური კონტროლის შესახებ."¹

საგულისხმოა, რომ ევროკავშირში გაწევრიანების კანდიდატი ქვეყნებისთვის აუცილებელ წინაპირობას წარმოადგენს სახელმწიფო დაწესებულებებში შიდა კონტროლის გამართული სისტემების არსებობა, რაც ერთგვარი ინდიკატორია დაწესებულების ეფექტიანად ფუნქციონირების შესაფასებლად. ამ სისტემის განვითარება ერთ-ერთი პრიორიტეტია როგორც ევროკავშირის წევრი და ისე კანდიდატი ქვეყნებისათვის.

ევროკავშირის მიერ შემუშავებულ მოდელში² სახელმწიფო შიდა ფინანსური კონტროლის სისტემა შედგება სამი ძირითადი ელემენტისაგან, ესენია:

1. მართვა და მმართველობითი სისტემები - ფინანსური მართვისა და კონტროლის სისტემა;
2. დამოუკიდებელი და ობიექტური უზრუნველყოფის და საკონსულტაციო ფუნქცია - შიდა აუდიტი;
3. ფინანსური მართვისა და კონტროლის სისტემის და შიდა აუდიტის ჰარმონიზაციისა და კოორდინაციის ერთეული - ჰარმონიზაციის ცენტრი.³

ფინანსური მართვისა და კონტროლის სისტემა საქართველოში რეგულირდება „სახელმწიფო შიდა ფინანსური კონტროლის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-2 თავით. ამასთან. ზემოაღნიშნული კანონის მე-2 თავთან დაკავშირებით ჰარმონიზაციის ცენტრს, პოლიტიკისა და მართვის კონსალტინგ ჯგუფსა (PMCG) და სსიპ ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტს ერთობლივად აქვთ გაკეთებული რეტროსპექტიული რეგულირების ზეგავლენის შეფასება, რომლის ანალიზის შედეგად გამოიკვეთა ფინანსური მართვისა და კონტროლის სისტემის იმპლემენტაციის პროცესის ხელის შემშლელი ფაქტორები, კერძოდ, მენეჯერთა მიმდებლობისა და მზაობის სიმცირე - იკისრონ კანონით განსაზღვრული ვალდებულებები, ასევე ფინანსური მართვისა და კონტროლის სისტემასთან დაკავშირებული ცნობიერების დაბალი დონე. შეფასების შედეგად კვლევის მონაწილეთა მიერ წარმოდგენილი იქნა რეკომენდაციები, რომელთა მიზანი სექტორში არსებული პრობლემებისა და მათი უარყოფითი შედეგების დაძლევა და რეფორმის განხორციელების დაჩქარებაა.

პრაქტიკამ ცხადყო, რომ ფინანსური მენეჯმენტის რეფორმის დაწყებამდე დომინირებული ცენტრალური კონტროლი ცალსახად არ იყო ეფექტური, ფაქტობრივად არ არსებობდა კომუნიკაცია ცენტრალურ და მხარჯავ უწყებებს შორის რესურსების განაწილების ადეკვატურობის თაობაზე. ცენტრალიზაცია ხელს უწყობდა ძალაუფლების კონცენტრაციას, მის ბოროტად გამოყენებასა და კონტროლის ტრივიალიზაციას, ასევე, მხარჯავ უწყებებში ე.წ. ფინანსური ცნობიერების დაქვეითებას. პროცედურები და წესები ხშირად არარელევანტური და გადატვირთული იყო, რის გამოც თავად კონტროლმა უფრო მეტი მნიშვნელობა შეიძინა, ვიდრე შედეგის მიღწევამ.⁴ არსებული სიტუაციის შეცვლა მეტად სერიოზულ გამოწვევად იქცა, მათ შორის საქართველოშიც.

საკვლევი თემისთვის ასევე მნიშვნელოვანია საქართველოს ფინანსთა სამინისტროსა და OECD/SIGMA-ს ექსპერტების ერთობლივი კვლევის შედეგად შემუშავებული „ფინანსური მართვისა და კონტროლის სისტემის ჩამოყალიბების წესისა და პროცედურების შესახებ ინსტრუქცია“.⁵ ექსპერტების მხრიდან არაერთხელ გაესვა ხაზი, რომ პრაქტიკაში ნაკლებად ხდება უფლებამოსილების დელეგირება საჯარო სექტორში, რაც თავის მხრივ მენეჯერული ანგარიშვალდებულების პრინციპებს ეწინააღმდეგება. ეფექტური მმართველობისათვის აუცილებელია, რომ დაბალი რგოლის მენეჯერებმა ასევე აიღონ თავის წილი პასუხისმგებლობა გადაწყვეტილებებზე, შესაბამისად, გაითავისონ ხელმძღვანელის როლი, ვინაიდან მკაფიოდ ჩამოყალიბებულ მენეჯერულ სტრუქტურაში, ყველა იერარქიულ საფეხურზე მდგომი

¹ <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/91618?publication=12>

² Robert De Koning, Public Internal Financial Control, A European Commission initiative to build new structures of public internal control in applicant and third-party countries, 2007.

³ სახელმწიფო შიდა ფინანსური კონტროლის სისტემის განვითარების სტრატეგია 2021-2024 წლებისათვის. გვ.10

⁴ A.Premchand. Management of Public Money: Issues in Government Financial Management. <https://www.elibrary.imf.org/display/book/9781557751492/ch003.xml>

⁵ საქართველოს მთავრობის 2017 წლის 21 მარტის N133 დადგენილება „ფინანსური მართვისა და კონტროლის სისტემის ჩამოყალიბების წესისა და პროცედურების შესახებ ინსტრუქციის დამტკიცების თაობაზე“.

მენეჯერი არის „ხელმძღვანელი“ მისი კომპეტენციის ფარგლებში. აღნიშნული საკითხი განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს პროგრამული ბიუჯეტის მიზნებისთვის.

პროგრამული ბიუჯეტით გათვალისწინებულ პროგრამებზე პასუხისმგებელი არიან თავად მხარჯავი დაწესებულებები ან სტრუქტურული ერთეულები. შესაბამისად, ხშირ შემთხვევაში ერთ კონკრეტულ პროგრამაზე ერთი პასუხისმგებელი პირი არ არის განსაზღვრული. ბიუჯეტირების პროცესი ასევე არ არის ჩამოყალიბებული იმ მიმართულებით, რომ ხელი შეუწყოს მენეჯერული ანგარიშვალდებულების დანერგვას, რადგან როგორც წესი, გადაწყვეტილების მიღების პროცესი დიდწილად კონცენტრირებულია უფრო მეტად მინისტრის ან მინისტრის მოადგილის დონეზე, ვიდრე ოპერაციულ დონეზე, შესაბამისად, აუცილებელია მეტი ყურადღება დაეთმოს ბიუჯეტირების პროცესში ოპერაციული მენეჯერების როლის გაზრდას, რაც შესაძლებელია მიიღწეს უფლებამოსილების დელეგირების ეფექტიანი სისტემით, როგორც ამას მენეჯერული ანგარიშვალდებულება მოითხოვს. ყველა მენეჯერმა მისი საქმიანობის მიზნები უნდა შეუსაბამოს დაწესებულების მიზნებს და აქტიური ქმედებით უზრუნველყოს მათი მიღწევა. მენეჯერი სრულად უნდა იზიარებდეს პასუხისმგებლობას კომპეტენციათა ფარგლებში საკუთარ საქმიანობაზე.

არსებული შიდა კონტროლის სისტემების კიდევ ერთი ხარვეზად მიგვაჩნია ის, რომ საბიუჯეტო კონტროლის პარალელურად, არ ხდება ფოკუსირება ფინანსურ მართვაზე და სახელმწიფო დანახარჯებში საბიუჯეტო სახსრების ოპტიმალური გამოყენების (value for Money) მნიშვნელობის საჭიროებაზე, რაც პრაქტიკაში ხშირად იწვევს ფინანსური ანალიზისა და რეალისტური სტრატეგიული ფინანსური დაგეგმვის განუხორციელებლობას. სრულიად ვიზიარებთ სახელმწიფო შიდა ფინანსური კონტროლის სისტემის განვითარების სტრატეგიის დოკუმენტში დეკლარირებულ მოსაზრებას - "მენეჯერების მიერ პროგრამული ბიუჯეტირების პარალელურად, რომელიც, თავის მხრივ, მიმართულია ფინანსური რესურსის პრიორიტეტული მიმართულებებით განაწილებისკენ, სახელმწიფო ფინანსების ხარჯვითი ნაწილის მართვის ხარისხის გასაუმჯობესებლად უმნიშვნელოვანესია ეფექტიანი ფინანსური მართვისა და კონტროლის სისტემის ჩამოყალიბება. ფინანსური ანგარიშგების ადეკვატური სისტემის დასაწერგად საჭიროა ფინანსური სამსახურების/დეპარტამენტების თანამშრომელთა კვალიფიკაციის ამაღლება"¹.

ცნობილია, რომ, რომ ფინანსური მართვისა და კონტროლის სისტემის ეფექტიანი დანერგვისთვის მნიშვნელოვანია გონივრული და თანმიმდევრული ღონისძიებათა გატარება, ამასთან, შიდა კონტროლის იმ კომპონენტების დანერგვა, რომლებიც ერთგვარ წინაპირობას წარმოადგენენ სისტემის იმპლემენტაციისათვის. ეს კომპონენტებია:

1. კონტროლის გარემო;
2. რისკის მართვა;
3. კონტროლის ღონისძიებები;
4. ინფორმაცია და კომუნიკაცია;
5. მონიტორინგი და შეფასება.

კონტროლის გარემო. კონტროლის გარემო ასახავს ორგანიზაციის ღირებულებებს. ეფექტური კონტროლის გარემო ეს არის გარემო, რომელშიც კომპეტენტურ ადამიანებს სრულად აქვთ გააზრებული თავიანთი უფლებამოსილებისა და პასუხისმგებლობის ფარგლები. კონტროლის გარემო ერთდროულად მოიცავს ტექნიკურ კომპეტენციას და ეთიკურ ვალდებულებას. ეს არის არამატერიალური ფაქტორი, რომელიც აუცილებელია ეფექტური შიდა კონტროლის განსახორციელებლად.

„სახელმწიფო შიდა ფინანსური კონტროლის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-11 მუხლის თანახმად, „ფინანსური მართვისა და კონტროლის სისტემის ფუნქციონირებისათვის დაწესებულების ხელმძღვანელები უზრუნველყოფენ შესაბამისი კონტროლის გარემოს ჩამოყალიბებასა და დახვეწას“. კონტროლის გარემო დაწესებულების კულტურის მნიშვნელოვანი კომპონენტია. მისი ფაქტორები მოიცავს მენეჯმენტის ფილოსოფიას და მართვის სტილს; მენეჯმენტის მიდგომებს უფლებამოსილებებისა და პასუხისმგებლობების განაწილების, ადამიანური რესურსების ჩამოყალიბებისა და განვითარების

¹ OECD/SIGMA, ASSESSMENT REPORT, Implementation of Financial Management and Control within Georgian Government.

კუთხით.¹ კონტროლის გარემოს კვლევის შედეგად გამოიკვეთა რიგი პრობლემები, კერძოდ:

- ❖ ნაკლებად ხელმისაწვდომია შიდა პოლიტიკის და პროცედურების დოკუმენტები, ასევე ყოველწლიური სამოქმედო, ოპერატიული გეგმები;
- ❖ ზოგიერთ შემთხვევაში, ჯერ კიდევ არ არის მკაფიოდ განსაზღვრული სტრუქტურული ერთეულებისა და მათი თანამშრომლების საქმიანობის მიზნები;
- ❖ იშვიათად ვხვდებით ადეკვატურად ჩამოყალიბებულ ბიზნეს-პროცესებს;
- ❖ ოპერაციულ დონეზე, მიზნის მისაღწევად განხორციელებული ღონისძიებების ეფექტიანობა უმეტესად არაგაზომვადია;
- ❖ ოპერაციული მენეჯერები შეზღუდულნი არიან გადაწყვეტილების მიღების პროცესში, ოპერაციული გადაწყვეტილებებიც კი მიიღება ე.წ. ტოპ-მენეჯმენტის დონეზე.

რისკის მართვა. თანამედროვე პირობების გათვალისწინებით არანაკლებ მნიშვნელოვანია რისკების მართვა საჯარო დაწესებულებებში, რაც გადაწყვეტ როლს თამაშობს საჯარო სექტორის ფინანსურ მართვაში და ხელს უწყობს მათ სტრატეგიულ და ოპერაციულ წარმატებას. საჯარო სექტორში ხშირია სხვადასხვა ტიპის რისკების (ფინანსური, ტექნოლოგიური, პოლიტიკური და სხვა) გამოვლინების ფაქტები, რაც გავლენას ახდენს მათ საქმიანობასა და რეპუტაციაზე. საჯარო სექტორის რისკების მართვის უმთავრესი გამოწვევა განსხვავებულია კერძო სექტორში არსებული გამოწვევებისგან, რადგან განსხვავებულია მათი პარამეტრები და რეგულაციები. "საჯარო სექტორის მენეჯმენტი ხშირად "შენელებულია" მათი ორგანიზაციული სტრუქტურა უადრესად ბიუროკრატიული და ფრაგმენტულია თავისი ბუნებით"², ცხადია ეს აისახება ფინანსურ მართვაზეც, შესაბამისად, რისკების ეფექტურად იდენტიფიცირება, ადეკვატურად შეფასება და შესაბამისი ზომების გატარება უარყოფითი ზემოქმედების მინიმიზაციის მიზნით, საჯარო სექტორის მართვის სტრატეგიის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი და კომპლექსური მიმართულებაა.

ნებისმიერი სახის რისკების შეფასების სისტემა დამოკიდებულია მკაფიო მიზნების არსებობაზე, რაც დაწესებულების სტრატეგიული მიზნებიდან მომდინარეობს. მნიშვნელოვანია ყველა დაწესებულებაში უზრუნველყოფილი იყოს ე.წ. SMART მიზნების ჩამოყალიბება (კონკრეტული, გაზომვადი, მიღწევადი, რელევანტური და დროში გაწერილი). ვიზიარებთ მოსაზრებას, რომ „იმისათვის, რომ დაწესებულებებს ჰქონდეთ გამართული მენეჯმენტისა და შიდა კონტროლის სისტემა, რომელიც უზრუნველყოფს დაწესებულების მიზნების მიღწევას, აუცილებელია შეიქმნას ინსტიტუციური ორგანიზაციული ჩარჩო, რომელიც მოიცავს, პირველ რიგში, გაზომვადი მიზნების ჩამოყალიბებას - იმის განსაზღვრას თუ რა უნდა იქნეს მიღწეული და როდის“.³

კონტროლის ღონისძიებები. რისკის ოპტიმალურ დონემდე შესამცირებლად და დაწესებულების მიზნების მისაღწევად ტარდება კონტროლის ღონისძიებები.⁴ მიუხედავად იმისა, რომ დაწესებულებებში ფორმალურად ჯერ კიდევ არ არსებობს რისკის მართვის ჩამოყალიბებული სისტემები, კონტროლის გარკვეული ღონისძიებები მაინც ტარდება. კვლევამ გამოავლინა, რომ ამ მიმართულებით არსებობს შემთხვევები, როდესაც კონტროლის ღონისძიებები ფარავს ერთმანეთს, რაც აჩენს „ზედმეტ“ (ჭარბ) პროცესებს და იწვევს რესურსების არაეკონომიურ ხარჯვას. კონტროლის ღონისძიებები გულისხმობს შეზღუდული რესურსების გამოყენებას, უსარგებლო კონტროლმა შესაძლოა გამოიწვიოს არაეფექტიანობა ღირებულების თვალსაზრისით და უკიდურეს შემთხვევებში, წარუმატებლობა ამოცანებისა და მიზნების მიღწევის პროცესში.⁵ პრაქტიკიდან გამომდინარე, ზოგიერთ შემთხვევაში საჯარო დაწესებულებებში ჯერ კიდევ ტარდება კონტროლის არასათანადო ღონისძიებები, რომლებიც რისკებს საერთოდ არ ამცირებს, ან მისი შემცირების ხარისხი იმდენად დაბალია, რომ ღონისძიების ღირებულება საერთო ჯამში აჭარბებს მოსალოდნელი რისკისგან მიღებულ სავარაუდო ზარალს.

¹ სახელმწიფო შიდა ფინანსური კონტროლის სისტემის განვითარების სტრატეგია 2021-2024 წლებისათვის. გვ.18

² Lara Mitra, Elton Parker, Will Blickle, **Tad Roselund**, and **Matthew Schlueter**. The Public Sector Needs to Fully Embrace Strategic Risk. AUGUST 17, 2023. [HTTPS://WWW.BCG.COM/PUBLICATIONS/2023/IMPROVING-RISK-MANAGEMENT-IN-THE-PUBLIC-SECTOR](https://www.bcg.com/publications/2023/improving-risk-management-in-the-public-sector)

³ OECD/SIGMA, ASSESSMENT REPORT, Implementation of Financial Management and Control within Georgian Government.

⁴ „სახელმწიფო შიდა ფინანსური კონტროლის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-13 მუხლი.

⁵ სახელმწიფო შიდა ფინანსური კონტროლის სისტემის განვითარების სტრატეგია 2021-2024 წლებისათვის. გვ.20

ინფორმაცია და კომუნიკაცია. შიდა კონტროლის მიზნების მიღწევის მნიშვნელოვანი ფაქტორებია ინფორმაცია და კომუნიკაცია. სანდო, სრულყოფილი და ხელმისაწვდომი შიდა და გარე საინფორმაციო და საკომუნიკაციო სისტემა უზრუნველყოფს დაწესებულების საქმიანობის გამართულობას. უახლესი და სანდო ინფორმაციის სათანადო ხელმისაწვდომობა დაწესებულების ყველა იერარქიულ საფეხურზე მდგომი მენეჯერისათვის გადამწყვეტი მნიშვნელობისაა ეფექტური გადაწყვეტილებების მისაღებად.¹

მონიტორინგი და შეფასება. ფინანსური კონტროლის წარმატებით განხორციელების თვალსაზრისით ასევე მნიშვნელოვანია მონიტორინგისა და შეფასების სისტემა, რომელიც იძლევა შიდა კონტროლის არსებული სისტემის სრულად გაანალიზების საშუალებას, რამდენად სრულად პასუხობს ცვალებად გარემოს და რამდენად უნდა გადაფასდეს დაგეგმილი და განხორციელებული ქმედებები. პრაქტიკაში არის შემთხვევები, როდესაც მონიტორინგი მეტად სუსტია დაწესებულებაში, ხშირად ფორმალური ხასიათისაა და არ გაითვალისწინება დაგეგმვისას. სწორედ ამ პროცესში მნიშვნელოვანია კომპეტენტური შიდა აუდიტის ფაქტორი.

მიუხედავად გატარებული რეფორმისა, დღემდე გამოწვევად რჩება შიდა აუდიტის დამოუკიდებლობა და ობიექტურობა. აღნიშნულ სფეროში დაგროვილია მნიშვნელოვანი ინსტიტუციური გამოცდილება, თუმცა პრაქტიკა ცალსახად ცხადყოფს, რომ კვლავ პრობლემად რჩება შიდა აუდიტორების კვალიფიკაცია და პროფესიული განვითარება, მათი საქმიანობის შესაბამისობა საერთაშორისო სტანდარტებთან.²

„სახელმწიფო შიდა ფინანსური კონტროლის შესახებ“ საქართველოს კანონის მიხედვით, შიდა აუდიტი შიდა კონტროლის შემადგენელი ნაწილია, იგი დაწესებულების საქმიანობის გაუმჯობესებისკენ, მისი მიზნების მიღწევის უზრუნველყოფისა და მისი ამოცანების სრულყოფილად შესრულებისკენ მიმართული დამოუკიდებელი, ობიექტური და საკონსულტაციო საქმიანობაა, რომელიც სისტემატიზებული, დისციპლინიზებული და ორგანიზებული მიდგომით აფასებს და აუმჯობესებს რისკის მართვის, კონტროლისა და მმართველობითი პროცესის ეფექტიანობას.³ ამ მიმართულებით საქართველოში ევროკავშირის მიერ აპრობირებული მოდელის დანერგვიდან 13 წელია გასული, უდავოა, რომ გარკვეული პროგრესი სახეზეა, თუმცა როგორც აღვნიშნეთ, გამოწვევები დღემდე არსებობს, კერძოდ, შიდა აუდიტორებს უმეტესად არ აქვთ საკმარისი კვალიფიკაცია და კომპეტენცია, შიდა აუდიტორების უმეტესობა ახორციელებს მხოლოდ შესაბამისობისა და ფინანსურ აუდიტორულ შემოწმებებს და ნაკლებად ახდენს ეფექტიანობისა და სისტემურ აუდიტორულ შემოწმებას. ამასთან, უმეტეს შემთხვევაში, მოქმედი შიდა აუდიტორების მიერ შემუშავებული და გაცემული რეკომენდაციები არ არის მნიშვნელოვან შედეგებზე ორიენტირებული.⁴

დასკვნა

ფინანსური მენეჯმენტისა და კონტროლის ეფექტური სისტემა სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანია საბიუჯეტო დაწესებულებებისთვის. აღნიშნული უზრუნველყოფს ფინანსური რესურსების სწორ და ადექვატურ დაგეგმვას, ორგანიზებას, კონტროლს და მონიტორინგს სტრატეგიულ და სამოქმედო გეგმებში დასახული მიზნების მისაღწევად. ფინანსური მართვისა და კონტროლის სისტემის ეფექტიანი იმპლემენტაცია აუცილებლად მოითხოვს კოორდინირებული და თანმიმდევრული ღონისძიებების გატარებას, კერძოდ:

1. საჯარო ფინანსური მართვის გასაუმჯობესებლად და რეალისტური, რესურსების ოპტიმალურ გამოყენებაზე ორიენტირებული სისტემის ჩამოსაყალიბებლად უმთავრესია შესაბამისი პოლიტიკური ნების არსებობა. თითოეულ დაწესებულებაში მართვის მიდგომის

¹ „სახელმწიფო შიდა ფინანსური კონტროლის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-14 მუხლი; სახელმწიფო შიდა ფინანსური კონტროლის სისტემის განვითარების სტრატეგია 2021-2024 წლებისათვის. გვ.20.

² „სახელმწიფო შიდა ფინანსური კონტროლის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-15 მუხლი; სახელმწიფო შიდა ფინანსური კონტროლის სისტემის განვითარების სტრატეგია 2021-2024 წლებისათვის. გვ.4.

³ „სახელმწიფო შიდა ფინანსური კონტროლის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-2 მუხლი.

⁴ სახელმწიფო შიდა ფინანსური კონტროლის სისტემის განვითარების სტრატეგია 2021-2024 წლებისათვის.

<https://pifc.gov.ge/files/ShowFiles?id=2a2f1adc-5732-4558-b9f7-9704e1d2405a> გვ.25.

შეცვლა გულისხმობს, დაწესებულების ხელმძღვანელის პასუხისმგებლობას დაწესებულების მიერ მიღწეულ შედეგებზე;

2. დროა და ამასთან აუცილებელიც ეტაპობრივად გაიზარდოს ოპერაციული მენეჯმენტის კომპეტენციებისა და შესაბამისად მათი პასუხისმგებლობის მოცულობა;
3. ადეკვატური კონტროლი, თავისთავად განაპირობებს ფინანსური მართვის გაუმჯობესებას, შესაბამისად გასაუმჯობესებელია შიდა აუდიტის კვალიფიკაცია და კომპეტენცია;
4. მნიშვნელოვანია კოლაბორაცია იმ სტრუქტურებს შორის, რომლებიც პასუხისმგებელნი არიან სტრატეგიული დაგეგმვის, პროგრამული ბიუჯეტის, ფინანსური მართვისა და შიდა კონტროლის განხორციელებაზე;
5. აუცილებელია საკანონმდებლო ცვლილებების პაკეტის მომზადება შესაბამისი უფლებამოსილებების, კომპეტენციების, პასუხისმგებლობისა და მოთხოვნების დასადგენად. აღნიშნული უნდა მოიცავდეს თითოეულ ინსტიტუციაში სტრატეგიული და სამოქმედო გეგმების განხორციელებას; "მიზნების, საქმიანობის, ბიუჯეტებისა და შესრულების ინდიკატორების დაკავშირებას პროგრამული ბიუჯეტების, შესაბამისი სამუშაოს ორგანიზების მოდელების (work organisation models) შემუშავებასა და განხორციელებას".¹

მიუხედავად ზემოაღნიშნულისა, ყურადსაღებია ევროკომისიის მიერ საქართველოზე გაკეთებულ 2023 წლის ანგარიშში წარმოდგენილი შეფასება - „საქართველო ზომიერად არის მომზადებული საჯარო მმართველობის რეფორმის სფეროში. გარკვეული პროგრესი მიღწეულია საჯარო ადმინისტრაციისა და საჯარო ფინანსების მართვის სტრატეგიების და მათთან დაკავშირებული სამოქმედო გეგმების მომზადებისა და მიღების კუთხით. საჭიროა მტკიცებულებებზე დაფუძნებული პოლიტიკის შემუშავების მარეგულირებელი და პროცედურული საფუძველი. საჭიროა გაგრძელდეს ძალისხმევა საჯარო სამსახურის სტაბილური, ანგარიშვალდებული და გამჭვირვალე სისტემის უზრუნველსაყოფად“.²

Brief analysis of the state internal financial control system

Ketevan Kokrashvili
Professor of Technical University of Georgia

Mariam Tabatadze
PhD student of Technical University of Georgia

Summary

Financial control is the main and important part of the financial management system. The relevance of the presented article is related to the strengthening of the role of state financial control in Georgia and the search for ways to increase the effectiveness of its implementation. The purpose of the article is to identify the main trends in the development of state financial control in Georgia based on the situational analysis and to analyze the current process of standardization. Although the state financial control system in different countries is based on different principles, in order to determine the further development directions of this field, based on a comparative analysis, we can conclude that in order to develop the system in any country, through the standardization of control and control activities, the general trends of decentralization, internal audit function Strengthening, full harmonization of the latter and financial control.

The article describes and analyzes the current state of the state financial control system in Georgia, practical problems and the possibility of adapting international experience in order to increase the efficiency of financial control.

Keywords: financial management; Internal financial control, financial management, risk management, internal audit.

¹ სახელმწიფო შიდა ფინანსური კონტროლის სისტემის განვითარების სტრატეგია 2021-2024 წლებისათვის. <https://pifc.gov.ge/files/ShowFiles?id=2a2f1adc-5732-4558-b9f7-9704e1d2405a> გვ.22.

² Key findings of the 2023 Report on Georgia. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_23_5626

სერვისის მოდელები განაწილებული გამოთვლებისთვის და მათი შედარებითი ანალიზი

ქუთათელაძე რუსუდან
საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი

ბაბტაძე თენგიზ
საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი

კობიაშვილი ანა
საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი

აბსტრაქტი

პარალელური და განაწილებული სისტემები გადამწყვეტ როლს თამაშობენ ბიზნესში სხვადასხვა დარგის გამოთვლითი სიმძლავრისა და მასშტაბურობის გაზრდის გზით. საფინანსო საქმეში ისინი აჩქარებენ კომპლექსურ გამოთვლებს რისკის ანალიზისა და სავაჭრო სტრატეგიებისთვის. ელექტრონულ კომერციაში ისინი მართავენ ფართომასშტაბიან მონაცემთა ბაზებს და ახდენენ ტრანზაქციების დამუშავების დაჩქარებას. მომხმარებელთან ურთიერთობის მენეჯმენტში ისინი აანალიზებენ მონაცემთა უზარმაზარ ბაზებს მარკეტინგული სტრატეგიების პერსონალიზებისთვის. მიწოდების ჯაჭვის მენეჯმენტი სარგებლობს განაწილებული სისტემებით მრავალ ლოკაციაზე ინვენტარისა და ლოჯისტიკის კოორდინირებით. ტელეკომუნიკაციებში ისინი უზრუნველყოფენ უწყვეტ კავშირს და ამუშავებენ მონაცემთა მასიურ ტრაფიკს. ეს სისტემები აძლევს ბიზნესებს საშუალებას დაამუშავონ დიდი მონაცემები, მხარი დაუჭირონ რეალურ დროში გადაწყვეტილების მიღებას და გააუმჯობესონ საერთო ეფექტურობა, რაც მათ უნარჩუნებს კონკურენტუნარიანობას და დინამიკური ბაზრის მოთხოვნებზე მორგების უნარს.

ორივე მათგანი ეყრდნობა თანამედროვე გამოთვლით ინფრასტრუქტურას, აძლიერებს აპლიკაციებს, დაწყებული სამეცნიერო სიმულაციებიდან და მონაცემთა ანალიტიკიდან, დამთავრებული ღრუბლოვანი გამოთვლებითა და ინტერნეტ სერვისებით.

სტატიაში განხილულია სერვისზე ორიენტირებული არქიტექტურის მუშაობის პრინციპები, შემოთავაზებულია მისი უპირატესობებისა და ნაკლოვანებების დეტალური ანალიზი. განაწილებულია სერვისზე ორიენტირებული სისტემების ძირითადი მახასიათებლები. მოცემულია ვებ-სერვისების აღწერა, რომელთა საშუალებითაც მიიღწევა სერვისზე ორიენტირებული არქიტექტურის ეფექტური ფუნქციონირება.

საკვანძო სიტყვები: პარალელური გამოთვლები, განაწილებული გამოთვლები, სერვისზე ორიენტირებული არქიტექტურა, კლიენტ-სერვერის არქიტექტურა.

ძირითადი ტექსტი

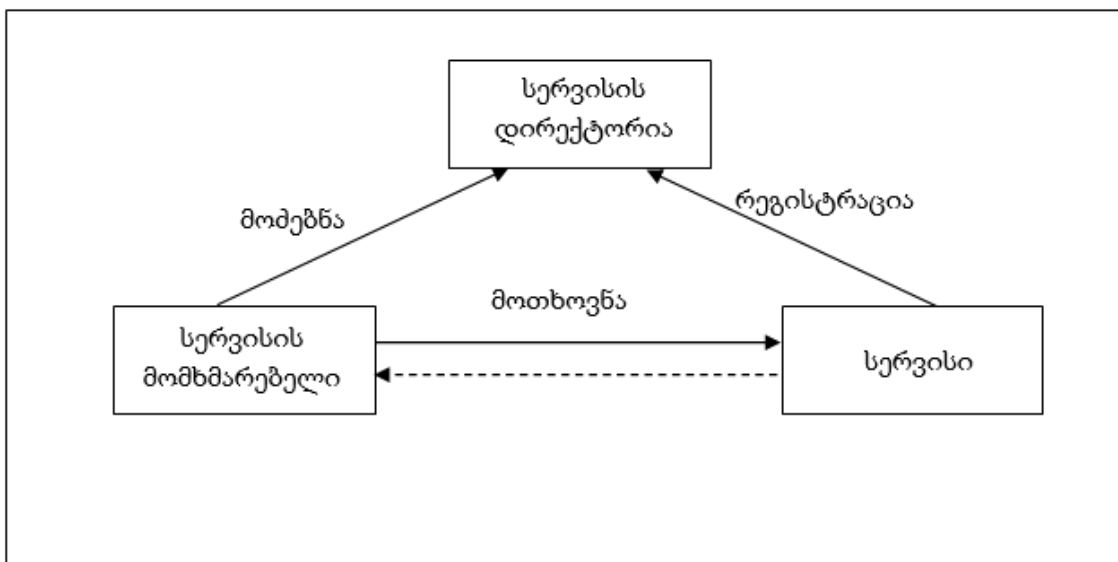
პარალელური და განაწილებული სისტემები მოიცავს მრავალ კომპიუტერს ან პროცესორს, რომლებიც მუშაობენ ერთად ერთი პრობლემის გადასაჭრელად, რაც აუმჯობესებს მწარმოებლურობას და საიმედოობას [1], ხოლო სერვისზე ორიენტირებული არქიტექტურა (SOA) არის დიზაინის პარადიგმა პროგრამული სისტემების, როგორც თავისუფლად დაწყვილებული, მრავალჯერადი გამოყენების სერვისების კრებულის შესაქმნელად. ეს სერვისები შეიძლება განაწილდეს ქსელში და შესრულდეს პარალელურად მასშტაბურობისა და შეცდომების ტოლერანტობის გასაუმჯობესებლად. SOA ხელს უწყობს პარალელური და განაწილებული სისტემების ინტეგრაციას სერვისებს შორის კომუნიკაციისა და კოორდინაციისთვის სტანდარტიზებული ინტერფეისებით. ეს ინტეგრაცია საშუალებას იძლევა შეიქმნას რთული, განაწილებული აპლიკაციები, რომლებიც გამოიყენებენ როგორც პარალელური დამუშავების, ასევე სერვისზე ორიენტირებული დიზაინის პრინციპების უპირატესობებს.

სერვისზე ორიენტირებული არქიტექტურა არის პროგრამული უზრუნველყოფის დიზაინისადმი მიდგომა, რომელშიც კონკრეტული ბიზნეს-მიზნების მისაღწევად იქმნება, გამოიყენება და ადაპტირდება სერვისები. ის ფოკუსირებულია მოდულურ, თავისუფლად დაკავშირებულ კომპონენტებზე, რომლებიც ურთიერთობენ სტანდარტიზებული ინტერფეისებით და, როგორც წესი, იყენებენ ვებ-სერვისების

პროტოკოლებს. SOA აქცენტს აკეთებს ხელახლა გამოყენებადობაზე, მოქნილობასა და მასშტაბურობაზე რთული სისტემების დაშლით მართვად სერვისებად, რომელთა შემუშავება, განთავსება და ექსპლუატაციაც შესაძლებელია დამოუკიდებლად. თითოეული სერვისი აერთიანებს კონკრეტულ ბიზნეს-ფუნქციას და შესაძლებელია მისი წვდომა და სერვისებთან კომბინირება სხვადასხვა ბიზნეს-პროცესების შესასრულებლად. ეს არქიტექტურა ხელს უწყობს ჰეტეროგენულ სისტემებს შორის ურთიერთთანამშრომლობას და საშუალებას აძლევს ორგანიზაციებს მარტივად მოერგონ ცვალებად ბიზნეს-მოთხოვნებს, თუმცა მისი წარმატებული რეალიზაცია მოითხოვს ფრთხილ დაგეგმვას, მართვას და არქიტექტურული პრინციპების დაცვას, რათა უზრუნველყოფილ იქნეს თანმიმდევრულობა, უსაფრთხოება და საიმედოობა მთელი მომსახურების პერიოდში.

სერვისის არის ბიზნესის ფუნქციონირების კომპონენტი, რომელიც კარგად არის განსაზღვრული, დამოუკიდებელი, საჯარო და ხელმისაწვდომია გამოსაყენებლად სტანდარტული პროგრამირების ინტერფეისით. სერვისებს შორის კავშირები ხორციელდება ჩვეულებრივი და უნივერსალური, შეტყობინებებზე ორიენტირებული პროტოკოლებით, როგორცაა SOAP ვებ-სერვისის პროტოკოლი, რომელსაც შეუძლია მოთხოვნებისა და პასუხების მიწოდება სერვისებს შორის.

სერვისზე ორიენტირებული არქიტექტურა შესაძლებელია განვიხილოთ როგორც კლიენტი/სერვერის დიზაინი, რომელიც მხარს უჭერს ბიზნესზე ორიენტირებულ IT მიდგომას, რომელშიც აპლიკაცია შედგება პროგრამული სერვისებისა და პროგრამული მომსახურების მომხმარებლებისგან [2]. ნახ. 1-ზე ნაჩვენებია ასეთი მიდგომა.

ნახ.1. სერვისზე ორიენტირებული არქიტექტურა

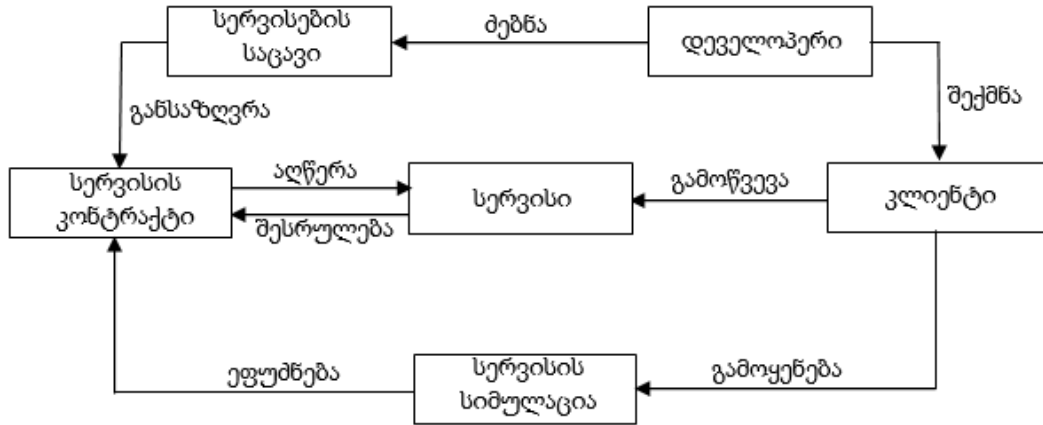
სერვისზე ორიენტირებული არქიტექტურა უზრუნველყოფს შემდეგ მახასიათებლებს:

განაწილებული განლაგება – შესაძლებლობა ორგანიზაციის მონაცემები და ბიზნეს-ლოგიკა წარმოვადგინოთ როგორც სტრუქტურირებული სტანდარტული ფუნქციონალური ერთეულები, რომელთაც სერვისები ეწოდება.

კომპოზირებადობა – ახალი პროცესების აწყობა არსებული სერვისებიდან, სასურველი დეტალიზაციის ხარისხით, სტანდარტული ინტერფეისების მეშვეობით.

თავსებადობა – შესაძლებლობების გაზიარება და გაზიარებული სერვისების ხელახლა გამოყენება ქსელში, ძირითადი პროტოკოლებისა და განხორციელების ტექნოლოგიის განურჩევლად.

ხელახლა გამოყენებადობა – შესაძლებელია სერვისისა და არსებულ რესურსებზე ხელმეორე წვდომა. ნახ.2-ზე ნაჩვენებია, თუ როგორ მუშაობს SOA.

ნახ.2. სერვისზე ორიენტირებული არქიტექტურის მუშაობის პრინციპი

სერვისზე ორიენტირებული არქიტექტურის უპირატესობებია:

- ❖ სერვისზე ორიენტაციის თავისუფალი კავშირები დიდ მოქნილობას უქმნის საწარმოებს გამოიყენონ ყველა ხელმისაწვდომი სერვისის რესურსი, მიუხედავად პლატფორმისა და ტექნოლოგიური შეზღუდვებისა.
- ❖ თითოეული სერვისის კომპონენტი დამოუკიდებელია სხვა სერვისებისგან მომსახურების თავისუფლების ფუნქციის გამო.
- ❖ სერვისის განხორციელება გავლენას არ მოახდენს სერვისის გამოყენებაზე, სანამ არ შეიცვლება ექსპოზიციური ინტერფეისი.
- ❖ კლიენტს ან ნებისმიერ სერვისს შეუძლია წვდომა სხვა სერვისებზე, მათი პლატფორმის, ტექნოლოგიის, მომწოდებლების ან გამოყენებული ენის მიუხედავად.
- ❖ აქტივებისა და სერვისების ხელახლა გამოყენებადობა, ვინაიდან სერვისის კლიენტებმა მხოლოდ უნდა იცოდნენ საკუთარი საჯარო ინტერფეისები.
- ❖ SOA-ზე დაფუძნებული ბიზნეს-აპლიკაციების შემუშავება გაცილებით ეფექტურია დროისა და ღირებულების თვალსაზრისით.
- ❖ აძლიერებს მასშტაბურობას და უზრუნველყოფს სტანდარტულ კავშირს სისტემებს შორის.
- ❖ „ბიზნეს-სერვისების“ ეფექტური და ეფექტიანი გამოყენება.
- ❖ ინტეგრაცია ხდება ბევრად უფრო ადვილი და გაუმჯობესებულია შიდა თავსებადობა.
- ❖ ააქტიურებს ბიზნესს საბოლოო მომხმარებელთან.

სერვისზე ორიენტირებულ არქიტექტურაში აპლიკაციები იყენებენ ქსელში არსებულ სერვისებს. ამ არქიტექტურაში სერვისები უზრუნველყოფილია აპლიკაციების ფორმირებისთვის ინტერნეტით საკომუნიკაციო ზარის საშუალებით. ის საშუალებას აძლევს მომხმარებლებს გააერთიანონ არსებული სერვისებიდან დიდი რაოდენობის საშუალებები აპლიკაციების შესაქმნელად.

SOA მოიცავს დიზაინის პრინციპების ერთობლიობას, რომელიც უზრუნველყოფს სისტემის შემდგომი განვითარების შესაძლებლობას და კომპონენტების ინტეგრირებას თანმიმდევრულ და დეცენტრალიზებულ სისტემაში [3].

SOA-ზე დაფუძნებული გამოთვლითი პაკეტების ფუნქციონალობა აერთიანებს თავსებადი სერვისების ერთობლიობას, რომელიც შეიძლება ინტეგრირებული იყოს სხვადასხვა პროგრამულ სისტემებში, რომლებიც მიეკუთვნება ცალკეულ ბიზნეს დომენებს.

სერვისზე ორიენტირებულ არქიტექტურაში ორი ძირითადი როლი არსებობს:

1. **სერვისის პროვაიდერი:** სერვისის პროვაიდერი არის სერვისის შემსრულებელი და ორგანიზაცია, რომელიც ხელმისაწვდომს ხდის ერთ ან მეტ სერვისს სხვებისთვის გამოსაყენებლად. სერვისების რეკლამირების მიზნით, პროვაიდერს შეუძლია გამოაქვეყნოს ისინი რეესტრში,

მომსახურების კონტრაქტთან ერთად, რომელიც განსაზღვრავს მომსახურების ბუნებას, მისი გამოყენების გზას, ასევე მომსახურების მოთხოვნებსა და დაწესებულ საფასურს.

2. სერვისის მომხმარებელი: სერვისის მომხმარებელს შეუძლია მოძებნოს სერვისის მეტამონაცემები რეესტრში და განავითაროს კლიენტის საჭირო კომპონენტები სერვისის დასაკავშირებლად და გამოსაყენებლად.

სერვისმა შეიძლება შეაგროვოს სხვა სერვისებიდან მიღებული ინფორმაცია და მონაცემები ან შექმნას სერვისების სამუშაო ნაკადები, რათა დააკმაყოფილოს მოცემული სერვისის მომხმარებლის მოთხოვნა. ეს პრაქტიკა ცნობილია როგორც სერვისის ორკესტრირება. ურთიერთქმედების კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი ნიმუშია სერვისის ქორეოგრაფია, რომელიც არის სერვისების კოორდინირებული ურთიერთქმედება კონტროლის ერთი წერტილის გარეშე.

SOA-ს სახელმძღვანელო პრინციპებია:

1. სტანდარტიზებული მომსახურების კონტრაქტი: მითითებულია ერთი ან მეტი მომსახურების აღწერილობის დოკუმენტით.

2. მოქნილი შეერთება: სერვისები შექმნილია როგორც დამოუკიდებელი კომპონენტები და ინარჩუნებს ურთიერთკავშირებს, რაც მინიმუმამდე ამცირებს სხვა სერვისებზე დამოკიდებულებას.

3. აბსტრაქცია: მომსახურება მთლიანად განისაზღვრება მომსახურების კონტრაქტებითა და აღწერილობის დოკუმენტებით. ისინი მალავენ თავიანთ ლოგიკას, რომელიც მათ განხორციელებაში გამოყენებული.

4. ხელახლა გამოყენებადობა: კომპონენტებად შემუშავებული სერვისები შეიძლება ხელახლა იქნეს გამოყენებული უფრო ეფექტურად, რითაც შემცირდება განხორციელების დრო და მასთან დაკავშირებული ხარჯები.

5. ავტონომიურობა: სერვისებს აქვთ კონტროლი ლოგიკაზე, რომელსაც ისინი აერთიანებენ და მომსახურების მომხმარებლის თვალსაზრისით არ არის საჭირო მათი განხორციელების შესახებ ცოდნა.

6. აღმოჩენადობა: სერვისები განისაზღვრება აღწერილობითი დოკუმენტებით, რომლებიც წარმოადგენს დამატებით მეტამონაცემებს, რომელთა მეშვეობითაც შესაძლებელია მათი ეფექტური აღმოჩენა. სერვისის აღმოჩენა უზრუნველყოფს ეფექტურ საშუალებას მესამე მხარის რესურსების გამოსაყენებლად.

7. კომპოზირებადობა: სერვისების გამოყენება სამშენებლო ბლოკად, შეიძლება განხორციელდეს დახვეწილი და რთული ოპერაციები. სერვისების ორკესტრირება და ქორეოგრაფია მყარ მხარდაჭერას იძლევა სერვისების შედგენისა და ბიზნეს-მიზნების მისაღწევად.

დასკვნა

დღევანდელ სწრაფად განვითარებად ციფრულ სამყაროში ბიზნესი მუდმივად ეძებს ეფექტურ და მასშტაბურ გადაწყვეტილებებს მისი მრავალფეროვანი საჭიროებების დასაკმაყოფილებლად.

სერვისზე ორიენტირებული არქიტექტურა პროგრამული უზრუნველყოფის ისეთი არქიტექტურული მიდგომაა, რომელიც ფოკუსირებულია პროგრამული უზრუნველყოფის კომპონენტების სერვისებად ორგანიზებაზე, რაც მათ ადვილად მისაწვდომს და ხელახლა გამოყენებას ხდის სხვადასხვა აპლიკაციებსა და პლატფორმებზე. კომპლექსური სისტემების მართვად სერვისებად დაყოფით, ის საშუალებას აძლევს ბიზნესს მიაღწიოს უფრო მეტ მოქნილობას, სისწრაფესა და თავსებადობას, რაც ხელს უწყობს განსხვავებული სისტემებისა და აპლიკაციების შეუფერხებელ ინტეგრაციას.

ამ ტექნოლოგიას მოაქვს უნიკალური სარგებელი და მოსაზრებები, როდესაც საქმე ეხება ბიზნესის განხორციელებას. სერვისზე ორიენტირებული არქიტექტურა გამოირჩევა სერვისების ხელახლა გამოყენებადობისა და თავსებადობის ხელშეწყობით.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. რ.ქუთათელაძე, თ.ბახტაძე, ა.კობიაშვილი. თანამედროვე პარალელური და განაწილებული სისტემების პარადიგმის შედარებითი ანალიზი. XVII საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენციის „ხელისუფლება და საზოგადოება – 2023“. შრომების კრებული. თბილისი, 2023, გვ. 291-298.
2. <https://www.geeksforgeeks.org/service-oriented-architecture>
3. <https://cs.ccsu.edu/~stan/classes/CS530/Notes18/17-DistributedSE.html>

Service Models for Distributed Computing and Their Comparative Analysis

Rusudan Kutateladze
professor at Georgian Technical University

Tengiz Bakhtadze
professor at Georgian Technical University

Ana Kobiashvili
professor at Georgian Technical University

Summary

Parallel and distributed systems play a crucial role in business by increasing the computing power and scalability of various fields. In finance, they speed up complex calculations for risk analysis and trading strategies. In e-commerce, they manage large-scale databases and automate transaction processing. In customer relationship management, they analyze vast databases to personalize marketing strategies. Supply chain management benefits from distributed systems coordinating inventory and logistics across multiple locations. In telecommunications, they provide uninterrupted communication and process massive data traffic. These systems enable businesses to process big data, support real-time analytics, and improve overall efficiency, enabling them to flexibility and the ability to adapt to the demands of the dynamic market.

Both rely on the same computing infrastructure, enabling applications ranging from scientific simulations and data analytics to cloud computing and Internet services.

The article discusses the principles of service-oriented architecture, offers a detailed analysis of its advantages and disadvantages. The main characteristics of service-oriented systems are analyzed. A description of web services is given, through which effective functioning of service-oriented architecture can be achieved.

Keywords: parallel computing, distributed computing, service-oriented architecture, client-server architecture.

ბადური და ღრუბლოვანი გამოთვლების თავისებურებები ბიზნესში

ქუთათელაძე რუსუდან
საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი

ბაბტაძე თენგიზ
საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი

კობიაშვილი ანა
საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი

აბსტრაქტი

ბადური და ღრუბლოვანი გამოთვლები რევოლუციას ახდენს ბიზნეს-ოპერაციებში მასშტაბური, ეკონომიური საინფორმაციო ინფრასტრუქტურის უზრუნველყოფით. ბადური გამოთვლები ახდენს რესურსების ოპტიმალურ განაწილებას რთული გამოთვლების დასაძლევად, ეფექტურობის გაზრდისა და რესურსების გაზიარების ხარჯების შესამცირებლად. ამის საპირისპიროდ, ღრუბლოვანი გამოთვლა გვთავაზობს მოთხოვნის შესაბამის წვდომას კონფიგურირებადი რესურსების ერთობლიობაზე, რაც საშუალებას აძლევს ბიზნესებს სწრაფად განათავსონ აპლიკაციები და საჭიროებისამებრ გააფართოონ, ოპტიმიზაცია გაუწიონ შესრულებას და სისწრაფეს. ორივე ტექნოლოგია საშუალებას აძლევს ბიზნესს გაუმკლავდეს მონაცემთა დიდ ნაკრებებს, დააჩქაროს ინოვაციები და გაამარტივოს პროცესები, რაც ხელს უწყობს კონკურენტუნარიანობის გაძლიერებას დინამიკურ ბაზრებზე. ბადური და ღრუბლოვანი გამოთვლებით ორგანიზაციებს შეუძლიათ სწრაფად მოერგონ ცვალებად მოთხოვნებს, შეამცირონ კაპიტალური ხარჯები და ფოკუსირება მოახდინონ რესურსების ძირითად ბიზნეს-მიზნებზე მდგრადი ზრდისა და წარმატებისთვის.

სტატიაში განხილულია სერვისზე ორიენტირებული არქიტექტურის უპირატესობები და ნაკლოვანებები. ნაჩვენებია პარალელური და განაწილებული სისტემების ეფექტური მუშაობისთვის უაღრესად მნიშვნელოვანი ხარისხიანი ვებ-სერვისებისადმი წაყენებული მოთხოვნები. განხილულია ანგარიშის მართვისა და შეკვეთების დამუშავების მარტივი სისტემის მაგალითი. სტატიაში ასევე განხილულია ბადური და ღრუბლოვანის გამოთვლების დადებითი და უარყოფითი მხარეები და შესრულებულია ამ ორი ტიპის მიდგომის მახასიათებლების შედარებითი ანალიზი.

საკვანძო სიტყვები: განაწილებული გამოთვლები, სერვისზე ორიენტირებული არქიტექტურა, ბადური გამოთვლები, ღრუბლოვანი გამოთვლები.

ძირითადი ტექსტი

სერვისზე ორიენტირებული არქიტექტურა (SOA) არის პროგრამული უზრუნველყოფის დიზაინისადმი მიდგომა, რომელშიც სერვისები იქმნება, გამოიყენება და ადაპტირდება კონკრეტული ბიზნეს-მიზნების მისაღწევად [1]. SOA-ს უპირატესობებია:

სერვისის ხელახალი გამოყენება: SOA-ში აპლიკაციები მზადდება არსებული სერვისებიდან. ამრიგად, სერვისების ხელახლა გამოყენება შესაძლებელია მრავალი აპლიკაციის შესაქმნელად.

მარტივი მოვლა: ვინაიდან სერვისები ერთმანეთისგან დამოუკიდებელია, ისინი შეიძლება ადვილად განახლდეს და შეიცვალოს სხვა სერვისებზე გავლენის გარეშე.

პლატფორმისგან დამოუკიდებლობა: SOA საშუალებას იძლევა შეიქმნას რთული აპლიკაცია სხვადასხვა წყაროდან შერჩეული სერვისების კომბინაციით, პლატფორმისგან დამოუკიდებლად.

ხელმისაწვდომობა: SOA საშუალებები ადვილად ხელმისაწვდომია ყველასთვის მოთხოვნის შემთხვევაში.

საიმედოობა: SOA აპლიკაციები უფრო სანდოა, რადგან გაცილებით ადვილია მცირე სერვისების გამართვა, ვიდრე უზარმაზარი კოდებისა.

მასშტაბურობა: სერვისებმა შეიძლება იმუშაოს სხვადასხვა სერვერის გარემოში, რაც ზრდის მასშტაბურობას.

SOA-ს უარყოფითი მხარეებია:

მაღალი ზედნადები: სერვისების შეყვანის პარამეტრების ვალიდაცია ხდება სერვისების ურთიერთქმედების დროს, რაც ამცირებს მწარმოებლურობას, რადგან ზრდის დატვირთვას და რეაგირების დროს.

მაღალი ინვესტიცია: SOA-სთვის საჭიროა უზარმაზარი საწყისი ინვესტიცია.

კომპლექსური სერვისების მართვა: სერვისების ურთიერთქმედებისას ისინი ახდენენ შეტყობინებების გაცვლას. შეტყობინებების რაოდენობა შეიძლება მილიონობით იყოს; დიდი რაოდენობით შეტყობინებების დამუშავება კი რთულ ამოცანად იქცევა.

SOA გამოიყენება მრავალ სფეროში:

1. არმიასა და საჰაერო ძალებში სიტუაციური ამოცნობის სისტემებში.
2. ჯანდაცვის მიწოდების გასაუმჯობესებლად.
3. სათამაშო აპლიკაციებში ჩაშენებული ფუნქციების (ვთქვათ, GPS) გასაშვებად.
4. მუზეუმებში ინფორმაციის ვირტუალური საცავის ორგანიზებისათვის.

პარალელური და განაწილებული სისტემების ეფექტური მუშაობისთვის საჭიროა ხარისხიანი ვებ-სერვისები. ვებ-სერვისი არის პროგრამული უზრუნველყოფის ნებისმიერი ნაწილი, რომელიც ხელმისაწვდომი ხდება ინტერნეტით [2]. ისინი დამოუკიდებელი, მოდულური, განაწილებული, დინამიკური აპლიკაციებია, რომელთა აღწერა, განთავსება ან გამოძახება შესაძლებელია ბიზნეს-ქსელში პროდუქტების, პროცესების და მიწოდების ჯაჭვების შესაქმნელად. ეს აპლიკაციები შეიძლება იყოს ადგილობრივი, განაწილებული ან ვებზე დაფუძნებული და გამოირჩევა ძეზის მარტივი მექანიზმებით.

განვიხილოთ მაგალითი – ანგარიშის მართვისა და შეკვეთების დამუშავების მარტივი სისტემა. საბუღალტრო პერსონალი იყენებს Visual Basic-ით ან JSP-ით აგებულ კლიენტის აპლიკაციას ახალი ანგარიშების შესაქმნელად და ახალი მომხმარებლის შეკვეთების შესატანად. ამ სისტემის დამუშავების ლოგიკა იწერება Java-ში და მდებარეობს Solaris მანქანაზე, რომელიც ასევე ურთიერთქმედებს მონაცემთა ბაზასთან ინფორმაციის შესანახად. ამ ოპერაციის შესასრულებელი ნაბიჯებია:

- კლიენტის პროგრამა აერთიანებს ანგარიშის რეგისტრაციის ინფორმაციას SOAP (ობიექტებზე წვდომის მარტივი პროტოკოლი) შეტყობინებაში.
- ეს SOAP შეტყობინება იგზავნება ვებ-სერვისში, როგორც HTTP POST მოთხოვნის ძირითადი ნაწილი.
- ვებ-სერვისი ხსნის SOAP მოთხოვნას და გარდაქმნის მას ბრძანებად, რომლის გაგებაც შეუძლია აპლიკაციას.
- აპლიკაცია საჭიროებისამებრ ამუშავებს ინფორმაციას და პასუხობს ამ მომხმარებლის ახალი უნიკალური ანგარიშის ნომრით.
- შემდეგ ვებ-სერვისი ათავსებს პასუხს სხვა SOAP შეტყობინებაში, რომელსაც უგზავნის კლიენტის პროგრამას მისი HTTP მოთხოვნის საპასუხოდ.
- კლიენტის პროგრამა ხსნის SOAP შეტყობინებას ანგარიშის რეგისტრაციის პროცესის შედეგების მისაღებად.

ბადური გამოთვლა არის დიდი რაოდენობის კომპიუტერების განაწილებული სტრუქტურა, რომლებიც ერთმანეთთან დაკავშირებულია რთული პრობლემის გადასაჭრელად [3]. მასში სერვერები და კომპიუტერები დამოუკიდებლად მუშაობენ და თავისუფლად არიან დაკავშირებული ინტერნეტით პირდაპირ ან დაგეგმვის სისტემების მეშვეობით. ბადური გამოთვლები მოიცავს პარალელურად დაკავშირებულ კომპიუტერების დიდ რაოდენობას, რომლებიც ქმნის კლასტერს და აზიარებს რესურსებს. ისინი რთულ ამოცანებს ყოფენ პატარა ნაწილებად, რომლებიც ნაწილდება პროცესორებზე.

ღრუბლოვანი გამოთვლა განისაზღვრება, როგორც კომპიუტერის ენერჯის, მონაცემთა ბაზის შენახვის, აპლიკაციების და სხვა IT რესურსების მოთხოვნის საშუალება ინტერნეტის საშუალებით [4]. ღრუბლოვანი გამოთვლები იგივეა, რაც მონაცემთა შენახვა და წვდომა ინტერნეტის საშუალებით იაფად, კომპიუტერის მყარი დისკის ნაცვლად.

ბადური გამოთვლები და ღრუბლოვანი გამოთვლები ერთმანეთისგან განსხვავდება რიგი თავისებურებებით:

1. **მთავარი მიზანი:** – ღრუბლოვანი გამოთვლის მთავარი მიზანია სერვისის შეთავაზება უფრო დაბალი ტარიფით. ის გვთავაზობს მასშტაბურობას და მოქნილობას, რათა მომხმარებელმა ეფექტურად გამოიყენოს ღრუბლოვანი გამოთვლები გაზრდილი უსაფრთხოებითა და ხელმისაწვდომობით, ხოლო ბადური გამოთვლის მიზანია ბადეზე ფოკუსირება რთული პრობლემების გადასაჭრელად და ის ასევე უზრუნველყოფს კომპიუტერის უფრო ეფექტიან გამოყენებას.

2. **ტიპები და დაყოფა:** – ღრუბლოვანი გამოთვლის სახეებია საჯარო ღრუბლები, კერძო ღრუბლები, საზოგადოების ღრუბლები და ჰიბრიდული ღრუბლები, ხოლო ბადური გამოთვლები არის განაწილებული გამოთვლითი სისტემა; ამიტომ მისი ტიპებია განაწილებული საინფორმაციო სისტემები და განაწილებული გამჭოლი სისტემები.

3. **გამოყენება და უსაფრთხოება:** – ღრუბელში ინახება დიდი რაოდენობით მონაცემი. ის უზრუნველყოფს ამ მონაცემთა უსაფრთხოებას. ღრუბელზე შენახული მონაცემები დაცულია და წვდომა მხოლოდ საგანგებო უფლებების მქონე მომხმარებლებისთვისაა შესაძლებელი. ბადური გამოთვლა კი უფრო მეტად ორიენტირებულია კომპიუტერის გონივრულ გამოყენებაზე.

4. **დამოკიდებულების საფუძველი:** – ღრუბლოვანი გამოთვლები მთლიანად დამოკიდებულია შიდა კომპიუტერზე. ღრუბელი გვთავაზობს მაღალ უსაფრთხოებას მაღალ მწარმოებლურობასთან ერთად. ბადურ გამოთვლებს შეუძლია თავისი სამუშაო განახორციელოს მუდმივად, მაშინაც კი, თუ კომპიუტერი გაჩერდება ან ავარიულ სიტუაციაში აღმოჩნდება. ასეთ შემთხვევაში სხვა კომპიუტერი იმუშავებს და სისტემას გახდის უფრო ეფექტურსა და საიმედოს.

5. **განსხვავება და მსგავსება:** – ღრუბლოვანი გამოთვლები და ბადური გამოთვლები ერთმანეთისგან განსხვავდება გარკვეული თვალსაზრისით, როგორცაა არქიტექტურა, ბიზნეს-მოდელი და თავსებადობა. ღრუბლოვან გამოთვლებსა და ბადურ გამოთვლებს შორის მსგავსება არის ქსელზე დაფუძნებული ტექნოლოგიები.

6. **სივრცე და შენახვა:** – ღრუბლოვან გამოთვლებში მონაცემთა სარეზერვო ასლის შექმნა/აღდგენა მარტივია მისი მონაცემთა სწრაფი დამუშავების გამო. ღრუბლოვანი გამოთვლების განახლება ავტომატური და ეფექტურია. თუმცა, ბადურ გამოთვლებში სივრცე უფრო დაზოგილია და დამატებით რესურსებზე წვდომაც შესაძლებელია.

7. **დისტანციური გამოყენება:** – ღრუბლოვან გამოთვლებში გამოთვლითი რესურსების მენეჯმენტი არის ერთ ადგილას, რომელიც გეოგრაფიულად მდებარეობს სხვადასხვა ლოკაციაზე, ხოლო ბადურ გამოთვლებში არსებობს განაწილებული სისტემა, სადაც რესურსები ნაწილდება სხვადასხვა ადგილას და შეიძლება განთავსდეს სხვადასხვა საიტებიდან.

8. **რესურსის მოთხოვნები:** – ბადური გამოთვლა მეტ რესურსს მოითხოვს, ღრუბლოვან გამოთვლას კი რესურსზე პირდაპირი წვდომა არ აქვს.

9. **პრობლემის გადაჭრის ტექნიკა:** – სამუშაოს დაგეგმვისთვის ბადური გამოთვლა იყენებს ყველა სახის გამოთვლით რესურსს. მასში დიდი ამოცანა იყოფა მრავალ დავალებად, რომელსაც წყვეტს სხვადასხვა კომპიუტერი, როდესაც სამუშაო ენიჭება კონკრეტულ კომპიუტერს. ღრუბლოვან გამოთვლებს აქვს რესურსები, რომლებიც გაერთიანებულია რესურსების დაჯგუფების მეშვეობით და საჭიროებს ბაზას სერვერების კლასტერიდან.

10. **სერვისები და შესაძლებლობები:** – აკადემიური მკვლევარები ძირითადად იყენებენ ბადურ გამოთვლებს და უმკლავდებიან რთულ სამუშაოებს მონაცემთა დიდი ნაკრებით. ღრუბლოვანი გამოთვლები არის მთლიანად ინტერნეტზე დაფუძნებული გამოთვლა. ღრუბელი გვთავაზობს სხვადასხვა სახის სერვისებს, როგორცაა მონაცემთა მართვა, სამუშაოს მოთხოვნები, მონაცემთა უსაფრთხოება და ა.შ. ის ხსნის ახალი აპარატურის და პროგრამული უზრუნველყოფის შექმნის ხარჯებს, რომლებიც საჭიროა აპლიკაციების შესაქმნელად.

11. **თავსებადობა:** – ბადურ გამოთვლებში თავსებადობა შეიძლება სწრაფად დამუშავდეს, ხოლო ღრუბლოვანი გამოთვლა არ უჭერს მხარს თავსებადობას.

ცხრილ 1-ში მოცემულია ბადური და ღრუბლოვანი გამოთვლების შედარებითი ანალიზი.

ცხრილი 1. ბადური და ღრუბლოვანი გამოთვლების შედარებითი ანალიზი

ბადური გამოთვლები	ღრუბლოვანი გამოთვლები
არის აპლიკაციებზე ორიენტირებული.	არის სერვისზე ორიენტირებული.
რესურსები ნაწილდება მრავალ გამოთვლით ერთეულს შორის ერთი ამოცანის დასამუშავებლად.	ყველა რესურსი იმართება ცენტრალიზებულად და განთავსებულია სხვადასხვა სერვერებზე კლასტერებში.
არის ურთიერთდაკავშირებული კომპიუტერებისა და ქსელების კოლექცია, რომელიც შეიძლება გამოიძახოს დიდი მასშტაბის დამუშავების ინსტრუმენტებისთვის.	ერთზე მეტი კომპიუტერის კოორდინაცია პრობლემის ერთად გადასაჭრელად.
მუშაობს კორპორატიულ ქსელში.	წვდომა შესაძლებელია ინტერნეტის საშუალებით.
ძირითადად ფლობს და მართავს ორგანიზაციას მის შენობაში.	სერვერები ეკუთვნის ინფრასტრუქტურის პროვაიდერებს და განთავსებულია ფიზიკურად სხვადასხვა ადგილას.
გვთავაზობს გამოთვლითი რესურსების საერთო ნაკრებს საჭიროებებიდან გამომდინარე.	მოიცავს საერთო პრობლემასთან გამკლავებას სხვადასხვა რაოდენობის გამოთვლითი რესურსების გამოყენებით.

ღრუბლოვანი გამოთვლის უარყოფითი მხარეებია:

- 1) ინტერნეტთან დაკავშირება.** ღრუბლოვანი გამოთვლების დროს ყველა მონაცემი (სურათი, აუდიო, ვიდეო და ა.შ.) ინახება ღრუბელზე და ინტერნეტის გამოყენებით ღრუბლის საშუალებით ვწვდებით მონაცემებს. თუ არ გვაქვს კარგი ინტერნეტკავშირი, წვდომა შეუძლებელი იქნება, რადგანაც არ არსებობს ღრუბლიდან მონაცემებზე წვდომის სხვა შესაძლებლობა.
- 2) მომწოდებლის დაბლოკვა.** მომხმარებლის დაბლოკვა ღრუბლოვანი გამოთვლის ყველაზე დიდი მინუსია. ორგანიზაციებს შეიძლება შეექმნათ პრობლემები თავიანთი სერვისების ერთი მომწოდებლიდან მეორეზე გადაცემისას. სხვადასხვა მომწოდებელი გვთავაზობს სხვადასხვა პლატფორმას, რამაც შეიძლება გამოიწვიოს ერთი ღრუბლიდან მეორეზე გადასვლა.
- 3) შეზღუდული კონტროლი.** ღრუბლოვანი ინფრასტრუქტურა მთლიანად ფლობს, მართავს და აკონტროლებს სერვისის პროვაიდერს, მომხმარებლებს ნაკლები კონტროლი აქვთ ღრუბლოვანი ინფრასტრუქტურის ფარგლებში სერვისების ფუნქციასა და შესრულებაზე.
- 4) უსაფრთხოება.** მიუხედავად იმისა, რომ ღრუბლოვანი სერვისის პროვაიდერები ახორციელებენ უსაფრთხოების საუკეთესო სტანდარტებს მნიშვნელოვანი ინფორმაციის შესანახად, ღრუბლოვანი ტექნოლოგიის მიღებით შესაძლებელია ორგანიზაციის ყველაზე სენსიტიური ინფორმაციის გადაგზავნა მოხდეს მესამე მხარისათვის. გარდა ამისა, ღრუბელზე მონაცემების გაგზავნისას შესაძლოა ორგანიზაციის ინფორმაცია გატეხილი იყოს ჰაკერების მიერ.

დასკვნა

ციფრული სამყაროს სწრაფი განვითარების პირობებში ბიზნესი საჭიროებს გადაწყვეტილებების სწრაფსა და ეფექტურ მიღებას. თანამედროვე ტექნოლოგიები გვთავაზობენ ბიზნეს-ოპერაციებისა და ინოვაციების გაძლიერებას.

ბადური გამოთვლები იყენებს მრავალი რესურსის კოლექტიურ გამოთვლით ძალას, როგორცაა კომპიუტერები, საცავი და ქსელი, ფართომასშტაბიანი გამოთვლითი ამოცანების გადასაჭრელად. ის საშუალებას აძლევს ბიზნესს ეფექტურად დაამუშაოს მასიური მონაცემები, განახორციელოს რთული სიმულაციები და დააჩქაროს კვლევისა და განვითარების ინიციატივები. ეს კი აუმჯობესებს რესურსების გამოყენებას და აუმჯობესებს დროის ფაქტორს კრიტიკული პროექტებისთვის.

ღრუბლოვანმა გამოთვლებმა რევოლუცია მოახდინა ბიზნესის მიერ IT რესურსებისა და სერვისების მოხმარებისა და მიწოდების გზაზე. ინტერნეტის საშუალებით მოთხოვნით წვდომის შეთავაზებით კონფიგურირებადი გამოთვლითი რესურსების საერთო საცავზე, ღრუბლოვანი გამოთვლა

ბიზნესს საშუალებას აძლევს საჭიროებისამებრ სწრაფად გააფართოოს ინფრასტრუქტურა, აპლიკაციები და სერვისები. იქნება ეს ახალი აპლიკაციების დანერგვა, დიდი რაოდენობით მონაცემების შენახვა და ანალიზი, თუ მომხმარებელთა მომსახურება, ღრუბლოვანი გამოთვლა უზრუნველყოფს შეუდარებელ მოქნილობას, მასშტაბურობას და ხარჯების ეფექტურობას.

თითოეული ეს ტექნოლოგია უზრუნველყოფს გამორჩეულ მოქნილობას და სარგებელს. ბადური გამოთვლები შესანიშნავად ართმევს თავს მაღალი ხარისხის გამოთვლითი ამოცანების შესრულებას და განაწილებულ დატვირთვას, ხოლო ღრუბლოვანი გამოთვლა გვთავაზობს შეუდარებელ მასშტაბურობას, სისწრაფესა და ხარჯების ეფექტურობას.

ბიზნესებმა გულდასმით უნდა შეაფასონ თავიანთი სპეციფიკური მოთხოვნები, შეზღუდვები და მიზნები, რათა დადგინდეს ყველაზე შესაფერისი მიდგომა ან მიდგომების კომბინაცია. ამით ბიზნესები მოიპოვებენ მნიშვნელოვან კონკურენტულ უპირატესობებს ამ ტრანსფორმაციული ტექნოლოგიების სტრატეგიული გამოყენებით.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. https://www.researchgate.net/publication/289231743_Web_service_based_parallel_and_distributed_simulation_experience
2. <https://www.maplesoft.com/products/maple/features/gridcomputing.aspx>
3. <https://www.spiceworks.com/tech/cloud/articles/what-is-grid-computing/>
4. <https://www.ibm.com/topics/cloud-computing>

Peculiarities of Grid and Cloud Computing in Business

Rusudan Kutateladze
professor at Georgian Technical University

Tengiz Bakhtadze
professor at Georgian Technical University

Ana Kobiashvili
professor at Georgian Technical University

Summary

Grid and cloud computing are revolutionizing business operations by providing a scalable, cost-effective information technology infrastructure. Grid computing optimizes resource allocation to overcome complex computations, increase efficiency, and reduce resource sharing costs. In contrast, cloud computing offers on-demand access to a set of configurable resources, enabling businesses to rapidly deploy applications and scale as needed, optimizing performance and agility. Both technologies enable businesses to handle large data sets, accelerate innovation and streamline processes, helping to strengthen competitiveness in dynamic markets. With grid and cloud computing, organizations can quickly adapt to changing demands, reduce capital expenditures, and focus resources on core business goals for sustainable growth and success.

The article discusses the advantages and disadvantages of service-oriented architecture. The requirements for high-quality web services, which are extremely important for the efficient operation of parallel and distributed systems, are shown. An example of an account management and order processing system is discussed. The article also discusses the advantages and disadvantages of grid and cloud computing and performs a comparative analysis of the characteristics of these two types of approaches.

Keywords: distributed computing, service-oriented architecture, grid computing, cloud computing.

ორგანიზაციული გამოწვევები და ჯანდაცვის სისტემის დინამიკური ტრანსფორმაცია

დამბაშიძე თამარ

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი

ჩიკვილაძე თეა

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის დოქტორანტი

აბსტრაქტი

ჯანდაცვის ორგანიზაციული განვითარების წინააღმდეგობათა შესამცირებლად მენეჯერებს უხდებათ თანამშრომლების ყურადღების მობილიზაცია შემდეგ საკითხებზე: ცვლილებათა და კონკრეტული ცვლილებების არაფორმალურ მოწინააღმდეგეთა აუცილებლობის წინადადებებისთვის განმახორციელებელი კომუნიკაციების პოზიციების დასაბუთება; მხარდაჭერის გუნდის მოპოვება; ფორმირება; დანერგვა; დაფიქსირება. ორგანიზაციულ ცვლილებებსა და სტაბილურობას შორის უნდა არსებობდეს განსაზღვრული ბალანსი, რაც ვლინდება ცვლილებათა განხორციელების ფაქტორებისა ("წამქეზებლები") და სტაბილურობის შენარჩუნების პირობებს ("შემაკავებელი ძალები") შორის თანაფარდობაში. ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში მენეჯერმა სწორად უნდა შეაფასოს თითოეული მათგანის მნიშვნელობა და შეძლებისდაგვარად შეარბილოს ცვლილებებისადმი შიდასისტემური წინააღმდეგობა.

საკვანძო სიტყვები: ორგანიზაციული ინტეგრაცია, სტრატეგიული ცვლილება, ლიდერობის კრიზისი, ჯანდაცვის დაფინანსება, პრევენციული სერვისები

ძირითადი ტექსტი

ორგანიზაციული ცვლილებებისა და განვითარების დროს რეგოლაციური და ევოლუციური ელემენტები ბუნებრივად ავსებენ ერთმანეთს. ორგანიზაციები, რომლებიც დროულად არ ატარებენ რეინჟინირინგს, იძულებულნი ხდებიან მიმართონ რესტრუქტურიზაციას (ორგანიზაციული ინტეგრაციის დონის დაქვეითება, იერარქიული დონეებისა და ქვედანაყოფების გაუქმება, მომუშავეთა შემცირება და ა. შ., რათა შემცირდეს ოპერაციული ხარჯები) ან ინოვაციას (ნოვაციათა კომერციალიზაცია, რომელიც ემყარება ახალი ტექნოლოგიებისა და პროდუქტის გრეთვე ორგანიზაციული გარდაქმნები მომხმარებელთა მოთხოვნების უკეთ დაკმაყოფილების მიზნით). გასული საუკუნის ბოლოს ორგანიზაციების ფუნქციონირების გარემოს ცვლილებებისა (ტექნოლოგიური პროგრესი, გლობალიზაცია, საზოგადოების ინფორმატიზაცია, პროდუქტის სასიცოცხლო ციკლის შემცირება, გარემოს მაღალი დინამიკურობა, ბაზრების ინტეგრაცია და ა. შ.) და ორგანიზაციების ფორმირებაზე მოქმედი ფაქტორების (ადამიანური ფაქტორის როლისამაღლება, ჯგუფებისა და ჯგუფური დინამიკის სფეროში გამოკვლევები, კორპორაციული კულტურის განვითარება და ა. შ.) გავლენით ჩამოყალიბდა ორგანიზაციული განვითარების კონცეფცია. იგი ეფუძნება უ. ბენისის, ე. შეინის და რ. ბეკჰარდის მიერ ჩამოყალიბებულ თეორიას, რომელიც ორგანიზაციულ განვითარებას განმარტავს, როგორც ცოდნაზე, იდეებსა და სწავლებაზე დამყარებულ ორგანიზაციულ სტრატეგიას, რაც მოიცავს ორგანიზაციის კულტურული და სტრუქტურული ცვლილებების ასპექტებს. ეს მიდგომა ემყარება ინდივიდის, ჯგუფისა და მთლიანად ორგანიზაციის მუშაობის გაუმჯობესებას მომუშავეთა ცოდნის დონის ამაღლებისა და ტრენინგების, დაკვირვებების, გამოკითხვებისა და კონსალტინგის მეშვეობით სათანადო უნარ ჩვევების განვითარებით.

ორგანიზაციული განვითარება არის გარდაქმნების ნორმატიული სტრატეგია და მიმართულია გეგმაზომიერი ცვლილებებისადმი. ორგანიზაციული განვითარება წარმოადგენს ჯანდაცვის მენეჯმენტის სფეროში გასატარებელ გეგმურ და სისტემატურ გარდაქმნათა კომპლექსს ორგანიზაციული სისტემების, კორპორაციული კულტურის და ორგანიზაციული ქცევის სფეროში, რომელიც მიმართულია სამედიცინო ორგანიზაციის ეფექტიანობის ასამაღლებლად პრობლემათა გადაჭრასა და დასახული მიზნების მისაღწევად. იგი ცვლის მომუშავეთა დამოკიდებულებას სამუშაოსადმი, ახდენს მათი ქცევის

მოდულიზაციას და ასტიმულირებს სტრუქტურულ ცვლილებებს. აღნიშნული პროცესი ატარებს გრძელვადიანი სტრატეგიის სახეს, ორიენტირებულია პრობლემებზე და მოქმედებებზე, ასახავს ჯანდაცვის ორგანიზაციისადმი სისტემურ მიდგომას, ფართოდ იყენებს გარდაქმნების სფეროში კონსულტანტების მომსახურებას და მოიცავს პერსონალის სწავლებისა და გადამზადების თანამედროვე ფორმებს.

სამედიცინო ორგანიზაციაში დამკვიდრებული ხელმძღვანელობის სტილი ხელს უწყობს ევოლუციური გზით ცვლილებების განხორციელებას. ორგანიზაციული ცვლილებები ხასიათდება, ერთი მხრივ, განვითარების ფაქტორების ზემოქმედებით, ხოლო, მეორეს მხრივ, ამ ფაქტორების ცალმხრივობით წარმოშობილი კრიზისებით: ორგანიზაციის შემოქმედებითი ზრდის ფაზას მოსდევს ლიდერობის კრიზისი; სტრატეგიულ ზრდას, რომელიც ხორციელდება მიზანმიმართულად, ორგანიზაციის მეპატრონეთა მიერ პროფესიონალი მენეჯერების მოწვევით – ავტონომიურობის კრიზისი; ორგანიზაციული დელეგირებით ზრდას – კონტროლის კრიზისი; კოორდინაციით თანამშრომლობით ზრდას ზრდას – შეზღუდვების ფორმალური სტრუქტურის კრიზისი; ჯანდაცვის ორგანიზაციული განვითარების წინააღმდეგობათა შესამცირებლად მენეჯერებს უხდებათ თანამშრომლების ყურადღების მობილიზაცია შემდეგ საკითხებზე: ცვლილებათა კონკრეტული ცვლილებების არაფორმალური მოწინააღმდეგეთა აუცილებლობის წინადადებებისთვის განმახორციელებელი კომუნიკაციების პოზიციების დასაბუთება; მხარდაჭერის გუნდის მოპოვება; ფორმირება; დანერგვა; დაფიქსირება. ორგანიზაციულ ცვლილებებსა და სტაბილურობას შორის უნდა არსებობდეს განსაზღვრული ბალანსი, რაც ვლინდება ცვლილებათა განხორციელების ფაქტორებისა (“წამქეზებლები”) და სტაბილურობის შენარჩუნების პირობებს (“შემაკავებელი ძალები”) შორის თანაფარდობაში. მდგომარეობა მიმდებარა, თუ ორგანიზაციული გამოცდილება დატვირთულია უსაგნო რეორგანიზაციების უწყალო ცდებით. ორგანიზაციული განვითარების ნებისმიერ ეტაპზე მნიშვნელოვანია იმ ძალების შეფასება და ანალიზი, რომლებიც ხელს უწყობენ ან ეწინააღმდეგებიან ცვლილებებს. მათი დაბალანსებულობა იწვევს ორგანიზაციულ ინერტულობას, რის დამლევაც შესაძლებელია მენეჯერთა სათანადო მცდელობით: ერთის მხრივ საჭიროა გარდაქმნების მოწინააღმდეგე ძალების შესუსტება, ხოლო, მეორეს მხრივ, განვითარების მომხრეთა გაძლიერება. ცვლილებებისადმი წინააღმდეგობის ხასიათი მნიშვნელოვნადაა დამოკიდებული ორგანიზაციის სტრუქტურულ და კულტურულ ფაქტორებზე. მათ დასაძლევად მენეჯერთა რეაგირება უნდა ატარებდეს სისტემურ ხასიათს, რისთვისაც ისინი სიტუაციის ადექვატურად უნდა მიმართავდნენ სხვადასხვა მიდგომას: ინფორმირება და კომუნიკაციები – პროცესში მონაწილეთა ცვლილებებზე ინფორმაციის ხელმიუწვდომლობა ან ფაქტების დამახინჯება; ცვლილებებში თანამონაწილეობა – ცვლილებათა ინიციატორები არ ფლობენ სრულყოფილ ინფორმაციას ცვლილებათა დასაგეგმად, ხოლო მოწინააღმდეგეები საკმაოდ ძლიერია;

ჯანდაცვის სისტემის ერთ-ერთი უმთავრესი მიზანია მოსახლეობის დაცვა ჯანდაცვის დანახარჯებით გამოწვეული ფინანსური რისკებისაგან, ანუ ქვეყანაში უნდა იყოს ისეთი ჯანდაცვის სისტემა, რომ საჭირო სამედიცინო მომსახურების მოსალოდნელმა ხარჯებმა არ განაპირობონ ინდივიდების ან მათი ოჯახების გადატაკება. ეს მიზანი შეადგენდა საქართველოში 2013 წლიდან საყოველთაო ჯანმრთელობის დაცვის სახელმწიფო პროგრამის შემოღების საფუძველს. ამ მხრივ, მნიშვნელოვანია გავარკვიოთ საყოველთაო ჯანმრთელობის დაცვის სახელმწიფო პროგრამის დანერგვის შემდეგ რა გამოწვევების წინაშე დგას საქართველოს ჯანდაცვის სისტემა.

დღეისათვის, საქართველოს ყველა მოქალაქე უზრუნველყოფილია საბაზისო სამედიცინო მომსახურებით საყოველთაო ჯანმრთელობის დაცვისა თუ სახელმწიფო და კერძო სადაზღვეო პროგრამებით. რეფორმის შედეგად გაიზარდა სახელმწიფოს პასუხისმგებლობა მოსახლეობის ჯანმრთელობის მიმართ, რამაც დადებითად იმოქმედა სამედიცინო მომსახურების ფინანსურ ხელმისაწვდომობაზე. ამის მტკიცებულებაა ჯანდაცვაზე მოსახლეობის კერძო დანახარჯების შემცირება 77.9%-დან (2019 წ.) 62%-მდე (2020 წ, რითაც თითქმის მიუახლოვდა ჯანდაცვის მსოფლიო ორგანიზაციის რეკომენდაციით გათვალისწინებულ ზღვარს, რომლის მიხედვით ჯანდაცვის მთლიან დანახარჯებში კერძო დანახარჯების წილი არ უნდა აღემატებოდეს 60%-ს. ქვეყნებში, სადაც აღნიშნული ეკომენდაცია არ

სრულდება არ არის განვითარებული წინასწარი გადახდის სისტემები (დაზღვევა, სახელმწიფო ჯანდაცვითი პროგრამები), შესაბამისად, მოსახლეობა არ არის გარანტირებული აუცილებელი სამედიცინო მომსახურებით, არ არის დაცული კატასტროფული დანახარჯებისაგან და იძულებულია უარი თქვას საჭირო სერვისებზე.

ჯანდაცვაზე სახელმწიფო დანახარჯების ზრდა არ არის ჯანდაცვის დაფინანსების პოლიტიკის უმთავრესი ამოცანა. სახელმწიფო დაფინანსების ზრდა შეიძლება გამართლებული იყოს მხოლოდ ჯანდაცვის სისტემის მიერ ამოცანების უფრო ეფექტიანად მიღწევის, არსებული რესურსების ეფექტიანი გამოყენების შემთხვევაში. რესურსების ხარჯთეფექტიანად გამოყენების მრავალი მექანიზმი არსებობს, რომელთაგან უმთავრესია ქვეყანაში გამართული პირველადი ჯანდაცვის სისტემის განვითარება და ამ სერვისებზე მოთხოვნილების გაზრდა, რადგან ასეთ სისტემაში განსაკუთრებული ყურადღება ექცევა პრევენციული სერვისების მიწოდებას. პრევენციული ღონისძიებები უფრო ნაკლებხარჯიანია, ვიდრე დაავადებათა მკურნალობა, რადგან გაცილებით იაფია დაავადებათა თავიდან არიდება ან მისი განვითარების ადრეულ ეტაპზე აღმოფხვრა, ვიდრე უკვე ჩამოყალიბებული დაავადებების მკურნალობა. ამ მხრივ, უდიდესი მნიშვნელობა ენიჭება ქვეყანაში პირველადი ჯანდაცვის სისტემის განვითარებას, რადგან პრევენციული ღონისძიებები ტარდება პირველადი ჯანდაცვის დონეზე.

ჯანდაცვის ხარჯების შეკავების ერთ-ერთი მექანიზმია პაციენტის თანამონაწილეობა (თანაგადახდა) სამედიცინო მომსახურების გარკვეულ ნაწილის ხარჯების დასაფარად. მისი უმთავრესი მიზანია სამედიცინო მომსახურების მოთხოვნის ლიმიტირება და მისი მიღების სტიმულის შემცირება. საქართველოში საყოველთაო ჯანდაცვის სახელმწიფო პროგრამით გარკვეულ სერვისებზე გათვალისწინებულია პაციენტის თანაგადახდა. თუმცა, მიზანშეწონილია, მისი უფრო ფართოდ გამოყენება [vii]. ამასთან გასათვალისწინებელია თანაგადახდებისადმი მოსახლეობის სხვადასხვა ფენების დიფერენცირებული მიდგომა.

მსოფლიო გამოცდილების გათვალისწინებით, მიზანშეწონილია ჯანდაცვის დასაფინანსებლად საყოველთაო ჯანდაცვის სახელმწიფო პროგრამასთან ერთად კერძო სამედიცინო დაზღვევის შევსებითი და ჩანაცვლებითი ფორმების გამოყენება და ამით სადაზღვევო სისტემაში კონკურენტული გარემოს ხელშეწყობა. ამოსავალი წერტილი უნდა იყოს სახელმწიფო და კერძო სადაზღვევო პროგრამების ეფექტური თანაარსებობა, რაც ხელს შეუწყობს კერძო სადაზღვევო ბაზარზე სადაზღვევო კომპანიებს შორის კონკურენციას. ცვლილებებმა გამოიწვია ის მდგომარეობა, რომ ბოლო ორი ათწლეულის ერთ-ერთ პრობლემას წარმოადგენდა ხარჯთ-ეფექტიან ამბულატორიულ მედიკამენტებზე ხელმისაწვდომობის გაზრდა. ამ მხრივ, 2017 წლის ივლისიდან ამოქმედდა სოციალურად დაუცველ ქრონიკულ ავადმყოფთათვის სამკურნალო მედიკამენტებით უზრუნველყოფის პროგრამა. 2018 წლის სექტემბრიდან პროგრამა გაფართოვდა და ის ასაკით პენსიონერებზე და შშმ სტატუსის მქონე პირებზეც გავრცელდა, ხოლო დეკემბრიდან პარკინსონის დაავადება და ეპილეფსია დაემატა. იმის გათვალისწინებით, რომ 2018 წელს პროგრამის ბიუჯეტის 76% იქნა ათვისებული, ასევე, მედიკამენტების ვერშემენის მაჩვენებელი დიდად არ შემცირებულა, სასურველი იქნებოდა, პროგრამის კიდევ უფრო მეტი გაფართოება ქრონიკული დაავადებების სამკურნალო მედიკამენტებზე]. ადამიანური რესურსების კუთხით, უმთავრესი პრობლემა სამედიცინო არათანაბარი განაწილება, კერძოდ, ექიმების ჭარბი რაოდენობა, არათანაბარი გეოგრაფიული განაწილება, ფართო პროფილის ექიმების ნაკლებობა. საქართველოში აღინიშნება ექიმებისა და ექთნების არაბალანსირებული თანაფარდობა (1 ექიმზე მოდის 0,7 ექთანი, მაშინ როდესაც 1:3-თან მაინც უნდა იყოს). ფაქტიურად უგულებელყოფილია ექთნების როლი, ფუნქციები და საჭიროებები.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. <https://www.moh.gov.ge/uploads/publicinformation/2017/04/04/9a97ce1e712132ce5ec6cd817c9e61b5.pdf>
2. ვერულავა თ. ჯანდაცვის დანახარჯები ჯანდაცვის მსოფლიო ორგანიზაციის რეკომენდაციებით და საქართველოს ჯანდაცვის დაფინანსება.
3. ინფორმაციის თავისუფლების განვითარების ინსტიტუტი (IDFI). 2018
4. თ. ვერულავა. ჯანდაცვის პოლიტიკა. ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა. თბილისი, 2016.
5. სინერჯი ჯგუფი, თანამედროვე ორგანიზაციების მართვა. თბილისი, "სინერჯის ბიზნეს გამომცემლობა". 2012

Organizational challenges and health system dynamic transformation

*Gambashidze Tamar
Associate Professor of of STU*

*Chikviladze Tea
PhD student of STU*

Summary

In order to reduce the resistance to organizational development of healthcare, managers should mobilize the attention of employees on the following issues: substantiating the positions of implementing communications for proposals of the necessity of informal opponents of specific changes; obtaining a support team; Formation implementation; fixing. There must be a certain balance between organizational changes and stability, which is manifested in the ratio between the factors of implementation of changes ("motivators") and the conditions for maintaining stability ("restraining forces"). In each specific case, the manager must correctly assess the importance of each of them and mitigate the internal system resistance to changes as much as possible.

კორპორაციული სოციალური პასუხისმგებლობა

დღონტი თამთა

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ასისტენტ-პროფესორი

ეკიტიშვილი სანდრო

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის სტუდენტი

აბსტრაქტი

სტატიაში მოცემულია კორპორაციული სოციალური პასუხისმგებლობის (CSR) არსი და მნიშვნელობა, განხილულია ამ საკითხის ისტორიული საფუძვლები, რომელიც მეოცე საუკუნის დასაწყისში დაიწყო, განვითარება, რომელმაც აქტიური სახე წინა საუკუნის სამოციან წლებში მიიღო და პასუხისმგებლობის თანამედროვე სტანდარტები. ნაშრომში ნათლად არის მოყვანილი იმ კორპორაციების მაგალითები, რომლებსაც დღეს ვხვდებით, როგორც საქართველოში, ასევე მის ფარგლებს გარეთ. ასევე ნაჩვენებია მისი დადებითი და უარყოფითი მხარეები, როგორც თავად კორპორაციებისთვის ასევე სახელმწიფოსთვის და მოსახლეობისთვის. ნაშრომში ყურადღება გამახვილებულია სახელმწიფოს როლზე კორპორაციული სოციალური პასუხისმგებლობის განვითარებაში. ასევე შეფასებულია ის რისკები, რომელიც ახლავს სახელმწიფოს მხრიდან კორპორაციული სოციალური პასუხისმგებლობის გაუკონტროლებლობას და ამ საკითხთან კერძო სექტორის კეთილი ნების ამარა დატოვებას. ნაშრომში დეტალურად არის განმარტებული, თუ რა სახის შეიძლება იყოს კორპორაციული სოციალური პასუხისმგებლობა და რა გზით შეიძლება განხორციელდეს იგი. ნაშრომში კონკრეტული მაგალითებით არის ნაჩვენები თუ ვისთვის რა სარგებელი მოაქვს ამ ყველაფერს, შეძლებენ თუ არა კორპორაციები სოციალური პრობლემების აღმოფხვრის კუთხით, გარკვეულწილად, ჩაანაცვლონ სახელმწიფო და რა შედეგს მოიტანს ეს ქვეყნისათვის.

საკვანძო სიტყვები: კორპორაციული სოციალური პასუხისმგებლობა (CSR), თანამედროვე სტანდარტები, სახელმწიფოს ჩარევა, საზოგადოების კეთილდღეობა.

ძირითადი ტექსტი

კომერციული სოციალური პასუხისმგებლობა:

კორპორაციული სოციალური პასუხისმგებლობა (CSR), არის ბიზნეს კონცეფცია, რომელიც აღწერს კომპანიის პასუხისმგებლობას, რომელიც ითვალისწინებს დადებითი გავლენის მოხდენას საზოგადოებასა და გარემოზე, მოგების მიღების პარალელურად. ამ ნაშრომში მსურს მოკლედ გაგიზიაროთ მოსაზრებები ბიზნესის სოციალური პასუხისმგებლობის კონცეფციის, მისი ჩამოყალიბების ისტორიის, აუცილებლობისა და მომავლის შესახებ.

კორპორაციული სოციალური პასუხისმგებლობა სულ უფრო მნიშვნელოვანი ხდება დღევანდელ ბიზნეს გარემოში საზოგადოების ისეთ საკითხებზე მზარდი შემფოთების გამო, როგორებიცაა, სოციალური უთანასწორობა და არაეთიკური ბიზნეს პრაქტიკა.

აღსანიშნავია, რომ პირველად CSR-ის აქტუალიზება მოხდა მე-20 საუკუნის დასაწყისში, სადაც ბიზნესმა პირველად დაიწყო ქველმოქმედება. თუმცა, მხოლოდ 1950-იან და 1960-იან წლებში ჩაეყვრა საფუძველი სოციალური პასუხისმგებლობის კონცეფციის ჩამოყალიბებას, სოციალური და გარემოსდაცვითი მოძრაობების ზრდასთან ერთად.

კორპორაციული სოციალური პასუხისმგებლობის ადრეული ფორმები ძირითადად ფოკუსირებული იყო ფილანტროპიასა და ქველმოქმედებაზე. მე-20 საუკუნის დასაწყისში, მდიდარმა ბიზნეს-ლიდერებმა, როგორებიც იყვნენ ენდრიუ კარნეგი და ჯონ დ. როკფელერი, გამოიყენეს თავიანთი ქონება მთელი რიგი საქველმოქმედო მიზნების დასაფინანსებლად, მათ შორის განათლების, ჯანდაცვის და ხელოვნებისა. ამ ყველაფრის ერთ-ერთი ყველაზე თვალსაჩინო მაგალითი იყო კარნეგის ბიბლიოთეკების დაარსება, რომლებიც ენდრიუ კარნეგიმ დააფინანსა და საზოგადოებისთვის წიგნებსა და სხვა საგანმანათლებლო რესურსებზე უფასო წვდომა უზრუნველჰყო. იმ დროისთვის, როდესაც კარნეგი გარდაიცვალა 1919 წელს, მან დააფინანსა 2500-ზე მეტი ბიბლიოთეკის მშენებლობა მთელს მსოფლიოში.

ანალოგიურად, როკფელერის ფონდი დაარსდა 1913 წელს ჯონ დ. როკფელერ უფროსის მიერ, რომლის მიზანი იყო საზოგადოებრივი ჯანმრთელობისა და სამედიცინო კვლევების ხელშეწყობა.

1970-იან და 1980-იან წლებში „კორპორაციული მოქალაქეობის“ იდეამ დაიწყო პოპულარიზაცია, რაც ხაზს უსვამდა ბიზნესის სოციალურ და ეთიკურ პასუხისმგებლობებს. ამან გამოიწვია 1990-იან და 2000-იან წლებში მდგრად განვითარებაზე ყურადღების გამახვილება და ყველა დაინტერესებული მხარისთვის საერთო ღირებულებად იქცა.

მიუხედავად იმისა, რომ კორპორაციული სოციალური პასუხისმგებლობის ადრეული ფორმები ძირითადად ფოკუსირებული იყო ფილანტროპიასა და ქველმოქმედებაზე, მათ საფუძველი ჩაუყარეს კორპორაციული პასუხისმგებლობის უფრო ყოვლისმომცველ მიდგომას, რომელიც გაჩნდა შემდგომ ათწლეულებში. დღეს ბიზნესის სოციალური პასუხისმგებლობა მოიცავს მთელ რიგ აქტივობებს, დაწყებული გარემოს დაცვიდან, დამთავრებული ეთიკური ბიზნეს პრაქტიკით, და წარმოადგენს საკვანძო საკითხს ბიზნესისთვის ყველა სექტორში.

საქართველოში გამოიკვეთა არაერთი ბიზნესი, რომელიც გამოირჩევა მაღალი სოციალური პასუხისმგებლობით. მაგალითად ასეთია საქართველოს ბანკი, რომელიც წლების მანძილზე აფინანსებს საგანმანათლებლო პროგრამებს, შშმ პირებს და მდგრად განვითარებას. სწორედ ამ მაგალითით ჩანს, რომ ბიზნესი შესაძლებელია თავისი რესურსების ნაწილს ახმარდეს სოციალურ პროექტებს და ამის მიუხედავად ჰქონდეს დიდი მოგება

დღეს, კორპორაციული სოციალური პასუხისმგებლობა არის ერთერთი ძირითადი საკითხი ბიზნესის ყველა სექტორში, სადაც კომპანიები ცდილობენ დაამყარონ მჭიდრო ურთიერთობები მომხმარებლებთან, თანამშრომლებთან და საზოგადოებებთან მათი პრობლემების გადაჭრის და საზოგადოებასა და გარემოზე პოზიტიური ზემოქმედების გზით.

ამას ჯერ კიდევ მეოცე საუკუნის 50-იან წლებში ამტკიცებდა ჰოვარდ ბოვენი, ამერიკელი ეკონომისტი, რომელიც კორპორაციული სოციალური პასუხისმგებლობის ერთ-ერთ ფუძემდებლად ითვლება. იგი თვლიდა, რომ კერძო სექტორი ვალდებულია იზრუნოს იმ სოციუმზე, ვისგანაც მოგებას ნახულობს. მისი აზრით ეს დადებით შედეგს იქონიებდა, როგორც მოსახლეობაზე, ასევე თავად ბიზნესზე, რადგან იქ სადაც მოსახლეობას არ აქვს სოციალური და სხვა სახის პრობლემები, ბიზნესის წარმოება მარტივი და მომგებიანია.

CSR-ი არ გამოვლინდება მხოლოდ სოციალური სახის დახმარების გაწევაში. იგი შეიძლება საინფორმაციო სახის იყოს. მაგალითად: რალფ ნადერმა, ამერიკელმა ადვოკატმა 1965 წელს გამოაქვეყნა ნაშრომი, რომელიც აკრიტიკებდა საავტომობილო ინდუსტრიას იმის გამო, რომ ეს უკანასკნელი არ ანიჭებდა გადაწყვეტ როლს მომხმარებელთა უსაფრთხოებას. ნადერის წიგნმა გამოიწვია საზოგადოებრივი პროტესტი, რის შედეგადაც, 1966 წელს, ამერიკაში ჩამოყალიბდა საგზაო მოძრაობისა და საავტომობილო მანქანების უსაფრთხოების ეროვნული კანონი, რომელმაც დაადგინა მანქანების უსაფრთხოების სტანდარტები.

ამ კონტექსტში გამოჩნდნენ გავლენიანი ბიზნეს ლიდერები, რომლებიც მხარს უჭერდნენ კორპორაციული მოქალაქეობის იდეას, მათ შორის Ben & Jerry's. ეს ბიზნესი ცდილობდა თავისი პროექტებითა და ოპერაციებით შეექმნა პოზიტიური გავლენა საზოგადოებასა და გარემოზე.

Ben & Jerry's, ნაყინის კომპანია, რომელიც დაარსდა 1978 წელს, იყო ბიზნესის ერთ-ერთი ყველაზე ადრეული და თვალსაჩინო მაგალითი მრავალმხრივი სოციალური პასუხისმგებლობით. კომპანიის დამფუძნებლებს, ბენ კოენს და ჯერი გრინფილდს, სჯეროდათ, რომ ბიზნესს ეკისრება პასუხისმგებლობა საზოგადოებაზე დადებითი ზეგავლენის მოხდენის კუთხით და ისინი ცდილობდნენ ამის გაკეთებას მთელი რიგი ინიციატივების განხორციელებით, მათ შორის, მათი მოგების ნაწილი განკუთვნილი იყო ქველმოქმედებისთვის, საწარმოო მასალებს შეისყიდოდნენ ადგილობრივი ფერმერებისგან და თანამშრომლებს უხდიდნენ უფრო მეტს, ვიდრე სხვა კომპანიები მსგავსი საქმისთვის. ამ ბიზნესებმა ხელი შეუწყო კორპორაციული მოქალაქეობის იდეის ჩამოყალიბებას და იმის დემონსტრირებას, რომ ბიზნესს შეეძლო ერთდროულად შეექმნა პოზიტიური გავლენა საზოგადოებასა და გარემოზე და თან ყოფილიყო ფინანსურად წარმატებულიც. დღესდღეობით, კორპორაციული მოქალაქეობის კონცეფცია

ფართოდ არის მიღებული, როგორც კორპორაციული ლანდშაფტის მნიშვნელოვანი ნაწილი და ბიზნესები სულ უფრო მეტად იღებენ პასუხისმგებლობას საზოგადოებასა და გარემოზე საკუთარი ზემოქმედების კუთხით.

იმის მიუხედავად, რომ კორპორაციულ სოციალურ პასუხისმგებლობას დადებითი შედეგები მოაქვს, როგორც თავად კერძო სექტორისთვის, ასევე სახელმწიფოსთვის და მოსახლეობისთვის, არსებობენ ადამიანები, რომლებიც თვლიან, რომ ბიზნესი არ უნდა ერეოდეს საზოგადოების პრობლემებში და მისი ერთადერთი მიზანი მაქსიმალური მოგების მიღება უნდა იყოს.

1969 წელს, ამერიკელმა ეკონომისტმა, მილტონ ფრიდმანმა, ნიუ იორკ თაიმსში გამოაქვეყნა თხზულება სახელწოდებით „ფრიდმანის დოქტრინა — ბიზნესის სოციალური პასუხისმგებლობა არის, რომ გაზარდოს მისი მოგება“. ფრიდმანის დოქტრინის დადასტურებაა ადამ სმიტის ირონიული დამოკიდებულება იმ სიკეთებისადმი, რასაც შეიძლება მიაღწიოს ბიზნესმენმა, თუ ის თავისი კომპანიის მოგებას გარკვეულწილად შეამცირებს საერთო კეთილდღეობის სასარგებლოდ. ფრიდმანის აზრით შეუძლებელია ბიზნესმა მიაღწიოს იმ საზოგადო კეთილდღეობასა და სამართლიანობას, რასაც ვერ აღწევს დემოკრატიული მმართველობა მითუმეტეს, რომ რაც კარგია ერთი ადამიანისთვის, შესაძლოა სულაც არ იყოს სასიკეთო მეორისთვის.

ფრიდმანის და სმიტის მსგავსად არსებობენ ადამიანები, რომლებიც თვლიან, რომ სოციალურ პრობლემებზე ზრუნვა მხოლოდ სახელმწიფოს პრეროგატივაა და ბიზნესი მხოლოდ იმ შემთხვევაში იმუშავებს გამართულად თუ იგი მსგავს აქტივობებში არ ჩაერევა.

თუმცა, პრაქტიკამ აჩვენა, რომ შესაძლებელია იყო ფინანსურად წარმატებული და ასევე შექმნას საერთო ღირებულებები ყველა დაინტერესებული მხარისთვის და ხელი შეუწყოს სოციალური და ეკოლოგიური პრობლემების მოგვარებას.

დღეს კორპორატიული სოციალური პასუხისმგებლობის მნიშვნელობა არ შეიძლება გადაჭარბებული იყოს. ბიზნესისგან სულ უფრო მეტად მოელიან წინამძღოლის როლში ყოფნას სოციალური და გარემოსდაცვითი გამოწვევების გადაჭრაში და ვინც ამას ვერ გააკეთებს, შესაძლოა რეპუტაციული და ფინანსური რისკების წინაშე აღმოჩნდეს. მუდმივი აუცილებლობა, რომ ბიზნესმა აიღოს პასუხისმგებლობა თავის სოციალურ გარემოსა და ეკოლოგიაზე ზემოქმედების მხრივ, და კორპორატიული სოციალური პასუხისმგებლობის ევოლუცია დროთა განმავლობაში აჩვენებს ამ საკითხის გლობალურ მნიშვნელობას.

დასკვნა

კორპორატიული პასუხისმგებლობის საფუძველია იდეა, რომ კორპორაცია, ბიზნესი, კომპანია ზრუნავდეს იმ გარემოზე, რომელიც მისი მოგების წყაროა, რათა ჯანსაღი და გადამხდელუნარიანი სოციუმი, შრომისუნარიანი და მოტივირებული მუშახელი, და ზოგადად, პოზიტიური გარემო, პირდაპირპროპორციულია კორპორაციის პოტენციური მოგებისა.

ეს იგივეა, რომ პლანტატორმა იზრუნოს ნიადაგზე, რომლიდანაც მოსავალს ღებულობს, და მხოლოდ მისი გამოფიტვითა და ამოწურვით კი არ იღებდეს მოგებას, არამედ იხარჯებოდეს ნიადაგის განოციერებაში, გარემოს ეკოლოგიის გაუმჯობესებაში, რაც პირდაპირპროპორციულია მისი მომავალი მოსავლის რაოდენობის ზრდისა.

ასევეა კორპორატიული პასუხისმგებლობის საფუძველიც, რაც დღესდღეობით წახალისებული უნდა იყოს სახელმწიფოს მხრიდან და გაცნობიერებული უნდა იყოს ყოველი პროფესიონალი ბიზნესადმასრულებლის მიერ.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. <https://www.investopedia.com/terms/s/socialresponsibility.asp>
2. <https://www.nytimes.com/1970/09/13/archives/a-friedman-doctrine-the-social-responsibility-of-business-is-to.html>
3. <https://www.linkedin.com/pulse/forging-legacy-howard-bowens-journey-father->

9efkf#:~:text=In%20this%20groundbreaking%20book%2C%20Bowen,ethical%20implications%20of%20their%20actions

4. <https://bankofgeorgia.ge/ka/about/csr#tabs>

Corporate Social Responsibility

Tamta Glonti

Asistent-professor of Georgian Technical University

Sandro Tskitishvili

Student of Georgian Technical University

Summary

The article presents the essence and importance of corporate social responsibility (CSR), discusses the historical foundations of this issue, which began at the beginning of the twentieth century, the development that took an active form in the sixties of the previous century, and modern standards of responsibility. Examples of corporations that we meet today, both in Georgia and abroad, are clearly cited in the work. It also shows its advantages and disadvantages, both for the corporations themselves and for the government and the population.

The paper focuses on the extent to which it is appropriate for the state to intervene in all of this and whether this intervention will give us a positive result both in terms of the welfare of society and the development of business. The risks associated with non-controlling of corporate social responsibility on the part of the state and leaving the private sector's good will to this issue are also assessed. The paper explains in detail what kind of corporate social responsibility can be and in what way it can be implemented. The work shows with specific examples who benefits from all this, whether corporations will be able to replace the state in terms of eliminating social problems, and what results this will bring to the country.

ადამიანური რესურსების თანამედროვე მენეჯმენტი ციფრული ტექნოლოგიების გამოყენებით საქართველოს საჯარო სექტორში

შანავა მარიამ

ბიზნეს ადმინისტრირების მაგისტრი

მონიტორინგის უმცროსი მენეჯერი - საქართველოს ბანკი

აბსტრაქტი

გლობალიზაციის პირობებში ციფრული ტექნოლოგიების როლი მკვეთრი და თვალსაჩინო გახდა, რაც მეტყველებს იმაზე, რომ ტექნოლოგიური განვითარების წინსვლა დამოკიდებულია ციფრული ტექნოლოგიების რაციონალურად გამოყენებაზე. ციფრული ტექნოლოგიების გამოყენების მნიშვნელოვნებას ხაზს უსვამს საეთაშორისო კონკურენტუნარიან ბაზარზე ჩატარებული კვლევები და გლობალურ ბიზნეს ბაზარზე ანალიტიკოსების მიერ წარმოდგენილი ნაშრომები. სწრაფად ცვალებად სამუშაო გარემოში ციფრული ტექნოლოგიების დანერგვა-განვითარება წარმოადგენს ორგანიზაციის წარმატების ერთ-ერთ მნიშვნელოვან წინაპირობას.

წინამდებარე ნაშრომი - “ადამიანური რესურსების თანამედროვე მენეჯმენტი ციფრული ტექნოლოგიების გამოყენებით, საქართველოს საჯარო სექტორში” - მიზნად ისახავს ადამიანური რესურსების მართვასთან დაკავშირებული ძირითადი ცნებების იდენტიფიცირებას, ციფრული ტექნოლოგიების გავლენას ადამიანური რესურსების საქმიანობასა და მათი პრაქტიკული საჭიროების მნიშვნელობის დადგენას.

მიღებული შედეგების ანალიზის გათალისწინებით საქართველოს საჯარო სექტორი ჯერ კიდევ არაერთი გამოწვევის წინაშე დგას, მაგრამ როგორც კვლევის შედეგებმა გვანახა საჯარო სამსახურებს გააჩნიათ ცოდნა და გამოცდილება ადამიანური რესურსების თანამედროვე ტენდენციებზე გადასვლისათვის და აქვთ შესაძლებლობა აქტიურად ჩაებან სამოქმედო გეგმის განვითარებაში.

საკვანძო სიტყვები: ადამიანური რესურსები, ციფრული ტექნოლოგიები, საჯარო სექტორი, გლობალიზაცია.

ძირითადი ტექსტი

მსოფლიოში მიმდინარე ცვლილებებმა, გლობალიზაციამ და ტექნოლოგიურმა განვითარებამ საქართველოს საჯარო სამსახური არაერთი გამოწვევის წინაშე დააყენა. ცვალებადი პროცესების შესაბამისად, აუცილებელი გახდა საჯარო სამსახურებში დანერგილიყო ისეთი სისტემები, რომლებიც არსებული მიდგომების განახლებასა და დახვეწას მოახდენდა. თანამედროვე მართვის სისტემების დანერგვა გულისხმობს სამუშაო პროცესებში ტექნოლოგიური რესურსის უფრო დიდი დოზით გამოყენებასა და კლასიკური თეორიებიდან თანამედროვე მიდგომებზე გადასვლას. ადამიანური რესურსების გონივრული მართვა ზრდის და სტაბილურს ხდის ორგანიზაციის ეფექტიანობის მაჩვენებელს. რასაკვირველია, მოქნილი, გამჭვირვალე, სანდო და კოორდინირებული სამუშაო სისტემა ნამდვილად წარმოადგენს საჯარო სექტორის მართლზომიერი ფუნქციონირების საყრდენს.

ადამიანური რესურსების მართვის მიმართულებით თანამედროვე ტენდენციების გამოყენება მნიშვნელოვან წინაპირობას წარმოადგენს, რომ საქართველო გახდეს ერთ-ერთი წამყვანი პოზიციების მფლობელი, განვითარებადი ქვეყნების ჩამონათვალში. ვინაიდან, ციფრული ტექნოლოგიების გამოყენება, ხელს უწყობს ორგანიზაციებს მარტივად და ეფექტურად განახორციელონ ცვლილებები სამუშაო პროცესში, იყვნენ კონკურენტუნარიანები, დაზოგონ დრო, მოახდინონ ეფექტური კომუნიკაცია და დისტანციურად მართონ პროცესები, კოორდინაცია გაუკეთონ მონაცემთა ბაზებს, აწარმოონ თანამშრომელთა შეფასებისა და განვითარების პროცესი.

იმისათვის, რომ გაგვეგო რა მდგომარეობა გვაქვს საქართველოს საჯარო სექტორში ადამიანური რესურსების მართვის პროცესში, ჩატარდა კვლევა. გამოყენებული იქნა თვისობრივი კვლევის მეთოდი. თვისობრივი კვლევა მიზნად ისახავს საკითხის სიღრმისეულ შესწავლას, აქედან გამომდინარე შერჩევის არაალბათური და მიზნობრივი მეთოდი გამართლებულია იმ ფაქტით, რომ გამოკითხული ადამიანები

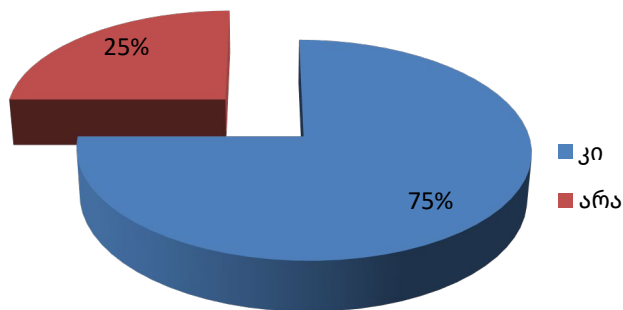
წარმოადგენდნენ სანდო საინფორმაციო წყაროს, რადგანაც შერჩეული აუდიტორია წარმოადგენს საკვლევი მახასიათებლების მცირე ოდენობის ინდივიდებს, რომელთა შემთხვევაც ტიპიურია და კონკრეტული თავისებურებებით ხასიათდება. კვლევა აღწერითი ხასიათისაა, საკვლევ რესპოდენტებს ადამიანური რესურსების მიმართულებით საჯარო სექტორში დასაქმებული ადამიანები წარმოადგენენ, რადგანაც ისინი არიან ინფორმაციის პირველი წყარო და მათი მიერ გაცემული პასუხები მიახლოებულია საზოგადოდ არსებულ მდგომარეობასთან. კვლევის არეალად განისაზღვრა თბილისის რეგიონი. გამოიკითხა რეგიონში არსებული სამინისტროები, რაიონული გამგეობები, სსიპ და საჯარო დაწესებულებებში მომუშავე HR დეპარტამენტის წარმომადგენლები. შერჩევის მოცულობა განისაზღვრა, სულ გამოიკითხული 32 საჯარო დაწესებულების წარმომადგენლით.

ადამიანური რესურსების ციფრული ტრანსფორმაცია ითვალისწინებს ახალი მეთოდების შედგენას ადამიანური რესურსების ამოცანების შესასრულებლად, როგორცაა: მოსამსახურის სფეროს განვითარება, ტრენინგებისა და გადასამზადებელი კურსების უზრუნველყოფა, სამუშაოს ეფექტურად შესრულების ტექნიკების ჩამოყალიბება, თანამშრომელთა სამუშაო პროცესში ჩართულობის ამაღლება, ბიზნესის პრობლემების გადაჭრა და სამოტივაციო ფაქტორების დომინირება.

კვლევის მიზანს წარმოადგენდა: დაგვედგინა საქართველოს საჯარო სექტორში, რამდენად ხდება ციფრული ტექნოლოგიების გამოყენება, კერძოდ საკადრო საკითხების ადმინისტრირების პროცესში. ასევე, პერსონალის შერჩევის, შეფასებისა და განვითარების მიმართულებით. ამარტივებს თუ არა ციფრული ტექნოლოგიების გამოყენება სამუშაო პროცესს.

საკითხები, რომლებიც მითითებულია კითხვარში აერთიანებს ანალიზის შედეგად მიღებულ საკვანძო ინფორმაციასა და ფაქტებს. მოცემული პუნქტები აღწერითი ხასიათისაა და გარდა სიტუაციური რუკისა, წარმოადგენს მკაფიო ახსნას ციფრული ტექნოლოგიების გამოყენებით ეფექტური მართვის საჭიროების შესახებ.

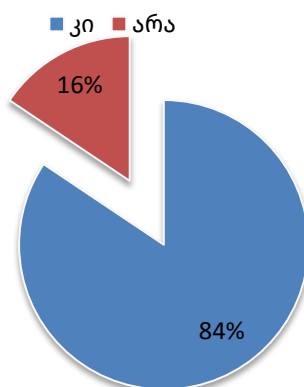
ადამიანური რესურსების მართვის თანამედროვე ტენდენციების ცოდნა

ფიგურა 1. ციფრული ტექნოლოგიების ცოდნის შეფასება საჯარო მოხელეთა მიერ

ფიგურა 1-ის მიხედვით საქართველოს საჯარო სექტორის HR სამსახურების 75 % არის ინფორმირებული თანამედროვე ტენდენციებზე, იმ გამოწვევებზე და შესაძლებლობებზე რის წინაშეც დგას დღეს ადამიანური რესურსების მიმართულება, სამუშაო პროცესი უფრო ციფრული და მოქნილი გაეხადათ. საჯარო სექტორის დეპარტამენტებმაც დაიწყეს ციფრული ტრანსფორმაციის პროცესი, რომელსაც დიდი მნიშვნელობა ენიჭება ადამიანური რესურსების მართვის მიმართულებით. როგორც კვლევიდან ჩანს (იხ. ფიგურა 2) გამიკითხულთა მხოლოდ 15,6%_ ს არ აქვს დანერგილი საკუთარ ორგანიზაციაში მართვის HRMS მოდელი, 84,4% პროცენტი კი აქტიურად იყენებს მას სამუშაო პროცესში.

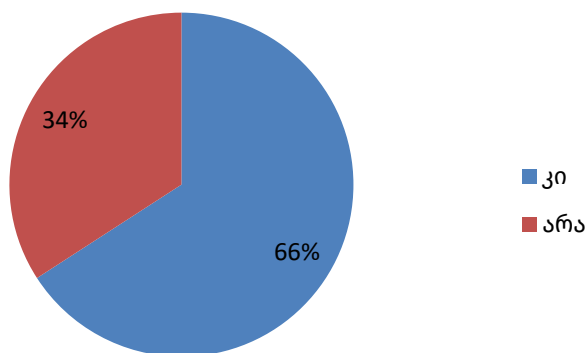
HRMS პროგრამა საჯარო სექტორში

ფიგურა 2. საჯარო დაწესებულებებში ელექტრონული სისტემების არსებობა

სამსახურის მაძიებელთათვის დღეს ქართულ ბაზარზე არაერთი პლატფორმა არსებობს, რომლის საშუალებითაც ელექტრონულად ხდება მიმდინარე ვაკანსიების დათვალიერება და დაინტერესების შემთხვევაში სააპლიკაციო ფორმის შევსება. საჯარო სექტორს ამ მიმართულებით გააჩნია საკუთარი ვებ-გვერდი სადაც განთავსებულია სექტორში არსებული ვაკანსიები (www.hr.gov.ge). ამ ვებ-გვერდის საშუალებით ხდება კონკურსის გამოცხადება მისაღები კანდიდატებისათვის, რომელიც ორ განსხვავებულ ქვეტიპად იყოფა: ღია და დახურული კონკურსი. ადამიანური რესურსების წარმომადგენლები მიმართავენ სხვადასხვა ვებ-გვერდებს მათ დაწესებულებაში არსებული ვაკანსიების განსათავსებლად. რესპოდენტების პასუხებიდან გამომდინარე, 65,6% hr.gov.ge-ს გარდა სხვა ვებ-გვერდებსაც იყენებს (იხ. ფიგურა 3).

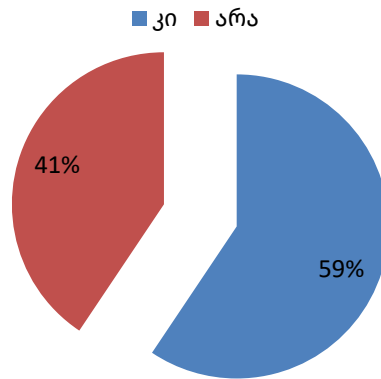
HR.gov.ge-ის გარდა სხვა ვებ გვერდების გამოყენება

ფიგურა 3. პერსონალის შერჩევის პროცესი Hr.gov.ge-ის გარდა, სხვა ვებ გვერდების გამოყენება (მაგ: Jobs.ge; hr.ge)

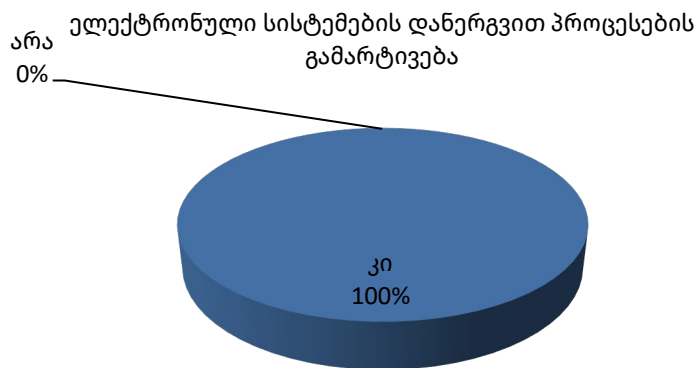
ელექტრონული სისტემების გამოყენება კი საჯარო დაწესებულებებს აძლევს შესაძლებლობას დახვეწოს ადამიანური რესურსების მართვის პოლიტიკა და სტრატეგია. პროცესები უნდა იყოს გამჭვირვალე, ხელმისაწვდომი და გამართული. ელექტრონული არხების საშუალებით უნდა მოხდეს ადამიანების საჯარო სამსახურში მიღება, მოხელეების მართვა, სწავლება, კვალიფიკაციის ამაღლება და ა.შ. რამდენად იყენებენ სამუშაო პროცესში, ელექტრონულ სისტემებს თანამშრომელთა მართვისა და განვითარების პროცესში, გამოკითხულთა ხმები ორად გაიყო (იხ. ფიგურა 4). 59% მართვის პროცესში იყენებს ელექტრონულ სისტემებს, ხოლო 41% ჯერ კიდევ პროცესების შესწავლის და განხორციელების პროცესშია.

ელექტრონული სისტემების გამოყენება შეფასებისა და განვითარების მიმართულებით

ფიგურა 4: ელექტრონული სისტემის გამოყენება თანამშრომელთა შეფასებისა და განვითარების მიმართულებით.

ადამიანური რესურსების მიმართულების წარმომადგენლები სამუშაო პროცესში ტექნოლოგიების გამოყენებასთან დაკავშირებით თანხმდებიან, რომ ელექტრონული სისტემები ამარტივებს სამუშაო პროცესს, (იხ. ფიგურა 5).

ფიგურა 5. ციფრული ტექნოლოგიების გამოყენება

დასკვნით ნაწილში მინდა ავლნიშნო, რომ ადამიანური რესურსების თანამედროვე ტექნოლოგიებით მართვის თემა აქტუალურია. 2024 წელი შესაძლოა იყოს მნიშვნელოვანი ტრანსფორმაციის საწყისი და პრობლემური საკითხების გადაჭრის წელი. მნიშვნელოვანია, რომ საჯარო სექტორის ინტერესი ციფრული ტექნოლოგიების გამოყენების მიმართ მზარდია და ეს აუცილებელიც კი არის. ციფრული ტექნოლოგიების გამოყენება შესაძლებლობას შექმნის, HRM გუნდს ჰქონდეს რესურსი საკუთარი სამუშაოების ტრანსფორმაციისათვის, სხვადასხვა პროგრამის განვითარებისა და გრძელვადიანი საჭიროებების გადაწყვეტისათვის. პროცესები ეტაპობრივად მიმდინარეობს და ვფიქრობ საქართველოს საჯარო სექტორიც ცდილობს მაქსიმალურად მოიცვას არსებული არეალები ტექნოლოგიური განვითარების კუთხით. გააჩნია რესურსი, გაუკლავდეს ცვლილებებს- შეეგუოს, მიიღოს და შეითვისოს თანამედროვე ტექნოლოგიური ცვლილებები. ვფიქრობ, მათთვის მნიშვნელოვანია შექმნან კომფორტული და ხელმისაწვდომი გარემო დასაქმებული ადამიანებისათვის. რესპოდენტები ფიქრობენ რომ, საქართველოს საჯარო სექტორის HR სამსახურებს გააჩნიათ ცოდნა ადამიანური რესურსების თანამედროვე ტენდენციებზე გადასვლისათვის. აქვთ შესაძლებლობა, აქტიურად ჩაებან არსებული პროცესების განვითარებაში და საკუთარი შესაძლებლობების გამოყენებით მონაწილეობა მიიღონ მნიშვნელოვანი ცვლილებების პროცესში.

ასევე, მნიშვნელოვანია HR მენეჯერებმა იცოდნენ რომელი ტექნოლოგიური პროცესი აითვისონ,

როგორ მოახდინონ მათი ინტეგრაცია ორგანიზაციის პროცესებთან და როგორ უნდა მოხდეს საჭირო გამოცდილების კადრების დაგროვება. ამიტომაც, კარგი იქნება როდესაც HR მენეჯერები, გადაწყვეტენ მათ დეპარტამენტებში შესაძლო ტექნოლოგიური ცვლილებების განხორციელებას, მაქსიმალურად გაამახვილონ ყურადღება ორგანიზაციაში არსებულ ცოდნით რესურსებზე, რამდენად შეუძლია უკვე არსებულ საკადრო გარემოს აითვისოს განახლებული პროცესები, რათა ცვლილებები არ იყოს საფრთხის შემცველი.

აუცილებელია, საჯარო სექტორს გააჩნდეს ის ინსტრუმენტები, გზები და სერვისები, რომელიც ინოვაციური მიდგომების განვითარებისათვის არის საჭირო. შექმნან ისეთი სერვისი რომელიც მოიცავს სამუშაო ძალის მართვის პრაქტიკის გაუმჯობესებას, დაწესებულებაში ტექნოლოგიური ღირებულების გაზრდას, პროდუქტიულობისა და ჩართულობის მაჩვენებლის წახალისების საფუძველზე. პროგრამებს და აპლიკაციებს, მუდმივი და ხშირი განახლება სჭირდება. ვფიქრობ, საინტერესო იქნება და ინოვაციური საჯარო სექტორის წარმომადგენლებს შევთავაზოთ ხელოვნური ინტელექტის დანერგვაც, რადგანაც ახალი ტექნოლოგიების განვითარებამ და ხელოვნურმა ინტელექტმა დღეს შესაძლებელი გახადა, ის რაც მხოლოდ ადამიანური ნიჭისთვის იყო ადრე დამახასიათებელი. ხელოვნურ ინტელექტს უზარმაზარი პოტენციალი აქვს. ჭკვიანი, ვირტუალური ასისტენტები წარმოუდგენლად დიდ როლს შეასრულებენ, სამუშაოს გამარტივებისა და ოპტიმიზაციის პროცესში.

ადამიანური რესურსების დეპარტამენტის წარმომადგენლები თანამშრომელთა შეფასებისა და განვითარების მიმართულებით, ნაკლებად იყენებენ ელექტრონულ სისტემებს, თუმცა მსოფლიოში უკვე დიდი ხანია აღიარებული და აპრობირებულია მიდგომა, რომელიც ციფრულ ოპტიმიზაციას მოიაზრებს. აქედან გამომდინარე იმისათვის, რომ საქართველოშიც გამარტივდეს მსგავსი პროცესები, უნდა გააკეთდეს მაქსიმალური აქცენტი გაციფრულებასა და მის ტრანსფორმაციაზე.

ციფრული ტექნოლოგიების ჩართულობა ადამიანური რესურსების სფეროში ხელს უწყობს განხორციელებას პროცესები მარტივად და ეფექტურად. საქართველოში ადამიანური რესურსების სფეროს განვითარების მიზნით ბევრი რამ გაკეთდა: მიღებულია სახელმწიფო პროგრამა, სადაც ერთერთი პრიორიტეტული ნაწილი ადამიანური რესურსების განვითარების დონის ამაღლებაა, ყალიბდება საკანონმდებლო ბაზა, შექმნილია ინოვაციური და ტექნოლოგიური განვითარების სააგენტო, იქმნება სახელმწიფო პროგრამები, მათ შორის განათლების სამინისტროს აქტიურად არის ჩართული მსგავსი ტიპის პროექტებში.

ადამიანური რესურსების გაციფრულების და ინოვაციური პროცესების აქტივიზაციის ერთ-ერთი ძირითადი პირობაა: სახელმწიფოს მხრიდან საჯარო დაწესებულებებში ციფრული ტექნოლოგიების დანერგვა, ინოვაციური იდეების განვითარების ხელშეწყობა და კონკურენტუნარიანი ადამიანური რესურსების პროცესების აქტივიზაცია. ვფიქრობ, საქართველოს საჯარო სექტორი დაძლევს არსებულ გამოწვევებს, გაუმკლავდება აქტიურ ტექნოლოგიურ ცვლებადობას და შეძლებს იყოს ერთ-ერთი მაღალკვალიფიციური სექტორი, ადამიანური რესურსების მართვის საკითხებში თანამედროვე ტექნოლოგიების გამოყენებით.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. Lawler, Edward E, Boudreau, John W. 2015. Global Trends in Human Resource Management: A Twenty-Year Analysis. Stanford, California: Stanford Business Books.
2. Schaik, Paul van, and Philip Barker. 2010. Electronic Performance Support: Using Digital Technology to Enhance Human Ability. Farnham: Routledge.
3. Armstrong, Michael. 2009. – Handbook of human resource management practice 11th

Modern Management of Human Resources Using Digital Technologies in the Public Sector of Georgia

Mariam Shanava
Master of Technical University of Georgia

Summary

The role of digital technologies in terms of globalization has become sharp and visible, indicating that technological advancement depends on rational use of digital technologies. The importance of the use of digital technologies underlines the research conducted in the international competitiveness market and the paper presented by analysts on the global business market. The introduction and development of digital technologies in rapidly changing working environment is one of the important preconditions for the success of the organization.

The present - "Modern Management of Human Resources Using Digital Technologies" aims to identify key concepts related to human resources management in the Georgian public sector, the influence of digital technologies is to determine the value of human resources and the importance of their practical needs.

In spite of analyzing the results obtained, the Georgian public sector is still facing many challenges, but the results of the survey have shown that HR services have the knowledge and experience to move to modern trends of human resources and have the opportunity to actively engage in the development of the Action Plan.

სამედიცინო მომსახურების მაღალი ხარისხი, როგორც პაციენტთა უსაფრთხოების საფუძველი

შატბერაშვილი ნანა
საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის დოქტორანტი

აბსტრაქტი

სტატიაში - „სამედიცინო მომსახურების მაღალი ხარისხი, როგორც პაციენტთა უსაფრთხოების საფუძველი“ - განხილულია ის ვითარება, რომელიც დღეს ამ სფეროში არსებობს საქართველოში, კერძოდ, პაციენტთა მიმართვიანობის ზრდა ექიმებთან, მკურნალობის მაღალი ფასები, მკურნალობის ხარისხით პაციენტების კმაყოფილების დაბალი დონე, მკურნალობის პროცესში პაციენტისთვის ზიანის მიყენების შემთხვევები და მრავალი სხვა.

სტატიაში ნათქვამია, რომ საქართველოში ოჯახური შემოსავლის 30-35%-ს სამედიცინო მომსახურებაზე ხარჯავენ და, თანაც, აქვთ მკურნალობის პროცესში საფრთხის დადგომის შიში. ეს ყველაფერი მიზეზია იმისა, რომ არა მხოლოდ შეძლებული, არამედ, საშუალო შესაძლებლობის პაციენტებიც კი, საზღვარგარეთ (ძირითადად, თურქეთში) მიემგზავრებიან სამკურნალოდ.

კვლევებმა აჩვენა, რომ პაციენტთა 49% საქართველოს სამედიცინო მომსახურებას ცუდ შეფასებას აძლევს, აქედან 11% ძალიან ცუდ შეფასებას.

საქართველოში ჯანდაცვის საქმიანობას მრავალი კანონი არეგულირებს, მაგრამ, საზღვარგარეთისგან განსხვავებით არცერთი კანონის ცენტრში არ დგას პაციენტი და მისი უსაფრთხოება.

სტატიის ბოლოს გაკეთებულია დასკვნა, რომ საქართველოს ჯანდაცვის სისტემა აუცილებლად ისე უნდა გადაეწყოს, რომ ის ფოკუსირებული იყოს პაციენტისთვის მაღალხარისხიან მომსახურების გაწევაზე და აქედან გამომდინარე მის უსაფრთხოებაზე.

საკვანძო სიტყვები: პაციენტი; მომსახურების ხარისხი; პაციენტის უსაფრთხოება; შეცდომები; მკურნალობა; პაციენტის უფლებები.

ძირითადი ტექსტი

სოკრატეს უთქვამს: „ჯანმრთელობა ყველაფერი არ არის, მაგრამ ჯანმრთელობის გარეშე ყველაფერი არაფერიაო“. დღეს ადამიანთა ჯანმრთელობა მათი ცხოვრების დონის განმსაზღვრელ ერთ-ერთ ელემენტად აღიქმება, რომლის გარეშე შრომითი რესურსების კვლავწარმოებაც წარმოუდგენელია და ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარებაც. ზემოთნათქვამიდან გამომდინარე, მოსახლეობის ჯანმრთელობაზე ზრუნვა, მათი ჯანმრთელი სიცოცხლის უზრუნველყოფა ნებისმიერი ქვეყნის მთავრობის უპირველესი მოვალეობაა.

დამოუკიდებლობის მოპოვების შემდეგ, საქართველოს მთავრობამ ბევრი რამ გააკეთა მოსახლეობის ჯანმრთელობის გასაუმჯობესებლად, მაგრამ ჩვენ ჯერ კიდევ მნიშვნელოვნად ჩამოვრჩებით ამ სფეროში ევროპულ სტანდარტებს. იმის მიუხედავად, რომ საქართველოში საშუალო ოჯახი შემოსავლის 30-35%-ს სამედიცინო მომსახურებაზე ხარჯავს, მთელ რიგ დაავადებათა კუთხით, რომელთა შორისაა ფსიქიური და ქვევითი აშლილობები, ახლადწარმონაქმები, ძვალკუნთოვანი დაავადებები, თანდაყოლილი ანომალიები და სხვა, ექიმებთან პაციენტთა მიმართვიანობა იზრდება. ამის შედეგია გაუარესებული დემოგრაფიული ვითარებაც; მოსახლეობის ყოველ 1000 კაცზე მოკვდაობის კოეფიციენტი 2022 წელს შეადგენდა 13,2 (2007 წელს 13,0), სიცოცხლის საშუალო ხანგრძლივობა 73,7 წელს (2018 წელს 74 წელი), შობადობის კოეფიციენტი 11,4 (2007 წელს 12,6) და ა. შ. [საქართველოს სტატისტიკური წელიწადი. თბ., 2023. გვ. 25].

საქართველოს ჯანმრთელობის სფეროში ჩატარებული ცალკეული გამოკვლევებით (Human Rights in Patients Care: A Practitioner Guide. OSGF. 2011. ფონდი „ღია საზოგადოება - საქართველო“; სტურუა დ. საერთაშორისო რეგულირების დანერგვა საქართველოს ჯანმრთელობის სისტემაში. დისერტაცია. 2020; ელისაბედაშვილი ნ. მართვის ორგანიზაციული სისტემის სრულყოფა საქართველოს პირველად ჯანდაცვაში. დისერტაცია. თბ., 2023; უგულავა მ. ფინანსური კონტროლის როლი საქართველოს ჯანდაცვის სისტემის მართვაში. დისერტაცია. თბ., 2022; ვერულავა თ. პირველადი ჯანდაცვის სისტემა და მისი როლი ჯანმრთელობის კაპიტალის ამაღლებაში. მონოგრაფია. 2021; ყაზახაშვილი ნ. სამედიცინო

მომსახურების ხარისხის უზრუნველყოფა, მართვა და გაუმჯობესება. თბ., 2010], რომლებიც რაღაცა ზომით ეხებოდა მკურნალობის ხარისხით პაციენტთა კმაყოფილების კვლევასაც, დაფიქსირებულია მისი დაბალი დონე და საფრთხის დიდი შიში. ამ მიზეზით მოჩანს პაციენტების მზაობაც იმკურნალონ არა საქართველოში, არამედ საზღვარგარეთ.

ძირითადი ტექსტი. 2002 წელს სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციების ევროპული ქსელის მიერ შემუშავებული იქნა პაციენტთა უფლებების ევროპული ქარტია [European Charter of Patients Rights (Basic Document). Acrive Citizenship Network. 2002]. მასში პაციენტის 14 უფლებაა ასახული. მათ შორის რამდენიმე პირდაპირ შეახსენებს ქვეყნების ეროვნული ჯანდაცვის სამსახურებს, რომ პაციენტებს უფლება აქვთ მიიღონ ხარისხიანი სამედიცინო დახმარება და ამ პროცესში თავს გრძნობდნენ უსაფრთხოდ. ესენია [European Charter of Patients Rights (Basic Document). Acrive Citizenship Network. 2002]:

1. უფლება ხარისხიანი მომსახურების ხელმისაწვდომობაზე.
2. უფლება სტანდარტის შესაბამისი ხარისხის დახმარების მიღებაზე.
3. უფლება უსაფრთხოებაზე (ანუ მკურნალობაში სამედიცინო პერსონალის შეცდომით გამოწვეული ზიანის სრული გამორიცხვა).
4. უფლება ინოვაციურ მკურნალობაზე.

ამ ქარტიას კარგად იცნობს საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობის და სოციალური უზრუნველყოფის სამინისტრო, რომლის ჯანდაცვის დეპარტამენტი უშუალოდ ხელმძღვანელობს ქვეყნის ჯანდაცვას და მის განვითარებას. ამით იმის თქმა გვინდა, რომ ამ სფეროს ხელმძღვანელებმა კარგად იციან პაციენტის უფლებებიც ამ სფეროში და თვით ხარისხის მნიშვნელობაც როგორც პაციენტისთვის, ისე ჯანდაცვის პერსონალისთვის და ისე სამედიცინო დაწესებულებებისთვის ბაზარზე მაღალი კონკურენტუნარიანობის უზრუნველყოფის თვალსაზრისით.

სამედიცინო მომსახურების მაღალი ხარისხი პაციენტთა უსაფრთხოების გარანტიაა. უსაფრთხოება ეს არის პაციენტის დაცულობა ავადობის გართულებისგან, დაზიანებისგან და არასასურველი შედეგისგან [ფიცხელაური ნ. სამედიცინო მომსახურების ხარისხის განვითარების პერსპექტივები საქართველოში. დისერტაცია. 2012. გვ. 36]. ამას ელოდება და ამას ითხოვს ყველა პაციენტი. პაციენტთა კმაყოფილებაში აისახება ქვეყანაში სამედიცინო სერვისის ხარისხი და მათი უსაფრთხოების უზრუნველყოფა. მკურნალობით, მისი ხარისხით და უსაფრთხოებით პაციენტთა კმაყოფილების კვლევა დიდი ხანია დაიწყო ევროპაში. ფინეთში იგი ექვსი განსხვავებული კითხვარით (STAKES) მიმდინარეობს [Legido – Quigley H., Mckee M., Nolte E. Quality of Care, Patient Orientation, Information to Patients and Professional. London. 2005]. იგივე ხდება ჰოლანდიაში, დიდ ბრიტანეთში და საფრანგეთში. დიდ ბრიტანეთში შექმნილია პაციენტთა უსაფრთხოების ეროვნული სააგენტოც [Engels El. Chained Without Borders? Part A – Explorative Pesearch on Transnational Care Chains Between the Netherfands and Belgium. 2003]. ევროპაში დიდი ინტერესით დაწყებულია პაციენტთა კმაყოფილებაზე ინდივიდუალური კვლევების ჩატარებაც. ამ თემაზე გამოქვეყნებულია ათეულობით ნაშრომი, რომელთა ავტორების აზრით, პაციენტთა კმაყოფილება სამედიცინო მომსახურების შეფასების ყველაზე კარგი ინდიკატორია. მას სათანადო ადგილი უკავია ჯანდაცვის მსოფლიო ორგანიზაციის („ჯანმო“) მიერ რეკომენდებულ ინდიკატორებშიც. „ჯანმომ“ ჯერ კიდევ 1990 წელს შეადგინა მეთოდოლოგია და კითხვარი, და, მოუწოდა ქვეყნებს ჩაეტარებინათ სამედიცინო მომსახურებით პაციენტთა კმაყოფილების შესწავლა. შემდეგ წლებში მრავალი ასეთი მეთოდოლოგია და კითხვარი შეიქმნა - „ევრობარომეტრი“, „ევროპეპი“ და სხვა. ეს მეთოდოლოგიები 20-ზე მეტ ქვეყანაში წარმატებულად გამოიყენება.

საქართველოში, ისევე როგორც სხვა ქვეყნებში, პაციენტების სამედიცინო მომსახურების ხარისხზე და მათ უსაფრთხოებაზე პასუხისმგებლობა ჯანდაცვის ორგანიზაციებს აკისრიათ. სახელმწიფო კი სათანადო საკანონმდებლო რეგულაციებით უნდა შეიქმნას ისეთი გარემო, რომელიც ხელს შეუწყობს მათ ამ პასუხისმგებლობის შესრულებაში. საქართველოში ასეთი რეგულაციები კანონების და კანონმდებარე აქტების სახით, მრავლადაა შექმნილი, მაგრამ მათი აღსრულება საქმეში იმ ხარისხით არ ხდება, როგორც ამას საქმე მოითხოვს.

2009 წელს საქართველოს შინამეურნეობებში (0ჯახები) სამედიცინო მომსახურებით მოსახლეობის

კმაყოფილების გამოკვლევამ აჩვენა, რომ მათი 80-81% კმაყოფილია [საქართველოში სამედიცინო მომსახურებით კმაყოფილების კვლევა. თბ., 2009. <http://www.act.gr.com/geo/index/news/609>]. ეს კვლევა და მისით მიღებული შედეგი გარკვეულ ეჭვს ბადებს, რადგან ევროპაში, სადაც საქართველოსთან შედარებით გაცილებით მაღალ დონეზეა მოსახლეობის სამედიცინო მომსახურება, მისით მოსახლეობის კმაყოფილების დონე მხოლოდ 70%-ია [საქართველოში სამედიცინო მომსახურებით კმაყოფილების კვლევა. თბ., 2009. <http://www.act.gr.com/geo/index/news/609>].

სხვა გამოკვლევით, რომელიც საქართველოში ჩატარდა 2012 წელს, კვლევაში ჩართულ რესპოდენტების 49%-მა აღნიშნა, რომ სამედიცინო მომსახურების ხარისხი ცუდია (მ. შ. 11% აღნიშნა, რომ ძალიან ცუდია), 38%-მა აღნიშნა, რომ კარგია (მ. შ. 2%-მა, რომ ძალიან კარგია) [ფიცხელაური ნ. სამედიცინო მომსახურების ხარისხის განვითარების პერსპექტივები საქართველოში. დისერტაცია. 2012. გვ. 113]. ამავე კვლევის შედეგებში გამოჩნდა, რომ რესპოდენტების 45%-ს მიაჩნია, რომ საქართველოში სამედიცინო მომსახურების მიღებისას ზიანის მიღება (ექიმის შეცდომით) შესაძლებელია, 17% - კი აღიარა, რომ მას (ან მისი ოჯახის წევრს) მართლაც მიადგა ზიანი ასეთი მომსახურების მიღების დროს [ფიცხელაური ნ. სამედიცინო მომსახურების ხარისხის განვითარების პერსპექტივები საქართველოში. დისერტაცია. 2012. გვ. 114]. შევადაროთ ეს პროცენტები ფინეთის მაჩვენებლებს. ფინეთში სამედიცინო მომსახურების მიღებისას პაციენტისთვის ზიანის მიყენების შესაძლებლობა 19%-ია [ფიცხელაური ნ. სამედიცინო მომსახურების ხარისხის განვითარების პერსპექტივები საქართველოში. დისერტაცია. 2012. გვ. 122], საქართველოში კი - 45%(!).

ამ გამოკვლევის შედეგი ჩვენ უფრო რეალურად მიგვაჩნია, რადგან საქართველოდან მოსახლეობა, თანაც არა მხოლოდ შეძლებული მოსახლეობა, არამედ, საშუალო შემოსავლების მქონენიც კი, ბანკის სესხს იღებენ და სამკურნალოდ თურქეთში მიემგზავრებიან. იქ სამჯერ ნაკლებია მკურნალობის ხარჯი და 10-ჯერ მაღალია მკურნალობისას პაციენტის უსაფრთხოება.

მამსადამე, საქართველოში სამედიცინო მომსახურების ხარისხით კმაყოფილების თვალსაზრისით არცთუ სახარბიელო მდგომარეობაა. მოსახლეობის თითქმის ნახევარს მიაჩნია, რომ პაციენტთა უფლებები ხარისხიან სამედიცინო მომსახურების მიღებაზე მხოლოდ ნაწილობრივ არის დაკმაყოფილებელი, ასეთ დროს, ამ მომსახურების მაღალი ხარისხი არის მკურნალობის პროცესიდან მათი უსაფრთხოდ გამოსვლის გარანტია.

ნებისმიერ ქვეყანაში, საქართველო იქნება იგი თუ სხვა ქვეყანა, ჯანდაცვის სისტემის მისიაც, უპირველესი მიზანიც და ამოცანაც არის პაციენტთა უსაფრთხოების დაცვა. იმ კანონებით, რომლებიც საქართველოს ჯანდაცვას არეგულირებენ, არასრულად რეგულირდება პაციენტთა უსაფრთხოება და როგორც საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაციამ თვის კვლევაში აღნიშნა, „არსად არ ჩანს საქართველოს კანონშემოქმედთა დამოკიდებულება ამ საკითხის მიმართ“ [საქართველოს ჯანდაცვის სამართლებრივი რეგულირება, ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაციის კვლევა. 2016, გვ. 42]. ასეთ დროს მტკიცება არ უნდა იმას, რომ სამედიცინო ორგანიზაციაში სამკურნალოდ მოსული პაციენტი დაცული უნდა იყოს ზიანისგან. ეს პრობლემა ახალი არ არის. გასული საუკუნის 90-იან წლებში იგი იდგა მთელ მსოფლიოში. 2000 წელს სამედიცინო შეცდომების შედეგად დაახლოებით 98 000 ადამიანის სიკვდილის შემთხვევა გამოვლინდა აშშ-ში, 24 000-ის კანადაში, 18 000 - ავსტრალიაში და ა. შ. [სასანია, ჯანდაცვის ხარისხის სტრუქტურა და მისი გაზომვის საშუალებები. თბ., 2010], აშშ-სი დათვლილი იქნა შეუსაბამო მკურნალობით გარდაცვალების შემთხვევების კომბინირებული ჯამი და მან 1,24 ტრილიონი დოლარი შეადგინა [LaVoist, Gaskin. 2009]. 2002 წელს მსოფლიო ჯანდაცვის ორგანიზაციამ („ჯანმო“) მიიღო და აამოქმედა კანონი „პაციენტთა უსაფრთხოების შესახებ“, ხოლო 2005 წელს აშშ-ს კონგრესმა მიიღო „პაციენტთა უსაფრთხოების და ხარისხის გაუმჯობესების აქტი“. მსგავსი ღონისძიებები გატარდა დიდ ბრიტანეთში, დანიაში და სხვაგან.

მართალია საქართველოში ჯანდაცვას და მის საქიანობას მრავალი კანონი არეგულირებს („საექიმო საქმიანობის შესახებ“, „პაციენტთა უფლებების შესახებ“, „ჯანმრთელობის დაცვის შესახებ“ და სხვა მრავალი), მაგრამ მთლიანობაში, მათი შეერთებითაც კი, ისინი არ იძლევიან პაციენტთა უსაფრთხოების სრულყოფილ გარანტიას, რადგან ამ კანონების ცენტრში არ დგას ინდივიდი, ანუ პაციენტი.

საქართველოში უნდა არსებობდეს კანონი „პაციენტთა უსაფრთხოების შესახებ“ და უნდა ხდებოდეს მისი აღსრულება, უნდა ხდებოდეს სამედიცინო შეცდომების სისტემური მართვა და სხვა მრავალი, ანუ ყველაფერი ის, რაც ჩვენგან სავალდებულო წესით შესასრულებლად მოითხოვა ევროკავშირმა 2014 წელს მასთან გაფორმებული ასოცირების ხელშეკრულებით. ამ ვალდებულებების შესრულება დაწყებულია, მაგრამ მისი შესრულების ტემპი არ არის საკმარისი, რაც რიგ შემთხვევებში იწვევს ისეთ შეცდომებს, რომლის მსხვერპლი პაციენტები ხდებიან.

დასკვნა. საჭიროდ ვთვლით ისე, როგორც „ჯანმოს“ მიერ შექმნილი ჯანდაცვის საერთაშორისო დოკუმენტების ცენტრში დგას პაციენტი თავისი ბუნებრივი უფლებებით, საქართველოს ჯანდაცვის მარეგულირებელ კანონებშიც ასე იყოს ეს საკითხი დაყენებული და ქვეყნის ჯანდაცვის სისტემა ისე გადაეწყოს, რომ იგი ფოკუსირებული იყოს მხოლოდ პაციენტისთვის მაღალი ხარისხის მომსახურების გაწევაზე და აქედან გამომდინარე მის უსაფრთხოებაზე.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. საქართველოს სტატისტიკური წელიწდეული. თბ., 2023.
2. Human Rights in Patients Care: A Practitioner Guide. OSGF. 2011. ფონდი „ღია საზოგადოება - საქართველო“.
3. **სტურუა დ.** საერთაშორისო რეგულირების დანერგვა საქართველოს ჯანმრთელობის სისტემაში. დისერტაცია. 2020.
4. **ელისაბედაშვილი ნ.** მართვის ორგანიზაციული სისტემის სრულყოფა საქართველოს პირველად ჯანდაცვაში. დისერტაცია. თბ., 2023.
5. **უგულავა მ.** ფინანსური კონტროლის როლი საქართველოს ჯანდაცვის სისტემის მართვაში. დისერტაცია. თბ., 2022.
6. **ვერულავა თ.** პირველადი ჯანდაცვის სისტემა და მისი როლი ჯანმრთელობის კაპიტალის ამაღლებაში. მონოგრაფია. 2021.
7. **ყაზახაშვილი ნ.** სამედიცინო მომსახურების ხარისხის უზრუნველყოფა, მართვა და გაუმჯობესება. თბ., 2010.
8. European Charter of Patients Rights (Basic Document). Acrive Citizenship Network. 2002.
9. **ფიცხელაური ნ.** სამედიცინო მომსახურების ხარისხის განვითარების პერსპექტივები საქართველოში. დისერტაცია. 2012.
10. **Legido – Quigley H., Mckee M., Nolte E.** Quality of Care, Patient Orientation, Information to Patients and Professional. London. 2005.
11. **Engels El.** Chained Without Borders? Part A – Explorative Pesearch on Transnational Care Chains Between the Netherfands and Belgium. 2003.
12. საქართველოში სამედიცინო მომსახურებით კმაყოფილების კვლევა. თბ., 2009. <http://www.act.gr.com/geo/index/news/609>
13. საქართველოს ჯანდაცვის სამართლებრივი რეგულირება, ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაციის კვლევა. 2016.
14. **სასანია ი.** ჯანდაცვის ხარისხის სტრუქტურა და მისი გავრცელების საშუალებები. თბ., 2010.
15. **LaVeist T., Gaskin D.** (2009). The Economic Burden of Health Inequalities in the United States. <http://www.Jointcenter.org/sites/detovit/files/upload/research/files/The%20Economic%2>

High quality of medical services as the basis of patient safety

Nana Shatberashvili
PhD student of Georgian Technical University

Summary

The article - "High quality of medical services as the basis of patient safety" - discusses the situation that exists in this field in Georgia today, in particular, the increase in patient referrals to doctors, high treatment prices, low level of patient satisfaction with the quality of treatment, cases of harm to the patient during treatment and many others.

The article states that in Georgia, 30-35% of the family income is spent on medical services, and besides, they have a fear of danger during the treatment process. All this is the reason that not only wealthy, but also middle-income patients travel abroad (mainly to Turkey) for treatment.

Studies have shown that 49% of patients rate Georgian medical services poorly, 11% of them rate them very poorly.

Many laws regulate health care activities in Georgia, but, unlike abroad, the patient and his safety are not at the center of any law.

At the end of the article, the conclusion is made that the healthcare system of Georgia must be reorganized in such a way that it focuses on providing high-quality services to the patient and, therefore, on his safety.

Keywords: patient; quality of service; patient safety; mistakes; treatment; Patient rights.

ხელოვნური ინტელექტის პოტენციალის გავლენა მენეჯმენტის განათლების სფეროში

შენგელია ქეთევან

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი

აბსტრაქტი

ნაშრომი მიზნად ისახავს წარმოაჩინოს ხელოვნური ინტელექტის ტექნოლოგიური მიღწევები, ასევე მისი მნიშვნელობა ბიზნესის და მენეჯმენტის სფეროში, კვლევა ეხება აგრეთვე მომავლის მენეჯმენტის განვითარების საჭიროებებს.

მრავალფეროვანია განმარტებები ხელოვნური ინტელექტის შესახებ. ნაშრომში განხილული გვაქვს ეკონომიკური თანამშრომლობის და განვითარების ორგანიზაციის OECD-ს, ევროპის საბჭოს, ევროკომისიის მაღალი რანგის ექსპერტთა ჯგუფის განმარტებები და ასევე ჩვენეული განმარტება.

ხელოვნურ ინტელექტს აქვს უდიდესი პოტენციალი, გარდაქმნას ეკონომიკა, განავითაროს ახალი ინდუსტრიები და ბიზნეს მოდელები, გაზარდოს პროდუქტიულობა, ცხოვრების დონე. მისი მეშვეობით შესაძლებელია რუტინული სამუშაოების ავტომატიზირება, რაც გამოათავისუფლებს დროს კრეატიულ ამოცანებზე ფოკუსირებისთვის.

თანამედროვე ბიზნეს განათლებას ენიჭება უდიდესი როლი შესაბამისი ცოდნა და უნარები ჩამოუყალიბოს სტუდენტებს. საჭირო ხდება მენეჯმენტის სასწავლო პროგრამების ფოკუსირება მომავლის ტექნოლოგიების გამოყენებაზე ბიზნესის სფეროში. საბოლოო მიზანი არის განვითარდეს ლიდერის უნარი გამოიყენოს ეს ტექნოლოგიები ბიზნესის პრობლემების სწორად გასაანალიზებლად, რომ მიიღოს ადეკვატური და დროული გადაწყვეტილებები ორგანიზაციის წარმატების მისაღწევად ჰიპერკონკურენტულ გარემოში.

საკვანძო სიტყვები: ხელოვნური ინტელექტი, მენეჯმენტის სწავლება, განათლება.

ძირითადი ტექსტი

მეცნიერები თუ საჯარო პოლიტიკის წარმომადგენლები სულ უფრო მეტად ინტერესდებიან ხელოვნური ინტელექტის ტექნოლოგიით. ჩვენ შევისწავლეთ უცხოელი მეცნიერების კვლევები ხელოვნურ ინტელექტთან დაკავშირებით. განსაკუთრებით აღსანიშნავია თნმედროვე ბრიტანელი და ამერიკელი მეცნიერების : Alshare, K., & Sewailem, M. F., Brown, B., Chui, M., & Manyika, Bughin, J., Seong, J., Bunch, K. J. Cappelli, P., Cardenas-Navia, I., & Fitzgerald, Chamorro-Premuzic, T., & Frankiewicz, B., Clayton, P. R., & Clopton, J., Fleming, M., და სხვათა კვლევები.

ნაშრომი მიზნად ისახავს დაასაბუთოს ხელოვნური ინტელექტის უსაზღვრო შესაძლებლობები ბიზნესის და მართვის სფეროში; აღნიშნული კვლევა წარმოაჩენს მომავლის მენეჯმენტის განათლების საჭიროებებს.

„ხელოვნური ინტელექტის განვითარებას ლიმიტი არ გააჩნია“, წერს ილონ მასკი. კაცობრიობამ უკვე შექმნა აქამდე დაუჯერებელი ტექნოლოგიები: მიაღწია ადამიანის ხელოვნურ განაყოფიერებას; წამიერ დაკავშირებას არა მარტო დედამიწის სხვადასხვა ადგილთან, არამედ თვით კოსმოსთან; შეუდგა უჯრედებიდან არა მარტო დაავადებების გამომწვევების, არამედ სიბერის გენომის ამოღებას, რაც მუდმივ ახალგაზრდობას გვიპირდება და ა.შ. ამ მოვლენებმა თითქოს ბუნების კანონზომიერებაც შეცვალა, მაგრამ არ შეცვლილა ერთი რამ: ბუნებრივი წინააღმდეგობის არსებობის პროცესები.

სამწუხაროდ, საქართველოს კანონმდებლობა არ განსაზღვრავს ხელოვნური ინტელექტის ზუსტ ცნებას. აგრეთვე, არ არსებობს მკაფიო განსხვავება ხელოვნურ ინტელექტსა და სხვა ტიპის ალგორითმებს შორის. არაა შემუშავებული AI-ს შემცველი პროგრამული სერვისების გამოყენების მარეგულირებელი კანონმდებლობები, ადამიანები არა ვართ დაცული სხვადასხვაგვარი ფეიკებისაგან, რომელიც შეიძლება გამოიწვიოს ხელოვნური ინტელექტის ფუნქციონირებამ. თუმცა ქვეყნის კონსტიტუცია ადგენს ზოგიერთ ნორმატიულ მოთხოვნებს, რომლებიც გარკვეულად არეგულირებს ხელოვნური ინტელექტის გამოყენებას.

ხელოვნურ ინტელექტს აქვს მაღალი პოტენციალი ეკონომიკური მაჩვენებლების გასაუმჯო-

ბესებლად, ახალი ინდუსტრიების და ბიზნეს მოდელის ასამუშავებლად, პროდუქტიულობის და ცხოვრების დონის გასაუმჯობესებლად. იგი საშუალებას გვაძლევს მოვახდინოთ რუტინული სამუშაოების ავტომატიზირება. გამოვათავისუფლოთ დრო კრეატიულ ამოცანებზე ფოკუსირებისთვის. თანამედროვე ტექნოლოგიების სწრაფი განვითარება მიგვანიშნებს, რომ კაცობრიობის მომავალი სწორედ მასზე იქნება დამოკიდებული.

ქვეყნებს, რომლებსაც ხელეწიფებათ განავითარონ ხელოვნური ინტელექტის ტექნოლოგია, ექნებათ გლობალური კონკურენტული უპირატესობა მრავალ სფეროში. უკვე გამოიკვეთა ამერიკის შეერთებული შტატების და ჩინეთის ლიდერობა ხელოვნური ინტელექტის სრულყოფაში. აშშ-ს უპირატესობა აქვს კვლევისა და განვითარების თვალსაზრისით, ხოლო ჩინეთი ლიდერობს ათვისების მხრივ. დიდი ბრიტანეთი და კანადა გრძელვადიან ინვესტიციებს ახორციელებენ ხელოვნური ინტელექტის გასავითარებლად, რაც მათ მომავალში უფრო კონკურენტუნარიანებს გახდის.

მაკკინსის გლობალური ინსტიტუტი (McKinsey Global Institute) აცხადებს, რომ 2030 წლისთვის ფირმების დაახლოებით 70% გადავა ხელოვნური ინტელექტის ტექნოლოგიის გამოყენებაზე. კვლევის მიხედვით, ხელოვნურმა ინტელექტმა შეიძლება დამატებით მოიტანოს 13 ტრილიონი აშშ \$-ის ოდენობის ღირებულება 2030 წლისთვის, რაც გაზრდის გლობალურ პროდუქტს ყოველწლიურად დაახლოებით 1,2%-ით. ეს ძირითადად მომდინარეობს ადამიანის შრომის ავტომატიზაციით ჩანაცვლებით და პროდუქტებისა და სერვისების ინოვაციურობით.

McKinsey Global Institute -ის პროგნოზები ცხადყოფს, რომ ხელოვნური ინტელექტი, გამოიწვევს გარკვეულ შოკს შრომის ბაზრებზე და გაზრდის მის სამართავად საჭირო ხარჯებს; მოხდება სტრუქტურული ცვლილებები შრომის ბაზრებზე. რობოტებით ჩანაცვლება სამუშაო ძალა, რომელიც ასრულებს რუტინულ, განმეორებით დავალებებს. 4.ცხადია, გრძელვადიან პერსპექტივაშიც რობოტები სრულად ვერ ჩანაცვლებენ დასაქმებულებს, რადგანაც მაღალი ინტელექტი AI-ს არ გააჩნია, ყოველ შემთხვევაში ამ ეტაპზე. გარდაუვალია სტრუქტურული ცვლილებები, რამაც შეიძლება გააძლიეროს შემოსავლებში უთანასწორობა და გაამწვავოს სოციალური ფონი.

საქართველოში ხელოვნური ინტელექტის სისტემები ფართოდ ინერგება კერძო ბიზნესში. წარმატებით განხორციელდა ვერიფიკაციის სისტემები, დოკუმენტების ავტომატური იდენტიფიკაციის სისტემები, კომუნიკაციის პროგრამები და მრავალი სხვა რუტინული სამუშაოები .

ასეთი გარდაქმნები გვაფიქრებინებს, რომ ბიზნესის და მენეჯმენტის განათლებაში გარკვეული ცვლილებები უნდა მოხდეს, რათა იგი გახდეს უფრო აქტუალური. უფრო კონკრეტულად, სასწავლო გეგმები მოიცავდეს იმ უნარ-ჩვევებს, რომლებიც საჭიროა წარმატებულ სპეციალისტებად ჩამოყალიბებისთვის.

საქართველოში შეიმჩნევა გარკვეული შეუსაბამობა კურსდამთავრებულებისთვის სასურველ სამუშაოებს და მათ უნარებს შორის. ეს შეუსაბამობა მომავალში უფრო მეტად რომ არ გაიზარდოს, ბიზნესის განათლების პროგრამებმა უნდა განსაზღვრონ თავიანთი როლი სტუდენტების მომზადებაში, რათა გაუმკლავდნენ ამ მზარდი მნიშვნელობის პრობლემას.

ბიზნესი ერთ-ერთი პირველია ინტერდისციპლინურ პროფესიებს შორის. ბიზნესის და მენეჯმენტის პროგრამები ტრადიციულად ორიენტირებულია მომავლის ლიდერებზე, მენეჯერებზე, მეწარმეებზე. პროფესორები ასწავლიან სტუდენტებს, რომ მხოლოდ ის ბიზნესი გადარჩება, რომელიც ნერგავს ინოვაციებს და მოერგება სწრაფად განვითარებად გლობალურ სამყაროს.

ბიზნეს კომპანიების მოთხოვნების დასაკმაყოფილებლად, უმაღლეს განათლებას სჭირდება მუდმივად შეაფასოს ძლიერი და სუსტი მხარეები, საფრთხეები და შესაძლებლობები. საჭირო ხდება დისციპლინებისადმი უფრო კომპლექსური მიდგომის გამოყენება.[7]

ხელოვნური ინტელექტის მოხმარება მოითხოვს უფრო ძლიერი განათლების მქონე სპეციალისტებს და ისეთი უნარების განვითარებას, როგორცაა ეთიკა, ლიდერობა, ემოციური ინტელექტი და ცვლილებების მართვა. სწორედ ამიტომ დადგა ბიზნეს სკოლების წინაშე განვითარების საჭიროება და ინტელექტუალური უნარების მოძიება. გამჭრიახობა და სხვა ადამიანური თვისებები, როგორცაა კრეატიულობა, გონივრული განსჯა და საქმიანი კომუნიკაცია, სულ უფრო მნიშვნელოვანი ხდება. ეს

უნარები უნდა გახდეს ნებისმიერი ძლიერი ბიზნეს განათლების ნაწილი. [8]

საქართველოში ხელოვნური ინტელექტის აპლიკაციები უკვე გამოიყენება ადამიანური რესურსების მენეჯმენტში, რათა დაეხმაროს კანდიდატების რეზიუმეების სკრინინგსა და შერჩევაში. ხელოვნური ინტელექტი სულ უფრო მეტად გამოიყენება მარკეტინგისა და გაყიდვების სფეროში, რათა უკეთესი იყოს მიზნობრივი და პერსონალიზებული კომუნიკაცია.

ხელოვნური ინტელექტი განსაკუთრებულად მოქმედებს კერძო ბიზნესის ისეთ სფეროებზე, როგორცაა ადამიანური რესურსების მენეჯმენტი, საინფორმაციო ტექნოლოგიები, მარკეტინგი და ფინანსები. ამიტომ ბიზნესის და მენეჯმენტის სპეცილობის სტუდენტებს უნდა ჰქონდეთ უნარი მოიპოვონ საჭირო ინფორმაცია, გააანალიზონ არსებული პრობლემა, გამოიყენონ ლოგიკური მსჯელობა და შეძლონ რეალური პრობლემის გადაჭრა კონკურენტულ ბიზნეს სამყაროში. ხელოვნური ინტელექტი ძირითადი ინსტრუმენტი ხდება აღნიშნულ პროცესებში. სამწუხაროდ, ჩვენს ქვეყანაში განათლების სფეროში გაიზარდა გარკვეული პრობლემები, როგორცაა მათემატიკური კომპეტენციის დაბალი დონე, წიგნიერების შეუფასებლობა, შეუსაბამობა სწავლებას, კვლევასა და პრაქტიკულ საჭიროებებს შორის. ბოლო პუნქტი განსაკუთრებით შესამჩნევია მეცნიერების, სტატისტიკისა და საინფორმაციო ტექნოლოგიების სფეროებში. მონაცემთა მოზღვავებამ კომპანიები აიძულა დაიქირაონ სპეციალისტები, რომლებსაც ესმით, როგორ მართონ უზარმაზარი მონაცემთა ნაკადები ეფექტური გადაწყვეტილებების მისაღებად. შრომის ბაზარზე მოთხოვნა გაიზარდა ამ უნარების მქონე კურსდამთავრებულებზე.

განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია, რომ სტუდენტებმა განავითარონ მონაცემთა ანალიტიკის ინსტრუმენტები. მონაცემთა უზარმაზარი ნაკადების დამუშავებისთვის მნიშვნელოვანია სტუდენტები ფლობდნენ ანალიტიკურ კომპეტენციებს. ეს საჭიროება იზრდება ყველა მიმართულებაზე, მათ შორის ბუღალტერია, მეწარმეობა, ფინანსები, მენეჯმენტი და მარკეტინგი. [6]

ხელოვნური ინტელექტის განვითარება ერთდროულად რამდენიმე პრობლემას აგვარებს: იგი ითვალისწინებს ბიზნესის ფაკულტეტებზე პრაქტიკული პრობლემების განხილვისას სიმკაცრის სტანდარტების დახვეწილ ანალიზს; გვეხმარება ფოკუსირება მოვახდინოთ მულტიდისციპლინურ ბიზნეს პროცესებზე; აღნიშნული მოქმედება ხელს უწყობს კონკურენტული უპირატესობის მიღწევას.

მაკკინსის გლობალური ინსტიტუტის მოხსენებაში აღნიშნულია, რომ აშშ-ს შეექმნება დიდი დეფიციტი ანალიტიკური უნარების მქონე ადამიანებისა. იგივე პრობლემის წინაშე აღმოჩნდა საქართველოც. შემცირდა კვალიფიციური კადრები, რომლებმაც იციან როგორ გააანალიზონ მონაცემები და მიიღონ ეფექტური გადაწყვეტილებები. ეს გარემოებები მოითხოვს ახსნა-განმმარტებლის და მხარდამჭერის უნარების მქონე სპეციალისტების კრიტიკულ საჭიროებას. [8]

ისიც უნდა ითქვას, რომ ხელოვნური ინტელექტის განვითარებას თან ახლავს რისკები და გამოწვევები. რეალური ფაქტები და მასალები შეიძლება ფეიკისგან ვერც განვასხვავოთ. ხელოვნური ინტელექტის გამოყენებამ სამხედრო პროგრამებში, განსაკუთრებით ადამიანის სათანადო ზედამხედველობის გარეშე, შეიძლება გამოიწვიოს გაუთვალისწინებელი შედეგები და ესკალაცია. ცხდია, მსოფლიომ ამ მიმართულებით სათანადო რეგულაციები უნდა შემოიღოს.

დასკვნა

ბიზნესის და მენეჯმენტის სწავლება დარჩება აქტუალური მომავალშიც, თუმცა სულ უფრო მნიშვნელოვანი ხდება, რომ სასწავლო პროგრამებმა განჭვრიტონ ბიზნეს გარემოს ევოლუცია და მოამზადონ სტუდენტები სწრაფად ცვალებად ტექნოლოგიურ სამყაროში წარმატებულად შესვლისთვის.

ჰიპერკონკურენტულ გარემოში წარმატების მისაღწევად სტუდენტებმა ხელოვნური ინტელექტის გამოყენებაც უნდა შეძლონ და ლოგიკური აზროვნებაც. მათ უნდა მიიღონ ცვლილებები ბიზნეს სკოლის სასწავლო გეგმაში. ჩვენი კვლევის თანახმად, უნდა ამაღლდეს სტუდენტების მათემატიკური და ლოგიკური უნარები, ისინი არ უნდა დაკმაყოფილდნენ მხოლოდ ტრადიციული ინსტრუმენტებისა და მიდგომების განხილვით. უნდა დაიწყონ AI-თან დაკავშირებული ტექნოლოგიების დაუფლება. შედეგად ჩვენი კურსდამთავრებულები ჩამოყალიბდებიან ლიდერებად, რომლებიც განავითარებენ და დახვეწენ უნარებს და გამოიყენებენ ინოვაციურ სისტემებს წარმატებული გადაწყვეტილებებისათვის.

საქართველოს უნივერსიტეტებში ჩატარებული ჩვენი კვლევის თანახმად, ბიზნესის ფაკულტეტებს შეიძლება დასჭირდეს დაბრუნება "კლასიკურ" სწავლებასთან. ეს მოიცავს კრიტიკული აზროვნების და ანალიტიკური უნარების ჩამოყალიბებას. ბიზნესის დისციპლინებთან ერთად სტუდენტი უნდა დაეუფლოს ლოგიკურ აზროვნებას და პრობლემის გადაჭრის უნარს.

ამგვარად, მენეჯმენტის განათლების როლი მოიცავს სტუდენტებში ფუნდამენტური უნარების განვითარებას. საბოლოო მიზანი არის გაუმჯობესდეს ლიდერის უნარი გამოიყენოს თანამედროვე ტექნოლოგიები ბიზნესის პრობლემების გადასაჭრელად, რომ მიიღოს დამაჯერებელი რეკომენდაციები და გადაწყვეტილებები კომპანიის შედეგების გასაუმჯობესებლად.

საქართველოში ბიზნესის ფაკულტეტებმა უნდა განაგრძონ განვითარება და სტუდენტების კრიტიკული აზროვნების, ანალიტიკური უნარების დახვეწა. შეუძლებელია უარი ვთქვათ ამ უნარებზე, რადგან მათ გარეშე ხელოვნური ინტელექტი მალე გახდება ნამდვილი ადამიანის ინტელექტის წარმომადგენელი. AI-ს, ყოველ შემთხვევაში მისი განვითარების ამ ეტაპზე არ გააჩნია ადამიანის ინტელექტის იდენტური.

ჩვენი კვლევები ადასტურებს, რომ საქართველოს უნივერსიტეტებში სწავლების პროცესში წარმატებით ხდება ხელოვნური ინტელექტის საგანმანათლებლო ტექნოლოგიების გამოყენება. AI-ს აქვს პოტენციალი, მოახდინოს რეგულაცია განათლებაში, სწავლების პროცესი უფრო პერსონალიზებული, ადაპტირებადი და საინტერესო გახადოს. ამავე დროს, მასწავლებლებს ეძლევათ შესაძლებლობა გააძლიერონ ღირებული შეხედულებები და ინსტრუმენტები მოსწავლეთა წარმატების მხარდასაჭერად. თუმცა, მნიშვნელოვანია ყურადღება მიექცეს მონაცემთა კონფიდენციალურობას, თანასწორობას და AI-ის ეთიკურ გამოყენებას განათლებაში, რათა უზრუნველყოს, რომ ეს ტექნოლოგიები ყველა მოსწავლისთვის სარგებელის მომტანი იყოს. ბიზნესის ფაკულტეტების კურსდამთავრებულებს, რომლებიც ფლობენ თანამედროვე უნარებს და კომპეტენციებს ექნებათ ბევრად მეტი შანსი წარმატების მისაღწევად დღევანდელ კონკურენტულ სამყაროში.[2]

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. Marc Sollosy , Marjorie McInerney, 2022, Artificial intelligence and business education: What should be taught. Marshall University, Lewis College of Business, Brad D. Smith Schools of Business, One John Marshall Drive, Huntington, WV, 25755, United States.
2. Alshare, K., & Sewailem, M. F. (2018). A gap analysis of business students' skills in the 21st Century: A case study of Qatar. *Academy of Educational Leadership Journal*, 22(1), 1–22.
3. Brown, B., Chui, M., & Manyika, J. (2011). Are you ready for the era of 'big data'. *McKinsey Quarterly*, 4(1), 24–35.
4. Bughin, J., Seong, J., Manyika, J., Chui, M., & Joshi, R. (2018). Notes from the AI frontier: Modeling the impact of AI on the world economy (Vol. 4). McKinsey Global Institute.
5. Bunch, K. J. (2020). State of undergraduate business education: A perfect storm or climate change? *The Academy of Management Learning and Education*, 19(1), 81–98.
6. Cardenas-Navia, I., & Fitzgerald, B. K. (2015). The broad application of data science and analytics: Essential tools for the liberal arts graduate. *Change: The Magazine of Higher Learning*, 47(4), 25–32.
7. Clayton, P. R., & Clopton, J. (2019). Business curriculum redesign: Integrating data analytics. *The Journal of Education for Business*, 94(1), 57–63.

The impact of the potential of artificial intelligence in the field of management education

Ketevan Shengelia
Associate Professor of Georgian Technical University

Summary

The role of artificial intelligence in the future of business education

The paper aims to showcase the technological advancements in artificial intelligence and highlight its significance in the realms of business and management. Additionally, the research addresses the anticipated requirements of business education in the future.

In the paper, various definitions of artificial intelligence have been examined, including those provided by high-ranking expert groups such as the Organization for Economic Cooperation and Development (OECD), the Council of Europe, and the European Commission. Additionally, we have formulated our own definition.

We define artificial intelligence as systems capable of exploring external data to achieve specific goals. These systems have the capacity to learn and autonomously perform tasks, reaching near-superhuman performance across a broad spectrum of activities. In your research, focusing on areas such as fraud detection will allow you to consider both the risks and opportunities associated with AI.

Artificial intelligence holds immense potential to reshape the economy, foster the emergence of new industries and business models, enhance productivity, and elevate the overall standard of living. By automating routine tasks, it liberates time, allowing individuals to concentrate on more creative endeavors.

As the significance of addressing these emerging challenges grows, business education must play an increasingly vital role in preparing students. Consequently, business programs should concentrate on enhancing students' understanding of the tools and techniques prevalent in the modern business environment. The ultimate objective is to cultivate leadership skills, empowering students to employ these tools and techniques for critical analysis of business challenges and opportunities. This, in turn, equips them to make compelling recommendations and decisions, ultimately enhancing organizational performance.

Keywords: Artificial Intellect, Business Education, Hypercompetitive Environment.

საბანკო მარკეტინგის მნიშვნელოვანი ამოცანა - ბაზრის სტრუქტურირებისა და სეგმენტაციის თავისებურებების მსოფლიო გამოცდილება

გააგა გიორგი

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი

ბურდიაშვილი რატი

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი

ბიბილოური ანი

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ასისტენტ-პროფესორი

აბსტრაქტი

ნაშრომში მითითებულია ავტორებისეული ბანკის არსის განმარტება, როგორც საკრედიტო-ფინანსური ინსტიტუტის ანუ თავისებური „საბანკო უნივერსიტეტის“, რომელიც სთავაზობს ფართო სპექტრის კონკრეტულ პროდუქტებსა და მომსახურებებს, რასაც, უპირველეს ყოვლისა, მიეკუთვნებიან კრედიტები, ანაზღაურებები და გადახდები. აღნიშნულია, რომ საბანკო ბაზრის სეგმენტაცია - ესაა ბანკის მიერ მიზნობრივი ბაზრებიდან თავისი მომსახურებების გარკვეული სახეობის მიწოდება, რომლებიც გარკვეულ სარგებელს ითვალისწინებს კონკრეტული ჯგუფის მოსახლეობისა და იურიდიულ პირებთან მიმართებაში. შეთავაზებულია ბანკის კლიენტებისათვის საბანკო პროდუქტების ბაზრების სეგმენტაციის მეთოდები შესაბამისი ცხრილების გათვალისწინებით.

საკვანძო სიტყვები: ფინანსური ბაზრის სეგმენტაცია, დაფინანსება, ფინანსური კრედიტი.

ძირითადი ტექსტი

საბანკო ბაზრის სეგმენტაცია - ესაა ბანკის მიერ გარკვეული სახეობის მომსახურებების მიწოდება, რომლებიც ითვალისწინებენ სარგებელს მოსახლეობისა და იურიდიული პირების რომელიმე გარკვეულ კონკრეტულ ჯგუფებზე. ანალოგიური კლიენტების სხვა ჯგუფებისათვის ისინი შეიძლება ძვირი ან უსარგებლო აღმოჩნდნენ. ბანკი, შეისწავლის რა ბაზარს, გამოყოფს, ვთქვათ, კლიენტების ჯგუფს, რომლებიც მიესადაგებიან მოცემული მომსახურებების ჯგუფს და აღნიშნულის საფუძველზე ეგრეთ წოდებულ მიზნობრივი ბაზრის ორგანიზებას ახორციელებს. ამასთან ბანკის კლიენტი შეიძლება რამდენიმე მიზნობრივი ბაზრის ნაწილი იყოს, რომლებიც სხვადასხვა სახეობების ამოცანების გადაწყვეტისათვის არიან განკუთვნილნი. ამიტომ ბანკის მნიშვნელოვანი ამოცანა მდგომარეობს იმაში, რომ თავიანთი მომსახურებებისათვის თავიანთი მიზნობრივი სეგმენტი განსაზღვროს.

აღნიშნულთან დაკავშირებით განსახვავებენ მარკეტინგის სტრატეგიის ორ ტიპს, დაკავშირებულს საბანკო კლიენტურას შორის მიზნობრივი ბაზრების მოძიებასთან:

- **ბანკი შეიძლება მოძრაობდეს თავის პროდუქტიდან ან მომსახურებიდან**, ანუ განსაზღვროს მომსახურებების სახეობა და მასთან არსებული ინფორმაციების ბაზაზე დაადგინოს რამდენ კლიენტს საჭიროებს;
- **ჯვარედინი გაყიდვის მეთოდის გამოყენება**, როდესაც რაიმე სახის მომსახურების რეალიზაციის ბანკი კლიენტს სთავაზობს ახალს. ასეთ შემთხვევაში ბანკისათვის მნიშვნელოვანია გამოავლინოს რომელ მიზნობრივ ბაზრებს მიეკუთვნება მოცემული კლიენტი და **რომელი მომსახურებები შეიძლება მას შეეთავაზოთ**.

თავიანთი მომსახურებების რეალიზაციისას ბანკისათვის მნიშვნელოვანია განახორციელოს კლიენტების დიფერენციაცია და მონახოს ისეთები, რომლებიც შეიძლება მისი მომსახურებების პოტენციური მომხმარებლები გახდნენ. ბანკმა უნდა გაითვალისწინოს კლიენტების სპეციფიკური გემოვნებები და მოთხოვნები, ამიტომ სხვადასხვა მარკეტინგული სტრატეგია გამოიყენოს. ამისათვის გამოიყენება **ბაზრის სეგმენტაციის მეთოდი**, ანუ არაერთგვაროვანი ბაზრის დაყოფა უფრო მცირე ერთგვაროვან სეგმენტებზე, იმისათვის, რომ კლიენტების ჯგუფი იქნას გამოყოფილი, რომლებიც ახლოს ან იდენტურები არიან ინტერესებთან და მოთხოვნებთან. **სეგმენტური მიდგომა შესაძლებლობას იძლევა:**

- ზუსტად განსაზღვროს მომხმარებლების მიზნობრივი ბაზარი;

- დაადგინოს თვით ბანკის უპირატესობები ან ნაკლოვანებები ბაზარზე ბრძოლაში;
- უფრო მკაფიოდ დასვას მიზნები და მარკეტინგის პროგრამის შესრულების შესაძლებლობების პროგნოზირება მოახდინოს.

ბანკის სეგმენტაცია მოითხოვს გარკვეული პირობების შესრულებას:

- სეგმენტური სივრცე უნდა იყოს საკმაოდ მსხვილი, რომ ბაზარზე ახალი მომსახურებების გატანის მიმართებაში ხარჯები იქნას გამართლებული;
- ბანკის აქტიურობაზე რეაქცია კლიენტურის მხრიდან, რომლებიც მიზნობრივი ბანკისათვის არიან შერჩეულები, არსებითად უნდა განსხვავდებოდეს სხვა სეგმენტების რეაქციისაგან.

როგორც უკვე ზემოთ იყო ნათქვამი, სეგმენტაციას ახორციელებენ სხვადასხვა ნიშნების მიხედვით: **დემოგრაფიული, ეკონომიკური და ა.შ.**

მაგალითად, ქვევითი სეგმენტაცია ხორციელდება პირების ანგარიშების მიხედვით ოპერაციების მდგომარეობისა და მოცულობის შესწავლის საფუძველზე. ასე, მაგალითად, საფრანგეთის ბანკების მიერ მოსახლეობა კლასიფიცირდება შემდეგი სახით:

1. ადამიანები, რომლებიც ცხოვრობენ დღევანდელი დღით;
2. ავანტიურისტები;
3. უტილიტარისტები, პასიურები თავიანთ ქვევაში, მაგრამ მატერიალური ფასეულობებისადმი პატივისცემით ეპყრობიან;
4. პირები, რომლებიც გარემოებების ცენტრში ყოფნისაკენ მიისწრაფვიან.

კლიენტების ასაკობრივი დაყოფა განისაზღვრება ცნებით „სასიცოცხლო ციკლი“ (Life-Cycle Concept). აღნიშნული ითვალისწინებს, რომ ადამიანი დაბადებიდან გარდაცვალებამდე გადის რიგ თანმიმდევრულ სტადიებს, რომლებზეც მას გარკვეული მოთხოვნები უჩნდება. სეგმენტაციისას აღნიშნული გარემოება სასიცოცხლო ციკლის გარკვეულ ეტაპებზე მყოფი კლიენტების გაერთიანებას და აღნიშნულის ბაზაზე მარკეტინგის სტრატეგიის დასაბუთების შესაძლებლობას იძლევა. ამიტომ დემოგრაფიული ფაქტორი შეიძლება პერსონალური კლიენტების ანალიზის გზით იქნას გამოყენებული.

ასაკობრივი დიფერენციაცია ბანკს კლიენტების საერთო მასაში მიზნობრივი ბაზრების გამოვლენის შესაძლებლობას აძლევს. აღნიშნული მასა შეიძლება დაყოფილი იქნას ჯგუფებად (ცხრილი 7.1).

ბანკისათვის კლიენტების წლოვანების მიხედვით სეგმენტაცია ადვილი განსახორციელებელია, რამდენადაც საბანკო ანგარიშების გახსნისას მათთან ხორციელდება კომუნიკაცია და ივსება ბარათი, რომელიც მოიცავს დეტალურ მონაცემებს წლოვანების, ოჯახური მდგომარეობის, განათლების დონის შესახებ და ა.შ.

ცხრილი 7.1. ბანკის კლიენტების სეგმენტაცია ასაკობრივი ნიშნის მიხედვით

ჯგუფები:	სასიცოცხლო ციკლის ნიშნის დახასიათება
ახალგაზრდობა (16 – 22 წელი)	სტუდენტები, სამუშაოს დამწყები პირები, დაქორწინების მზადყოფნაში მყოფი მოზრდილები.
დაოჯახებული, ახალგაზრდა ადამიანები (25 – 30 წელი)	სახლებისა და ხანგრძლივი მოხმარების სამომხმარებლო საქონლის მყიდველი (პირველად) პირები; კარიერის მქონე ადამიანები, მაგრამ შეზღუდული ფინანსებით. ამოცანა - საყოფაცხოვრებო პირობების გაუმჯობესება, ოჯახის ფინანსური დაცვის უზრუნველყოფა, ბავშვებისათვის განათლების მიღება.
„მომწიფებული წლოვანების“ პირები (40 – 55 წელი)	შეიმჩნევა შემოსავლების ზრდა ფინანსური ვალდებულებების შემცირების შესაბამისად. მიზანი - სადაზღვეო და საპენსიო უზრუნველყოფის დაგეგმვა.
პენსიაზე გასასვლელად მზადებაში მყოფი პირები (55 და მეტი წელი)	აქვს დაგროვებული კაპიტალი, მიისწრაფვის იგი შეინარჩუნოს და დღევანდელი მდგრადი შემოსავალი უზრუნველყოს.

კლიენტების შერჩეული პარამეტრის მიხედვით განაწილების შესახებ ასეთი სტატისტიკური მონაცემების საფუძველზე, ადგენენ სხვა ცხრილს, რომელშიც გარკვეული საბანკო პროდუქტების მიხედვით ხორციელდება მითითებულ წლოვანების ჯგუფებთან (ცხრილი 7.2).

ცხრილი 7.2. საბანკო პროდუქტები და მომსახურებები სხვადასხვა კატეგორიის კლიენტებისათვის

ჯგუფები:	საბანკო მომსახურებები:
ახალგაზრდობა (აღნიშნული ჯგუფი ხასიათდება ამაღლებული მობილურობით, ხშირი გადაადგილებებით, სახლის გარეთ ცხოვრებით)	ფულის გადარიცხვა, მოკლევადიანი სესხები, შედარებით დანაზოგების მარტივი ფორმები, საბანკო მომსახურებები ტურიზმთან მიმართებაში.
ახალგარდა ადამიანები, დაოჯახებულები	ერთობლივი საბანკო ანგარიში ქმრისა და ცოლისათვის, საკრედიტო ბარათები, დანაზოგების მიზნობრივი ფორმები და მომსახურებები ოჯახის ფინანსური დაცვის მიმართებაში (დაზღვევა და ა.შ).
ოჯახები „სტაჟიანები“	სამომხმარებლო კრედიტი საქონლისათვის, იპოთეკური კრედიტი საცხოვრებელი პირობების გაუმჯობესებისათვის, შემნახველი სქემები მშობლებისა და შვილებისათვის, კონსულტირება დაფინანსების, განათლების, დანაზოგების ინვესტირების გადასახადების, დაბეგვრის, დაზღვევის, საანდერძო განკარგულებების საკითხებთან მიმართებაში.
„მომწიფებული ასაკის“ პირები და პანსიაზე გასასვლელად მზადებაში მყოფი (საბანკო კლიენტების ყველაზე უფრო მდგრადი ჯგუფი)	მსხვილი დანაზოგები ანგარიშებზე მოითხოვენ მაღალი დონის პერსონალურ მომსახურებას, ფინანსური კონსულტაციების, კაპიტალის განკარგვაში დახმარების, საანდერძო განკარგულების ჩართვით.

მითითებული სქემების თავსებადობა შესაძლებლობას აძლევს ბანკს განსაზღვროს, პროდუქტების რომელი სახეობები უნდა იქნას შეთავაზებული ამა თუ იმ ჯგუფის კლიენტებს მიზნობრივი ბაზრის სახით. აღნიშნულთან დაკავშირებულია მარკეტინგული სტრატეგია კონკრეტული სახეობების პროდუქტებისა და მომსახურებების რეალიზაციასთან მიმართებაში. ამასთან უნდა იქნას აღნიშნული, რომ სეგმენტაცია საკმაოდ საერთო ხასიათს ატარებს. თითოეულ ასაკობრივ ჯგუფში კლიენტების მომსახურებასთან მიმართებაში მოთხოვნები და შესაძლებლობები შეიძლება არსებითად განსხვავდებოდეს. ასევე განსხვავდებიან ისინი სხვა ფაქტორებისაგან დამოკიდებულებაშიც - შემოსავალი, განათლება, ოჯახური მდგომარეობა, პროფესიული სტატუსი, ეროვნება. მაგალითად, რამდენად უფრო მაღალია ოჯახის შემოსავალი, იმდენად მეტია მოთხოვნა მრავალფეროვან პროდუქტებზე და იმდენად უფრო მაღალია დაგეგმილი მომსახურებების რეალიზაციაში ალბათობა. ოჯახურ სტატუსს ასევე აქვს მნიშვნელობა: მარტოხელები ნაკლებად იყენებენ საბანკო მომსახურებებს.

პირებს, რომელთაც კარგი, სტაბილური სამუშაო და თანამდებობრივად პერსპექტიული წინსვლა გააჩნიათ, ამაღლებულ მოთხოვნას აყენებენ სესხებზე და მომსახურებებზე, დანაზოგების შენახვასთან მიმართებაში. ამიტომ ისინი უფრო მიმზიდველები არიან, როგორც მარკეტინგული სტრატეგიის ობიექტი, რადგანაც აქვთ მდგრადი და მზარდი შემოსავალი.

სასიცოცხლო ციკლის ერთი სტადიიდან მეორესკენ გადასვლა, როგორც კლიენტის ცხოვრებაში ტოლფასოვანი ზოგიერთი სხვა მნიშვნელოვანი გარემოებებიც, შესაძლებლობებს ქმნიან მისთვის ახალი სახეობების საბანკო პროდუქტების მიწოდებისათვის. აღნიშნული გარემოებები აღინიშნებიან როგორც გადამტეხი წერტილები (Trigger Points). მათ მიეკუთვნებიან: სკოლის დამთავრება, უმაღლესი სასწავლო დაწესებულების დასრულება, ცოლის მოყვანა, განქორწინება, ბინის ან სახლის შეძენა (იჯარა), შვილების დაბადება, სამსახურეობრივი დაწინაურება, საცხოვრებელი ადგილის შეცვლა, კაპიტალის მიღება (მემკვიდრეობა, ანდერძი), პენსიაზე გასვლა, მეუღლეთაგან ერთ-ერთის გარდაცვალება.

სეგმენტაცია, როგორც ადამიანების ცხოვრებაში მსხვილი გარემოებების აღრიცხვა, შესაძლებლობას აძლევს ბანკს მოიძიოს ახალი მიზნობრივი ბაზრები (ნიშები) და ასეთი სახით გააფართოოს საბანკო პროდუქტებისა და მომსახურების მიწოდება. სეგმენტაცია ეხმარება ბაზარზე ახალი და პერსპექტიული

საქმიანობის სფეროების გამოვლენაში და რესურსების უფრო რენტაბელურ ოპერაციებზე მიმართვაში.

საბანკო მარკეტინგის მოქმედების სფერო ვრცელდება იურიდიული პირების (საქმიანი ფირმების, კორპორაციების, კომპანიების) ბაზარზეც. აღნიშნული ბაზარი საჭიროებს უფრო ინდივიდუალურ მიდგომას, რამდენადაც მასიური მიდგომა აქ არაეფექტიანია. მიუხედავად ამისა, აღნიშნულ ბაზარზე ასევე არსებობს სეგმენტაცია პოტენციური კლიენტების მარკეტინგული სტრატეგიის დაგეგმვის წინასწარი ეტაპის სახით, რაც სასარგებლოს და აუცილებელს წარმოადგენს. როგორც წესი, კომპანიები, ფირმები შეიძლება დაიყოს სიდიდის მიხედვით, ამისათვის გაყიდვების მოცულობების, სავაჭრო ბრუნვების, დასაქმებულთა რიცხოვნობის, სარეზერვო კაპიტალის, აქტივების მოცულობის გამოყენებით.

აღნიშნულიდან გამომდინარე, ფირმები შეიძლება დაიყოს მცირეებად, საშუალოებად და მსხვილებად. მაგრამ ასეთი დაყოფა ატარებს პირობით ხასიათს, რამდენადაც ერთი ბანკისათვის ან მისი განყოფილებისათვის მოცემული ფორმა შეიძლება იყოს მცირე, ხოლო მეორესათვის კი - მსხვილი. ბანკისათვის დიდი მნიშვნელობა აქვს ასევე ფირმის სამეწარმეო საქმიანობის ხასიათს. მაგალითად, მცირე სავაჭრო ბრუნვა და საწარმოს დიდი პერსონალი; ფერმერული მეურნეობის დიდი ბრუნვა და მუშაკების მცირე რიცხოვნობა.

ბანკის პირველი ნაბიჯი - ესაა საწარმოებისა და კომპანიების დიფერენციაცია (ცხრილი 7.3).

ცხრილი 7.3. საქმიანი საწარმოების სეგმენტაცია სავაჭრო ბრუნვისა და საქმიანობის სფეროების სიდიდის მიხედვით

ჯგუფები:	დამახასიათებელი თავისებურებები:
მცირე ფირმები:	<ul style="list-style-type: none"> • საოჯახო საწარმოები შეზღუდული ფინანსური შესაძლებლობებით; • ადმინისტრაციული აპარატის არარსებობა; • საქმიანობის სფერო შეზღუდულია ტერიტორიით; • კომერციული წარმატება დაკავშირებულია ერთი-ორი საკვანძო ფიგურების პოლიტიკით; • ფინანსური ექსპერტიზა შეზღუდულია ბანკის ან დიპლომირებული ბუღალტრთა საბჭოების მიერ.
საშუალო ფირმები:	
ა) მომსახურებების სფერო	<ul style="list-style-type: none"> • მუშაკების დიდი რიცხოვნობა; • დაფინანსების გრძელვადიანი წყაროების მოთხოვნილება ოპერაციების გაფართოებისათვის.
ბ) საცალო ვაჭრობის სფერო	<ul style="list-style-type: none"> • მუშაკების დიდი რიცხოვნობა; • ბუღალტრული და საანგარიშო სამუშაოების, ასევე ნაღდ ფულთან ოპერაციების დიდი მოცულობა.
გ) გადამამუშავებელი და მომპოვებელი მრეწველობის სფერო	<ul style="list-style-type: none"> • დაფინანსების პრობლემები; • მოთხოვნა შენობებზე-ნაგებობებზე.
მსხილი ფირმები (კორპორაციები):	
ა) საცალო ვაჭრობა	<ul style="list-style-type: none"> • ორიენტაცია ბაზრების ექსპანსიაზე და დაუფლებაზე; • ფილიალების ქსელების არსებობა ფართო პერსონალით რეალიზაციისა და ადმინისტრატიული კონტროლის მიმართებაში.
ბ) გადამამუშავებელი და მომპოვებელი მრეწველობა	<ul style="list-style-type: none"> • დიდი მოთხოვნილება კაპიტალდაბანებებში შენობებისა და მოწყობილობების მიმართებაში; • მისწრაფება ახალი საქონლის შემოღებაზე; • მისწრაფება ბაზრების, განსაკუთრებით საზღვრებს გარეთ დაუფლებაზე.
გ) სოფლის მეურნეობა	<ul style="list-style-type: none"> • წარმოების სპეციალიზაციის მაღალი დონე; • სეზონური პრობლემები ნაღდ ფულთან მიმართებაში; • შედარებით დაბალი კაპიტალის უკუგებადობა.

ბანკის შემდეგი ნაბიჯია: დასახოს ფინანსური ოპერაციების წრე, რომლებიც მისაღები იქნება თითოეული სეგმენტირებული ჯგუფისათვის (ცხრილი 7.4).

ცხრილი 7.4. საბანკო პროდუქტები სხვადასხვა კატეგორიების ფირმებისათვის

ჯგუფები:	შესაძლო საბანკო პროდუქტები და მომსახურებები:
მცირე ფირმები	<ul style="list-style-type: none"> პერსონალური ფინანსური მომსახურება და უძრავი ქონების მართვის დაგეგმვა; სპეციალური „სასტარტო“ სესხები (მთავრობის გარანტიის ქვეშ კრედიტების ჩათვლით); სამომხმარებლო საქონლის კრედიტში შექმნა განვადებით დაფარვით; მომსახურებები ფულის გადარიცხვებისა და დოკუმენტაციის ბუღალტრულად გაფორმებასთან მიმართებით.
საშუალო ფირმები	<ul style="list-style-type: none"> ფინანსურ საქმიანობასთან დაკავშირებული საგადახდო ოპერაციები; კომპიუტერული მომსახურებები; საკრედიტო ბარათები ფირმის მუშაკებისათვის; ლიზინგური და ფაქტორინგული ოპერაციები; საშუალოვადიანი და გრძელვადიანი სესხები ძირითადი კაპიტალის შევსებისათვის, სადაზღვევო კომპანიების მონაწილეობით სესხების ჩათვლით.
მსხვილი ფირმები	<ul style="list-style-type: none"> ოპერაციები შრომის ანაზღაურების გადახდასთან დაკავშირებით; კონსულტაციები ბიზნესის საკითხებთან მიმართებაში; მომსახურებები ექსპორტსა და იმპორტთან დაკავშირებით; ფასიანი ქაღალდების რეგისტრაცია; გრძელვადიანი დაკრედიტება სადაზღვევო კომპანიების მონაწილეობით.

სამრეწველო ფირმების საქმიანობაში ასევე არსებობენ გარდამტეხი მომენტები, რომლებიც მათი მუშაობის ხასიათს ცვლიან და ახალი საბანკო პროდუქტების გაყიდვისათვის ხელსაყრელ შესაძლებლობებს ქმნიან (ცხრილი 7.5).

ცხრილი 7.5. ფირმების საქმიანობისა და საბანკო პროდუქტების დაგამტეხი წერტილები

გარემოებები:	საბანკო მომსახურების პოტენციური სახეობები:
ახალი კომპანიის ორგანიზაცია	სასტარტო სესხი
გასაღებთი ქსელის გაფართოება	საკრედიტო ბარათები სხვადასხვა მოვაჭრეებთან ანგარიშსწორებისათვის, სათავსოს (სატრანსპორტო საშუალებების) იჯარა.
წარმოების გაფართოება	შენობებში და მოწყობილობებში ინვესტიციების დაფინანსება.
წარმოებული პროდუქტის შეცვლა	სესხი ახალი მანქანების და მოწყობილობების შეძენაზე, საქმიანი კონსულტაციები.
ექსპორტის ოპერაციების დაწყება	კონსულტირება საგარეო-სავაჭრო საქმიანობის საკითხებთან მიმართებაში, კრედიტები ექსპორტთან დაკავშირებით, დახმარება მოლაპარაკებებში, ფულადი დოკუმენტების ინკასირება, აკრედიტივები და ა.შ.
საწარმოს მუშაკების შტატის გაფართოება	ახალი დეპოზიტური ანგარიშების გახსნა, ფულადი ანგარიშსწორებები, დაზღვევა, საპენსიო უზრუნველყოფა.
სხვა ფირმის შექნა	კონსულტირება, დაფინანსება ოპერაციების აქციების შექმნასთან მიმართებაში, აქციების რეგისტრაცია და ა.შ.
საწარმოს გადაყვანა სხვა შენობაში	სესხები უძრავ ქონებაზე, შენობის იჯარა.
დასაქმებულების გადაყვანა უფრო მაღალ თანამდებობაზე	სატრანსპორტო მომსახურებები, კონსულტირება ფასიანი ქაღალდების შექმნის საკითხებთან მიმართებაში.
გაკოტრება, დახურვა	საწარმოს დახურვასთან დაკავშირებული გაფორმება. ვალების, ანგარიშების მომსახურება და ა.შ.

გარდა ამისა, მხედველობაში უნდა ვიქონიოთ, რომ კომპანიების დირექტორებსა და დასაქმებულებს, ტოლად როგორც ინდივიდუალურ მეწარმეებსაც, გააჩნიათ პირადი მოთხოვნები ფინანსურ მომსახურებებში, რომლებიც შეიძლება ბანკსა და კომპანიას შორის მოლაპარაკებების დროს განსჯის საგანი გახდეს.

დასკვნა

ზემოთ განხილული საკითხებიდან გამომდინარე, შემდეგი სახის მოკლე დასკვნის გაკეთება არის

შესაძლებელი:

1. მითითებულია, რომ ბანკი - არის საკრედიტო-ფინანსური ინსტიტუტი, ანუ თავისებური „საბანკო უნივერსალი“, რომელიც სთავაზობს ფართო სპექტრის კონკრეტულ პროდუქტებსა და მომსახურებებს, რასაც, უპირველეს ყოვლისა, მიეკუთვნებიან - კრედიტები, ანაზრები და გადახდები და ასრულებს მრავალფეროვან ფუნქციებს ნებისმიერი კლიენტის ფიზიკურ და იურიდიულ პირებთან მიმართებაში.
2. მითითებულია, რომ საბანკო ბაზრის სეგმენტაცია - ესაა ბანკის მიერ მიზნობრივი ბაზრებიდან თავისი მომსახურებების გარკვეული სახეობების მიწოდება, რომელიც გარკვეულ სარგებელს ითვალისწინებს კონკრეტული ჯგუფის მოსახლეობისა და იურიდიულ პირებისათვის. ამასთან მარკეტინგული სტრატეგიის საფუძველზე და ბაზრის სეგმენტაციის მეთოდის გამოყენებით ბანკი ითვალისწინებს კლიენტების კონკრეტულ და სპეციფიკურ გემოვნებას და მოთხოვნებს.
3. შეთავაზებულია საბანკო მარკეტინგული სტრატეგიების საფუძველზე ბანკის კლიენტებისათვის საბანკო პროდუქტების ბაზრების სეგმენტაციის ავტორებისეული სქემატური მეთოდები, როგორებიცაა: კლიენტების ასაკობრივი, მოსახლეობის და ფირმების სხვადასხვა კატეგორიების სპეციფიკის გათვალისწინებით.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ცაავა გ. - საბანკო საქმე (თერტია, მეთოდები, პრაქტიკა, სქემები კომენტარებითა და განმარტებებით), სახელმძღვანელო (გადამუშავებული და შევსებული მესამე გამოცემა). - თბილისი, გამომცემლობა „დანი“, 2024. – 648 გვ.
2. Жуков Е.Ф. – Менеджмент и маркетинг в банках: Учебное пособие для вузов. – Москва: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1997. – 191с.

The Most Important Task of Banking Marketing - Worldwide Experience of Market Structuring and Segmentation Features

Giorgi Tsaava
Georgian Technical University, Professor

Rati Burdiashvili
Georgian Technical University, Professor

Ani Bibiluri
Georgian Technical University, Assistant Professor

Summary

The paper indicates the definition of the essence of the author's bank as a credit-financial institution, or a peculiar "banking department store", which offers a wide range of specific products and services, which, first of all, include credits, deposits and payments. It is noted that the segmentation of the banking market is the delivery of certain types of services by the bank from the target markets, which provide certain benefits in relation to a specific group of population and legal entities. The methods of market segmentation of banking products are offered to the clients of the bank, taking into account the relevant tables.

Keywords: Financial Market Segmentation, Financing, Financial Credit.

მომხმარებელთა ქცევის ინდიკატორების კვლევის და ანალიზის მათემატიკური მოდელირება და მეთოდოლოგია ქართული ბიზნეს კომპანიის მაგალითზე

ციმაკურიძე ვლადიმერ

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის დოქტორანტი

აბსტრაქტი

XXI საუკუნის ტექნოლოგიური გამოწვევები, ინოვაციები და პროცესები, მსოფლიოს მასშტაბით, უამრავი კომპანიისთვის აღმოჩნდა ციფრული ტრანსფორმაციის განმაპირობებელი და ხელშემწყობი, რაც კიდევ უფრო დააფორსირა, 2019 წელს კოვიდ-პანდემიით განპირობებულმა გამოწვევებმა. შესაბამისად, გარდაუვალი და აუცილებელი გახდა ბიზნესის მართვისა და ოპერირებისთვის, ისეთი ტიპის ციფრული ინსტრუმენტებით აღჭურვა და ბიზნესის მართვის პროცესებში დანერგვა, რაც შესაძლებლობას მისცემდა ბიზნესს სავსე, ანუ ე.წ. „Offline“ საქმიანობის პარალელურად ბაზართან დისტანციური, ანუ ე.წ. „Online“ წვდომა და შედეგადობა უზრუნველყო. აქედან გამომდინარე მსოფლიოში უმაღლეს პრიორიტეტად იქცა ციფრული ტრანსფორმაციის საკითხი, რადგან ბიზნესის ერთ-ერთ უპირველეს ამოცანად იქცა მომხმარებელთან მჭიდრო ურთიერთობების შენარჩუნების საკითხი, პროდუქციის მოთხოვნა-მიწოდების ციკლის დინამიური ზრდის, გაძლიერების ტემპის შენარჩუნება, რათა განსაზღვრულიყო, ინვესტიციის მოცულობის პარალელურად, დროის რა მონაკვეთში, რა განვითარებას და სარგებელს მოიტანდა ციფრული ტექნოლოგიების დანერგვა მათ ბაზაზე, რა ბარიერების, გამოწვევების დაძლევა, გადალახვა მოუწევდა მათ ბიზნესს პროექტების განხორციელების პროცესში და რა მექანიზმების შემუშავება და წინააღმდეგობების გათვალისწინება იყო აუცილებელი პროექტის წარმატებით დაწყებისთვის. სწორედ ზემოთხსენებული საკითხების პრიორიტეტიზაციამ და ეფექტურად გადაჭრის პროცესმა, რაც მომხმარებელთან დისტანციურ წვდომას, მათ გადაწყვეტილებებზე გავლენის მექანიზმების შემუშავებას, სამიზნე ჯგუფებთან დინამიურ კომუნიკაციას, მაქსიმალურ შედეგადობას და მომართვიანობის მზარდი დინამიკის უზრუნველყოფას გულისხმობდა, კიდევ უფრო გაზარდა კვლევების აუცილებლობა, საკვლევის არეალები ციფრული არხების მიმართლებით, ასევე მომხმარებელთა ქცევის ინდიკატორების გამოვლენის მნიშვნელობა და შემდგომში ამავე ინდიკატორების მართვის მექანიზმების ჩამოყალიბების საჭიროება.

ცალსახად და გადაჭრით უნდა ითქვას, რომ დღეს კაცობრიობა სწორედ მარკეტინგული კონტროლის ეპოქაშია შესული და ამ ეპოქის დამახასიათებელი ნიშნებიც სახეზეა, რაც ციფრული ტექნოლოგიების მეშვეობით ჩვენს ნებისმიერ ქვევასა და ქმედებაზე ზედმიწევნით ზუსტ და მუდმივ დაკვირვებას, მეტიც, ჩვენი ქვევების კონტროლსაც კი გულისხმობს, რაც ერთი შეხედვით ჩვენს უნებლიე გადაწყვეტილებებზე გვეჩვენება, თუმცა ჩვენგან გაუცნობიერებლად ჩვენს გონებასა და გადაწყვეტილებებზე მუდმივი სარეკლამო შტურმის ფონზე ხდება და შედეგად ჩვენს ცნობიერს კონკრეტული გადაწყვეტილებებისკენ უნბიძგებს. აღნიშნული მეთოდი ცნობილია „სუბლიმაციური მარკეტინგის“ სახელწოდებით, რაც თანამედროვე ციფრულმა მედიამ, განვითარების კიდევ უფრო მაღალ ხარისხში აიყვანა და აღნიშნულ მეთოდს საკმაოდ წარმატებითაც იყენებენ მსოფლიოს გიგანტი ბრენდები: კოკა-კოლა, მაკ-დონალდსი, მარლბორო და სხვები. „სუბლიმაციური მარკეტინგის“ განმარტებას კი გუგლი შემდეგი ფორმულირებით გვთავაზობს: „სუბლიმაციური მარკეტინგი არის რეკლამის ფორმა, რომელიც იყენებს ფარულ, ან დამაფიქრებელ შეტყობინებებს, რათა გავლენა მოახდინოს ადამიანების ქცევაზე მათგან გაუცნობიერებლად. ეს არის საკმაოდ მძლავრი ინსტრუმენტი, რომელიც შეიძლება გამოყენებულ იქნას ადამიანების ქვეცნობიერი სურვილების მართვისთვის, რაც კონკრეტული ქმედებებისკენ უბიძგებს მათ, მაგალითად როგორცაა პროდუქტის, ან მომსახურების შეძენა.“

სწორედ აღნიშნული მეთოდების პირველი ფაზისთვის, რაც მომხმარებლის ქცევის ინდიკატორების დადგენას და გამოვლენას ეხება, სტატიაში განვიხილავთ კვლევის მეთოდოლოგიას, კვლევის შედეგების მათემატიკურ ანგარიშს და მოდელირებას, რაც დაგვეხმარება მომხმარებლის ქცევისა და გადაწყვეტილებებზე ზეგავლენის მქონე ინდიკატორების კვლევაში და ანალიზში.

საკვანძო სიტყვები: სუბლიმაციური მარკეტინგი, ქცევის ინდიკატორები, ოფლაინ საქმიანობა, ონლაინ საქმიანობა, CRM მოდული, SWOT ანალიზი;

ძირითადი ტექსტი: მომხმარებელთა ქცევის ინდიკატორების კვლევის მეთოდოლოგიის აღწერის და ანალიზისთვის, მიზანშეწონილად ჩავთვალე განმეხილა და გამომეყენებინა რეალური კვლევის პროექტი, რომელიც ჩატარდა ავეჯის მასალებისა და კომპონენტების უმსხვილეს იმპორტიორ, გადამამუშავებელ და რეალიზატორ ქართულ კომპანიაში „ელთიბი“. ნიშანდობლივია, რომ 2023 წელი, კომპანია „ელთიბი“-ში, ციფრული ტრანსფორმაციის წლად გამოცხადდა, შესაბამისად, ისეთი ციფრული პროექტების გეგმარებისთვის, როგორცაა ონ-ლაინ ვაჭრობა და ხელოვნური ინტელექტის მიერ მომხმარებელთან კომუნიკაცია არასამუშაო საათებში, აუცილებელი იყო დეტალური მოკვლევა ჩატარებულყო, როგორც კომპანიის ტექნიკური და საკადრო რესურსების მზაობის, ასევე აღნიშნულ პროექტებთან დაკავშირებით, საბაზრო ტენდენციებისა და პოტენციურ მომხმარებელთა მოლოდინების, საჭიროებებისა და დამოკიდებულებების კუთხით. აღნიშნულ კვლევას, უპირველეს ყოვლისა, პასუხი უნდა გაეცა ბრენდთან და ბრენდის მიერ ბაზარზე გამოტანილ პროდუქტთან დაკავშირებულ მნიშვნელოვან პარამეტრებზე, რაც პირდაპირ კორელაციაში იყო მომხმარებლის ქცევასთან, გადაწყვეტილებებთან და ბრენდის მიმართ მათ დადებით, ნეიტრალურ, თუ უარყოფით დამოკიდებულებებთან.

კვლევაში მონაწილეობა მიიღო 120-მა საცალო მომხმარებელმა და თითოეულმა მათგანმა ინდივიდუალურად და სრულად უპასუხა 26 შეკითხვას:

ცხრილი N1: მომხმარებელთა ქცევის განმაპირობებელი ინდიკატორების კვლევა: ¹

მომხმარებელთა ქცევის განმაპირობებელი ინდიკატორების კვლევა								
N	ფაქტორები	ინდიკატორები			პასუხ ი ჯამში	ფაქტორის გავლენა ქცევაზე		
		დადებითი	ნეიტრალური	უარყოფითი		დად. %	ნეიტრ. %	უარყ. %
1	შეფასეთ პროდუქციის ხარისხი	102	12	6	120	85%	10%	5%
2	შეფასეთ შეკვეთის მოლოდინის დრო და რიგების მართვა	16	22	82	120	13%	18%	68%
3	შეფასეთ კომპანიაში არსებული მომსახურების ხარისხი	24	68	28	120	20%	57%	23%
4	შეფასეთ პროდუქციის ფასები	28	53	39	120	23%	44%	33%
5	შეფასეთ შოურუმების ლოკაციები და ხელმისაწვდომობა	59	31	30	120	49%	26%	25%
6	შეფასეთ ბრენდის მიმართ ნდობა და ბრენდის იმიჯი	64	34	22	120	53%	28%	18%
7	შეფასეთ ბრენდის ცნობადობა	24	54	42	120	20%	45%	35%
8	შეფასეთ კომპანიის საგარანტიო პირობები	14	36	70	120	12%	30%	58%
9	შეფასეთ პროდუქციის ასორტიმენტი	78	30	12	120	65%	25%	10%

¹ წყარო: ცხრილში მოცემული კვლევის კითხვარი, შედეგობრივი მაჩვენებლების მონაცემთა გენერირებისა და დაანგარიშების მეთოდოლოგია, ასევე მიღებული შედეგების ანალიზი, მომზადებული და ჩატარებულია ავტორის მიერ 2023 წელს, კომპანია „ელთიბი“-ს ციფრული ტექნოლოგიების პროექტის მოსამზადებელი სამუშაოების ფარგლებში და მომხმარებლის ქცევაზე გავლენის მქონე ფაქტორების და ინდიკატორების შესწავლისა და კვლევის მიზნით;

10	შეფასეთ კომპანიის მარკეტინგული შეთავაზებები და აქტივობა	54	44	22	120	45%	37%	18%
11	შეფასეთ განვადების და განწილვადების რესურსები	0	36	84	120	0%	30%	70%
12	შეფასეთ შენაძენის მიწოდების სერვისი	70	40	10	120	58%	33%	8%
13	შეფასეთ შაბათ-კვირას შოურუმების ხელმისაწვდომობა	20	34	66	120	17%	28%	55%
14	შეფასეთ ცხელი ხაზის და სხვა საკომუნიკაციო არხების ხარისხი	49	49	22	120	41%	41%	18%
15	შეფასეთ ციფრული არხების ინფორმატიულობა და ხარისხი	44	53	23	120	37%	44%	19%
16	შეფასეთ ელ-კომერციის პლატფორმის ხელმისაწვდომობა	0	20	100	120	0%	17%	83%
17	შეფასეთ პროდუქტზე მიღებული კონსულტაციის კვალიფიციურობა	28	39	53	120	23%	33%	44%
18	შეფასეთ კონსულტანტების კეთილგანწყობის და გაყიდვების უნარები	26	38	56	120	22%	32%	47%
19	შეფასეთ ჩვენი ლოიალობის პროგრამა	18	44	58	120	15%	37%	48%
20	შეფასეთ წარმოების და მომსახურების ხარისხი	59	38	23	120	49%	32%	19%
21	შეფასეთ კომპანიის ორიენტირებულობა მომხმარებელზე	34	46	40	120	28%	38%	33%
22	შეფასეთ ვებ-გვერდზე არსებული პროდუქციის ციფრული კატალოგი და პროდუქციის პარამეტრების აღწერა	21	90	9	120	18%	75%	8%
23	როგორია თქვენი დამოკიდებულება ავეჯის კომპონენტების ონ-ლაინ შერჩევასთან დაკავშირებით	76	34	10	120	63%	28%	8%
24	როგორია თქვენი დამოკიდებულება ავეჯის კომპონენტების ონ-ლაინ შეძენასთან დაკავშირებით	26	42	52	120	22%	35%	43%
25	შეფასეთ თქვენი დამოკიდებულება ხელოსნის რჩევასთან დაკავშირებით	74	31	15	120	62%	26%	13%

26	შეაფასეთ თქვენი დამოკიდებულება ავეჯის კომპონენტების გამყიდველი კომპანიის პროფესიონალი კონსულტანტების რჩევასთან დაკავშირებით	84	29	7	120	70%	24%	6%
ჯამური კოეფიციენტები და პროცენტები		42.0	40.3	37.7308	120	35.0%	33.6%	31.4%

კვლევის ანალიზის დეტალურ განხილვამდე, მნიშვნელოვანია განვმარტოთ აღნიშნული კვლევის მეთოდოლოგია, რითაც შევძელით დაგვედგინა, კრებსითად აღებული მომხმარებლის გადაწყვეტილებებისას, თუ რა იწვევდა მათ ქცევაზე დადებით, ნეიტრალურ, ან უარყოფით გავლენებს, რა ინდიკატორები იყო, რაზეც მომხმარებელი განსაკუთრებული ყურადღებით რეაგირებდა, რა საკვანძო და მნიშვნელოვანი ფაქტორები გამოვლინდა ადგილობრივი სამომხმარებლო ბაზრისთვის, რის საფუძველზეც ხდება მათი გადაწყვეტილებების ფორმირება, როგორც ბრენდთან ინტერაქციაში შემოსვლამდე, ისე ამავე ბრენდის მიერ ბაზარზე გამოტანილი პროდუქციის შექმნის პროცესში?!

აღნიშნული საკითხების გამოსავლენად, კვლევის საწყის ფაზაში ჩამოყალიბდა და განისაზღვრა ყველა შესაძლო ფაქტორი, რასაც შეიძლება გავლენა მოეხდინა მომხმარებლის ქცევაზე, აქედან გამომდინარე გაანალიზდა კომპანია „ელთიბი“-ს კონტაქტ-ცენტრში, CRM მოდულში, სოციალურ მედიაში და ელექტრონულ ფოსტაზე, 1 წლის მანძილზე შემოსული და აღრიცხული ყველაზე საკვანძო და ხშირად დასმული კითხვები, რეკლამაციები, დადებითი და უარყოფითი შეფასებები, მომართვები და რეკომენდაციები, ასევე ჩატარდა კომპანიის 235 თანამშრომლის გამოკითხვა და მათ მიერ შეივსო SWOT ანალიზის დოკუმენტი. აღნიშნული მოცულობითი მასალის ანალიზის საფუძველზე მომზადდა ცხრილი N1-ში მოცემული კითხვარი და ამავე დროს განისაზღვრა საკვლევი მიმართულებები, რა საკითხებზეც კომპანიის მარკეტინგის გუნდს უნდა გაეგო მომხმარებლის დამოკიდებულებები. საბოლოო ჯამში კითხვარში მოცემული 26 საკითხი დაიყო და გადანაწილდა შემდეგ კატეგორიებად:

1. კომპანიის მიმართ ზოგადი სამომხმარებლო დამოკიდებულებები;
2. კომპანიის ძლიერი მხარეებისა და ამ მხრივ არსებული ფაქტორების მიმართ მომხმარებლის დამოკიდებულებები;
3. კომპანიის სუსტი მხარეებისა და ამ მხრივ არსებული ფაქტორების მიმართ მომხმარებლის მიდგომები;
4. კომპანიის შესაძლებლობებისა და დაგეგმილი პროექტების მიმართ მომხმარებლის მოთხოვნები, საჭიროებები და მოლოდინები;
5. კომპანიის მიმდინარე და განსახორციელებელი პროექტების ფარგლებში არსებული გამოწვევების, საფრთხეებისა და საკვანძო ფაქტორების მიმართ მომხმარებლის მიდგომები და დამოკიდებულებები;

ცხრილში მოცემულ 26 კითხვაზე პასუხი სრულად გასცა 120-მა რესპოდენტმა. რესპოდენტების უმრავლესობა, ანუ 83,33% (100 რესპოდენტი) იყო საცალო მომხმარებელი, რომლებიც 2023 წლის ნოემბერი-დეკემბრის პერიოდში საკუთარი ინიციატივით ესტუმრა „ელთიბი“-ს სავაჭრო სივრცეს, სხვადასხვა ტიპის ინტერიერის ავეჯისთვის მასალებისა და ავეჯის კომპონენტების შესარჩევად, კონსულტაციის მისაღებად, ან პროდუქციის შესაძენად. კვლევის რესპოდენტთაგან 8,33% (10 რესპოდენტი) იყო „ელთიბის“ პარტნიორთა ბაზაში არსებული დილერი/რეალიზატორი კომპანიის ხელმძღვანელი პირი, რომლებიც ბითუმად იძენენ კომპანია „ელთიბი“-სგან პროდუქციას და ახდენენ მის რეალიზაციას, ხოლო 8,33% იყო „ელთიბი“-ს კონტრაგენტთა ბაზაში არსებული მწარმოებელი/ხელოსანი, რომელთაც რეკომენდაციით მოყავთ დამკვეთი, „ელთიბი“-ს სავაჭრო სივრცეში, პროდუქციის შესარჩევად და შესაძენად, მწარმოებელზე/ხელოსანზე გამვებული ლოიალობის პროგრამისა და

მარკეტინგული კამპანიის ფარგლებში, რაც გულისხმობს თითოეული მოზიდული საცალო მომხმარებლის ჯამური ნავაჭრიდან, გარკვეული პროცენტული სარგებელის მიღებას, ანუ კომპანია „ელთიბი“-ს მიერ ე.წ. ქვე-ბექის დაბრუნებას რეკომენდატორი მწარმოებლისთვის, ან ხელოსნისთვის;

კვლევის ფარგლებში თითოეულ კითხვაზე გაცემული 120 რესპოდენტის პასუხი განაწილდა 3 პარამეტრის მიხედვით: დადებითი, ნეიტრალური, ან უარყოფითი, რაც განსაზღვრავდა და გამოხატავდა რესპოდენტის დამოკიდებულებას საკითხის მიმართ, შესაბამისად თითოეულ კითხვაზე 120 რესპოდენტისგან მიღებული პასუხების ჯამი ანგარიშდებოდა ქვემოთ მოცემული ფორმულითა და ლოგიკით:

- კვლევაში მონაწილე რესპოდენტთა რაოდენობის რიცხვითი მნიშვნელობის აღმნიშვნელი სიმბოლოები:
 - ✓ რესპოდენტების რაოდენობა - R (R - რესპოდენტი)
 - ✓ ყველა პარამეტრზე პასუხის დამაფიქსირებელი რესპოდენტების ჯამური რაოდენობის აღმნიშვნელი სიმბოლო - Rt (R - რესპოდენტი; t - Total (სულ ჯამში))
- პარამეტრების აღმნიშვნელი სიმბოლო, პარამეტრების რიგითობის და პროცენტული მაჩვენებლების მიხედვით:
 - ✓ პარამეტრი „დადებითი“ - P1% (P - პარამეტრი; 1 - დადებითი; % - პროცენტის აღმნიშვნელი)
 - ✓ პარამეტრი „ნეიტრალური“ - P2% (P - პარამეტრი; 2 - ნეიტრალური; % - პროცენტის აღმნიშვნელი)
 - ✓ პარამეტრი „უარყოფითი“ - P3% (P - პარამეტრი; 3 - უარყოფითი; % - პროცენტის აღმნიშვნელი)
- თითოეული პარამეტრის ქვეშ მიღებული რესპოდენტების პასუხების ჯამის რიცხვითი მნიშვნელობის აღმნიშვნელი სიმბოლო:
 - ✓ პარამეტრი „დადებითის“ რიცხვითი მნიშვნელობა - P1R
 - ✓ პარამეტრი „ნეიტრალურის“ რიცხვითი მნიშვნელობა - P2R
 - ✓ პარამეტრი „უარყოფითის“ რიცხვითი მნიშვნელობა - P3R
- ნატურალური რიცხვის აღმნიშვნელი მათემატიკური სიმბოლო განუსაზღვრელი რაოდენობრივი მაჩვენებლის აღნიშვნისთვის:
 - ✓ განუსაზღვრელი ნატურალური რიცხვის რაოდენობრივი მაჩვენებლის სიმბოლო - n
- კვლევის საკითხის აღმნიშვნელი სიმბოლო:
 - ✓ საკითხების სიმბოლო - Q
 - ✓ საკითხის რაოდენობის აღმნიშვნელი სიმბოლო - Qn (Q - question (კითხვა); n - განუსაზღვრელი ნატურალური რიცხვის აღმნიშვნელი სიმბოლო)

მოცემული სიმბოლოების დახმარებით შეგვიძლია დავაგენერიროთ ფორმულა, რომლის მეშვეობითაც დაანგარიშდა, თითოეული საკითხის მიმართ მომხმარებლის დამოკიდებულებებისა და მათ ქცევაზე, გადაწყვეტილებაზე გავლენის მქონე ინდიკატორების პროცენტული მაჩვენებლები:

$$Q_n P1\% = Q_n P1R / Q_n R_t * 100\%$$

$$Q_n P2\% = Q_n P2R / Q_n R_t * 100\%$$

$$Q_n P3\% = Q_n P3R / Q_n R_t * 100\%$$

კვლევის ფარგლებში, ზემოთ მოცემული ფორმულებით განვსაზღვრეთ, თითოეული საკითხი რა პროპორციით ახდენს გავლენას კრებსითად აღებული მომხმარებლის ქცევაზე და საბოლოო გადაწყვეტილებაზე, თუმცა კვლევის ერთ-ერთი მთავარი მიზანი იყო, ასევე დაგვედგინა და გაგვეანალიზებინა საკვანძო ფაქტორების ჯამური შედეგები, ანუ დაგვეანახა, ჩვენი კვლევის ფარგლებში, ჯამში 26 საკვანძო საკითხზე მომხმარებელთა დამოკიდებულებების მიხედვით მიღებული გლობალური სურათი, რაც ზოგადი სამომხმარებლო ბაზრის აღქმის საშუალებას მოგვცემდა. აღნიშნული ჯამური ინდიკატორის ანგარიშისთვის, რაც „ელთიბი“-ს მიმართ მომხმარებელთა დამოკიდებულებების, ქცევისა და გადაწყვეტილებების ზოგადი ანალიზისთვის იყო საჭირო, გამოვიყენეთ ისევ კვლევაში მონაწილე 120 რესპოდენტის ინდივიდუალური დამოკიდებულებების პასუხები. ამ შემთხვევაში ანგარიში ჩატარდა არა ერთ რომელიმე საკითხზე, არამედ ჯამურად 26-ვე კითხვაზე. შესაბამისად, მივიღეთ ჯამში 26 საკითხზე, 120 რესპოდენტის მიერ თითოეული პარამეტრის ქვეშ გაცემული პასუხების ჯამის საშუალო

არითმეტიკული კოეფიციენტები გლობალური ინდიკატორის ანგარიშისთვის, რაც გულისხმობს, ჩვენს შემთხვევაში, 26 საკითხის ირგვლივ, 120 რესპოდენტის ზოგადი დამოკიდებულებების პროცენტულ გადანაწილებას, რათა საბოლოო ჯამში განგვესაზღვრა სწორედ სამომხმარებლო ბაზრის ზოგადი დამოკიდებულებები და მომხმარებელთა ქცევაზე გავლენების ზოგადი და გლობალური სურათი. აღნიშნული გლობალური სურათის დასანახად ვიხელმძღვანელებთ შემდეგი ფორმულით:

- ნატურალური რიცხვის აღმნიშვნელი მათემატიკური სიმბოლო განუსაზღვრელი რაოდენობრივი მაჩვენებლის აღნიშვნისთვის:
- ✓ განუსაზღვრელი ნატურალური რიცხვის რაოდენობრივი მაჩვენებლის სიმბოლო - n
- კვლევაში მონაწილე რესპოდენტთა რაოდენობის აღმნიშვნელი სიმბოლო:
- ✓ რესპოდენტების რაოდენობა - R
- ✓ ყველა პარამეტრზე პასუხის დამაფიქსირებელი რესპოდენტების ჯამური რაოდენობის აღმნიშვნელი სიმბოლო - Rt (R - რესპოდენტი; t - Total (სულ ჯამში))
- ✓ რესპოდენტების საშუალო არითმეტიკული რაოდენობის აღმნიშვნელი სიმბოლო - $Rtac$ (R - რესპოდენტი; t - Total (სულ ჯამში); a - Average (საშუალო); c - coefficient (კოეფიციენტი))
- კვლევის საკითხების აღმნიშვნელი სიმბოლო:
- ✓ საკითხების სიმბოლო - Q
- ✓ საკითხის რაოდენობის აღმნიშვნელი სიმბოლო - Qn (Q - question (კითხვა); n - განუსაზღვრელი ნატურალური რიცხვის აღმნიშვნელი სიმბოლო), ($Q1, Q2, Q3, Q4$ და ასშ. Qn საკითხების რაოდენობამდე)
- საკითხის ყველა პარამეტრზე პასუხის დამაფიქსირებელი რესპოდენტების ჯამური რაოდენობის აღმნიშვნელი სიმბოლო:
- ✓ საკითხის ყველა პარამეტრზე რესპოდენტების ჯამური რაოდენობის აღმნიშვნელი სიმბოლო - $QnRt$ (მაგალითად პირველი საკითხის ყველა პარამეტრზე რესპოდენტების ტოტალური რაოდენობის ჯამის სიმბოლო იქნება $Q1Rt$ და ასშ.)
- თითოეული პარამეტრის ქვეშ მიღებული რესპოდენტების პასუხების ჯამის რიცხვითი მნიშვნელობის აღმნიშვნელი სიმბოლო:
- ✓ პარამეტრი „დადებითი“ რიცხვითი მნიშვნელობა - $P1R$
- ✓ პარამეტრი „ნეიტრალური“ რიცხვითი მნიშვნელობა - $P2R$
- ✓ პარამეტრი „უარყოფითი“ რიცხვითი მნიშვნელობა - $P3R$
- პარამეტრების საშუალო არითმეტიკული კოეფიციენტის აღმნიშვნელი სიმბოლო:
- ✓ პარამეტრი „დადებითი“ საშუალო არითმეტიკული კოეფიციენტი - $P1ac$ (P - პარამეტრი; 1 - დადებითი; a - Average (საშუალო); c - coefficient (კოეფიციენტი))
- ✓ პარამეტრი „ნეიტრალური“ საშუალო არითმეტიკული კოეფიციენტი - $P2ac$
- ✓ პარამეტრი „უარყოფითი“ საშუალო არითმეტიკული კოეფიციენტი - $P3ac$
- პარამეტრების საშუალო არითმეტიკული პროცენტული მაჩვენებლის აღმნიშვნელი სიმბოლო:
- ✓ პარამეტრი „დადებითი“ საშუალო % - $P1A\%$ (P - პარამეტრი; 1 - დადებითი; a - Average (საშუალო); % - პროცენტული მაჩვენებელი;
- ✓ პარამეტრი „ნეიტრალური“ საშუალო % - $P2A\%$
- ✓ პარამეტრი „უარყოფითი“ საშუალო % - $P3A\%$

აღნიშნული კვლევის ფარგლებში, ზოგადი და გლობალური სამომხმარებლო ბაზრის ანალიზისთვის, მომხმარებელთა დამოკიდებულებებისა და ქცევების განსასაზღვრად, პირველ რიგში, ვანგარიშობთ კვლევის ყველა საკითხში პასუხის დამაფიქსირებელი რესპოდენტების რაოდენობის საშუალო არითმეტიკულს, აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ შესაძლოა ყველა საკითხზე პასუხი არ დააფიქსიროს კვლევაში მონაწილე რესპოდენტების სრულმა რაოდენობამ და შესაბამისად, თითოეულ საკითხზე რესპოდენტების ჯამური რაოდენობა პარამეტრების მიხედვით განსხვავებული იყოს. მაგალითად, თუ გვაქვს 26 საკითხი, რომელსაც აქვს 3 ძირითადი პარამეტრი (დადებითი, ნეიტრალური, უარყოფითი), ხოლო რესპოდენტების მაქსიმალური რაოდენობა ფიქსირდება 120, შესაძლებელია 26 საკითხიდან ერთ

საკითხზე პასუხი გასცეს 120-ვე რესპონდენტმა, სხვადასხვა პარამეტრის მიხედვით, მეორე საკითხზე 120-დან პასუხი გასცეს მხოლოდ 100-მა რესპონდენტმა, ასევე სხვადასხვა პარამეტრის მიხედვით და საბოლოოდ 26 საკითხის შემთხვევაში უნდა დაანგარიშდეს საშუალო არითმეტიკული რესპონდენტების რაოდენობა. აღნიშნული კოეფიციენტის საშუალო არითმეტიკული გამოთვლება სტანდარტული ფორმულით და ზემოთ მოცემული სიმბოლოების გამოყენებით შემდეგნაირად:

$$R_{tac} = (Q_1 R_t + \dots + Q_n R_t) / Q_n$$

რესპონდენტების საშუალო არითმეტიკულის გამოთვლის ფორმულის განმარტება კომპანია „ელთიბი“-ის მიერ ჩატარებული კვლევის მონაცემებზე დაყრდნობით:

$$\text{რესპ. საშ. არითმ.} = (120(1 \text{ საკითხი}) + \dots + 120(26 \text{ საკითხი})) / 26 (\text{საკითხი}) = 3120 / 26 = 120$$

რესპონდენტების საშუალო არითმეტიკულის გამოთვლის შემდეგ ვანგარიშობთ თითოეული პარამეტრის (დადებითი, ნეიტრალური, უარყოფითი) საშუალო არითმეტიკულ კოეფიციენტს, საკითხების რაოდენობისა და თითოეული პარამეტრის ქვეშ დაფიქსირებული რესპონდენტების რაოდენობრივი რიცხვის მიხედვით. მაგალითად, თუ პირველი საკითხის პირველ პარამეტრზე (დადებითი) 120 რესპონდენტიდან უპასუხა 100-მა რესპონდენტმა, მეორე საკითხის ასევე პირველ პარამეტრზე კი უპასუხა 80-მა რესპონდენტმა, საშუალო არითმეტიკული კოეფიციენტი, ამ პარამეტრების შემთხვევაშიც სტანდარტული საშუალო არითმეტიკული ფორმულით დაანგარიშდება:

$$P_{1ac} = (Q_1 P_{1R} + \dots + Q_n P_{1R}) / Q_n$$

$$P_{2ac} = (Q_1 P_{2R} + \dots + Q_n P_{2R}) / Q_n$$

$$P_{3ac} = (Q_1 P_{3R} + \dots + Q_n P_{3R}) / Q_n$$

ამჯერადაც, აღნიშნული ფორმულა, „ელთიბი“-ს პრაქტიკულ მაგალითზე რომ გამოვსახოთ მივიღებთ შემდეგ მონაცემებს. მაგალითად, I პარამეტრის საშ. არითმ. = $(102+16+24+28+51+\dots \text{და ას.შ.}, 26 \text{ საკითხზე „დადებითი“ პარამეტრის ქვეშ აღრიცხული რესპონდენტების რაოდენობის ჯამი, რაც 1180 პასუხს უდრის „დადებით“ პარამეტრზე). შესაბამისად, } 1180/26(\text{საკითხის რაოდენობა})=45,4 \text{ კოეფიციენტი;}$

კვლევის ფარგლებში განვიხილოთ კიდევ ერთი დაანგარიშების ფორმულა, რაც გულისხმობს კოეფიციენტების პროცენტული პროპორციის განსაზღვრას, სამომხმარებლო ბაზრის, ანუ კრებსითად აღებულ მომხმარებელთა დამოკიდებულებებისა და ქცევების განმაპირობებელი ინდიკატორების ზეგავლენას მათ საბოლოო გადაწყვეტილებებზე, კვლევის ძირითადი პარამეტრების და იმ საკვანძო საკითხების ფარგლებში, რაც გლობალურად განსაზღვრულია კვლევის მიზნებად და ამოცანებად:

$$P_{1a\%} = P_{1ac} / R_{tac} * 100\%$$

$$P_{2a\%} = P_{2ac} / R_{tac} * 100\%$$

$$P_{3a\%} = P_{3ac} / R_{tac} * 100\%$$

დასკვნა

მომხმარებლის ქცევაზე დაკვირვება და მათი გადაწყვეტილებების მაფორმირებელი გარემოებების კვლევა კიდევ უფრო მაღალ პრიორიტეტად იქცა თანამედროვე მარკეტინგული საქმიანობის პროცესში. აღნიშნულ გარემოებებზე უზარმაზარი ზეგავლენა მოახდინა, როგორც ციფრული ტექნოლოგიების განვითარებამ, ისე გაზრდილმა კონკურენტულმა გარემომ, რადგან ბიზნესი გარდაუვალი აუცილებლობის წინაშე აღმოჩნდა, რომ ზედმიწევნით იცოდეს რა მოლოდინი აქვს მის პოტენციურ მომხმარებელს, რა საჭიროებები და სურვილები განაპირობებს მათ გადაწყვეტილებებს და აღნიშნული ინდიკატორების ანალიზის საფუძველზე მოახდინოს მათ ცნობიერსა თუ ქვეცნობიერზე მიზანმიმართული სარეკლამო ქონთენთის დამიზნება. სწორედ მომხმარებლის ქცევის ინდიკატორების კვლევის მიზნით დამუშავდა, სტატიაში მოცემული კვლევითი მოდელი და მათემატიკური ანგარიშის მეთოდიკა, რაც მარკეტინგის სფეროში მომუშავე სპეციალისტებს შესაძლებლობას მისცემს გამოავლინონ და მოიკვლიონ მომხმარებლის ქცევის განმაპირობებელი ფაქტორები. ჩატარებული კვლევის მეშვეობით, მკაფიოდ დავინახეთ და განვსაზღვრეთ, თითოეული საკვანძო საკვლევი საკითხის მიმართ სამომხმარებლო ბაზრის დამოკიდებულება, თითოეული საკითხის გავლენა მომხმარებლის ქცევაზე, და ამავე დროს, ზოგადად, სხვადასხვა საკითხთა და პარამეტრთა ერთობლიობის მიერ შექმნილი

ტენდენციების ფონზე, ბრენდის მიმართ მომხმარებელთა ზოგადი დამოკიდებულებები, აღქმები, მოლოდინები და მოთხოვნები, რაც გარკვეული პროპორციულობით განსაზღვრავს მათ პოზიტიურ, ნეიტრალურ, ან ნეგატიურ დამოკიდებულებებს და გავლენებს საბოლოო გადაწყვეტილებებზე.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. რიან დასი, რას ჰენბერი. (2021). ციფრული მარკეტინგი. თბილისი: პალიტრა.
2. <https://marketingessentialslab.com/subliminal-marketing/>
3. მურმან ბლიაძე, რუსუდან ქუთათელაძე, ანზორ აბრალავა, ევგენი ბარათაშვილი. (2022) ციფრული მარკეტინგი. გამომცემლობა „ბარტონი“
4. კომპანია ელთიბი. (2023). 2023 წლის შედეგების შემაჯამებელი ანგარიში.
5. კომპანია ელთიბი. (2024). 2024-2025 წლების ბიზნესის განვითარების სტრატეგიული გეგმა.
6. Microsoft Dynamics 365. (თ.გ.). რა არის მომხმარებლის გამოცდილების მართვის სისტემა. Retrieved from <https://dynamics.microsoft.com/en-us/marketing/what-is-customer-experience-management-cxm/>
7. Smart Insights. (თ.გ.). ციფრული მარკეტინგის სტრატეგია. Retrieved from www.smartinsights.com/digital-marketing-strategy/

კეთილსინდისიერება საჯარო სამსახურში

(თანამედროვე ტენდენციები)

ბიბიგული მარია

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის დოქტორანტი

აბსტრაქტი

კეთილსინდისიერება საჯარო სამსახურში, ის არსებითი ღირებულებაა, რაც გადამწყვეტ როლს თამაშობს კარგი მმართველობის განხორციელებაში. ეს არის საჯარო მოხელეთა პატიოსანი და გამჭვირვალე საქმიანობის ერთგვარი ინდიკატორი და ემსახურება საზოგადოების საუკეთესო ინტერესებს.

საჯარო სამსახურში კეთილსინდისიერების პრინციპის დამკვიდრება კომპლექსური გამოწვევაა, რაც ხელს უწყობს მართვის მაღალი კულტურის ჩამოყალიბებას, კორუფციის პრევენციას და საჯარო ადმინისტრირების მთლიანობის შენარჩუნებას. აღნიშნული თავისი მნიშვნელობით გაცილებით მეტია, ვიდრე მოხელეებისათვის პირადი და პროფესიული ეთიკური სტანდარტების დაცვა. ეთიკური კულტურისა და კეთილსინდისიერების პრინციპის დაცვის გარეშე, საჯარო მოხელეებს გაუჭირდებათ სხვადასხვა დაბრკოლებების გადალახვა, რაც აშკარად ხელს შეუშლის საქმისადმი მათ ერთგულებას.

მიუხედავად საჯარო მმართველობის რეფორმისა, საქართველო ამ მიმართულებით ჯერ კიდევ არსებობს სერიოზული გამოწვევები, შესაბამისად, წარმოდგენილი კვლევა, რომელიც ეფუძნება კეთილსინდისიერების საერთაშორისო სტანდარტებსა და დამკვიდრებულ პრაქტიკას, უდავოდ აქტუალურია და მოითხოვს შემდგომში კიდევ მეტ სიღრმისეულ კვლევას.

საკვანძო სიტყვები: საჯარო მოხელეთა ეთიკის ნორმები; კეთილსინდისიერების პრინციპი საჯარო სამსახურში; ეთიკის კოდექსი.

ძირითადი ტექსტი

სამართლებრივ სახელმწიფოში ხელისუფლების მიმართ საზოგადოების ნდობა საჯარო სამსახურის კეთილსინდისიერების ხარისხით იზომება. კეთილსინდისიერი საჯარო მოხელე, კეთილსინდისიერი მმართველობა, კეთილსინდისიერი გადაწყვეტილება - ამ ტერმინებს მმართველობაში (როგორც საჯარო, ისე კერძო სექტორში) ხშირად ვიყენებთ, თუმცა მათი ფართო და მრავალმხრივი შინაარსიდან გამომდინარე, რთულია კონკრეტულ დეფინიციამდე და ზუსტ ფორმულირებამდე დაყვანა. მიუხედავად ტერმინის ფართო გამოყენებისა, კეთილსინდისიერება გულისხმობს საჯარო სექტორს მინდობილი უფლებამოსილებებისა და რესურსების ეფექტურად, პატიოსნად და საჯარო მიზნებისთვის გამოყენებას. საერთო ჯამში, კეთილსინდისიერება უკავშირდება საჯარო მოხელეების პატიოსნებას და სანდობას მათი ამოცანების შესრულებისას; საჯარო მოხელეთა კეთილსინდისიერების საერთაშორისო სტანდარტები ეხება პატიოსნების, სამართლიანობის, გამჭვირვალობის, ანგარიშვალდებულების, მიუკერძოებლობის, სახელმწიფო რესურსების გონივრული გამოყენებისა და არადისკრიმინაციის პრინციპებს.

საერთაშორისო სტანდარტების თანახმად, საჯარო სექტორის მთლიანობა გულისხმობს საჯარო სექტორს მინდობილი უფლებამოსილებებისა და რესურსების ეფექტურად, პატიოსნად და საჯარო მიზნებისთვის გამოყენებას. დამატებითი დაკავშირებული ეთიკური სტანდარტები, რომლებიც საჯარო სექტორში უნდა იყოს დაიცული, მოიცავს გამჭვირვალობას, ანგარიშვალდებულებას, ეფექტურობას და კომპეტენციას. მაგალითად, გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის თანამშრომლებს, მოეთხოვებათ „დაიცვან ეფექტურობის, კომპეტენციისა და კეთილსინდისიერების უმაღლესი სტანდარტები“, აქვე, კეთილსინდისიერება განსაზღვრულია გაერთიანებული ერების შტაბის რეგლამენტით, რაც მოიცავს, თუმცა არ შემოიფარგლება „კეთილსინდისიერებით, მიუკერძოებლობით, სამართლიანობით, პატიოსნებით... სიმართლე ყველა საკითხში, რომელიც გავლენას ახდენს მათ მუშაობასა და სტატუსზე“¹. OECD-ია პრინციპებით საზოგადოებრივი მთლიანობის კონცეფცია განისაზღვრა უფრო ფართო გაგებით,

¹ გაეროს შტაბის რეგულაციები 1.2(ბ)

როგორც „საერთო ეთიკური ღირებულებების, პრინციპებისა და ნორმების თანმიმდევრობა; პრინციპები და ნორმები საჯარო სექტორში საჯარო ინტერესების დაცვისა და პრიორიტეტის მინიჭების მიზნით“.¹

კეთილსინდისიერება საჯარო სამსახურში განიხილება კორუფციის ანტიეთეზად, როგორც ეს აღიარებულია გაეროს კორუფციის წინააღმდეგ კონვენციის (UNCAC) მე-7 და მე-8 მუხლებით.

მიუხედავად ზემოაღნიშნულისა, საჯარო სამსახურში კეთილსინდისიერების განმტკიცება კომპლექსური და გლობალური გამოწვევაა, რაც უფრო მეტს გულისხმობს, ვიდრე უბრალოდ პირადი და პროფესიული ეთიკური სტანდარტების დაცვის მოთხოვნა. ეთიკური კულტურისა და ორგანიზაციულ დონეზე კეთილსინდისიერების მართვის შესაბამისი სისტემის გარეშე, საჯარო მოსამსახურეები შესაძლოა წააწყდნენ დაბრკოლებებს, რაც მოხელის პატიოსანი ქმედების ხელშემშლელი აღმოჩნდება, მიუხედავად მათი ძალისხმევისა.

საჯარო დაწესებულებები ემსახურებიან საზოგადოების კეთილდღეობას. ისინი ვალდებული არიან გამოიყენონ მათზე მიწოდებული რესურსები ეფექტურად, სამართლებრივი ნორმებისა და საერთო ეთიკური ღირებულებების დაცვით. საჯარო დაწესებულებებში ეთიკის ხელშეწყობის ტრადიციული მიდგომა ეფუძნება დადგენილ წესებს და დისციპლინას.

ბოლო ათწლეულების განმავლობაში, მსოფლიოში მიმდინარე ცვლილებები მოითხოვს მეტ მოქნილობას საჯარო სამსახურში, სწორედ ამიტომ გადაწყვეტილების მიღების დელეგირება და უფრო ფართო დისკრეცია ეთმობა პერსონალს, ამასთან ეს პროცესი ასევე შეიცავს არაეთიკური თანამდებობის პირების მიერ უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენების რისკს. საჯარო მოხელეთა კეთილსინდისიერების გასაძლიერებლად, შესაბამისად, საჯარო დაწესებულებები ახორციელებენ შიდა კონტროლისა და ანგარიშვალდებულების ღონისძიებებს.

OECD-ის პრინციპების თანახმად, საკანონმდებლო რეგულაციების, პოლიტიკის, პრაქტიკის, თანამდებობის პირებისა და მართვის ორგანოების ერთიანი სისტემა, რაც ხელს უწყობს ეთიკური გადაწყვეტილებების მიღებას, საზოგადოებრივ კეთილდღეობას და ამავდროულად ებრძვის კორუფციას, მოიხსენიება, როგორც კეთილსინდისიერების მართვის სისტემა.²

აშშ-ის დამოუკიდებლობის დეკლარაციის ავტორი, თომას ჯეფერსონი, საჯარო სამსახურის ძირითად პრინციპად შემდეგნაირად აყალიბებს: „როდესაც ადამიანი იღებს საზოგადოებრივ ნდობას, მან თავი საჯარო საკუთრებად უნდა განიხილოს - საჯარო სამსახური არის საზოგადოებრივი ნდობა“.³

საჯარო სამსახურში ქვეყნის მაღალი სტანდარტების დადგენა მნიშვნელოვანია ე.წ. კარგი მმართველობის განსახორციელებლად. არაკეთილსინდისიერი ქვეყა არყვეს საზოგადოების რწმენას სახელმწიფო ინსტიტუტების მიმართ. იგი განსაკუთრებით ხელს უშლის გარდამავალი ქვეყნების პროგრესს. არაკეთილსინდისიერი პრაქტიკით მიღებული რესურსები ხშირად გარდაიქმნება ეკონომიკურ და სოციალურ გავლენებად, რაც ასუსტებს დემოკრატიულ ინსტიტუტებს და კორუფციის გავრცელებას უწყობს ხელს. კეთილსინდისიერების ნაკლებობა საჯარო დაწესებულებაში, ნოყიერ ნიადაგს ქმნის კორუფციული საქმიანობისთვის და შესაბამისად, ყველაზე მეტად სწორედ საჯარო სიკეთის დაზიანების ხარჯზე იკიდებს არაკეთილსინდისიერება ფეხს.⁴

„ხელისუფლება, რომელიც მუშაობს უფრო უკეთ და ხარჯავს ნაკლებს“ - დონალდ კეტლის ეს ლოზოუგი სრულად გამოხატავს ახალი საჯარო მენეჯმენტის რეფორმის არსს, რომელმაც მე20 საუკუნის 70-იანი წლებიდან მოყოლებული მსოფლიოს უამრავი ქვეყანა მოიცვა. უკანასკნელი რამდენიმე ათწლეულის მანძილზე მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყნების სახელმწიფო მმართველობის სისტემები უმნიშვნელოვანეს რეფორმირებას განიცდის, რომელიც სამეცნიერო ლიტერატურაში ახალი საჯარო მენეჯმენტის სახელით დამკვიდრდა.⁵ საჯარო მენეჯმენტის რეფორმა გულისხმობს მოხელეთა

¹ OECD, 2017, გვ. 7.

² OECD, 2017, გვ. 9.

³ <https://www.doi.gov/ethics/basic-obligations-of-public-service>

⁴ ი. ალაპივილი, გ. ბესელია, ე. ქარდავა. კეთილსინდისიერება საჯარო სამსახურში: კორუფციული სამართალდარღვევა, ინტერესთა კონფლიქტი და თანამდებობრივი შეუთავსებლობა. 2022. გვ.26

⁵ ნ.დოლიძე. ახალი საჯარო მენეჯმენტის რეფორმის თავისებურებები განვითარებად ქვეყნებში. გვ.1. chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefndmkaj/https://gipa.ge/uploads/files/npm%20in%20developing%20countries.pdf

პასუხისმგებლობისა და დისკრეციის გაზრდას, საჯარო სერვისების მიწოდების ახალ ფორმებს, საჯარო სამსახურში განახლებული ღირებულებების დამკვიდრებას. გლობალიზაცია და საერთაშორისო ურთიერთობების შემდგომი განვითარება მოითხოვს საჯარო სამსახურში ქვეყნის განსაზღვრულ სტანდარტებს. არასათანადო ქვეყნის პრევენცია ისეთივე რთულია, როგორც თავად გადაცდომის ფენომენი და წარმატებისთვის საჭიროა მთელი რიგი ინტეგრირებული მექანიზმები, მათ შორის ეთიკის მართვის შესაბამისი სისტემების არსებობა. ამ თვალსაზრისით ნიშანდობლივია OECD-ის მიერ შემუშავებული საჯარო სამსახურში ეთიკის მენეჯმენტის პრინციპები,¹ რომლებიც განსაზღვრავენ მენეჯმენტის ხელმძღვანელობის, ანგარიშვალდებულებისა და კონტროლის ფუნქციებს. პრინციპები ასახავენ OECD-ის ქვეყნების გამოცდილებას, მათ საერთო პოზიციებს ე.წ. ჯანსაღი ეთიკის მართვის შესახებ.

OECD-ის პრინციპები მიზნად ისახავს იყოს ინსტრუმენტი ქვეყნებისთვის ეროვნულ პირობებთან ადაპტაციისთვის. ცხადია, ეს პრინციპები თავისთავად საკმარისი არ არის - ისინი განიხილებიან, როგორც ეთიკის მენეჯმენტის უფრო ფართო საჯარო მართვის გარემოსთან ინტეგრირების გზა.²

ბოლო წლების განმავლობაში OECD-ის წევრმა ქვეყნებმა გაატარეს საჯარო მენეჯმენტის მნიშვნელოვანი რეფორმები, რომლებმაც ფაქტობრივად შეცვალა საჯარო სექტორის ფუნქციონირების წესი. რეფორმები, რომლებიც გულისხმობს უფლებამოსილების დეცენტრალიზაციას, პასუხისმგებლობის გადანაწილებას და უფრო მეტ მენეჯერულ დისკრეციას, ნამდვილად ცვლის საჯარო მოხელეთა ქვეყნის "დიზაინს".

სამწუხაროდ ბევრ ქვეყანაში მთავრობისა და საჯარო ინსტიტუტებისადმი ნდობა დღემდე დაბალია, რაც გავლენას ახდენს მთავრობისა და საჯარო ინსტიტუტების ლეგიტიმურობაზე. ნდობის შესუსტება ნაწილობრივ უკავშირდება საჯარო მოხელეების მხრიდან არასათანადო ქმედებების გამოვლენას, მით უფრო კორუფციას. აღნიშნული ცალსახად მოითხოვს შესაბამისი მთავრობების ეფექტურ საპასუხო ქმედებებს.³

ზემოაღნიშნულის გათვალისწინებით, გაეროს ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაციის განმარტებების მიმოხილვამ გამოავლინა რამდენიმე ძირითადი მიმართულება, ესენია:

- ❖ **საზოგადოებრივი ნდობა.** საჯარო ადმინისტრაციისადმი საზოგადოების ნდობის მოპოვება და შენარჩუნება;
- ❖ **საზოგადოებრივი ინტერესის უპირატესობა.** საჯარო სამსახურში დასაქმებული პირები ერთგულად ემსახურებიან საზოგადოებრივ ინტერესებს. საჯარო ინტერესების უპირატესობა, კერძო ინტერესებთან მიმართებით;
- ❖ **მორალი.** საჯარო ადმინისტრაციაში მყოფმა პირებმა მუდმივად იმოქმედონ საზოგადოების მიერ მიღებული ეთიკური პრინციპების ან ღირებულებების შესაბამისად, იგულისხმება - განსაკუთრებით პატიოსნად და პატივისცემით მოქმედების აუცილებლობა;
- ❖ **მიუკერძოებლობა.** საჯარო მოხელეებმა უნდა შეასრულონ თავიანთი მოვალეობები მიკერძოებისა და გავლენის გამოყენების გარეშე, მათ შორის იგულისხმება ინტერესთა კონფლიქტის თავიდან აცილება;
- ❖ **გამჭვირვალობა.** საჯარო სამსახური უნდა იყოს ღია და გამჭვირვალე;
- ❖ **ძალაუფლების ბოროტად გამოყენება.** საჯარო ადმინისტრაციაში მყოფმა პირებმა არასათანადოდ არ გამოიყენონ უფლებამოსილება;
- ❖ **ანგარიშვალდებულება.** საჯარო მოხელეები ვალდებული არიან წარადგინონ ანგარიში, თუ როგორ იყენებენ საჯარო რესურსებს, როგორ ასრულებენ თავიანთ მოვალეობებს და ამასთან, პასუხისმგებლნი იყვნენ დადგენილი სტანდარტების შეუსრულებლობაზე.

მიმართულებათა ჩამონათვალი რიც შემთხვევაში შინაარსობრივად ერთმანეთს ფარავენ, თუმცა

¹ <https://www.kpk-rs.si/kpk/wp-content/uploads/2018/04/Recommendations-and-Principles-for-Managing-Ethics-in-the-Public-Service-OECD-23-4.1998.pdf>

² <https://www.ppiaf.org/documents/3743>

³ Recommendation of the Council on OECD Legal Instruments Improving Ethical Conduct in the Public Service Including Principles for Managing Ethics in the Public Service. 2023. <https://legalinstruments.oecd.org/public/doc/129/129.en.pdf>

თითოეული მათგანი გვთავაზობს ინტერვენციის, პოლიტიკისა და შესრულების ღონისძიებათა განსხვავებულ სფეროებს. მიუხედავად აღნიშნულისა, საჯარო სექტორის უფლებამოსილებებისა და რესურსების ეფექტურად, მიუკერძოებლად, პატიოსნად და საჯარო მიზნებისთვის გამოყენება თავს იყრის ერთ ტერმინში - კეთილსინდისიერება, რაც ცალსახად გულისხმობს საჯარო მოხელეების პატიოსნებას და სანდოობას მათი უფლებამოსილების შესრულებისას.

კეთილსინდისიერება არის საერთო ეთიკური ღირებულებების, პრინციპებისა და ნორმების თანმიმდევრული გაზიარება და ერთგულება, საჯარო ინტერესის პრიორიტეტულობის განმტკიცებისათვის. კეთილსინდისიერების სისტემა ეხმარება საჯარო სამსახურს ღირებულებებზე დაფუძნებული სტრატეგიული ხედვის შემუშავებაში. სისტემა ხელს უწყობს რეაქტიული კეთილსინდისიერების პოლიტიკის ნაცვლად, პროაქტიული კონტექსტით გამყარებული, ქცევითი და რისკზე დაფუძნებული მიდგომის ჩამოყალიბებას, რომელიც ახალისებს საზოგადოებაში კეთილსინდისიერების კულტურის ჩამოყალიბებას.

ევროკავშირის გაფართოების კრიტერიუმებში (რაც ჩვენთვის, როგორც ევროკავშირის კანდიდატი ქვეყნის სტატუსის მქონე სახელმწიფოსთვის მეტად მნიშვნელოვანია) აღნიშნულია, რომ ქვეყნებმა უნდა შექმნან ძლიერი ეროვნული საჯარო ადმინისტრაცია, სადაც შესაძლებელი იქნება კარგი მმართველობის პრინციპების ეფექტიანად გადატანა, დანერგვა და განხორციელება¹. აღნიშნული ითვალისწინებს საჯარო მოსამსახურეებისთვის განსაზღვრული კეთილსინდისიერების საერთაშორისო სტანდარტების გაზიარებას, რაც დაკავშირებულია პატიოსნების, სამართლიანობის, გამჭვირვალობის, ანგარიშვალდებულების, მიუკერძოებლობის, სახელმწიფო რესურსების გონივრული გამოყენებისა და დისკრიმინაციის აკრძალვის პრინციპებთან. ზემოაღნიშნული პრინციპების პრაქტიკაში დანერგვისთვის აუცილებელია გამართული, საერთაშორისო სტანდარტებთან შესაბამისი პოლიტიკა, ხედვა, სამართლებრივი ჩარჩო და პრაქტიკაში მათი თანმიმდევრული დანერგვა.

საჯარო სამსახურში კეთილსინდისიერების პრინციპის გატარების ძირითადი ინსტრუმენტებია: ეთიკის ნორმების მარეგულირებელი დოკუმენტების და მათი პრაქტიკაში რეალიზების მექანიზმები; ცნობიერების ამაღლებაზე ზრუნვა; მხილების მექანიზმების დანერგვის ხელშეწყობა და სხვა. პრაქტიკა ცხადყოფს, რომ აღნიშნული თავის მხრივ განაპირობებს კორუფციისა და ინტერესთა შეუთავსებლობის პრევენციას.

საჯარო მოხელეების მიმართ წარდგენილი ძირითადი მოთხოვნები ასევე გაწერილია „გაეროს კონვენციაში კორუფციის წინააღმდეგ“.² გაეროს და ევროპის საბჭომ მოგვიანებით დამატებით მიიღეს „ქცევის სანიმუშო კოდექსები“,³ სადაც ჩამოყალიბებულია საჯარო მოხელეების კეთილსინდისიერების ზოგადი პრინციპები და განხილულია კონკრეტული საკითხები, მაგალითად, ინტერესთა კონფლიქტი, კონფიდენციალური ინფორმაციის არამართებულად გამოყენება, საჩუქრის მიღება და გამასპინძლება. „გაეროს ქცევის კოდექსი“ ითვალისწინებს, რომ საჯარო მოხელეები უნდა ასრულებდნენ თავიანთ მოვალეობებს და ფუნქციებს ეფექტიანად, კეთილსინდისიერებით და მუდმივად უნდა ცდილობდნენ უზრუნველყონ მათი პასუხისმგებლობის ქვეშ არსებულისა საჯარო რესურსების ეფექტიანი და ქმედითი განკარგვა.⁴

გარდა ზემოაღნიშნულისა, საკვლევ თემასთან დაკავშირებით მნიშვნელოვანია „საქართველო-ევროკავშირის ასოცირების შესახებ შეთანხმება“,⁵ რომელსაც ხელი მოეწერა 2014 წელს. შეთანხმება ადგენს, რომ მთავრობა განახორციელებს სიღრმისეულ რეფორმებს მთელ რიგ ძირითად სფეროებში, რაც ხელს შეუწყობს ევროინტეგრაციის პროცესს. ნაკისრი ვალდებულების შესასრულებლად, საქართველოს მთავრობის ადმინისტრაციას დაევალა საჯარო მმართველობის რეფორმის კოორდინაცია, რომელიც

¹ European Commission, Enlargement Strategy and Main Challenges 2014 – 15; SIGMA (2018), Toolkit for the preparation, implementation, monitoring, reporting and evaluation of public administration reform and sector strategies: guidance for SIGMA partners.

² ევროპის საბჭოს რეკომენდაცია Rec (2000)10.

³ გაეროს რეზოლუცია 51/59 და ევროპის საბჭოს რეკომენდაცია Rec (2000)10.

⁴ ი.აღაპიშვილი, გ.ბესელია, ე.ქარდავა. კეთილსინდისიერება საჯარო სამსახურში: კორუფციული სამართალდარღვევა, ინტერესთა კონფლიქტი და თანამდებობრივი შეუთავსებლობა. 2022. გვ.38.

⁵ <http://eu-nato.gov.ge/en/eu/association-agreement>

განხორციელდა ევროკავშირისა და OECD/SIGMA-ს მხარდაჭერით.¹ აღნიშნულიდან გამომდინარე 2015 წელს მიღებული იქნა "საჯარო სამსახურის შესახებ" საქართველოს კანონის ახალი რედაქცია, რომლის მე-2 თავი ეძღვნება საჯარო სამსახურის პრინციპებს და რომელშიც რეგულირებულია ყველა ის ღირებულება, რასაც ეფუძნება თანამედროვე ევროპული ქვეყნების კარგი მმართველობა (Good Governance). კანონის შესაბამისად, საჯარო სამსახურის უმთავრესი პრინციპებია: კანონის წინაშე თანასწორობა, ეკონომიურობა და ეფექტიანობა; დამსახურებაზე დაფუძნებული საჯარო სამსახური; მიუკერძოებლობა; საქართველოს მოქალაქეთათვის საჯარო სამსახურის თანაბარი ხელმისაწვდომობა; ანგარიშვალდებულება; პოლიტიკური ნეიტრალიტეტი; კარიერული განვითარება; გამჭვირვალობა და ღიაობა; მოხელის სოციალური და სამართლებრივი დაცვა. კანონის მე-8 მუხლის თანახმად, „საჯარო მოსამსახურე ვალდებულია თავისი სამსახურებრივი უფლებამოსილება საჯარო სამსახურის პრინციპებისა და საჯარო ინტერესების დაცვის საფუძველზე განახორციელოს“. აღნიშნული ვალდებულება ასევე განმტკიცებულია საჯარო მოხელის მიერ სავალდებულოდ წარსადგენ ფიცის ტექსტში (კანონის 44-ე მუხლის მე-2 პუნქტი).

2017 წელს საქართველოს მთავრობამ მიიღო დადგენილება² "საჯარო დაწესებულებაში ეთიკისა და ქცევის ზოგადი წესების განსაზღვრის შესახებ", რომლის მიზანია, საჯარო დაწესებულებაში ეთიკური გარემოს შექმნა და საჯარო მოსამსახურის პროფესიული სტანდარტების დამკვიდრება, რაც უზრუნველყოფს მიუკერძოებელი, ობიექტური და კოლეგიალური საჯარო სამსახურის ჩამოყალიბებას, ასევე საჯარო სამსახურის მიმართ საზოგადოების ნდობის გაზრდას. „საჯარო დაწესებულებაში ეთიკური გარემოს შექმნა და პროფესიული სტანდარტების დამკვიდრება გულისხმობს საჯარო მოსამსახურის ქცევის წესების განსაზღვრას, რაც უზრუნველყოფს საჯარო სამსახურში აღიარებული პრინციპებისა და ღირებულებების პრაქტიკაში გატარებას“ (მუხლი 1).

2022 წელს ჩვენს ქვეყანაში ინფორმაციის თავისუფლების განვითარების ინსტიტუტის (IDFI) მიერ, გაეროს განვითარების პროგრამისა (UNDP) და დიდი ბრიტანეთისა და ჩრდილოეთ ირლანდიის გაერთიანებული სამეფოს მთავრობის UKaid-ის ხელშეწყობით ჩატარდა კვლევა, რომელმაც შეისწავლა საჯარო სამსახურში არსებული კეთილსინდისიერების და მამხილებელთა დაცვის არსებული ტენდენციები და პრაქტიკა, კეთილსინდისიერებისა და ეთიკის საკითხთა შესახებ საჯარო მოსამსახურეთა დამოკიდებულებები და აღქმები.³ აღნიშნული კვლევის შედეგად გამოიკვეთა შემდეგი ძირითადი მიგნებები:

- ❖ კანონმდებლობა საჯარო დაწესებულებებს არ ავალდებულებს ეთიკის კოდექსების და მათი აღსრულების პრაქტიკული ინსტრუმენტების (განმარტებითი სახელმძღვანელო) შემუშავებას,⁴
- ❖ კანონმდებლობა არ ადგენს მხილების შიდა პროცედურების ერთიან სტანდარტს და არ ავალდებულებს საჯარო დაწესებულებებს, რომ შექმნან მხილების შიდა არხები;
- ❖ გამოკითხულთა 53% გამოხატავს პოზიტიურ დამოკიდებულებას მხილების ინსტიტუტთან დაკავშირებით;⁵

საკვლევ თემასთან მიმართებით ასევე საგულისხმოა საჯარო მმართველობის რეფორმის სტრატეგია 2023-2026, რომლის მიზანია სახელმწიფო ინსტიტუტების კეთილსინდისიერებისა და მთავრობისადმი საზოგადოების ნდობის გაზრდა, კორუფციის პრევენცია, მთავრობის ეფექტურობის, გამჭვირვალობისა და ღიაობის გაზრდა, მისი ხელმისაწვდომობა და ანგარიშვალდებულება მოქალაქეთა წინაშე, ასევე მისი გაძლიერება მმართველობისთვის მნიშვნელოვანი უახლესი ტექნოლოგიების,

¹ საქართველოს მთავრობის ადმინისტრაციის დებულების "საფუძველზე",³ რომელიც დამტკიცდა 2014 წლის 19 ნოემბერს საქართველოს მთავრობის №626 დადგენილებით, სხვა ამოცანებთან ერთად, განსაზღვრავს, რომ საქართველოს მთავრობის ადმინისტრაცია პასუხისმგებელია შეიმუშაოს რეფორმები საჯარო მმართველობის სფეროში და წარუდგინოს მათი განხორციელების სტრატეგიები პრემიერ-მინისტრს.

² №200 2017 წლის 20 აპრილი.

³ <https://www.undp.org/ka/georgia/publications/integrity-in-civil-service>

⁴ https://idfi.ge/ge/civil_service_integrity_study

⁵ წყარო: <https://www.undp.org/ka/georgia/publications/integrity-in-civil-service>

ინოვაციებისა და თანამედროვე მიდგომების მეშვეობით.

დასკვნა

კეთილსინდისიერების პრინციპის სრულად გააზრება და დამკვიდრება საჯარო მმართველობის ყველა დონეზე, მისი მნიშვნელობიდან გამომდინარე ნამდვილად მოითხოვს შესაბამისი პროცესების დაჩქარებასა და იმავდროულად თანმიმდევრულობას. საჯარო მოხელეთა ეთიკის კოდექსის შემუშავება უნდა გახდეს სავალდებულო, მიუხედავად იმისა, რომ მსგავსი კოდექსები „რბილი სამართლის“ კუთვნილებაა, გასათვალისწინებელია, რომ მათი გაზიარება მმართველობის მაღალ რეპუტაციაზე მიუთითებს და ისინი კანონმდებლობის დამხმარე წყაროდ გამოიყენება. ეთიკის კოდექსის მოქმედება კანონმდებლობასთან ერთად ახდენს კორუფციის ერთგვარ პრევენციასაც, რაც რიგ უწყებებთან მიმართებით მეტად თვალსაჩინოა. მნიშვნელობანია, რომ „საქართველომ გარკვეულ პროგრესს მიაღწია კორუფციის წინააღმდეგ ბრძოლაში და აქვს გარკვეული მომზადების დონე“,¹ ნათქვამია ევროკომისიის მიერ საქართველოზე გაკეთებულ 2023 წლის ანგარიშში.

საჯარო სამსახურში კეთილსინდისიერების გაძლიერებისათვის, მნიშვნელოვანია ორგანიზაციული ანგარიშვალდებულების განვითარება. OECD/SIGMA-ს პრინციპების მიხედვით, რეკომენდებულია, არსებობდეს როგორც გარე, ისე შიდა ორგანიზაციული ანგარიშვალდებულების მექანიზმები.² განასხვავებენ ანგარიშვალდებულების ორ კონცეფციას: პირველი, ანგარიშვალდებულება, როგორც ღირსება, რაც გულისწნობს საჯარო მოხელეების ქცევის შეფასების სტანდარტების ერთობლიობას და მეორე, ანგარიშვალდებულება, როგორც მექანიზმი - რომლის ფარგლებშიც მოხელე პასუხისმგებელია საზოგადოების წინაშე.³ გლობალური ანგარიშვალდებულების (*Global Accountability Framework*) თანახმად, ანგარიშვალდებულების ხარისხს აუმჯობესებს: გამჭვირვალობა; შიდა და გარე დაინტერესებული მხარეების აქტიური ჩართულობა იმ გადაწყვეტილებებსა და საქმიანობებში, რომლებიც მათზე ახდენს ზეგავლენას; შეფასება (მონიტორინგი) და საჩივრების და რეაგირების მექანიზმები.⁴

Integrity in public service (modern trends)

Mariam Dzidziguri
PhD student of Technical University of Georgia

Summary

Integrity in public service is an essential value that plays a crucial role in the implementation of good governance. It is a kind of indicator of honest and transparent activity of public officials and serves the best interests of society.

Establishing the principle of integrity in the public service is a complex challenge that contributes to the formation of a high management culture, prevention of corruption and maintaining the integrity of public administration. This is much more important than the observance of personal and professional ethical standards for officials. Without maintaining an ethical culture and the principle of integrity, civil servants will find it difficult to overcome various obstacles, which will obviously hinder their commitment to the work.

Despite the public administration reform, Georgia still has serious challenges in this direction, therefore, the presented research, which is based on international integrity standards and established practices, is undoubtedly relevant and requires further in-depth research.

keywords: ethics norms of public officials; the principle of integrity in public service; Code of Ethics.

¹ Key findings of the 2023 Report on Georgia.

https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_23_5626

² The Principles of Public Administration, A framework for ENP countries, p.28,

³ Bovens Mark (2010), “Two Concepts of Accountability: accountability as a virtue and as a mechanism”. *West European Politics*, 33:5, pp 946-967.

⁴ https://www.dcaf.ch/europe-central-asia#_ftn3

სტიგმა, როგორც ბარიერი ყურადღების დეფიციტის და ჰიპერაქტიურობის დარღვევისას

წიგნაძე თამარ

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის დოქტორანტი

აბსტრაქტი

ყურადღების დეფიციტის ჰიპერაქტიურობის დარღვევა (ADHD) ბავშვობაში და ზრდასრულ ასაკში, გავლენას ახდენს სოციალური ცხოვრების მრავალ ასპექტზე. ამის გამო ADHD-ის მქონე პაციენტები ცრურწმენების და დისკრიმინაციის სტიგმის მაღალი რისკის ქვეშ არიან. ჩატარდა ემპირიული კვლევის მიმოხილვა ADHD-ის სფეროში სტიგმასთან დაკავშირებით. ამ სფეროში გამოკვლევების შედეგები დაჯგუფდა შემდეგი კატეგორიებით, მათ შორის, სტიგმა ADHD-ის მქონე ბავშვებში, სტიგმა ADHD-ის მქონე მოზრდილებში, სტიგმა ნათესავებში ან ADHD-ის მქონე პაციენტთან დაახლოებულ ადამიანებში.

გამოვლენილი ცვლადები, რომლებიც ხელს უწყობენ ADHD-ის სტიგმას, არის: საზოგადოების გაურკვეველობა ADHD-ის დიაგნოზის სანდოობის/ვალიდობის შესახებ და მასთან დაკავშირებული დიაგნოსტიკური შეფასება, საზოგადოების მიერ აღქმული საშიშროება ADHD-ის მქონე პირთათვის, სოციოდემოგრაფიული ფაქტორები, როგორცაა რესპონდენტის ან სამიზნე ინდივიდის ასაკი, სქესი და ეთნიკური კუთვნილება, ADHD-ის მკურნალობის სტიგმატიზაცია, მაგალითად, საზოგადოების სკეპტიციზმი ADHD-ის მედიკამენტების მიმართ და ADHD-ის მქონე ინდივიდის დიაგნოსტიკური სტატუსის, ასევე მედიკამენტური სტატუსის გამჟღავნება. ADHD-თან დაკავშირებული სტიგმის წვლილი შეიძლება კონცეპტუალიზებული იყოს, როგორც არასწორად შეფასებული რისკის ფაქტორი, რომელიც გავლენას ახდენს მკურნალობის ხელშეშლაზე, მკურნალობის ეფექტურობაზე, სიმპტომების გამწვავებაზე, ცხოვრებით კმაყოფილებაზე და ADHD-ის მქონე პირების ფსიქიკურ კეთილდღეობაზე. საზოგადოებრივი და ჯანდაცვის პროფესიონალების ცნებები ADHD-ის შესახებ ძალზე მრავალფეროვანია, რაც ADHD დიაგნოზის მქონე პირებს სტიგმატიზირების უფრო დიდი რისკის ქვეშ აყენებს.

საკვანძო სიტყვები: სტიგმა, სოციალიზაცია; დამოკიდებულებები, ყურადღების დეფიციტისა და ჰიპერაქტიურობის დარღვევა, ბავშვები, ზრდასრულები

ძირითადი ტექსტი

ბოლო 10 წლის განმავლობაში, მნიშვნელოვნად გაიზარდა კვლევების რაოდენობა, რომლებიც იკვლევდნენ სტიგმის, ცრურწმენის და დისკრიმინაციული ქცევის გავლენას ფსიქიკურ ჯანმრთელობასა და ცხოვრებით კმაყოფილებაზე ფსიქიკური აშლილობის რისკის ქვეშ ან უკვე დიაგნოზირებული ფსიქიკური აშლილობის მქონე ადამიანების ცხოვრებაში

ზოგადად, სტიგმა ასახავს დისკრედიტაციის სტერეოტიპის გამოხატვას, რომელიც წარმოიქმნება ადამიანთა ჯგუფს შორის არასახარბიელო მახასიათებლებს, ატრიბუტებსა და/ან ქცევებს შორის ცრუ ვარაუდი ასოციაციებიდან. სტიგმა, როგორც მთლიანი კონსტრუქცია, კონცეპტუალიზებულია, როგორც მოდიფიცირებადი, მაგრამ ქრონიკული და კულტურულად ჩამოყალიბებული გარემო სტრესორი.

სტიგმის გამოყენება და სტიგმის აღქმა შეიძლება შეფასდეს, როგორც კოგნიტური, ემოციური და ქცევითი მახასიათებლების კომპლექსური ურთიერთქმედება, რომელიც უპირველეს ყოვლისა შეინიშნება და გამოხატულია სოციალურ ინტერაქციაში

სტიგმის სამი თვისება შეიძლება განვასხვავოთ, მათ შორის საჯარო სტიგმა, თვითსტიგმა და თავაზიანობის სტიგმა. საზოგადოებრივი სტიგმა შეიძლება შეინიშნოს, როდესაც დიდი მოსახლეობა ერთობლივად იღებს დისკრედიტაციის სტერეოტიპებს ჯგუფის გარეთ მყოფი წევრების ან უფრო ზედაპირული, ჯგუფების ინდივიდების შესახებ, რომლებიც აღიქმება განსხვავებულად ფიზიკური, ქცევითი ან სხვა შინაგანი მახასიათებლებით.

თვითსტიგმა, როგორც აღწერილია, არის ინდივიდის მიერ „ახალი დეგრადირებული იდენტობის“ ინტერნალიზება, რომელიც უარყოფითად მოქმედებს ინდივიდის სოციალურ ფუნქციონირებაზე და მის ცხოვრების ხარისხზე. შესაბამისად, ინდივიდების მიერ სოციალური ან

სამუშაო სტატუსის დაკარგვა სტიგმის ერთ-ერთი სავარაუდო შედეგია.

თავაზიანობის სტიგმა წარმოადგენს ფენომენს, როდესაც ოჯახის წევრები ან სტიგმატიზებულ პირთან დაახლოებული ადამიანები უარყოფითად აფასებენ სტიგმატიზებულ სამიზნესთან მათი უბრალო ასოციაციის გამო. ფსიქიკურ აშლილობებში სტიგმის ბოლოდროინდელი გამოკვლევები ხაზს უსვამს იმას, რომ სტიგმა შეიძლება გამოიწვიოს მსუბუქი მდგომარეობიდან, რთულ დევიანტური ქცევის სიმპტომებით, სრულ ფსიქიატრიულ აშლილობამდე.

უფრო მეტიც, ADHD-ის ასოციაცია გვამცნობს სოციალური ნორმების დარღვევას და საზოგადოების ტენდენციას დაადანაშაულოს აშლილობის მქონე ინდივიდები სოციალურ სისტემაში მორგების სურვილში, დიაგნოზირებულ პირს სტიგმის შედეგების წინაშე აყენებს. ამის შესაბამისად, აღნიშნა, რომ ფსიქიკური დაავადებების მქონე პირთა ანტი-სოციალური ქცევა და ამ ქცევის ჩადენის საშიშროება იყო ამერიკული პრესის ერთ-ერთი მთავარი თემა ფსიქიატრიული აშლილობების შესახებ გაშუქებისას.

ADHD და მისი ასოციაცია საგანმანათლებლო, ემოციურ და სოციალურ ადაპტაციის პრობლემებთან, შესაძლოა, მოხვდეს საჯარო დებატების ყურადღების ცენტრში ADHD დიაგნოზის მქონე ადამიანების შესაძლო საშიშროებასთან დაკავშირებით. სიმპტომების ეტიოლოგიის შესახებ ცრურწმენები, კიდევ უფრო აძლიერებს მცდარ წარმოდგენას იმის შესახებ, მათ მდგომარეობაში პიროვნებები ან მათი გარემო არის დამნაშავე მაგ., ADHD გამოწვეულია შაქრის გადაჭარბებული მოხმარებით, ცუდი მშობლებით ან არახელსაყრელი ქცევებით ორსულობის დროს, როგორცაა მოწვეა. ან ალკოჰოლის მოხმარება.

ინგლისური გამოქვეყნებული ლიტერატურის მიმოხილვამ ძირითადი ტერმინების „ADHD“ და „stigma“ გამოავლინა სულ 33 სტატია, რომლებიც მჭიდროდ იყო დაკავშირებული ADHD-ის მქონე პაციენტებში სტიგმასთან. ADHD-ში სტიგმის გამოკვლევები მოჰყავს 1994 წლიდან 2021 წლამდე, კვლევების უმეტესობა ჩატარდა ოცდამეერთე საუკუნის პირველ ათწლეულში. თემების შემდგომმა შემუშავებამ, როგორცაა სოციალური წარმოდგენები, უარყოფა და ADHD-თან დაკავშირებული აღქმა, განაპირობა კიდევ 5 სტატია, რომლებიც განიხილავდნენ ADHD-ში სტიგმის შესაბამისობას. ლიტერატურის მიმოხილვა იწყება კვლევებით, რომლებიც ეხება თვითსტიგმას ADHD-ით დიაგნოზირებულ ბავშვებში, რასაც მოჰყვება კვლევები, რომლებიც აფასებენ ADHD-ით დაავადებული ბავშვების სტიგმატიზაციის დამოკიდებულებებს და სტიგმას, რომელიც გავლენას ახდენს ADHD-ის მქონე ბავშვების საკლასო სიტუაციაზე. ის გრძელდება კვლევებით, რომლებიც ფოკუსირებულია ADHD დიაგნოზთან ასოცირებულ სტიგმაზე ზრდასრულ ასაკში, როგორც ეს გამოხატულია არადიაგნოსტირებული პირების მიერ და სრულდება კვლევებით, რომლებიც ეხება ზრდილობის სტიგმას ADHD-ით ბავშვების აღზრდის გამო.

შესაძლოა დიაგნოზმა უარყოფითი წვლილი შეიტანოს ADHD-ის მქონე პირების ემოციურ და პიროვნულ განვითარებაში და ამით გამოიწვიოს იზოლაცია, თანატოლებთან კონტაქტების აკრძალვა ADHD-ის მქონე პირებთან, რამაც გრძელვადიან პერსპექტივაში შეიძლება გამოიწვიოს სტიგმატიზებული დამოკიდებულებები. ამას ხელს უწყობს მედიის მიკერძოებული ცნობები, რომლებიც ნეგატიური ან პრესის მხრიდან შერჩევითი გაშუქება ADHD-ის არმქონე ადამიანის ქცევის მიმსგავსება ჰიპერაქტიურობის იარლიყით, ხელს უწყობს ADHD-ის მქონე პირების მიმართ სტიგმატიზებული დამოკიდებულების ჩამოყალიბებას.

თუმცა, კვლევები, რომლებიც ასახავს ADHD-დიაგნოსტირებული ბავშვების სტიგმის აღქმას, არ შემოიფარგლება დაბალი თვითშეფასებით მედიკამენტების ქცევის გამო, არამედ ფოკუსირებულია კითხვაზე, აქვთ თუ არა ADHD-ის მქონე ბავშვებს ნაკლებად სტიგმატიზირებული დამოკიდებულება ADHD-ის მქონე თანატოლების მიმართ, ვიდრე არადიაგნოსტირებული ბავშვები.

გამოვლინდა რომ ADHD-ის მქონე ბავშვებს აქვთ უარყოფითი შეხედულებები საკუთარი მდგომარეობის და ქცევის შესახებ, რაც შეიძლება მიუთითებდეს თვითსტიგმის ან ზოგადი ცოდნის ნაკლებობის ნიშნებზე. სტიგმის აღქმის შედეგად წარმოქმნილი არადადაპტაციური შემეცნება და ქცევა ნაჩვენებია, რომ გავლენას ახდენს ADHD-ის მაღალი რისკის მქონე მოზარდების ემოციურ

კეთილდღეობაზე და შემდგომ ასოცირდება დეპრესიის კლინიკურ სიმპტომებთან, არასწორი ადაპტაციასთან და დაბალ თვითშეფასებასთან.

ADHD-ის შესახებ მცდარი წარმოდგენების შესამცირებლად, 1994 წლის კვლევის შედეგად რეკომენდაცია გაუწია ჯანდაცვის პროფესიონალებს იყვნენ მეტად მგრძობიარენი პაციენტებსა და მათ ოჯახებს დიაგნოზის და მკურნალობის ვარიანტების შეთავაზებისას ან უბრალოდ კომუნიკაციისას. 2004 წლის კვლევის შედეგად კი რეკომენდაცია შემდეგნაირად მიეწოდათ სპეციალისტებს, რომ ADHD-ის მიმართ სტიგმატიზებული დამოკიდებულებები და აღქმა შეიძლება შემცირდეს ADHD-ის ეტიოლოგიის და აშლილობის გავლენის შესახებ პაციენტების ცხოვრებაზე ცოდნის გაზრდით. ეს ემთხვევა სტიგმის კამპანიების ეფექტის კვლევების მიმოხილვას, რომელიც აჩვენებს, რომ მათი წარმატება, როგორც ჩანს, დამოკიდებული იყო არა მხოლოდ განხორციელებულ სტრატეგიაზე (ანუ პროტესტი, განათლება და კონტაქტი), არამედ მიმართულების მახასიათებლებზეც. აუდიტორია, სტიგმატიზებული ჯგუფი და სოციალური პროცესების სირთულიდან გამომდინარე ურთიერთქმედების ფაქტორები.

ADHD-ის მქონე ბავშვების სტიგმატიზაცია უმოქმედო თანატოლების მიერ ყოფილმა კვლევამ აჩვენა, რომ ბავშვებს, რომლებსაც აწუხებთ სხვადასხვა დაავადებები, როგორცაა სიმსუქნე, ფიზიკური დეფექტები/დარღვევები, ან სწავლის უნარის დაქვეითება, როგორც ჩანს, აქვთ გაზრდილი რისკი დაუპირისპირდნენ სტიგმატიზირებულ დამოკიდებულებებს უმოქმედო თანატოლებისგან უფრო მეტიც, დაფიქსირდა თანატოლების დისკრიმინაციული აღქმა რასის ან ეთნიკური წარმომავლობის გამო. ტუჩმანმა (1996) წამოაყენა ჰიპოთეზა, რომ ბავშვების კეთილდღეობა შეიძლება არაპროპორციულად უფრო მეტად განისაზღვროს თანატოლების მიმდებლობის ხარისხით, ვიდრე ზრდასრულთა სენტიმენტები მათ მიმართ. გარდა ამისა, ბავშვთა ნორმები არ უნდა ემთხვეოდეს უფროსების ნორმებს, რაც ბავშვებს უფრო მაღალი რისკის ქვეშ აყენებს, რომ განიცადონ უარყოფითი შედეგები თანატოლების უარყოფისგან, ვიდრე უფროსების მიერ უარის თქმის შედეგად

მითითებულია, რომ ADHD-ის დიაგნოზის მქონე ბავშვებს, საერთო ჯამში, თანატოლები ნაკლებად აფასებენ მეგობრებად და აღიარებულნი არიან, როგორც ძალზე შემაშფოთებელნი კლასის გარემოში, რაც შესაძლებელს ხდის დიაგნოსტიკურ ეტიკეტთან დაკავშირებული ცრურწმენების ზრდას. ბავშვების მიერ ADHD-ის დიაგნოზის მქონე თანატოლის დამტკიცებასთან დაკავშირებით, ლიფვიკმა (1999) შეაფასა სტიგმის 5 განზომილება (დადანაშაულება, თანაგრძნობა, ბრაზი, დახმარება და მიღება) სკოლის ბავშვების ორ სხვადასხვა ჯგუფში მოთხრობებში (ვინეტებში) გამოსახული გამოგონილი პერსონაჟების მიმართ. რომლებსაც ან დაუსვეს ADHD-ის დიაგნოზი, ავლენდნენ აგრესიულობის მაღალ დონეს, იმყოფებოდნენ ეტლსავარძელში ან დაუნის სინდრომის დიაგნოზით. შედეგებმა აჩვენა, რომ ჯანმრთელი ბავშვები უფრო უარყოფითად აფასებენ თანატოლებს ADHD-ის ან აგრესიული დიაგნოზით დანარჩენ პიროვნებებთან შედარებით. ამ დასკვნებს მხარს უჭერს შემდგომი კვლევები, რომლებიც აჩვენებენ, რომ ADHD-ის დიაგნოზით დაავადებული თანატოლების მიმართ სტიგმატიზებული დამოკიდებულებები უკვე შეიძლება იყოს ობიექტური ბავშვებში

გარდა ამისა, შედეგებმა აჩვენა, რომ სტიგმა ფსიქიკური აშლილობების ან ქცევითი გადახრების მიმართ, რომლებიც აღიქმება ინდივიდის კონტროლის ქვეშ, იწვევდა უფრო მეტ ნეგატიურ აღქმას ზემოქმედების ქვეშ მოხვედრილ თანატოლებში, ვიდრე სამედიცინო ან ფიზიკურ მდგომარეობებში მიუხედავად იმისა, რომ ზოგიერთმა კვლევამ აჩვენა, რომ გოგონები უფრო ლიბერალურები არიან სხვების განსჯაში სხვებმა ვერ იპოვეს სქესის გავლენა ADHD-ის მქონე ფიქტიური პერსონაჟის მიმართ სტიგმის ხარისხზე, როგორც ეს მოცემულია სამართლის და სხვ. (2007), მონაწილეთა უმეტესობამ (80%) ასოცირდება ვინეტის პერსონაჟის აღწერილ დამარღვეველ ქცევასთან, რომ მამაკაცია, რაც მიუთითებს იმაზე, რომ ბიჭები შეიძლება უფრო ადვილად ასოცირდნენ დევიანტურ ქცევასთან, ვიდრე გოგონები.

თუმცა, ასეთმა დაკვირვებებმა შეიძლება ასევე გამოიწვიოს ვარაუდი, რომ გოგონებში ქცევის ექსტერნალიზება ზოგადად თანატოლების მიერ ნაკლებად მისაღები იქნება. ამ იდეას მხარს უჭერს დასკვნა, რომ უარყოფითი თანატოლების რეიტინგი უფრო სავარაუდოა, თუ ADHD-თან ასოცირებული დევიანტური ქცევა გამოვლინდა ქალის ფიქტიური პერსონაჟის მიერ აღმოჩნდა, რომ ADHD-ის დიაგნოსტიკური ეტიკეტის დამატება ქცევითი პრობლემების მქონე ბავშვის აღწერილობაში (მაგ.,

ვინიექტი) არ გამოავლინა მონაწილეთა საერთო უარყოფითი შეფასებების დამატებითი ახსნა. ამიტომ დაასკვნა, რომ უფრო სავარაუდოა, რომ ნიმუშის უარყოფის დონე შეიძლება მიეწეროს ექსტრენალიზებულ ქცევას და არ არის გაძლიერებული წარწერით „ADHD“. ამას მხარს უჭერს. რომლებმაც აჩვენეს, რომ პროტოტიპური ADHD ქცევა იყო უფრო ძლიერი პროგნოზირებადი ბავშვების თანატოლების რეიტინგების შესახებ დიაგნოსტირებული ბავშვის მომავალ წარმატებასთან დაკავშირებით, დიაგნოსტირებული ბავშვის მიმართ ემოციურ მდგომარეობას და დიაგნოზირებული ბავშვის მიღწევების შესახებ პროგნოზებს. ხელით დაწერილი ესე, ვიდრე ვიდეოზე გამოსახული ADHD-ის დიაგნოზის მქონე ბავშვისთვის დიაგნოსტიკური ეტიკეტის დამატება.

თუმცა, გასათვალისწინებელია, რომ ყველა ბავშვს არ სმენია ადრე ADHD-ის შესახებ. მაგალითად, იმ ბავშვების 63%-დან მხოლოდ 8%-ს, რომლებიც აცხადებდნენ, რომ იცნობდნენ მსგავსი ქცევითი გადახრის მქონე თანატოლებს, აქამდე სმენიათ ADHD-ის შესახებ. ასევე გამოიკვლია თანატოლების რეაქციები სამი ტიპის ვინეტის მიმართ. ვინეტის ტიპები იყო: „მაიკლ ბიჭი დაავადებულია ADHD-ით“, „მაიკლი იტანჯება დეპრესიით“ და ბოლოს საკონტროლო მდგომარეობა „მაიკლს ასთმის დიაგნოზი დაუსვეს“. მკვლევართა მოლოდინების საწინააღმდეგოდ, რესპონდენტებმა ყველაზე უარყოფითი სტიგმატიზირებული რეიტინგი მიანიჭეს გამოგონილ პერსონაჟს, რომელიც გამოხატავს დეპრესიის სიმპტომებს, რასაც მოჰყვება ADHD მდგომარეობა. რესპონდენტთა საფრთხის აღქმა, რომელიც გამოწვეული იყო ბავშვის ვინეტის ქცევით, იყო თანატოლების მიმართ სტიგმის გამოყენების მნიშვნელოვანი წყარო. ფენომენი, რომელიც ასევე შენიშნა ყოფილ კვლევებში რომელიც აჩვენებს, რომ აღქმული საფრთხის ხარისხი არის ძლიერი მოდერატორი ფსიქიკური აშლილობით დაავადებული ბავშვების მიმართ აცილების ტენდენციების გაძლიერებაში.

გამოხატულ სოციალურ დისტანციასა და პოტენციურ გამოძწევვ ატრიბუტებს შორის კორელაციის ანალიზმა აჩვენა, რომ თანატოლები, რომლებმაც შეაფასეს ბავშვის ბავშვის აშლილობა მშობლების უკმარისობის, ნარკომანიის ან პიროვნების საკუთარი წარუმატებლობისგან (დაბალი ძალისხმევა), ასევე უფრო მეტად ამჯობინებდნენ დისტანციას სამიზნესაგან . ატრიბუციის თეორიებზე დაყრდნობით, რომლებიც პროგნოზირებენ სტიგმატიზებული დამოკიდებულების გაზრდას მსხვერპლის დადანაშაულებისადმი დამოკიდებულების საპასუხოდ, კოულმანი და სხვ. (2009) ამ კორელაციების ინტერპრეტაცია ასახავს მონაწილეთა „ინდივიდუალისტური, მორალისტური და დამადანაშაულებელი შეხედულების ფუმემდებლურ კონსტრუქტს“. სენდბერგმა (2008) გამოიკვლია, მოქმედებს თუ არა წამლის სტატუსის აშკარა გამჟღავნება ADHD-ის მქონე თანატოლების მიმართ სტიგმატიზირებულ დამოკიდებულებებზე, ბიჭების (7-11 წლის) რეაქციის გაზომვით ასაკის შესატყვისი თანამემამულეების მიმართ, რომლებიც ან წარმოდგენილნი იყვნენ, როგორც "ADHD სიმპტომების" მქონენი. მედიკამენტები სკოლაში“, ან ხასიათდება „ADHD სიმპტომებით ტანჯვა და მედიკამენტების მიღება“. წინა კვლევებისაგან განსხვავებით ბოლოდროინდელმა გამოკვლევამ არ გამოიწვია მონაწილეთა სტიგმატიზებული განსჯა შესავალი ინფორმაციის მანიპულირების გამო. გარკვეულწილად მოულოდნელად, სენდბერგმა (2008) კი აღმოაჩინა გამაძლიერებელი ეფექტი დაუზარელი თანატოლების სურვილზე სოციალურად ურთიერთობისთვის თანატოლებთან, მითითებით პერსპექტიული თანამოაზრეების დიაგნოსტიკურ და მედიკამენტურ სტატუსზე.

ქცევის ჩანაწერებმა აჩვენა, რომ არადიაგნოსტირებული ბიჭები ADHD-ის მქონე თანატოლსაც კი აქტიურად აცოცხლებდნენ საერთო დავალებაზე მუშაობისთვის. თუმცა, თანამოაზრეები, რომლებიც რეალურად მკურნალობდნენ მედიკამენტებით, რომლებიც უფრო მკაცრი იყო დავალებების შესრულებაზე, უფრო კეთილგანწყობილნი და უფრო ლაპარაკნი იყვნენ თავიანთი უმოქმედო თანატოლების მიმართ, ვიდრე ADHD-ის მქონე ბიჭები, რომელთაგან მედიკამენტის სტატუსი უცნობი იყო. ამიტომ, ძნელია გადაწყვიტოს პოზიტიური ურთიერთქმედება თანატოლებთან შეფასდა ცრურწმენების არარსებობის გამო თუ დაზარალებული ბავშვის მიდგომის ქცევის დონის გამო. როგორც ზემოთ აღინიშნა, (1992) ასევე აღმოაჩინა გავლენა დაუზარელი ბიჭების სენტიმენტებზე მომავალი თანამოაზრეების მიმართ ბავშვის გაცნობისას გამოყენებული ინფორმაციის საშუალებით. თუმცა არ მიუთითა რაიმე სადიაგნოსტიკო ეტიკეტზე, მაგრამ წარმოადგინა ბიჭების პერსპექტიული

თანამემამულე, როგორც ძალიან დამღუპველი და რომ შეიძლება მოსალოდნელი იყოს "სირთულეები" თანატოლებთან თამაშისას. შედეგებმა აჩვენა, რომ ქცევითი პრობლემებით თანატოლების გაცნობა უარყოფითად აისახება თანატოლების რეიტინგზე, მიუხედავად იმისა, რომ ფაქტობრივი დევიანტური ქცევა არ იყო. ინტრაქტიული თამაშის დროს, თანატოლებს, რომლებსაც სჯეროდათ, რომ მათ თამაშის პარტნიორს აწუხებდა ქცევითი პრობლემები, ნაკლებად სავარაუდოა, რომ დადებითად დააჯილდოვებდნენ პარტნიორების მიღწევებს. შედეგად, ბავშვები, რომლებსაც ასახელებდნენ, როგორც ქცევის პრობლემებს, ნაკლებად იყვნენ მიდრეკილნი ამოცანის წარმატებით შესრულებას საკუთარ კომპეტენციას მიაწერდნენ, რაც მიუთითებს ბავშვის თვითფექტურობაზე, მაგნი ზეგავლენაზე სხვების მიერ მათი სოციალური ფუნქციონირების შესახებ.

ამიტომ, თანატოლების დამოკიდებულებით სტიგმატიზაცია არ შეიძლება იყოს გამოწვეული. მეორეს მხრივ, მანიპულირება მიუთითებს პირდაპირ ავერსიულ ქცევაზე, რაც უფრო ცხადს ხდის ზემოქმედების ქვეშ მყოფი თანატოლებისთვის, თუ რა უნდა იყოს მოსალოდნელი. შესაბამისად, მომავალმა კვლევებმა, რომლებიც აფასებენ რეალურ თანატოლებთან ურთიერთქმედებას, როგორც სტიგმის ინდექსს, უნდა აკონტროლონ ბავშვების ცოდნა და მოლოდინი ADHD-ის შესახებ, რათა გაარკვიონ, იწვევს თუ არა ADHD-ის მქონე ბავშვების სხვადასხვა გაცნობა თანატოლებთან სხვადასხვა ქცევით ეფექტს. საზოგადოებრივი სტიგმა ADHD-ის მქონე ბავშვების მიმართ მარტინმა და სხვებმა.), ასევე მაკლეოდ და სხვ. (2007) გააანალიზა ემპირიული მონაცემები "National Stigma Study-Children", რომელიც სწავლობდა ამერიკელი მოზრდილების დამოკიდებულებას ბავშვების მიმართ, რომლებიც განიცდიან ფსიქიკურ ან ფიზიკურ მდგომარეობას (ADHD-ის სიმპტომები, დეპრესიის სიმპტომები და ასთმა) მკაფიო მითითების გარეშე. ბავშვის დიაგნოსტიკური სტატუსი. აჩვენა, რომ მოზარდები ამჯობინებდნენ ყველაზე მაღალ სოციალურ დისტანციას იმ ბავშვების ილუსტრაციებთან მიმართებაში, რომლებიც აჩვენებდნენ ADHD-ის ან ძირითადი დეპრესიის კლინიკურად მნიშვნელოვან სიმპტომებს. უფრო მეტიც, უარის ხარისხი ბავშვების მიმართ, რომლებსაც აღენიშნებოდათ ADHD სიმპტომები, იყო ორ-სამჯერ მეტი დანარჩენ პირობებთან შედარებით. რესპონდენტთა დაახლოებით 25%-ს არ სურდა „თავის შვილს დაემეგობრა ADHD-ის მქონე ბავშვს“ და დაახლოებით 20%-მა ნათლად გამოხატა, რომ არ სურს ჩაერთოს ბავშვში, რომელიც ახასიათებს ADHD-ის ქცევას. გარდა ამისა, გამოკითხული ზრდასრული მონაწილეების დაახლოებით 50%-ს სტიგმა ანიჭებდა დახმარების თხოვნის ქცევას (ფსიქოთერაპია ან მედიკამენტები) ზოგადად.

ფაქტორები, რომლებიც ამცირებენ მონაწილეთა სენტიმენტებს ADHD-ის მქონე ბავშვების მიმართ, მოიცავდა ინდივიდის ან მისი ოჯახის დადანიშნულებას არასათანადო საქციელში, ფიქტიური ხასიათის ასაკს (უფროსი, განსაკუთრებით ADHD-ის მქონე მამრობითი სქესის ბავშვები უფრო ერიდებიან) და ზრდასრული მონაწილეების მახასიათებლები (ქალი, დაქორწინებული და უკეთ განათლებული პირები, რომლებიც ეძებენ მეტ დისტანციას ADHD-ის მქონე ბავშვისგან). ზოგადად, უკეთ განათლებული მონაწილეები უფრო ფრთხილები იყვნენ დევიანტური ქცევის ფსიქიკური აშლილობის ნიშნად მიკუთვნებისას გარდა ამისა, აღმოჩნდა, რომ კულტურული ფონი გავლენას ახდენს სტიგმატიზაციის დონეზე. თეთრკანიან მოზარდებთან შედარებით, აფრო-ამერიკული წარმოშობის მოზრდილები, რომლებსაც აქვთ მეტად ინფორმაციის ნაკლებობა ADHD-ის შესახებ, ნაკლებად მიიღებდნენ ADHD-ს, როგორც სამედიცინო მდგომარეობას და, როგორც ჩანს, უფრო მეტად უნდობდნენ მასწავლებლების ან ზოგადი სკოლის პერსონალის მიმართ, თუ შეექმნათ ბავშვის დევიანტური ქცევა.

გარდა ამისა, მონაწილეებმა ნაკლებად შეძლეს ADHD-ის იდენტიფიცირება დეპრესიასთან შედარებით და მონაწილეთა ნახევარზე მეტმა ვერ შეძლო ბავშვებში ADHD-ის პათოლოგიის იდენტიფიცირება. ADHD-ის მიღებამ, როგორც რეალურ აშლილობას, აშკარად იმოქმედა რესპონდენტთა მოსაზრებებზე მკურნალობის აუცილებლობის შესახებ. პაციენტის მიერ გამოხატული შიშის მსგავსად წუხდნენ, რომ ფსიქიკური აშლილობის მკურნალობა გამოიწვევს ხანგრძლივ უარყოფით სოციალურ შედეგებს ამ კონტექსტში, პესკოსოლიდო და სხვ. ვარაუდობენ, რომ მასტიმულირებელი მედიკამენტების შესახებ სტიგმატიზებულმა ცნებებმა შეიძლება უარყოფითად იმოქმედოს პაციენტებზე, რომლებიც მონაწილეობენ დახმარების მოძიებაში, თერაპიის დაცვაზე და, საბოლოოდ, თერაპიის ეფექტურობაზე.

უფრო მეტიც, მონაწილეებმა განაცხადეს, რომ ისინი ნაკლებად მიმართავდნენ ახლო ნათესავებს, მეგობრებს, სათემო საავადმყოფოებს და ფსიქიატრებს, ვიდრე მასწავლებლებს, ექიმებს და ფსიქიკური ჯანმრთელობის პროფესიონალებს, თუ ისინი საკუთარ შვილში ADHD-ის წინაშე აღმოჩნდებოდნენ. აღმოჩნდა, რომ ტენდენციების გამჟღავნების კიდევ ერთი ეფექტი დაკავშირებულია მონაწილის ასაკთან, ხანდაზმული მონაწილეები მიუთითებენ, რომ ნაკლებად სავარაუდოა, რომ მიმართავენ ოჯახს და მეგობრებს. ეს შეესაბამება დასკვნებს.

ვარაუდობენ, რომ მავნე განსხვავებები შეიძლება წარმოიშვას უმცირესობების სტიგმატიზებული ასოციაციებისა და ფსიქიკური აშლილობის ნიშნების გამო. მაგალითად, ისეთი სიმპტომები, როგორცაა ოპოზიციური და ძალადობრივი ქცევა, ისეთივე ხშირად არის ნახსენები ADHD-ის მახასიათებლებად, როგორც ითვლება, რომ დამახასიათებელია არასრულწლოვანი აფრო-ამერიკელებისთვის. გარდა ამისა, როგორც ჩანს, არსებობს ტენდენცია არათეთრკანიანი და ნაკლებად პრივილეგირებული ოჯახების დადანაშაულებისკენ უფრო ხშირად ქცევის და ადაპტაციის პრობლემების მქონე ბავშვების აღზრდაში, ვიდრე თეთრი, საშუალო კლასის ოჯახები. შესაბამისად, კენდალმა და ჰეტონმა (2002) წამოაყენეს ჰიპოთეზა, რომ საზოგადოება უფრო მეტად იქნება მიდრეკილი, დადანაშაულოს ADHD სიმპტომები აფრო-ამერიკელებში ცუდი მშობლობის, დაბალი ინტელექტუალური ფუნქციონირების, ნარკოტიკების მოხმარების, ძალადობრივი ქცევის და/ან სიღარიბის გამო, ვიდრე ADHD სიმპტომები თეთრებში. ამერიკელები.

სტიგმატიზაცია ხელისუფლების მიერ ნაჩვენებია, რომ მასწავლებელთა მოლოდინი მათი მოსწავლეების მიღწევებთან დაკავშირებით, რომლებიც ყალიბდება გარეგნული გარეგნობისა და მანერის საფუძველზე, გავლენას ახდენს ბავშვების რეალურ სასკოლო შესრულებაზე. იმის გამო, რომ მოლოდინები შეიძლება კონცეპტუალიზებულ იქნას, როგორც დამოკიდებულებების შემეცნებითი წინამორბედები, შეიძლება ვივარაუდოთ, რომ თუ ისინი გამოირჩევიან ცრურწმენებით, ისინი ადვილად გადაიქცევიან სტიგმატიზაციაში. მასწავლებლების დამოკიდებულებებს შესაძლოა განსაკუთრებული მნიშვნელობა ჰქონდეს ADHD-ის მქონე ბავშვებისთვის, იმის გათვალისწინებით, რომ სკოლაში არსებული სირთულეები ყველაზე ხშირი მიზეზია მათი პირველადი მიმართვის დიაგნოსტიკურ შეფასებაზე. თუმცა, მხოლოდ მცირე კვლევაა, რომელიც შეისწავლის საკითხს, მოქმედებს თუ არა ADHD-თან დაკავშირებული დამატებითი მოთხოვნები ნეგატიურად ADHD-ის დიაგნოზის მქონე სტუდენტების მასწავლებლების რეიტინგზე და ამით შეიძლება ხელი შეუშალოს სტუდენტებს სრული აკადემიური პოტენციალის რეალიზებაში. გრინი და სხვ. კვლევამ აჩვენა, რომ მასწავლებლების მიერ მოხსენებული სტრესის დონე, რომელიც დაკავშირებულია ADHD-ის მქონე მოსწავლეების მეთვალყურეობასთან, იყო მასწავლებლებისა და ADHD-ის დიაგნოზირებული სტუდენტების ინდივიდუალური მახასიათებლების „საპასუხო პროცესის“ შედეგი. ოპოზიციური/აგრესიული ქცევის და/ან სოციალური უკმარისობის თანმხლები დონეები წარმოადგენდა მოსწავლეთა მახასიათებლებს, რომლებიც იდენტიფიცირებულ იქნა მასწავლებლების სტრესის დონეზე. ADHD ქცევას თავისთავად არ ჰქონდა მნიშვნელოვანი გავლენა. მასწავლებლების ბიოლოგიური ასაკი ან სწავლების გამოცდილება არ იყო დაკავშირებული მასწავლებლების მიერ მოხსენებულ სტრესთან. გარდა ამისა, ინდივიდუალური განსხვავებები მასწავლებლების მიერ აღქმულ დამაბულობასა და იმედგაცრუებას შორის ADHD ქცევის საპასუხოდ არ იყო დაკავშირებული სტრესის ფაქტორივ დონეებთან, რომლებიც იზომება ADHD-ის მქონე მოსწავლეების რეალურ ცხოვრებაში ზემოქმედების შემდეგ

დასკვნა :

დასკვნები შეიძლება მიუთითებდეს, რომ მაშინაც კი, თუ მასწავლებლები უარყოფენ სიტყვიერად აღწერილ ADHD-ის ქცევას, ADHD-ის დიაგნოზის მქონე მოსწავლეებთან ფაქტობრივმა კონტაქტმა მაინც შეიძლება გავლენა მოახდინოს სტრესის დონეებზე საპირისპიროდ. კვლევებმა აჩვენეს, რომ მასწავლებლების თავდაპირველი ნეგატიური შთაბეჭდილებები ბავშვის მიმართ, რომელიც ავლენს სტერეოტიპულ ADHD ქცევას, ნეგატიური გავლენა მოახდინა ბავშვის მომავალ აკადემიურ წარმატებაზე. ბავშვი განიცდის ADHD-ს. თუმცა, მასწავლებლებმა არ შეაფასეს ADHD-ის დიაგნოზით დაავადებული

ბავშვის ხელით დაწერილი ესეს შესრულება, როგორც დაბალი კონტროლის მიერ დაწერილი ესეები, რაც აჩვენა, რომ დიაგნოსტიკურ სტატუსთან ასოცირებული სტიგმა ნაკლებად ახდენდა ზეგავლენას მასწავლებლების პროფესიულ დამოკიდებულებაზე, ვიდრე ვიდეოზე გადაღებულ დევიანტურ ქცევაზე.

გამოაქვეყნა კვლევა, რომელშიც შეისწავლა მასწავლებლების სპეცილიზირებული ტრენინგის გავლენა მასწავლებელთა ცნობიერების სტიგმატიზაციის გრძნობების განსხვავებულობაზე ADHD-ით დაავადებული სტუდენტების მიმართ. შესაბამისად, 2010 წელს იკვლიეს მასწავლებელთა ორ ჯგუფი, რომლებიც განსხვავდებიან იმაზე, ჰქონდათ თუ არა წარსულში მიღებული „სპეციალური განათლების სერტიფიკატი“. ითვლება, რომ ეს განათლება ამზადებს მასწავლებლებს ბავშვებთან მუშაობისთვის, რომლებიც საჭიროებენ სპეციალურ განათლებას. ავტორების ვარაუდის შესაბამისად, მასწავლებლები, რომლებსაც მეტი ცოდნა ჰქონდათ ADHD-ის შესახებ, უფრო იცოდნენ ADHD-ის დიაგნოზის მქონე სტუდენტების შესაძლო სტიგმატიზებული აღქმა. მიუხედავად იმისა, რომ ამ კვლევაში ყველა მასწავლებელი მხარს უჭერდა იმ აზრს, რომ ADHD-ის მქონე მოსწავლეებს აწუხებთ მათი მდგომარეობის სხვებისთვის გამჟღავნების სოციალური შედეგები, მასწავლებლები, რომლებმაც მიიღეს „სპეციალური განათლების სერტიფიკატი“ არაპროპორციულად უფრო მიდრეკილნი იყვნენ იმის ვარაუდით, რომ ADHD-ის მქონე მოსწავლეები რეალურად განიცდიან სოციალურ უარყოფას მათი მდგომარეობის გამო.

როგორც მასწავლებლებმა, ასევე მშობლებმა აჩვენეს ADHD-ის მქონე გოგონების შეფასების ტენდენცია, ზოგადად, უფრო ნეგატიურად, ვიდრე მათი მამრობითი კოლეგები. ეს ტენდენციები იყო ბავშვის ექსტრენალიზებული ქცევის რეალური დონის კონტროლის შემდეგაც კი. ეს დაკვირვებები ემთხვევა წინა აღმოჩენებს, რომლებიც მიუთითებს იმაზე, რომ ADHD ის მქონე ადამიანის ქცევის გამოვლენა შეიძლება ნაკლებად მოითმინოს გოგონათა გარემომ.

ღია რჩება მომავალი კვლევებისთვის, რათა გამოიკვლიოს, არიან თუ არა ADHD-ის მქონე სტუდენტები ინფორმირებულნი და/ან არახელსაყრელნი სკოლის ან უნივერსიტეტის მასწავლებელთა აღქმით. უნდა გვახსოვდეს, რომ რესურსებზე ხელმისაწვდომობის უარყოფა (მაგ. დამატებითი მხარდაჭერა სასწავლო გარემოში) და/ან აშლილობის ზემოქმედების შელახვა ყოველდღიურ (სასკოლო) ცხოვრებაზე შეიძლება იყოს სტიგმის ნიშანი. ეს განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია, თუ გავითვალისწინებთ სწავლის უნარის დარღვევის მქონე სტუდენტების მზარდი რაოდენობას, მათ შორის ADHD

საზოგადოებრივი სტიგმატიზაცია ADHD-ის მქონე მოზრდილების მიმართ (2004წლის კვლევის მიხედვით, ADHD ზრდასრულ ასაკში უფრო მეტად არის დაკავშირებული, ვიდრე ADHD ბავშვობაში, ასოცირებული იყოს არასწორ აღქმასთან, დაბნეულობასთან და უბრალო ადამიანებისა და პროფესიონალების გაზრდილ რაოდენობასთან, რომლებსაც აკლიათ აშლილობასთან დაკავშირებული ცოდნა.

თავაზიანობის სტიგმა ADHD-ში თავაზიანობის სტიგმის შესახებ ლიტერატურის მიმოხილვამ აჩვენა, რომ ობიექტური საზომი საშუალებები აკლია. როგორც ჩანს, თავაზიანობის სტიგმასთან დაკავშირებული თემები ყველაზე ხშირად საკმაოდ ავტომატურად ჩნდებოდა, როდესაც მშობლები დახმარებას სთხოვდნენ ჯანდაცვის სპეციალისტებს, მკვლევარებს და/ან თვითმმართველობის მითითებულ ჯგუფებს. გოფმანის (1963) მიხედვით, თავაზიანობის სტიგმა განაპირობებს სტიგმის ზემოქმედების ქვეშ მყოფ პირთან დაახლოებულ ინდივიდს, ასევე ნეგატიურად შეფასდეს, მხოლოდ სტიგმატიზებულ ადამიანთან ინდივიდის ასოციაციის გამო.

განხილული იყო, რომ სტიგმა შეიძლება იყოს საზიანო მხოლოდ ინდივიდებისთვის, თუ ისინი საკუთარ თავს იდენტიფიცირებენ სტიგმის სამიზნე ჯგუფთან. ამ მხრივ, სამომავლო კვლევამ, რომელიც აფასებს სტიგმის ეფექტს ADHD-ის მქონე პირებზე, უნდა გაითვალისწინოს პიროვნების მახასიათებლები, როგორცაა ის, თუ რამდენად უკავშირებენ ინდივიდები საკუთარ თავს აშლილობასთან და არიან მგრძნობიარენი სხვების ნეგატიური შემეცნების მიმართ. ეს განსაკუთრებით საინტერესოა, ვინაიდან ცოდნა ADHD-ის მქონე პირებში დაავადების შესახებ ინფორმირებულობის შესახებ ძალიან შეზღუდულია.

1. References
2. American Psychiatric Association (1994) Diagnostic and statistical manual of mental disorders. American Psychiatric Association, Washington
3. Biederman J, Faraone SV (2004) Attention deficit hyperactivity disorder: a worldwide concern. *J Nerv Ment Dis* 192:453–454
4. Burch RJ (2004) Attention Deficit/Hyperactivity Disorder: A disorder of self-awareness. In: Nair J (ed) *Self-awareness deficits in psychiatric patients: neurobiology, assessment and treatment*. W.W. Norton & Co, New York, pp 229–254
5. Davis-Berman J, Pestello FG (2010) Medicating for ADD/ADHD: personal and social issues. *Int J Mental Health Addict* 8:482–492
6. DeSantis AD, Webb EM, Noar SM (2008) Illicit use of prescription ADHD medications on a college campus: a multi methodological approach. *J Am Coll Health* 57:315–323
7. Hechtman L (2000) Assessment and diagnosis of attention-deficit/hyperactivity disorder. *Child Adolesc Psychiatr Clin N Am* 9:481–498
8. Paulson JF, Buermeyer C, Nelson-Gray R (2005) Social rejection and ADHD in young adults: an analogue experiment. *J Atten Disord* 8:127–135

Stigma as a barrier in attention deficit hyperactivity disorder

Tamar Tsignadze

PhD student of Technical University of Georgia

Summary

Attention deficit hyperactivity disorder (ADHD) is a frequently diagnosed disorder in child- and adulthood with a high impact affecting multiple facets of social life. Therefore, patients suffering from ADHD are at high risk to be confronted with stigma, prejudices, and discrimination. A review of the empirical research in the field of ADHD with regard to stigma was performed. The findings of investigations in this field were clustered in different categories, including stigma in children with ADHD, stigma in adults with ADHD, stigma in relatives or in people close to a patient with ADHD, and the influence of stigma on authorities' attitudes toward patients with ADHD. Variables identified to contribute to stigma in ADHD are public's uncertainty concerning the reliability/validity of an ADHD diagnosis and the related diagnostic assessment, public's perceived dangerousness of individuals with ADHD, sociodemographical factors as age, gender, and ethnicity of the respondent or the target individual with ADHD, stigmatization of ADHD treatment, for example public's skepticism toward ADHD medication and disclosure of diagnostic status as well as medication status of the individual with ADHD. The contribution of stigma associated with ADHD can be conceptualized as an underestimated risk factor, affecting treatment adherence, treatment efficacy, symptom aggravation, life satisfaction, and mentally well-being of individuals affected by ADHD. Public as well as health professionals' concepts about ADHD are highly diverse, setting individuals with an ADHD diagnosis at greater risk to get stigmatized.

Keywords: Stigma, Socialization, Attitudes, ADHD, Children, Adults

სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივები: შესაძლებლობები და გამოწვევები

ხარხელაური ხათუნა

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი

ბინიკამე-გვარამია თამარ

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ასისტენტ-პროფესორი

მარტიაშვილი მაია

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ასისტენტ-პროფესორი

აბსტრაქტი

საქართველოში სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების ფუნქციონირება რამდენიმე წლის წინ დაიწყო და განვითარების ჯერ კიდევ საწყის სტადიაში არიან. სტატიაში საუბარია საქართველოში სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების განვითარების აქტუალურობაზე, განხილულია ის მიღწევები და პრობლემები რაც თან ახლავს ამ სფეროს განვითარებას. საბჭოთა მემკვიდრეობა და ფერმერებში თანამშრომლობის ადრეული ფორმების (კოლმეურნეობა და საბჭოთა მეურნეობა) მიმართ უნდობლობა ნელ-ნელა ქრება. თუმცა 2013 წლიდან დღემდე საქართველოს სოფლის მეურნეობის სამინისტროს სსიპ სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების განვითარების სააგენტოში (ACDA) დარეგისტრირებული კოოპერატივების სტატისტიკა მერყევი დინამიკით ხასიათდება. ფერმერების დიდი ნაწილი დონორი ორგანიზაციებისა და საქართველოს მთავრობის მათთვის ხელსაყრელი პროგრამების და პროექტების გამო დარეგისტრირდა კოოპერატივად.

ჩვენს მიერ შესწავლილია საქართველოში სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების ხელშემწყობი პროგრამები და მათი შედეგები. კერძოდ, ევროპის სამეზობლო პროგრამა სოფლის მეურნეობისა და სოფლის განვითარებისათვის ENPARD-ის დახმარება, რომელიც სხვა დანარჩენთან ერთად ითვალისწინებს - სოფლად დასაქმებისა და საცხოვრებელი პირობების გაუმჯობესებას მცირე ფერმერული კოოპერატივების გაძლიერებითა და რესურსებზე ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფით.

საქართველოში თანამედროვე სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების ჩამოყალიბებიდან დღემდე სულ რამდენიმე კვლევაა ჩატარებული მათი ფუნქციონირების, ხელშემწყობის, არსებული გამოწვევებისა და მიღწეული შედეგების შესახებ. ამდენად, ეს სტატია არის სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების განვითარების აღწერისა და შეფასების მცდელობა.

საკვანძო სიტყვები: სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივი; მცირე ბიზნესი; ფერმერი.

ძირითადი ტექსტი

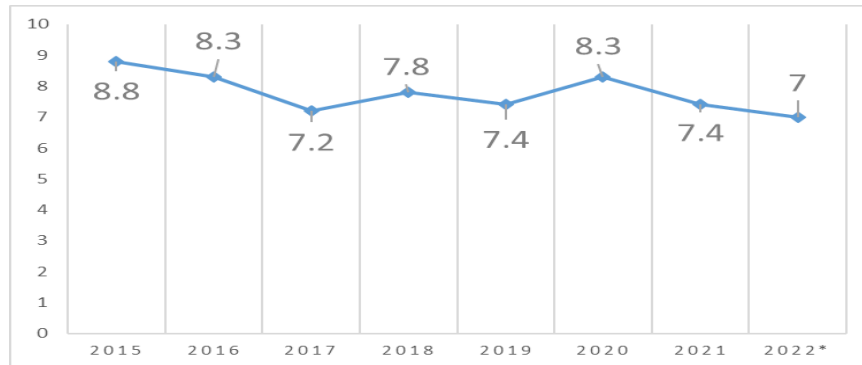
სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების განვითარებას მნიშვნელოვანი როლი ენიჭება საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის გაუმჯობესების, სიღარიბისა და უმუშევრობის დაძლევაში. არაერთი ქვეყნის გამოცდილება გვიჩვენებს, რომ სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების მნიშვნელოვანი წვლილი შეაქვთ მდგრადი და ინკლუზიური ეკონომიკური ზრდის უზრუნველყოფაში. ძლიერი და კარგად განვითარებული ეს სექტორი მნიშვნელოვნად უწყობს ხელს ექსპორტის ზრდას, თანამედროვე სამეწარმეო კულტურის შექმნას, ინოვაციების დანერგვასა და განვითარებას, ასევე ქვეყნის სასურსათო უსაფრთხოების - როგორც აქტიური და ჯანმრთელი ცხოვრების შენარჩუნებისათვის საჭირო რაოდენობისა და კვებითი ღირებულების მქონე უვნებელ სურსათზე ადამიანის ფიზიკური და ეკონომიკური ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფას. ამავე დროს, სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივები განსაკუთრებულ როლს ასრულებენ მოსახლეობის კეთილდღეობის დონის ამაღლებაში.

ბიზნესზე ორიენტირებული კოოპერატივები მნიშვნელოვან კომპონენტს წარმოადგენენ ევროპის სოფლის მეურნეობის სტრუქტურაში. უმეტეს ქვეყნებში პირველად წარმოებაში ჩართული მოსახლეობის დიდი ნაწილი მცირე ფერმერია. მათი უმრავლესობა კოოპერატივებშია გაწევრიანებული. საერთო ჯამში, ევროკავშირის მასშტაბით სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივის წევრთა რაოდენობა 9 მილიონს აღწევს, რაც იმას ნიშნავს, რომ ყოველი სამი ფერმერიდან სულ მცირე ორი ერთ რომელიმე კოოპერატივში მაინც

არის გაწვევრიანებული. სასოფლო-სამეურნეო პროდუქტების წარმოების, გადამუშავებისა და მარკეტინგის 60%-ზე მეტი სწორედ კოოპერატივებზე მოდის. ევროპული სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების ჯამური ბრუნვა დაახლოებით 260 მილიარდ ევროს შეადგენს. (ჰერმანი 2015)

საქართველოში სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების განვითარების, მართვასა და ხელშეწყობასთან დაკავშირებული საკითხების შესწავლის აქტუალურობა განპირობებულია ქვეყნის მთლიან შიდა პროდუქტში სოფლის მეურნეობის წილის სტაბილურად დაბალი მაჩვენებლით, რომელიც, მიუხედავად სახელმწიფოს მხრიდან გაწეული ხარჯების სიდიდისა და განხორციელებული პროექტების მასშტაბებისა, არ იზრდება არც ნომინალურ და არც რეალურ მაჩვენებლებში. (ქემელაშვილი 2018)

გრაფიკი 1: საქართველოს მთლიანი შიდა პროდუქტში სოფლის, სატყეო და თევზის მეურნეობის წილის დინამიკა

წყარო: (საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური 2024)

საკანონმდებლო რეგულაციები

2013 წლის 12 ივლისიდან ამოქმედდა „სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივის შესახებ“ საქართველოს კანონი. ის პირველი საკანონმდებლო აქტია, რომლითაც დადგინდა სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივის შექმნისა და ფუნქციონირების მარეგულირებელი ნორმები. კანონმდებლობით ითვალისწინებს საგადასახადო შეღავათებსაც, კერძოდ: კოოპერატივში ჩართული ფერმერების ქონება 2017 წლის 1 იანვრამდე გათავისუფლებული იყო ქონების გადასახადისაგან. ასევე, სასოფლო სამეურნეო საქმიანობით მიღებული შემოსავალი მოგების გადასახადით არ იბეგრება. თუ კოოპერატივი მიიღებს გრანტს, ამ შემთხვევაში არც ეს ფინანსური რესურსი დაიბეგრება.

2015 წლის 25 დეკემბერს ამ კანონში შეტანილ იქნა ცვლილებები და დამატებები, რითაც განისაზღვრა კოოპერატივის შიდასაწარმოო ურთიერთობების ძირითადი წესები. ეს წესები რეგულირდება როგორც ორგანული კანონის, ასევე კოოპერატივის წესდებით და კოოპერატივისა და მის წევრს შორის გაფორმებული ხელშეკრულებით. (კოლუაშვილი, მამუკელაშვილი და რამიშვილი 2019).

„სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივის შესახებ“ კანონში 2020 წლის 1 იანვრიდან ამოქმედდა გარკვეული ცვლილებები. ამ სტატუსის მქონე კოოპერატივებს, კანონის მიხედვით დაევალებათ 2022 წლის 31 დეკემბრამდე კოოპერატივის წესდებები და მეპაიეთა რაოდენობები კანონთან შესაბამისობაში მოეყვანათ. სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივის შესახებ კანონის თანახმად, სტატუსის მქონე კოოპერატივებისთვის სავალდებულო საპაიო (ერთი პაის ღირებულება) შენატანი არ უნდა იყოს 300 ლარზე ნაკლები. კოოპერატივებში წევრთა/მეპაიეთა მინიმალური რაოდენობა უნდა იყოს არანაკლებ 9, ხოლო „მაღალმთიანი რეგიონების განვითარების შესახებ“ კანონით განსაზღვრულ მაღალმთიან დასახლებებში რეგისტრირებული კოოპერატივების შემთხვევაში არანაკლებ 5-ისა.

უცხოური მხარდაჭერა

ევროკავშირმა და საქართველომ ხელი მოაწერეს თანამშრომლობის შეთანხმებას სოფლის მეურნეობისა და სოფლის განვითარებისათვის ევროკავშირის სამეზობლო პროგრამის განხორციელების შესახებ (ENPARD). საქართველოში აღნიშნული პროგრამა 2013 წლიდან ხორციელდება და მის მიზანს სოფლად სიღარიბის შემცირება წარმოადგენს. პროგრამა ეხმარება საქართველოს მთავრობას, ფერმერებსა

და ადგილობრივ თემებთან მომუშავე არასამთავრობო ორგანიზაციებს. პროგრამა ამ მიზნის მისაღწევად ერთ-ერთ შესასრულებელ ამოცანად მიიჩნევს - სოფლად დასაქმებისა და საცხოვრებელი პირობების გაუმჯობესებას მცირე ფერმერული კოოპერატივების გაძლიერებითა და რესურსებზე ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფით (ENPARD 2024). საქართველოში აღნიშნული პროექტის საწყის გამოწვევებს წარმოადგენდნენ: მცირე ნაკვეთები და ინდივიდუალურად დასაქმებული ფერმერები; მაღალი ხარჯები; მცირე წარმოება.

აღნიშნული პროგრამა ოთხ ეტაპად ხორციელდება. პირველად გამოიყო (ENPARD-1, 2014-2017წწ) 52 მილიონი ევრო, შემდგომ (ENPARD-2, 2016-2019) – € 50 მილიონიანი და (ENPARD-3, 2018-2022) – € 77.5 მილიონიანი დაფინანსებით, ხოლო მე-4 ფაზის სამწლიან პროექტის (2023-2025) დონორებია ევროკავშირი (€ 250,000.00), ესტონეთს (€ 40,000.00) და გაეროს განვითარების პროგრამას (€ 140,500.00).

პროგრამაში განსაკუთრებული აქცენტი კოოპერატივების განვითარებაზე გაკეთდა. დახმარება გაეწია სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების განვითარების სააგენტოს და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს კოოპერატივების განვითარების საკითხებში. მხოლოდ ENPARD-1 -ის ფარგლებში, საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტში ჩაირიცხა სოფლის მეურნეობისთვის მიზნობრივი თანხები (€ 24.5 მლნ), გამოიყო გრანტები (€ 18.7 მლნ), ტექნიკური თანამშრომლობისათვის (€ 7.8 მლნ). (ჩიტაია 2020). ჩატარდა სხვადასხვა ღონისძიებები მთელი საქართველოს მასშტაბით მოქმედი 15 არასამთავრობო ორგანიზაციის საშუალებით. „ჩვენი ძალისხმევის მიზანია, ხელი შევუწყოთ სულ მცირე 160 თანამედროვე, მცირე ფერმერულ კოოპერატივს“ (ჰერმანი 2015).

2020 წლისათვის აღნიშნული პროგრამის ხელშეწყობით 15 000 ფერმერი 1500 კოოპერატივში დარეგისტრირდა, 8000-ზე მეტმა გადამზადება გაიარა სოფლის მეურნეობისა და ბიზნესის მართვის კუთხით. 280 კოოპერატივმა (2000-ფერმერი) ევროკავშირის პირდაპირი დახმარება მიიღო, 250 000 ადამიანმა 59 საინფორმაციო - საკონსულტაციო ცენტრის საშუალებით მიიღო ინფორმაცია სასოფლო-სამეურნეო საქმიანობის შესახებ. (ჩიტაია 2020). უნდა აღინიშნოს, რომ ENPARD -ის სამი ფაზის ფარგლებში მხოლოდ საბიუჯეტო მხარდაჭერამ € 96 მლნ შეადგინა.

სახელმწიფოს მხრიდან მხარდაჭერი პროგრამები

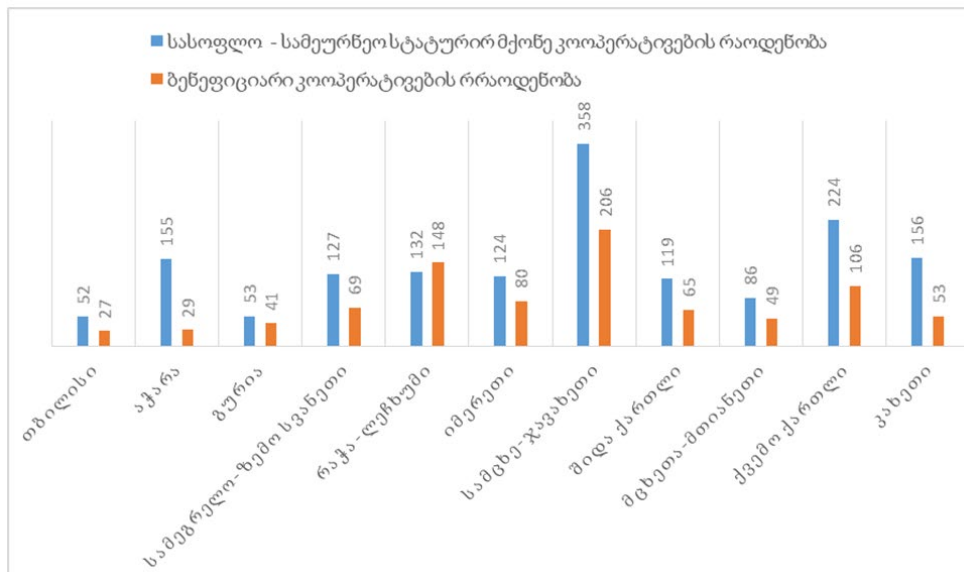
ბოლო წლებში, საქართველომ მნიშვნელოვანი ეკონომიკური რეფორმები განახორციელა მცირე ბიზნესის მხარდასაჭერად. შეიქმნა დაფინანსების სხვადასხვა სახელმწიფო პროგრამები, რომლებიც ერთობ მნიშვნელოვანი და პრიორიტეტულია ბიზნეს სექტორის განვითარებისათვის. („იაფი სესხი“, „100 ახალი სასოფლო-სამეურნეო საწარმო“, „აწარმოე საქართველოში“) (ხარხელაური და ქაჯაია 2019). სოფლის მეურნეობის სააგენტოს ინფორმაციით ხორციელდება სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების განვითარების ხელშეწყობის პროგრამები, რომლის მიზანიც სოფლის მეურნეობის სხვადასხვა მიმართულებით მათი განვითარებაა. (მაგალითად: მაღალმთიან რეგიონებში სახელმწიფო საკუთრებაში არსებული სათიბ-სამოვრების რაციონალურად გამოყენების სახელმწიფო პროგრამა; მეფუტკრეობის სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების მხარდაჭერის სახელმწიფო პროგრამა; სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივებისათვის კენკროვანი კულტურების შესანახი მაცივრების თანადაფინანსების სახელმწიფო პროგრამა; სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების შემნახველი საწარმოების თანადაფინანსების სახელმწიფო პროგრამა და სხვ.) (სოფლის განვითარების სააგენტო 2024)

კოოპერატივებმა ისარგებლეს აღნიშნული მხარდაჭერი პროგრამებით და არაერთი ბიზნეს სუბიექტი დაარსდა მათი დაფინანსებით. მიუხედავად ამისა, ამ სფეროს არაერთი წარმომადგენელი აღნიშნავს, რომ არსებობს არაერთი ჯერ კიდევ მოუგვარებელი პრობლემა, რომლებიც ხელს უშლის კოოპერატივების განვითარებას.

საკანონმდებლო ცვლილებების, სახელმწიფო და საერთაშორისო მხარდაჭერის შედეგები

„სოფლის განვითარების სააგენტოს მონაცემებით, 2013 წლიდან 2022 წლის ნოემბრის ჩათვლით პერიოდში სასოფლო-სამეურნეო სტატუსი შუწყდა კოოპერატივთა 70%-ს. უფრო დეტალურად, კოოპერატივის სტატუსი მიენიჭა 2274-, ხოლო მათგან 1605-ს სტატუსი შეუწყდა. შედეგად, ამჟამად სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივის სტატუსით მხოლოდ 669 სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივია რეგისტრირებული.

სასოფლო-სამეურნეო სტატუსის მქონე და მიზნობრივი პროგრამების ბენეფიციარი კოოპერატივების რაოდენობა რეგიონების მიხედვით (2017წ)

წყარო: (საქართველოს ახალგაზრდა ეკონომისტთა ასოციაცია 2017)

საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მონაცემებით კი 2024 წლის 1 მაისის მონაცემებით საქართველოში დარეგისტრირებული 5663 კოოპერატივიდან მხოლოდ 186 -ია მოქმედი. (საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური 2024)

კოოპერატივების წარმომადგენლების გამოკითხვით ირკვევა, რომ სტატუსის შეწყვეტის ერთ-ერთი ძირითადი მიზეზი საპაიო შენატანის ოდენობასთან დაკავშირებით კანონში შეტანილი ცვლილება (არ უნდა იყოს 300 ლარზე ნაკლები). თუ ამ თანხის ოდენობას გავითვალისწინებთ, ზემოთ აღნიშნული დახმარების ფონზე არ უნდა გამწვანდებოდნენ კოოპერატივის წევრებს მისი დროულად შეტანა. მაგრამ კვლევის დროს გამოიკვეთა კიდევ ერთი პრობლემა, რომელიც კოოპერატივებში ფიქტიური წევრების არსებობაა.

„სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების შემნახველი საწარმოების თანადაფინანსების“ სახელმწიფო პროგრამის (ამოქმედდა 2022 წლიდან) პირობებით, სოფლის განვითარების სააგენტო უზრუნველყოფს შემნახველი და სამაცივრო ინფრასტრუქტურის თანადაფინანსებას, რომელიც გათვალისწინებული იქნება მხოლოდ ბოსტნეულისა და კარტოფილის შესანახად. 500 ტონა ტევადობის შემნახველი საწარმოს თანადაფინანსების მოცულობა შეადგენს, მისი ჯამური ღირებულების არაუმეტეს 80%-ს და არაუმეტეს 450,000 ლარს. პროგრამით დადგენილი პირობით, პოტენციური ბენეფიციარის, სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივის მეპაიეთა რაოდენობა უნდა შეადგენდეს არანაკლებ 20 მეპაიეს, თითოეული მეპაიის საკუთრებაში არსებული მიწის ნაკვეთი არანაკლებ 0.1 ჰა-ს, ხოლო პოტენციური ბენეფიციარის ან/და პოტენციური ბენეფიციარის მეპაიეთა საკუთრებაში არსებული მიწის ნაკვეთ(ებ)ის ჯამური ფართობი არანაკლებ 20 ჰექტარს უნდა შეადგენდეს. (GDA.ge 2022)

როგორც ბენეფიციარები აღნიშნავენ საკანონმდებლო და მარეგულირებელი ნორმებით დადგენილი შეზღუდვები ხელს უშლის კოოპერატივების განვითარებას. მაგალითად სასოფლო-სამეურნეო მიწის ნაკვეთების რეგისტრაციის ჯერაც დაუსრულებელი პროცესის გამო ვერ ახერხებენ კანონის მოთხოვნების დაკმაყოფილებას.

რაც შეეხება კოოპერატივების მხარდამჭერი პროგრამებს, ფერმერთა პოზიციებიდან მათი განცალკევებით შეფასება პრაქტიკულად ძალიან რთულია, რამდენადაც მათ ძალიან უჭირთ საერთაშორისო ორგანიზაციებისა და სახელმწიფო სექტორის მიერ განხორციელებული პროგრამების გამიჯვნა. თუმცა, კოოპერატივების წინაშე მდგარი გამოწვევების შეფასებისა და საჭიროებების იდენტიფიკაციისათვის ამ გარემოებას არსებითი მნიშვნელობა არ აქვს. ამასთან, ცხადია, რომ საერთაშორისო და სახელმწიფო

სექტორების თანამშრომლობის ხარისხი მაღალია კოოპერატივების ხელშეწყობის კუთხით. გამოკითხული ფერმერებისა და დაინტერესებული მხარეების აზრით, კოოპერატივების განვითარების თვალსაზრით ყველაზე მნიშვნელოვან მიღწევებად სახელდება ტექნიკური მხარდაჭერა, ადგილობრივი ფერმერების გაზრდილი მოტივაცია და მნიშვნელოვანი ცვლილება მათ ცნობიერებასა და დამოკიდებულებებში.

პრობლემები და გამოწვევები

მიუხედავად ზემოთ განხილული მნიშვნელოვანი საერთაშორისო და სახელმწიფო მხარდაჭერისა სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების სტატისტიკური მაჩვენებლების ზრდის ტენდენცია არასახარბიელოა.

კოოპერატივების სტატისტიკური მონაცემები

წელი	დასაქმებულთა რაოდენობა ათასი კაცი	პროდუქციის გამოშვება მლნ. ლარი	დასაქმებულთა საშუალოთვიური შრომის ანაზღაურება, ლარი
2015	211	3	349.6
2016	431	3.4	166.8
2017	547	7.3	328.3
2018	655	13.1	432.4
2019	950	18.6	405.5
2020	792	13.4	352.3
2021	588	19.3	594.6
2022	605	28.2	561.5

წყარო: (საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური 2024)

დონორი ორგანიზაციის წარმომადგენლები აღნიშნავენ, რომ კოოპერატივი ყველა ფერმერისათვის როდია საუკეთესო გამოსავალი. ზოგიერთ მათგანს არ სურს კოოპერატივში გაწევრიანება და ეს სრულიად მისაღებია. კოოპერატივი მხოლოდ მაშინ იქნება წარმატებული, თუ მისი მართვა პროფესიონალურად მოხდება და მკაცრად იქნება ორიენტირებული ბიზნესზე. კოოპერატივი უნდა ეფუძნებოდეს ნებაყოფლობითი წევრობის, საქმის ერთგულების, ლიდერობისა და ჯანსაღი, ეფექტური ფინანსური მართვის პრინციპებს. სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივი არ არის ჯადოსნური ფორმულა, რომელიც ქართველი ფერმერების წინაშე მდგარ ყველა პრობლემას მოაგვარებს. გარდა ფერმერთა შორის ეკონომიკური თანამშრომლობის მხარდაჭერისა, აუცილებელია გაუმჯობესდეს ფერმერთა განათლება, მათთვის საკონსულტაციო მომსახურების მიწოდება, მიწის რეგისტრაციის სისტემის გაუმჯობესება, სარწყავი ქსელების განვითარება, დაფინანსების ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფა და სხვა მნიშვნელოვანი მიმართულებები. (ჰერმანი 2015)

როგორც კვლევები გვიჩვენებს (საქართველოს ახალგაზრდა ეკონომისტთა ასოციაცია 2017), (ჩიტაია 2020) გამოკითხულ ფერმერთა უმეტესობა აღნიშნავს, რომ ყველაზე დიდი სირთულეს წარმოადგენს მათთვის რთულად აღსაქმელი საკანონმდებლო ბაზა. კანონები და ნორმები არის იურისტების დაწერილი და ზოგიერთი საკითხი გლეხებისთვის გაუგებარია. ზოგადად გლეხობა გადაჩვეულია დოკუმენტებთან მუშაობას. ეს ეხება როგორც იურიდიულ, ისე საადრიცხო და ფინანსურ დოკუმენტებს. ზემოთ განხილული პროექტების მხარდაჭერით შექმნილი საკონსულტაციო ცენტრების წარმომადგენლები აღნიშნავენ, რომ გლეხს არასდროს აღურიცხავს და ჩანაწერი არ გაუკეთებია. ეხლა კი საჭიროა, რომ რომ გააკეთოს ჩანაწერები რომელ დღეს რამდენი გრამი პესტიციდი რომელ ნაკვეთში გამოიყენა და ა.შ. ფერმერები საჭიროდ მიიჩნევენ მხარდაჭერას მენეჯერული და მარკეტინგული უნარების გაუმჯობესების კუთხით. (საქართველოს ახალგაზრდა ეკონომისტთა ასოციაცია 2017) ზოგადად მართვასთან დაკავშირებით გამოცდილება ნაკლებია. საკმარისი უნარ-ჩვევების გამომუშავებას კი დრო სჭირდება, ეს კი მხოლოდ სწავლებით არ ხდება.

ასევე აქტუალურია ნდობის საკითხი კოოპერატივის წევრებს შორის. საქართველოში დარეგისტრირებული კოოპერატივების უმეტესობა შეიძლება ითქვას, "საოჯახო კოოპერატივები არიან" და შესაბამისად პრობლემურია ნდობა სხვა პიროვნების, რომელიც არ არის ოჯახის წევრი. ასევე დაბალია კოოპერირების ჭეშმარიტი იდეის გამზიარებელი ფერმერების რაოდენობა.

არსებობს მოსაზრება დაინტერესებული მხარეებში, რომ მხარდამჭერი მრავალფეროვანი პროგრამების გარეშე ძალიან გაუჭირდებათ ან თითქმის ვერ მოახერხებენ კოოპერატივები განვითარებას, თუმცა იმავდროულად იკვეთება რისკი, რომ ფერმერი, კოოპერატივის წევრი უკვე ეჩვევა, რომ „სხვამ“ უნდა მოუვაროს ფინანსების საკითხი, ასწავლოს მენეჯმენტი, მისცეს ტექნიკა, გაუყიდოს პროდუქტი და ა.შ. ამ კუთხით ყველაზე ეფექტიან ინსტრუმენტად მაინც თანადაფინანსების კომპონენტი მოიაზრება.

დასკვნა

კვლევის შედეგად გამოიკვეთა მაღალი ალბათობა იმისა, რომ უმეტესობა სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივებისა შეიქმნა საერთაშორისო და/ან სახელმწიფო მხარდამჭერი პროგრამებიდან დაფინანსების მიღების მიზნით. პროგრამების ბენეფიციართა დიდი ნაწილი სათანადოდ ვერ განვითარდება. ასეთი პროგნოზების მიზეზები კომპლექსურია: არსებული კოოპერატივების უმეტესობა „საოჯახოა“; კვლავ დაბალია ნდობა კოოპერატივის იდეის მიმართ, ასევე პრობლემა ახალი წევრების მოზიდვის კუთხითაც. ხშირად კოოპერატივებს ფორმალურად ყავთ წევრები გაფორმებული, შესაძლოა გარკვეული ვადის გასვლის შემდეგ მათი ნაწილი გადაკეთდნენ სხვა იურიდიულ პირებად, მაგალითად „შპს“-დ და ვერ მოხდეს მათი როგორც კოოპერატივების გაძლიერება და განვითარება. მხარდამჭერი პროგრამების ფარგლებში კოოპერატივებმა შეძლეს ტექნიკით აღჭურვა, მიიღეს დახმარება წარმოების პროცესში, თუმცა ხშირ შემთხვევაში მათ ვერ მოახერხეს პროდუქციის გაყიდვები, შესაბამისად ვერ მიიღეს შემოსავლები, რამაც მათ მოტივაციაზე უარყოფითად იმოქმედა.

საქართველოში სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების განვითარებისათვის კვლავაც საჭიროა გარკვეული აქტივობების განხორციელება. მაგალითად, კოოპერატივების გაყიდვების ხელშეწყობისათვის აუცილებელია პროდუქციის ბრენდირებასა და პოპულარიზაციაში ხელშეწყობა.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. საქართველოს ახალგაზრდა ეკონომისტთა ასოციაცია. 2017. *საქართველოში ფერმერთა კოოპერირების ხელშეწყობის სახელმწიფო პოლიტიკის შეფასება*. კვლევის ანგარიში, საქართველოს ახალგაზრდა ეკონომისტთა ასოციაცია, თბილისი: საქართველოს ახალგაზრდა ეკონომისტთა ასოციაცია. <http://www.economists.ge/storage/uploads/publication/171218034712c435.pdf>.
2. ENPARD . 2024. *ევროკავშირი საქართველოში*. აპრილი 20. <https://eu4georgia.eu/ka/enpard/>.
3. GDA.ge. 2022. *სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივები მოსავლის შენახვას თანამედროვე სტანდარტების შესაბამისად შეძლებენ*. თბილისი, მარტი 22. <https://gda.ge/news/sasoflo-sameurneo-kooperativebi-mosavlis-shenakhvas-tanamedrove-standartebis-shesabamisad-shedzleben>.
4. კოლუაშვილი, პაატა, დავით მამუკელაშვილი, and ბადრი რამიშვილი. 2019. "კოოპერაციული შიდასაწარმოო ურთიერთობები -სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივის სიცოცხლისუნარიანობის საფუძველი." *ეკონომიკა და ბიზნესი*, #1. <https://dspace.tsu.ge/server/api/core/bitstreams/cccd146-fa89-452a-a302-a93409742b74/content>.
5. საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური. 2024. *რეგისტრირებულ და აქტიურ ორგანიზაციათა რაოდენობა ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმების მიხედვით*. თბილისი, მაისი 1. https://br.geostat.ge/register_geo/index.php?action=report_2&lang=ka&search10=25-09-2015.
6. საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური. 2024. *მთლიანი შიდა პროდუქტის სტრუქტურა კატეგორიებისა და წლების მიხედვით*. თბილისი, აპრილი 20. https://pc-axis.geostat.ge/PXweb/pxweb/ka/Database/Database_Agriculture_General%20Information/TABLE_1.0_2.px/table/tableViewLayout2/?rxid=c82c4c7a-7f71-4e33-8285-a038ee8d1f37

7. საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური. 2024. *მონაცემთა ბაზები, ბიზნეს სტატისტიკა*. თბილისი, Accessed აპრილი 20, 2024. https://pc-axis.geostat.ge/PXweb/pxweb/ka/Database/Database_Business%20Statistics/?rxid=084f3d3c-0844-4e40-8419-f3bfb7f46130.
8. სოფლის განვითარების სააგენტო. 2024. *სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების განვითარების ხელშეწყობის პროგრამები*. თბილისი, აპრილი 20. Accessed აპრილი 30, 2024. <http://cooperatives.rda.gov.ge/>.
9. ქემელაშვილი, გიული. 2018. "სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების როლი ღირებულების ჯაჭვის მართვაში." Edited by თსუ. *ეკონომიკისა და ეკონომიკური მეცნიერებების განვითარების თანამედროვე ტენდენციები*. თბილისი: თსუ. 325-329. Accessed აპრილი 20, 2024. https://www.pgie.tsu.ge/contentimage/konferenciebi/2018_konferenciakrebuli.pdf.
10. ჩიტაია, მაია. 2020. *ENPARD საქართველოს წინსვლა სოფლისა და სოფლის მეურნეობის განვითარებაში*. თბილისი. Accessed აპრილი 20, 2024. https://eu4georgia.eu/wp-content/uploads/enpard_ge-2020.pdf.
11. ხარხელაური, ხათუნა, and თამარი ქაჯაია. 2019. "საქართველოში მცირე და საშუალო ბიზნესის ხელშეწყობის სახელმწიფო პროგრამების ეფექტიანობა." *ეკონომიკა და ფინანსები* 65-76.
12. ჰერმანი, იანოშ . 2015. *სოფლის მეურნეობის კოოპერატივები საქართველოში: იმედები და გამოწვევები*. თბილისი, თებერვალი 09. <http://eugeorgia.info/ka/article/207/soflis-meurneobis-kooperativebi-saqartveloshi-imedebi-da-gamowvevebi/>.
13. კოჭლამაზაშვილი, ირაკლი (რატი); ჟორჟოლიანი, დავითი; კაკულიანი, ნინო; 2017. *ევროკავშირის მხარდაჭერილი სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივები საქართველოში*. თბილისი, დეკემბერი, <https://iset-pi.ge/storage/media/other/2021-10-07/555c55f0-2735-11ec-be7d-2bd3ce787ae0.pdf>

Agricultural Cooperatives: Opportunities and Challenges

Khatuna Kharkhelauri, associate professor, GTU

Tamar Khinikadze-Gvaramia, assistant professor, GTU

Maia Martiashvili, assistant professor, GTU

Summary

The operation of agricultural cooperatives in Georgia started a few years ago and their development is still in the initial stage. The article discusses the relevance of the development of agricultural cooperatives in Georgia and the achievements and problems associated with the development of this field. The Soviet legacy and mistrust among farmers towards early forms of cooperation (collective farming and Soviet farming) is slowly disappearing. However, since 2013, the statistics of cooperatives registered in the Agricultural Cooperatives Development Agency (ACDA) of the Ministry of Agriculture of Georgia have been characterised by fluctuating dynamics. Many farmers have registered as cooperatives due to favourable programs and projects of donor organisations and the Government of Georgia.

We have studied the programs supporting agricultural cooperatives in Georgia and their contents. In particular, the ENPARD assistance, the European Neighborhood Program for Agriculture and Rural Development, which in part, among other things, provides for the improvement of employment and living conditions in rural areas by strengthening small farming cooperatives and ensuring access to resources.

Since the establishment of modern agricultural cooperatives in Georgia, several studies have been conducted on their functioning, promotion, and existing challenges and achieved results. Thus, this article attempts to describe and evaluate the development of agricultural cooperatives.

სტრატეგიული მმართველობის თავისებურებები საჯარო ორგანიზაციათა კრიზისისა და კორუფციული მოვლენების პირობებში

ბორაგა შოთა

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის დოქტორანტი

აბსტრაქტი

დღევანდელ დინამიურ ეკონომიკასა და ბიზნეს გარემოში, საჯარო მმართველობის ორგანიზაციები მუდმივად აწყდებიან სხვადასხვა გამოწვევებს, რამაც შეიძლება მნიშვნელოვნად იმოქმედოს მათი მუშაობის ეფექტიანობაზე. ეკონომიკურმა კრიზისებმა, გლობალურმა პანდემიებმა, რეგულაციებში ცვლილებებმა და სწრაფმა ტექნოლოგიურმა განვითარებამ, შეიძლება შექმნას არასტაბილურობა და ორგანიზაციებისგან მოითხოვოს მმართველობის სტრატეგიების ადაპტირება.

კრიზისის დროს სტრატეგიული მენეჯმენტის მახასიათებლების შეფასება ხელმძღვანელებისა და მეცნიერებისთვის მნიშვნელოვან ამოცანად იქცევა. ეს თემა აქტუალურია თანამედროვე მსოფლიოში, სადაც ორგანიზაციები მზად უნდა იყვნენ იმ ცვლილებებისთვის და სტრატეგიების შემუშავებისთვის, რომლებიც ხელს შეუწყობს მათ მდგრადობას და კრიზისული სიტუაციების დამლევას.

სოციალურ-ეკონომიკური და პოლიტიკური კრიზისის ერთ-ერთი გამომწვევი მიზეზი არის კორუფცია. საჯარო ორგანიზაციების ეფექტური ფუნქციონირების ხარისხზე გავლენას ახდენს სისტემური კორუფცია.

არ არსებობს კორუფციის უნივერსალური განსაზღვრება. საერთაშორისო გამჭვირვალობის (TI) განსაზღვრებით, კორუფცია არის „მინდობილი (საჯარო ან კერძო) უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენება არალეგიტიმური (კერძო ან ჯგუფური) სარგებლის მიღების მიზნით“. ეს განმარტება ფართოდ გამოიყენება. თუმცა, მნიშვნელოვანია გვახსოვდეს, რომ კორუფცია ძალზე კონტექსტუალურია; შესაბამისად, განსხვავებულია აღქმა და გაგება იმისა, თუ რა ითვლება კორუფციად.

საკვანძო სიტყვები: კორუფცია, კრიზისი, საჯარო ორგანიზაცია, საერთაშორისო გამჭვირვალობა.

ძირითადი ტექსტი

კორუფცია ძალზე მასშტაბური მოვლენაა, ხოლო მისი გამომწვევი მიზეზები - მრავალმხრივი. შესაბამისად, კორუფციის პრევენცია და მის წინააღმდეგ ბრძოლა საჭიროებს კომპლექსურ და ურთიერთშეთანხმებულ მიდგომას სახელმწიფო უწყებების მიერ საჯარო მმართველობის სხვადასხვა სფეროში არსებული მრავალი გამოწვევის გათვალისწინებით.

კორუფცია მეტად უარყოფით გავლენას ახდენს თანამედროვე სახელმწიფოს განვითარებაზე, აფერხებს მისი საჯარო ინსტიტუტების მიმართ საზოგადოების ნდობას, ხელს უშლის ქვეყნის ეკონომიკურ წინსვლასა და მოსახლეობის ცხოვრების დონის გაუმჯობესებას. მთელ მსოფლიოში, განსაკუთრებით კი განვითარებად ქვეყნებში, უამრავი ადამიანი აწყდება კორუფციას სახელმწიფო სამსახურებთან ურთიერთობისას. მრავალ ქვეყანაში კორუფცია მძიმე ტვირთად აწევს მოქალაქეებისა და კერძო კომპანიების რესურსებს, რაც იწვევს ხშირად უკმაყოფილებას საჯარო სამსახურებისადმი და გზას უღობავს ინვესტიციების ზრდას. შესაბამისად, კორუფციის პრევენცია, სახელმწიფო ინსტიტუტებში კორუფციული ფაქტების აღმოფხვრა საქართველოს ხელისუფლებისთვისაც ერთ-ერთ მნიშვნელოვან პრიორიტეტს წარმოადგენდეს.

სწრაფად ცვალებადი პოლიტიკურ-ეკონომიკური გარემო და გაურკვევლობის ზრდა მოითხოვს ორგანიზაციებისგან მუდმივად გადააფასონ თავიანთი სტრატეგიები და ახალ პირობებთან ადაპტაციის უნარი. კრიზისის დროს სტრატეგიული მენეჯმენტი ხდება წარმატებული საქმიანობის აუცილებელი ელემენტი. ბოლო ათწლეულების მოვლენებმა, როგორცაა 2008 წლის გლობალური ფინანსური კრიზისი და COVID-19 პანდემია, აჩვენა მოქნილობისა და რეალურ დროში რეაგირების აუცილებლობა ცვალებად გარემოებებზე. კრიზისულ პირობებში სტრატეგიული მენეჯმენტი ორგანიზაციებისთვის საკვანძო კომპეტენციად იქცა.

წარმოდგენილი ნაშრომის მიზანია შეფასდეს სტრატეგიული მენეჯმენტის მახასიათებლები

ორგანიზაციის კრიზისში საერთაშორისო გამოცდილების და თანამედროვე კვლევების გამოყენებით.

ამ მიზნის მისაღწევად გადაიჭრება შემდეგი ამოცანები:

სტრატეგიული მმართველობის ძირითადი ასპექტების და ორგანიზაციის არსებობაში მისი როლის გაანალიზება.

სხვადასხვა კრიზისული და კორუფციული სიტუაციების განხილვა, რომლებსაც ორგანიზაციები აწყდებიან და მათი მახასიათებლებისა და მიზეზების დადგენა.

კრიზისის დროს სტრატეგიული მმართველობის მახასიათებლების გამოკვლევა, მათ შორის სტრატეგიის ადაპტირების აუცილებლობა, ლიდერობის როლი და ცვლილებების მართვა.

კრიზისების მართვის საერთაშორისო გამოცდილების და საუკეთესო პრაქტიკის ანალიზი, სტრატეგიული მართვის მოდელების ჩათვლით.

სტრატეგიული მმართველობა არის მმართველობის ფუნდამენტური ელემენტი, რომელიც მოიცავს გადაწყვეტილების მიღების პროცესს და ორგანიზაციის სტრატეგიის განხორციელებას მისი გრძელვადიანი მიზნების მისაღწევად და მდგრადობის უზრუნველსაყოფად დინამიურ ბიზნეს გარემოში. სტრატეგიული მმართველობა მოიცავს გრძელვადიანი სტრატეგიებისა და გეგმების ერთობლიობას, რომლებიც ორიენტირებულია კსამუშაოთა ეფექტურობისა და ეფექტიანობის მაქსიმალურ გაზრდაზე. სტრატეგიული მმართველობა განსაზღვრავს ორგანიზაციის განვითარების ძირითად მიმართულებას, განსაზღვრავს პრიორიტეტულ სექტორებსა და ბაზრებს, სადაც ის ყურადღებას ამახვილებს თავის რესურსებსა და ძალებზე. ეფექტური სტრატეგიული მენეჯმენტი ხელს უწყობს ორგანიზაციის რესურსების ოპტიმალურ განაწილებას, რაც იძლევა უკეთესი შედეგების მინიმალური დანახარჯებით მიღწების საშუალებას. ხოლო სწრაფად ცვლებად პოლიტიკურ-ეკონომიკურ გარემოში, სტრატეგიული მენეჯმენტი უზრუნველყოფს ცვლილებების განსახორციელებლად საჭირო ჩარჩოსა და საშუალებებს ორგანიზაციის ახალ პირობებთან ადაპტაციისთვის, რაც უზრუნველყოფს მის გრძელვადიან მდგრადობას.

სტრატეგიული მენეჯმენტის პროცესი მოიცავს უამრავ საკვანძო ეტაპს, რომლებიც მკაცრად სტრუქტურირებულია და წარმოადგენს წარმატებული სტრატეგიის მენეჯმენტის აუცილებელ კომპონენტს. ეს ეტაპები მოიცავს:

გარე ფაქტორების ანალიზი: ყველაზე მნიშვნელოვანი ნაბიჯი არის ორგანიზაციაზე მოქმედი გარე ფაქტორების ანალიზი. ეს მოიცავს ეკონომიკური გარემოს, პოლიტიკური და სამართლებრივი ასპექტების, ასევე სოციოკულტურული ცვლილებების შეფასებას. ანალიზი საშუალებას გაძლევთ განსაზღვროთ შესაძლებლობები და საფრთხეები, რომელთა წინაშეც დგას ორგანიზაცია

შიდა რესურსებისა და თავისებურებების ანალიზი: შიდა ანალიზი მოიცავს ორგანიზაციის რესურსების, შესაძლებლობებისა და შეზღუდვების შეფასებას. ეს მნიშვნელოვანია საკუთარი ძლიერი და სუსტი მხარეების დასადგენად, ასევე იმის გასაგებად, თუ რა რესურსებია ხელმისაწვდომი სტრატეგიული მიზნების განსახორციელებლად.

სტრატეგიის შემუშავება: გარე და შიდა ფაქტორების ანალიზის საფუძველზე კომპანია შეიმუშავებს სტრატეგიას, რომელიც განსაზღვრავს საერთო მიზნებს, მისიას და გრძელვადიან გეგმებს. ეს სტრატეგია მოიცავს განვითარების პრიორიტეტული სფეროების არჩევას და წარმატების ძირითადი მაჩვენებლების იდენტიფიცირებას.

სტრატეგიების რეალიზაცია: სტრატეგიის განხორციელება მოიცავს სტრატეგიული მიზნების მიღწევისკენ მიმართული კონკრეტული ქმედებებისა და პროექტების შემუშავებასა და განხორციელებას. მნიშვნელოვანია ორგანიზაციის ყველა დონეზე სტრატეგიის ეფექტიანი შესრულების უზრუნველყოფა.

მეთვალყურეობა და კონტროლი: სტრატეგიის განხორციელების შედეგებისა და პროგრესის მუდმივი მეთვალყურეობა და კონტროლი სტრატეგიული მენეჯმენტის განუყოფელი ნაწილია. ეს საშუალებას აძლევს კომპანიას სწრაფად უპასუხოს ბიზნეს გარემოში მიმდინარე ცვლილებებს და საჭიროების შემთხვევაში შეცვალოს სტრატეგია.

მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ სტრატეგიული მენეჯმენტი არის პროცესი, რომელიც მოითხოვს მუდმივ ადაპტაციას და განახლებას, რათა ორგანიზაციამ შეძლოს წარმატებით შეინარჩუნოს თავისი

პოზიცია და მიაღწიოს გრძელვადიან მიზნებს. თანამედროვე სამყარო წარმოადგენს უწყვეტ გამოწვევებსა და შესაძლებლობებს, ხოლო სტრატეგიული მმართველობა რჩება მუდამ მნიშვნელოვან ინსტრუმენტად ამ დინამიურ გარემოში წარმატების მისაღწევად.

სტრატეგიული მმართველობის როლი ორგანიზაციის სასიცოცხლო ციკლში მისი წარმატებისა და მდგრადობის მნიშვნელოვანი ასპექტია. სტრატეგიული მმართველობა არის ორგანიზაციის სტრატეგიების ჩამოყალიბების, განხორციელების და მონიტორინგის მუდმივი პროცესი მისი გრძელვადიანი მიზნების მისაღწევად და ცვალებად გარემოში ცვლილებებთან ადაპტაციისთვის. ორგანიზაციის სასიცოცხლო ციკლის სხვადასხვა ეტაპებზე სტრატეგიული მმართველობის როლის გათვალისწინება საშუალებას გვაძლევს უკეთ გავიგოთ, თუ როგორ მოქმედებს ეს ფუნქცია მის წარმატებაზე.

თანამედროვე მტკიცებულებები ადასტურებს, რომ სტრატეგიული მენეჯმენტი მნიშვნელოვან როლს ასრულებს ორგანიზაციის ეფექტურ და ეფექტიან საქმიანობაში, რაც უზრუნველყოფს მის წარმატებულ განვითარებასა და მდგრადობას ცვალებად პოლიტიკურ-ეკონომიკურ გარემოში.

კრიზისისა და შესაძლო კორუფციული მოვლენების დროს, სტრატეგიული მმართველობა განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ორგანიზაციის მდგრადობისთვის. კრიზისზე ორგანიზაციის შესაძლო რეაგირების ანალიზი და სტრატეგიულ მენეჯმენტსა და მდგრადობას შორის ურთიერთობის შეფასება, როგორც ჩანს, საკვანძო ელემენტია სირთულეების წარმატებით გადალახვისთვის. ამ კონტექსტში მიმოვიხილავთ მიმდინარე მონაცემებს და სამეცნიერო კვლევებს და ასევე მოვიყვანთ ექსპერტთა მოსაზრებებს.

სამეცნიერო კვლევა ხაზს უსვამს, რომ ეფექტური სტრატეგიული მენეჯმენტი კრიზისის დროს მოითხოვს, უპირველეს ყოვლისა, ძლიერ ლიდერობას. ლიდერები, რომლებსაც შეუძლიათ ადაპტირება და გადაწყვეტილებების მიღება გაურკვევლობის პირობებში, გადაწყვეტ როლს თამაშობენ ორგანიზაციის მდგრადობის შენარჩუნებაში.

კრიზისის დროს ეფექტური კომუნიკაცია და პერსონალის მობილიზაცია ხდება სტრატეგიული მართვის მნიშვნელოვანი კომპონენტები. ორგანიზაციები აქტიურად იყენებენ შიდა კომუნიკაციისა და მობილიზაციის საშუალებებს არასტაბილურობის პერიოდში, რაც ხელს უწყობს მდგრადობის შენარჩუნებას.

რისკების მართვის მნიშვნელობა სტრატეგიულ მენეჯმენტში ხაზგასმულია ექსპერტების ნაშრომებში. ორგანიზაციები, რომლებიც აქტიურად აფასებენ და მართავენ რისკებს, უფრო მდგრადია კრიზისების მიმართ. ამის მაგალითი შეიძლება იყოს რისკების მართვის პროცესების კრიზისის შემდგომი გაძლიერება, რაც ხელს უწყობს ორგანიზაციის მდგრადობის დონის ამაღლებას.

თანამედროვე გარემოს ახასიათებს გაურკვევლობის მაღალი ხარისხი და ამ გარემოში მუდმივი ცვლილებები. კრიზისის დროს ორგანიზაციები იძულებულნი არიან გადახედონ თავიანთი მმართველობის სტრატეგიებს, რათა უზრუნველყონ მდგრადობა და ეფექტიანი ფუნქციონირება. კრიზისის პირობებში წარმატებული სტრატეგიული მმართველობის ერთ-ერთი მთავარი ასპექტია გარემოში ცვლილებებზე სწრაფი რეაგირება.

თანამედროვე ორგანიზაციები განსაკუთრებულ მნიშვნელობას ანიჭებენ გარე ფაქტორებზე რეაგირების სისწრაფეს. სწრაფი რეაგირება კომპანიებს საშუალებას აძლევს დროულად მოერგოს ახალ პირობებს და მინიმუმამდე დაიყვანოს კრიზისის უარყოფითი შედეგები. კვლევებმა აჩვენა, რომ ორგანიზაციები, რომლებსაც შეუძლიათ სწრაფად გააანალიზონ გარემოს ცვლილებები, უფრო წარმატებულნი არიან კრიზისულ სიტუაციებში.

ციფრული ტექნოლოგიები ხდება ორგანიზაციის სტრატეგიების კრიზისულ სიტუაციებთან ადაპტაციის ერთ-ერთი ძირითადი ინსტრუმენტი. ციფრული ტექნოლოგიების გამოყენება სტრატეგიულ მენეჯმენტში შესაძლებელს ხდის მონაცემთა ეფექტურად შეგროვებას და ანალიზს, რაც ხდება ძირეული სტრატეგიული გადაწყვეტილებების მიღების საფუძველი. ხელოვნური ინტელექტის, დიდი მონაცემების ანალიზისა და ციფრული პლატფორმების გამოყენება კომპანიებს საშუალებას აძლევს მიიღონ აქტუალური ინფორმაცია, რომელიც აუცილებელია სიტუაციის პროგნოზირებისთვის და სწრაფად

რეაგირებისთვის. ციფრული ტექნოლოგიების გამოყენება ორგანიზაციის შიდა პროცესებსაც აუმჯობესებს. ბიზნეს პროცესების ავტომატიზაცია და ოპტიმიზაცია ამცირებს დროისა და რესურსების ხარჯებს, რაც განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია კრიზისის დროს, როდესაც პრიორიტეტული ხდება რესურსების ეფექტური გამოყენება. თუმცა, პოტენციური სარგებელის მიუხედავად, ციფრულ ტექნოლოგიებზე გადასვლა მოითხოვს არა მხოლოდ ტექნიკურ, არამედ კულტურულ ტრანსფორმაციას ორგანიზაციის შიგნით. ახალ ტექნოლოგიებთან მუშაობაში განსწავლული საკადრო რეზერვი და ციფრული კულტურის დამკვიდრება ორგანიზაციის ყველა დონეზე ხდება ძირითადი ფაქტორები სტრატეგიების წარმატებით ადაპტაციისთვის კრიზისულ რეალობასთან.

დასკვნა

სტრატეგიული მენეჯმენტის თანამედროვე მიდგომები კრიზისის დროს მოიცავს რეაქციის მაღალ სიჩქარეს, სწრაფი მეთოდოლოგიების გამოყენებას და ციფრული ტექნოლოგიების აქტიურ დანერგვას. ეს ფაქტორები ურთიერთდაკავშირებულია და ერთად ამღვეს ორგანიზაციებს საჭირო მოქნილობასა და გამძლეობას კრიზისული სიტუაციების გამოწვევების წარმატებით დასაძლევად.

თანამედროვე პოლიტიკური გარემო საჯარო მმართველობის ხშირად უქმნის კომპლექსურ გამოწვევებს, განსაკუთრებით კრიზისის დროს. ამ პირობებში სტრატეგიული მენეჯმენტის ეფექტურობის შეფასება მოითხოვს ყურადღებას რამდენიმე ფაქტორზე, რომელთა შორის ლიდერობა თამაშობს მთავარ როლს. ლიდერებს, რომლებსაც შეუძლიათ მიიღონ გამართლებული სტრატეგიული გადაწყვეტილებები გაურკვევლობის პირობებში, შეუძლიათ მნიშვნელოვანი გავლენა მოახდინონ სტრატეგიული მართვის ეფექტურობაზე კრიზისის პერიოდში.

კრიზისის დროს სტრატეგიული მმართველობის კონტექსტში მნიშვნელოვანი ასპექტია ხელმძღვანელობის როლი სტრატეგიული გადაწყვეტილებების მიღებისას. კვლევებმა აჩვენა, რომ ლიდერები, რომლებიც ყურადღებას იჩენენ სიტუაციის ანალიზისადმი, მზაობას ინოვაციებისადმი და დაცვადად პირობებზე სწრაფი რეაგირების უნარს, შეუძლიათ ეფექტური სტრატეგიული მენეჯმენტის სტიმულირება რთულ პერიოდში.

კომუნიკაცია და პერსონალის მობილიზაცია წარმოადგენს კიდევ ერთ მნიშვნელოვან ასპექტს სტრატეგიული მართვის კონტექსტში არასტაბილურობის პირობებში. კრიზისის დროს, მკაფიო და ეფექტური კომუნიკაცია გადამწყვეტი ხდება პერსონალისთვის არსებული სიტუაციისა და ორგანიზაციის სტრატეგიაში აუცილებელი ცვლილებების გასაგებად. ეფექტური ლიდერები აქტიურად ურთიერთობენ პერსონალთან, რათა უზრუნველყონ გამჭვირვალობა და სტრატეგიული მიზნების მკაფიო გაგება. ორგანიზაციები, სადაც კომუნიკაცია აგებულია ნდობაზე და გახსნილობაზე, უფრო წარმატებით გადალახავენ კრიზისული პერიოდის გამოწვევებს.

კრიზისის დროს სტრატეგიული მენეჯმენტის ეფექტურობა განისაზღვრება რამდენიმე ურთიერთდაკავშირებული ფაქტორით. ლიდერობა, როგორც საკვანძო ელემენტი, გადამწყვეტ როლს თამაშობს სტრატეგიული გადაწყვეტილების მიღებისა და შედეგზე ორიენტირებისას. პერსონალის კომუნიკაცია და მობილიზება უზრუნველყოფს თანამშრომლების მხრიდან სტრატეგიის გაგებას და მხარდაჭერას. რისკების მართვა უზრუნველყოფს აუცილებელ ჩარჩოს შესაძლო საფრთხეების წინასწარ განსაზღვრისა და მართვისთვის.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. ფრედ რ. დევიდი, ფორესტ რ. დევიდი; სტრატეგიული მენეჯმენტი. 2017
2. Policy Paradox : The art of political decision making. Published by: "W.W.Norton" (N.Y.) 408p. 2012..
3. Patrick Alvintzi and Hannes Eder, editors. Crisis management. Published by: Nova Science Publishers, (New York) 371 p. 2010.
4. Warner, K., & Wäger, M. (2019). Building dynamic capabilities for digital transformation: An ongoing process of strategic renewal. Long Range Planning, 52(3), 326–349.
5. The 7 habits of highly effective people personal workbook. By Stephen R. Covey.

6. Drucker P. The Effective Executive in Action (2005). HarperCollins Publishers, 192 p.

Peculiarities of strategic management in the conditions of corruption and crisis in public organizations

Khorava Shota
PhD student of Technical University of Georgia

Summary

Scientific novelty. The tools that proved in practice their effectiveness in countering corruption at the highest levels of power are presented. The need to apply a systematic approach to counter corruption in public administration, which would involve a combination of many factors and elements in the complex, is indicated. The necessity of involving the public in the fight against political corruption in the system of public administration is grounded. The foregoing, in our opinion, is particularly significant in the conditions of the clearly outlined activation of the scientific search of more effective models, methods and means of state management under the modern conditions of highly controversial, nonlinearly developing, often difficultly predicted social processes. corruption is a very large phenomenon and its causes are multilateral. Consequently, the prevention and fight against corruption requires a complex and mutually acceptable approach, taking into consideration many of the challenges of state governance in various fields of public administration. Successful anti-corruption policies need to be made joint and concerted efforts of public agencies. Uniform approaches, coordination and exchange of information are important among the state authorities for the successful planning and implementation of successful preventive policies for achieving success.

Keywords: analysis, anti-crisis management, state, state management, civil society, corruption, crisis, risks, ,values, goals, sustainable growth, efficiency.

ქართულის, როგორც უცხო ენის სწავლების თანამედროვე სტრატეგიები

ჯაგოდნიშვილი თემურ
საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი

აბსტრაქტი

თანამედროვე გლობალიზაციის სინამდვილეში უდიდესი მნიშვნელობა შეიძინა უცხო ენების სწავლებამ, კულტურათაშორისი ურთიერთობის პრობლემატიკიდან გამომდინარე. სხვადასხვა კულტურების წარმომადგენლების ურთიერთობებში ენობრივი და მენტალური განსხვავებები არაიშვიათად „კულტურული შოკის“ მოვლენებს განაპირობებს.

აღნიშნული პრობლემის გადაწყვეტის საუკეთესო გზაა უცხო ენის სწავლება ამ ენის კულტურის, როგორც კონტექსტის, სწავლების პარალელურად. ამგვარი სტრატეგიის რეალიზება შესაძლებელია სასწავლო კურსის ლინგვოქვეყანათმცოდნეობის ფორმატში, რომელიც მოიცავს ლინგვისტურ და კულტუროლოგიურ ცოდნებს.

სტუ ქართულ ენაში მომზადების საგანმანათლებლო პროგრამის (1+4) სტრატეგიით სასწავლო კურსი „ლინგვოქვეყანათმცოდნეობა“ დამოუკიდებელი სასწავლო კურსის ფორმატში ისწავლება.

საკვანძო სიტყვები: ლინგვოქვეყანათმცოდნეობა, ქვეყანათმცოდნეობა, ლინგვოდიდაქტიკა, კულტურული შოკი.

ძირითადი ტექსტი

ლინგვოქვეყანათმცოდნეობის სწავლების თანამედროვე სტრატეგიებისა და ტრადიციების გათვალისწინების მიზნით, რაც უდავოდ დაგვეხმარება სტუ-ს ქართულ ენაში მომზადების პროგრამის მიზნების რეალიზებაში, მიზანშეწონილია სასწავლო ლიტერატურის მიმოხილვა გამოცდილების გაზიარების ფორმატში.

ქვეყანათმცოდნეობის, მით უფრო ლინგვოქვეყანათმცოდნეობის საკითხების სწავლებას ამჟამად უცხო ენების სწავლების სახელმძღვანელოები მეტნაკლებად წარმატებით უთმობენ ადგილს. აღნიშნულის ცხადსაყოფად წარმოვადგენთ, ერთი მხრივ, ესტონეთის გამოცდილების მიმოხილვას, მეორე მხრივ, ევროპულ (გერმანულ) საგანმანათლებლო ტრადიციების ანალიზს, რასაც მთლიანად ემყარება ქართული თეორიულ-მეთოდოლოგიური სფერო, ასევე ბრიტანეთის პედაგოგიურ პრაქტიკას.

არჩევანი განპირობებულია იმით, რომ ესტონეთში უცხო (კერძოდ, რუსული) ენის სწავლების მეთოდოლოგიური სფერო იცნობს ლინგვოქვეყანათმცოდნეობას როგორც ტერმინოლოგიური შინაარსის სიტყვას და გამოკვეთილი აქვს ამგვარი ცოდნის მნიშვნელობა უცხო ენის დაუფლებაში. ევროპული (გერმანული) გამოცდილება კი საინტერესოა იმით, რომ მას ემყარება ქართულის, როგორც უცხო ენის, სწავლების მეთოდიკა, მიუხედავად იმისა, რომ გერმანული არ იცნობს ტერმინს ლინგვოქვეყანათმცოდნეობას და ჩვენთვის მნიშვნელოვანი ნაწილის - ლინგვისტიკური ცოდნის გაუთვალისწინებლად გამოიყენებს ტერმინს „ქვეყანათმცოდნეობას“, კულტუროლოგიის შინაარსით.

ესტონეთში მიღებული და პოპულარული სახელმძღვანელოების, მაგალითად, ი. მაგნუსის სასწავლო წიგნები (ესტონური სკოლის თითქმის ყველა კლასისათვის), მაგალითად, „Давай“, სახელმძღვანელო ესტონური სკოლის VI კლასისათვის (2016), „Быстро и весело“ - სახელმძღვანელო VIII კლასისათვის (2010), ამავე სახელწოდების სახელმძღვანელო 7 კლასისათვის (2009) და სხვა. საინტერესოა ასევე ტ. კასესლაუს სახელმძღვანელო „Язык - это путь“ (2009), ა. მეტსას (A. Метса) „Твой собеседник“ - სახელმძღვანელო VIII კლასისათვის (1997) და სხვა.

ესტონეთში მოქმედი რუსულის, როგორც უცხო ენის სწავლების სხვა სახელმძღვანელოები იცნობს ცნებას „ლინგვოქვეყანათმცოდნეობა“, მაგრამ უმეტეს შემთხვევაში ლინგვისტიკური საკითხები (ცოდნა) ცალკე მიეწოდება და კულტუროლოგიური - ცალკე, უფრო ზუსტად, მთავარია ლინგვისტიკური ცოდნა, კულტუროლოგიური საკითხები კი დამხმარე მასალის ფუნქციით ისწავლება, ისიც არასისტემურად - კერძოდ, კონკრეტულ შემთხვევებში. თეორეტიკოსები ქვეყანათმცოდნეობითი

საკითხებისა თუ მასალის ნაკლებობის, მინიმალურობას უჭივიან. ეს არც არის გასაკვირი, რადგან უცხო ენის სწავლების პროგრამაში თითოეული სასწავლო კურსი კონკრეტული ლინგვისტიკური ამოცანების გადაწყვეტას (სწავლებას) ისახავს მიზნად, ქვეყანათმცოდნეობითი მასალისათვის არც ადგილი რჩება, არც დრო. მიუხედავად ამისა, ლინგვოქვეყანათმცოდნეობითი, უფრო ლინგვოკულტუროლოგიური ცოდნის როლი უცხო ენის სწავლებაში სავსებით არის გაცნობიერებული.

ლინგვოკულტუროლოგიური ასპექტი სიღრმისეულად არის წარმოდგენილი ვ. იურსლაუს სახელმძღვანელოში.¹ ამის მიუხედავად ამ სახელმძღვანელოს ნაკლად უთვლიან იმას, რომ მასში მხოლოდ შესასწავლი ენის კულტურის რეალიებია ასახული და იგნორირებულია ესტონური კულტურის ელემენტები. კრიტიკოსთა აზრით, კულტუროლოგიური მასალა ორივე მხრივ უნდა იყოს შეტანილი - როგორც შესასწავლი ენის, ისე ენის შემსწავლელის მშობლიური კულტურის.

სამართლიანობა მოითხოვს იმის აღნიშვნას, კულტუროლოგიური (ქვეყანათმცოდნეობითი) მასალა შესასწავლი ენის ქვეყნის კულტურის სფეროდან უნდა ისწავლებოდეს, ხოლო ენის შემსწავლელის მშობლიური კულტურის რეალიები თუ ელემენტები მხოლოდ შედარების მიზნით მიეწოდოს მოსწავლეს, ისიც, რასაკვირველია, მსგავსი კულტურული რეალიების არსებობის შემთხვევაში.

ვ. იურსლაუ აღნიშნავს, რომ ლექსიკური მარაგის გაზრდა, გრამატიკის საკითხების ცოდნის გამყარება მოსწავლის მშობლიურ ენას უნდა ემყარებოდეს. მისი მშობლიური ენის გათვალისწინება ხელს უწყობს არაექვივალენტური, ფსევდოექვივალენტური, არასრული ექვივალენტური ლექსიკური ერთეულების სწორ (მართებულ) აღქმას.

ლინგვოქვეყანათმცოდნეობითი ასპექტის სწავლება გულისხმობს არა მარტო სიტყვის ძირითადი არსის სემანტიზებას, არამედ მისი თემატური და სინტაქსური კავშირების, ანუ სიტყვის ლექსიკური ფონის აღწერასაც.

ლექსიკური ერთეულები (სიტყვები) მარტო სემანტიკას კი არ გადმოგვცემენ, არამედ მოლაპარაკე სუბიექტის ემოციურ-სტილისტიკურ ფაქტებისა და მოვლენებისადმი მიმართებასაც, რაც სიტყვას დამატებით სემანტიკურ ელფერს სძენს. ეს ამოცანა ვ. იურსლაუმ სასწავლო ტექსტების ქვეშ თარგმანების (ბჭკარედების) მიწერით გადაწყვიტა. ახალი სიტყვების მოსწავლეთა მიერ ათვისება ამ გზითაც მნიშვნელოვნად გააუმჯობესა.

ვ. იურსლაუსთან ლექსიკის ათვისების ერთ ეფექტურ გზად მიჩნეულია თარგმანების მოშველიება. ამასთან აღიარებულია დამატებითი ინფორმაციის უალრესი მნიშვნელობა. მაგალითად მოყვანილია „ხრუმოვკას“ და „სტალინური სახლის“ ცნებების გაგებინების სირთულე. დამატებითი მასალის მნიშვნელობას აღიარებს მაგნუსიცი (მაგნუსი ი., „სწრაფად და მხიარულად“, 2010).

დამატებით ინფორმაციაში ნაგულისხმევია შესასწავლი ენის ყოფითი კულტურის რეალიები (ელემენტები).

ესტონური სახელმძღვანელოების ავტორები სხვადასხვა ხერხებით ცდილობენ კულტუროლოგიური ასპექტის წარმოჩენას, თუმცა ყოველთვის ვერ ახერხებენ სასურველის მიღწევას.

თანამედროვე სახელმძღვანელოებშიც არასაკმარისია კომუნიკაციური ცოდნა, ისეთი სასწავლო ტექსტები, რომლებიც ცხადყოფენ სიტყვის, ფრაზის ფუნქციონირების სპეციფიკას. ყურადღება გამახვილებულია ყოფით კულტურაზე, ქვეყნის ნორმებზე, ეტიკეტზე იმ პრინციპიდან გამომდინარე, რომ „სიტყვების ჩამირვა კულტურაში სრულყოფილად ავლენს მათს ენობრივ და არაენობრივ სემანტიკას, ეხმარება კულტურული ღირებულებების არსში გარკვევას, მათი ეროვნული სპეციფიკის გააზრებას“...

ესტონური სახელმძღვანელოების ავტორები იმაზედაც ამახვილებენ ყურადღებას, რომ სიტყვის „კულტურული შარავანდედის“ არცოდნა მოსწავლეს ენობრივ დონეზე ტოვებს, არ აძლევს კულტურულ ასოციაციებში ღრმად გარკვევის საშუალებას, ანუ გამონათქვამის, ტექსტის არსში, როგორც კულტურულ ფენომენში, გარკვევის საშუალებას.

ტექსტების გამოყენება ხშირად პრობლემურია. ისინი, შესაძლოა, ისეთ სიტყვებსაც შეიცავდეს,

¹ Юрелай В., რუსული ენის სახელმძღვანელო „მიპატიჟება რუსეთში მოსწავლეთა და მასწავლებელთა თვალთახედვით“ (სამაგისტრო ნაშრომი), ტარტუ, 2011, გვ. 18

რომლებიც მოცემულ ეტაპზე მოსწავლეთა პასიურ სიტყვიერ მარაგშიც კი არ შედიან, მეორე მხრივ, გადავსებულები იყვნენ გამოთქმებით, რომლებიც თარგმნასაც კი ძნელად ეძლევიან. ამიტომ მნიშვნელოვანია, რომ სასწავლო ტექსტები საწყის ეტაპზე განვილილ მასალას ამყარებდნენ, სიტყვიერ მარაგს ამდიდრებდნენ გონივრული მოცულობით, საბაზო ლექსიკონის გათვალისწინებით. მაგალითად, ი. მაგნუსის სახელმძღვანელო ხშირად არ ითვალისწინებს ამ პრინციპს.

ესტონელი ავტორები ერთხმად აღიარებენ მულტიკულტურული განათლების მნიშვნელობას, როგორც განათლების მეცნიერებაში ახალი გზების გამოვლენას, ენის შესწავლას უპირველესად კომუნიკაციური და ქვეყანათმცოდნეობითი მიზანმიმართულება აქვს.¹ ამასთან განსაკუთრებით იმ გარემოებაზე ამხვილებენ ყურადღებას, რომ უცხო ენის შესწავლაში კულტუროლოგიური ასპექტი მოსწავლეს საკუთარი კულტურის სპეციფიკის წვდომის შესაძლებლობასაც უქმის.

განათლების პროცესში სამყაროს სრულფასოვანი და ყოვლისმომცველი აღქმისათვის განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს როგორც ისტორიულ ფაქტებს. ისე თანამედროვე რეალების ცოდნას, რაც სასწავლო კურსების (საგნების) ინტეგრირებით (კლასტერულობის პრინციპით) მიიღწევა. ამგვარი მიდგომა სიტყვიერი მარაგისა და გრამატიკის საკითხების თანდათანობით, ეტაპობრივ გაფართოება-გადრმაგებას საჭიროებს კულტუროლოგიური მასალის ფონზე. ამ ამოცანების გადაჭრაში დიდი მნიშვნელობას ანიჭებენ რიგობითობას, კატეგორიულად გამორიცხავენ თემების აღრევა-შენაცვლებას. გამოსავალს ხედავენ თემების ნაწილობრივ თანხვედრაში, რადგან სხვა საგნებში გავლილი მასალისაკენ მიბრუნება და საკითხის სხვა რაკურსით განხილვა იქნება.

როგორ უნდა გავაცნოთ უცხო ენის შემსწავლელს შესასწავლი ენის ქვეყნის კულტურის რეალები? ამ კითხვაზე ესტონელ ავტორებს ასეთი მოსაზრებები აქვთ:

ლინგვოქვეყანათმცოდნეობის საგანია ტექსტი. ტექსტში ინფორმაცია სხვადასხვა გზით ხვდება, სხვადასხვა სასწავლო კურსების მეშვეობით. საწყის ეტაპზე ერთი გზა არის ფაქტების მიწოდება არაორაზროვნად, პირდაპირ, სიტყვების ძირითადი სალექსიკონო მნიშვნელობის გამოყენებით.

მეორე გზაა ინფორმაციის მიწოდება მონაცვლე მოვლენებზე მითითებით, შემოვლით (ნართაულს რომ იტყვიან). ასეთი ტექსტების წაკითხვას დიდი ძალისხმევა სჭირდება, რათა გასაგები გახდეს ნათქვამის აზრი.

მოლაპარაკის განზრახულობა სცილდება პირდაპირ შეტყობინებას. მოლაპარაკე თავისი გამონათქვამის არსს ხშირად ქვეტექსტურად იტყობინება, ანუ ქვედა ფენით, რომლის წაკითხვაც სხვადასხვა ასოციაციური კავშირების მეშვეობით არის შესაძლებელი. ქვეტექსტის საფუძველს ტექსტის ფარული აზრი ქმნის. ინფორმაციის არაპირდაპირ - ნართაულად გადამცემ ტექსტებს **პროექციული ტექსტები** ჰქვია. ასეთი ტექსტების წაკითხვა ლინგვოქვეყანათმცოდნეობითი პრინციპით არის შესაძლებელი - შესასწავლი ენის ქვეყნის შეცნობაზე აქცენტრებით და დამყარებით.

კიდევ ერთი მომენტი, რაზედაც ამხვილებენ თეორეტიკოსები ყურადღებას და რაც უნდა იქნას გათვალისწინებული ენის სწავლების პროცესში, არის ფუნდამენტური განსხვავება კომპეტენციას (მოლაპარაკის მიერ მშობლიური ენის ცოდნას) და კონკრეტულ სიტუაციაში ენის რეალურ გამოყენებას შორის.

ევროპული (გერმანული) საგანმანათლებლო სივრცე (და მისი თანამოაზრე ქართული ქვეყანათმცოდნეობითი დიდაქტიკა) ტერმინ ლინგვოქვეყანათმცოდნეობას, როგორც ითქვა არ იცნობს. საგანმანათლებლო პრაქტიკაშია ტერმინი „ქვეყანათმცოდნეობა“, ევროპაში (გერმანიაში) გავრცელებული ტერმინის ანალოგიურად. გერმანულ სინამდვილეში ერთ-ერთი საყურადღებო სასწავლო წიგნია მ. ბიერელესა და მ. პადროსის „ქვეყანათმცოდნეობის დიდაქტიკა“, ², რასაც ემყარებიან თეორიულ კვლევებში ქართველი ავტორები. ასევე მნიშვნელოვანია ვ. ვაგნერის საინტერესო გამოკვლევა „კულტურული შოკი გერმანიაში“, ³ რომელსაც უნდა ვუმაღლოდეთ ქვეყანათმცოდნეობითი ცოდნის

¹ ტრასბერგი კ., მულტიკულტურული განათლება: თანამედროვეობის საკვანძო საკითხები და გადაწყვეტათა ძიება, 2004, ტარტუ, 2004 (რუსულ ენაზე), გვ. 15

² Biechele M., Padros M., Didaktik der Landeskunde, Berlin-München: Langenscheidt, 2003

³ Wagner W., Kulturschok Deutschland, Hamburg: Europäische Verlagsanstalt/Rotbuch Verlag, 2005

სფეროში საინტერესო კულტუროლოგიური ტერმინის შემოტანა-დამკვიდრებას „კულტურული შოკის“ სახელწოდებით.

უმთავრესად ნაშრომების თეორიული მიხედვით საფუძვლებს ემყარება ქართველი ავტორების თ. კილურაძის, ე. ქუთათელაძის, ი. ლობჯანიძის კვლევების შედეგების ამსახველი სასწავლო წიგნების დიდაქტიკური პრინციპები.¹ გერმანელ ავტორთა ანალოგიურად, ისინი კულტუროლოგიური ცოდნის ქართულის, როგორც უცხო ენის სწავლებაში ჩართულობის აღსანიშნავად გამოიყენებენ ტერმინს „ქვეყანათმცოდნეობას“. ლინგვოქვეყანათმცოდნეობის არც შინაარსობრივ-პრობლემური, არც დიდაქტიკური გაგება მათ არა აქვთ. არადა უცხო ენის სწავლებაში ლექსიკის თუ გრამატიკის საკითხების სწავლებასთან სინთეზირებულად ქვეყანათმცოდნეობის (კულტუროლოგიის) სწავლების შედეგის მომტანობას თანამედროვე მკვლევართა აბსოლუტური უმეტესობა იზიარებს. ის კი არადა ზოგი ავტორი, ქვეყანათმცოდნეობითი ცოდნის მნიშვნელობიდან გამომდინარე, ფიქრობს ტერმინ „სამშობლომცოდნეობის“ დამკვიდრებას. ცნება „სამშობლომცოდნეობა“ ჟღერადია და პატრიოტული სულისკვეთებით გაჯერებული, თუმცა კლასტერული პრინციპით გაერთიანება ყველა ტრადიციული სასწავლო კურსის (მაგალითად ქართული ენის, ლიტერატურის, ისტორიის, ხელოვნების ისტორიის, ეთნოლოგიის, გეოგრაფიის და ა. შ. სფეროთა) ცოდნების კონცეპტუალური სინთეზირება და გონივრული აკადემიური სწავლების ფორმატში მოქცევის შესაძლებლობა საეჭვოდ მოჩანს. მით უფრო, რომ ქვეყანათმცოდნეობის თანამედროვე სასწავლო წიგნებში, აღნიშნულთან ერთად (ანუ ელიტარულ, მაღალ კულტურასთან ერთად), ყოფითი კულტურაც არის გაერთიანებული.

სწორედ მასალობრივი სიუხვე და თემატურ-პრობლემური მერიდიანების უკიდველობამ მიიყვანა გერმანელი ავტორები ქვეყანათმცოდნეობის სწავლებაში „ქვეყანათმცოდნეობისა“ და „ქვეყანათმცოდნეობის დიდაქტიკის“ ცნებების (და სწავლების ობიექტების) გამიჯვნის საჭიროებამდე.

ქვეყანათმცოდნეობის დიდაქტიკა მოიცავს სწორედ ელიტარულთან ერთად ყოფითი კულტურის სწავლებასაც, ამ უკანასკნელის პრიორიტეტულობით, ან სულაც უარის თქმას ელიტარული კულტურის ელემენტების სწავლებაზე. მთავარი კი ისაა, რომ გერმანული ქვეყანათმცოდნეობის დიდაქტიკა ქვეყანათმცოდნეობის სწავლებას ენის სწავლებასთან განუყოფლობაში მოიაზრებს.

ენისა და ქვეყანათმცოდნეობის ელემენტების სინთეზური სწავლების მიზანი კი იმაშია დანახული, „შემსწავლელმა შეძლოს ორიენტაცია, ადეკვატური ენობრივი ქმედება, უცხო კულტურის შეცნობა, დაფასება და კულურათაშორისი დიალოგების ხელშეწყობა“²

გერმანელი და მათი თანახმიანი ქართველი ავტორები უცხოენოვან გარემოში მჭიდრო კავშირს ხედავენ ენის ცოდნასა და კონფლიქტებს შორის. კონფლიქტის მიზეზად ასახელებენ გაუგებრობებს, პირველ რიგში სტერეოტიპებს, ენობრივი სოციუმების განსხვავებულ მენტალიტეტებს, ერთი და იმავე მოვლენების სხვადასხვა ხედვებს.

ქართული ყოფითი კულტურის ელემენტების არცოდნამ უცხოელი შეიძლება „კულტურულ შოკში“ ჩააგდოს. მკვლევარნი „კულტურული შოკის“ ხუთ სტადიაზე საუბრობენ. პირველია **ეიფორია** (უცხო კულტურის მაყურებლის სტადიონზე ყოფნისას);

მეორეა **გაუცხოება** (კომუნიკაციური სირთულეებიდან გამომდინარე საკუთრი თავის დადანაშაულება); მესამე სტადიაა **ესკალაცია** (უცხო კულტურის გაკიცხვა, საკუთართით თავმოწონება); მეოთხე - **გაუგებრობა** (კონფლიქტების აღქმა კულტურული განსხვავებების შედეგად); მეხუთე სტადიას ქმნის **უცხო კულტურის გაგება** (უცხო კულტურის ღირებულებითი ელემენტების გააზრება-მიღება).

ამას გარდა, შესასწავლი ენის კულტურის ელემენტების აღქმის პროცესში სამ ფაზას გამოყოფენ:

¹ კილურაძე თ., ქუთათელაძე ე., ქართულის, როგორც უცხო ენის სწავლების მეთოდთა (თეორიული კურსი, თბილისი, 2013 წ.); მსგავსი საკითხები ასევე განხილულია ამავე ავტორების შემდეგი სასწავლო წიგნები: ე. ქუთათელაძე „ქართული ენის მედიაკურსის მასალები (თბ., 2011); მისივე „ქართული ენის ინტეგრირებული კურსის მასალები“ (თბ., 2011); ამავე ავტორთა კოლექტიური ნაშრომი „ეპიზოდები, ვიდეოფილმებზე აგებული დამატებითი სასწავლო მასალები ქართული ენის შემსწავლელთათვის, თბილისი, 2013

² კილურაძე თ., ქუთათელაძე ე., ქართულის, როგორც უცხო ენის სწავლების მეთოდთა, (თეორიული კურსი), თბ., 2013, გვ. 69

- გაცემას და ნეგატიურ დამოკიდებულებას;
- ნეგატიურ დამოკიდებულებას;
- გაგებას, ნეიტრალური - პოზიტიური დამოკიდებულების ჩამოყალიბებას.¹

ლინგვოქვეყანათმცოდნეობის სწავლების თანამედროვე პრაქტიკაში სიახლეა ამ ცოდნის ცალკე სასწავლო კურსის ფორმატში სწავლება, რაც საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ქართულ ენაში მომზადების საგანმანათლებლო პროგრამის (1+4) ფარგლებში ხორციელდება, როგორც უკვე აღინიშნა, აქ განუყოფელ მთლიანობაში მოიაზრება ენის (ლინგვისტიკის) და ქვეყანათმცოდნეობის (კულტუროლოგიური ცოდნის, როგორც ქართული ენის მიზნობრივი კონტექსტური ტექსტების) სწავლება.

ისიც არის აღსანიშნავი, რომ სტუ-ს პროგრამაში ლინგვოქვეყანათმცოდნეობის მიზნების და ამოცანების რეალიზებას ეხმარება სამოქალაქო ინტეგრაციისა და ეროვნებათშორისი ურთიერთობების ცენტრი (CCIIIR) შემოთავაზებული და პროგრამაში ცალკე სასწავლო კურსის მქონე საგანი „ტოლერანტობა და მარავალფეროვნება“.

რაც შეეხება ლინგვოქვეყანათმცოდნეობის სახელმძღვანელოს, ქართულ სინამდვილეში დღემდე არ არსებობს და წინამდებარე სასწავლო წიგნი პირველი ცდა ამ ნაკლის გამოსწორებისა.

ლინგვოქვეყანათმცოდნეობის სწავლებაში პრობლემურ საკითხად რჩება სასწავლო თემატიკის შერჩევა და მოცულობის ოპტიმალურობის განსაზღვრა. მიზეზი სწავლების მრავალვექტორულობაა. ლინგვოქვეყანათმცოდნეობა, ერთი მხრივ, გაგებულია როგორც უცხო ენების სწავლების მოთხოვნილებებსა და ამოცანებზე ორიენტირებული კულტურისმცოდნეობა, მეორე მხრივ, როგორც ლინგვოდიდაქტიკის ნაწილი, რომელსაც საფუძვლად უდევს ქვეყანათმცოდნეობაზე ორიენტირებული ლინგვისტიკა.

ლინგვოდიდაქტიკა შეისწავლის ენის მატარებელი ხალხის სპეციფიკურ პირობებს, მისი სულიერი და მატერიალური კულტურის ასახვას და აღნიშნას.

ენათმეცნიერების პოზიციიდან ლინგვოქვეყანათმცოდნეობა უზრუნველყოფს ენესა და კულტურებზე დამყარებული კულტურათაშორისი კომუნიკაციების ლინგვისტიკური საფუძვლების სიმყარეს. ამასთან ერთად, ხელს უწყობს კულტუროლოგიური ცოდნის შექმნას, სრულფასოვან კულტურათაშორის კომუნიკაციებს, უცხოენოვანი მხატვრული თუ სამეცნიერო ლიტერატურის, პუბლიცისტიკის ტექსტების ადეკვატურ გაგებას.

სიტყვები, როგორც ცნობილია, ენის მატარებელთა „კოლექტიური მეხსიერებაა“, ისტორიის, კულტურის ძეგლებია. ისინი ენის მატარებელთათვის აშკარა ექსტრალინგვისტურ ინფორმაციებს შეიცავენ, რაც სხვა კულტურის წარმომადგენლებისათვის მიუღწეველია. ისიც ნათელია, რომ ენის განვითარების ისტორია ქვეყნის ისტორიასთან არის დაკავშირებული, ისევე, როგორც გეოგრაფიასთან, მოსახლეობის ეთნიკურ შემადგენლობასთან, ენის მატარებელთა ტრადიციებთან, კულტურასა და მენტალიტეტთან.

სტუდენტებს უცხო ენის შესწავლის პროცესში ამ ენის კულტურის ფაქტებთანაც უწევთ შეხება. ეს ფაქტები მხოლოდ ლექსიკის, გრამატიკის, სინტაქსისა თუ სტილისტიკის გაცნობის დონეზე მოუხელთებელნი (უხილავნი, არცოდნით დაფარულნი) არიან. ისინი რეალიების გაცნობით აშკარადებნიან და გასაგებნი ამ გზით ხდებიან ენის შემსწავლელთათვის. რეალიები, როგორც ცნობილია, იმ საგნებისა და მოვლენების აღმნიშვნელებია, რომლებიც ერთი კულტურისათვის არის დამახასიათებელი და მეორე კულტურას არ გააჩნია.

ლინგვოქვეყანათმცოდნეობა ენციკლოპედიურ ლექსიკონსაც ემყარება, რადგან ისინი ეროვნული კულტურის რეალიების რეპრეზენტაციებს შეიცავს. ასე რომ, უცხო ენის მატარებელი ხალხის კულტურის, ისტორიის, ტრადიციებისა და რეალიების ცოდნა ხელს უწყობს უცხო ენაზე კომუნიკაციის უნარების მრავალვექტორულ ათვისებას, მათ შორის უმაღლესი განათლების მიღებას.

¹ კილურაძე თ., ქუთათელაძე ე., ქართულის, როგორც უცხო ენის სწავლების მეთოდოლოგია, (თეორიული კურსი), თბ., 2013, გვ. 70

აღნიშნული მრავალვექტორული ცოდნის მიწოდების (ერთი სასწავლო კურსის ფორმატით) საინტერესო ფაქტებს შეიცავს ე. ოგნევას დამხმარე სახელმძღვანელო „ლინგვოქვეყანათმცოდნეობა: ბრიტანული პალიტრა“.¹ ეს სასწავლო წიგნი განკუთვნილია რუსეთის უმაღლესი სასწავლებლების ბაკალავრიატისა და მაგისტრატურის იმ სტუდენტებისათვის, რომლებიც შეისწავლიან ინგლისურს, როგორც უცხო ენას. ერთი სასწავლო კურსის ფორმატში მოქცეულია ისეთი სახელმწიფოს ლინგვოქვეყანათმცოდნეობითი თემატიკისა და პრობლემატიკის მასალა, როგორცაა თანამედროვე დიდი ბრიტანეთი.

ამ სასწავლო წიგნის მიხედვით ლინგვოქვეყანათმცოდნეობა მოთხოვნადი, აქტუალური სასწავლო კურსია. ჩვენთვის ამჯერად სწორედ ეს კონცეპტუალური ხედვის თანახმიანობითაა საყურადღებო, ისიც, რომ ეს საგანი უმაღლეს სკოლებში ისწავლება.

ლინგვოქვეყანათმცოდნეობითი მასალა აქ ხუთი ძირითადი პრინციპით არის გაანალიზებული, მიდგომა კი ფაქტობრივია.

პირველია მეცნიერულობის პრინციპი. ყველა ლინგვისტიკური თუ კულტუროლოგიური ფაქტი მეცნიერული კვლევებით არის დადგენილი, იქნება რს ბრიტანული ეთნოსის ისტორია, ინგლისური ენის ფორმირების ლინგვისტიკური პროცესები; ეთნოგრაფიული, პოლიტიკური, სოციალური მოვლენები; კულტურული მემკვიდრეობის შენარჩუნების პრობლემები.

მეორე პრინციპია სტუდენტთა აღრიცხვა ლინგვისტიკური მომზადების დონეების გამოსავლენად (რაც პრაქტიკულად ხორციელდება საქართველოს ტექნიკურ უნივერსიტეტში). სათანადო სასწავლო ტექსტები წარმოდგენილია ინგლისურ და რუსულ ენებზე.

მესამეა მისაწვდომობის პრინციპი. სასწავლო მასალა დაყოფილია ექვს თემატურ ბლოკად. თითოეულს აქვს ქვეთავები. რაც ჩვენთვის მეთოდის თვალსაზრისით არის მნიშვნელოვანი, წიგნში გადმოცემულია ის ძირითადი ლიტერატურა, რომელიც აუცილებელია სასწავლო კურსის გასავლელად.

მეოთხეა თვალსაზრისობის პრინციპი. გამოყენებულია ვიზუალური სტატისტიკური მასალა-ილუსტრაციები, გრაფიკული მარკირებული განმარტებები და ა. შ.

მეხუთეა ტოლერანტობის პრინციპი. სასწავლო მასალა გადმოცემულია იუნესკოს 1995 წლის 16 ნოემბრის 5.61 დეკლარაციის მიხედვით. ტოლერანტობა გაგებულია როგორც კულტურათა მრავალფეროვნება, თვითგამოხატვის ფორმები, ადამიანური ინდივიდუალურობის გამოვლენის პატივისცემა, გაცნობიერება და გათავისება, იმის აღიარება, რომ ადამიანები განსხვავდებიან გარეგნობით, მდგომარეობით, მეტყველებით, ქცევით, ღირებულებებით, თუმცა ყველას აქვს მშვიდობიან გარემოში ცხოვრებისა და თავისი ინდივიდუალურობის შენარჩუნების უფლება. არავის აქვს უფლება თავისი შეხედულებები მოახვიოს თავს სხვას (საქართველოს ტექნიკურ უნივერსიტეტში ქართულ ენაში მომზადების (1+4) პროგრამის ფარგლებში ცალკე სასწავლო ფორმატში ისწავლება „ტოლერანტობა და მრავალფეროვნება“).

დასკვნა

სტუ ქართულ ენაში მომზადების პროგრამის ფარგლებში ლინგვოქვეყანათმცოდნეობა მიჩნეულია ახალ მეცნიერულ მიმართულებად. იგი შეიცავს ლინგვისტიკურ და ქვეყანათმცოდნეობით ცოდნათა ელემენტებს, ანუ უცხო ენის და მისი კულტურის რეალიებს. ხოლო მიზანი დანახულია სტუდენტებისათვის ლინგვოკულტუროლოგიური ცოდნის მიწოდებაში. ამასთან კომუნიკაციური კომპეტენციის ფორმირებაში (კულტურათშორისი კომუნიკაციებისათვის), თანამოსაუბრის მეტყველების ადეკვატური აღქმისა და გაგებისათვის.

ქვეყანათმცოდნეობის ფონზე ლინგვისტიკური ასპექტის სწავლებაში საინტერესოა, ერთი მხრივ, ლექსიკის, ხოლო მეორე მხრივ, ენობრივი ერთეულების სწავლება.

ლექსიკა მოცულობით რამდენადმე უნდა უახლოვდებოდეს უცხო ენის მატარებელთა ფონურ ცოდნას, ხოლო ენობრივად ძირითადად უნდა ემყარებოდეს **კონოტაციურს და ფონურს**, ანუ უნდა

¹ Огнева Е. А. Лиргвострановедние: британская палитра, изд. „Эдитус“, М., 2012

მოიცავდეს სიტყვებს, რომლებიც თავიანთ ძირითად მნიშვნელობას ემთხვევიან, ხოლო კულტურულ-ისტორიული ასოციაციებით განსხვავდებიან, ანუ განეკუთვნებიან კონოტაციურ ლექსიკას; ამასთან ერთად, უნდა ისწავლებოდეს სიტყვები, რომლებსაც მოეპოვებათ ანალოგები შესაძარებელ კულტურებში, მაგრამ განსხვავდებიან ეროვნული სპეციფიკით, ანუ ფონური ლექსიკა. აქედან გამომდინარე, ზოგადად, ისეთი ენობრივი ერთეულები უნდა ისწავლებოდეს, რომლებიც მკაფიოდ ასახავენ ეროვნულ თავისებურებებს.

ამიტომაც, ლინგვოქვეყანათმცოდნეობის ძირითადი ობიექტია ენის მატარებელთა ფონური ცოდნა (Background Knowledge) და ვერბალური ქცევები კომუნიკაციის აქტებში.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ურსლაი ვ., რუსული ენის სახელმძღვანელო „მიპატიჟება რუსეთში მოსწავლეთა და მასწავლებელთა თვალთახედვით“ (სამაგისტრო ნაშრომი), ტარტუ, 2011;
2. ტრასბერგი კ., მულტიკულტურული განათლება: თანამედროვეობის საკვანძო საკითხები და გადაწყვეტათა ძიება, 2004, ტარტუ, 2004 (რუსულ ენაზე);
3. Biechele M., Padros M., Didaktik der Landeskunde, Berlin-München: Langenscheidt, 2003;
4. Wagner W., Kulturschok Deutschland, Hamburg: Europäische Verlagsanstalt/Rotbuch Verlag, 2005;
5. კილურაძე თ., ქუთათელაძე ე., ქართულის, როგორც უცხო ენის სწავლების მეთოდოლოგია (თეორიული კურსი, თბილისი, 2013;
6. კილურაძე თ., ქუთათელაძე ე., ქართულის, როგორც უცხო ენის სწავლების მეთოდოლოგია, (თეორიული კურსი), თბ., 2013;
7. კილურაძე თ., ქუთათელაძე ე., ქართულის, როგორც უცხო ენის სწავლების მეთოდოლოგია, (თეორიული კურსი), თბ., 2013;
8. Огнева Е. А. Лиргвострановедние: британская палитра, изд. „Эдитус“, М., 2012

Modern strategies for teaching Georgian as a foreign language

Temur Jagodnishvili
Professor of Georgian Technical University

Summary

In the reality of modern globalization, the teaching of foreign languages has gained great importance, due to the problems of intercultural relations. Linguistic and mental differences in relations between representatives of different cultures often lead to "culture shock" events.

The best way to solve the mentioned problem is to teach a foreign language in parallel with teaching the culture of this language as a context. Such a strategy can be realized in the format of linguistic and geographical knowledge of the training course, which includes linguistic and cultural knowledge.

According to the strategy of the Georgian language training program (1+4) of the STU, the study course "Linguo-geographic studies" is taught in the format of an independent study course.

Key words: Linguistics, Country Studies, Linguistic Didactics, Cultural Shock.

საინვესტიციო საქმიანობა მუნიციპალიტეტებში

ჯაგოდნიშვილი მანუჩარ
ბიზნესის ადმინისტრირების დოქტორი

აბსტრაქტი

მუნიციპალიტეტში ხელსაყრელი ეკონომიკური და სოციალური გარემოს უზრუნველსაყოფად დიდი მნიშვნელობა ენიჭება ეფექტიანი საინვესტიციო პოლიტიკის განხორციელებას. მუნიციპალიტეტის მენეჯმენტი უზრუნველყოფს ადგილობრივი თვითმმართველი ერთეულის ეკონომიკაში ინვესტიციების მიზიდვას ეფექტური გარემოსა და საუკეთესო საინვესტიციო კლიმატის შექმნას, მასთან დაკავშირებული რისკების მაქსიმალურად შემცირებას.

ადგილობრივი დონის საინვესტიციო საქმიანობაში იგულისხმება კაპიტალის ინვესტირება მუნიციპალიტეტის სოციალურ-ეკონომიკურ სისტემაში, ეკონომიკური სარგებლისა და სოციალური ფონის ამაღლება. მუნიციპალიტეტის მენეჯმენტი აღნიშნული მიზნის მისაღწევად მოიზიდავს კაპიტალს, ინვესტიციებს, ატარებს სტიმულირების პოლიტიკას.

ნაშრომში მიმოხილულია საინვესტიციო საქმიანობის ვექტორები მუნიციპალიტეტებში.

საკვანძო სიტყვები: ინვესტიცია, მუნიციპალიტეტი, საინვესტიციო პოლიტიკა, საინვესტიციო კლიმატი.

ძირითადი ტექსტი

თანამედროვე მსოფლიოს დემოკრატიულ სახელმწიფოებში მიმდინარე დეცენტრალიზაციის პირობებში, სულ უფრო მეტი როლი ენიჭება თვითმმართველ ქალაქებსა და ზოგადად მუნიციპალიტეტებს ქვეყნის ეკონომიკის განვითარების პროცესში. მუნიციპალიტეტებს შეზღუდული ფინანსური რესურსები აქვთ, ამიტომ სოციალურ-ეკონომიკური გეგმებისა და ადგილობრივი მოსახლეობის საჭიროებების დაკმაყოფილებისათვის აუცილებელია დამატებითი რესურსების, კაპიტალის მოზიდვა ინვესტიციების სახით და ამისათვის საჭირო პირობების შექმნა.

ინვესტიცია მუნიციპალიტეტის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სტრატეგიის ერთ-ერთ ძირითად შემადგენელ ნაწილს წარმოადგენს. საინვესტიციო საქმიანობა მუნიციპალური მენეჯმენტის ერთ-ერთ ფუნქციადაც შეიძლება განვიხილოთ. საინვესტიციო პოლიტიკის ეფექტიანი წარმართვა მოსახლეობის ცხოვრების დონის ამაღლებასა და კეთილდღეობის ზრდას უზრუნველყოფს¹.

მუნიციპალიტეტში საინვესტიციო სისტემაში მონაწილე ელემენტებია ინვესტიციების ობიექტები და სუბიექტები. საინვესტიციო ურთიერთობების ობიექტებს მუნიციპალურ დონეზე წარმოადგენენ:

- სასაქონლო-მატერიალური რესურსები (ბუნებრივი და წარმოებული);
- ფინანსური რესურსები;
- ინტელექტუალური (შრომითი) რესურსები;
- ინფორმაციული რესურსები.

საინვესტიციო სისტემის სუბიექტებს ანუ მხარეებს, რომლების უშუალოდ ახორციელებენ საინვესტიციო საქმიანობას, წარმოადგენენ:

- მეწარმე სუბიექტები, რომლებიც კონკრეტული მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე საქმიანობენ და უშუალოდ გვევლი-ნებიან როგორც ინვესტორები, ასევე ინვესტიციების მიმღებები;
- სახელმწიფო;
- სხვა დონის სახელმწიფო ერთეულები (რეგიონები);
- ადგილობრივი თვითმმართველობები;
- მოსახლეობა.

¹ Жданов В.П., Инвестиционные механизмы регионального развития, Калининград 2001, ст 27

საინვესტიციო გარემო შეიძლება დავეოთ შიდა და გარე ინვესტიციების სისტემებად.

მუნიციპალიტეტის შიდა საინვესტიციო სისტემაში შედიან:

- იმ მეწარმე სუბიექტების სახსრები, რომლებიც კონკრეტული მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე წარმართავენ ეკონომიკურ საქმიანობას;
- მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე არსებული მოსახლეობის დანაზოგები;
- ადგილობრივი მუნიციპალური ბიუჯეტის სახსრების ნაწილი, რომელიც საინვესტიციო პროგრამების განსახორციელებლად არის მიმართული.

მუნიციპალიტეტის გარე საინვესტიციო სისტემაში შედიან:

- სახელმწიფო ბიუჯეტი;
- სხვა დონის სახელმწიფო (რეგიონი) ბიუჯეტი;
- არასაბიუჯეტო ფონდები;
- იმ მეწარმე სუბიექტების სახსრები, რომლებიც მუნიციპალიტეტის ტერიტორიის გარეთ წარმართავენ ეკონომიკურ საქმიანობას;
- ინვესტიციები საზღვარგარეთიდან.¹

საინვესტიციო სისტემის ყველა სუბიექტს საკუთარი ინტერესი და მიზანი აქვს, რაც საინვესტიციო პროცესს მრავალგანზომილებიანს ხდის.

ინვესტორის ინტერესსა და მიზანს წარმოადგენს:

- მოგების მიღება;
- დაბალრისკიან პროექტებში ინვესტირება;
- ქვეყნში არსებულ რესურსებზე ხელმისაწვდომობა;
- ეკონომიკური და პოლიტიკური სტაბილურობა კონკრეტული ქვეყნის, რეგიონის, მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე;
- საკანონმდებლო დონეზე ყველა სუბიექტისათვის თანაბარი პირობების არსებობა ეკონომიკური საქმიანობაში;
- ინვესტორისათვის გარკვეული პრივილეგიებისა და წახალისების მექანიზმის არსებობა;
- ეკონომიკური და საინვესტიციო საქმიანობისათვის ხელსაყრელი, განვითარებული ინფრასტრუქტურის არსებობა;

ინვესტიციის მიმღების ინტერესი და მიზანია:

- საქმიანობის ძირითადი მიმართულების შენარჩუნება;
- ბიზნესზე კონტროლის შენარჩუნება;
- ინვესტორების უმოკლეს დროში მოძიება ბიზნესპროექტების დასაფინანსებლად;
- საკუთარი წარმოების ეფექტურობის ამაღლება საშუალო და გრძელვადიან პერსპექტივაში;
- საინვესტიციო რესურსების მოზიდვა მისაღები, შეღავათიანი პირობებით;
- ინვესტიციების მოსაზიდად შესაბამისი, მიმზიდველი გარემოს არსებობა, მათ შორის საგადასახადო შეღავათების ხარჯზე;
- საკუთარ წარმოებაზე ხარჯების შემცირება და პროდუქციის გაყიდვების ზრდა;
- რეალური ინვესტიციებისა და კრედიტების მიღების გარანტიები;
- ადგილობრივი მწარმოებლების მიზანმიმართული მხარდაჭერა.

სახელმწიფოს ინტერესები და მიზნები:

- მოსახლეობის ცხოვრების დონის გაუმჯობესება;
- მთლიანი შიდა პროდუქტის ზრდა;
- ინვესტიციების მოზიდვა წარმოების დონის ასამაღლებლად;
- სამუშაო ადგილების ზრდა;

¹ Саак А.э., Колчина О.А., Инвестиционная политика муниципального образования - ооо Лидер, 2010, ст 12-14.

- ქვეყანაში ახალი საწარმოო ტექნოლოგიების დანერგვა;
- ბიუჯეტის შემოსავლების ზრდა ეკონომიკის განვითარების ხარჯზე;
- კონტროლი საინვესტიციო საქმიანობაზე სამამულო წარმოების ინტერესების დაცვის მიზნით.

მუნიციპალიტეტის ინტერესები და მიზნები:

- გონივრული, ეფექტიანი პროგრამების შემუშავება საინვესტიციო საქმიანობის ასამაღლებლად;
- ადგილობრივი საშუალებების მაქსიმალურად გამოყენება ეკონომიკის განვითარებისათვის;
- საკანონმდებლო ბაზის დახვეწა ადგილობრივი ეკონომიკის განვითარების უზრუნველსაყოფად;
- საგადასახადო პოტენციალის შენარჩუნება და გაფართოება;
- ადგილობრივი მწარმოებლების განვითარების მხარდაჭერა საშუალო და გრძელვადიან პერსპექტივაში;
- სახელმწიფოს მხარდაჭერა საინვესტიციო საქმიანობაში ადგილობრივ დონეზე;
- ადგილობრივი ეკონომიკური და საინვესტიციო ინფრასტრუქტურის შექმნა და განვითარება;
- ბიზნესსაქმიანობის წახალისება;
- ახალი სამუშაო ადგილების შექმნა;
- ადგილობრივი სამომხმარებლო ბაზრის განვითარება;
- ეკოლოგიური უსაფრთხოების უზრუნველყოფა¹.

საინვესტიციო სისტემის სუბიექტების მიზნებისა და ინტერესების ანალიზი ცხადყოფს, რომ სუბიექტებს შორის არსებობს საერთო ინტერესები, მაგრამ, შესაძლოა, წარმოიშვას ასევე ინტერესთა კონფლიქტი, რამაც, შესაძლოა, საინვესტიციო საქმიანობის ეფექტურობას შეუქმნას საფრთხე, რაც უარყოფითად იმოქმედებს მუნიციპალიტეტის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების პროცესზე.

მუნიციპალიტეტის მენეჯმენტის უპირველესი ამოცანაა საინვესტიციო პროცესების მართვის ისეთი მექანიზმის შექმნა, სადაც მინიმუმამდე იქნება დაყვანილი ზემოთაღნიშნული კონფლიქტები საინვესტიციო სუბიექტების ინტერესებს შორის და ისეთი მეთოდების გამოყენება, რომელიც ყველა სუბიექტის ინტერესს გაითვალისწინებს. ასეთი მიდგომა აამაღლებს საინვესტიციო საქმიანობის შედეგებს².

ადგილობრივი ეკონომიკის განვითარებასა და საინვესტიციო საქმიანობის გააქტიურებაში მნიშვნელოვანი როლი აკისრია მუნიციპალური ერთეულის მენეჯმენტს. აღნიშნულ მიმართულებაში წარმატებული საქმიანობისათვის მუნიციპალურმა მენეჯმენტმა უნდა გაითვალისწინოს:

- ადგილობრივ დონეზე საინვესტიციო საქმიანობის არსი და მნიშვნელობა;
- საინვესტიციო საქმიანობის წარმართვის შესაძლებლობა როგორც ადგილობრივ დონეზე, ასევე თითოეულ საწარმოში, ორგანიზაციაში, რომლებიც მდებარეობს მის ტერიტორიაზე, მიუხედავად კუთვნილებისა;
- ისეთი საინვესტიციო პოლიტიკის შემუშავება, რომელიც უზრუნველყოფს თვითმმართველი ერთეულის კომპლექსურ სოციალურ-ეკონომიკურ განვითარებას;
- მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე საინვესტიციო საქმიანობისათვის აუცილებელი ინფრასტრუქტურის შექმნა, რომელიც განურჩევლად ყველა სუბიექტის მოთხოვნებს დააკმაყოფილებს და ხელს შეუწყობს საინვესტიციო საქმიანობის წარმართვაში;
- მუნიციპალური ერთეულის ტერიტორიაზე მიმზიდველი, ხელსაყრელი საინვესტიციო კლიმატის შექმნა;

მმართველობითი გადაწყვეტილებების მისაღებად მუნიციპალურმა მენეჯმენტმა უნდა

¹ Саак А.э., Колчина О.А., Инвестиционная политика муниципального образования - ооо Лидер, 2010, ст 161.

² Л.Н. Салимов, Инвестиционные механизмы: сущность, компоненты и классификация, Вестник ТИСБИ 2004 №1, ст 27;

შეიმუშავოს თვითმმართველი ერთეულის ტერიტორიაზე საინვესტიციო საქმიანობის ორგანიზების მოდელი. საინვესტიციო, ეკონომიკური და სოციალური სფერო განსხვავებული და სპეციფიურის ყველა ტერიტორიულ ერთეულში. აღნიშნული სფეროების მოცულობა კონკრეტულ მუნიციპალიტეტში განისაზღვრება:

- საერთო და ტერიტორიული პოლიტიკურ-ეკონომიკური მდგომარეობით;
- საკანონმდებლო ბაზის დონით, რომელიც ზემოქმედებს საინვესტიციო საქმიანობაზე;
- სპეციალური ეკონომიკური ზონების რაოდენობით, სადაც ინვესტორისათვის ხელსაყრელი პირობებია შექმნილი კაპიტალდაბანდებისათვის;
- ინვესტორის მოტივაციისათვის დამატებითი საშელავათო პირობების არსებობით (საგადასახადო შეღავათები, საინვესტიციო გარანტიები და სხვა);
- მუნიციპალიტეტის მენეჯმენტის იმიჯით, როგორც სანდო პარტნიორის ინვესტორების წინაშე, რომელიც საინვესტიციო საქმიანობის ყველა მონაწილეს გარანტიებსა და თანაბარ პირობებს სთავაზობს, განურჩევლად მათი კუთვნილებისა;
- მუნიციპალური მენეჯმენტის მიერ ინვესტორებისათვის ადმინისტრაციული დახმარების გაწევით;
- მუნიციპალური მენეჯმენტის უნარით საინვესტიციო საქმიანობაში ჩართოს საბანკო სექტორი, საფონდო ბაზარი, საზღვარგარეთული ინვესტიციები და სხვა საინვესტიციო ინსტიტუტები;
- მუნიციპალური მენეჯმენტის უნარით მოიზიდოს კერძო ინვესტიციები მუნიციპალური ფასიანი ქაღალდების გამოშვებითა და მოსახლეობის სხვა შენატანებით;
- ეფექტიანი საინფორმაციო სისტემის შექმნით, რომელიც უზრუნველყოფს პოტენციური ინვესტორების ინფორმირებას მუნიციპალიტეტში არსებული საინვესტიციო გარემოს შესახებ;

მუნიციპალიტეტის მენეჯმენტმა საინვესტიციო პროცესის განვითარების უზრუნველსაყოფად უნდა შეიმუშავოს ისეთი მოდელი, რომელიც კონკრეტული მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე არსებული ფაქტორების გათვალისწინებით დაადგენს მუნიციპალიტეტის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარებისათვის აუცილებელი ინვესტიციების მოცულობას.

საინვესტიციო საქმიანობა მეტად დინამიური პროცესია და მისი მართვისათვის საჭიროა მოქნილი ფორმების გამოყენება. საინვესტიციო საქმიანობის მართვის პროცესში უნდა გამოიკვეთოს მუნიციპალიტეტისათვის ყველაზე მეტად საჭირო მიმართულებები (როგორც ეკონომიკური, ასევე სოციალური). აღნიშნული მიმართულებებისათვის აუცილებელია საჭირო რესურსების მოძიება, შესაბამისი საინვესტიციო პროგრამების შედგენა და მის განსახორციელებლად კომპლექსური ღონისძიებების გატარება, სადაც საინვესტიციო სისტემის ყველა სუბიექტის ინტერესები იქნება გათვალისწინებული. იქიდან გამომდინარე, რომ ინვესტიციები გადამწვევტ როლს ასრულებენ მუნიციპალიტეტის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების საქმეში, მუნიციპალიტეტის მენეჯმენტმა ყველა არსებული რესურსი და საშუალება უნდა გამოიყენოს საინვესტიციო მიმზიდველობისა და სტიმულირების უზრუნველსაყოფად.

საინვესტიციო საქმიანობის მართვის ფორმა არის მუნიციპალიტეტის მენეჯმენტის მიერ განსახორციელებელი ღონისძიებათა ერთობლიობა, რომლებიც ზემოქმედებენ საინვესტიციო პროცესზე მუნიციპალიტეტის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების უზრუნველსაყოფად.

თანამედროვე პრაქტიკაში არსებობს საინვესტიციო საქმიანობის მართვის პირდაპირი და არაპირდაპირი ფორმები. პირდაპირი ფორმა გულისხმობს მუნიციპალური მენეჯმენტის მიერ საინვესტიციო საქმიანობას მის ხელთ არსებული რესურსების გამოყენებით, ხოლო არაპირდაპირი ფორმა ითვალისწინებს მუნიციპალური მენეჯმენტის მიერ საინვესტიციო საქმიანობას კერძო ინვესტიციების მოზიდვის ხარჯზე, ინვესტორების მოტივაციასა და მათი რესურსებით ადგილობრივი პრობლემების მოგვარებას. არაპირდაპირი მეთოდის გამოყენებისას აუცილებელია ისეთი

საინვესტიციო გარემოს შექმნა, სადაც კერძო და მუნიციპალური ინტერესები მლიანად ან ნაწილობრივ თანხვედრაში იქნება.

საინვესტიციო საქმიანობის რეგულირების სფეროში გამოყოფენ შემდეგ მეთოდებს:

- ადმინისტრაციული მეთოდი;
- ეკონომიკური მეთოდი;
- ინსტიტუციონალური მეთოდი;
- სოციალური პარტნიორობის მეთოდი¹.

ადმინისტრაციული მეთოდი გულისხმობს პირდაპირ ზემოქმედებას სამეწარმეო სუბიექტებზე, რომლებიც მონაწილეობენ საინვესტიციო პროცესში, მუნიციპალური საინვესტიციო სტრატეგიის რეალიზების მიზნით. ადმინისტრაციული მეთოდი მუნიციპალური მენეჯმენტის მიერ დადგენილი წესებისა და მითითებების შესრულების ვალდებულებების შესრულებას გულისხმობს, რომელიც აუცილებელია საინვესტიციო საქმიანობის განხორციელებისათვის. ადმინისტრაციული მეთოდი არ ითვალისწინებს საინვესტიციო საქმიანობის დამატებით სტიმულირებას და შეიძლება სამეწარმეო სუბიექტების საინვესტიციო არჩევანიც შეზღუდოს ნაწილობრივ ან მთლიანად.

ეკონომიკური მეთოდი წარმოადგენს მმართველობით ზემოქმედებას საინვესტიციო საქმიანობის განმახორციელებელ სუბიექტებზე, მათი ინტერესების გათვალისწინებით. აღნიშნული მეთოდი სრულ თავისუფლებას აძლევს საინვესტიციო საქმიანობის განმახორციელებელ სუბიექტს და ამ დროს კერძო და მუნიციპალური ინტერესების თანხვედრაში მოდის. ეკონომიკური მეთოდი შეიძლება იყოს პირდაპირი და არაპირდაპირი. პირდაპირი მეთოდი გულისხმობს:

- საინვესტიციო პროექტების კონკურსის წესით შერჩევასა და მის დაფინანსებას ადგილობრივი ბიუჯეტის ხარჯზე;
- კონკრეტული საინვესტიციო პროექტის ფარგლებში საბიუჯეტო სახსრების მიზნობრივ გამოყენებაზე კონტროლის დაწესებას;
- ადგილობრივ ბიუჯეტის კუთვნილი შემოსავლების დადგენილი ოდენობით დროულ გადახდას;
- მუნიციპალური ფასიანი ქაღალდების გამოშვებასა და მიზნობრივ დაკრედიტებას.

არაპირდაპირი მეთოდი გულისხმობს:

- საბიუჯეტო სუბსიდიის არსებობას საინვესტიციო საქმიანობის განსახორციელებლად;
- საინვესტიციო საქმიანობის ხელშეწყობის მიზნით სპეციალისტების მომზადებასა და გადამზადებას;
- საბიუჯეტო კრედიტების გაცემის შესაძლებლობას;
- კერძო ინვესტორებისათვის საბიუჯეტო გარანტიების მიცემა;
- მეწარმეების მხარდაჭერა შექმნილი ეკონომიკური პრობლემების აღმოსაფხვრელად;
- ინვესტორებისათვის საგადასახადო შეღავათებისა და სპეციალური საგადასახადო შეთავაზებები მათი მოტივირებისათვის;
- საინვესტიციო საქმიანობისათვის კონკურენტული გარემოს შექმნა;

საინვესტიციო საქმიანობის ინსტიტუციონალური მეთოდი გულისხმობს ინსტიტუტების ჩამოყალიბებას, რომლებიც უზრუნველყოფენ საინვესტიციო სამიანობის ფუნქციონირებას, დაიცავენ ინტერესთა ბალანსს და განავითარებენ საინვესტიციო აქტივობას. ინსტიტუციონალურ მეთოდს მიეკუთვნება:

- მუნიციპალური მენეჯმენტის მიერ სტრუქტურული ქვედანაყოფის შექმნა, რომელიც უზრუნველყოფს მუნიციპალური ერთეულის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების მონიტორინგს, პროგნოზირებას და შეიმუშავებს საინვესტიციო პოლიტიკის კონცეფციას;
- საინვესტიციო საქმიანობის ხელშეწყობისათვის ისეთი სტრუქტურული ერთეულის შექმნა, რომელიც შეიმუშავებს საინვესტიციო პროგრამებს, მისცემს რეკომენდაციებს

¹ Саак А.э., Колчина О.А., Инвестиционная политика муниципального образования - ооо Лидер, 2010, ст 69.

მუნიციპალიტეტის მენეჯმენტს და გაითვალისწინებს მსხვილი ინვესტორების ინტერესებსა და მოთხოვნებს;

- ადგილობრივ დონეზე საინვესტიციო ინფრასტრუქტურის შექმნა, რაც გულისხმობს მუნიციპალური საინვესტიციო ფონდების, აუდიტორული, სადაზღვევო, სალიზინგო კომპანიების არსებობას;
- საინფორმაციო ცენტრის შექმნა, რომელიც უზრუნველყოფს მუნიციპალიტეტის სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის შესახებ ინფორმაციის მომზადებასა და დაინტერესებული პირის ინფორმირებას;
- საინფორმაციო და სარეკლამო სააგენტოების ხელშეწყობას, რომლების უზრუნველყოფენ პოტენციური ინვესტორების ინფორმირებას მუნიციპალიტეტის შესაძლებლობების შესახებ.

სოციალური პარტნიორობის მეთოდი გულისხმობს საინვესტიციო საქმიანობის ყველა მონაწილის ინტერესების გათვალისწინებასა და დაბალანსებას, რაც საინვესტიციო სისტემის განვითარებასა და შედეგობრიობას ყველაზე მეტად უწყობს ხელს¹.

მუნიციპალური მენეჯმენტმა ზემოთგანხილული მეთოდების შერჩევასა უნდა გაითვალისწინოს მუნიციპალური ერთეულის სპეციფიკა, კერძოდ, მისი გეოგრაფიული მდებარეობა, სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობა, მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე არსებული რესურსების მოცულობა, ეკოლოგიური მდგომარეობა, საინვესტიციო პროცესის თავისებურება და სხვა ფაქტორები, როლების გავლენას ახდენენ მუნიციპალიტეტის ეკონომიკის განვითარებაზე².

ამრიგად, ადგილობრივი თვითმმართველი ერთეულის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარება მუნიციპალური მენეჯმენტის უპირველესი ამოცანაა. მუნიციპალიტეტის ბიუჯეტი ძირითადად სახლემწიფო ბიუჯეტიდან მიღებული სუბსიდიის მეშვეობით ფორმირდება, თუმცა ეკონომიკური აღმავლობისა და მოსახლეობის ცხოვრების დონის გაუმჯობესებისათვის აუცილებელია დამატებითი სახსრების მოძიება, რომელიც საინვესტიციო საქმიანობის გააქტიურებით არის შესაძლებელი. აქედან გამომდინარე მუნიციპალური მენეჯმენტის ერთ-ერთ ძირითად ფუნქციად საინვესტიციო საქმიანობის ხელშეწყობა და საინვესტიციო პოლიტიკის სწორად წარმართვა გვევლინება, რაც საინვესტიციო მიმზიდველობის გაუმჯობესებასა და პოტენციური ინვესტორების მოტივირებას გულისხმობს.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. Жданов В.П., Инвестиционные механизмы регионального развития, Калининград 2001;
2. Саак А.э., Колчина О.А., Инвестиционная политика муниципального образования - ооо Лидер, 2010;
3. Салимов Л.Н., Инвестиционные механизмы: сущность, компоненты и классификация, Вестник ТИСБИ 2004 №1.

¹ Саак А.э., Колчина О.А., Инвестиционная политика муниципального образования - ооо Лидер, 2010, ст 69-72.

²Саак А.э., Колчина О.А., Инвестиционная политика муниципального образования - ооо Лидер 2010, ст 73.

Investment activity in municipalities

Jagodnishvili Manuchar
Doctor of Business Administration

Summary

In order to ensure a favorable economic and social environment in the municipality, great importance is attached to the implementation of an effective investment policy. The management of the municipality ensures the attraction of investments in the economy of the local self-governing unit, the creation of an effective environment and the best investment climate, and the maximum reduction of related risks.

Investment activity at the local level means investing capital in the socio-economic system of the municipality, raising economic benefits and social background. In order to achieve this goal, the municipality management will attract capital, investments, and conduct an incentive policy.

The paper reviews the vectors of investment activity in municipalities.

Key words: investment, municipality, investment policy, investment climate.

ბიზნეს კომუნიკაცია კულტურული მემკვიდრეობის სფეროში - მობილური აპლიკაციები

*ჯამბაზიშვილი მაია
საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის დოქტორანტი*

აბსტრაქტი

სტატიაში განხილულია მობილური აპლიკაციების გამოყენების ეფექტურობა კულტურის სფეროს ორგანიზაციების მართვასა და მისიის განხორციელებაში. ტექნოლოგიების განვითარების კვალდაკვალ მობილური აპლიკაციები თანამედროვე კომუნიკაციის განუყოფელ ნაწილად იქცა. ბიზნესისა თუ საზოგადოებრივი ცხოვრების სხვადასხვა სფეროში მოქმედი ორგანიზაციები საკუთარ საქმიანობის, სრვისებისა თუ შეთავაზებების აქტიურად საკომუნიკაციოდ ეფექტურად იყენებენ მობილური აპლიკაციების შესაძლებლობებს. თავის მხრივ მობილური აპლიკაციების შემქმნელებს განვითარების ახალ-ახალ ეტაპზე გადაყავთ ეს ტექნოლოგიური პროდუქტი და ადამიანის საქმიანობის თითოეული სფეროს მოთხოვნის შესაბამისად ხვეწენ მის ვიზუალურ, ტექნოლოგიური თუ ფუნქციონალურ ნაწილს. მობილური აპლიკაციებს უფრო და უფრო მეტი მნიშვნელობა ენიჭება კულტურის ორგანიზაციებსა და პროექტებში გამოყენებისათვის - როგორც თანამედროვე ბიზნეს პროექტების განუყოფელი ნაწილი - ისევე, როგორც ბიზნეს პროექტის სხვა მახასიათებლები, მობილური აპლიკაციებიც კულტურის ინდუსტრიალიზაციის პროცესში კულტურული პროექტების, შემოქმედებითი ინდუსტრიების აუცილებელ ატრიბუტად გვევლინება, თუმცა მათი გამოყენება საქართველოში კულტურის სფეროში ჯერჯერობით ძალზე ნაკლებად არის დანერგილი. სტატიაში განვიხილავთ მობილური აპლიკაციების ზოგად მახასიათებლებს და განსაკუთრებულ ყურადღებას დავუთმობთ მობილური აპლიკაციების როლსა და გამოყენებას კულტურის სფეროს ორგანიზაციებში. განვიხილავთ მობილური აპლიკაციების გამოყენების ტენდენციებს კულტურის სფეროს სხვადასხვა დარგში, აქტუალურ ტრენდებს კულტურის სფეროს ორგანიზაციებისათვის, დამახასიათებელ რუბრიკებს, ინტერფეისის მახასიათებლებს, მოცემულობებს, შეთავაზებებს, დანერგილ პრაქტიკას მსოფლიოს მოწინავე კულტურული ორგანიზაციების გამოცდილებას მობილური აპლიკაციების დანერგვასა და მართვაში, მომხმარებელთან კომუნიკაციის, საკუთარი პროდუქტის შეთავაზების, კულტურის ნიმუშებისა თუ ღონისძიებების მედიაციაში, მომხმარებელთან უკუკავშირისა და მონიტორინგის შესაძლებლობებს და კულტურის ორგანიზაციების მიზნების მიღწევაში მობილური აპლიკაციების - ამ უახლესი ტექნოლოგიური პროდუქტის შესაძლებლობებსა და მისი რეალიზაციის გზებსა და გამოცდილებებს.

აღნიშნულ საკითხებს სტატიაში განვიხილავთ ქართულ რეალობასთან მიმართებაში, კერძოდ, საქართველოში ერთ-ერთი უდიდესი კულტურული ორგანიზაციის - საქართველოს ეროვნული მუზეუმისათვის შექმნილი მობილური აპლიკაციის ბრიფს: რამდენად არის მისი შექმნაში გათვალისწინებული მსოფლიოს უდიდეს მუზეუმებში მობილური აპლიკაციების გამოყენების გამოცდილება და პრაქტიკში გამოყენების შედეგად მიღებული მონაცემები, რა არის მისი ძირითადი მახასიათებლები, შექმნის საფუძვლების მოცემულობები, მთავარი რუბრიკები, ვიზუალური და ტექნიკური მახასიათებლები, ფუნქციონალის მახასიათებლები, მომხმარებელთან - მუზეუმის ვიზიტორებთან კავშირისა და უკუკავშირის შესაძლებლობები და მათი უპირატესობები, თუ როგორ არის მიწოდებული შეთავაზებული სერვისები, გათვალისწინებულია თუ არა კონფიდენციალობის თუ პირადი მონაცემების დაცვის პირობები.

საკვანძო სიტყვები: მობილური აპლიკაცია; კულტურა; კულტურის ორგანიზაცია; შემოქმედებითი ინდუსტრიები; კულტურული მემკვიდრეობა; აპლიკაციის ბრიფი

ძირითადი ტექსტი

ციფრული ტექნოლოგიებისა და კომუნიკაციების განვითარებამ მრეწველობის ტრადიციულ სექტორებზე ზემოქმედების პარალელურად ხელი შეუწყო ახალი ინდუსტრიების განვითარებას და არსებული დარგების მოდერნიზებას. ამ მხრივ, განსაკუთრებული ძვრებია კულტურასა და შემოქმედებით სფეროში, სადაც ციფრული ტექნოლოგიები და კომუნიკაცია არა მხოლოდ ახალი

სტანდარტების დამამკვიდრებელია, არამედ სრულიად ახალი შესაძლებლობებისა და გამოწვევების წინაშე აყენებს კულტურასა და შემოქმედებასთან დაკავშირებულ დარგებს, რომლებიც არა მხოლოდ ითვისებენ ტექნოლოგიურ სიახლეებს, არამედ კულტურა და შემოქმედებითი სფერო გვევლინება ინფორმაციის კონტენტის, ფორმის, ვიზუალის, მოხმარების წესებისა თუ არეალის განმსაზღვრელად და უფრო მეტიც, ამ მახასიათებლებით შემქნილი ახალი პროდუქტიც თავისთავადაც გვევლინება კულტურული და შემოქმედებითი პროდუქტის მახასიათებლების მატარებელად.

კულტურისა და შემოქმედებითი სფეროსთვის გამოწვევაა როგორც თანამედროვე ტექნოლოგიური მიღწევების ათვისება და გათავისება ამ დარგების წინაშე მდგარი ფუნდამენტური ამოცანების მიღწევისათვის, ასევე თანამედროვეობით განსაზღვრული სოციალური, ეკონომიკური მიზნებისათვის, არსებული ინდუსტრიების განვითარებისათვის ხელშეწყობისა და ასევე, ახალი კულტურული და შემოქმედებითი პროდუქციის შექმნასა და დამკვიდრების თვალსაზრისით.

თანამედროვე ხედვით კულტურა და შემოქმედებითი სფერო ახალ ინდუსტრიებად მოიაზრება. მათი განვითარებისათვის კი სრულიად ახალ შესაძლებლობათა პლატფორმას ქმნის კომუნიკაციის თანამედროვე სტანდარტები, რაც საბოლოოდ ახალ ინიციატივებად და განვითარების მამოძრავებელ ძალად იქცევა მრეწველობის სხვადასხვა სფეროსათვის.

უმნიშვნელოვანესია პროცესების კვალდაკვალ შევისწავლოთ და გავანალიზოთ თანამედროვე საკომუნიკაციო მიღწევების შესაძლებლობები, მათი გამოყენებით უკვე მიღებული შედეგები და განვითარების ტენდენციები და ხელი შევუწყოთ ჩვენი კულტურული, შემოქმედებითი და საგანამანთლებლო პოტენციალის ინტეგრირებას ამ პროცესში ზოგადი პროგრესისა და განვითარების ხელშეწყობის მიზნით.

მობილური მოწყობილობების მოხმარებისა და განვითარების პარალელურად იგივე ტემპით, ინტენსივობითა და შეუქცევადობით მიმდინარეობს მოილური აპლიკაციების განვითარება და დღესდღეობით არ არსობებს სფერო, რომელსაც მობილური აპლიკაცია არ მოიცავდეს, მათ შორის არის კულტურისა და კულტურული მემკვიდრეობის ორგანიზაციები.

მობილური აპლიკაცია საშუალებას აძლევს ვიზიტორს, არა მხოლოდ თანამედროვე ფორმატით მიიღოს კულტურის ორგანიზაციის სერვისები, არამედ გახადოს ისინი საკუთარ მოთხოვნებზე მორგებული, პერსონალური და ინდივიდუალური, დაგეგმოს საკუთარი ვიზიტი, მოარგოს თავის შესაძლებლობებს, მართოს ვიზიტის დრო, ისარგებლოს კულტურული კონტენტით არამხოლოდ უშუალოდ ობიექტზე, არამედ დისტანციურად, მიიღოს, გაითავისოს, დაამუშავოს, დააფიქსიროს და გადასცეს არამხოლოდ ინფორმაცია, არამედ ემოცია და შთაბეჭდილება.

მობილური აპლიკაცია გვიქმნის ფუფუნებას გავიხანგრძლივოთ კულტურულ მემკვიდრეობასთან კონტაქტი ვიზიტამდე და ვიზიტის შემდგომ, განურჩევლად დროისა და მანძილისა.

კულტურულ ორგანიზაციას კი, მობილური აპლიკაცია აძლევს საშუალებას საკუთარი საქმიანობის პროდუქტი უშუალოდ, პერსონალური მოხმარებისთვის მიაწოდოს საზოგადოებას, უწყვეტ რეჟიმში მოახდინოს მომხმარებელთან კონტაქტი, მიიღოს უკუკავშირი, გაანალიზოს და დაგეგმოს მომავლის პროდუქტები.

კულტურის ორგანიზაციების მობილურ აპლიკაციები შემუშავებულია დეველოპერებისა და კულტურული დაწესებულების თანამშრომლობით, ისინი ძირითადად უფასოდაა ხელმისაწვდომი ან უფასოდ არის ხელმისაწვდომი მათი ძირითადი კონტენტი. მათი ძირითადი ფუნქციონალია:

- ❖ აპლიკაციის ობიექტის იდენტიფიკაცია
- ❖ შემოთავაზებული ფუნქციები
 - ✓ აუდიოგოდი
 - ✓ ვიტრინა
 - ✓ ვირტუალური ვიზიტი
 - ✓ ინფორმაცია ლოკაციის შესახებ
- ❖ ენების არჩევანი
- ❖ კონტენტი ბავშვებისთვის

- ❖ ინფორმაცია შშმ პირებისათვის სხვადასხვა სივრცეების ხელმისაწვდომობის შესახებ
- ✓ ზოგიერთ შემთხვევაში, სერვისი შშმ პირებისთვის
 - ❖ რუბრიკები და მათი განშტოებები
 - ❖ რუბრიკების სახელები და რაოდენობა ვარიანტებს სხვადასხვა აპლიკაციაში მისი დანიშნულებისა და თემების მიხედვით
 - ❖ მედიაციის ფორმები:
 - ▷ ტექსტური
 - ▷ აუდიო
 - ▷ ვიდეო
 - ▷ ფოტო
 - ▷ გრაფიკული გამოსახულება
 - ❖ ლოკაციის ვიზუალიზაცია
 - ▷ 2D, 3D რუკები
 - ▷ გეოლოკალიზაცია 360°
 - ▷ გარემოს რეკონსტიტუცია ფორმისა და ფოტოების სინთეზი
 - ❖ შეთავაზებული აქტივობები
 - ▷ ინფორმირება/ვიზიტის მომზადება
 - ▷ ადგილზე მისასვლელად ინფორმაცია, პრაქტიკული რჩევები
 - ▷ ბილეთის ყიდვა
 - ▷ ადგილზე ორიენტირება
 - ▷ ინფორმაციის მიღების ხერხები:
 - ❖ დაწერილი ტექსტი
 - ❖ ხმოვანი ჩანაწერი
 - ❖ თვალსაჩინოება:
 - უძრავი სურათი
 - ვიდეო
 - AR
 - ვირტუალური ვიზიტი
 - ▷ მანიპულაციები სურათებზე:
 - ❖ გადიდება
 - ❖ დაპატარავება
 - ❖ გადაადგილება
 - ❖ გაზიარება
 - ▷ მანიპულაციები 3D და ვირტუალური რეალობის კონტენტზე
 - ▷ ფოტოების გადაღება, შენახვა, გაზიარება
 - ▷ დროის მართვისთვის განკუთვნილი შეთავაზებები: მაგალითად რუბრიკა „რჩევლები“, რომელიც გვაძლევს საშუალებას ყველაზე გამორჩეული ექსპონატები ვნახოთ ერთად დაჯგუფებული და ამ ინფორმაციის მიხედვით დავგეგმოთ ჩვენი ვიზიტი
 - ❖ გამოყენებული ტექნოლოგიები:
 - ▷ 3D, AR, VR, Tag FRID, QR კოდი, NFC, გეოლოკალიზაცია
 - ❖ გეოლოკალიზაცია

საქართველოში კულტურის სფეროში მობილური აპლიკაციების ინტეგრირების მხოლოდ პირველი მცდელობები გვხვდება, რისი მიზეზიც ერთი მხრივ ამ პროდუქტის სიძვირეა, მეორე მხრივ კი კულტურის სფეროს წინაშე მდგარი სხვა გამოწვევებთან შედარებით ნაკლები აქტუალობა.

ციფრული კომუნიკაციების ინტეგრირების მხრივ აღსანიშნავია კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის სააგენტოს მიერ შეზღუდული შესაძლებლობების პირთათვის სხვადასხვა ძეგლის ხელმისაწვდომობის ხელშეწყობის მიზნით VR ტექნოლოგიების გამოყენება.

საქართველოს ეროვნულ მუზეუმში არის კროსოვერული თანამშრომლობის ქეისი - მობილური აპლიკაცია შეიქმნა სრულიად უსასყიდლოდ საქართველოს ბიზნესისა და ტექნოლოგიების

უნივერსიტეტის სტუდენტების მიერ.

შემუშავდა საქართველოს ეროვნული მუზეუმის მობილური აპლიკაციის ბრიფი, რომელიც შემდეგ მონაცემებს მოიცავს:

1. პრაქტიკული ინფორმაცია

1. მუშაობის განრიგი
2. ტარიფები, ბილეთების ყიდვა
3. საგანმანათლებლო პროგრამები
4. კოლექციები, ექსპონატები
5. გამოფენები
6. ღონისძიებები
7. ხელმისაწვდომობა
8. ტრანსპორტი
9. კვების ობიექტები
10. ვიზიტორთათვის განკუთვნილი სერვისები

2. ინფორმაციის მიწოდება ვიზიტის დროს

1. საშუალებები:

- ❖ ტექსტური
- ❖ აუდიო
- ❖ ვიდეო

2. აუდიოგაიდი: პერსონალური, ინტერაქტიური, შინაარსის არჩევანის ფუნქციით, ინტერესის და ასაკობრივი მისადაგებით

3. ვიზიტის განმავლობაში იგივე ან მახლობელ სივრცეში მიმდინარე საინტერესო მოვლენის შესახებ ინფორმირება (შეტყობინებების მიღების გზით)

4. გარემოში ორიენტირება (ბლუთუსის აქტივაციის გზით)

3. შთაბეჭდილების შექმნა და კონტაქტის გახანგრძლივება – ფიდელიზაცია

1. თავად აპლიკაციის მაღალი ხარისხი, მოხმარების სიმარტივე და პრაქტიკულობა, შინაარსობრივი და ვიზუალური მხარე
2. დისტანციური – ტაქტილური ვიზიტი
3. ექსპონატების, კოლექციების, გამოფენების ფოტოები
4. ფოტოების დაზუმების ფუნქცია + ტექსტური განმარტებები
5. ფუნქცია – „ჩემს რჩეულებში“ დამატება
6. ფუნქცია – მოვლენის მონიშვნა კალენდარზე
7. ფუნქცია – სოციალურ ქსელში გაზიარება – მუზეუმში ყოფნის ფაქტის, კონკრეტულ ღონისძიებაზე დასწრების, მისი საკუთარ კალენდარში მონიშვნის, ამა თუ იმ ექსპონატის, თუ კოლექციის.
8. სიახლეების გამოწერა
9. შთაბეჭდილების გაზიარება – სოც ქსელებში და სხვადასხვა საკომუნიკაციო აპლიკაციების საშუალებით

4. კონფიდენციალობა – მუზეუმი მობილური აპლიკაციით კომუნიკაციის დროსაც ინარჩუნებს აკადემიზმის და კულტურული მედიაციის მაღალ სტანდარტს და აძლევს საშუალებას მომხმარებელს დაიცვას პირადი სივრცე.

დასკვნა

თანამედროვე ხედვით კულტურისა და შემოქმედების სფერო მიიჩნევა ბიზნესისათვის კონტენტისა და ინსპირაციის შექმნელებად და სწორედ ამ სფეროს განვითარებაში ეძებენ სხვადასხვა სფეროს ბიზნესები საკუთარი შესაძლებლობების გაფართოების, მეტი მომხმარებლის მოზიდვის, ზრდის შესაძლებლობას, ამიტომაც კულტურა და შემოქმედებითი სფერო ყველაზე მზარდ, ყველაზე მეტი სამუშაო ადგილების შექმნეველ, ყველაზე თანამედროვე ინდუსტრიებად მიიჩნევა.

კომუნიკაციის თანამედროვე სტანდარტებით კულტურის სფეროს აღჭურვა უადრესად მნიშვნელოვანია არა მხოლოდ კულტურული, საგანმანათლებლო, საინფორმაციო, პოპულარიზაციის მიზნებისათვის, არამედ კულტურის, როგორც თანამედროვე ინდუსტრიის შესაძლებლობების რელევანტური გამოყენებისათვის ქვეყნის სხვადასხვა ინდუსტრიების განვითარების ხელშესაწყობად -

რაც მხარდაჭერილი და წახალისებული უნდა იყოს სახელმწიფოს ერთიანი პოლიტიკისა და სხვადასხვა სტრუქტურების მიერ.

გამოყენებული წყაროები:

1. HORN, U., KELLER, R., & NIEBERT, N. (1999). Services mobiles interactifs-La convergence de la radiodiffusion et des communications mobiles. UER-revue technique, (281), 14-19.
2. Chapelain, B. De nouvelles médiations numériques au service de la culture augmentée, Hermès, n° 61, 2011, pp. 106-112.
3. Collectif. Innovation, Les Cahiers du musée des Confluences, vol. 7, 2011.
4. Daignault, L. et Cousson, C. Quand la technologie s'invite au musée, La Lettre de l'OCIM, n° 137, 2011, pp. 5-11.
5. Economou, M. and Meintani, E. Promising Beginnings? Evaluating Museum Mobile Phone Apps. 2011. En ligne : www.idc.ul.ie/techmuseums11/paper/paper8.pdf
6. Petrie, M. and Tallon, L. The Iphone Effect? Comparing Visitors' and Museum Professionals' Evolving Expectations of Mobile Interpretation Tools, in Trant, J. and Bearman, D. (eds) Museums and the Web 2010: Proceedings. Toronto : Archives & Museum Informatics, 2010. En ligne : www.archimuse.com/mw2010/papers/petrie/petrie.html

Business communication in cultural heritage - mobile applications

Maia Jambazishvili
PhD student on GTU

Summary

The article discusses the effectiveness of using mobile applications in the management and mission implementation of cultural organizations. Following the development of technologies, mobile applications have become an integral part of modern communication. Organizations operating in various fields of business or public life effectively use the capabilities of mobile applications to actively communicate their activities, services and offers. In turn, the developers of mobile applications take this technological product to a new stage of development and improve its visual, technological or functional part in accordance with the requirements of each field of human activity. Mobile applications are becoming more and more important for use in cultural organizations and projects - as an integral part of modern business projects - as well as other features of a business project, mobile applications also appear as a necessary attribute of cultural projects and creative industries in the process of industrialization of culture, although their use in the field of culture in Georgia is still limited. It is very little implemented. In the article, we will discuss the general characteristics of mobile applications and pay special attention to the role and use of mobile applications in cultural organizations. We will discuss the trends in the use of mobile applications in various fields of the cultural sphere, current trends for cultural organizations, disfiguring rubrics, interface features, conditions, offers, implemented practices, the experience of the world's leading cultural organizations in implementing and managing mobile applications, communicating with users, offering their own products, cultural samples or events. In mediation, customer feedback and monitoring opportunities and in achieving the goals of cultural organizations mobile applications - the possibilities of this latest technological product and the ways and experiences of its realization. In the article, we will discuss the mentioned issues in relation to the Georgian reality, in particular, the brief of the mobile application created for one of the largest cultural organizations in Georgia - the National Museum of Georgia: to what extent the experience of using mobile applications in the world's largest museums and the data obtained as a result of its use in practice are taken into account in its creation, what are its main characteristics .

მთიანი ყარაბაღის კონფლიქტი და მისი გავლენა სამხრეთ კავკასიის რეგიონის უსაფრთხოებაზე

*ჯოჯიშვილი ქეთევან
პოლიტიკის მეცნიერების დოქტორი
კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტი*

აბსტრაქტი

აზერბაიჯანსა და სომხეთს შორის არსებული ტერიტორიული დაპირისპირება, რომელიც მთიანი ყარაბაღის კონფლიქტის სახელწოდებით არის ცნობილი, სამხრეთ კავკასიის რეგიონის გეოპოლიტიკის ერთ-ერთი მთავარი შემადგენელი ნაწილია, რომელიც მის სტაბილურობის მაჩვენებელს განსაზღვრავს. წმინდად სამართლებრივად, მხარეთა არგუმენტების კრიტიკალიზება ხდებოდა ორი ცნების შეჯახებაში: აზერბაიჯანის ტერიტორიული მთლიანობა თუ სომეხი ხალხის თვითგამორკვევის უფლება. რაც შეეხება დარეგულირების მეთოდებს, ისინი ამ ორი პრინციპის ნაზავს წარმოადგენდა.

ყარაბაღის კონფლიქტს მრავალი შრე აქვს. გარდა ეთნიკური დაპირისპირებისა, აქ ვაწყდებით გეოპოლიტიკურ „თამაშებს“ დიდ ძალებს შორის, როგორცაა რუსეთის ფედერაცია, თურქეთი და ირანი, აგრეთვე მსოფლიო ლიდერობის დეფიციტს (გზა უნიპოლარული საერთაშორისო სისტემიდან - მულტიპოლარულ სისტემამდე), დიპლომატიისა და მედიაციის სისუსტეს, მძიმე ჰუმანიტარულ პრობლემებს და ისედაც რთულ რეგიონს, რომელიც ამ კონფლიქტის მძევალი გახდა.

შეიარაღებული დაპირისპირება 1988 წელს - ჯერ კიდევ საბჭოთა კავშირის დაშლამდე - დაიწყო და შეიძლება ითქვას, რომ კონფლიქტი მშვიდობიანად ჯერ არ არის გადაწყვეტილი. მის განვითარებაში უდიდესი როლი ითამაშა რუსეთის ფედერაციამ, რომელიც დღემდე რჩება ერთ-ერთ მნიშვნელოვან აქტორად და ცდილობს საკუთარი გეოპოლიტიკური გავლენების შენარჩუნებასა და გაფართოებას სამხრეთ კავკასიის რეგიონში. 2020 წლის მთიანი ყარაბაღის მეორე მეორე ომი გარდამტეხი მოვლენა იყო კონფლიქტის გარდამავლობის კუთხით. რაც ყველაზე მნიშვნელოვანია, გაიზარდა თურქეთის როლი და ჩართულობა მთიანი ყარაბაღის კონფლიქტში და, შესაბამისად, მთლიანად რეგიონის პოლიტიკაში. რაც შეეხება 2023 წლის სომხეთისა და აზერბაიჯანის დაპირისპირებას, აზერბაიჯანმა მთიანი ყარაბაღის კაპიტულაციის მოხდენა შეძლო.

მთიანი ყარაბაღის კონფლიქტის მოგვარება მნიშვნელოვნად შეცვლის სამხრეთ კავკასიის რეგიონის პოლიტიკას მრავალი მიმართულებით, რაც, ბუნებრივია, გავლენას მოახდენს საქართველოს სტრატეგიულ მისწრაფებებსა და პოლიტიკაზე, რომელიც გადაჯაჭვულია მეზობელი სახელმწიფოების ეკონომიკასა და რეგიონში მშვიდობასთან.

საკვანძო სიტყვები: მთიანი ყარაბაღი, კონფლიქტი, უსაფრთხოება

ძირითადი ტექსტი

მთლიანი ყარაბაღის კონფლიქტის ანატომია

ჯერ კიდევ საბჭოთა კავშირის დაშლამდე, 1988 წელს დაიძაბა ურთიერთობა მთიანი ყარაბაღში მცხოვრებ ეთნიკურ სომხებსა და აზერბაიჯანელებს შორის, რაც უკავშირდებოდა ეთნიკური სომხების სურვილს, ავტონომია შეერთებოდა სომხეთს. ეთნიკური დაპირისპირება გასცდა მთიანი ყარაბაღის საზღვრებს და გავრცელდა სომხეთსა და დანარჩენ აზერბაიჯანში. მეტიც, იგი დამაბულობიდან გადაიზარდა სრულმასშტაბიან სამხედრო კონფლიქტში, რომელიც გაგრძელდა 1994 წლამდე და დასრულდა სომხეთის (ე.წ. „არცახის“) გამარჯვებით. რეგიონი და მისი მიმდებარე ტერიტორია იძულებით დატოვა 700,000-ზე მეტმა აზერბაიჯანელმა, რის შედეგადაც დარჩენილი მოსახლეობის თითქმის 100%-ს შეადგენდნენ სომხები. ომის მიმდინარეობისას და მის შემდეგ, სრულ განადგურებას დაექვემდებარა აზერბაიჯანული სოფლებისა და ქალაქების უმრავლესობა, ხოლო ნაწილზე დასახლდნენ სომხური ეთნიკური ჯგუფის წევრები. 1994 წლიდან კონფლიქტი გადავიდა მიძინებულ რეჟიმში, რაც მნიშვნელოვანწილად რეგულირდებოდა ეუთოს მინსკის ჯგუფის მიერ. ამავე 26 წლიან პერიოდში, კონფლიქტს ახასიათებდა რამდენიმე დღიანი შეტაკებები, რომელთა შორისაც გამორჩეული იყო 2016 წლის სამხედრო დაპირისპირება. (მალაშხია, 2011)

რეგიონი არის ანკლავი, კუნძული აზერბაიჯანის ტერიტორიის სიღრმეში და მას არ გააჩნია გეოგრაფიული საზღვარი სომხეთთან. შესაბამისად, იმისთვის, რათა უზრუნველყოფილი ყოფილიყო სომხეთის სატელიტი არაღიარებული ერთეულის - მთიანი ყარაბაღის კავშირი „კონტინენტურ“ სომხეთთან, საჭირო იყო მათ შორის ერთგვარი ხიდის გადგმა. სწორედ ამგვარი ხიდის ფუნქციას ასრულებდა ლაჩინის კორიდორი, რომელიც აკავშირებს სომხეთის ტერიტორიაზე მდებარე უკანასკნელ ქალაქ გორის მთიან ყარაბაღთან, დაახლოებით 6 კმ სიგრძის სერპანტინით. წლების განმავლობაში ლაჩინის კორიდორი იყო ერთადერთი გზა, რომლითაც ხდებოდა მიმოსვლა მთიან ყარაბაღსა და სომხეთს შორის. ამდენად, მთიანი ყარაბაღის კონფლიქტი აზერბაიჯანისთვის მხოლოდ უშუალოდ მთიან ყარაბაღზე კონტროლის დაკარგვით არ შემოფარგლულა და, სულ მცირე, კონტროლი დაიკარგა ხსენებულ დერეფანზეც. (Avakian, 2015)

რაც შეეხება ყარაბაღის მეორე ომს, გარკვეული შემთხვევა წინ უძღოდა აზერბაიჯანის მხრიდან შეტევას ომის დაწყებამდე. ეს იყო, რამდენიმე მთავარი ფაქტორის ერთობლიობა: აშშ-ის მოსალოდნელი არჩევნები, რაც ბუნებრივია ვაშინგტონის ყურადღებას რეგიონის მიმართ ასუსტებდა, ამას თან ერთვის რუსეთის ფედერაციაში არსებული ეკონომიკური პრობლემები, ვლადიმერ პუტინის შესაძლო წასვლის გარშემო არსებული ვითარება და რუსეთის პოლიტიკურ გარემოში არსებული უკმაყოფილება ფაშინიანის ხელისუფლების პოლიტიკის მიმართ.

ასევე, სახეზე იყო თურქეთის მხრიდან აზერბაიჯანის უპირობო მხარდაჭერაც. თურქული მხარისთვის ყარაბაღში სიტუაციის გამწვავება, ხმელთაშუა ზღვის ენერგეტიკული რესურსების გამო ევროკავშირთან და, პირველ რიგში, საფრანგეთთან გამწვავებული ურთიერთობებიდან საერთაშორისო საზოგადოების ყურადღების გადატანის საშუალებასაც წარმოადგენდა. (Mankoff, 2009)

ამასთან ერთად, აზერბაიჯანული მხარისათვის ცნობილი იყო რუსეთის ხელისუფლებაში ფაშინიანის მთავრობის მიმართ არსებული განწყობები. ომის დაწყების დინამიკამ და რუსეთის მხრიდან განახლებულ კონფლიქტში ჩაურევლობის პოლიტიკა სწორედ ამ უკმაყოფილებისა და ფაშინიანის დასჯის ნიშნებს ატარებდა. ამას, რა თქმა უნდა, უფრო შორს მიმავალი გათვლებიც გააჩნია. დიდი გეოპოლიტიკური მოთამაშეები პროცესების ამდაგვარ მსვლელობას შემთხვევით არასდროს აძლევენ მიმართულებას. ეს შეიძლება განპირობებული იყოს მხოლოდ ორი ფაქტორით - უკიდურესი სისუსტით და პროცესებზე გავლენის მოხდენის შეუძლებლობით, ან პროცესებიდან საკუთარი სტრატეგიული ინტერესების განხორციელების შესაძლებლობების დანახვით.

კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი პრიზმა, რომლის მიხედვითაც აუცილებელია აღნიშნული ომის შეფასება, გახლავთ დემოკრატიის საკითხი. სამივე დედაქალაქი - მოსკოვი, ბაქო და ანკარა მეტწილად ავტორიტარულია. ამ კუთხით, ნიკოლა ფაშინიანის მცდელობები, სომხეთის დემოკრატიზაციისა და რუსეთზე დამოკიდებულების შემცირების თვალსაზრისით, სერიოზული დარტყმის ქვეშ აღმოჩნდა. (ანთაძე, 2020)

სამხედრო კონფლიქტის აქტიური ფაზა დაიწყო 2020 წლის 27 სექტემბერს. როგორც ყველა წინა შემთხვევაში, მხარეები ერთმანეთს ადანაშაულებდნენ ცეცხლის გახსნაში. მიუხედავად ამ საინფორმაციო ომისა, ჩამოყალიბდა დასაბუთებული ვარაუდი, რომ სინამდვილეში აზერბაიჯანმა დაიწყო სამხედრო კამპანია, რომლის მიზანი იყო კონსტიტუციური წესრიგისა და ოკუპირებულ ტერიტორიაზე კონტროლის აღდგენა.

კონფლიქტი გაგრძელდა დაახლოებით თვე-ნახევრის განმავლობაში. იგი იყო ინტენსიური ხასიათის, მოიაზრებდა როგორც სახმელეთო, ისე საარტილერიო და საჰაერო კომპონენტებს, ხოლო ფრონტი გაშლილი იყო საკმაოდ ვრცელ არეალზე. ომმა აჩვენა, რომ სომხეთისა და ე.წ. „არცახის“ არმიას არ ჰყოფნიდა არც შეიარაღება, არც მოდერნიზება, არც რაოდენობა და, ზოგ შემთხვევაში, არც კომპეტენცია, გამკლავებოდა მოწინააღმდეგეს. მიუხედავად იმისა, რომ უამრავმა მებრძოლმა მაღალი სამხედრო მორალი აჩვენა, ეს საკმარისი ვერ აღმოჩნდა რამდენიმე ასეულ კილომეტრზე გაშლილი ფრონტის პირობებში მოწინააღმდეგეს შესაკავებლად, თუნდაც, ხელსაყრელი გეოგრაფიული ფაქტორების გათვალისწინებით. (ლომიძე, 2020)

სწორედ აღნიშნული ფაქტორების გათვალისწინებით, აზერბაიჯანის არმიამ, მიუხედავად იმისა,

რომ ვერ შეძლო ბლიცკრიგი, მაინც მოახერხა ბრძოლით დაეკავებინა დაეკავებინა ფიზული, ჯაბრაილი, ჰადრუტი, ზანგილანი, ლაჩინის სიმაღლეები, წითელი ბაზარი და შუშა.

სწორედ ქალაქ შუშას აღება 2020 წლის 9 ნოემბერს აღმოჩნდა კონფლიქტის ცხელი ფაზის დასრულების განმაპირობებელი. შუშას დაცემას ჰქონდა მრავალგვარი დატვირთვა: პირველ რიგში, გასათვალისწინებელია შუშას მდებარეობა: იგი მთიანი ყარაბაღის მთავარი ქალაქიდან, სტეფანაკერტიდან დაახლოებით 10 კილომეტრითაა დაშორებული.

საბოლოო ჯამში, კონფლიქტის სამხედრო კომპონენტში წარმატებას აზერბაიჯანმა მიაღწია და, მიუხედავად საკმაო დანაკარგისა, გამარჯვება მან იხეიმა. სწორედ 9 ნოემბრის ამ მოცემულობაში გაფორმდა ცეცხლის შეწყვეტის შესახებ ის შეთანხმება, რომელმაც დაასრულა მისი ცხელი ფაზა. (სამადბეგიშვილი, 2020)

შეიძლება უკვე ითქვას, რომ ყარაბაღის მესამე ომი მსოფლიო ისტორიაში შევა, როგორც ყველაზე სწრაფი ომი, რომელშიც გამარჯვება 24 საათში იქნა მიღწეული. თავიდანვე ცხადი ჩანდა, რომ უზარმაზარი სამხედრო-ტექნოლოგიური უპირატესობის გამო, განსაკუთრებით მას მერე, რაც სომხეთმა განაცხადა, რომ მისი თავდაცვის ძალები არ ჩაერთვებოდნენ სამხედრო კონფლიქტში, აზერბაიჯანი მიზანს - მთიანი ყარაბაღის კაპიტულაციას, მოკლე დროში მიაღწევდა, სადაც იგი 29 წლის შემდეგ ომით წაგებულს ომში გამარჯვებით იბრუნებს. (Trenin, 1996)

დასკვნა

მთიანი ყარაბაღის სამხედრო კონფლიქტმა და მისმა შედეგებმა მნიშვნელოვანი ცვლილებები გამოიწვია მეზობელ სახელმწიფოებში, მთელ რეგიონსა და არსებულ ძალთა ბალანსში. მისი გავლენები სომხეთის, აზერბაიჯანისა და საქართველოს გეოპოლიტიკურ სტრატეგიაზე, ეკონომიკასა და სამომავლო შესაძლებლობებზე მნიშვნელოვნად აისახა. აზერბაიჯანისა და სომხეთის ყარაბაღის მეორე ომმა უფრო დაასუსტა კავკასიის უსაფრთხოება და შედეგად რეგიონში რუსეთის ჯარი შემოიყვანა. მართალია, ომმა აჩვენა თურქეთის გავლენის ზრდა კავკასიაში, თუმცა რუსეთს რეგიონში გადამწყვეტი ძალის შანსი ჩაუგდო ხელში. მოსკოვმა შეძლო შეენარჩუნებინა კავშირი როგორც აზერბაიჯანთან ისე სომხეთთან, ხოლო თურქეთი მეორე ხარისხოვან ძალად გამოაჩინა.

რაც შეეხება ყარაბაღის მესამე ომს, რუსეთმა ორმაგი თამაშით გაწირა სომხეთი ფაშინიანის პროდასავლურობის გამო და გასაქანი მისცა აზერბაიჯანს, რომელმაც გავლენის სფეროები მოიპოვა. ამ ომში გამარჯვებული მხარე არ ჩანს, დღემდე მიდის ბრძოლა რუსეთსა და თურქეთს შორის. რომ შევაჯამოთ, ფაქტობრივად გამორიცხულია ამ კონფლიქტის სამხედრო გზით საბოლოო დასრულება, მაგრამ სომხეთის წარუმატებლობის შემთხვევაში, რაც ოპოზიციის მიერ ფაშინიანის გადაყენებით გამოიხატება, რეგიონში ცივილიზაციის საათი რამდენადმე უკან დაიხევს და გამყარდება რუსული გავლენა.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ანთაძე, გ. ყარაბაღის ომის გეოპოლიტიკური შუქ-ჩრდილები, თბილისი, 2020.
2. ლომიძე, ნ. „მთიანი ყარაბაღის კონფლიქტის გარდამავლობა: ქართული აღქმა, თბილისი, 2020.
3. მალაშხია, შ. „კონფლიქტების ანატომია“. თბილისი: გამომცემლობა „ფორმა“, 2011.
4. სამადბეგიშვილი, ს. „მთიანი ყარაბაღის კონფლიქტის შუალედური დასასრული, როგორც საეტაპო მოვლენა კავკასიის რეგიონისთვის“, თბილისი, 2020.
5. Avakian, S. „Nagorno Karabakh legal aspects“. Fifth edition. 2015. ob. <https://efile.fara.gov/> , უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული 05.05.2024.
6. Mankoff, J. „Russian foreign policy: the return of great power politics“. Lanham, MD: Rowman & Littlefield, 2009.
7. Trenin, D. (1996) „Russia’s Security Interests and Policies in the Caucasus Region“. Contested borders in the Caucasus.

The Nagorno-Karabakh conflict and its impact on the security of the South Caucasus region

Ketevan Jojishvili
Caucasus International University,
Doctor of Political Science

Summary

The territorial dispute between Azerbaijan and Armenia, which is known as the Nagorno-Karabakh conflict, is one of the main components of the geopolitics of the South Caucasus region, which determines its stability. In a purely legal sense, the arguments of the parties were crystallized in the collision of two concepts: the territorial integrity of Azerbaijan or the right to self-determination of the Armenian people. As for the regulation methods, they were a mixture of these two principles.

The Karabakh conflict has many layers. In addition to ethnic conflicts, here we are faced with geopolitical "games" between great powers such as the Russian Federation, Turkey and Iran, as well as the deficit of world leadership (the road from the unipolar international system to the multipolar system), the weakness of diplomacy and mediation, severe humanitarian problems and an already difficult region that it became a hostage of this conflict.

The armed conflict began in 1988 - even before the collapse of the Soviet Union - and it can be said that the conflict has not yet been peacefully resolved. The Russian Federation played a major role in its development, which still remains one of the important actors and tries to maintain and expand its geopolitical influence in the South Caucasus region. The second Nagorno-Karabakh war of 2020 was a turning point in the transition of the conflict. Most importantly, Turkey's role and involvement in the Nagorno-Karabakh conflict and thus in the politics of the region as a whole has increased. As for the confrontation between Armenia and Azerbaijan in 2023, Azerbaijan was able to capitulate Nagorno-Karabakh.

The resolution of the Nagorno-Karabakh conflict will significantly change the politics of the South Caucasus region in many directions, which will naturally affect Georgia's strategic aspirations and policies, which are intertwined with the economy of neighboring states and peace in the region.

Key words: Nagorno-Karabakh, conflict, security

Published as represented by the authors

Given for production 10.06.2024. Signed for printing 13.06.2024. Size of paper 60X84 1/16.
Approximately 25,5 pr.sh.

Publishing House “Technical University”, Tbilisi, Kostava 77

Verba volant,
scripta manent

იბეჭდება ავტორთა მიერ წარმოდგენილი სახით

გადაეცა წარმოებას 10.06.2024. ხელმოწერილია დასაბეჭდად 13.06.2024. ქალაქის ზომა 60X84 1/8. პირობითი ნაბეჭდი თაბახი 25,5.

საგამომცემლო სახლი „ტექნიკური უნივერსიტეტი“, თბილისი, კოსტავას 77

Verba volant,
scripta manent